

92-5
36

★
379 dienas

379 dienas

Trimdas lielie izdevumi

LATVIEŠU TAUTAS TEIKAS UN PASAKAS
15 sējumos

R. Blaumaņa KOPOTI RAKSTI
12 sējumos

R. Blaumaņa DRĀMA UN KOMĒDIJA
1120 lapp., visas rakstn. lugas

A. Rupaiņa vēst. tril. MĀRA MOSTAS
3 sēj., 1300 lapp.

Aspazijas RAKSTI
DRĀMA— LIRIKA — PROZA, 1800 lap.

Zeibolta RAKSTI, romāni
5 sējumi

LATVIEŠU VĒSTURE DZEJĀ UN GLEZNĀS
1. sēj. Dzintarjūras vasara
2. sēj. Asinis un uguns
3. sēj. Svešos ceļos un pajumtē
4. sēj. Trimdā un izkaisīti pasaulē
5. sēj. Atkal zem nāves simbola
6. sēj. Jaunā trimdas audze

LATVIJA 50 GADOS
LATVIA IN 50 YEARS — skatos un rakstos
Dr. E. Andersons

JĀNIS ROZENTĀLS — rakstos un krāsās
Annus - Ivanovs - Silmalis

Cross Road Country — LATVIA
Dr. E. Andersons u. c.

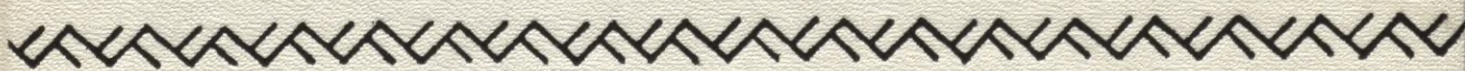
379 BAIGĀ GADA DIENAS — J. Kronlins

A. Rupainis — ARCHEOLINGVISTIKA, I. II.
SINONĪMU VĀRDNĪCA

J. Jaunsudrabiņa — ZAĻĀ GRĀMATA I. II.

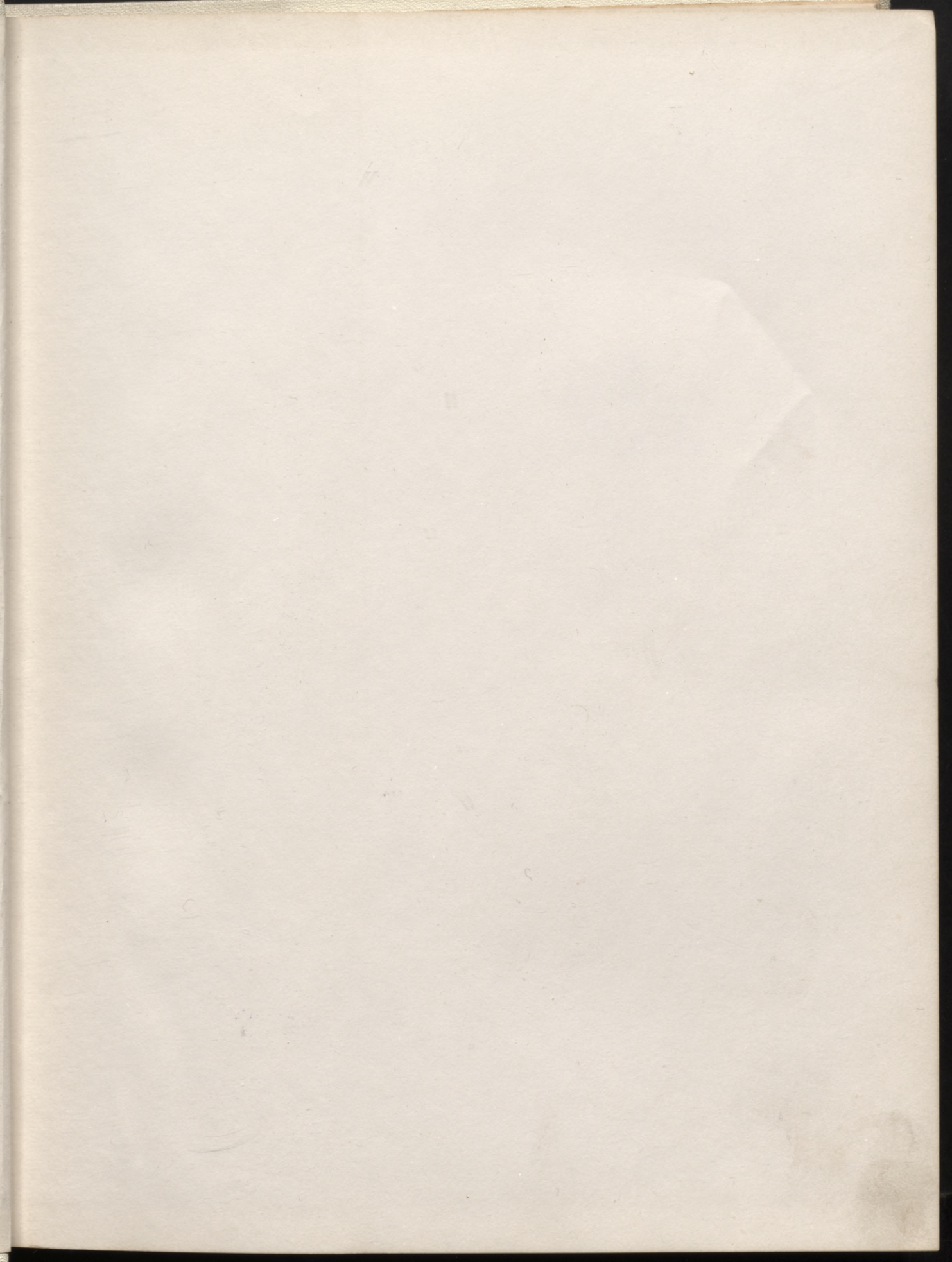

379 DIENAS

379 DIENAS

Ritvaldis Jankus

LATVJU
GRĀMATA

B, L

L 92-5
36

dubel.
L
9

J ā n i s K R O N L I N S

379 BAIGĀ GADA DIENAS

Latviešu jaunatnes un tās audzinātāju liktenis Baigajā
1940. un 41. gadā

Jauns pārlabots un papildināts izdevums.

2992

Ritvaldis Jankus

Copyright 1967 by LATVJU GRAMATA
All rights reserved.

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTĒKA

92-

~~28.296~~
0305024116

„The Anatomy of Murder”

This documentary represents a close-up study of a communist take-over of a free and independent country, the devastating aspects on a nations, every nations, most valuable asset — the youth and its schools. In the time perspective of more than 25 years this is, so far, the most comprehensive work of its kind ever published. It is really a hand-book for those in this beautiful country not knowing what to expect, when the day will come, and — also for those making it come.

The publisher

I E V A D A M

Šī grāmata ir mēģinājums attēlot latviešu zemāko, vidus un arodu skolu, to audzēkņu un audzinātāju likteni mūsu tautai tik drūmajā komunistu varas laikā. Laimi solītāju lozungu un komunistiskās pašreklāmas ievadīts, sarkanās valdīšanas gads drīz izvērtās par latviešu tautas vissmagāko pārdzīvojumu laiku. Tas dziļi skāra arī mūsu skolu dzīvi, tiekamies nevien garīgi kroplot latviešu jaunatni un tās audzinātājus, bet arī fiziski iznīcināt katru nacionāli noskaņotu skolotāju un skolnieku. To liecina arī šai grāmatā ievietotie komunistu varas laikā deportēto, bez vēsts pazudušo vai nogalināto skolēnu un skolotāju saraksti.

Sarkanās varas upuru-skolotāju saraksts ir dots kopā ar īsām biografiskām ziņām par tiem cietušajiem paidagoģiskiem darbiniekiem, kuri liktenis jau noskaidrojies. Biografijas ir ļoti konspektīvas un sniedz tikai visnepieciešamākās ziņas, lai raksturotu mūsu paidagoģisko darbinieku rindās sisto robu. Augstskolu dzīve komunistu varas gadā šai pārskatā nav speciāli aplūkota, tomēr cietušo skolotāju sarakstā minēti arī tie aizvestie augstskolu mācību spēki, kam kā administrātoriem, mācību grāmatu autoriem vai skolotājiem bija tieša saskare ar skolu dzīvi.

Sirsniņu pateicību izsaku visiem tiem skolu darbiniekiem, kas veicinājuši šīs grāmatas sastādīšanu, sniedzami attiecīgas ziņas un dokumentus.

PIEZĪMES JAUNAJAM IZDEVUMAM

Kamēr par dažādiem citiem latviešu dzīves novadiem jau it drīz parādījās plašāki sarkano diktātoru rīcības apskati, skolas bija maz ievērotas. Tas izskaidrojams ar īpatnējiem apstākļiem, kādi bija radušies līdz ar vācu okupāciju.

Šī grāmata visumā ir līdzīga tās pirmajam sagatavojumam vēl kara laikā Latvijā, tikai vārds „boļševiki” visur aizstāts ar vārdu „komunisti”, kā tie ir pazīstami visā brīvajā pasaulē. Tagad šo darbu pilnīgi jaunā pārlabotā izdevumā nododu latviešiem trimdā un dzimtenē.

Autors.

SARKANĀ KULTŪRAS IZKARTNE UN ISTENĪBA

Apstājoties pie latviešu tautas liktenīgajiem brīžiem, kā viens no drūmākajiem tēlojas 1940. g. 17. jūnijs, kad pa Latvijas ceļiem no Padomju Savienības plūda šurp sarkanarmijas bruņu mašīnu virtenes. Gāzelēdamies un dārdēdami, putekļu mākoņus līdz padebešiem augšup kuldami, krievu tanki un mongoliskiem kareivjiem piekrauti spēkrati vēlās arvien jaunus viļņos pār Latvijas robežu. Atkārtojās viens no tiem iebrukumiem Latvijā, kādus mūsu zeme jau vairākkārtīgi piedzīvojusi.

Tomēr bija arī starpība. Polockas un citi kņazi, Jānis Briesmīgais un Pēteris I. šajos uzbrukumos nemaz neslēpa savas iedzīvošanās un laupīšanas tieksmes. Tos vadīja izredzes pakļaut savai varai latviešu zemi un tautu, kuŗas vienīgais noziegums bija mīlestība uz savu tēviju, kas atradās uzbrucējam kaimiņos. Padomju Savienība turpretī savu iebrukumu liekulīgi mēģināja attaisnot ar kādu atmaksas aktu, ar kādām gandarījuma prasībām, ar nepieciešamību nodrošināt lielās Padomju zemes robežas pret Latvijas republikas 1.9 miljoniem iedzīvotāju, kas itkā apdraudot PSRS 170 miljonus. Un galvenais — Padomju kuŗaspēks teicās nākot **kultūras vārdā**, lai „atpalikušo” Latviju pārvērstu par īstas labklājības zemi, kas plaukst un kuplo Staļina konstitūcijas saulē. Tā krievu iebrukumam bija radies vēl viens attaisnojums — Padomju kultūras izplatīšanas misija.

Kā šī komūnistiskā „kultūra” izpaudās mūsu skolu, mūsu izglītības un audzināšanas iestāžu dzīvē, to mēģinās rādīt viss šis apcerējums. Ievadam tomēr nepieciešami daži norādījumi uz krievu iebrucēju varas pārstāvju cildinātiem Padomju kultūras sasniegumiem vispār.

Mūsu „atpalicība” un Padomijas „kolosālie” sasniegumi bija tik bieži lietots tēmatoms komūnistu oratoriem un rakstītājiem visā krievu okupācijas laikā, pie tam pašu komūnistu teicēju un rakstītāju uzstāšanās tik pašapzinīga, ka vienam otram klausītājam un lasītājam patiesi varēja rasties doma par šo apgalvojumu patiesību. Laikam jau nu esam savā attīstībā palikuši tālu aiz Padomju Savienības, vai nu citādi mums to katrā mītiņā atgādinātu! Tādu domu vēl pastiprināja lielā noslēpumainība, kādā līdz šim slēpusies lielā Padomju zeme.

Agrākos gados ar pavasara ūdeņiem pa Daugavu vēl atpeldēja krievu plosti ar vīzēs un skrandās tērtajiem Padomijas plostniekiem, kuŗi kā sevišķu dārgumu centās aizvest līdz Latvijā nopirkto zāģi, cirvi, vārāmo katliņu vai kādu citu ikdienišķu saimniecības lietu. Kādu gadu vēlāk plostnieki jau ieradās zābakos un vienāda veida zilos kreklos. Drošākie no viņiem pateica, ka vīzes un pašu skrandas bijušas jāatstāj aiz robežas Padomijā. Uz ārzemēm braucot izsniegts pavisam jauns tērps. Atpakaļceļā vajadzēšot visu atkal apmainīt. Arī šie plostnieki bija ļoti priecīgi, ja varēja Latvijā iegūt emaljētu kausiņu, laba tērauda nazi, vai galvas laktu sievai. Bet tad šie sezonas ceļotāji pazuda. Krievu plostus jau pie ro-

bežām nodeva latviešu plostniekiem, kas tad tos vadīja tālāk. Padomija savus plostniekus vairs nelaida pār robežu Latvijā.

Uzmanīgs vērotājs jau no šiem krievu plostniekiem varēja dabūt īstenībai tuvāku priekšstatu par Padomijas iedzīvotāju labklājību. Kaut ko no Padomju zemes īstenās sejas redzēja arī dzelzceļnieki un ceļotāji, kurus gan vadāja tikai pa iepriekš stingri noteiktām vietām stingrā pavadonībā.

Saprotamu valodu arī runāja no Padomju Savienības atsūtītās vēstules. Tās bija liels retums. Sūtītājs nevarēja būt izšķērdīgs un bieži rakstīt vēstules. To saturs bija pa lielākam daļai nenozīmīgs, rakstīts ievērojot cenzūras stingrās prasības, bet skaidrāku valodu runāja parasti pats vēstules papīrs un aploksnes. No sliktas kvalitātes burtnīcas izrauta lapa, no pelēka ietināmā papīra, nereti jau lietota, uz otru pusi apgrieztas aploksnes it saprotami stāstīja, ka lielajā Padomijā pat sīkām ikdienas vajadzībām nepieciešamās lietas grūti, vai pat neiespējami dabūt.

Tādi raksturīgi sīkumi neviļus nāca atmiņā klausoties bravūrīgos apgalvojumus par augsto labklājību „laimīgajā Padomju zemē”. Tikai savādi likās, ka visas šīs runas, šie ārkārtīgo sasniegumu apgalvojumi bija gluži līdzīgi viens otram. Tādi paši, kā aģitācijas brošūrās, kā pēc viena parauga sacerēti vai norakstīti. Un paši komunistiskās kultūras cildinātāji gandrīz bez izņēmuma līdzinājās sliktiem amatniekiem, kas iemācījušies tikai viena darba paņēmieni un tad mehāniski lieto to visos gadījumos, neievērojot darba apstākļu un materiālu dažādību. Arī mūsu dzīvei viņi viscaur piegāja ar kādu no Padomijas līdzī atvestu šablonu. Kā papagaiļi viņi atkārtoja reiz iekaltās frāzes un komunistiskās ticības dogmas. Staļina piegade... marksistiskā kultūra... sociālistiskā celtniecība ... Padomju sasniegumi... neuzvarāmā sarkanā armija... Padomju tehnikas varenība u.c. skanīgi vārdi bira jo bagātīgi, bet kas īsti ir šīs augstās „kultūras” saturs šo lielo sasniegumu būtība, to skaidri neviens nepateica. Tas bija jāpiedomā klausītājiem pašiem.

Un tomēr — starp aģitācijas runās teikto un pašu Padomijas pilsoņu rīcību — kāda nesaskaņa! No pārpilnības zemes atbraukušie sarkanarmieši, viņu komandieři, un komandieřiem it drīzi pakaļ atbraukušās sievietes ar bērniem tik kāri metās uz „atpalikušās” Latvijas veikalos pērkamām lietām, it kā Padomijā tādas nemaz nebūtu redzējuši. Velosipēdi, pulksteņi, rotas lietas, apavi, veļa, trauki un bērnu ratiņi — viss, it viss bija ļoti iekārojama manta šiem Padomijas pilsoņiem. Katrs atbraucējs vispirms steidzās iegādāties ceļa somu, kur novietot ieguvumu. Darbnīcas nespēja apmierināt visus pieprasījumus pēc somām, jo sarkanā armija lielā steigā pārvērtās par īstu ceļa somu armiju.

Atbraukušajām komandieřu un poļitruku (politisko vadītāju) sievietēm pirmais gājiens bija uz drēbju, apavu un veļas veikaliem, lai jo drīzāk atbrīvotos no noplīsušajām drēbēm un apaviem un „bublīčkām”. Modernizēties pēc „fašistu zemes” parauga bija tik patīkami!

Šokolādi, konfektes, smaržas, dažādas delikateses, kūkas un cepumus, nemaz nerunājot par ikdienišķām pārtikas precēm, te varēja dabūt

neierobežotā vairumā un izvēlē! Pērc, ko gribi un cik gribi par tik mazvērtīgo Padomijas rubli.

Labi noderēja arī Latvijas priekšzīmīgās saimniecībās audzētā selekcionētā sēklas labība. Milzīgi graudiem piebērti dzelzceļa vilcieni komunistu laikā brauca no Latvijas uz Padomju Savienību. Vēl lielāka kāre bija pēc mūsu sugas lopiem, sevišķi piena govīm un cūkām. Un tik daudz to bija šinī „atpalikušajā” zemē, ka varēja pildīt nebeidzamus dzelzceļa vilcienus. Mūsu fabriku ražojumi, sevišķi manufaktūra, apavi, gumijas preces, elektriskie aparāti un piederumi — arī tie visi komunistu „pārpilnības zemē” vēl it labi bija lietojami!

Šī Padomijas iestāžu un pilsoņu skriešanās pēc Latvijas ražojumiem runāja saprotamu valodu. Dažam pircējam sajūsmā paspruka arī kāds vaļsirdīgāks vārds par Padomijas sasniedzumiem un iedzīvotāju „labklājību”, sevišķi ja tuvumā nebija neviena pašu zemes cilvēka. Pamazām sāka atklāties īstenība. Piemēram:

Kādā Rīgas aptiekā ierodas kāds krievu karavīrs, virsnieks un jūsmo par vitrīnā izliktajiem termometriem.

„Ak, termometrs! Slavena lieta tāds termometrs! Sevišķi ģimenes cilvēkam tāds ļoti noderīgs. Gadās — saslimst sieva vai bērni, ieliec termometru un tūlīt redzi, vai slimība grūta un iet pie ārsta.”

Tad pieliecies aptiekaram pie auss klusi apjautājas, vai arī viņš varētu nopirkt vienu no šiem labajiem daiktiem.

„Lūdzu pērciet vien,” aptiekars atbild.

„Bet ziniet, es neesmu ārsts. Man ir ģimene un termometrs tik labi noderētu.”

„Nu tad pērciet kuņģi labāk patīk!” aptiekars skubina, kam šis garais ievads jau sāk apnikt.

„Vai jūs tiešām man pārdosit termometru! Vai nevarētu divus?” majors čukst.

„Ja patīk, varat pirkt kaut duci,” aptiekars paskaidro.

Tāda iespēja majoru pavisam izsit no sliedēm.

„Pie mums Padomju Savienībā,” viņš pavisam vaļsirdīgi paskaidro, „termometrs ir reta un dārga manta. Tos pārdod tikai ārstiem, slimnīcām un poliklinikām. Privātpersonām termometrus nemaz nepārdod.”

Vēl vienu piemēru no pieredzējumiem mūsu skolu dzīvē:

K. 6-kl. pamatskola Kurzemē jau ilgāku laiku mitinājusies nevisai piemērīgās telpās. Skolotāju dzīvokļi neērti, skolēnu atējas vietas neatbilst higiēnas prasībām. Pagasta valde rūpēdamās par savas skolas labāku iekārtojumu jau sakrājuši vajadzīgo kapitālu pārbūves izdevumu segšanai. Sagādāta arī lielākā daļa būvmateriāla, atliek tikai ķerties pie darba. Bet tad uznāk komunistu laiki. Būvdarbu uzsākšanai vajadzīga jauna priekšniecības atļauja.

Kādu dienu skolā ierodas turienes Tautas izglītības nodaļas vadītājs ar vairākiem krievu pavadoniem. Starp tiem viens augstāks NKVD jeb Čekas pārstāvis, viens aprinča politiskais vadītājs un viens inženieris. Vismaz pārējie viņu sauc par inženieri.

Apskatījuši skolotāju dzīvokļus, viņi pārlūko arī skolotāju darbu klasēs, vienmēr paturēdami cepures galvās.

Apmeklējuma beigās skolas pārzinis iepazīstina augsto komi-

siju ar būvtehnika izstrādāto skolas pārbūves projektu un lūdza to atbalstīt, lai darbus varētu laikā nobeigt. Rezultāts tomēr ir pavisam negaidīts.

„Tam būvtehnikiem jums vajadzētu dot pa galvu,” komunistu inženieris saka skolas pārzinim. „Jūs pats, kā liekas, ar negribat izprast padomju iekārtu. Jums jāaizmirst buržuāziski dzīvot. Jūs darait tā: Līdzšinējās skolēnu atējas telpas pavisam noslēdziet un ierīkojiet jaunas apm. 20 metrus no skolas ārā dārzā. Līdzekļu tas daudz neprasis, dažus desmit rubļus bedres izrakšanai. Padomju zemē tādiem darbiem būvtehniki nav paredzēti.”

Kad skolas pārzinis vēl uzdrošinas pieminēt skolotāju dzīvokļu pārbūvi, inženieris atbild:

„Nekādi dzīvokļi netiks būvēti. Jūs saliksiet skolotājus pa divi un trīs vienā istabā un ierādīsiet arī kopīgu virtuvi. Telpas kur gulēt būs, un sasmēķēt varēs iet zālē. Tā tas ir Padomju zemē, un tā darīsiet arī jūs!”

Ar to skolas pārbūves jautājums bija izlemts.

„Kādas buržuāziskas tieksmes šiem skolotājiem!” vēl nobrīnas Tautas izglītības nodaļas vadītājs sēzdamies ar saviem augstajiem komunistu biedriem lepnejā limuzīnā, kura numurs rāda, ka tas nacionalizēts tepat Latvijā.

Sakarā ar šo visai tipiski izlemto skolas ēkas pārbūvi, der pieminēt, ka 1938. g., kas ievadīja Staļina daudz cildināto 3. sociālistiskās celtniecības piecgadi, Padomju Savienībā uzceltas, vai pārbūvētas pavisam 2214 skolu ēkas *). Tā kā ap to laiku Padomju Savienībā skaitījās 170 miljoni iedzīvotāju, tad viena jauna skolu ēka tikusi uzcelta ikkatriem 77.000 iedzīvotājiem. Latvijā tai pašā 1938. g. no jauna uzceltas, vai kapitāli tika pārbūvētas 130 skolu ēkas, jeb viena uz katriem 15.000 iedzīvotājiem, ieguldot pavisam 6 miljoni latu. Tātad „atpalikušajā” Latvijā skolu ēku celtniecība bija vismaz četrkārt rosīgāka, pie tam ievērojot skolu higiēnas prasības.

Papildinot sacīto vēl jāatzīmē, ka reizē ar komunistu režīma nodibināšanu Latvijā, skolu ēku būve tikpat kā apstājās. Kad Saeimā, laikrakstos un mītiņu runās bija uzskaitīts desmitiem izplānotu skolu jaunbūvju, tad vēlāk ar lielām pūlēm varēja dabūt līdzekļus tikai visnepieciešamāko, pa lielākai daļai jau iesākto, vai gandrīz jau uzcelto ēku nobeigšanai vai pārbūvei. Tāpēc Latvijā 1940. g. tika nobeigtas tikai 11 skolu jaunceltnes un 9 pārbūves, tas ir 6,5 reizes mazāk, nekā 1938. gadā, ieguldot tikai 1,7 miljoni latu. (Šeit jāievēro vēl lata kursa pazemināšanu komunistu laikā, kas praktiski nozīmēja tikai pusmiljona latu ieguldījumu). Arī 1941. gadam izreklamētās skolu ēku būves gandrīz visas palika tikai plānos un projektos.

Tā arī skolu ēku būvju ziņā var noteikti sacīt, ka Latvija bija nevien ievērojami priekšā Padomju Savienībai, bet taisni komunistu režīms, vēl pilnīga miera apstākļiem valdot, varmācīgi apturēja mūsu labi izveidoto kultūras iestāžu celtniecību.

Viena kultūras iezīme ir izkopta daiļuma izjūta un priekšzīmīga tī-

*) Kuļturnoje stroiželstvo CCCP. Gosplanizdat. 1940. 90 lapp.

rības ievērošana tiklab personīgā, kā sabiedrisko iestāžu, uzņēmumu un pilsētu dzīvē. Kādi panākumi šai ziņā bija komunistu okupācijai, vislabāk var spriest no viņu pašu konstatējumiem. „Padomju Latvija” 1941. g. 64. num. gluži vaļširdīgi atzīst, ka komunistu valdīšanas laikā prasība pēc tīrības un daiļuma strauji kritusi:

Kur palikusi Rīgas tīrība? Agrāk Rīga lepojās ar savu tīrību, kur tagad tā palikusi? Agrāk Rīgas sētnieki dzīvoja tumšos pagrabos un algas vietā saņēma nožēlojamus grašus, bet par sava ielas gabaliņa tīrību gādāja agri rītos un vēlu vakaros. Tagad, kad sētniekiem ierādīti kārtīgi dzīvokļi, un viņi saņem pieņemīgu atalgojumu, viņu darbs kļuvis gausāks un paviršāks . . .

Rīga un citas mūsu republikas pilsētas nepošas pavasarim. Sniegs nenovākts un nomelnējis, neuzlauzts, vietām ledus. Gar namiem vējš dzenā nosmērētus papirus. Piesaulē atkusušais bruģis smako, slota to nav mēzusi, netīrumi sakrājušies pūst. Sienas aplīmētas noskrandušiem plakātiem. Papirosu gali samīti zem daudzo gājēju soļiem. Un jo vairāk tuvojas pavasaris, jo Rīga kļūst netīrāka. Bet Rīga ir bijusi viena no spodrākām pilsētām.”

Ļoti atklāta un patiesīga valoda. Bet kas ir vainīgs šādā Rīgas un citu pilsētu pagrīmšanā netīrībā un dubļos? Tas bija pašu biedru komunistu nopelns.

Klusās un tīrās provinces pilsētas Jelgavas iedzīvotāji vēl tagad nav aizmirsuši 1939. g. rudeni, kad uz „Latvijas un PSRS savstarpējā palīdzības līguma pamata” (parakstīts 1939. g. 5. okt.) Latvijā iebrauca milzīgi sarkanās armijas ešelonu, apmezdamies kā garnizonu Liepājā, Ventspilī, Vainodē un citās vietās. Jelgavas stacijas apkārtnē it drīz kļuva cietim ļaudīm pilnīgi nepieejama. Lai norādītu, ka „zemās kultūras zemē” zināmām vajadzībām ir noteiktas ēkas, vietas un telpas, lielā steigā bija jāizliek jau tālumā labi salasāmi lieli uzraksti krievu valodā. Tie bija ļoti tipiski visam okupācijas gadam ...

Kamēr gaisā skanēja komunistu aģitatoru izkliegtie kultūras celtniecības lozungi un Padomijas sasniegumu cildinājumi, viss tas, ko ārēji atnesa sarkanā vara, bija nepārprotama slīdēšana un krišana lejup tuvāk primitīvismam, arīgi ļoti bravūrīgam, bet iekšīgi netīram, pelēkam un baigam. Viss komunistu atnestais dzīves stils itkā kategoriski prasīja, lai mūsu iestādes un pilsētas kļūtu piemēslotas, lai marksistiskā audzināšanā uzņēmīgākie skolu audzēkņi noliktu savus agrākos glītos formas tērpus un ar žokejcepurēm un saceltām apkaklēm iespējami pilnīgāki atgādinātu Maksima Gorkija baskāju tipus. Un toni šādai rīcībai uzdeva pats Skolu departamenta komunistiskais direktors J. Jansons, ierazdamies uz departamenta pārņemšanu vaļā atpogātā kreklā. Viņu atdarināja un pat pārspēja citi komunistu varas vīri. Tā piem., Rēzeknes apriņķa sabiedriski politiskais inspektors Š. kultūras cilvēkam parasto tīrību uzskatīja par buržuāzijas pazīmi. Katrs pieklājīgi apģērbies skolotājs viņam šķita politiski neuzticams.

Atbaidīgi netīra kļuva arī literatūra un māksla tās dažādajās nozarēs. Cildinātais sociālistiskais reālisms literatūrā parādījās kā rupjš, ten-

denciozs naturālisms, kas aģitācijas nolūkā visu nekomunistisko rādīja kā kautko nepārspējami melīgu, ļaunu un nejēdzīgu. Glezniecībā šis reālisms vispateicīgākos tēmatos atrada dažādos revolūcionāros aktos ar gaišā paceltām dūrēm, naidā pārvērstām sejām un izbolītām acīm. Ar to visa mākslas dzīve kļuva tik tāla patiesai dzīvei, savos pamatos tik sveša mūsu zemei un tautai, kas vienmēr bija gaišus sapņus auklējusi caur gad-simtu mijām.

Lai ātrāk likvidētu mūsu „atpalcību” mākslas izpratnē, bija nodibināti sevišķi sarkanarmijas „dziesmu un deju ansambļi”, kas arī skolas un skolotāju sanāksmes aplaimoja ar saviem sniegumiem. Tā piem., Jelgavas plašajās skolotāju sanāksmēs, kurās obligāti bija jāierodas arī Jelgavas un Bauskas apriņķu skolotājiem, tīri paidagoģiskiem jautājumiem veltīja tikai vienu, otru pusstundu katrā sekcijā, bet visas sanāksmes kodols arvien bija un palika partijas dižvīru mītiņrunas par augsto kultūru un sasniegumiem „laimīgajā Padomju zemē”, un mūsu „ārkārtīgo atpalcību”. Šos augstos sasniegumus turpat arī demonstrēja sarkanarmijas „ansambļi” ar savām ermoņikām un balalaikām, ar cirkus trikiem un dejām, ko kuplināja āziātiski piekliedzieni un svilpieni.

Tautas kultūras līmeni arī mēdz vērtēt no lasīt un rakstīt pratēju skaita. Augstāks pratēju skaits raksturo augstāku kultūras līmeni. Padomju Savienībā analfabētu nemaz neesot, to apgalvoja gan komunistu orātori, gan viņu preses raksti. Tā kā sociālisms esot kultūras veicinātājs, tad arī Latvijā sākās analfabētisma likvidācijas komēdija, kas sīkāk apskatīta šī apcerējuma attiecīgā nodaļā. Te tikai jāpiemin, ka komunistu pašu statistiskie dati, kas plašākām aprindām nebija pieejami, Padomijas kultūru arī no šī viedokļa rādīja pavisam citādā gaismā. Tur vēl 1939. g. analfabētisms nevien nebija likvidēts, bet dažās iedzīvotāju grupās analfabētu skaits piekārtīgi pārsniedza lasīt nepratēju skaitu Latvijā.

Gadījumos, kur propagandas mērķi to atļāva, komunisti par savas kultūras augstumu izsacījās daudz vaļsirdīgāki. Zināmos apstākļos to darīja arī pats Staļins, piemēram, savā runā Padomju rūpniecības darbinieku I. konferencē 1931. g. feb. Tur starp citu Staļins sacīja:

„Mēs esam atpalikuši no priekšgala zemēm par 50 — 100 gadiem. Šis atstatums mums jānoskrien desmit gados. Vai nu mēs to paveiksim, vai arī mūs samīs . . . Šim veikumam mums ir visas objektīvās iespējas. Trūkst tikai prasmes īsteni izmantot visas šīs iespējas. *)

Visi mūsu pieredzējumi, sevišķi vērojot komunistu reprezentēšanos Latvijā, liecināja, ka šis atstatums nav noskriets, un ka Padomija no savas atpalcības, salīdzinot ar kultūras zemēm, nav atbrīvojusies. Ir bijusi tikai vēlēšanās, tikai tiekšanās ārkārtīgā steigā šo kultūras distanci noskriet, bet tā bija gājusi tikai vienā virzienā — bruņošanās pacelšanās.

*) Istorija vseobsčej kommunističeskoj partii (b) Kratkij kurs. 1940. 300. lapp.

Viss pārējais, sevišķi gādība par iedzīvotāju labklājību, bija palicis novārtā. Tā vietā bija izkopies tikai solījumu skaļums, apgalvojumu nekautrība un propagandas melīgums, tēlojot citu zemju stāvokli iespējami tumšās krāsās, lai pašu ļaudīm rastos vismaz viens apmierinājums: lūk, citiem klājas vēl ļaunāki! Cildinot visu to, kam kāds sakars ar Padomiju, un nopāļājot visu nesociālistisko un nekomunistisko, vajadzēja radīt jo lielāku distanci starp šīm divām pasaulēm.

No katra sakara ar ārzemēm noslēgtajā Padomijā šādi propagandas paņēmieni ir zināmā mērā attaisnojušies. Jau piecdesmit gadus diendienā to vien dzirdēdami, cik ļauna dzīve citās zemēs, kamēr Padomijā visi laimē gaviļē, ļaudis gluži mehāniski iegūst šādu domāšanas ievirzi. Trūkstot salīdzinājumam, trūkst katra iespēja novērot un dzirdēto un lasīto kontrolēt. Un ja arī krievu kolhoznieks dzīvodams savā būdā nekā cita neiespēj, tad fantāzijai vēl vienmēr ir vaļa, ka citās zemēs ļaudis dzīvo alās un bedrēs, kur logu nemaz nav.

Arī Latvijas iedzīvotājiem pavēlēja jūsmot par Padomiju, lasīt skatnīgos komūnisma slavināšanas saukļus un gaviļēt par iegūto „brīvību”, kad no brīvības vairs nekas nebija palicis. Mūsu jaunatnei un bērniem, pār kuŗu galvām bija pacēlies komūnisma iznīcības baigais rēgs, vajadzēja pateikties Staļinam par „laimīgo bērniību” un jūsmot par Padomiju, kur dzīvojot „vislaimīgākie bērni pasaulē”. Tas bija jādara arī tiem mūsu zemes skolnieku tūkstošiem, ko komunistu varas laika beigās aizrestotos vagonos aizveda līdz vecākiem nāvē Padomijas mežos un tuksnešos...

Ja var runāt par Padomijas kultūru, tad tā pie mums izpaudās kā gluži īpatnēja melu kultūra. Zem sarkani krāsotās propagandas un aģitācijas izkārtnes tur slēpās brutāla naida, atriebības un iznīcināšanas kāre, kas savus spēkus sūca no garīgā, politiskā un saimnieciskā verdzībā nomāktiem ļaudīm, no Padomijas sociālistiskās iekārtas vergiem.

II. SKOLU DZĪVE LĪDZ KOMŪNISTU IEBRUKUMAM

Pēc Krievijas revolūcijas 1917. g., kas izbeidza patvaldību, Krievijas apspiestām tautām un zemēm atvērās labākas patstāvīgas dzīves izredzes. Šo izdevību izmantoja arī latviešu tauta, grūtās cīņās nodibinādama neatkarību savai zemei.

Tomēr izcīnītā politiskā patstāvība bija tikai ievadijums jaunai tikpat grūtai cīņai par saimniecisku neatkarību un labklājību, par tautas kultūras un gara dzīves raženumu. Pasaules karā un tam vēl sekojošās cīņās daudz bija cietusi gan zeme, gan tauta. No tautas dzīvā spēka bija zaudēti simttūkstoši cilvēku labākajos spēka gados, apmēram sestā daļa no iedzīvotāju kopskaita, nemaz nerunājot par nodedzinātām ēkām, izpostītām saimniecībām un atmatās aizlaistām druvām. Visa dzīve bija daudzās vietās, kā saka, jāsāk no celma. Un tomēr latvju tauta, ar lielu darba mīlestību un neatlaidību pūlēdamās, samērā īsā laikā nevien likvidēja visus kara postījumus, bet varēja atskatīties arī uz ievērojamiem sasniegumiem tiklab materiālās, kā garīgās kultūras dzīvē.

Sacītais pilnā mērā attiecināms arī uz **Latvijas mācību iestādēm.**

Tautas izglītības vispārīgos principus noteica 1919. gadā izdotsais un 1934. g. pilnīgi pārstrādātais **Likums par tautas izglītību.** Mācības iestādēm ar to bija uzdots nevien gādāt par jaunatnes fizisko, intelektuālo, aištētisko un tikumisko izglītību, bet to arī audzināt sabiedriskā krietnībā, darbā un tēvzemes mīlestībā, tautu un šķiru saprašanās garā.

Atzīstot, ka vislabākā vieta bērnu audzināšanai ir ģimene, sevišķiem gadījumiem bija iekārtotas arī audzināšanas palīģiestādes: **bērnu dienas patversmes un bērnu dārzi.** Šīs iestādes bija domātas sevišķi tādiem bērniem līdz 7 gadu vecumam, kuŗu mātes dienu ir aizņēmas darbā. Astoņu gadu vecumā bērnam bija jābūt kārtējā mācība pirm skolā un deviņu gadu vecumā bērnam bija jāiet pamatskolā. Bērnu namos uzņēma pilnīgā apgādībā tādus bērnus, kam apstākļu dēļ trūka ģimenes aizvērņa un gādības

Obligātā sešgadīgā pamatskola (ieskaitot viengadīgo pirm skolu vai vienu māj mācības gadu — septiņgadīga) bija likta visas tālākās vispārējās vai speciālās izglītības pamatā. Kursu beigušie pamatskolas audzēkņi varēja iestāties izglītības turpināšanai vai nu ģimnazijā, vai speciālā vidusskolā, vai kādā zemāka tipa arodskolā. Panākt tādu stāvokli, lai visi bērni nobeigtu pilnu sešgadīgo pamatskolu, gan vēl nebija izdevies. Katrs gads tomēr rādīja zināmu uzlabošanos, un 1939. g. pavasarī sestajā klasē jau bija 41% no pirmās klases skolēnu skaita.

Piecgadīgās ģimnazijas, vai speciālās vidusskolas (technikumi, komercskolas, lauksaimniecības vidusskolas) absolventiem bija atvērts ceļš uz universitāti ar 11 fakultātēm, vai Jelgavas lauksaimniecības akadēmiju. Mākslinieciski apdāvinātā jaunatne varēja iestāties konservatorijā, vai Mākslas akadēmijā.

Anormālo bērnu mācībai un audzināšanai bija iekārtotas **īpatnējās skolas**, audzināšanas kolonijas un patversmes. Garīgās attīstības ziņā at-

palikušie bērni varēja mācīties palīgskolās; nedisciplinētiem bērniem bija iekārtotas sevišķas grūti audzināmo skolas un audzināšanas iestādes. Savas speciālās skolas bija arī kurlmēmiem un neredzīgiem bērniem. Jāatzīmē gan, ka īpatnējo skolu tīkls vēl bija ievērojami paplašināms, sevišķi tas sakāms par palīgskolu vai grūti audzināmo bērnu skolu tīklu, kas vēl bija tikai veidošanās stadijā.

Par skolotāju sagatavošanu pamatskolām gādāja četri skolotāju institūti (Jelgavā, Cēsīs, Rēzeknē un Daugavpilī) ar sešgadīgu kursu. Speciālo priekšmetu mācības spēkus gatavoja attiecīgi institūti: **fiziskās audzināšanas, angļu valodas un mājturības institūts**. Bērnu dārznieču izglītībai darbojās viengadīgi **bērnu dārznieču kursi**. Arodskolu un ģimnaziju skolotājus deva universitātes attiecīgās fakulātes, Jelgavas lauksaimniecības akadēmija, tāpat Mākslas akadēmija un Konservatorija.

Tiem ļaudīm, kas tikai pēc parastās skolas beigšanas noskaidrojuši, kādas teorētiskas zināšanas vai praktiskas mākas no tiem prasa dzīve, kalpoja **tautas augstskolas un kursi**, tāpat speciālas amatu **papildskolas** un mākslas priekšmetu **studijas**.

Atskaitot dažādos kursus un studijas, tāpat nedaudzas ģimnazijas un papildskolas, ko uzturēja privātas personas vai organizācijas, viss lielais mācības iestāžu vairums bija valsts un pašvaldību uzturēšanā. Jāpiezīmē, ka arī privātās ģimnazijas un arodu skolas saņēma ievērojamus valsts pabalstus. Tas bija liels atvieglojums arī skolu apmeklētājiem, jo mācības iestāžu apgādība un pastāvēšana nebija atkarīga no mācības naudām. Obligātās mācības skolās, pirmskolās un pamatskolās, nekāda mācības nauda nebija jāmaksā, bet pārējā maksa bija noteikta samērā zema, lai arī mazāk turīgiem audzēkņiem nerastos grūtības izglītības turpināšanā. Tā 1939. un 40. mācības gadā valsts ģimnazijās mācības nauda bija noteikta 120 — 140 latu, komercskolās 90 — 100 latu, tehnikumos 25 — 50 latu un arodskolās tikai 10 latu gadā.

Šī mācības nauda tomēr nebija maksājama visiem skolēniem. Mācībās sekmīgākos mazturīgos audzēkņus no maksas atbrīvoja. Valsts ģimnazijas un arodskolas no mācības naudas atbrīvoja 20%, tehnikumos 30% un skolotāju institūtos 40% skolēnu, bez tam trūcīgiem audzēkņiem bija paredzēti arī sevišķi pabalsti. Bez šiem budžeta kārtībā izsniedzamiem pabalstiem ievērojamas summas sagādāja arī skolu padomes, tāpat organizācijas un personas ar dažādiem ziedojumiem.

Par trūcīgiem obligātās mācības skolēniem gādāja valsts un pašvaldību iestādes. Tā piem., 1936. un 37. māc. gadā trūcīgiem pamatskolu audzēkņiem dažādos pabalstos izsniedza 1.492.000 latu, 1937. un 38. māc. gadā 1.648.000 latu apmērā. Pabalstu summas ar katru gadu palielinājās, nodrošinot trūcīgiem skolēniem bezmaksas grāmatas, rakstāmos materiālus, drēbes un uzturu. Jāatzīmē, ka mazturības dēļ, ievērojot plašo pabalstu sistēmu, tikai sevišķi retos gadījumos kāds skolēns palika bez obligātās mācības.

Trūcīgu arodskolu audzēkņu pabalstam 1940. gadā bija nodibināts sevišķs **arodizglītības veicināšanas fonds**, kas pamatskolu absolventiem pilnīgi nodrošināja izglītības turpināšanu kādā speciālā mācības iestādē.

Līdzīgs fonds jau no 1939. g. atbalstīja arī trūcīgus studentus augstskolās, izsniedzams aizdevumus 80 — 100 latu mēnesī. Šiem aizdevumiem bija paredzēti izdevīgi atmaksāšanas noteikumi. Strādājot algotu darbu norādītā vietā, varēja arī panākt visa aizdevuma dzēšanu. Šos aizdevumus 1938. un 39. gadā izlietoja 34% no visiem augstskolu audzēkņiem.

Skolu uzturētājiem bija uzlikts par pienākumu gādāt skolēniem arī medicīnisko palīdzību un vispār rūpēties par audzēkņu veselību. Šo pienākumu pildīšanai 1939. g. nodibināja arī **skolēnu kopgalda veicināšanas komitejas** pie katras apriņķa skolu valdes, arī pie visām pilsētu un pagasta valdēm. Šo komiteju uzdevums bija sekmēt skolēnu kopgalda noorganizēšanu visās skolās un atbalstīt ar viņu rīcībā nodotiem valsts, pašvaldību un privātiem līdzekļiem. Skolēnu kopgaldi jau bija ierīkoti pie 80% skolu, kur 55% skolēnu ikdienas saņēma kādu siltu ēdienu.

Daudzo pasaules kara laikā nopostīto skolas ēku vietā uzcēla jaunas. Dzīvei nostabilizējoties, radās vajadzība celt ērtākas skolu ēkas piemērotākās vietās, tāpat pārbūvēt vecās. Skolu ēku celtniecība tāpēc nekad nav apstājusies, un dažos gados šai nozarē atzīmēta liela rosība. Divdesmit gadu laikā, no 1919. līdz 1939. g. beigām no jauna uzceltas pavisam 373 skolu ēkas 28.912.000 latu vērtībā; pārbūvētas 587 ēkas, ieguldot 12.990.000 latu. Vidējais jauncelto un pārbūvēto skolu ēku skaits vienā gadā — 48, vidējais kapitāla ieguldījums 2.095.100 latu gadā, bet atsevišķos gados celtniecības rosība bijusi arī 2 — 3 reizes lielāka.

No jaunceltajām ēkām liela daļa pilnīgi atbilst skolu higiēnas prasībām. Šai ziņā daudz ieguva Latgale, kur krievu varas laikā skolu ēku būvniecība tikpat kā nav atzīmējama.

Ar attiecīgu likumdošanu, uzliekot obligātās skolas apmeklēšanu par pienākumu un nodrošinot šo iespēju arī materiālā ziņā trūcīgu iedzīvotāju aprindām arī pēc pamatskolas beigšanas līdz augstskolai, bija panākts visai ievērojams bērnu un jaunatnes ieplūdums mācību iestādēs. Vislabāk tas redzams, aplūkojot mācības iestāžu audzēkņu skaitu uz 1000 iedzīvotājiem dažādos gados.

Tā 1914. g. uz 1000 iedzīvotājiem bija tikai 67 skolēni, 1920. g. jau 80, 1925. g. 110, 1935. g. 130 un 1939. g. 137 skolēni, neskaitot tautas augstskolu un kursu klausītājus.

Divdesmit gados Latvijas skolas jau bija devušas ievērojamu skaitu absolventu. Pilnas sešklasīgās pamatskolas kursu līdz 1940. g. vasarai bija beigušas ne mazāk kā 200.000 personas, ģimnazijas 50.000 (neskaitot externus), komercskolas 4.900, teknikumus 4.000. Ievērojamu skaitu attiecīgi sagatavotu darbinieku sagatavoja arī dažādas citas speciāla rakstura mācību iestādes, gādājot aroda pratējus un speciālistus saimnieciskās un vispār kulturālās dzīves celšanai.

III. PIRMĀS PĀRMAIŅAS SKOLU DZĪVES VADĪBĀ UN IEKĀRTĀ

Personāla maiņas skolu administrācijā.

Tai lielajā latviešu tautas traģēdijā, kas sākās ar komunistu tanku iebrukumu Latvijā 1940. g. 17. jūnijā, atzīmējams arī kāds īss, bet samērā mierīgs ievadījuma laiks tam smagajam postīšanas procesam, kas vēlāk grāva arī izglītības iestāžu dzīvi. Tas bija nenoteikts starplaiks, kad komunistiskā partija vēl nebija noorganizējusi savu darba aparātu un no Padomju Savienības vēl nebija ieradušies civilās pārvaldes aparātam vajadzīgie „kadri” (lietpratēji, darbinieki). Tas bija īsts taustīšanās un nojautu posms, kad pilsoniskās Latvijas laikā pagrīdē iegājušie sociāldemokrātu partijas pārstāvji domāja, ka arī viņiem kāds vārds vēl būtu sakāms, bet pārējie pilsoņi cerēja, ka sabiedriski — politiskā dzīve veidosies pēc kādiem demokrātiskas iekārtas principiem. Tas bija laiks, kad pēc Padomju valdības pieprasījuma sastādītās valdības galva prof. A. Kirchensteins vēl sacīja Valsts Prezidentam: „Apsolos kabineta vārdā pielikt visus spēkus, lai celtu latvju tautas materiālo un garīgo labklājību un sargātu brīvu **patstāvīgu Latviju***,” un kad daudzi vēl ticēja, ka šis solījums arī patiesībā tiks izpildīts.

Kad Valsts Prezidents 21. jūnijā pieņēma jauno ministru kabinetu, līdzšinējā izglītības ministra prof. Jūlija Auškāpa postenis palika vakants, jo vēl nebija izdevies atrast Padomju Savienības pārstāvjiem pieņemamu personu. Viņa pienākumus pagaidām izpildīja jaunais tautas labklājības ministrs Jūlijs Lācis. Tikai 2. jūlijā par izglītības ministru izraudzīja Jelgavas lauksaimniecības akadēmijas profesoru P. Lejiņu. Darba daudzuma un arī pienācīgas uzraudzības dēļ izglītības ministram piešķīra arī divus biedrus. Par pirmo biedru iecēla bij. Raiņa ģimnazijas direktoru Jāni Liekni, par otro 26. jūlijā iecēla no Padomju Savienības tikko atbraukušo profesoru P. Vāleskalnu.

No citām šai laikā notikušajām pārmaiņām jāatzīmē arī pārējā administratīvā personāla apmaiņa Izglītības ministrijā. Skolu departamenta direktora Jāņa Celma vietā jau 5. jūlijā nāca komunistu pagrīdes darbinieks Jānis Jansons. Tautskolu direktoru Frici Vilku no amata atbrīvoja 9. jūlijā, vidusskolu direktoru Pēteri Kūli 23. jūlijā, arodu skolu direktoru Indriķi Zubānu 5. oktobrī. Viens pēc otra atvadījās arī tautskolu direktora biedri J. Pumpītis un H. Tichovskis, arī vidusskolu direktora biedrs A. Jaunzemis. Savu posteni bija jāatstāj Vispārīgo lietu pārvaldes priekšniekam V. Viģantam. Pavisam citu seju dabūja arī skolu valdes ar

*) Tas notika jaunās valdības pirmajā darba sēdē 1940. g. 21. jūnijā (Vald. Vēstn. 139. num.) Bet jau 5. augustā tas pats prof. A. Kirchensteins kā Latvijas pārdevēju delegācijas vadītājs Maskavā jūsmīgi atzīmē, ka „ir situsi lielā vēsturiskā stunda, kad galīgi uz visiem laikiem jānojauc visi žogi starp Latviju un Padomju Sociālistisko Republiku Savienību.” (Vald. Vēstn. 176. num.)

jauniem komunistu laikmetam piemēriem tautskolu inspektoriem priekšgalā.

Darbā atstāja vienīgi agrākos tehnisko daļu vadītājus un biroju personālu, ko vēlāk apmainīja pakāpeniski, ciktāl šos darbiniekus bija iespējams aizstāt ar jaunizceptiem komunistiskās ideoloģijas pārstāvjiem.

Prof. P. Lejiņa mūžs izglītības ministra postenī nebija ilgs. Ar savu toleranto un latvisko nostāju viņš neiederējās komunistisko ministru ansamblī. Kad 1940. g. 26. augustā uz jaunās Latvijas PSR konstitūcijas pamata agrākās ministrijas pārdēvēja par padomju iekārtas komisāriātiem, P. Lejiņa vietā par izglītības tautas komisāru iecēla jau minēto „Jaunāko Ziņu” žurnālistu un „Atpūtas” redaktoru Jūliju Lāci.

Šo pārmaiņu ievadījums bija lasāms arī tā laika presē un nepārprotami rādīja, kāds liktenis draud katrai latviskai domai un sociālo konfliktu izlīdzinājuma meklējumam, ja pie varas ticis komūnisms.

Pārņemdamas Izglītības ministrijas vadību, prof. P. Lejiņš 3. jūlijā savā uzrunā ministrijas darbiniekiem norādīja arī uz dzīvē nepieciešamo iecietību pret citu uzskatiem un pārliecībām (Vald. Vēstn. 148. num.). Absolūti neiecietīgajam komūnismam tāda attiecība pret citu atziņām nebija pieņemama. Vēl jaunāka komunistiem šķita P. Lejiņa runa Rīgas skolotāju sanāksmē 10. jūlijā. Tur starp citu teikts (Vald. Vēstn. 154. num. un „Latvijas Skolas” 7. num.):

Pārāk strauji pagriezieni dažreiz netikai sabojā, bet pat var iznīcināt vērtīgu individu. . . Tādēļ mums jādara viss iespējamais, lai šajā straujajā pagriezienā neciestu mūsu jaunatne, lai netiktu bojāts viņas iekšējais „es”, lai neciestu viņas gars un uzticība audzinātājiem. . . Mums tagad jācenšas izprast mūsu lielā kaimiņa Padomju Savienības skolu dzīvi un visa valsts sociālā iekārta. Mums jāiepazīstas ar tās darba paņēmieniem un panākumiem. Tad mēs redzēsīm ir labās puses, ir trūkumus, bet katrā ziņā mūsu horizonts taps daudz plašāks un mēs varēsīm daudz mācīties no mūsu lielā kaimiņa piedzīvojumiem. . . Tālāk es gribu izcelt pāris svarīgu lietu, kas mums jāstiprina un jākultivē. Vispirms: pienākuma izjūta pret tautu un tēvzemi, pret visiem tautas slāņiem. Kādā rakstā pirms 10 gadiem es teicu: „Neviena šķira, neviens tautas slānis lai neiedomājas, ka viņam būtu ilgstoša labklājība, ja viņš nebūs rūpējies arī par citu slāņu labklājību. . . Mums jāaudzina un jāstiprina jaunatnē nacionālā pašapziņa.”

Šie citāti ir raksturīgi kā pēdējais mēģinājums zem komunistu tanku stobriem sacīt, ka Padomju savienības dzīvē varētu būt arī kādi trūkumi un nepilnības. Nē, tur viss ir absolūti labs un pilnīgs. Kā izglītības ministrs drīkstēja sacīt, ka jaunatnē audzināma pienākuma izjūta un iecietība pret visiem tautas slāņiem, ka jārūpējas arī par citu sabiedrības grupu labklājību, kad runa var būt tik par proletāriāta, īstenībā par komunistu partijas biedru laimi un labklājību! Kā drīkstēja aizrādīt, ka jaunatnē audzināma nacionāla pašapziņa, kad audzināšanā jāvalda internacionālisma garam!

Tā vienā pašā izglītības ministra runā noslēpušies ne mazāk kā trīs īsti nāves grēki. Lai tos iznīdētu jau pašā saknē, ar ļoti sparīgu rakstu

„Daži vārdi par žurnālu Latvijas Skola*)” uzstājās pats LKbP 2. sekretārs Žanis Spure, bet žurnāla „Latvijas Skola” 7. nru. ar izglītības ministra runu konfiscēja un izņēma no skolu bibliotēkām kā kaitīgas ideoloģijas paudēju.

Izteikt un publicēt nu drīkstēja tikai komunistu partijas atzītās dogmas. Citiem uzskatiem vairs nebija vietas.

2 Pirmie vispārīgie skolu dzīves pārkārtojumi.

Centra augstāko administratīvo darbinieku padzišana vēl nebija beigusies, kad jau sākās vidusskolu un arodskolu direktoru, inspektoru, pamatskolu pārziņu un skolotāju maiņas, līdz ar skolu dzīves pārveidošonu pašos pamatos.

No mācību gada sākumā notikušajām pārmaiņām jāatzīmē vairāki šim pārkārtojuma posmam tipiski rīkojumi un jauninājumi, kas tieši skāra skolu dzīvi.

1. Zēniem un meitenēm noteica pilnīgu kopmācību visās pamatskolu, vidusskolu un arodskolu klasēs (Izglītības ministra 18. jūlija rīk. A—2272). Lai meitenes vēl kautko iemācītos no viņām vēlākā dzīvē nepieciešamām zināšanām, atstāja tikai meiteņu rokdarbu un mājsaimniecības mācību (1—2 st. klasē). — 2. Skolēnu uzņemšanu vidusskolās un arodskolās noteica bez iestāju pārbaudījumiem, uz liecības konkursa pamata (Izglītības ministra 16. jūlija rīk. A—2260). — 3. Skolotājiem uzdeva bez sevišķas atlīdzības organizēt nesekmīgo un klasēs uz otro gadu atstāto skolēnu apmācības grupas, lai tiešajām skolu mācībām sākoties, būtu iespējams tos pārcelt nākošajā klasē (Skolu dep. 9. aug. rīk.). Tā kā skolēnu nesekmības gadījumos par galvenajiem vainīgiem nepelnīti bija atzīti skolotāji, tad šīs papildus apmācības praktiskās sekas bija tādas, ka skolēnus pārcēla no klases klasē ar ļoti trūcīgām zināšanām. Pāris nedēļās ar skolēniem, kas vai nu nemaz nevarēja vai negribēja mācīties, atkārtot visu iepriekšējā gada kursu bija pilnīgi neiespējami. Jaunā vara tomēr gribēja demonstrēt savu gādību un rūpes par skolēniem. — 4. Slēdza visas pie vidusskolām pastāvošās pirmskolas, pamatskolas un vidusskolu sagatavošanas klases (Izgl. min. 27. jūl. rīk. A—2339). — 5. Vidusskolu klasēm ievada jaunu numerāciju, saucot zemāko klasi par pirmo (Izgl. min. rīk. 27. jūl. A—2338). — Ticības mācības skolotājiem pārtrauca algas izmaksu, svitrojot reizē arī ticības mācību no skolu mācības priekšmetu sarakstiem (Izgl. min. 30. jūl. rīk. A—2407). — 7. Slēdza visas privāto personu un organizāciju uzturētās mācību iestādes, to īpašumus nododot vietējām pašvaldībām (Min. kab. 13. aug. lēmums). — 8. Izstrādāts jauns stundu plāns pamatskolām 1940. un 41. māc. gadam, ievēdot sabiedrisko, resp. politisko audzināšanu 5. un 6. klases skolēniem. Krievu valodu kā obligātu mācības priekšmetu ar 4 stundām nedēļā ievada sā-

*) Cīņa Nr. 52. 1940. g. 12. aug.

kot ar 3. klasi (Izgl. min. apstipr. 14. aug.). — 9. Jauns stundu plāns vidusskolām, atstājot tikai divus nozarojumus (1. reālģimnazijas un 2. jeb humanitāro nozarojumu). No jauna ievada politisko audzināšanu un krievu valodu visās klasēs. Latīņu valoda tikai bij. klasiskajās ģimnazijās atstāta par obligātu mācības priekšmetu, pārējās — fakultatīva (Izgl. min. apstipr. 15. aug.). — 10. Ģimnazijas nosauktas par vidusskolām (Izgl. min. 23. aug. rīk.), lai jo drīzāk pielāgotos Padomju Savienības skolu nosaukumiem, kur ģimnazijas neatzina.

Gandrīz visi šie pārkārtojumi un jaunievedumi ieturēti to prasību robežās, ko jau agrāk bija uzstādījuši tā saucamo progresīvo, jeb sociāldemokrātisko skolotāju grupa. Pēc sarkanarmijas ienākšanas šie skolotāji cerēja ņemt skolu vadību savās rokās un jau 27. jūnijā sasauca pirmo plašāko sapulci Rīgas un apkārtnes skolu vadītājiem.

Ka tagad bija uzpeldējuši jauni spēki, kas nobīdīs pie malas arī „visprogresīvākos” skolotājus, bija redzams arī šai skolotāju sanāksmē. Šis jaunais spēks bija līdz šim pagrīdē slēpusies, bet nu brīvībā un varā tikusi Latvijas komunistiskā boļševiku partija — LKbP, kuras pārstāvis Abrams Bursteins skolotājiem paziņoja, ka partija atbalstot progresīvo skolotāju prasības un tās izpildīšot.

Šīs „progresīvo” skolotāju prasības bija izteiktas 18 tezēs. Tās šeit tālāk sniegtas ar īsu norādījumu uz vēlāko izpildījumu veidu un apmēru.

T e z e s :

1. Ievedama bezmaksas izglītība, sākot ar bērnu dārzu un beidzot ar vidus un arodu skolu. Mazturīgiem arī augstskola brīva.

Komunisti gan plaši izziņoja, ka nu visās skolās mācības būs brīvas, bet tad noteica mācību naudu pat bērnu dārzos, pie tam vēl ievērojami augstāku nekā agrāk. No mācību naudas atbrīvoja tikai zināmas grupas.

2. Trūcīgo audzēkņu apgāde jāuzņemas pašvaldībām un valstij.

Mazturīgo skolēnu apgāde noslīdēja ievērojami zemāk nekā neatkarīgās Latvijas laikā, jo „Padomju zemē visi pārtikuši, kāpēc arī pabalsti nemaz nav vajadzīgi”. Līdzīgas atbildes pabalstu meklētājiem bija jādzird bieži.

3. Atjaunojama vienota skola, likvidējot pamatskolu klases pie vidus skolām.

Pārejot uz komunistu skolu sistēmu, daudzām vidusskolām pievienoja 6-gadīgās vai 7-gadīgās nepilnās vidusskolas, resp. agrākās pamatskolas. Ja „progresīvie” skolotāji protestēja pret vidusskolu sagatavošanas klasēm, kas itkā neatbilstot demokrātijas principiem un radot sevišķas privilēģēto skolas, tad komunistu trīs pakāpju skolai šādas iespējas piemita vēl lielākā mērā. Četrgadīgā pamatskola derēja mazāk turīgām un mazāk iespaidīgām aprindām, septiņgadīgā nepilnā vidusskola vidējām grupām, desmitgadīgā vidusskola komunistu labākajām aprindām, sevišķi pilsētā dzīvojošiem.

4. Atjaunojama kopmācība pamat-, vidus- un arodskolās.

Komūnisti šādu kārtību ieveda, jo tāda pastāvēja arī Padomju Savienībā. Jāatzīmē, ka pirms komūnisma likvidācijas Izglītības komisāriātā bija saņemtas ziņas, ka Maskavā atrasts par labu zēnus no meitenēm atkal šķirt.

5. Ievedama laicīga skola. Ticības mācības pieļaujamas kā fakultatīvs priekšmets uz skolēnu vecāku rēķina tiem, kas to vēlas.

„Progresīvie” bija prasījuši par maz. Komūnisti nevien aizliedza reliģijas mācību skolās, bet vēl ieveda aktīvu antireliģisku propagandu.

6. Mācības valodai skolā jābūt tai valodai, ko bērni runā ģimenē.

Deklaratīva teze, kuras izlietojumu praksē neviens nekontrolēja.

7. Ievedama krievu valoda kā mācību priekšmets.

Arī šī prasība bija pārāk maza. Komūnistu skolu politikā bija noteiktas rusifikācijas tendences.

8. Jāpaplašina vidusskolu un arodskolu tīkls, lai visi, kam tiesības un kas vēlas, varētu tajās iestāties.

Vidusskolu tīklu gan neko nepaplašināja, bet sakarā ar izziņoto Latvijas pārvēršanu par industrijas zemi, lielu vērību veltīja ārodu skolām. Lai dabūtu vairāk skolēnu fabriku un rūpniecības (FRA) skolām, 14 — 17 gadu pusaudžus tur ievietoja mobilizācijas, resp. piespiedu ceļā.

9. Pārstrādājams skolu likums un programmas.

Komūnisti izdeva tikai atsevišķus uz skolu dzīvi attiecīgus rīkojumus un pavēles. Skolu programmas pārvērta par komūnistiskās aģitācijas un propagandas līdzekli.

10. Atjaunojama skolu padomju darbība.

Nodibināja gan dažādas komitejas un komisijas, tikai noteicēja vara tur bija nevis bērnu vecākiem, bet LK(b)P, vai komūnistiskās jaunatnes, komjaunatnes pārstāvjiem.

11. Izglītības ministrijai ciešā sadarbībā ar skolotāju organizācijām jā rūpējas par nederīgo grāmatu izņemšanu no apgrozības un par piemērotu grāmatu apgādi.

Skolu bibliotēkas „iztīrīja” partijas uzticības personas, skolotāju atzinumus nemaz neprasot. Jauno grāmatu apgāde bija viena no visvājākām vietām visā komūnistu skolu darbā.

12. Audzināšanas un mācības metodes ievadāmas zinātniskās paidigoģijas plūdumā.

Šis „zinātniskais plūdums” praksē bija tāds, ka revīzija atzina skolotāju darbu klasē par teicamu, ja skolotājs cildinājis Padomju Savienības augstos sasniegumus un „mīlo tēvu Stālinu”, ja nolamājis ārzemju fašistus un agrāko Latvijas valdību, ja bijis aktīvs anti-religijsks propagandists un internacionāls audzinātājs. Viss pārējais bija mazvērtīgs.

13. Skolotājiem obligatoriska piedalīšanās skolotāju arodbiedrībā un tās izdodamā profesionālā žurnāla abonēšanā.

Tā kā ārodbiedrībām bija nodota arī veselības un vecuma nodrošināšana, tad piedalīšanās ārodbiedrībā bija pašu skolotāju interese. Žurnālu „Padomju Latvijas Skola” izdeva valsts poligrafisko uzņēmumu pārvalde (VAPP).

14. Tuvākā nākotnē jāsasauc visu tipu skolu skolotāju kongress.

To sasauca septembra sākumā, bet skolotāji paši pie vārda te nemaz netika.

15. Jāauca pašvaldību iestādes un Izglītības ministrija revidēt atlaisto skolotāju lietas.

Visi „cietušie”, kas vien vēlējās, saņēma gandarījumu atbildīgu amatu veidā. Starp tiem bija samērā daudz sociāldemokrātu partijas biedru, ko komunisti, kad pašu pozīcijas bija nodrošinātas, atkal vienu pēc otra „nolikvidēja”.

16. Augstskolas iekārta jādemokrātizē. Tā jāpadara pieejama visiem spējīgiem. Jāpieļauj tur strādāt zinātnisku darbu arī ārpus augstskolas stāvošajiem.

Augstskolas tā demokrātizēja, ka vairākas profesoru katedras ieņēma bijušie čekisti. Jaunus studentus uzņemot vairāk vērības vērtīga aspiranta sociālās izcelsmes jautājumam nekā zināšanām.

17. Visas skolotāju ārstēšanās lietas jānodod kārtot skolotāju Slimo kasei.

Komunisti visas slimo kases likvidēja.

18. Atjaunojami sakari ar igauņu un lietuvju skolotājiem un nodibināmi tādi ar Padomju Savienības skolotājiem.

Šādu sakaru nodibināšana izdevās visai ierobežotā mērā, cik tās bija derīgas komūnisma propagandas nolūkiem.

Jāatzīmē, ka Latvijas „progresīvo”, resp. sociāldemokrātisko skolotāju aprindas, komūnistu varai nodibinoties, piedzīvoja vislielāko vilšanos un neizdevību. Jau Lēņins viņus bija nosaucis par sociālnodevējiem, un izgl. komisārs Lācis kādā sapulcē to atkārtoja gluži nepārprotami. Sociāldemokrāti gan bija centušies šķēlt latviešu tautas kopības apziņu, bet

komūnismam tas likās par maz. Viņiem tāpēc bija atkal jānozūd ar visām viņu kongresos pieņemtām tezēm un prasībām.

3. Skolu sistēmas maiņa.

1940. un 41. mācības gads sākās pastāvot agrākai Latvijas skolu iekārtai, kas līdz gatavības apliecības saņemšanai — vidusskolu absolvējot — prasīja divpadsmit gadu mācību. No šī laika viens gads bija paredzēts pirmskolai vai māj mācībai, seši gadi pamatskolai un pieci gadi vidusskolai. Komunistu reforma šo lietu saīsināja uz desmit gadiem. No tiem pamatskolai piešķīra četrus gadus, nepilnai vidusskolai — vēl trīs, un vidusskolai bez tam trīs gadus.

Padomju Savienības skolu iekārta bija paredzējusi arī sevišķas pirmskolu jeb sagatavošanas klases. Šo klašu praktiskā nozīme tomēr izrādījās niecīga, jo tiklab šajās, kā pamatskolu pirmajās klasēs uzņēma skolēnus bez priekšzināšanām. Šāds stāvoklis praktiski bija panācis pirmskolu klašu likvidāciju. Tādu kārtību ievēda arī Latvijas skolās ar Skolu pārvaldes 1941. g. 14. jūnija paskaidrojumu:

„Lai novērstu varbūtējus pārpratumus pie skolēnu uzņemšanas I. klasē, Izglītības tautas komisāriāta Skolu pārvalde atgādina, ka skolēniem, kas iestājas pamatskolas, nepilnās vidusskolas un vidusskolas I. klasē, nekādi pārbaudījumi nav jātur. Kā pirmskolas klasē, tā arī I. klasē skolēni uzņemami bez jebkādam priekšzināšanām, ievērojot tikai skolēnu vecumu. Pirmajā klasē uzņemami bērni, kas līdz 1942. g. 1. janv. sasniegs 8 gadu vecumu, un pirmskolas klasē — vienu gadu jaunāki bērni.”

Ar šo paskaidrojumu pamatskolas I. klase bija pārvērsta par pirmskolas klasi, jo nebija taču nekādas jēgas sākt mācības 7 gadu vecumā pirmskolā un tad to pašu vielu atkārtot I. klasē, ja 8 gadu vecumā — tāpat bez priekšzināšanām — var iestāties tieši I. klasē.

Otrs mācības laika saīsinājums bija paredzēts vidusskolās, kur programmu tā pārkārtoja, lai 1942. g. kursu beigtu reizē abas vecākās klases.

Latvijas laikā visa speciālā izglītība balstījās uz sešgadīgo, resp. septiņgadīgo pamatskolu. Komunistu vispārīgie noteikumi gan paredzēja iestāšanos tehniskās un cita speciāla tipa skolās no nepilnās vidusskolas, t.i. ar septiņu gadu priekšizglītību, bet praksē par pietiekamu atrada četrgadīgās pamatskolas kursu. Tas attiecināms sevišķi uz FRA un dažādām citām tehnisko arodu skolām. Arī kaŗa skolās uzņēma ar 4 klasīgas pamatskolas izglītību. Nav šaubu, ka trūcīgā priekšizglītība būtu bijusi liels kavēklis mācību gaitai speciālās izglītības skolās.

Padomju Savienības vispārīgās izglītības skolu iekārta:

Pirmskola

resp. pamatskola I. II. III. un IV. klases

nepilnā vidusskola ..... V. un VI. klases

vidusskola .....VII. VIII. IX. un X. klases

Mūsu sešklasīgās un piecklasīgās pamatskolas gan iedzīvojās augstā augstā godā — pārvērtās par nepilnām vidusskolām ar direktoru līdzīnējo pārziņu vietā. Pārziņu un direktoru palīgi pārvērtās par mācības daļas vadītājiem. Kādas 80 pamatskolas dabūja arī 7. klasi.

MĀCĪBAS IESTĀŽU, AUDZĒKŅU UN PAIDAGOĢISKO DARBINIEKU SKAITS 1939. un 40. māc. gadā

Mācības iestāžu tips	skaitis	zēni	meitenes	kopā māc. spēki	
Bērnu dārzi	86	2193	2036	4229	191
Pamatskolas	1623	112457	103716	216173	8869
Papildu skolas	95	2224	2071	4295	(600)
Kopā		1804	116874	107823	224697 9060
Zemākā tipa spec. skolas	127	6944	3295	10239	1253
Spec. vidussk. un int.	54	5051	3899	8950	1047
Ģimnazijas	70	6819	10233	17052	1479
Latvijas Universitāte	1	4461	1974	6435	389
Jelgavas lauks. akadēm.	1	611	174	785	68
Mākslas akadēmija	1	131	66	197	23
Konservatorija	1	123	140	263	38
augstskolas kopā		4	5326	2354	7680 518
Visas kārtējās māc. iest.	2059	141014	127604	268618	13357
Tautas augstskolas	15	1685	7098	2783	(198)
Dažādi ilga term. kursi	155	9581	4240	13821	(497)
Tautas augstsk. un kursi	170	11266	5338	16604	(695)
Pavisam kopā	2229	152280	132942	285222	13357

PIEZĪME: To mācības iestāžu darbinieki, kas pilnā apmērā nodarbināti citās skolās, kopskaitā neietilpst.

IV. DAŽĀDU ORGANIZĀCIJU, KOMITEJU UN PERSONU JAUKŠANĀS SKOLU DZĪVĒ

Vienmēr paturēdami atmiņā skolu kā svarīgāko līdzekli savas ideoloģijas iepludināšanai tautā, komunisti tomēr nevarēja izlietot skolas pilnā mērā. Nevarēja tādēļ, ka mācības iestādēs darbojās skolotāji, kas visumā nevien nesimpatizēja komūnismam, bet lūkojās uz to, kā uz svešu un neprātīgu mācību, kā uz latviešu zemei un tautai uzbrukušu nelaimi.

Komunisti tādēļ centās, cik vien spēdami, radīt blakus skolotāja darbam dažādas nodarbības, amatus un pienākumus, ko uzticēt Maskavas mācībām labvēlīgāk noskaņotām personām. Tāpēc sevišķa centība bija pievērsta dažādu organizāciju, komiteju un pulciņu dibināšanai, kas ar saviem vadītājiem ne vien lai kontrolētu neuzticamo skolotāju darbību, bet pakāpeniski komūnizētu visu skolu.

Šīs organizācijas un komitejas apvienojamas divās lielās grupās. Pirmā aptveŗ dažādas skolēnu organizācijas un pulciņus, otrā — skolēnu vecākus, skolotājus un citas ar skolas dzīvi saistītas personas.

1. Latvijas Ļeņina komūnistiskā jaunatnes apvienība (LĻKJS), jeb komjaunatne skolu dzīvē ieņēma sevišķi svarīgu vietu. Katrā apriņķī un visās lielākās pilsētās komjaunatnei bija savs centrs (orgkomiteja) ar sevišķu pionieru un skolu nodaļu un attiecīgiem "inspektoriem", kas pastāvīgi jaucās skolu dzīvē. Visiem skolu pārziņiem un direktoriem Skolu pārvaldes uzdevumā bija noteikti jārespektē komjaunatnes rīkojumi un ar tās pārstāvjiem jāuztur pastāvīgs kontakts.

No komjaunatnes darbiniekiem skolām visbiežāk bija jāstāpās ar labi atalgotiem komūnistiskās jaunatnes organizātoriem jeb „komsorgiem”. Tādi bija katrā vidus- vai arodskolā, arī pagastos un pilsētās, kur vadīja skolēnu un vispār jaunatnes politisko audzināšanu komūnisma garā.

Par biedriem komjaunatnē uzņēma ap 16 g. vecus pusaudžus, vispirms ieskaitot aktivistos, tad kandidātos, pēc kam, ja atrada par cienīgiem, arī komjaunatnes biedru sastāvā.

Komjaunatnes deklarētais uzdevums bija „audzināt jaunatni sociālistisma garā”, tā sagatavojot kompartijai derīgus locekļus un darbiniekus.

LK(b)P centrālkomitejas 2. sekretārs ž. Spure komjaunatnes sanāksmē 1940. g. 15. augustā šo svarīgo pienākumu papildināja ar sevišķu komjaunatnes uzdevumu — „cītīgi mācīties Marksa-Engelsa-Ļeņina-Stāļina mācību”. „Bez tās mēs ne soli nevaram kustēties uz priekšu,” sacīja Spure. „Mums jābūt tā apbruņotiem ar Ļeņina-Stāļina mācību, lai mūsos nerastos ne mazākās šaubas par saviem uzdevumiem.” Tā tad iekalt mācību kā dogmu — nekā nedomājot — pēc tās rīkoties.

Visās skolās, kur bija izdevies iekārtoties vismaz 3 — 4 komjauniešiem, nodibinājās komjaunatnes pirmorganizācija. Tā pārņēma savā vadībā visu skolas sabiedrisko darbu, dodama no sava vidus priekšsēdētājus vai darba vadītājus visām skolēnu organizācijām, komitejām un pulciņiem skolā. Bet nevien skolēnu organizēto darbu vadīja un kontrolēja komjaunatne, no tās bija lielā mērā atkarīgi tiklab skolotāji, kā skolas direktors un viss skolas darbs.

Blakus komunistiskās audzināšanas pienākumiem, komjaunatnei un tās nozarojumam — pionieriem Latvijas skolās bija arī kāds svarīgs speciālzuddevums — izspiegot un denuncēt nacionāli noskaņotus skolotājus un skolēnus. Šāda spiegošana un denuncēšana jau arī ietilpa komunistiskās audzināšanas plānā un bija pat visai raksturīga sastāvdaļa visā komūnisma audzināšanas sistēmā. Kā jaunatne un sarkanie pionieri šo darbu veica, redzēsim šī raksta turpinājumā, runājot par komunistiskajiem audzinātājiem.

2. **Sarkano pionieru pulciņi** bija domāti sevišķi pamatskolu skolēnu (10—15. g.v.) sociālistiskai audzināšanai. Pionieru organizācijas sistēmā paredzētie „oktobrēni” — jaunpionieri, kam vajadzēja komplektēties no pirmskolu un pamatskolu zemāko klašu skolēniem, maz kur tika atsevišķi pulcināti, tādēļ tos neminēsim. Katrā skolā bija paredzēts viens vecākais pionieru vadītājs — komjaunietis, katrā ziņā komjaunatnes uzticības persona, kas vadīja visa pulciņa darbību.

Žurnāls „Pionieris” (1940.g. Nr. 1.) deva šādu paraugplānu sarkano pionieru pulciņu darbībai:

1. Polītisko notikumu pārskats 5 — 8 min. (Jāapskata svarīgākais, ko raksta laikraksti.)
  2. Dziedāšana 10 — 15 min.
  3. Polītiski audzinātājas sarunas 20 — 35 min.
  4. Rotaļas un pašdarbība 20 — 30 min.
- Katra sanāksme ap 55 — 88 minūtes.

Trešajā darbības punktā minētajām „polītiski audzinātājām sarunām” pirmiem diviem mēnešiem ieteikti šādi temati: „Kādam jābūt pionieram, pioniers un skola, dzīve kapitālistiskās zemēs, dzīve sociālisma zemē, bērni kapitālistiskajās zemēs, bērni PSRS, Stāļins, Stāļins un bērni, Ļeņins, papāņinieši, Čkalovs, bērni — PSRS varoņi, KJS kā pionieru organizācijas vadītāja, dzīve polārapgabalos, kāpēc pionieriem jācīnās pret reliģiju, bērni — varoņi pilsoņu karā, kolektīvsaimniecība, taisnīgie un netaisnīgie karī.” — 1. līdz 4. klases audzēkņiem tematu apstrādājums domāts sarunu, 5. un 6. klasei referātu veidā.

Patī tematu izlase, kā redzams, dod vislabāko izdevību ievērot visas komunistiskās mācību stundu iezīmes: Slavināt Ļeņinu, Stāļinu un PSRS iekārtu, nopajāt citas zemes un valstis (Padomijas skolās lietojamās mā-

cību grāmatas te sniedza vispilnīgākos paraugus), taisīt antirelīgisko propagandu. Kopā saņemot, to visu sauca par politisko audzināšanu.

Piedevām vēl jāpiemin fiziskā un militārā audzināšana, kas gribēja no pionieriem sagatavot „sarkanās armijas rindām veselīgu, vīrišķīgu, bezbailīgu paaudzi”. Tāda audzināšana pionieru pulciņos izdevās vismazāk, tādēļ ka vadītājiem, jo tādu bija lielais vairums, pašiem nebija nekādu militāro zināšanu.

Kad bērni bija kādas nedēļas pionieru sanāksmēs apmācīti, kad bija iemācīti dziedāt internacionāli un „Varen plaša mana zeme dzimtā”, kad jau bija diezgan daudz stāstīts par Padomijas augsto kultūru un mūsu „atpalcību”, tad sarīkoja svinīgu sarkanā kaklauta izsniegšanu, liekot bērniem dot arī šādu pionieru svinīgo solījumu:

„Es, Padomju Sociālistiskās Republiku Savienības jaunais pionieris, svinīgi apsolos, ka stingri stāvēšu par Lēņina — Stāļina lietu, par komūnisma uzvaru visā pasaulē. Godīgi un neatlaidīgi pildīšu jauno pionieru uzvešanās noteikumus.”

Bērniem, kas norunāja priekšā sacīto solījumu „stingri stāvēt par Lēņina-Stāļina lietu”, nebija par to nekādas jēgas. Viņus it vienkārši vilināja tās priekšrocības, kādas skolu dzīvē bija pionieriem, izredzes dabūt labākas atzīmes un lielāku brīvību draiskulībām.

Pionieru pulciņu deklarētais uzdevums bija: audzināt skolēnus komūnismam, celt sekmes un disciplīnu, pieradināt pastāvīgam sabiedriskam darbam, respektēt sabiedrības intereses. Praksē bija gluži otrādi, — pionieri parasti bija skolas mācībās slinkākie un uzvedībā vissliktākie skolēni.

Jāpiezīmē, ka krietnus skolēnus no ģimenēm, kur bijusi kārtīga audzināšana, reti varēja iedabūt pionieros.

„Sākoties mācību gadam arī mūsu skolā nodibināja pionieru pulciņu,” pēc okupācijas gada izbeigšanās ziņoja A. 6 - kl. pamatskola. „To vadīja ar speciālu uzdevumu atsūtītā kompartijas kandidāte A. Š. Viņas darbība bija ļoti tipiska. Pionieru nodarbības viņa rīkoja ik dienas, atraujot skolēnus no mācībām. Ar to zuda pionieru organizācijas skanīgais lozungs — celt skolnieku sekmes, jo taisni pionieri bija visnesekmīgākie skolēni. Zināms, skolotājiem bija jādzird A. Š. pārmetumi, ka tie pionierus neieredzot, tāpēc liekot sliktas atzīmes. Tā bija ziņots par skolotājiem arī kompartijai.”

Līdzīgi panākumi bija ar pionieru „palīdzību” disciplīnas celšanā.

„Visļauņākais skolas darba sagandētājs bija pionieru organizācija, kurās vadītājiem trūka nevien izglītības, bet arī elementārāko ētisko normu izpratnes. Pionieru pēcpusdienas sanāksmēs, kas notika ik dienas, pionieriem bija pilnīga rīcības brīvība. Vadītājs parasti ieradās vēlu un bieži nemaz neatnāca. Bērni tad rīkojās bez kādas vadības un uzraudzības. Otrā dienā nereti dūrās acis „apzinīgo” pionieru paveiktie darbi: sasisti elektriskie slēdži un sadauzītie soli. Trokšņa dēļ pēcpusdienās nekāda cita darbība nebija iespējama. Par traci žēlojās pat pie bērnu čalām pieradušie apkalpotāji. Skolas pārziņa aizrādījums pionieru vadītājam, lai pionieru sanāksmēs ieturētu

kārtību un mieru, vadītājs noraidīja kā nepamatotus vecās kārtības pārpalikumus." (Liepājas pilsētas pamatskola.)

Nelūkojot uz trūkumiem pionieŗu darbā, sekmēs un vadībā, tie pretendēja uz vispusīgu atzinību un ievēŗību. To prasīja nevien pionieŗi paši un viņu vadītāji, bet arī augstākie komjaunatnes un partijas pārstāvj. Gadījās, ka skolotāji saņēma no pagastu varas vīriem nopietnus brīdinājumus, lai pionieŗus nostādītu izcilākā stāvoklī, nekā pārējos skolēnus. (Z. 6—kl. pamatskola.)

Cēsu aprinŗa komjaunatnes pionieŗu daļa ar sevišķu apkārtrakstu noteica pionieŗu sekmju celšanai šādu kārtību:

„Par katru divnieku, ko saņem pionieris, viņam jāiesniedz rakstisks ziņojums vecākaļam pionieru vadītājam, kas jāpievieno atskaitē. Nodaļas sanāksmē jāpaskaidro visiem apstākļi, kāpēc tas dabūts. Nodaļā kopīgi tas jānoskaidro un jānosprīeŗ, kas darāms, lai otrreiz tas neatkāŗtojās.”

Tātad pionieŗiem pašiem savā sanāksmē bija jānoskaidro, vai skolotājs divnieku ielicis taisnīgi. Jau apriori var sacīt, ka tādos apstākļos vainu reti atradīs pionieŗa paša kūtrumā un nevīŗībā. Un tā tas arī bija. Vainu visbieŗāk uzvēla skolotājam, bet pionieris bija tikai „reakcionārā skolotāja” netaisnas rīcības upuris.

Vēl tipiskāk pionieŗu sekmes ceļ, piemēram, Aizputes apr. pionieŗu un skolu lietu kārtotājs. Visām skolām piesūtītā apkārtrakstā - rīkojumā viņš starp citu saka tā:

„Caurskatot pionieŗu sarakstus konstatēju, ka pionieŗiem ir ļoti zemas atzīmes. Uz priekšu stingri raudzīties un jāpieliek visi spēki, lai nevienam nebūtu zemāka atzīme par 4, tāpēc visiem skolotājiem un pionieŗu vadītājiem šai darbā jāpieliek visa enerģija.”

Tā kā apkārtrakstā nebija nekādu metodisku aizrādījumu, kas darāms pionieŗu sekmju uzlabošanai, bet tikai pavēlēts „stingri raudzīties, lai nevienam nebūtu zemāka atzīme par 4”, tad skolotāji, un vēl vairāk pionieŗi paši un viņu vadītāji — rīkojumu saprata kā **aizliegumu likt pionieŗiem zemākas atzīmes**. Un panākumi bija tiešām lieliski — pionieŗu sekmju atzīmes greznojās tikai ar 4 un 5. Ka šāda rīcība iespaido pārējo skolēnu un arī pašu pionieŗu taisnības izpratni, par to komūnistiskie audzinātāji neinteresējās.

Līdzīgas privilēģijas atzīmju ziņā bija arī komjauniešiem un aktīvistiem vidusskolās. Komjaunatnes inspektors P. Bāliņš pilnīgi noteikti deklarēja, ka „starp komjauniešiem nesekmīgu skolēnu nav”. Kā lai skolotāji uzdrošinātos apgalvot, ka tādi ir, pie tam lielā skaitā! Tādiem „kontrrevolūcionāriem” skolotājiem draudēja lieli sareŗģījumi.

Lai iestātos pionieŗos, skolēniem nekādas vecāku atļaujas nevajadzēja. To bērniem aizrādīja dažādi komūnistiskās audzināšanas lietpratēji. Piemēram, varētu minēt Rīgas pils. Anri Batbisa skolas (bij. Fran-

*) Padomju Latvijas Skola 1941. Nr. 3. 59. lapp.

ču liceja) politisko audzinātāju A. Gr., kas, pamudinādams skolēnus iestāties pionieros, pat pirmskolas skolēniem paskaidroja, ka gadījumā, ja vecāki neļaujot iestāties, atļauja nemaz neesot jāprasa.

„Noteicēji par saviem darbiem esat jūs paši, nevis jūsu vecāki,” viņa teica skolēniem. „Zīņojiet man, kuņiem no jums vecāki neatļauj iestāties.”

Tādi paskaidrojumi tikai no jauna pierādīja, ka skolēnu organizācijas nevien bija līdzeklis, kā labāki izņemt bērnus no vecāku ietekmes, lai tad tos vieglāki pakļautu komūnisma garam, bet arī lai dabūtu visādas iespējas graut tos morālos principus, uz kuriem balstījās mūsu ģimenes locekļu un tautas vienība.

3. Skolēnu komitejām, kas stājās mācības gada sākumā izvēlēto klašu vecāko vietā, bija paredzēta visai svarīga vieta sociālistiskā audzināšanā. Tām vajadzēja panākt visu skolas audzēkņu saliedēšanu vienotā kolektīvā, kam piemistu visi komūnistiskie tikumi. Izglītības komisāriāta 1940. g. 21. okt. izdotie Noteikumi par skolēnu organizācijām skolā paredz skolēnu komitejām tik plašas tiesības un pienākumus, ka tās it labi varētu aizstāt visus skolotājus un arī pašu direktoru. No 1.—4. klasei rīkojas tikai skolotāju nozīmēti dežuranti, izpildīdami dažādas tehniskas funkcijas skolotāju uzdevumā, bet pārējās klasēs jau darbojas skolēnu pašu izvēlēti **organizātori un komiteja** ar ļoti plašām pilnvarām. Jau tie klašu organizātori, būdami pakļauti komjaunatnei, veic patiesi apbrīnojamu darba daudzumu, neizslēdzot pat dažādu svētku rīkošanu.

Klases organizātors:

- a — cenšas panākt, lai visi skolēni ievērotu skolās noteikto kārtību;
- b — noteic skolēnu dežūras klasēs un kabinetos un gādā par to izpildīšanu;
- c — organizē skolotāju vadībā savstarpēju palīdzību vājākiem klases skolniekiem;
- d — palīdz klases vadītājiem organizēt un pārbaudīt sociālistisko sacensību;
- e — iesaista savas klases skolēnus dažādos skolas pulciņos (mācības priekšmetu, mākslas, aizsardzības un fizikultūras, tehniskos);
- f — iesaista skolēnus bibliotēkas lasītāju skaitā;
- g — rīko un realizē kopā ar skolotāju ekskursijas, pastaigas, izrīkojumus un svētkus, teātru, kino, mūzeju, izstāžu apmeklējumus.

Šo darbu veikšanā klases organizātors iesaista visus savas klases skolēnus.

Organizētāji rīko arī skolēnu sapulces, apspriež skolēnu sekmes un disciplīnu, pārbauda sociālistiskās sacensības gaitas, vada sabiedriskus darbus. Klašu sapulcēs gan prasīta audzinātāju un skolotāju klātbūtne, bet praksē šī klātbūtne obligāta nebija.

Vēl plašākām pilnvarām bija apveltīta no 5 — 7 skolēniem pastāvošā skolēnu komiteja ar savu priekšsēdi, tā vietnieku un sekretāru. Komiteja tad nu:

- a — Organizē skolā skolēnu sociālistisko sacensību par labām un teicamām sekmēm mācībās, par apzinīgas disciplīnas stiprināšanu un sistemātiski pārbauda skolēnu uzņemtās saistības;
- b — savās sēdēs skolēnu komiteja kopā ar skolas direktoru apspriež līdzekļus skolēnu mācību sekmju uzlabošanai un disciplīnas paaugstināšanai;
- c — organizē skolas pulciņus (zinātniskus, tehniskus, mākslinieciņus), lekcijas un referātus par dažādiem tēmatiem;
- d — iesaista skolēnus sabiedriskā darbā, liekot tiem piedalīties sabiedriski politiskās kampaņās, mācīt lasīt nepratējus, strādāt biedrībās;
- e — apspriež darba plānu ar skolēniem ārpus klases;
- f — organizē un virza klases organizātoru darbu, palīdz viņiem darbā un kontrolē to;

Skolēnu komiteja kopā ar LKJS un pionieņu organizāciju:

- a — izdod skolas sienas avīzi un žurnālus;
- b — gatavo un rīko revolūcijas svētkus, pašdarbības vakarus un citus masu pasākumus;
- c — organizē skolēnu aizsardzības un fizikultūras darbu un kara pulciņus, normu pārbaudes zīmotņu iegūšanai, kara spēles un nodibina sakarus ar Sarkanās armijas daļām.

Skolēnu komitejas pārstāvis var arī piedalīties pēdējās padomes sēdēs. Vispārīgās līnijās to vada skolas direktors un komjaunatne. Bet tā kā pēdējā parasti spēcīgāka, tad faktiski skolēnu komiteja atkarīga tikai no tās un attiecīgos apstākļos var aizstāt skolas direktoru un mācības daļas vadītāju. Raksturīgus gadījumus, kur skolēnu komitejas deva rīkojumus skolotājiem, minēsim vēlāk, aplūkojot disciplīnas trūkuma iemeslus komunistu laikā.

Jāatzīmē gan, ka visbiežāk skolēnu komitejas bija bezdarbīgas un bez kādas praktiskas nozīmes vienkārši tāpēc, ka skolēniem pret šīm komitejām nebija nekāda respekta.

4. Starptautiskā palīdzības organizācija revolūcionāriem cīnītājiem. Svarīgu vietu skolu dzīvē vajadzēja ierādīt Starptautiskai palīdzības organizācijai revolūcionāriem cīnītājiem jeb komunistu terminoloģijā — MOPR'ai. Skolās bija jādibina Mopras sekcijas ar speciālu uzdevumu audzināt skolēnos internacionālisma idejas. Citiem vārdiem sakot, šo organizāciju svarīgākais uzdevums bija apkarot nacionālismu. Ka nacionālas idejas ļaunas, to nepārprotami apliecinājušas tādas komūnisma autoritātes, kā Ļeņins un Stāļins. Nacionālas idejas gribot sasaistīt ļaudis, ko re-

ālā dzīve sašķēlusi šķirās. Un tā kā visam pāri stāvēt šķira, tad nacionālas kopības idejām neesot vietas. Tāpēc arī Mopras pulciņos jālasa referāti par strādnieku vajāšanām citās zemēs, par neciešamiem darba apstākļiem ārpus Padomijas robežām, jāstāsta viss par darba ļaužu ilgām pēc Padomijas paradīzes labumiem. Mopras loceklim nav nekādas daļas par savu tautu, par tās īpatnām vajadzībām, spējām un uzdevumiem. Tām jāriko Parīzes komūnas piemiņas diena, pirmā maija starptautiskās strādnieku dienas svinības, jāpiedalās starptautiskās jaunatnes dienas organizēšanā, jāzīmē attiecīgi plakāti, lozungi. Tikai ne vārda par savu tautu, jo pat „nacionāli kultūrālā autonomija pēc būtības ir opurtūniska un novērš strādniekus no šķiru cīņas”. (Pad. Latv. Skola 1941.g.-4.)

Šim internacionālisma audzināšanas iestādēm mūsu skolās bija ļoti maz piekritēju. Skolēnu, kas no savām mājām atnesis līdzīgu latvisku dzīves, darba un tikuma izjūtu, kam acīs atmirdz mūsu tēvzemes strautu zilums, kam ausīs skan jau pie šūpuļa dziedātas tautas dziesmas, to nevar piespiest jūsmot par Parīzes komūnu vai par komunistisko aģitatoru atbalstīšanu kādā ārzemju cietumā!

5. **Osoviachims.** Lielas lietas komunisti gaidīja no militārā politiskā Osoviachima, t. i. no biedrības PSRS aviācijas ķīmiskās un pasīvās gaisa aizsardzības veicināšanai. Tā kā atsevišķi tādas organizācijas darbību bija grūti iekārtot, tad Osoviachima uzdevumus mēģināja iespiest pionieru nodarbību programmā, noorganizējot pionieriem dažādas kara rotaļas, lidmašīnu modeļu būvi u.t.t.

6. **Skolēnu pašdarbības pulciņi,** sevišķi tie, kas savu darbību bija iekārtojuši skolotāju vadībā, daudzos gadījumos atzīmējams kā mierīgs un pozitīvs audzināšanas līdzeklis, kur skolēni varēja paglābties no pārmērīgi uzspiestās politikas. Skolēniem vēl bija uzglabājušās labas atmiņas no mazpulku darbības, kas centās skolēnos audzināt darba tikumu un deva iespēju apmierināt pašdarbības tieksmes.

Zināms, ne visur apstākļi bija tik labi. Daudzās skolās arī šo pašdarbības pulciņu vadība bija skolotājiem atņemta, un tad arī šeit valdīja chaotiskais komūnisma gars ar tieksmi pēc lieliem skaitļiem, pēc nevajadzīgas dažādības pulciņu organizēšanā un skolēnu nodarbināšanā pat sešos, septiņos pulciņos. Un ja nu vēl atceramies, ka šie pulciņi katrs rīkoja nodarbības un sanāksmes 1 — 3 reizes nedēļā, tad dažam skolēnam nemaz neatlika laika tiešajiem skolas uzdevumiem.

Blakus skolās jau pastāvējušiem pulciņiem varētu minēt komunistu laikā radušos traktoristu, šacha, jauno jūrnieku, filatēlistu, radio, novusa, ping-ponga un tiem līdzīgus citus pulciņus ar dažādu praktisku vērtību.

Dažus no šiem skolēnu pašdarbības veidiem bija paredzēts vadīt un organizēt no centra, t.i. no Izglītības komisāriāta iekārtotām „stacijām”. Tādas bija paredzētas dažādām tehniskām nodarbībām (jauno tehniķu stacijas), arī pastāvīgām nodarbībām dabas mācībās (jauno naturālistu

stacijas). Dažu šādu staciju iekārtošanai bija izdotas milzīgas naudas summas, piem., Rīgas pili pārvēršot par „Pionieru pili” ar dažādiem tehniķu un naturālistu kabinetiem. Lielākas vai mazākas stacijas bija paredzētas iekārtot katrā lielākā pilsētā un apriņķī.

Tomēr jāpiezīmē, ka arī tīri tehniskās lietās komūnists ir un paliek komūnists; arī tehnika tam nav domājama bez komūnistiskas propagandas un aģitācijas. Tas it skaidri sacīts arī Skolu pārvaldes apkārtrakstā visām apriņķu un pilsētu Tautas izglītības nodaļām (1941.g. 18. apr. Nr. 2003/2.) Te starp citu lasām:

„Techniskā stacija nav domāta mehaniska, kā tas agrāk bija rokdarbu darbnīcās, bet gan apzinīga darba veikšanai, kurā jaunie tehniķi ieliek daudz jauna, oriģināla, izkopj savas konstruktora spējas. Jāatceras, ka runa iet ne tikai par amatnieku sagatavošanu, bet gan par jauna padomju cilvēka, aktīva sociālisma celtnieka audzināšanu, kas izprot partijas un valdības organizētāju lomu mūsu tehnikas attīstībā, kas, sociālistiskās celtniecības aizrauti, tiecas vēl vairāk pacelt mūsu tehniku, stiprināt tās varenību un sociālistiskās dzimtenes drošību.”

Tāpat jaunie botāniķi ne tikai var sagatavot skolai herbarijus, bet pētīt arī, piem., gaismas, siltuma, elektriskās strāvas iespaidu uz stādu augšanu un attīstību, kas „ļoti noderīgs mūsu sociālistiskai lauksaimniecībai”.

Zināms, tikai komūnisti varēja domāt un gaidīt, ka bērni un skolnieki, kam vēl ļoti niecīgas tehniskas vai dabaszinātniskas priekšzināšanas, savās nesistemātiskajās nodarbībās varēs dot kādu vērtīgu atradumu rūpniecības vai lauksaimniecības uzlabošanai.

Praksē šīs stacijas ļoti maz dabūja sevi parādīt, bet kur tās jau bija iekārtotas, kā piem., Rīgas pili, tur tālāk par parastās rotaļāšanās apjomu arī negāja.

Visām pieminētām skolēnu organizācijām vajadzēja darboties katrā komūnistiskā skolā. Vajadzēja spriest, lemt, rakstīt protokulus, sastādīt plānus un atskaites. Skolēni nereti bija sapinušies savu daudzo organizāciju, komiteju un pulciņu rīkojumos tā, ka paši vairs nesaprata, kas uz viņiem attiecas, kas nē, kas, kad, kur un kā jādara. Katra pārmērība ir ļaunums, un tāds ļaunums bija arī skolēnu organizāciju chaoss. Bet „Jaunais Komūnārs” Nr. 87. atrada, ka skolēniem šādu nodarbību vēl par maz, tāpēc „labi, ka skolēni aiziet uz fabriku un nolasa referātu, ja skolnieki uzņemas likvidēt analfabētismu, ja ņem aktīvu dalību kluba sarīkojumos”.

Kultūras cilvēka iezīme ir mēra izjūta, bet tās komūnistiem trūka visur un visvairāk, arī skolēniem iespējamo darbu un to apmēru noteikšanā.

Lai nu gan arī šī „referātu lasīšana” jāsaprot komūnistiski, t.i. kā partijas piesūtītu sacerējumu nolasišana (tā parasti savus referātus lasīja komūnistu varas vīri, bieži vien nevarēdami tekoši saburtot pat iespiestu tekstu), tomēr arī te redzama mūsu strādnieku izglītības un vispārējās kultūras limeņa pilnīga nezināšana. Mūsu fabrikas strādnieks nebūt

nebija līdzīgs kādam Padomijas pusanalfabētam, ko var „izglītot” ar skolnieka nolasītu brošūriņu.

Līdz šim minētās organizācijas, pulciņi un komitejas attiecas tieši uz skolēniem, bet diezgan kupls bija arī to organizāciju skaits, kas apvienoja ar skolu saistītu pieaugušo personu darbību.

1. Vecāku komitejas. Pirmā vietā minamas vecāku komitejas, kam vajadzēja darboties visu tipu skolās.

„Padomju skolas un skolēnu vecāku uzdevums,” raksta „Jaunais Komūnārs” (Nr. 52.) „audzināt veselīgu un modru paaudzi, kas ieguvusi zinātņu pamatus, vispusīgi attīstītu, pilnīgi uzticīgu Ļeņina un Stālina darbam, degoša naida pilnu pret darba ļaužu naidniekiem, apveltītu ar augstām morālām īpašībām, kas piemīt mūsu lielās un laimīgās dzimtenes dēļiem.” Vecāku komitejā jābūt vecāku pārstāvjiem pa vienam no katras klases, ko izvēl klases vecāku sapulce. Komitejas locekļi var apmeklēt stundas ar direktora atļauju, bet priekšsēdis pieaicināms katrā skolas pādidziņās padomes sēdē. Vecāku komitejas lēmumus apstiprina skolas direktors, bet tā darbojas „ciešā kontaktā ar komunistiskās jaunatnes organizāciju un pionieru vadītāju”. Tā tad arī vecāku komiteja nevarēja iztikt bez komjaunatnes pusaudzū aizbildnības.

Lai vecāku komitejā neiekļūtu personas, kas nav „degoša naida pilnas pret darba ļaužu naidniekiem”, Izglītības tautas komisāriāts 1940. g. 18. okt. pavēlēja, ka „skolu vadītājiem nekavējoties jāstājas kontaktā ar vietējām partijas, komjaunatnes un arodorganizācijām, aicinot tās uz aktīvu līdzdalību vecāku komitejas vēlēšanās un darbībā. Klašu audzinātājiem jāiepazīstas ar savas klases bērnu vecākiem un jārūpējas par piemērotu progresīvu kandidātu izraudzīšanu no darba ļaužu vidus par klašu pārstāvjiem.”

Sakarā ar šo pavēli, dažas apriņķu un pilsētu izglītības nodaļas deva skolu pārzinīem sīkākus norādījumus, kādas personas nav pielaižamas skolu padomēs. Tā, piem., Kuldīgas un Aizputes apriņķu tautskolu inspektors pavēlēja skolu pārzinīem „raudzīties uz to, lai par vecāku pārstāvjiem skolu padomēs nenāktu bij. aizsargu organizācijas dalībnieki”. Citi norādījumi šo izslēdzamo sarakstu papildināja ar vecsaimniekiem, kuŗu bērnus nedrīkstēja ievēlēt arī skolēnu organizācijās, ne par klases organizātoriem. (Aizputes apr. komjaunatnes vecākā pionieru vadītāja un skolu lietu kārtotāja apkārtraksts Nr. 6.)

Šādu izlasi komunisti taisīja, nelūkojot uz Latvijas PSR konstitūcijas (komunistu pašu izdotas) 107. pantu, kas noteica, ka visiem pilsoņiem „neatkarīgi no viņu ... sociālās izcelšanās, mantas stāvokļa un agrākās nodarbošanās, ir tiesība piedalīties deputātu vēlēšanās un tikt ievēlētiem.” Te tomēr jāatceras, ka komunistiem teorija un prakse ir divas pilnīgi atsevišķas lietas.

2. Skolu darbinieku arodbiedrība formāli gan bija profesionāla organizācija, tomēr ar ļoti stipru politisku piegaršu. Profesionālo raksturu

jau ierobežoja tas apstākļi, ka skolu darbinieku arodbiedrībā ietilpa ne vien pedagogi, bet arī skolu tehniskie un saimnieciskie darbinieki: apkalpotāji, sētnieki, kurinātāji, koptgalda darbinieces u.t.t. Viens no galvenajiem skolu darbinieku uzdevumiem tādēļ arī bija šķiru cīņas izkopšanas propaganda un marksisma - ļējinisma mācību izplatīšana skolu darbinieku aprindās.

Skolotāju iestāšanās arodbiedrībā gan bija brīvprātīga, bet par iestāšanos ļoti interesējās skolotāju priekšniecība un no šī viedokļa vērtēja pedagoga lojālītāti. Bez rezervēšanās no arodbiedrības uzlika skolotājiem arī dažas materiālas nastas, piem., slimības gadījumā tādiem izsniedza tikai pusi no paredzētā pabalsta.

3. Dažādas komisijas. Komunistu vadoņu runās ļoti bieži skanēja dažādi paskaidrojumi par „organizētību”. Tādiem organizētības mērķiem bija domātas arī dažādās komisijas, kuŗu locekļi bija jāņem tikai no skolas darbinieku arodbiedrības. Minēsim tikai dažas raksturīgākās.

Katrai darba vietai, arī skolai, ar kaut cik lielāku darbinieku skaitu, vajadzēja ievēlēt „vietkomu”, t.i. darba vietas komiteju dažādu jautājumu izlemšanai un kārtošanai, kas saistīti ar attiecīgo darba vietu. Vietkoms savukārt nodibināja „darba ražības komiteju”, kas organizē „sociālistisko sacensību starp skolotājiem, sekmē pedagogisko zināšanu līmeņa pacelšanu, mācīšanas un audzināšanas metožu uzlabošanu, pārbauda sociālistisko sacensību rezultātus, ... populārizē sacensībās izvirzījušos skolotājus laikrakstos, sienas avīzēs, radio raidījumos u.c., organizē pārraudzību par tiem skolotājiem, kas nepilda kārtīgi savus uzdevumus.”

Kā redzams, tad arī darba ražības komitejām varen plašs darbības apjoms, ar pedagogiski organizatoriskām un administratīvām funkcijām. Piemetināms, ka darba ražības komiteja „organizē pārraudzību par tiem skolotājiem, kas nepilda kārtīgi savus uzdevumus”, tas praktiski nozīmēja, ka skolotājiem savstarpēji vienam otru jāuzrauga un jāapsūdz priekšniecībai, jo noteikumos sacīts, ka represijas lieto „caur administrāciju”.

Darbinieku starpā radušās sadursmes kārtoja „konfliktu komisija”. Algu jautājumus palīdzēja risināt „algu komisija”. Pret epidēmiju izplatīšanos skolu nodrošināja „sanaktīvs” — sanitārais aktīvs u.t.t., u.t.t.

4. Skolotāju darba apvienības. Organizējumiem, kas skāra tikai skolotājus, pieskaitāmas arī skolotāju darba apvienības, pie kuŗām būs jāatgriežas arī vairākās citās nodaļās. Šīs darba apvienības gribēja „celt skolotāju kvalifikāciju”, lielāko tiesu ar savstarpēju domu izmaiņu un ar vecāko darba biedru norādījumiem jaunākajiem. Tomēr arī te politiskā propaganda izvirzījās pirmajā vietā, jo „katras organizētas darbības pamatā jāliek komunistiskais pasaules uzskats”.

Pieminēto organizāciju — vienalga, vai tās centās apvienot skolēnus vai pieaugušos skolas darbiniekus, — raksturīgākās iezīmes bija, pirmkārt, uzdevumu un kompetenču sajukums, kas vienu un to pašu pienāku-

mu uzlika trim četrām paralēlām organizācijām vai atsevišķām personām. Piemēram, par sienas avīzēm vajadzēja rūpēties skolas direktoram, skolotājiem, pionieru vadītājiem, pionieriem, komjaunatnes šūnai, kom-sorgam, klasei ar attiecīgu redkolēģiju, skolai ar tās redkolēģiju u.t.t. Komunistu visur skandinātā organizētība izvērtās par „organizētību, organizētības labad”, citiem vārdiem sakot, par organizāciju chaosu, kur uzdevuma skaidrība bija grūti atrodama manta. Un tā kā visam vēl pāri klājās marksisma - lēņinisma propagandas pienākums, — tad atsevišķo kompetenču saskatīšana kļuva pavisam problemātiska.

Piespiedu kārtā nodibinātas un uzturētas, tās nomirt nevarēja, bet dzīvošanai tām trūka spēka, jo trūka pozitīvām skolās un tautas interesēm atbilstošu priekšnoteikumu.

5. **Skolu šefi.** Daži vārdi sakāmi arī par skolu „šefiem”. Komunistu izpratnē tā sauca skolas aizgādņi kas uzņemas zināmas rūpes un gādību par savu aizgādājamo skolu, pie kam arī skola, no savas puses, cenšas būt derīga savam aizgādņim. Par tādiem aizgādņiem — šefiem varēja būt fabrikas, uzņēmumi, veikali, iestādes un arī lielākās skolas, ņemdamas mazākās skolas savā aizgādībā. „Šefs” parasti uzņēmās dažus materiālas vai organizatoriskas dabas pienākumus pret skolu; skola savukārt varēja pakalpot šefam ar kāda sarīkojuma kuplināšanu, telpu dekorēšanu u.t.t.

Normālos apstākļos un saprātīgā vadībā šāda „šefība” būtu varējusi it labi pakalpot skolām, tāpat kā tas vietvietām notika mūsu Latvijas patstāvības laikā, tikai bez „šefības” nosaukuma. Komunisti padarīja šo šefību par masu parādību un reizē ar to sākās visādas nelaimes. Piemēram, ja ķieģelnīcu vai kokzāģētavu strādnieki, izlietodami sava uzņēmuma šefības tiesības, sarīkoja skolas telpās ballītes ar iedzeršanu, pēc kam telpas atstāja piegānītas un bez sevišķas tīrīšanas nelietošanas, tad šādi „šefi” bija skolām tīrais posts un bēdas.

Arī skolotājiem šefība sagādāja dažādus papildarbus. Sakarā ar norādījumiem *) „fabrikas arī izdara zināmā mērā skolas audzināšanas darba sabiedrisko kontroli, jo skolotāji fabrikas strādnieku sapulcēs dod atskaiti par skolas darbu”. Tā tad skolas ar šefības ieviešanu bija dabūjušas vēl viņu kontrolieri, pie tam tādu, kuŗa prasības skolotājs nekad nevarēja ne zināt, ne paredzēt.

*) Padomju Latvija, Nr. 55.

V. DARBS KOMŪNISTU REFORMĒTAJĀ SKOLĀ.

Lai gan skola pastāv tās audzēkņu dēļ, kādēļ varētu secināt, ka skolas galvenā sastāvdaļa ir skolēns, tomēr tās būtību, raksturu un garu noteic skolotājs. Ne velti mēdz sacīt, ka skolotājs ir skolas dvēsele. Tikai skolotājs ar savu personību, ar savu dzīves prieku un sirds degsmi ienes visā skolas darbā to dzīvības spēku, kas nepieciešams skolēnu garīgai augšanai.

Tāpat ar pilnām tiesībām var sacīt, ka skolas liktenis visciešāk skar skolotāju — skolas dvēseli. Visas nastas un ciešanas, kas apdraud skolu, vispirms apdraud skolotāju. Sevišķi sāpīgi skolotājs izjuta tās mocības, ko mūsu skolām uzkrāva komūnisms 1940./41. mācības gadā. Smagi tās juta jau skolotājs tādēļ, ka redzēja te bojā ejam sava mūža darbu, bet vēl vairāk cieta tādēļ, ka arī pats bija spiests piedalīties šajā barbariskajā postīšanā. To skolotājam uzlika pat par pienākumu ...

Šai nodaļā aplūkosim dažus tipiskākus momentus skolas dzīvē, kas skolotājam viņa darbu pārvērta grūti panesamā nastā.

1. Skolu ēku un telpu komūnistiskā apdare.

Lai gan mācībām skolās vajadzēja sākties tikai 23. septembrī, jaunā Izglītības ministrijas, sevišķi Skolu departamenta vadība jau laikus rūpējās, lai skolas jo ātrāk zaudētu savu latvisko seju. Komūnistiskajam garam vajadzēja dvest arī no skolas un klases sienām, tāpēc jau Skolu departamenta 27. jūlija rīkojums pavēlēja no sienām noņemt bijušā valsts Prezidenta un valdības locekļu ģimietnes un saukļus.

Kāds cits Skolu departamenta rīkojums (6.sept. A-4240.) jau deva attiecīgus norādījumus, kā iesāktā skolu komūnizēšana padziļināma:

„Visi līdzšinējie skolu karogi līdz turpmākajam norādījumam vairs nav lietojami. Skolas svētku gadījumos greznojamas vienīgi ar valsts karogu (PSRS karogu). Vēlams iegādāties un skolas telpas greznot ar PSRS valstsvīru, biedru Ļeņina, Stālina, Molotova un Kaļiņina ģimietnēm.”

Jāpiezīmē, ka komūnistu varas vīru ģimietnes bija vienīgā manta, ko skolām līdz ar dažiem sarkanās drēbes gabaliem piesūtīja lielā skaitā un pat bez sevišķiem pieprasījumiem. Dažās zemākās skolās nemaz nebija viegli atrast pie sienām diezgan cienīgas vietas visām Marksa, Engelsa, Ļeņina, Stālina un divu Lāču ģimietnēm. Tai pašā laikā skolas nesaņēma nekādas atbildes uz atkārtotiem lūgumiem pēc mācību grāmatām, rakstāmiem piederumiem un citām skolas darbā nepieciešamām lietām, vai

arī saņēma tās nepietiekamā daudzumā mācības gada beigās. Tikai propagandas attēliem un lozungiem līdzekļu netrūka.

Ne visur skolu dekorēšana ar komūnisma vareno ģimetnēm noritēja gludi. Bija gadījumi, kur skolēni neļāva noņemt bijušo valstsvīru ģimetnes. Skolotājiem bija vajadzīga smalkjūtīga un paidagoģiska takta izjūta, lai nesarūgtinātu latviski domājošus skolēnus un pasargātu no vajāšanām tiklab skolēnus, kā skolotājus. Daudz skolu gandrīz līdz mācības gada beigām palika komūnisma vareno ģimetnēm negreznotas.

Šai ziņā visai raksturīgs ir Liepājas pilsētas Izglītības nodaļas priekšnieka 1941. g. 5. feb. apkārtraksts Liepājas skolām:

„Apmeklējot dažas nepilnās vidus- un vidusskolas esmu novērojis, cik liels šiem skolu vadītājiem joprojām stila sajūtas trūkums. Piem., 8. nepilnā vidusskolā vēl šodien var vērot Liepājas vapeni. Kādas citas skolas klasē viena pati uz sienas uzkāpusi Aspazija. . .

Skaidrs, ka arī šai. . . (tālāk sekoja tik rupjš apzīmējums, ka to nav iespējams atkārtot. — J. Kr.) agrākos laikos bijuši savi nopelni patiesās mākslas un kultūras laukā. Bet, ja mēs pie šāda viedokļa pieturēsimies — var sākt vēl iet runa par Andrieva Niedras izlikšanu klasēs.

Minētās parādības nebūt nav stila „sīkumi”, ko varētu arī neievērot. Tāpēc nekavējoši lieku priekšā visiem skolu direktoriem gādāt par savas skolas stila idejisko tīrību un saturamību.”

Šis apkārtraksts, kas bija sūtīts skolām gandrīz astoņus mēnešus pēc komūnistu iebrukuma, ir laba liecība skolu latviskai nostājai. No otras puses, — visām skolām domātā rakstā lietotie lamu vārdi un ļoti kļūdainā izteiksme labi raksturo komūnisma inteliģences un vienkāršu jēdzienu izpratnes trūkumu. Šai ziņā Liepājas pilsētas izglītības nodaļas priekšnieks nebija nekāds izņēmums. Citiem komūnistu darbiniekiem, kā to redzēsim vēlāk, bija vēl lielāks „stila sajūtas un saturamības trūkums”, izteicoties tā paša liepājnieka vārdiem.

2. Pirmā diena komūnizētā skolā.

Kad par skolu sienu izgreznošanu bija pietiekami gādāts, nāca jauns Skolu departamenta rīkojums skolotājiem „vistuvākā laikā iemācīties dziedāt internacionāli”, kas tikpat steidzīgi iemācāma arī skolēniem. Tāpat „iemācāmas arī citas strādnieku revolūcionārās dziesmas kas dziedamas skolu svētkos, sarīkojumos, ekskursijās un citos piemērotos gadījumos”.

Šīs dziesmas bija paredzēts visai plaši izlietot 23. septembrī, mācību uzsākšanas dienā. Skolu pārziņiem un direktoriem, kas vēl nebija aizstāti ar komūnistu ieliktņiem, šī diena uzlika ļoti smagus pienākumus. Vajadzēja stāstīt skolēniem par Latvijas pakļaušanu Padomju Savienībai kā ļoti vēlamu notikumu; vajadzēja tēlot jaukās nākotnes izredzes, lai gan sirids sažņaudzās drūmo notikumu paredzē ... Daudzās skolās šo komūnistiskās reklāmas daļu izpildīja kompartijas vai komjaunatnes sūtīti orā-

tori, pārējās skolās, ar nedaudz izņēmumiem, politisko notikumu apraksti bija konspektīvi un ieturēti iespējamās objektivitātes robežās. Skolotāju runas vajadzēja dot iepriekš izcenzēt. Tā tas bija Rīgā un citur.

Pirmās mācību dienas norisi un arī attiecīgas svinības skolām noteica šāds Skolu departamenta rīkojums (1940. g. 12. sept. A-4390.):

„Pirmā Latvijas PSR brīvās skolu mācību diena jāpadara par svinīgu un lielu notikumu katra skolēna dzīvē. Šim lielajam notikumam visām skolām pienācīgi jāpasagatavojas. Telpas svinīgi jāuzpoš un jākarogo. Ja iespējams, jāpasagatavo arī vecāko skolēnu priekšnesumi jaunažiem, kas skolā ierodas pirmo reizi. Pulkst. 9 sāksies radio raidījums visām skolām. Ja skolā telpas diezgan, šos priekšnesumus jāatļauj noklausīties arī bērnu vecākiem. Pēc raidījuma beigām pulkst. 9,40 skolas vadītājam 10 līdz 20 minūšu ilgā uzrunā jāpaskaidro lielās notikušās politiskās pārmaiņas un lielo jaunatnes uzdevumi un pienākumi Padomju valstī. Pēc svinīgā akta jāpasāk normālais skolas darbs.”

Tikai vēlāk skolu darbinieku un skolēnu saime sāka pilnam izjust visu komunistiskā terora smagumu, kāds sekoja šim šķietami mierīgam ievadam.

3. Skolu bibliotēku tīrīšana.

Reizē ar skolu departamenta rīkojumu par skolas sienu greznošanu ar komunistu varas vīru ģimētnēm, nāca arī pavēle **izņemt no skolu bibliotēkām visas nepiemērotās grāmatas**. Sīkāku norādījumu uz **nepiemērotības** pazīmēm sākumā vēl nebija, tādēļ skolu pārziņi un bibliotekāri nezinaja kā rīkoties un vispār arī sevišķi necentās skolu bibliotēkas iznīcināt.

Bet tad uz kompartijas un komjaunatnes norādījuma pamata pie šī darba ķērās skolu un pagastu komsorgi, komunistisko šūnu sekretāri un pat miliči. Tā kā šo cenzoru vairumam bija ļoti trūcīga izglītība, tad arī no lietošanas izņemamo grāmatu izvēle dažreiz bija visai savāda.

Cenzoriem vispār nepatika neviena grāmata, kur bija minēts Latvijas vārds, nepatika arī tautas dziesmas, tautisko tērpu vai senlatviešu ieražu apraksti. Pat lauksaimniecības, piensaimniecības vai lopkopības raksti, ja to autors bija kāds no Latvijas valsts vīriem vai aktīviem sabiedriskiem darbiniekiem. Par dažām grāmatām, pat ar lielāko centību pētījot, nebija iespējams noskaidrot aizlieguma iemeslu. Cenzoram grāmata it vienkārši šķita aizdomīga, un ar to pietika, lai grāmatu aizliegtu. Tā, piem., kādam Latgales cenzoram nepatika tirdzniecības grāmatvedības mācības grāmatas, Pumpura „Lāčplēsis” u.c. Janševska „Dzimtene” ievietoja aizliegto grāmatu sarakstā vienkāši tādēļ, ka Padomiju bija pavēlēts saukt par dzimteni, bet Janševskis savā grāmatā runā par Latviju. Vairākās skolu bibliotēkās tika svītroti arī Raiņa dzejoļu krājumi, lai gan Latvijas komunisti viņu uzskatīja par savu dzejnieku.

Cik nevarīgi šie skolu bibliotēku cenzori bija pat elementārajā rak-

stīšanas mākslā, nemaz nerunājot par grāmatu satura izpratni un ideoloģisko novērtējumu, liecina daži izraksti no viņu sastādītiem aktiem. Tur lasām:

skueneka Latvija starp eiropa valstiem
K. Ulmaņa Ko plaukst Lauksaimniecības
agrīna varonju gramata
V. pludoņa ta zeme ir musu

Līdzīgā pareizrakstībā sastādīti arī citi gaŗu gaŗie saraksti „par grāmatām kuras atdzitas par nederigam un izlēktas ārpus bibliotēkas”. Un tad šo komunistu darbinieku rakstīšanas mākslas darbu it apzinīgi paraksta kāda „tautas bibliotēkārē” ar savu nelatvisko uzvārdu.

Vēlāk, kad iznāca komunistu iestāžu vajadzībām paredzētie aizliegtu grāmatu saraksti (kā slepenas rokas grāmatas, tās bija pieejamas tikai iestādēm un pilnvarotiem partijas pārstāvjiem), grāmatu šķirošana bija daudz vienkāršāka. Ja autoru un nosaukumu atrada komunistiskajā „Index librorum prohibitorum”, grāmatu bez liekas gudrošanas lika kaudzē un nodeva „Sojūzutilam” pārstrādāšanai papē, kartonā vai papīrā komunistiskās propagandas iespiešanai.

Dažas skolu bibliotēkas tā pazaudēja pusi savu grāmatu.

4. Sarkanie stūrīši.

Viens no steidzamākajiem skolas komūnizēšanas darbiem bija „sarkano stūrīšu” iekārtošana. Sarkanais stūrītis izpildīja reizē skolēnu kluba un komunistiskās lasītavas uzdevumus. Šīs iestādes nepieciešamā sastāvdaļa bija kopgalds ar komunistu laikrakstiem un brošūrām, pie kam galds parasti bija aplklāts ar sarkanu drēbi. Pie sienām karājās sarkano varas vīri. Pilnīgāki iekārtotā sarkanā stūrītī bija arī skapis ar attiecīgu literatūru un krēsli lasītājiem.

Par sarkano stūrīšu ierīkošanu sevišķi interesējās kompartija un tās uzdevumā arī komjaunatnes un izglītības nodaļas ar to inspektoriem. Ka arī pagastu pašvaldības prata dot stingrus rīkojumus sarkano stūrīšu ierīkošanas nolūkā, rāda sekojošs apkārtraksts, ko 1940. g. 16. okt. Baltinavas pagasta valde piesūtīja skolu pārziņiem:

„Pagasta valde jums uzdod nekavējoši un ne vēlāk kā līdz šī gada 25. oktobrim skolās ierīkot sarkanos stūrīšus, abonējot sekojošus laikrakstus Cīņa, Taisneība, jaunais Komunārs un pēc iespējas arī citus laikrakstus, kā arī žurnālus.

Par izpildīšanu nekavējoši ziņot pagasta valdei.”

Daudzās skolās šo sarkano stūrīšu ierīkošanas dēļ radās lielas grūtības ar piemērotu telpu atrašanu. Tikai retai skolai bija tukša viena vai otra telpa, kur ierīkot sarkano klubu, bet parasti sarkanās lasītavas novietošanai bija jāatbrīvo skolotāju istaba, kāda mācības līdzekļu noliktava vai pat klase, ja „klubu” nevarēja iespiest kādā klases kaktā.

Madonas vidusskolā sarkano stūrīti ierīkoja skolas bibliotēkas telpās, grāmatu skapjus izliekot jau tā šaurajā gaitenī.

Kādā Ilūkstes apr. skolā sarkanā stūrīša vajadzībām pavēlēja atdot labāko klases telpu, bet skolēniem mācības bija jāiekārto rokdarbu darbnīcā.

Sarkanā kluba ierīkošanai bija jāierāda labas telpas arī tādos gadījumos, ja skolai vispār bija liels telpu trūkums. Tā, piem., kādā Liepājas pilsētas pamatskolā visas telpas bija aizņemtas klašu vajadzībām, izņemot skolotāju istabu. Savas atsevišķas istabas nav arī skolas pārzinim, kas savu „kabinetu” iekārtojis skolotāju istabas vienā kaktā. Nav telpu arī skolēnu garderobei un ēdināšanai, kādām vajadzībām lieto skolas vispārīgo gaiteni. Pilsētas Izglītības nodaļas vadītājs tomēr pavēl vienu telpu ierādīt sarkanajam stūrītim. Visus skolas pārziņa iebildumus un protestus Izglītības nodaļas vadītājs vienkārši noraida, jo komunistiem esot viss iespējams. Vajag tikai komunistiski gribēt un rīkoties. Tā kā skolotāji nebija komunisti un neprata telpas radīt, bija jāatdod pašu istaba.

Centīgāki Izglītības nodaļu vadītāji sarkano stūrīšu ierīkošanu vēl paplašināja ar pavēli tos iekārtot ne tikai pa vienam katrā skolā, bet vēl katrā klasē. Šiem klašu sarkanajiem stūrīšiem vajadzēja bieži mainīt dekorējumus, pārkārtot sarkanās drapērijas un vispār kavēt pie tiem daudz laika un izšķiest līdzekļus.

Zinādami, ka skolotāji nebūs sevišķi čakli sarkano klubu ierīkošanā, komunistu inspektori un attiecīgās iestādes atkal un atkal apjautājās par sarkano stūrīšu ierīkošanu. Tomēr bija skolas, kas vēl mācības gada otrā pusē „klubu” nebija iekārtojušas. Tā Rīgas pilsētas Sarkanarmijas rajona Izglītības nodaļas vadītājs vēl 1941. g. 28. feb. ar rakstu pieprasa 39. skolai paskaidrojumu, kāpēc līdz šim nav iekārtots „sarkanais stūrītis” un kad un kā direktors domā atrisināt šo jautājumu.

Lai gan komunisti daudz pūlējās ar sarkanajiem stūrīšiem kā politiskās izglītības un audzināšanas iestādēm, vēl lielākas pūles un ierobežojumus prasīdami arī no skolotājiem, praktiski panākumi tomēr bija niecīgi. Komunistiskajās brošūrās un laikrakstos tikai retais ieskatījās, un skolēni šo literatūru tikpat kā nelasīja. Pat pionieri maz interesējās par sarkanā stūrīša brošūrām. Skolu ziņojumos vēlāk bieži vien bija lasāms:

„Uz sarkanā stūrīša lasāmgalda bija tik un tik brošūru un laikrakstu. Starp citu minot, bērni tos nelasīja.”

5. S i e n a s a v ī z e.

Sienas avīze bija ļoti tipisks komunistu laika jaunieguvums Latvijas skolām. Šai „avīzei” tomēr bija gluži cits veids, cits saturs un citi pieņēmumi, nekā vispārībā pazīstamām avīzēm. Komunistu sienas avīze īstenībā bija lielāks vai mazāks, glītāks vai primitīvāks sienas plakāts, sastādīts no dažādām laikrakstu un žurnālu bildītēm, fotouzņēmumiem, zīmējumiem, lozungiem un īsākiem rakstiem. Viss tas kautkāda piemērīgākā sakārtojumā uzlīmēts uz papes vai saplākšņa un izlikts pie sienas. Ja nu

ši aplīmētā plāksne vēl ielikta sarkanā logatā, tad avīze ir pilnīgi gatava un skaista. Jā, katram šādas avīzes „numuram” bija jādod savs nosaukums un augšā jāuzraksta: „Visu zemju proletārieši savienojaties!”

Bez šī lozunga avīze nav nekāda avīze. To nedrīkst aizmirst neviena redkolēģija. Tāpēc „Jaunais Komūnārs” 1940. g. 4. num. tā pamācīja jaunus avīžu redaktorus:

„Ikvienas lielnieciskas redakcijas svētākais uzdevums ir katra avīzes numura augšdaļā sīkiem burtiem uzrakstīt marksisma - lēņinisma politisko vadītāju lozungu: Visu zemju proletārieši, savienojaties!”

Šis lozungs noteic sienas avīzes uzdevumu — kalpot komūnistiskai propagandai. „Jaunais Komūnārs” tanī pašā num. precizēdams sienas avīzes uzdevumus, to saka gluži skaidri:

„Tai jābūt lielnieciskai un ieturētai lēņinisma garā. Tai jākalpo tikai vienam mērķim — sociālisma celšanai. Tai jābūt asai un jāatbilst visiem svarīgākajiem un akūtākajiem dienas jautājumiem. . . Sienas avīze nevar un nedrīkst būt bezpartejiska.”

Tālāk „Jaunais Komūnārs” 45. num. pamāca, ka sienas avīzes ceļ skolēnu sekmes un disciplīnu: „Atsevišķi audzēkņi bieži vien jāsauc īstajā vārdā, ar asām zobgalībām un nicinājuma nātrām jāizpeļ viņa netikumi.”

Kā praktiski jāizdara šāda skolēnu audzināšana „ar asām zobgalībām un nicinājuma nātrām”, to rādīja pats Skolu pārvaldes priekšnieks A. Bergmanis savā rakstā „Uzlabosim skolas sienas avīzes” *) Kāda b. A. Bergmaņa atzinumā „priekšzīmīga sienas avīze” šo audzināšanu veikusi šādiem rakstiem:

„Ievērojami ir labojies Prokofjevs, Paškēvičs uzvedas labāk, bet mācās ļoti slikti. Paškēvič, saņemies! Vēl nav par vēlu! Mācies! Mācies! — Černovs stūrgalvīgi negrib laboties. Ar negodu viņu izslēdza no sanitārās komisijas. Klase viņam uzticējās, bet viņš šo uzticību neattaisnoja. Kaunēties vajadzētu Černovam.”

A. Bergmaņa sevišķu uzslavu izpelnījušās tās pašas sienas avīzes no daļa „Mūsu krokodīls”, „kur parasti asi izsmej atsevišķu skolēnu, klases vai darba nozaļu trūkumus”. Autors turpat izsaka rūgtu nožēlošanu, ka mūsu skolotāji vēl paši baidoties no šādas kritikas un domājot, ka „bērni vēl mazi un neprot objektīvi domāt un novērtēt savu biedru rīcību”. Viņi to protot pat ļoti labi.

b. Bergmanis te gan nav īsti kosekvents. Ja nu bērni un pusaudži savos spriedumos un vērtējumos tik objektīvi un nemaldīgi, tad jau pati tālāka audzināšana kļūst lieka, lieka arī visa paidagogu kolēģija ar pašu Skolu pārvaldes priekšnieku b. Bergmani priekšgalā. Tas tā no vienas puses. Bez tam, šķiet, ka skolēnu pāršana „ar asām nicinājuma nātrām” ir ļoti līdzīga tām viduslaiku paidagoģijas metodēm, pret kurām komūnisti

*) Padomju Latvijas Skola. Nr. 6. 1940.

tik labprāt mīl nostāties savas „augstās kultūras” vārdā. Vismaz atšķirība nebija liela. Ja viduslaiku skolā slinku vai palaidnīgu skolēnu izpēra rīkstēm vai ar kauna plakātu kaklā nostādīja klasei priekšā, tad komunistu paidagogi šādu skolēnu kariķē, apraksta un kaunina sienas avīzē.

Kā vienā, tā otrā gadījumā izcelta publiskas kaunināšanas audzinātāja un cilvēka pārveidotāja vērtība. Tā savā laikā domāja arī viduslaiku audzinātāji, kas izpildīja publiskus sodus, sēja pie kauna stabiem un cietumniekiem noskūva pusgalvas. Vājie panākumi tomēr lika šādai audzināšanai bankrotēt.

Jāpiezīmē, ka īstajā vārdā saukt un „ar nicinājuma nātrām izpērt” drīkstēja visus pārējos, pat skolotājus neizslēdzot, tikai ne pionierus, komjauniešus un komunistu ieliktos audzinātājus.

Sienas avīzei jābūt arī skolas saimes informētājai par dažādiem politiskiem jautājumiem. Tai jātēlo, cik ārkārtīgi grūta dzīve strādniekiem visās citās zemēs, bet ka Stāļina konstitūcijas saulē „viss zaļo, kuplo, un zied”. Kā taisīt šādu melīgu propagandu sienas avīzē, to gluži atklāti mācīja komunistu laikraksti, piem., „Jaunais Komūnārs”.

Sienas avīzē jāraksta „par pagājušā gada milzīgajiem darba ļaužu ieguvumiem Latvijā (piem., ka vienkārša uzvalka pirkšanai jāizdod 3 — 4 mēnešu alga — J. K.), par PSRS nemitīgo augšanu, par tālākām tās attīstības spējām, izejot no piecgadēm un Stāļina konstitūcijas”. Tā rakstīja „Jaunais Komūnārs” 106. num..

Tikpat tipiskas pamācības „Jaunais Komūnārs’ deva sienas avīžu redkolēģijām, zīmējoties uz skolu jaunatnes dzīves attēlojumu dažādās zemēs. Piemēram:

„Jāizlieto izgriezumi no PSRS laikrakstiem un žurnāliem, kas attēlo skolu un organizētās jaunatnes dzīvi dažādās Padomju republikās. Tiem pretstatā var nostādīt materiālus, kas rāda jaunatnes dzīvi kapitālisma valstīs: attēlus, kas rāda bumbu sagrautas skolu ēkas, jauniešus bēgļu gaitās, badā nomocītus bērnus.” (J. Kom. 45).

Kapitālistiskās zemēs it vienkārši jābūt bumbu sagrautām skolu ēkām un badā nomocītiem bērniem. Ka taisni Padomju Krievijā bads prasīja visvairāk upuru, tas nevienam nav jāzina, jo „Stāļina konstitūcijas saule apspīd vislaimīgākos bērnus”.

Blakus šim melīgajam propagandas uzdevumam sienas avīzei bija arī citi pienākumi. Sienas avīze bija arī zināmā mērā redkolēģijas rīkojumu sakopojums, zināma veida pavēle iestādes vai skolas vadītājam novērst visas tās „nebūšanas”, ko sienas avīze atklājusi. „Redakcijai (skolās šī redakcija jeb redkolēģija sastādījās parasti no pusaudžiem — skolēniem, ko atbalstīja kāds ārpus skolas stāvošs komjaunietis — J. K.) vienmēr jāprasa, lai administrācija, organizācija, organizāciju vadītāji un citi, kam raksti, feļetoni, kariķatūras un tamlīdzīgi materiāli domāti, spertu vajadzīgos soļus aprakstīto trūkumu un citu nevēlamu parādību novēršanai.” (J. Kom. num. 4.)

Ar tik īpatnēju propagandas saturu pildītas sienas avīzes bija laiku

pa laikam jāmaina, jāizlaiž jauns numurs. Daža avīze piedzīvoja pat desmit numuru, citām pietika ar vienu pirmo mēģinājumu.

Kaut cik lielākām skolām sienas avīžu izdošonā bija jāpiedzīvo tādi paši pārsteigumi, kā sarkano stūrišu iekārtošanā. Nepietika ar vienu sienas avīzi skolai, bet tādas bija jāizdod atsevišķi arī pionieriem, komjauņniešiem, katrai klasei un beidzot arī skolotājam sava. Sienas avīžu skaits tā auga neticamā ātrumā. Piemēram, Rīgas pilsētas 2. vidusskolā pirmajā pusgadā iznāca 77 obligātas sienas avīzes. Nav brīnums, ka skolēni līdz vēlai naktij noņēmas bildītes graizīdami, zīmēdami un līmēdami, pārrakstīdami no laikrakstiem un aģitācijas brošūrām komunistu frāžu savārstījumus.

Jaunatne savā būtībā ir patiesīga, tā grib būt īsta, un tāpēc ārkārtīgi tendenciozās sienas avīzes interesēja tikai nelielu skolēnu daļu. Šāds stāvoklis nereti spieda redkolēģiju žēloties pionieru vadītājam vai kom-sorgam par skolēnu neatsaucību un nepiedalīšanos sienas avīzes sastādīšanā. Sūdzējās arī par skolotājiem, kas redkolēģiju neatbalstot. Šīm sūdzībām bieži sekoja atgādinājumi skolotājiem un sevišķi skolu priekšniekiem rūpēties par sienas avīžu izdošanu un maiņu.

Tādiem rīkojumiem tomēr nebija nekādu lielo panākumu.

Apstākļi ievērojami sarežģījās, kad latviski domātāji skolēni vienu otru „komunistiskāku” sienas avīzi slepus iznīcināja, saplēsa, notriepa ar tinti vai kā citādi sabojāja. Vienā otrā gadījumā sienas avīzes necienīšana bija iemesls bargām skolēnu pratināšanām no čekas aģentu puses, sevišķi ja sienas avīzē bija atradusies Lēņina vai Stāļina bilde.

6. Sociālistiskā sacensība.

Sociālistiskai sacensībai kā darba metodei padomju skolā bija piedzējotas tik brīnišķīgas spējas, ka no tās sagaidīja gan skolas kolektīva gara izkopšanu, gan disciplīnas celšanu, gan pienākuma izjūtas veicināšanu tiklab no skolēnu, kā arī skolotāju darbā.

Nav noliedzams, ka ar paidagoģisku taktu organizēta sacensība var būt ievērojama spēku rosinātāja un pašvērtības jūtu attīstītāja. Tas tomēr nebija panākams komunistu pavēlētājās „sociālistiskajās sacensībās” ko rīkoja par godu oktobra revolūcijai, 17. jūnijam vai kādu citu dienu godinot, kuŗu piemiņa lika latviski domātājam skolēnam nostāties naidīgā opozīcijā pret iebrucēju varmākām, nevis kāpināja spēkus komunistu varas vīru pavēļu izpildīšanai.

Tas bija pats galvenais sociālistisko sacensību neveiksmju cēlonis. Otrs svarīgs faktors šo sacensību „izgāšanā” bija parastais komunistu mēra izjūtas trūkums. Sacensības vajadzēja iekārtot skolēnam ar skolēnu, klasei ar klasi, skolotājam ar skolotāju; sacensības sarkano stūrišu organizēšanā un partijas vēstures iekalšanā, analfabētisma likvidēšanā, visos skolas mācības priekšmetos. Beidzot nebija nevienas darbības skolas dzīvē, kas nebūtu noteikta par sacensības priekšmetu kādai skolu, skolēnu vai skolotāju grupai. Sacensības kļuva par zobošanās priekšmetu un

zaudēja katru pievilcību, izraisīja opozicionālu nostāju un sašutumu.

Sarūgtinājumu radīja arī daži iestāžu rīkojumi sacensības partneru izvēlē. Tā, piem., pionierus nebija atļauts salīdzināt sekmju ziņā ar pārējiem skolēniem, jo tad varēja gadīties, un gluži dibināti, ka pionieriem ir vājāki sasniegumi. (Tuk. apr.)

Skolēniem šīs sociālistiskās sacensības zaudēja pievilcību arī ar to, ka izziņotās un apsolītās balvas uzvarētāji vai nu nemaz nesaņēma, vai arī tās bija tik niecīgas. Skolēni tāpēc arī attiecīgi vērtēja pašu sacensību un — strādāja tālāk bez sacensības. Šai ziņā visai raksturīgi ir dažu skolu ziņojumi:

„Rudenī ar komisāriāta rīkojumu skolā sākās tā saucamās sociālistiskās sacensības starp klasēm: tīrībā, rokdarbos, latviešu valodā un seno laiku vēsturē. Sākumā bērni tām izrādīja zināmu interesi, bet vēlāk, kad saņēma balvas no vietējā miliča — trīs brošūriņas par politiskiem jautājumiem, visa interese beidzās, un sacensības pagarinājums līdz gada beigām izvērtās par niekošanos, kam nebija nekādu rezultātu.” (Dzk. 6 kl. pamatskola.)

„Par sociālistisko sacensību runājot, jāsaka, ka tās mums nekā jauna neieveda. Ja atmet vārdu „sociālistisks”, tad tādas pastāvēja mūsu skolā jau agrāk. Skolēni sacentās mācībās, tīrībā un uzvedībā. Labākos skolēnus ik gadus apbalvoja. Arī tagad šīs sacensības nebija citādas. Mēs, skolotāji, neuzsvērām vārdu „sociālistisks”, un sacensības mums palīdzēja sekmēt mācības un uzvedību. Starpība starp agrākajām un tagadējām sacensībām bija tikai tā, ka šogad labākajiem skolēniem balvas neizsniedza.” (Z. 6 kl. pam.)

Centra iestāžu noteiktām sociālistiskām sacensībām, kā jau sacīts, bija sevišķi liela tematu dažādība. Lai gūtu pilnīgāku ieskatu par šo sacensību „vispusību”, minēsim dažas:

Madonas apriņķa Komūnistiskās jaunatnes savienība bija noteikusi skolu pionieru nodaļām šādas sacensības, kas veicamas un noslēdzamas līdz 1. maijam, t.i. sešās nedēļās:

1. Katra pionieru nodaļa iepazīsies ar koksagīza augu un tā audzēšanu. Katra pionieru nodaļa audzēs koksagīzu. (Šo dabisko gumiju ražotāju augu komūnisti mēģināja kultivēt Latvijā. Mēģinājumi bija neveiksmīgi. J. Kr.).
2. Izzinās izsalušo ābeļu un citu augļu koku skaitu. Audzēs jaunus augļu kokus, lai atjaunotu dārzus mājās un skolas apkārtnē.
3. Interesēsies, vai mājās salabotas mašīnas un nolikta sēkla sējai.
4. Katrā pionieru nodaļā iekārtos soc. sacensības diagrammas.
5. Līdz 1. maijam izdos vismaz 6 sienas avīzes numurus. Sienas avīzes izdošanu organizēs pa klasēm.
6. Iemācīsies labu pionieru ierindu, lai piedalītos maija parādē.
7. Iemācīsies soļot dziesmu ritmā.
8. Katrs pionieris iemācīsies komandēt posmu.
9. Pionieru nodaļa sekmju caurmēra atzīmi pacels par 0.5.
10. Organizēs vājo skolēnu apmācību pašdarbības pulciņos.
11. Iesaistīs pionieru nodaļā jaunus pionierus.

12. Oktobrēnu (pionieru jaunuļu) darbu izveidos interesantu, darbā iesaistot pionierus.
13. Iekārtos regulāru atskaiti. Tās gaitu kontrolēs posmu vadītāji un pionieru aktīvs.
14. Organizēs kara spēles. Par kara spēļu gaitām rakstīs dienas grāmatu ar pionieru zīmējumiem.
15. Lielāku vērību piegriezīs tīrībai un kārtībai guļamās telpās, maizes lādītēs un virtuvē.
16. Dekorēs telpas, sevišķu vērību veltījot katrā skolā zāles dekorēšanai.

Līdzīgas sacensības, tikai ar dažām variācijām, bija paredzētas arī skolām.

Jāievēro, ka par sacensību izpildījumu bija jāslēdz savstarpēji līgumi, jāvienojas par tiesnešu komisiju un novērtēšanas metodēm. No visas šīs sacensības tematu masas bija iespējams paveikt tikai niecīgu daļu, kāpēc arī skolu vairumam visa sacensību slēgšana izvērtās par tukšu izrunāšanos un izrakstīšanos.

Skolotāji it labi saprata šīs darbošanās bezjēdzību, tāpēc humora dēļ dažreiz noslēdza visai kuriozas sacensības līgumus. Piemēram, vienas pamatskolas skolotāji uzaicināja citas pamatskolas skolotājus uz — sociālistisku skriešanās sacensību. Tāpat skolēni nereti slēdza līgumus, sacenzdamies sociālistisku divnieku dabūšanā.

Centra iestāžu rīkojumi tomēr bija bargi un kategoriski. Tā visas Rīgas skolu Mopra (starptautiskās sarkanās palīdzības) organizācijas bija uzaicinātas piedalīties šādā sacensībā par godu 17. jūnijam:

1. Mācībās sasniegt sekojošas atzīmes: 41 proc. — 5, 42 proc. — 4, 17 proc. — 3.
2. Nenokavēt mācībās, kā sabiedriskā darbā līdz gada beigām.
3. Noorganizēt sekmīgo skolēnu palīdzību vājākiem, lai pazeminātu skolas nesekmīgo procentu.
4. Panākt, lai sākot ar 1. maiju 50 proc. MOPR biedru būtu pastāvīgi „Jaunā Komunāra” abonenti.
5. Nolasīt vienu referātu visai skolai un četrus referātus pionieriem par strādnieku šķiru cīņu kapitālistiskās valstīs un proletārisko internacionālismu un padomju patriotismu.
6. Izlaist līdz 1. jūnijam divas MOPR sienas avīzes un izgatavot vienu MOPR propagandas plakātu.
7. Panākt, lai 15 proc. skolas darbinieku un 35 proc. skolēnu būtu MOPR biedri.
8. Piedalīties 100 proc. maija demonstrācijā.
9. Izpildīt visus MOPR biedru pienākumus. 100 proc. izpildīt finančiālo plānu.
10. Panākt, lai 25 proc. MOPR biedru sastāvētu Osoviachimā (militārā pretgaisa un ķīmiskās aizsardzības organizācijā).

Šādas sacensības vajadzēja noslēgt arī dažādiem skolēnu pašdarbības pulciņiem.

Tādā sacensības priekšmetu izstādē sevišķi atzīmējama komunistu

iekārtai tipiskā pusaudžu skolēnu uzstāšanās ar referātiem par lietām, par ko pašiem nebija nekādas jēgas. Piem., pusaudžiem jālasa referāti par **strādnieku šķiru cīņu kapitālistiskās valstīs vai par proletārisko internacionālismu un padomju patriotismu**. Te nevar būt runa par referātu šī vārda īstajā nozīmē, bet, labākā gadījumā, par frāžu savārstijumu no komunistu propagandas brošūrām. Tāds bija komunistu laika referātu vaijums, jo komunisti neatzina patstāvīgu domāšanu. Vajadzēja tikai atkārtot kompartijas atļautās frāzes. Tādos apstākļos — jo nepastāvīgāks savos spriedumos pats referents, jo labāk.

Lai pārskats būtu pilnīgāks, te pievienojam vienu soc. sacensības līguma tekstu, kuŗu slēgušas divas pamatskolas, resp. nepilnās vidusskolas:

L I G U M S

Krāslavā, 1941. g. 16. aprīlī, mēs, zemāk parakstījušies Krāslavas pilsētas ēbrēju nepilnās vidusskolas direktors (vārdus šeit neminēšu — J. Kr.) un Krāslavas nepilnās vidusskolas direktors N. N., sakarā ar pirmā uzaicinājumu Nr. 52. no š. g. 4. aprīļa ieslēgties sociālistiskā sacensībā par godu Starptautiskās proletāriāta solidaritātes dienai 1. maijā, uzaicinājumā minētos 8 punktus pieņemam un, papildinot to ar 9. punktu, noslēdzam sekojošu līgumu:

1. Celt skolēnu absolūto sekmību par 10 proc.
2. Panākt 100 proc. skolēnu piedalīšanos vingrošanas sacensībās.
3. Iztirzāt un iegaumēt XVIII partkonferences materiālus.
4. Nolasīt skolēnu vecākiem 2 referātus: vienu par audzināšanas, otru par antireliģiozu tēmatu.
5. Nodibināt pie skolas antireliģisko pulciņu skolotājiem un vecākiem.
6. Organizēt izejvielu vākšanu skolēnu starpā Sojuztilam, savācot caurmērā 1.5 kg izejvielas katram skolēnam.
7. 1. maija svētkos sarīkot „Bērnu rītu”.
8. 1. maija svētkos izgreznot skolas ēku.
9. Skolai sniegt atskaiti par nostrādāto laiku sabiedriski kulturālā darbā.

Piezīme:

Sacensības laiks 1. līdz 8. punktam — 1941. gada aprīļa mēnesis, bet 9. punktam no 16. IV. — 1. V.

Šis līgums sastādīts 3 eks., no kuŗiem pa vienam eks. glabājas pie līguma slēdzēju pusēm, un 3. nosūtīts vietējai pamatorganizācijai.

(Paraksti)

Jāatzīmē šis sociālistiskās sacensības ierosinātāja skolas direktora centība antireliģiskajā propagandā. Citu tautību skolotāji un direktori, lai gan soc. sacensību līgumi bija jāiesūta kompartijai vai komjaunatnei, tik ļoti necentās rekomendēties ar savu komunistisko nostāju un antireliģisko propagandu ļoti reti uzņēma sociālistiskās sacensības līgumus.

7. Skolotāja sabiedriskais darbs.

Skolotājs bija sociālistiskās valsts izglītības politikas pārstāvis un realizētājs. Viņa pienākumi tāpēc nevarēja aprobežoties ar skolu vien; skolotājam bija jāstrādā pie pašas sabiedrības audzināšanas un pāraudzināšanas komūnistiskā garā. Sevišķi lielus pakalpojumus šai ziņā no skolotāja prasīja kompartija un tās labā roka — komjaunatne.

Visai raksturīgs šai ziņā ir Ventspils — Talsu apr. tautskolu inspektora 1940. g. 7. sept. raksts skolu paidagoģiskiem darbiniekiem:

„Skolotājiem obligatoriski jāņem dalība sabiedriskajā dzīvē, palīdzot jaunatnei, arodbiedrībai, partijai. Negaidiet ielūgumus, bet piedāvājiet paši savus pakalpojumus. Līdz ar to jūs ātrāk un vieglāk spēsiet pārveidot sevi par tādiem audzinātājiem, kādi vajadzīgi Padomju Latvijai.”

Rīkotāju un nodarbinātāju tomēr bija tik daudz, tik daudz arī uzlikto sabiedriskā darba pienākumu, ka skolotājam nemaz nevajadzēja „pašam piedāvāt savus pakalpojumus”. Laikam gan nevienam skolotājam nebija iespējams izpildīt visus pieprasījumus, kur nu vēl pašam sevi piedāvāt.

Sevišķi daudz pieprasījumu bija pēc skolotāju referātiem dažādos sarīkojumos. Komūnistu varasvīru literārās spējas bija gaužam niecīgas, tāpēc attiecīgais informatīvais darbs bija jāveic skolotājiem. Referātu lasīšanu viņiem it vienkārši uzdeva rīkojumu kārtībā.

Atteikšanās, sevišķi, ja rīkojumu bija parakstījis kāds visvarenās kompartijas pārstāvis, nemaz nebija domājama.

Piemēram var derēt šāds kompartijas Baltinavas apakšrajona rīkojums skolu pārziņiem:

„LKP Baltinavas apakšrajons paziņo, ka šī gada 13. oktobrī pulkstens 16 tiek sasaukta tautas sapulce un uzaicina skolas pārziņi sagatavot uz minēto dienu tematu pēc šādas dienas kārtības:

1. Cenu paaugstināšana.
2. Ko pilsonim deva sociālistiskā PSR iekārta 3 mēnešu laikā.
3. Par pilsoņu tiesībām un pienākumiem.

Minētā sapulcē piedalīsies arī viens LKP Baltinavas apakšrajona pārstāvis.

Informēt skolas rajona zemniekus, lai tie apmeklē sapulci.

Bez tam vienu reizi nedēļā informēt zemniekus par politisko ekonomiju un starptautiskiem notikumiem, ņemot motivu no radio un avīzēm.

Baltinavā, 1940. g. 9. okt.

LKP Baltinavas apakšrajona sekretārs (paraksts).

Lai gan viss te rakstīts puslīdz saprotami, dažas piezīmes tomēr nepieciešamas.

Vispirms — temps. Rīkojums rakstīts 9. oktobrī, sapulce 13. oktobrī.

Ja nu raksts ceļā vēl kādas dienas uzkavējies, tad skolas pārzinis varēja rīkojumu saņemt tikai sapulces priekšvakarā. Pārzinim tomēr vēl jāpagūst sagatavot trīs svarīgus tautsaimnieciski politiska rakstura priekšnesumus, pie tam tā, lai speciāli atsūtītais kompartijas pārstāvis būtu apmierināts. Bez tam vēl pārzinim bija jāpārņem par šīs sapulces izziņošanu, jāgādā sev pašam klausītāji.

Bet ko nabaga skolotājs, ja viņš grib būt godīgs, lai saka par cenu paaugstināšanu? Vai to, ka dzīves dārdzība, samērā ar izpeļņu, augusi 4 — 5 reizes? Ka par vienu uzvalku jāsamaksā trīs vai četru mēnešu alga? Ka daudzos veikalos preču vairs nemaz nav, lai gan zemē ir „visdrošākā miera apstākļi neuzvarāmās sarkanarmijas apsardzībā”? To nedrīkstēja saīstīt. Vajadzēja teikt, ka „sācies brīnišķīgs uzplaukuma laikmets”.

Ko teikt par pilsoņu ieguvumiem tiesiskā ziņā? Vai to, ka kompartija un čeka, ja vien varētu, pat latviski domāt aizliegtu, ja tā nesaskanēja ar komunistu propagandas ieskatiem? Nē, arī to nedrīkstēja saīstīt. Skolotājam bija jāstāsta, ka dzīvojam vislielākā brīvībā, ka mūs apspīd visgaišākās konstitūcijas — Stāļina konstitūcijas saule.

Ar šo vienreizējo sarīkojumu skolotāju pienākumi vēl nebūt nebija izbeigušies. Reizi nedēļā viņam bija pavēlēts „informēt zemniekus par politisko ekonomiju un starptautiskiem notikumiem, ņemot motivu no radio un avīzēm”. Un tā tas nebija tikai Baltinavā vien. Tā bija, ar maziem izņēmumiem it visur. Tautas pāraudzināšana komūnisma garā, komūnisma ideoloģijas izplatīšana gulēja lielā mērā uz skolotāja jau tā smagi apkrautajiem pleciem.

Baltinavas komunistu organizācija vismaz atstāja skolotājiem zināmu brīvību tematu izvēlē saviem iknedēļas referātiem. Citur uzdeva arī noteiktus tematus, lai tautas pāraudzināšana ietu noteikti komunistu ģenerāllīnijas virzienā. Piemēram var minēt Dagdas pagasta priekšrakstu skolu pārzīņiem 1940. g. 20. decembrī:

„Saskaņā ar Daugavpils apriņķa izpildkomitejas rīkojumu, pagasta komiteja ir paredzējusi lekciju ciklu plānu 3 mēnešiem, laikā no š. g. 15. dec. līdz 1941. g. 15. martam:

Katrā skolā katru svētdienu ir jānolasa sapulcējušamies pēc kārtas viena no zemāk minētām lekcijām:

1. — Stāļina konstitūcija, 2. — Lēņina biogrāfija, 3. — Stāļina biogrāfija, 4. — PSRS miera politika, 5. — stachānoviešu kustība un tās nozīme, 6. — sociālistiskā sacensība un tās nozīme, 7. — padomju pilsoņa tiesības un pienākumi, 8. — tautu draudzība, 9. — kultūras attīstība tautās, 10. — laikrakstu un grāmatu lasīšanas nozīme, 11. — analfabētisma likvidēšanas nozīme un 12. — kooperatīvu nozīme un to organizēšana.

Pirmā lekcija nolasāma š. g. 22. decembrī, bet turpmākās katru svētdienu viena. Sapulcēšanās uz lekcijām notiks apm. pulkst. 18.

Lekcijas jāpagatavo iepriekš un jānodod carskatīšanai vietējā aktīva sekretāram N. N.

Lekcijas var lasīt arī citi skolā nodarbināti skolotāji, ne jau pārzinis vien.

Plaši informēt skolēnus, lai tie paziņo vecākiem un citiem mājās dzīvojošiem, lai tie lekcijas apmeklētu.

Attiecīgi priekšnesumi bija jāsagatavo arī katrā sevišķā gadījumā — tādu komunistu bija ļoti daudz, un skolotājam referātu šautene bija jātur vienmēr pielādēta, jo kaut kuŗu brīdi varēja nākt rīkojums uzstāties vai nu par godu biedra Ļēpina dzimšanas piemiņai, vai jāslavina b. Kirovs, „ko padomju varas ienaidnieki trockisti - buchārinieši noslepka-voja 1934. g. 1. decembrī” (no rīkojuma), vai jātēlo Vissavienības dzelzceļu transporta sasniegumi un jāiepazīstina „darba zemnieki ar VK(b)P XVIII. konferences lēmumiem” (no attiecīgiem rīkojumiem).

Skolotāja sabiedriskās darbības pienākumos ietilpa arī komunistiskās literatūras izplatīšana. Skolotājam bija nevien jārūpējās par sarkano stūrišu apgādāšanu un papildināšanu ar propagandas brošūrām, bet jāsavāc zināms skaits abonentu arī komunistu laikrakstiem. Šādu aģentu pienākumu raksturošanai var minēt Abrenes apr. skolām piesūtīto rakstu Baltinavas pagasta valdes redakcijā:

„Visiem skolu pārziņiem un skolotājiem. Sakarā ar sociālistiskām sacensībām, pagasta valde uzdod jums līdz š. g. 5. nov. savākt ne mazāk kā 10 eks. laikrakstu un žurnālu abonementus.

Par minēto abonementu nesavākšanu uzskatīs jūs par kaitētājiem sacensības sekmīgai norisei.

Savāktu abonementu sarakstu iesniegt pagasta valdei līdz š. g. 1. novembrim.

Šī rīkojuma izpildīšanai skolotājiem bija jāskrien apkārt pa pagastu, jācenšas vientiesīgākus ļaudis pārliecināt par komunistu laikrakstu lasīšanas labumiem un jāiekasē attiecīgā abonēšanas maksa. Bet ja nevarēja iekasēt naudu, kas nenācās viegli, tad bija jālūdz, lai tikai atļauj uzdot savu adresi, bet abonements jāsamaksā skolotājam pašam no saviem nabadzīgajiem līdzekļiem, jo noteiktā abonentu skaita nesavākšanas gadījumā draudēja ieskaitīšana kaitētājos, darba tautas ienaidniekos ... Tas draudēja ar smagiem sarežģījumiem nabaga skolotāja vēlākā dzīvē!

Skolotāja sabiedrisko darbu skaitā, kas veicami bez atrašanās, ietilpa arī piedalīšanās komunistiskās augstākās padomes vēlēšanu propagandā zemes reformas darbos, resp. zemju atsavināšanā to līdzšinējiem īpašniekiem, ražas novākšanas un sējas kampaņās, teātru režijā, kuŗu vadīšanā, sarkano dziesmu mācīšanā, arī lupatu, kaulu un citu atkritumu vākšanā Padomijas Sojūztila vajadzībām.

Skolotāja sabiedrisko darbu repertuārs bija neizsmeļams, nemaz nerunājot par tiem darbiem, kas tieši vai netieši saistīti ar darbu skolā, ar jaunās mācību programmas izpildīšanu un piekārtošanos komunistisko izglītības pārraudzības iestāžu rīkojumiem.

Pieraduši apzinīgi pildīt uzliktos darba pienākumus, skolotāji šajā jauno uzdevumu mudžeklī bija pavisam apmulsuši. Kā visu to paveikt? Atvieglājuma un atbalsta nebija nekur. To apstiprināja arī tik autoritātvīvas personas, kā LĻKJS CK pionieŗu un skolas daļas sekretāres N. N. raksts skolotājiem (Jaunais Komūnārs, num. 118.):

„Skolotāji bieži sūdzas, ka viņi tagad tā apkrauti darbiem, ka nepaspējot ne atpūsties, ne izgulēties. Taisnība, darba ir ārkārtīgi

daudz ... Tas nozīmē, ka tagad skolotājs ir padomju jaunatnes audzinātājs, viņš ir tautas darbinieks, aktīvs sabiedriskajā darbā, viņš tagad ir padomju varas organizētas gribas vienība.”

Bet no šī augstā tituļa skolotājiem vieglāk netika. Taisni šajā skolotājam pielīmētajā „padomju varas organizētās gribas vienības” etiķetē slēpās visa skolotāju likteņa traģika. Atlika vienīgā izeja, un to arī lietoja skolotāju lielākā daļa: no neatvairāmās komūnisma nelaimes ņemt tik maz, cik vien iespējams, un gaidīt labākus laikus, gaidīt atbrīvošanu.

8. Skolu piedalīšanās komūnistu svētkos un svinībās.

Skolu pienākums bija audzināt bērnus un jaunatni padomju patriotismā. Šis patriotisms neesot vis kādas nacionālas aprobežotības pazīme, kā tas esot vērojams kapitālistiskās zemēs, kur valdošās šķiras izmantojot patriotiskās jūtas savos patīgos nolūkos. Padomju patriotisms turpretī atbildības sajūta pret savu dzimteni un svēts niknums pret tās ienaidniekiem, pret visiem, kas apdraud tās neatkarību un veselumu.

Viens no komūnistu ieteiktajiem padomju patriotisma audzināšanas līdzekļiem bija skolu piedalīšanās dažādās padomju iekārtai raksturīgās svinībās un svētkos. Svinīgajam dekorējumam un attiecīgajai propagandas vielai ar komūnistu dziesmām un aģitācijas runām vajadzēja radīt skolniekos pret visiem padomju iekārtas ienaidniekiem to „svēto niknumu”, kas sastāda padomju patriotisma galveno daļu. Zināms, te bija arī vislabākā izdevība lielīt padomju sasniegumus, cildināt „lielo bērnu un jaunatnes draugu Stāļinu” un pie reizes salamāt fašistus un kapitālistus.

Komūnistu 1940. gada kalendāri Latvijā atzīmēja ne mazāk kā 18 padomju pilsoņiem ļoti ievērojamu dienu, kas arī skolām bija jāievēro ar piemērotu programmu vai vismaz attiecīgu referātu. Bez šīm 18 sevišķajām dienām bija jāatzīmē arī dažādu komūnistu politiķu, rakstnieku vai revolucionāru piemiņa, arī viens vai otrs komūnisma vēsturē izcilāks gadījums.

Skolām uz šīm komūnistu svinībām parasti bija jā sagatavojas ļoti vispusīgi, izcilākos gadījumos nodibinot pat sevišķas svētku rīcības komitejas un dienām atraujot skolēnus no darba un mācībām.

Par šo skolām uzspiesto svinību apmēriem var spriest no Izglītības komisāriāta un Skolu pārvaldes rīkojumiem skolu priekšniekiem. No bagātīgās šādu rīkojumu izvēles šeit citēsim tikai dažus raksturīgākos piemērus:

„Norādījums skolu priekšniekiem:

Izglītības tautas komisāriāts uzaicina visus skolu priekšniekus gatavoties pirmiem brīviem Oktobra svētkiem Padomju Latvijā.

Šinī nolūkā sasaukamas paidagogu konferences, kurās apspriežama un iztirzājama svētku programma. Šajās konferencēs uzaicināmi komjaunatnes pārstāvji un skolēni, klases vecākie.

Oktobra svētku programmā var ietilpt koņa dziesmas, orķestra priekšnesumi, deklamācijas, fizikultūras priekšnesumi, drāmatiski ins-

cenējumi u. c. priekšnesumi. Svētkiem gatavojama arī speciāla svētku sienas avīze. Apspriešanās programmas iestudēšana jāsāk nekavējoties.

Bez tam klašu audzinātājiem katru nedēļu pirms svētkiem ārpus mācībām jāveltī laiks īsam referātam vai pārunām ar skolēniem par Oktobra revolūcijas lielo nozīmi. Referāti varētu būt šādi:

1. Lielās Oktobra revolūcijas organizētāja b. Ļeņina dzīve un darbi.
2. Stāļina konstitūcija — darba tautas uzvaras rezultāts.
3. Sarkanā armija — miera un kultūras sargātāja.
4. Ko jaunatnei nodrošina Stāļina konstitūcija.
5. Kādus varoņus cienī Padomju Savienībā.

Oktobra revolūcijas svinību sīkāku kārtību skolās Izglītības tautas komisāriāts paziņos vēlāk.

Rīgā, 1940. g. 8. okt. A — 4907.”

Uz šiem Oktobra revolūcijas svētkiem, ko svinēja 7. un 8. novembrī, skolām bija jāgatavojas veselu mēnesi. Lai tautā un skolēnos kāpinātu svētku noskaņojumu, klašu audzinātājiem vienu mēnesi pirms šī lielā notikuma ik nedēļas jālasa jūsmīgi referāti un jācildina komūnisma sasniegumi Padomijā.

Lai skolas kaut kā nesašaurinātu lielo svētku programmu un ar to nemazinātu pašas komūnisma revolūcijas nozīmi, svētku norisi noteica speciāls Skolu pārvaldes rīkojums ar detaļās izstrādātu programmu.

Kāds noskaņojums valdīja skolās sakarā ar šiem Oktobra revolūcijas un citiem līdzīgiem svētkiem, rāda skolu atsauksmes. Piemēram var derēt A. pamatskolas ziņojums:

„Oktobra revolūcijas un citos svētkos skolai vajadzēja ar plakātiem un sarkaniem karogiem piedalīties tālos gājienos uz kritušo revolūcionāru kapiem. Tur, aukstumā stāvot, vajadzēja noklausīties aģitatoru runas, pēc kam vēl biedrības namā garlaikoties pie mazvērtīgiem priekšnesumiem un pa daļai tos arī izpildīt. Šo svētku dienu sekas bija skolēnu slimošana ar gripu un plaušu karsoni saaukstēšanās dēļ.”

Bērnu vazāšana tālos demonstrāciju gājienos bija vispārīga parādība. Nereti gadījās, piemēram Rīgā, ka bērnus nostatīja uz ielām aukstumā un rudens vējā 2 — 3 stundas pirms gājiena sākuma. Masveidīga saaukstēšanās un skolēnu slimošana bija neizbēgamas sekas. Pēc lielajiem gājieniem klasēs slimības dēļ parasti iztrūka 10 — 20 proc. skolēnu.

Tikpat plašu un vispusīgu sagatavošanos prasīja arī Sarkanarmijas diena 23. februārī. Te vajadzēja lielīt sarkano armiju, stāstīt par tās nozīmi vispasaules komūnistu revolūcijā, par tās cīņām un uzvarām, pārliecināt bērnus un viņu vecākus, ka „sarkanā armija ir mūsu sociālistiskās tēvijas sargs, gatavs satriekt katru ienaidnieku, tiklīdz tas aizkārs lielās Padomju Savienības robežas”. Tāpēc vēlama sarkanās armijas pārstāvju ierašanās skolu svinībās. (No Skolu pārvaldes rīkojuma skolām 1940. g. 30. janv.)

Šie sarkanās armijas pārstāvji, to „mākslinieciskie ansambļi” tad arī labprāt uzstājās ar saviem priekšnesumiem. Kultūrā „atpalikušajiem” Latvijas skolēniem nu vajadzēja jūsmot par krievu kareivju „ermoņikām” un dejām, ko pavadīja skaļi piekļiedzieni, grīdas dauzīšana papēžiem un plaukstu sišana pa gurniem vai stulmu zābakiem. Tā arī sarkanā armija palīdzēja skolēniem tikt pie komunistu augstās kultūras atziņām.

Sevišķi plašus priekšdarbus no skolām prasīja sagatavošanās uz Starptautiskā proletāriāta solidaritātes dienas — **1. maija svinībām**. Komunisti bija valdījuši Latvijā jau kādus 10 mēnešus, tāpēc vajadzēja arī ko rādīt no saviem sasniegumiem. Svētku programmas komisijā bija aicināmi arī visu vietējo partijas organizāciju pārstāvji.

Attiecīgus rīkojumus skolas saņēma arī Lēņina piemiņas dienas svinēšanai, Preses dienai, Komunistiskās sieviešu dienas u.c. komūnismam svarīgu dienu atzīmēšanai.

Jāpiemin, ka šajos plaši atzīmētos un ar lielu pompu svinētajos svētkos komunisti slēpa arī savas **bailes no kontrrevolūcijas**. Lai gan sarkanā armija bija nevien okupējusi, bet arī pilnīgi pārpludinājusi Latviju ar dažādām kaņaspēka daļām un tankiem, lai gan arī Latvijā darbojās plašas speciālā NKVD (čekas) nodaļas, komunistu vara nekad nejutās droša. Tas tā no vienas puses. Bez tam — lai uzturētu modru un kareivisku garu savos darbiniekos, vajadzēja vienmēr radīt draudīgas briesmas, biedināt no „kapitālistiskā ielenkuma” un dažādām „spiegu, kontrrevolūcionāru un diversantu bandām”. Tas deva zināmu pamatojumu vispasaules revolūcijas kurināšanai un pārmērīgai tautas labklājības upurēšanai šim revolūcijas elkam.

Ševišķi spilgti šīs bailes no kontrrevolūcijas aktiem izpaudās 1. maija svētkos. Marta mēneša beigās visas skolas saņēma slepenu rīkojumu 1. maija priekšvakarā ieslēgt un aizzīmogot visas rakstāmmašīnas un citus rakstu pavairojamus aparātus. Tāpat bija jāaizzīmogo visas laboratorijas un zinātniskie kabineti.

Lielas bija komunistu bailes no dedzināšanām un citiem sabotāžas aktiem, kas varētu traucēt 1. maija svētkus. Šai ziņā ļoti raksturīga bija Izglītības tautas komisāra P. Vāleskalna **sevišķi slepenā (Nr. 91.) pavēle** pilsētu un apriņķu izglītības nodaļu vadītājiem. Tā noteica speciālas dežūras skolu telpās, iesaistot šai darbā visuzticamākās personas, citiem prasot sevišķas caurlaides. Visiem uguns ziņā nedrošiem materiāliem vajadzēja būt aizvāktiem, ieslēgtiem un aizzīmogotiem.

Līdzīgus rīkojumus daudzas skolas saņēma no attiecīgas izpildkomitejas, kompartijas un komjaunatnes, pie kam visi rīkotāji sūtīja arī savas uzticības personas pārbaudīt skolas apsardzību. Tā daža pavisam vientulīga lauku skoliņa 1. maija svinību laikā piedzīvoja 3 — 4 revidentu ierašanos.

Cik rūpīga un gādīga bija komunistu vara, lai veicinātu savu svētku labu izdošanos, tikpat lielu centību, tikai pretējā virzienā, attiecīgās iesādes parādīja visos gadījumos, kur varēja domāt par kādas agrāk svinētas dienas piemiņu. Sevišķi nervozas bija komunistu iestādes, kad tu-

vojās 15. maijs — Ulmaņa valdīšanas laika atceres diena. Pieminēsim te tikai vienu epizodi:

14. maija vakarā Rīgas pilsētas N. pamatskolas pārzinim kāds liels „biedrs” piezvana pa telefonu un īsi pavēl —

„Ierasties rajonā!”

„Kādēļ?”

„Tur pateiks. Jums tikai steidzami jāierodas.”

Kad pārzinis ieradies, lielais biedrs prasa:

„Kā jūsu skola gatavojas 15. maija svinībām?”

„Nekā negatavojas.”

„Lūk direktors, kas nezina, kas viņa skolā notiek! Man ir ziņas, ka jūsu skolēni gatavojas svinēt 15. maiju.”

Kad pārzinis tomēr to noliedz, biedrs paskaidro:

„Tas bija tikai joks, bet jūs atbildēsiet, ka rītu visi skolēni un skolotāji būtu darbā. Iesniegsiet man ziņojumu par trūkstošiem. Bez tam skola jāapsargā un pie tālruņa nepārtraukti jābūt uzticamam dežurantam.”

9. Skolēnu vasaras prakse lauku saimniecībās.

Sakarā ar dažādiem pienākumiem, kad skolotājiem bija jāveic sabiedrisko darbu kārtība, t.i. ārpus saviem tiešajiem uzdevumiem un bez atbildības, jāpiemin arī tādi pienākumi, kas bija pildāmi skolēniem. Blakus dažādiem propagandas sarīkojumiem, izbraucieniem un programmas kuplīnāšanai, sevišķi piemināma skolēnu piedalīšanās **ražas novākšanā**.

Darba roku trūkuma dēļ lauku saimniecībās izglītības ministrs J. Auškāps 1940. gada vasarā ievada skolēniem viena mēneša obligātu vasaras praksi. To attiecināja uz visiem vidus- un arodskolu audzēkņiem, kas bija sasnieguši 15 gadu vecumu. Šiem vasaras izpalīgiem un praktikantiem bija noteikts arī zināms atalgojums, pienācīgs uzturs, dzīvoklis, brīvs ceļš uz darba vietu un attiecīga ārstēšana slimības gadījumā. Pēc vajadzības gādāja arī par apģērbu un apaviem. Skolotāja uzdevums bija, cik iespējams, saistīties skolēnu darba grupu vadībā un darba apstākļu pārraudzībā.

Pēc sarkano iebrukuma sākās pastiprināti uzbrukumi šai skolēnu vasaras praksei. Skolēni esot nodoti verdzībā, kalpojot muižniekiem, dzīvojot sliktos apstākļos u.t.t. Izglītības ministrijas jaunā vadība tad 1940. g. 10. jūlijā izziņoja skolēnu vasaras praksi lauku saimniecībās tikai par ieteicamu, bet ne par obligātu. Skolu audzēkņi, kam dzīves apstākļi laukos izrādītos slikti, varot darbus pārtraukt, bet tie, kas vasaras darbus vēl nebūtu uzsākuši, varot arī nemaz nesākt.

Šis „liberālais” rīkojums tomēr nepastāvēja ilgi. Jaunajai varai gribējās rādīt, sevišķi ražas novākšanā un pārtikas nodrošināšanā, ka norit „pēc plāna” un bez sarežģījumiem, tāpēc svarīga bija katra darba roka. Arī pirms pāris nedēļām apkarotais skolēnu darbs tagad atkal noderēja. Bez tam vasaras darbi lauku saimniecībās skāra lielāko tiesu vidusskolu (ģimnaziju) audzēkņus, starp kuriem esot daudz „buržuju” bērnu, un tiem strādāt sliktajos darba apstākļos esot pat ļoti ieteicams.

Tāpēc jau 27. jūlijā parādījās jauns Izglītības ministrijas rīkojums, kas atlika mācības gada sākumu visās skolās uz divi nedēļām, „lai ģimnaziju, arodskolu un pamatskolu 5. un 6. klašu skolēni, tāpat arī visu skolu pedagogi un visi tie skolēni, kas šogad uzņēmti vidus un arodskolās, katrs pēc savām spējām varētu piedalīties lauku darbu talkās”. Tā skolēnu vasaras prakse bija nevien pagarināta, bet attiecināta uz pamatskolu vecākajām klasēm.

Pēc mācību sākuma nāca vēl jauni rīkojumi skolu priekšniekiem organizēt skolēnu darba grupas izbraukšanai svētdienās lauku darbos, visvairāk kartupeļu un cukurbiešu novākšanai. Skolēniem gan bija garantēts brīvs ceļš uz darba vietu un atpakaļ, bet naktsmājas un uzturs — pēc apstākļiem. Sliktas darba organizācijas dēļ nereti gadījās, ka skolēnu darba grupām vēl oktobra mēnesī naktis bija jāpavada kādā šķūnī bez segām un svētdienā jāstrādā neēdušiem. Bez attiecīga apģērba un apaviem laukos izvestie bērni bieži saaukstējās un slimoja. Tāds bija iesākums komunistu izreklamētai priekšzīmīgajai bērnu un jaunatnes aizsardzībai.

Gadījumos, kur jaunatnes darbs kādā ziņā varēja būt derīgs komunistu interesēm, nekāda skolēnu un jaunatnes aizsardzība vairs nebija vajadzīga. Tādu raksturīgu gadījumu atceres Rīgas valsts daiļkrāsotāju skola sakarā ar Augstākās padomes vēlēšanām 1941. g. 12. janvārī:

„Dažas dienas pirms vēlēšanām skolā ieradās arodbiedrību priekšsēdis L. un kompartijas 2. sekretārs Sp. Ar ieročiem rokās tie piedraudēja uz vietas nošaut skolas direktoru, arī visus skolotājus un audzēkņus, ja līdz nākošās dienas rītam nebūs izgatavots zināms skaits plakātu, ko kā plīvojošas lentas izkārt uz pilsētas namiem, stabiem un kokiem.

Šo divu un pārmaiņus vēl citu varasvīru klātbūtnē visus skolas audzēkņus un skolotājus nepārtraukti nodarbināja 28 stundas, bez atpūtas un ēšanas. Būtu bijis vēl ilgāk jāstrādā, bet par laimi pietrūka drēbes, uz kā rakstīt saukļus, un tādēļ darbs bija jāpārtrauc. Tomēr arī šai laikā bijām aprakstījuši sarkano drēbi 2 kilometru garumā.”

10. Viss pēc plāna.

Viena no galvenajām sociālistiskās un vēl vairāk komunistiskās valsts pazīmēm esot tā, ka te viss notiekot pēc cieši noteikta plāna. Te tādēļ arī viss notiekot tā, kā vajadzīgs, bet nevis kā pagadās. Ar to sociālistiskā valsts atšķiroties no katras citas nesociālistiski un nezinātniski organizētas valsts.

Tāda vispusīga plānošana notika arī komunistu varas laikā Latvijā nevien saimniecības uzņēmumos, rūpniecībā, tirdzniecībā un transportā, bet arī skolās un audzināšanas iestādēs. Skolu darbiniekiem bija jāizstrādā un jāiesniedz priekšniecībai treji dažādi darba plāni:

A — Vispirms skolas pārzinim, resp. direktoram jāstāda **skolas darba plāns**. — a) Vasarā jāizstrādā sagatavošanas plāns jaunajam mācības gadam. Jāatzīmē ēkas, telpas un attiecīgi remonts, inventārs, mācī-

bas līdzekļi un to papildinājumi; skolēnu novietojums, palīdzība nesekmīgiem skolēniem. Šis sagatavošanas plāns jāizstrādā un jāiesniedz līdz 15. jūnijam. — b) Mācības un audzināšanas darba plāns sastādāms pa pusgadiem uz priekšu un iesniedzams līdz 20. augustam par pirmo pusgadu un līdz 5. janvārim par otro. Te jāapskata cīņa par skolēnu nesekmību, skolotāju kvalifikācijas celšana, jāaplūko pionieru un komjaunatnes darbs skolās un skolotāju līdzdalība šī darba veikšanā, jāapsver skolēnu nodarbība ārpus skolas, viņu ieaudzināšana kultūras dzīves tradīcijās, sociālistiskās sacensības priekšmeti un temas, fiziskā audzināšana un veselības kopšana, militārā audzināšana, vecāku politiskā izglītošana; dažādi sabiedriskā darba veidi un līdzekļi u.t.t., u.t.t. Pie katra no šī darba plāna priekšmetiem jāatzīmē: ko darīs, kad darīs, kas darīs. Blakus vēl atstājama telpa plāna izpildījuma atzīmēm.

B — Skolotāja darba plāns savukārt bija jāizstrādā divos veidos: a) darba plāns katram pusgadam un b) stundu konspekti katrai dienai, resp. katrai mācību stundai. Pusgada darba kalendārs bija iesniedzams skolas priekšniekam apstiprināšanai līdz 25. augustam un 25. decembrim, bet stundu konspekti nododami skolas pārziņa ieskatam reizi nedēļā.

Izstrādājot stundu konspektu, skolotājam bija jāievēro nevien attiecīgā priekšmeta un vielas metodiskā puse, bet arī „sociālistiskais celtniecības moments”, tēlojot rožainā gaismā Padomijas sasniegumus un melnās krāsās citu zemju „atpalicību”. — Bez tam apstrādājot programmas materiālu dabas zinībās, vēsturē, ģeografijā un latviešu valodā, jāparedz veids, kā iepotēt bērnos materiālistisko pasaules uzskatu, „parādot konkrētos piemēros reliģiju kā darba ļaužu izmantotāju un dzīves progresu bremsētāju”. *) Bez tam vēl katram skolotājam, sevišķi vēsturē, ģeografijā un latviešu valodā jāieplāno materiāls skolēnu internacionālai audzināšanai. Tā propaganda propagandas galā.

C — Skolas vadītājam bija jā sastāda sevišķs darba plāns katrai darba dienai. Jāuzskaita sīki visi pārzinim, resp. direktoram paredzētie darbi un pienākumi, atzīmējot personu, laiku un vietu, kad, kur un ko izpildīs.

Šādus plānus prasīja uzrādīt skolu inspektori savos vizitāciju apmeklējumos un tāpat citi skolās ieradušies pārlūki.

Nav apšaubāms, ka zināms plāns nepieciešams katram darbam, arī skolotājam un audzinātājam viņa daudzpusīgos pienākumos, lai visu vajadzīgo paveiktu īstā laikā un vietā. Apzinīgi skolotāji arī agrāk nestrādāja bez plāna, ja arī darba plāns ikreizes nebija fiksēts uz papīra.

Komunistiskā plānošana atšķīrās ar šādām īpatnībām:

Tā bija pārāk sīka un plaša. Par katru mācības stundu skolotājam bija jā raksta metodisks konspekts pat tad, ja skolotājs pilnīgi pārvaldīja klasē aplūkojamo vielu; šāda plānošana sagādāja skolotājiem daudz lieka darba.

Cieši ievērojot plānu, skolotājam bija atņemta iespēja izmantot darbā radušās situācijas. Piemēram, bērnu dārzniecēm bija dienām uz priek-

*) Jaunais Komunārs. 1941. g. 3. l.

šu jāizplāno pastaigas un attiecīgas sarunas ar bērniem. Bet ja nu lija lietus, tad bija jāpaliek mājās, un plāns vairs nederēja.

Pati galvenā skolotāja darba plānošanas īpatība, kas tai izsita pamatu zem kājām, bija tas apstāklis, ka skolas gandrīz visu mācības gadu strādāja bez mācības grāmatām un arī pilnīgi bez programmām. Programmu konspektus laiku pa laikam iespieda „Jaunais Komūnārs”. Kā uz šādu programmas fragmentu pamata bez atļaujām un noteiktām mācības grāmatām var sastādīt darba plānu pusgadam uz priekšu, to arī komunistu varenie nevarēja paskaidrot. Tikai prasīja, lai būtu plāns. Skolotāji tad arī taisīja darba plānus, lai būtu ko uzrādīt, bet darba gaita gāja savu ceļu. Nav arī brīnums, ka plāna un izpildījuma atšķirība bija dažkārt ļoti liela.

Šāds stāvoklis mācīja skolotājus neņemt komunistu plānošanas māniju par pilnu.

Nav jādodomā, ka skolotājam uzķautā plānošanas nelaime aprobežojās tikai ar skolas darbu. Nē, plānot vajadzēja arī visu to organizāciju darbu, kuŗu priekšgalā bija skolas pārzinis vai skolotājs; jāplāno bija arī skolotāja personīgais darbs dažādos sabiedriskos pienākumos un uzdevumos. Piemēram var derēt **skolu vietējo komiteju politiskā un kultūrālā sektora darba plāns** par laiku no 1941. g. 1. janv. līdz 1. maijam:

1. — Noorganizēt politisko semināru skolas darbinieku kolektīvam. Semināru sēdes rīkojamas ne retāk, kā reizi nedēļā, brīvlaikos biežāk. Uzdot visiem skolas darbiniekiem izturēt līdz 1941. g. 12. janv. Stālina konstitūciju un vēlēšanu nolikumu. Nekavējoši sākt VK(b)P isā vēstures kursa mācīšanos. Tai jānotiek pēc plāna un ar pārbaudi par piesavināto.
2. — Noorganizēt kontroli, lai vēlēšanu iecirknī, kur ietelp skola, visi vēlētāji noskaidrotu savu ierakstu un vēlēšanu dienā 12. janvārī, nenokavētu balss nodošanu. Šai darbā ieskaitīt skolotājus, visus aktīvākos skolēnus, skolēnu vecākus, skolu šefu darbiniekus u. c.
3. — Obligāti izdot skolotāju sienas avīzi ne retāk kā 2 reizes mēnesī. Šī uzdevuma kārtīgai veikšanai izvēlēt atbildīgo redaktoru, kur tāda vēl nebūtu.
4. — Noorganizēt skolotāju ekskursijas uz Sarkanarmijas izstādi Sarkanarmijas namā Rīgas skolām obligāti, pārējām pēc iespējas.
5. — Reģistrēt savas skolas rajonā analfabētus un noorganizēt to apmācību ar tādu aprēķinu, lai noteikti panākumi jau būtu līdz 1941. g. 1. maijam. Reģistrēšanas darbā iesaistīt arī skolēnus un viņu vecākus.
6. — Laikā no 1941. g. 1. janv. iesniegt skolu darbinieku arodbiedrībai Rīgā, Skolas ielā 11, rakstveida atskaites par pirmajā mācības pusgadā veikto darbu, kā arī plānus 2. pusgada darbam.

Plānā obligāti ietilpināmas šādas ziņas: 1. — Politiski kultūrālā darba īss saturs vai nosaukums; 2 — laiks, līdz kuŗam šo darbu veiks, 3. — vieta, kur darbs tiks izpildīts (skolā, mājā, izstādē, teātrī kino, mūzejā u.t.t), 4. — persona, kas atbildīga par darba izpildīšanu.

Šis oficiālais skolu komiteju plāns īstenībā bija tikai vispārīga dar-

ba šēma, kas katrā darbības nozarē prasīja atkal jaunu sīkāku plānu. Tā piem., skolas komitejai bija nepieciešams detalizēts plāns politisko semināru darbībai, VK(b)P īsā vēstures kursa mācībām, vēlētāju kontroles plāns, politisko ekskursiju plāns, analfabētu apmācības plāns u.t.t., u.t.t. plānā atzīmējot personas, kas darīs, kad darīs, kādos apmēros darīs, kas darbu kontrolēs, kur, kad un kā kontrolēs.

Plānu lavīnā smokošajiem skolu darbiniekiem nereti visi sasniegumi izbeidzās ar plānu sastādīšanu. Pašam darbam, plāna izpildījumam vairs neatlika laika, ne iespējas. Visbiežāk gan plāns un izpildījums gāja katrs savu ceļu. Piemēram, analfabētu apmācības plāns rādīja sīki detalizētu apmācību norisi, bet izpildījumā radās mazs sarežģījums — analfabēti paši vai nu nebija atrodami, vai arī tos nevarēja piespiest mācīties, un tā viss detalizētais plānojums zaudēja katru praktisku vērtību.

11. Kancelejas rakstu plūdi.

Jau vecās cariskās Krievijas iestādes bija tāļu pazīstamas ar savu birokratiju, ar neattaisnojami ilgu un smagu sarakstīšanos pat samērā nesvarīgās lietās. Iestāžu biroji pierakstīja papīru kalnus.

Tas tomēr bija niecīgs sākums, salīdzinot ar to rakstu daudzumu, ar kādu komunisti iestādes pārpludināja mūsu skolas. Dažādas ziņas, pārskatus, anketu izpildījumus, plānus un to izpildījumus, atskaites un uzskaites prasīja vietējā pilsētas vai apriņķa TIN (tautas izglītības nodaļa) atsevišķie politiskie vai pedagogiskie inspektori, izpildkomiteja, arodbiedrība, un tās nodaļas, kompartijas vai komjaunatnes šūna, vietējais partorgs (partijas organizētājs), pagasta komsorgs, milicis vai vecākais pionieru vadītājs. Lielākā daļa rakstu bija jāizpilda 3 — 5 eksemplāros, kas skolotāju stāvokli padarīja vēl ļaunāku, jo pavairojamie aparāti un rakstāmmašīnas bija tikai lielajās skolās. Daudzie raksti un noraksti skolu vairumam bija jāizpilda ar roku.

„Nekad vēl savā 19 gadu skolotāja darbā nebiju pieredzējis tādus kancelejas papīru plūdus,” saka St. skolas pārzinis, „kā 1940. un 41. mācību gadā. Pie tam viss bija jāveic triecienu tempā, nereti pat dažās minūtēs vai pat pirms pieprasījuma saņemšanas. Tāpēc arī skolotājs atpūtas neredzēja. Pārmērīgā darba daudzuma dēļ nebija arī brīnums, ka no Padomijas iebraukušie jaunie cilvēki izskatījās kā roboti, bez smaids sejas, bez savas patstāvīgas domas un bez drosmes ko patstāvīgi darīt. Tie bija drīzāk automāti, nedzīvi vergi, un par tādiem robotiem komunistu iekārta gribēja padarīt arī mūs.”

Tas nav nekāds pārspilējums, ja St. skolas pārzinis saka, ka daži raksti bija jāizpilda jau pirms attiecīgā pieprasījuma saņemšanas. Komunistu metode bija dot izpildījumam īsus termiņus, tā kā ļoti bieži skolas pārzinis saņēma ziņu pieprasījumus, kad izpildījuma termiņi jau bija pagājuši. Daudzos gadījumos šādi pieprasījumi noslēdzās ar draudiem: „Par ziņu neiesniegšanu noteiktā laikā daru skolas priekšnieku personīgi atbildīgu.”

Daugavpils apr. N. skolas pārzinis sniedz par izpildāmo rakstu daudzumu dažas statistiskas ziņas:

„Visā mācības gadā, t. i. 184 mācību dienās skolā saņemti 405 rīkojumi, jeb caurmērā 2.2 raksti dienā. Lai atbildētu uz visiem šiem rīkojumiem un pieprasījumiem, kas aptvēra 506 lappuses, skolas pārzinim klases darbs bija pilnīgi jāatmet un jāstrādā bez apstājas tikai pie ziņu sniegšanas.”

Rīgas pilsētas izglītības nodaļa 1940. un 41. māc. gada pirmajā pusē bija paspējusi dot skolām 254 rīkojumus un cirkulārus, jeb caurmērā 3 rakstus katrā darba dienā. To apstiprināja arī „Padomju Latvijas Skola” 4. num. 9. lapp., piezīmējama, ka „pie tādas vadības sistēmas viss aparāts bija aizņemts ar cirkulāru izgatavošanu un nevarēja interesēties par pašu skolu”.

Bija gadījumi, kad viena rīkojuma - ziņu ievākšanas cirkulāra izpildīšana nodrošināja darbu veselai nedēļai. Bet dažādi lielāki vai mazāki pieprasījumi nāca pa 2 vai 3 ik dienas. Skolu pārziņi patiesi nevarēja sūdzēties par darba trūkumu!

Ne mazumu darba skolotājiem un sevišķi pārziņiem tais skolās, kur nebija tehnisko kancelejas darbinieku, prasīja kārtējie **statiskie pārskati**. 1940. gada 1. nov. vispārīgās izglītības skolu pārskatā vien bija 24 nodaļumi ar vairāk kā 1000 dažādu ierakstu vietām. Gada vidū vēl labs skaits dažādu īsāku aptauju un pārskatu par atsevišķām darbības nozarēm, bet mācības noslēdzot, jāizpilda speciāls gada pārskats ar 14 nodalījumiem un 177 ierakstiem.

Ar šo tehniskas dabas pārskatu skolas ziņu sērija vēl nebūt nebija noslēgta. Tiklab skolas priekšniekam, kā skolotājiem vēl bija jāizstrādā sevišķi **informatīvi pārskati** ar sīkām ziņām par paveikto darbu pagājušā mācību gadā. Sevišķi plašam vajadzēja būt skolas priekšnieka sastādītam skolas darbības pārskatam ar ziņām par skolas mācību vispārīgo reālizāciju. Jāiesniedz arī katra skolotāja vispusīgs raksturojums, jāattēlo mācību gaita klasēs, skolēnu sekmes, politiskās audzināšanas reālizācija, skolas saimnieciskais stāvoklis, izredzes nākamā mācību gadā u.t.t.

Daudz pūļu un nevajadzīga darba skolotājam atnesa arī centrālo iestāžu rīkojumu savstarpējā nesaskaņotība un novirzīšanās no „ģenerāllīnijas”, kādēļ jau savāktās un ar lielām pūlēm apstrādātās ziņas vēlāk izrādījās nederīgas. Tādi pārpratumi radās, starp citu, ar **skolēnu sekmju salīdzināšanas tehniku**.

Vēl līdz 1941. gada marta otrai pusē Izglītības nodaļu priekšnieki un inspektori deva skolām rīkojumus skolēnu sekmju augšanu vai slidēšanu noteikt ar pirmo triju mācības gada ceturkšņu caurmēra atzīmju salīdzināšanu. Daži inspektori bija pat izstrādājuši ļoti elegantas paraugtabulas sekmju kustības atzīmēm katrai nedēļai. Sekmju kustība tā it viegli varēja parādīt arī grafiski, un arī skolā viss darbs būtu varējis iet „pēc plāna un grafikas”, bet tad nāca negaidīts pārsteigums.

Augstākā priekšniecība bija atklājusi, ka VK(b) CK jau priekš dažiem gadiem atzinusi caurmēra atzīmju nelietderību skolēnu sekmju salīdzināšanai un vērtēšanai, jo „tās dod neskaidru ainu un nepareizi ap-

gaismo darbu". (No skolu pārvaldes raksta Tautas izglītības nodaļu vadītājiem 1941. g. 28. martā.)

Šī dziļdomīgā atzinuma būtība šāda:

Komūnisti, tiekdami skolēnus nonivelēt, neatzina nekādu speciālu neapdāvinātību vienā vai otrā mācību priekšmetā, lai arī visos pārējos priekšmetos skolēnam būtu tīri ģeniālas spējas. Piemēram, ja skolēnam matemātikā divnieks, bet visos pārējos priekšmetos apaļi piecnieki, skolēns tomēr uzskatāms par nesekmīgu un nākamā klasē nav pārceļams. Caurmēra atzīme šim skolēnam tomēr būtu, piemēram, 4.85. Skolu pārvalde tāpēc aizliedza sekmju vērtēšanu pēc caurmēra atzīmēm.

Tautas izglītības nodaļu vadītājiem nu radās visai neērta situācija, jo vajadzēja savus agrākos rīkojumus atzīt par aplamiem. Tāpēc arī visas ziņas, kas izpildītas pēc agrākajiem norādījumiem, bija jāpārstrādā pēc „absolūtas sekmības” principiem. Galu galā cietējs atkal bija skolotājs, kam gluži negaidīti atkal uzvēla plecos jaunu darba nastu. Jāpiezīmē, ka no pirmā līdz otrā apkārtraksta izsūtīšanai bija pagājušas tikai trīs nedēļas.

Skolotājiem, kas vēl turpināja izpildīt Tautas izglītības nodaļas iepriekšējo rīkojumu un skolēnu sekmību noteiktu ar caurmēra atzīmēm, draudēja saukšana pie atbildības un sods (piem., Valkas apr. TIN 1941. g. 31. marta raksts. Iepriekšējais no „ģenerāllīnijas novirzījies” raksts datēts ar 7. martu). Visas jau izstrādātās tabulas un grafikas vairs nebija lietojamas, un skolotājiem viss darbs atkal bija jādara no jauna.

Kad visu to paveikt? Kā izpildīt visus pieprasījumus, kā sagatavot visu attiecīgo ziņu materiālu? Kuldīgas un Aizputes apr. tautskolu inspektors šos jautājumus atrisināja it vienkārši. Savos „biedriskos aizrādījumos” (1940. g. sept. 540. apkārtrakstā) viņš lika skolotājiem strādāt **stachānoviski**, kas jau Krievijā nozīmēja bojāt darba mašīnas un ražot brāķi. Skolotājiem gan nekādu darba mašīnu nebija, tāpēc viņi ar pārmērīgo darba nastu tikai ruinēja sevi, bojāja savu veselību.

Bet cilvēks padomju iekārtā bija ļoti lēta manta, sevišķi, ja tas nav ieskaitīts kompartijas reģistros, un tāpēc arī par skolotāja darba nastām priekšniecība visai maz interesējās.

VI. SKOLU PROGRAMMAS UN MĀCĪBU GRĀMATAS KĀ KOMŪNISTISKĀS PROPAGANDAS LĪDZEKLIS

Lai gan Izglītības komisāriāta pārstāvji 1940. g. 3. sept. skolotāju kongresā ziņoja gluži noteikti, ka tiklab skolu jaunās programmas, kā arī mācību grāmatas būšot gatavas visā drīzumā un „mācību darbs brīvās padomju Latvijas skolās” varēšot ritēt bez traucējumiem, skolas tomēr ilgi nevarēja sagaidīt ne vienu, ne otru.

1. Darbs bez programmām.

Apsolīto padomju skolās „izmēģināto un ar teicamām sekmēm lieto” programmu vietā Latvijas skolām bija jāapmierinās ar visai konservatīviem programmu fragmentiem, ko šad un tad iespieda „Jaunais Kom.”

Mācības visās skolās sākās 23. septembrī, bet pirmās programmu skices „Jaunajā Komūnārā” sāka parādīties tikai 21. septembrī. Tas bija dabas mācību programmas konspekts pirmajām 4 klasēm. Ko darīt pārējās sešās klasēs, bija vērojams visai aptuveni, jo, piem., visa botānikas programma „Jaunajā Komūnārā” 22. sept. numurā bija izteikta īsās 40 rindīņās. Cilvēka anatomijas un fizioloģijas programma bija formulēta vēl lakoniskāk. Visa vēstures kursa programma ietvērta 144 rindās. Tikpat īsi uzmetumi arī citiem mācību priekšmetiem.

24. sept. numurā visu sešu agrāk iespiesto programmu atkārtojums vienā nepilnā avīzes lappusē un vēlāk vēl daži papildinājumi. Tas nu bija viss, ko mūsu skolotāji bija sagaidījuši no solītajām „vispriekšzīmīgākajām un pēc pēdējā zinātnes vārda” sastādītajām programmām. Ar šo mazumiņu skolotājiem bija jāapmierinās uz diezgan ilgu laiku, līdz saņēma plašākas, no krievu valodas tulkotās programmas. Tas notika tikai 1941. gada sākumā, dažos priekšmetos īsi pirms mācību beigām. Bet skolotājiem tomēr bija viss darba plāns jāplāno uz priekšu, jā māca komunistiskās skolas garā un jāpanāk simtprocentīga sekmība.

2. Skolēni bez mācību grāmatām.

Skolotāju darbu vēl vairāk sarežģīja tas apstāklis, ka nebija arī mācību grāmatas. Ar Skolu departamenta 1940. g. 22. augusta rīkojumu skolās bija atļauts lietot tikai tādas mācību grāmatas, kas „novērtētas Izglītības ministrijas grāmatu novērtēšanas komisijās pēc 1940. g. 1. augusta”. Bet skolām darbu sākot, tādu atļautu grāmatu vēl nemaz nebija. Mācību grāmatu vietā bija tukšums, atskaitot nedaudzās tehnisku priekšmetu grāmatas arodu skolām.

Skolām strādāt bez mācību grāmatām, pie tam vēl ar ļoti ierobežo-

tiem rakstāmo materiālu krājumiem, bija grūti atrisināma problēma. Daži Izglītības komisāriāta rīkojumi skolām mēģināja dot skolotājiem arī vienu otru metodisku aizrādījumu, kā iekārtot mācības šādos apstākļos. Šai ziņā visai interesants ir kāds izglītības tautas komisāra vietnieka J. Jansona parakstīts rīkojums latviešu valodas skolotājiem:

„Kamēr skolotāji vēl nav saņēmuši jaunās mācību grāmatas, pirmajās darba dienās un stundās visās klasēs bērni jāiepazīstina ar notikušajiem lielajiem vēsturiskajiem notikumiem un pārmaiņām mūsu valsts dzīvē. Pamatīgi jānoskaidro, kādus pienākumus Latvijas PSR uzliek skolēnam darbā, skolas dzīvē, mājā un sabiedrībā. Skolēnam jāzina, ka viņš ir svarīgs loceklis skolas darba gaitā, kas ar savu darbu un uzvešanos ceļ skolas sasniegumus.

Tālākās darba dienas un nedēļas veltāmas pamatīgai iepriekšējo gūto zināšanu atkārtošanai gramatikā. Jādod gramatiski vingrinājumi un rakstu darbi, pievedami pareizas, izkoptas kultūras valodas un laba stila piemēri. Jāturpina gramatikas kurss. Skolotājiem jābūt pietiekoši izveicīgiem, jāizmanto dienas prese, radio programmas, brošūras un grāmatas.

Kā lasāmo vielu I. un II. pamatskolas klasē skolotāji var izmantot tautas pasakas, bet pārējās klasēs — norādīto literātūru.”

Tas nu bija viss, ko latviešu valodas skolotāji saņēma kā ceļa maizi jaunajās gaitās. Gramatikas atkārtošana, jaunākajās klasēs pasaku lasīšana un pārējās — komunistu avīžu studēšana. Ar to bija jāprietiek. Vēlāk iespieda kādu Sudraba Edžus stāstiņu un dažus tulkojumus no krievu valodas. Labāk neklājās arī citu priekšmetu skolotājiem. Arī viņu darbs ritēja tādā pat tukšumā.

Tomēr arī tik grūtos apstākļos piepildījās vecā paruna, ka ļaunums nekad nav bez sava labuma. Tā tas bija arī ar jauno mācības grāmatu trūkumu un ar konspektīvajām programmām, ko pie tam vēl vairākkārtīgi grozīja. Šādi apstākļi deva iespēju latviski noskaņotām skolām, sevišķi ar saliedētu skolotāju personālu, lietot agrākās mācību grāmatas, tāpat agrākās programmas, tikai šur tur piemetot klāt pa kādai komunistu īpatībai.

Viens no iemesliem, kāpēc programmas un mācības grāmatas tik ilgi nokavējās, bija šejienes komunistu bailes no Maskavas. Katru kaut cik patstāvīgāku rīcību varēja iztulkot kā separātismu, kas nav saskaņojams ar internacionālā proletāriāta interesēm. Bez tam patstāvīgi arī kādu skolas programmu vai mācību grāmatu sastādot, varēja it viegli novirzīties no „ģenerāllīnijas”. Tas bija ārkārtīgi smags grēks, par ko interesējās un prasīja katrā komunistu darbinieku aptaujā. Bet īsto, patreiz vienīgi pareizo „ģenerāllīniju” zināja tikai Maskavā, kur visi lielie šejienes biedri griezās visās lietās pēc attiecīgām atļaujām un „visdrošākās interpretācijas”.

3. Beidzot parādās skolas grāmatas.

Visvieglāk varēja droši noturēties „ģenerāllīnijas” sliedēs, tulko-

jot latviski pilnīgi drošās krievu programmas un grāmatas. Tikai bija jāzina, kas no tām ir pilnīgi drošas. Pret kuņām nav cēlis iebildumus kāds liels Maskavas biedrs? Izlīdzējās tā, ka drusku šaubīgākām grāmatām meklēja to izdevumu, kas vēl nemaz nebija iespiests, jo pagājušā gada grāmata šogad varēja būt ļoti ķecerīga. No Maskavas spiestuvēm izlīdzās korektūru novilkumus vai atsevišķas iespiestās loksnes, ko tad steidzīgi tulkoja. Un tā kā Padomijā, pēc plāna strādājot, mācības grāmatas nereti iespiež tikai pēc skolas darbu uzsākšanas, tad Padomju Latvijā tiklab skolēniem, kā skolotājiem bija diezgan ilgi jāgaida uz mācību grāmatu atspēdēšanu. Dažos priekšmetos arī nemaz nesagaidīja.

Kad beidzot viena pēc otras sāka parādīties jaunās mācību grāmatas, skolotāji un skolēni bija ne mazumu pārsteigti. Vispirms — tās visas bija tulkotas no krievu valodas. Pat lasāmā grāmatā stāsti Ļeņinu, Stāļinu un par Padomijas varenību bija tulkojumi. Padomju Latvijas skolās, kur vajadzēja valdīt, paša Stāļina vārdiem runājot, „pēc formas nacionālai, bet pēc satura sociālistiskai kultūrai”, vairs nebija latvisku grāmatu. Valdīja tulkojumi, sveši pēc gara, tāli skolēnu dzīvei pēc satura. Bija palikusi tikai latviska valoda, pie tam ne bez iebildumiem izteiksmes un stila ziņā.

Šī apcerējuma uzdevums un apmēri neatļauj vispusīgi aplūkot jaunās skolu grāmatas. Pret tām jāceļ daudz iebildumu gan no tīri zinātniskā, gan no didaktiskā viedokļa. Šeit apskatīsim tikai vienu pazīmi, kas šīs grāmatas visvairāk atšķir no visām agrākos laikos un citās zemēs iznākušajām skolu grāmatām.

Komunistu mācību grāmatas ir pirmā kārtā **aģitācijas un propagandas līdzekļi**. Tā ir katras komunistu grāmatas un sevišķi mācību grāmatas raksturīgākā iezīme. Tā atspoguļojas tiklab tēvu valodas, ģeografijas, vēstures, kā arī matēmatikas un citu priekšmetu mācības grāmatās.

a — **Tēvu valodai** vajadzēja būt par vienu no svarīgākajiem komunistiskās audzināšanas un propagandas līdzekļiem. Tas sevišķi uzsvērts LP SR ITK apstiprinātajā latviešu valodas programmā. Tēvu valodā un literatūrā jānāca visi tie komunistiskie meli, ko kompartijas mitiņrunātāji līdz apnikumam skandināja par —

„Ļeņina — Stāļina lielo partiju, par gatavību uzpurēties sociālistiskās dzimtenes labā, ieaudzināt mīlestību uz savu tautu, uz tās varonīgo cīņu par savu atbrīvošanu, par savu patstāvību un neatkarību, ieaudzināt lepnu prieku par savu laimīgo dzimteni un savas uzvarētāja sociālisma zemē noritošās dzīves pilnības apziņu, darba cieņu un gribu, naidu pret ekspluatatoriem un ekspluatāciju, attīstīt brālīgās solidaritātes jūtas pret Padomju Savienības tautām un visas pasaules darba ļaudīm, propagandējot aktīvu ateismu, — lūk, uzdevumi un mērķi,” tā sacīts latviešu valodas programmā, „ar kuriem jābūt piepildītai literatūras mācībai.”

Lasot šīs skanīgās, bet gramatiski nepareizi sasaistītās frazes par komūnisma vēlēšanos „ieaudzināt mīlestību uz savu tautu, uz tās varonīgo cīņu par savu atbrīvošanu, par savu patstāvību un neatkarību”, jāatceras komunistu īpatnā frazeoloģija. Tautas vietā komunisti vienumēr sa-

prot savu partiju; brīvības un neatkarības vietā — cietumu un izsūtīšanu spaidu darbu nometnēs visiem varbūtējiem komūnisma pretiniekiem, bet tiešiem pretiniekiem — nāvi. Mūsu skolotāji mīlēja savu tautu bez viltus, un tāpēc latviešu valodas un literatūras mācība komunistu garā tiem bija smaga nasta.

Visai latviešu literatūrai komūnisma ideologi pavēlēja pieiet ar šķiru cīņas mērogu. Skolu programmā tādēļ bija atstājami vai no jauna ievedami tie rakstnieki, kuŗu darbos varēja atrast vai ietulkot kādu šķiru cīņas elementu. Arī Krišjāņa Barona dainu sakopojumu projektēja pārkārtot uz jauniem principiem, pamatojoties nevis uz cilvēka mūža posmiem, bet uz sabiedrisko dzīvi un šķiru savstarpējām attiecībām. Īsti pilnvērtīgu rakstnieku skaits komunistu vērtējumā saplaka līdz nedaudzām personām. Pilnā apmērā nebija pieņemami ne Kaudzīšu Mērnīku laiki, ne Blaumaņa Indrāni, bet Blaumaņa novele Andriksons izrādījās pavisam kaitīga. Šķiru sadursme te risināta psiholoģiskā plāksnē, pie kam izlīgst divi sociālā ziņā tālu stāvoši cilvēki. Tādus atrisinājumus padomju skola nepieņēma, jo šķiru pretešķībām pēc komunistu formulas vienmēr jānoiet līdz revolūcionārai cīņai.

Rakstnieks, kas cenšas izprast visu cilvēka dvēseles dzīvi tās daudzpusībā un dažādībā, komunistiem neder. Neder arī šo rakstnieku darbi, jo padomju rakstnieka uzdevums — „būt marksistiski - ļeņiniska pasaules uzskata propagandistiem” (Cīņa, num. 149.).

Ja tēvu valodas mācība derēja visvairāk komunistu šķiru cīņas un vēsturiskā materiālisma principu propagandai, tad **svešvalodu** mācība jau derīga arī citu tautu un zemju noniecināšanai, salīdzinot ar Padomiju. Kā tas panākams, to it vaļsirdīgi pastāsta kāds piedzīvojis skolotājs:

„Jau pirmajās stundās, runājot par svešvalodas mācīšanās svarīgumu, es parādu pretstatā PSRS un attiecīgo zemi, mūsu sociālistisko dzimteni un zemi, ko nospiež plutokrātiskais režīms. Stāstot par tehniku un tās sasniegumiem mūsu zemē un aiz robežas, es rādu skolēniem izgriezumus albūmus, kas uzskatāmi tēlo, kā ārzemēs tehniskie iekārojumi nāk par labu tikai buržuāzijas interesēm, bet pie mums PSRS, nostiprina sociālistiskās valsts varenību un ceļ strādnieku šķiras un visu darba ļaužu labklājību.”

Padomijas skolotāju atjautība tendenciozas informācijas sniegšanā un kontrastu inscenēšanā nav noliedzama. Lai Padomijas iedzīvotāji nedabūtu paši iepazīties ar strādnieku nesalīdzināmi augstāku labklājību daudzās zemēs ārpus Padomju savienības, par to gādā Padomijas cieši slēgtā robeža — Dzelzs aizkars.

b. — **Ģeografijas mācība** deva komunistu propagandai vislielākās iespējas. Attiecīgus piemērus lielā izvēlē redzējām, piem., mūsu skolās lietotajā G. I. Ivanova „Pasaules daļu un galveno valstu ģeografija. 1941. gadā izdota Rīgā.

Blakus zemju iedzīvotāju nodarbošanās un dabas apraksti sniegti augstākā mērā tendenciozi un aplami iedzīvotāju saimnieciskā stāvokļa tēlojumi, paralēli arvien pieminot Padomijas labumus. Atsevišķi nabadzī-

bas gadījumi sniegti tādā apgaismojumā, ka tie top par vispārīgā stāvokļa raksturojumu. Statistiskas ziņas vecas un sagrozītas.

No šīs ģeografijas mācības grāmatas pieminēsim tikai dažus komunistu propagandas piemērus:

Runājot par Vakareiropas valstīm — Vāciju, Itāliju, Franciju un Angliju, vārds „lielvalsts” likts pēdiņās, kas lai rādītu, ka tāds apzīmējums nav nemams nopietni.

„Starp šīm četrām „lielvalstīm” ir iespiedusies vesela rinda mazu valstiņu, kas savu politisko patstāvību saglabā tikai tādēļ, ka viņu spēcīgie kaimiņi sacenšas savā starpā (38. lapp.).

Anglijā ... Simtiem tūkstošiem strādnieku — ogļraču ar rokas kapļiem skalda ogli no spīdīgajiem melnajiem slāņiem. Gaiss ir smalcīgs, ir degošas gāzes, bet šachtu saimnieki nerūpējas par cik necik pieņemamu ventilāciju ... Smaga darba diena ilgst 10 — 12 stundas, kurpretī PSRS ogļrači strādā tikai 6 stundas dienā (41. lapp.).

Vācijā ... Puse no zemes platības pieder muižniekiem un kulaikiem, kas savās saimniecībās nokalpina desmit un vairāk laukstrādnieku ... Mašīnu izmantošanā Vācijas lauksaimniecība ir tālu aiz PSRS ... Daudzi nabadzīgākie zemnieki, sevišķi Vācijas dienvidos, ar ar govīm, jo nespēj izmitināt zirgus. Saprotais, ka tādās saimniecībās govīs dod mazāk piena (68. lapp.).

Berlīnes strādnieku apdzīvotās nomalēs trūkst labierīcību ... Vācijā valdītāju šķira ir baņķieri, fabriku, raktuvju un lielo tirdzniecības u. c. uzņēmumu īpašnieki un lielgruntnieki. Prūsijā viņus dēvē par junkuriem.

Pēdējā laikā Vācija rūpniecības attīstības ziņā savu pirmo vietu Eiropā atdevusi PSRS.

Traktoru un citu lauksaimniecības mašīnu izgatavošanā Vācija ir tālu palikusi aiz PSRS.

Nav mūsu uzdevums pierādīt visas šādas informācijas aplamību, bet dažas piezīmes ir vajadzīgas. — Par ilgo laiku Anglijas ogļraktuvēs varbūt angļu ogļrači paši būs izbrīnējušies. Bet mēs vēl atcerēsimies darba apstākļus Latvijā pēc komunistu iebrukšanas. Oficiāli gan bija noteikta 8 stundu darba diena un 6 dienu darba nedēļa fabrikās un uzņēmumos, bet „brīvprātīgais” virsstundu darbs šīs normas ļoti sagrozīja. Jāstrādā bija „trīciena tempā”, stachānoviski, ieslēdzoties sociālistiskās sacensībās, jāuzņemas virsstundu darbi par „godu nevien Oktobra revolūcijai”, bet arī dažādām citām piemiņas dienām, un nereti uz kāda komunistu saukļa pamata jāstrādā arī svētdienās. Pie tam visbiežāki par šīm virsstundām nemaz nemaksāja. Tā faktiski mūsu darba ļaudis strādāja daudz ilgāk, nekā — pēc komunistu ziņām — Anglijas ogļrači.

Dažus vārdus arī par tām govīm, ko Vācijā jūdzot arklā un tāpēc tās dodot maz piena. — To laikam varēja redzēt nevien Vācijā, bet arī dažu citu zemju mazajās lauku saimniecībās arī govīs iejūdz arklā vai rātos. Varbūt Ivanovam taisnība, ka tās govīs dod mazāk piena. Bet lasītājam no tāda apgalvojuma jāsecina, ka Padomju savienībā govīs daudz pienīgākas. Tikai komunistu pašu statistika rāda ko citu.

Padomju savienības Baltkrievijas republikā, kas teritoriāli vistuvāk

Vakareiropai, pēc pašu komunistu ziņām (Seļskoje hozjaistvo SSSR 1935) vienas govys piena izslaukums gadā ir caurmērā 1010 kg. Vācieši no savām govīm izslaukuši 2519 kg (Statistisches Jahrbuch fuer das Deutsche Reich 1938. Seite 125). Latviešu lauksaimniecības statistika rāda, ka 1937. gadā viena govys caurmērā devusi 2748 kg piena (Dr. A. Bilmanis. Latvia as an independent State, page 232.). Latviešu govys gan nav arklā jūgtas. Interesanti vēl piezīmēt, ka Baltkrievijas govju izslaukumi attiecas uz kolhoza piena govīm, kam, jādodomā, „vislabākā kopšana un vislabākā barība”, jo Padomju savienībā viss taču esot labāks nekā citās zemēs.

Vācu pašu statistika gan apstrīd, ka „puse no viņu zemes platības pieder muižniekiem un kulakiem, kas turot saimniecībās desmit un vairāk laukstrādnieku”. Viņiem jau 1933. gadā ap 80 proc. visas zemes piederēja tādām saimniecībām, kuŗu platība nepārsniedz 100 ha, kas arī vēl nav nekāda muižnieku latifundija.

Tagad apstāsīsimies Itālijā, Ivānova ģeografijas pavadonībā. Te „muižnieku rīsa plantācijās laukstrādnieki līdz ceļiem gandrīz visu vasaru strādā iestiguši dubļos. Viņu darba alga ir tik maza, ka sievietes darba laikā ļauj pie kājām piesūkties dēlēm, lai tās saķertu un pārdotu aptiekās.” (79. lapp.)

Tālāk kāds visai sentimentāls būdiņas apraksts. Istabā ar māla klonu mitinas kāda ģimene, kas piena nekad nav redzējusi, un ēzelis. „Bērniem vajadzētu iet skolā, bet nav ko uzģērbt un nav arī ar ko nopirkt grāmatas.”

Lai attēlotu kāda nabadzīga laukstrādnieka iedzīvi, Ivanovam nemaz nebūtu vajadzējis ceļot uz Itāliju. Daudzos Padomju kolhozos un sovhozos viņš būtu varējis atrast tikpat nožēlojamus posta un nabadzības upurus.

Ģeografam Ivanovam te labi būtu pakalpojis kāds N. Pflaumeres romāns „Jaunā ģimene”, kas tika tulkots latviski un sāka iespiest „Padomju Latvija” sākot ar 48. num.

Pflaumere te vaļsirdīgi atzīstas un stāsta par nabadzību Padomju savienībā, ka lasītājam jābrīnās, kāpēc gan raksta autore nav saukta pie atbildības par Padomijas iekārtai nelabvēlīgu rakstu publicēšanu. Bet varbūt ir arī saukta, tāpat „Padomju Latvijas” redaktors par šī romāna publicēšanu.

Minētais romāns īstenībā ir Pflaumeres dzīves stāsts. Autores vīrs — inženieris „nepelnīja tik daudz, lai no algas mēs varētu pārtikt”, Pflaumere raksta. „Vīrs strādāja virsstundas, bet arī tas bija par maz.” Ģimenē tai laikā bija vīrs, sieva un trīs bērni. Pflaumere ar bērniem ķeŗ dumbrajās vārdes, audzina mājās peles un pārdod kādam bioloģiskam institūtam. Tas notiek kādus 12 gadus pēc komunistu iekārtas nodibināšanās.

„Mēs dzīvojam vairāk kā pieticīgi,” Pflaumere stāsta tālāk. „Par abiem vecākiem bērniem mums bija viens pats velteņu pāris un viens pats pāris zābaku. Lielā aukstumā, tāpat slapjumā uz skolu varēja iet tikai viens no viņiem — Liene vai Serjoža ... Mājā bērni skraidīja čibiņās, ko es pati sašuvu no trusišu ādām.”

Kā redzams, tad pārticības ziņā nav nekādas atšķirības starp Ivanova atrastajām Itālijas laukstrādniecēm un inženieru sievām Padomijā. Itālietes ķeŗot dēles pārdošanai, Padomijas inženieru sievas ķeŗ vardes un audzina peles tādām pašam nolūkam.

Somijā ... „varu savās rokās sagrāba nedaudzi visreakcionārākie lielgruntnieki un kapitālisti, kas nežēlīgi izrēķinājās ar saviem pretiniekiem un apspieda tautu. Izmantodami Somijas tuvumu Ļēņingrādai, reakcionārā Somijas valdība ierīkoja Somijā perēķļus visādām provokācijām pret Padomju Savienību.” (98. lapp.)

Bet Somija jau no seniem laikiem zināma kā tipiska mazzaimniecību zeme *), tāpēc pilnīgi neiespējami, ka „visreakcionārākie lielgruntnieki” būtu varējuši sagrābt varu savās rokās.

Vairāk gan pamata domāt, ka Ivanova ģeografijas apgalvojumi ir tāda pat rakstura, kā tā nepatiesība, ko Padomija uztiepa Baltijas valstīm, lai attaisnotu savu iebrukumu.

Līdzīgā garā komūnistu ģeografija tēlo arī pārējās Eiropas un citu pasaules daļu zemes un valstis. Visur blakus šo zemju ģeografiskiem aprakstiem, nereti ar 20 gadus vecām ziņām, doti tendenciozi saimnieciskās un sociālās dzīves tēlojumi, arvien aizrādot, ka Padomijā viss esot nesalīdzināmi labāk iekārtots.

Pat tālajās ziemeļu zemēs, kur iedzīvotājus agrāk esot izmantojuši mantkārīgi tirgotāji un priesteri, tagad plaukstot brīnišķīga labklājība.

„Aizbrauc ņenci katrs uz savu čumu un katrs pie sevis nodomā: Daudz labāka tagad ir dzīve pie padomju varas (L. G. Terechova un V. G. Erdeli Ģeografija II. daļa, IV. klasei. 1941. g. 31. lapp.) Cariskā Krievija bija trūcīga un nabadzīga”, bet tagad „Padomju Savienības rūpniecība ir aizsteigusies priekšā visām Eiropas zemēm.” (118. lap.) Tāds stāvoklis esot sasniegts nevien rūpniecībā. „PSRS ir kļuvusi par pasaules lielākās un priekšzīmīgākās lauksaimniecības zemi” ... „Agrāko mežstrādnieku midzeņu vietā tagad mežu izstrādāšanas vietās ir uzceltas gaišas barakas un mājas. Rokas zāģa vietā arvien biežāk lieto mechanisko zāģi. Kokus no meža izved ne ar zirgiem, bet ar traktoriem.”

Ja atskaita Padomijas pārspīlēto kaŗa un smago rūpniecību, kam upurē miljoniem cilvēku labklājību, tad komūnistu ģeografu skanīgie sociālistiskās lauksaimniecības un mežrūpniecības apraksti nav vairāk nekās, kā parastā aģitācijas un propagandas metode. To liecina arī pašu krievu objektīvā atzišanās, kur tā iespējama.

c. — Dabas mācības viela deva komūnistu pedagogiem atkal jaunas izdevības. Te varēja neierobežoti cildināt Padomijas sasniegumus, nonicināt citas zemes un — galvenais — kopt antireliģisko propagandu vēl plašāk nekā tas iespējams citās mācību stundās.

*) Somijā lauku saimniecībām ar 0.25 — 10 ha aŗamzemes pieder 76.4 proc. no visas aŗamzemes kopplatības; saimniecībām ar 10 — 25 ha pieder 18 proc.; pāri par 25 ha 5.6 proc. Paši īpašnieki apstrādā 88.9 proc. saimniecību un tikai 11.1 proc. iznomātas.

Latv. Konz. Vārdnīca 39758.

Minēsim dažus piemērus no V. A. Tetjureva Dabas mācības I. d. pamatskolas 3. klasei un II. daļu 4. klasei.

Burtiskajā tulkojumā no krievu valodas visi augi, to izplatība, minerāli un to atradņu vietas ņemtas no Padomju savienības. Tā dabas mācību grāmatā, kas noteikta lietošanai Latvijas skolās, nebija nekā no Latvijas dabas! No paidagoģiskā viedokļa tas bija absurds.

Katrā kaut cik izdevīgākā vietā atkal slavas dziesmas saimnieciskajam uzplaukumam Padomju savienībā, kas „no kādreiz nīkuļojošas lauksaimniecības zemes pārvērtusies varenā priekšzīmīgā industriālā valstī.” (I. d. 36. 1.)

„Agrāk, kad fabrikas un rūpniecības piederēja kapitālistiem, strādnieki strādāja 10 — 12 un pat vairāk stundas dienā. Saimnieki — kapitālisti ekspluatēja strādniekus. Padomju valdība ievada 8 stundu darba dienu. Mūsu fabrikās un rūpnīcās rūpējas par darba aizsardzību.” (I. d. 74. lapp.)

Tālāk sevišķa nodaļa tēlo, kā padomju valdība gādā par strādnieku un viņa bērniem. Citās zemēs nekā tamlīdzīga neesot.

„Tikai padomju valdība rūpējas par strādnieku un viņu bērnu veselību, jo tā ir darba tautas valdība.” (79. lapp.)

Izdevīgākās vietās arvien uzbrūk reliģijai, jo tā esot „mūsu šķiras ienaidnieku ierocis” un „relīģiskie sprediķi” kā opijs saindējot strādnieku apziņu. (II. d. 105. lapp.)

A. N. Kabanova Cilvēka anatomija un fizioloģija. Vidusskolas 8. kl. 1941. g. Autors te deklarē savu dialektiskā materiālisma pieeju cilvēka dvēseles dzīvei: „Mana attieksme pret manu apkārtni, tā ir mana apziņa.”

„Lūk, tāpēc dažādos sociālos apstākļos, kas maina ļaužu apziņu, mainās arī viņu izturēšanās. Strādnieks iet citādi uz sociālistisku rūpnīcu, nekā uz kapitālistisku fabriku.” (148. lapp.)

Šim pēdējam apgalvojumam varētu pat pievienoties. Ja kvalificēts padomju darbinieks - inženieris (Pflaumeres tēlojumā) par savu algu nevar nopirkt bērniem apavus, tas ar lielāko prieku ies uz tādu nesociālistisku fabriku, kas saviem darbiniekiem dod cilvēcīgas eksistences iespējas. Kādas bija darba algas un preču cenas arī Latvijā, komunistu valdīšanas laikā, tas arī nav aizmirstams.

Kabanovs arī liecina, ka „kapitālistisko valstu lielākajā daļā bērnu darba spēku lieto, sākot ar 10 gadu vecumu”. Bet dažās valstīs faktiski strādā ne mazums bērnu 6 — 8 gadu vecumā.” Viņš tikai aizmirst piezīmēt, ka tas attiecas uz aizpagājušo gadsimtu, kad arī Krievijas fabrikās nodarbināja bērnus.

Pilnīgi nederīga Kabanovam šķiet arī tā darba racionālizācija, kas ieviesta citās zemēs. Darba racionālizācija nesociālistiskās zemēs strādnieku stāvokli esot padarījusi vēl ļaunāku, kamēr „sociālistiskā racionālizācija veicina darba ražības pacelšanu, darba atvieglotāšanu, materiālā un kultūrālā līmeņa uzlabošanu”. Te darbs pārvērties no „pieaugošanas un sma-

gas nastas, par kādu to uzskatīja agrāk, goda lietā, slavas lietā, drosmes un varenības lietā". Slīdošas lentes sistēma ārpus Padomijas padarot strādnieku par automātu un nokaujot tā garu, bet Padomijā pie līdzīgas lentas sistēmas no šādiem ļaunumiem nav ne vēsts. Tā visu pārvērš maģiskais „sociālistiskās iekārtas” nosaukums.

d. — **Vēstures** viela bija visvairāk piemērīga propagandai, tāpēc tās mācīšanu ar sevišķiem rīkojumiem pavēlēja nodot „tiem skolotājiem, kas no visa skolas kolektīva visvairāk piemērojušies jaunajam laika garam”, t. i. komūnisma prasībām (No Aizputes un Kuldīgas apr. tautskolu insp. rīkojuma skolām 1940. g. 17. sept.).

Kāpēc tādi „izlases” skolotāji bija vajadzīgi un kas tiem nu bija jā-māca, labi redzams no prof. A. V. Šestakova redakcijā sastādītā „Īsā PS RS vēstures kursa pamatskolas 3. un 4. klasei. To pasaka jau ievads:

„PSRS — sociālistiska zeme. Uz zemes lodes ir tikai viena so-ciālistiska zeme. Tā ir mūsu dzimtene.

Dabas bagātībām mūsu zeme ir visbagātākā pasaulē. Ar katru gadu mums vairāk labības un citu preču. Arvien labāk, turīgāk un liksmāk dzīvo PSRS darba ļaudis. PSRS savienībā cilvēks neeksplu-ātē cilvēku. Mēs strādājam paši sev, bet ne parazītiem.”

Ar zināmiem iebildumiem varētu piekrist, ka Padomijā, šai plašajā un dabas bagātībām izšķērdīgi apbalvotajā zemē cilvēks neekspluatē cil-vēku. Tikai arī tur cilvēks nav palicis bez ekspluatora, bet ieguvis vēl ļau-nāku kakla kungu — sociālistisko sistēmu. Un tā prot izmantot strādnie-ku vēl pamatīgāk, jo apvieno likumdošanas un izpildu varu, noteic politis-ko, saimniecisko un militāro iekārtu. Te strādniekam vairs nav kur mek-lēt glābiņu. Viņam gan stāsta, ka viņš strādājot sev, jo sociālistiskā valsts esot taču strādniecība pati. Bet šāda runāšana jau ir tikai vārdu spēle. Strādniekam ir vajadzīga cilvēka cienīga dzīve. Un tai Padomju ie-kārta ir devusi tikpat maz, kā daudz un pelnīti peltā cariskā sistēma.

Zīmējoties uz Šestakova grāmatas saturu, jāatzīmē divas rakstu-rīgas īpašības. Vispirms, tieksmē rādīt revolūcionārās šķiru cīņas dažā-dos posmus, Šestakovs visu krievu tautas vēsturi pārvērš dažādu dump-ju, sacelšanos un laupītāju gājienu aprakstos. Ja cara laika vēsturnieki tautas un valsts vietā arvien redzēja valdniekus un viņu ģimenes lecek-ļus, Šestakovs visu Krievijas vēsturi aizpilda lielāku vai mazāku dumpju vadītāji, no boļševisma viedokļa idealizēti.

Otra īpatība: PSRS vēstures kursa lielākā daļa veltīta komūnistu partijas un komūnisma attīstībai. Tā viss PSRS vēstures kurss izveido-jas par šķiru cīņu (faktiskas vai iedomātas) un komūnistu partijas vē-sturi.

To, ka Padomju savienība savos milzu apmēros izaugusi tikai apspiez-dama un ar varu pievienodama kaimiņu tautas un zemes, Šestakovs tik-pat labi prot aplēpt, kā cara laiku vēsturnieki. Runādams par PSRS uz-būvi, viņš saka:

„PSRSavienībā ir brīvprātīgi apvienojušās 16 līdztiesīgas savienotās

republikas, to starpā arī Latvija ..." Šo „brīvprātību”, ko nodrošināja Latvijā iebrukusē sarkanā armija un tās tanki, kas beidzās čekas cietumos un simtiem „neapmierināmo kapenēs”, latvieši to vienmēr atcerēsies. Ar tādu pašu „brīvprātību” notiesātais sēd slēgtā čekas automobili, kas to ved uz soda vietu.

Turpinājumā bija sacīts:

„Lietuvas, Latvijas un Igaunijas buržuāziskās valdības (ar PSRS slēgtos) līgumus rupji pārkāpa ... Tās organizēja sarkanarmiešu nolaupišanu un mocīšanu.”

Pie šī nepatiesā apgalvojuma vēl jāpiezīmē, ka no visām trim apsūdzībām, ko Padomju savienības ārlietu ministrs Molotovs 1940. g. 15. jūnijā iesniedza Baltijas republikām, vienīgi Lietuvai iesniegtajā rakstā bija izteikts apvainojums itkā notikušā sarkanarmiešu nolaupišanā un spīdzināšanā. Vēstures grāmatas autoram prof. Šestakovam šāds apvainojums licies par vāju — viņš šo laupīšanas un spīdzināšanas grēku attiecina arī uz Latviju un Igauniju. Jo melnāk, jo labāk!

Pēc krievu iebrukuma, zināms, sākas jauns „uzplaukuma un slavas laiks šīm zemēm, kas tik brīvprātīgi” ieslēgušās PSR savienībā.

„Jaunās, mūsu dzimtenei draudzīgās Lietuvas, Latvijas un Igaunijas valdības 1940. g. jūlijā sarīkoja brīvas vēlēšanas Baltijas valstu parlamentos. Kad izvēlētie deputāti sapulcējās savās sēdēs, tie pirmā kārtā vienprātīgi nolēma Lietuvā, Latvijā un Igaunijā nodibināt padomju varu un lūgt PSRS Augstāko Padomi uzņemt šīs valstis Padomju Sociālistko Republiku Savienībā.”

Šis inscenējums, kā zināms, noritēja bez starpgadījumiem. Par to rūpējās no Maskavas sūtītie varas vīri, sarkanarmija un čeka. Un tad —

„kopš 1939. g. septembra, viena gada laikā, padomju valdības ārējās politikas rezultātā PSRS iedzīvotāju skaits pieauga par 23 miljoniem darba tautas piederīgo, kas kļuva pilntiesīgi PSRS pilsoņi.”

Istenībā — tie bija zaudējuši visas kultūras tautām parastās pilsoņu brīvības un tiesības.

„Visus šo sasniegumus PSRS panāca miera ceļā, Besarābijas, Ziemeļbukovīnas, Lietuvas, Latvijas un Igaunijas tautu dedzīgi atbalstīta.”

Jāpiezīmē, ka šīs aplamības, sakarā ar kuņģi ir minēts arī Latvijas vārds, bija vienīgās ziņas no Latvijas vēstures. Latviešu skolēniem par Latvijas pagātņi nekas nebija jāzina, jo viss vēstures kurss attiecas tikai uz notikumiem Padomijā. Šai ziņai pilnam atkārtotās cara laiki, kad nekrievu skolēniem savas tautas vēstures mācīšanās bija noliegta.

e. — Komunistiskās propagandas elementi bija ieausti pat **glitrakstīšanā**. Skolu revidenti rūpīgi izšķīrstīja skolēnu burtnīcas, vai tik skolotāji neveicina kontrrevolūciju, likdami rakstīt padomju iekārtai nepa-

tikamus vārdus un teikumus. Bija jāraksta dažādi saukļi par „lēņina - stāļina lietu”, neuzvarāmo sarkano armiju, jāapgalvo, ka Stāļins ir visu bērnu tēvs un saule u.t.t. Tas nozīmēja audzināt skolēnus padomju patriotismā.

f. — Matēmatikas stundās propagandas darbs bija jāveic ar attiecīgi rediģēto aritmētikas vai alģēbras uzdevumu krājumiem. Šajos uzdevumos lika skolēniem aprēķināt Padomijas sasniegumus dažādās saimniecības nozarēs un salīdzināt ar kādu agrāko gadu vai citu zemi. Piemēram varam minēt 1934. uzdevumu Berezanskajas sastādītā aritmetikas uzdevumu krājumā (izd. 1940. g.):

„Ar milzu soļiem iet PSRS rūpniecības attīstība. Ja salīdzina produkciju, kādu fabrikas devušas 1937. g. ar 1913. g. produkciju, tad izrādas, ka PSRS ražojusi 7.8 reizes vairāk, Ukraina ražojusi 6.9 reizes vairāk. Aprēķināt produkcijas pieaugumu procentos.”

Zināms, atrastie procentu skaitļi ir visai impozanti un propagandas mērķiem visai noderīgi, sevišķi, ja noslēpj, ka tiklab 1913. gadā, kā 1937. gadā ražoto produktu daudzumu parasti atvasina no to vērtības rubļos. Bet 1913. gadā Krievijas rublim bija daudz augstāka pirkšanas spēja, negā 1937. gadā.

4. PSRS konstitūcijas mācība.

Vislielāko pielāgošanos komūnisma garam un interpretācijas meto-
dēm prasīja PSRS konstitūcijas mācība. Šo priekšmetu tāpēc uzticēja vien-
nīgi pilnīgi drošām personām, visbiežāki tikai kādam kompartijas locek-
lim vai kandidātam.

PSRS jeb Stāļina konstitūciju komūnisti cildināja kā vispilnīgāko kon-
stitūciju pasaulē. Laikam tāpēc, ka tā dod visplašākās iespējas gandrīz
katru konstitūcijas pantu nevien iztulkot, bet arī izlietot praksē tā, ka
tas ir pretrunā ar konstitūcijas vārdisko formu.

Šī apskata uzdevums un ierobežotie apmēri neatļauj aplūkot visus
Stāļina konstitūcijas pantus, bet tai garām paiet arī nav iespējams. Pā-
rāk spilgti te izteicas komūnistu vilka daba, la gan to slēpa konstitūcijas
„avju drānas”.

Pavisam īsi šeit aplūkosim tikai tos pantus, kas runā par Latvijas
PSR pilsoni, tā tiesībām un pienākumiem.

3. pants. Visa vara Latvijas PSR pieder pilsētu un lauku darba laudīm darba ļaužu deputātu Padomju personā.

Visa vara faktiski piederēja nelielam komūnistu partijā organizē-
tam virsslānim, ciktāl attiecīgi kompartijas pārstāvji paši nebija atka-
rīgi no visvarenās čekas — NKVD.

Pavisam nenoteikts bija darba inteliģences — skolotāju, ierēdņu, ju-
ristu, agronomu, inženieru un citu inteliģences pārstāvju stāvoklis. Lai

gan tos lielā mērā centās aizstāt ar darbiniekiem no strādnieku vidus, piem., inženiera vietā par fabrikas direktoru ieceļot kādu partijai pieņemamu strādnieku, tomēr bez viņiem arī nevarēja iztikt, tādēļ ka īpaša „starpšķira” (starp buržuāziju un proletāriātu) tie bija „Maedchen fuer alles”. Pēc vajadzības tos pieskaitīja gan zemniekiem (agronomus, mērniekus), gan strādniekiem (inženierus, tehniķus u.c.) Kā šāda starpšķira inteliģence pie komunistiem bija diezgan slikti pierakstīta. Tā skaitījās visumā neuzticama, tāpēc katru šīs starpšķiras pārstāvi svēra un vērtēja pilnīgi individuāli. Katrā ziņā inteliģences pārstāvim bija daudz vieglāki iepazīties ar čekas „viesmīlīgajiem pagrabiem”, nekā fabrikas strādniekam vai kādam citam proletāriāta pārstāvim.

15. pants. Latvijas PSR patur sev tiesību brīvi izstāties no Padomju Sociālistisko Republiku Savienības.

Šāda izstāšanās varētu notikt vienīgi pēc kādas vispārīgas tautas nobalsošanas. Padomju iekārtai pastāvēt, ar tās plaši un vispusīgi noorganizēto spiegošanu un ar NKVD darbības metodēm, kas vērstas pret katru padomju iekārtai nedraudzīgu darbību, nemaz nav iespējams organizēt kādu komunistiem nepatīkamu balsošānu. Tāpēc arī šim pantam nebija nekādas praktiskas nozīmes. Tas derēja tikai aģitātoriem, runājot par padomju konstitūcijā minētām pilsoņu „brīvībām”.

90. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības uz darbu, proti, ir tiesība dabūt nodrošinātu darbu ar atlīdzību, kas atbilst darba daudzumam un labumam.

Te jāpiezīmē, ka tiesība uz darbu un reizē ar to arī tiesības uz maizi un kaut cik cilvēcīgu eksistenci bija ņemta no visiem pilsoņiem, kas šķita komunistiem kaut kādā ziņā nepatīkami vai bīstami. Pie tādiem piederēja visi bijušās aizsargu organizācijas locekļi, Latvijas armijas virsnieki, policijas darbinieki, garīdznieki, lielāku vai mazāku kapitālu īpašnieki un arī ikviens cits cilvēks, uz kuŗu bija aizdomas, ka tas nesimpatizē komunistiem. Katram darbiniekam, pat fabrikas strādniekus neizņemot, bija jāizpilda sevišķa ankete *) pēc kuŗas tad iestādes kadru nodaļa visus darbiniekus sašķīroja trīs grupās: derīgos, nederīgos un ciešamos vai aizdomās turētos. „Nederīgie” tūlī zaudēja darbu, zināms, zaudēja arī maizi un varēja sev meklēt citu nodarbošanos. Daudzi bijušie Latvijas armijas virsnieki pēc demobilizācijas bija padoti badam, jo darbu tiem nedeva fabrikās kā vienkāršiem strādniekiem. Tāpat klājās arī daudziem citiem pilsoņiem, pie kam viens otrs nemaz nedabūja zināt, kāpēc viņam uzteikts darbs. Tikai mežu ciršanas, kūdras griezēju u.c. līdzīgos darbos nebija tik stingras sijāšanas, kur tad arī strādāja samērā daudz inteliģences pārstāvju.

*) Iestāžu darbinieku anketā bija 61 pamatjautājums ar vēl lielāku daudzumu apakšjautājumu, uz kuriem bija jāatbild. Jautājumi aptvēra visu līdzšinējo dzīvi, nodarbošanos, ģimeni, radus, draugus un paziņas ārzemēs, ar ko sarakstās. Trūka tikai jautājuma, kad paredzēts mirt.

Tā saucamās „kadru anketes” darbiniekiem vajadzēja izpildīt 3 — 5 reizes pēc dažādu iestāžu pieprasījumiem. Te stingri pētīja arī sociālo izcelšanos, vecāku sabiedrisko stāvokli un nodarbošanos, ievāca ziņas par ārzemēs dzīvojošiem radiem, par paša ceļojumiem uz ārzemēm, par svešvalodu prasu un daudzām citām aizdomīgām lietām.

Iestāžu anketās „bezpartejiskiem” darbiniekiem bija šādi trīs „nāves” jautājumi:

1. — Vai sastāvējis aizsargu organizācijā, vai bijis policijas dienestā; kad, kur, kādos amatos?
2. — Kad, kādās baltu armijās kalpojis, kādus amatus ieņēmis, kad demobilizēts, vai demobilizējies?
3. — Vai piedalījies karā pilsoņu kara laikā, no kara laika līdz kuram, kādos amatos?

Ja nelaimīgais „starpšķiras” pārstāvis atbildēja pozitīvi uz šiem jautājumiem, tad atlaišana no darba bija visvieglākais sods. Parasti izrēķināšanās bija daudz bargāka: apcietināšana, pratināšana čekā, deportācija vai pat nāve kādā čekas pagrabā.

Sakarā ar anketas jautājumu par piedalīšanos Krievijas pilsoņu kara baltajās armijās, kādā militārās mācības skolotājiem šis jautājums bija formulēts tā: „Vai piedalījies Kolčaka, Judeniča, Vrangeļa vai citās baltajās bandās?” Ja nu kāds latvju jauneklis pirmā pasaules kara laikā, bēgļu gaitās Krievijā nokļuvis, bija mobilizēts un ieskaitīts kādā no šīm armijām, tad tam bija komunistu anketā jāatzīstas, ka viņš priekš 22 gadiem bijis bandīts! Nu, bandītiem, zināms, īsa tiesa, jo komunistu likumdošana neatzīst nekādus noilguma termiņus.

Un tā, nelūkojot uz ārēji visai simpatisko 90. pantu, lielām iedzīvotāju grupām atņēma nevien darbu, bet arī maizi un daudzus gadījumos arī dzīvību.

92. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesība uz materiālu nodrošinājumu vecumā, kā arī slimības un darba spēju zaudēšanas gadījumā.

Cik maz šis pants nodrošināja darbinieku iztiku vecumā, redzams no skolotāju materiālās apgādes, kas aplūkota atsevišķi.

93. pants. Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības uz izglītību. Šo tiesību nodrošina ar obligatorisku pirmizglītību, ar bezmaksas izglītību, ieskaitot augstāko izglītību, ar valsts stipendiju sistēmu vislielākajam vairumam augstskolu audzēkņu, ar mācību skolās — mātes valodā un organizējot darba ļaudīm fabrikās, valsts saimniecībās, mašīnu un traktoru stacijās bezmaksas industriālu, tehnisku un agronomisku apmācību.

Pasacīņa par bezmaksas izglītību un lielajiem pabalstiem izglītības celšanai Padomju Latvijā bija viens no komunistu aģitācijas visbiežāki lietotiem apgalvojumiem, ka padomju iekārta ir labāka par līdzšinējo. Sā-

kot ar Kirchenšteina un Spures melu runām Saeimā, līdz komsorgu un polit-audzinātāju stāstiem klasēs un dažādu komunistu laika izgudrojumiem presē, visur skanēja apgalvojumi, ka Padomijā visa izglītība ir bez maksas un tāda būšot arī Latvijā. Ne velti konstitūcijā bija 93. pants.

Līdz šim „darba ļaužu bērniem vidusskola nebija pieejama” meloja „Padomju Latvijas skola” sava pirmā numura ievadrakstā. — „Agrāk, kapitālistiskās iekārtas laikā, jaunatnei nebija tiesības uz izglītību.” „Pionieris” to savā I. numurā apgalvo nemaz nenosarkdams: „Pamatskolas beigušie par tālāku izglītību nevarēja domāt. Bērni, kuŗu vecākiem bija daudz mantas un naudas, skolu varēja beigt ar sliktām atzīmēm. Neman-tīgie mācījās labi un ļoti labi, tomēr nekur netika... Tagad ... skolas dzīve ir kļuvusi jauka un patikama.”

Un kas izrādījās īstenībā? To paskaidro Latvijas PSR Tautas komi-sāru padomes 364. lēmums 1940. g. 22. oktobrī. Padome nolemj:

„Bērniem, kuŗu vecāki nedzīvo no saviem ienākumiem, atstāt mācības maksu 8., 9., 10. un 11. vidusskolas klasēs un augstākās mā-cības iestādēs.”

Līdz ar to izredzes uz brīvu skolu bija tapušas daudz mazākas, jo mā-cību nauda bija jāmaksā visiem tiem skolēniem, kuŗu vecāki nesaņēma kārtēju algu, bet pārtika no pašu organizēta darba. Piemēram, kurpniekam vai drēbniekam, kas pats pieņēma pasūtīnājumus, ormanim, kam pie-derēja zirgs un rati, nebija tiesības prasīt bezmaksas skolu saviem bēr-niem, jo tie bija „uzņēmēji”. Un ja rokpelnim vai amatniekam darbnīcā strādāja arī kāds mācekļis vai algots palīgs, tad lieta bija pavisam ļauna — kā cilvēku „eksploātoram” tam nebija izredžu dabūt brīvu skolu sa-viem bērniem. Tāpat klājās visiem zemes gabalu un namu īpašniekiem, kam komunistu nacionālizācija jau bija atņēmusi viņu īpašumus.

Jaunās mācības naudas bija gandrīz divreiz augstākas par iepriekšē-jām: vidusskolu audzēkņiem bija Rīgā jāmaksā 200 rubļu, provincē 150 rubļu gadā. Universitātes studentiem bija jāmaksā 400 rubļu, Mākslas akadēmijas un Konservatorijas audzēkņiem pat 500 rubļu gadā.

Arī izdaudzīnātā pabalstu un stipendiju lieta praksē izrādījās ievē-rojami bēdīgāka. Visai raksturīga te ir gādība par speciālo skolu audzēk-ņiem, jo speciālisti, jeb „kadri izšķir visu” (Stālins). Varēja sagaidīt, ka speciālo skolu audzēkņiem nu dos tik lielus pabalstus vai stipendijas, kas pilnīgi nodrošinās eksistenci. Zemākajās arodu skolās bija samērā daudz mazturīgo audzēkņu. Bet arī te, saskaņā ar komisāru padomes lēmumu, stipendijas, 40 rubļu mēnesī varēja saņemt tikai 30 proc. audzēkņu. Ie-vērojot iestājušos dzīves dārdzību, šie 40 rubļi mēnesī sedza ne vairāk par trešo vai ceturto daļu no vienkāršā iztikas minimuma. Šī pabalsta piešķiršanai tomēr pie skolām bija jādibina sevišķas komisijas ar vietē-jā LK(b)P pārstāvja, komjaunatnes, skolēnu komitejas, skolas direkto-rā un klašu audzinātāja piedalīšanos, kas „skata cauri šīs skolas audzēkņu iesniegtos lūgumus dēļ valsts stipendijām un nolemj piešķirt stipendi-jas.” (No Skolu pārvaldes 1941. g. 5. maija rakstam pievienotā stipendi-ju komisijas protokola parauga ar Nr. 20003-15).

Zīmējoties uz mazturīgu skolēnu atbrīvošanu no mācību naudas un pabalstu izsniegšanu, jāsaka, ka līdz komunistu ienākšanai stāvoklis nemaz nebija sliktāks, dažā ziņā pat labāks. Tā vēl 1939. un 40. māc. gadā skolotāju institūtos no mācību maksas atbrīvoja 40 proc. audzēkņu, tehnikumos un komercskolās 30 proc. un zemākajās arodskolās 20 proc. audzēkņu. Ievērojamas summas valsts kase izdeva arī pabalstiem, kopgaldu vajadzībām un skolēnu ārstēšanai. Bez tam līdzekļu vākšanā skolēnu atbalstam lielu rosību radīja skolu padomes, kas komunistu laikā, par vecāku padomēm pārdēvētas, nodarbojās lielāko tiesu ar politiku.

Runājot par trūcīgo bērnu apgādību komunistu laikā vispār, ļoti raksturīgs ir Aizputes apriņķa K. skolas ziņojums:

„Kāda ģimene, kurā 6 mazgadīgi bērni, bija ļoti trūcīgos apstākļos. Bērņus nevarēja kārtīgi skolā sūtīt apģērba un apavu trūkuma dēļ. 1941. g. 29. janv. skolas pārzinis iesniedza Aizputes apr. Izglītības nodaļai rakstu, lūdzot tās gādību, lai bērni saņemtu pabalstu. — 21. febr. atbildes rakstā ziņots, ka ģimenei pēc pabalsta jāgriežas pie vietējās arodbiedrības. — Vietējā ārodbiedrība norādīja griezties pie izpildkomitejas. Ģimenes apgādnieks 1941. g. 4. martā nosūtīja lūgumu ar savu pavadrakstu atkal Izglītības nodaļai. 8. martā Izglītības nodaļa iesniegtos rakstus nosūtīja sociālās nodrošināšanas nodaļai. Sociālās nodrošināšanas nodaļa piesūtīja rakstu, pievienojot visu iepriekšējo sarakstīšanos, skolas pārzinim ar šādu norādījumu: „Piesūtam še klāt sarakstī pabalsta lietā, lūdzam Veronikas S. bērniem piešķirt brīvu uzturu pie skolas kopgalda, izsniegt arī vajadzīgo pabalstu drēbju iegādei. Paziņot Veronikai S., ka sociālās nodrošināšanas nodaļa nekādu atbalstu viņas daudz bērnu ģimenei izsniegt nevar.”

Tā tad trūcīgās daudz bērnu ģimenes lūgums pēc pabalsta, izstaigājis septiņas iestādes, pēc diviem mēnešiem bez panākuma nonāca atpakaļ skolā, lai gan tieši sociālās nodrošināšanas nodaļas uzdevums bija rūpēties par trūcīgo pilsoņu apgādību.

Citās skolās, kur pabalstus nepārtrauca, lai nezustu svarīgs aģitācijas līdzeklis, tos lika citu skolas apgādībai nepieciešamu lietu rēķinā, pat atņemot kādu daļu no nākamā gadā skolai paredzēto remontu un mācības līdzekļu summām. (Tukuma apr. M. skolas ziņojums.)

Tukuma apr. St. pamatskolā mācības gada sākumā dažādus pabalstus saņēma 21 trūcīgs skolēns. „Tas tomēr neturpinājās ilgi,” ziņo skola. „Izpildkomiteja pateica, ka Padomju zemē visi esot pārtikuši, visi pelnot labas algas un tāpēc nekādi pabalsti neesot vajadzīgi. Tā arī visus pabalstus pārtrauca.”

Rīgas pilsētas vidusskola atzīmēja, ka agrāk vēl bez pilsētas piešķirtiem līdzekļiem ievērojamas summas skolēnu pabalstam bijušas paredzētas skolas padomes budžetā. „Komunistu laikā skolēnu pabalstam vairs nekādus līdzekļus nepiešķīra.”

S. pilsētas pamatskolā mācību sākumā skolēniem pabalstus tiešām deva, „bet tikai tik ilgi,” ziņo skola, „kamēr vietējos privātajos veikalos bija ko rekvizēt. Kad visi veikali bija iztukšoti vai nacionālizēti, apstājās arī pabalsti.”

Komunistu „gādībai” par mazturīgo skolu jaunatni pieskaitāms arī viņu rīkojums, kas atcēla puscenu biļetes skolēniem uz dzelzceļiem. Pie tam dzelzceļu maksu vēl ievērojami paaugstināja.

Jāpiemin arī **bērnu dārzi** kā visai spilgts komunistu reklāmas triks. 1940. gadā tos atvēra diezgan kuplā skaitā, sevišķi fabriku un rūpnīcu strādnieku bērniem. Solīja par brīvu pilnīgu kopšanu, ēdināšanu, uzraudzību un arī apģērbu, lai vecāki netraucēti varētu strādāt sociālistiskās celtniecības darbu. Vecāku prieki tomēr bija īsi. Ar 1941. gadu sākot, vecākiem pašiem bija jāsedz 30 proc. bērnu dārza uzturēšanas izdevumu. Tā kā valsts uzturētu bērnu dārzu budžets bija aprēķināts uz 8.151.000 rubļu, tad vecākiem no saviem līdzekļiem bija jāpiemaksā 2.445.000 rubļu. *) Tādas izredzes pārbiedēja pat komunistiem draudzīgi noskaņotus vecākus, un tie lielā steigā ņēma savus mazuļus no bērnu dārziem ārā, tā kā Rīgā vien bija jāslēdz ap 20 bērnu dārzi.

Nelūkojot uz šiem bēdīgajiem piemēriem, politiskās izglītības skolotāji PSRS konstitūcijas stundās ar lielu aizrautību stāstīja par priekšzīmīgi iekārtoto aizgādības sistēmu Padomju savienības republikās. Tie bija kā uzvilkti automāti, kas paklausa tikai savam mehānismam.

95. pants. Latvijas PSR pilsoņu tiesību vienlīdzība, neatkarīgi no tautības un rases, visās saimnieciskās, valsts, kultūras un sabiedriski politiskās dzīves nozarēs ir negrozāms likums.

Jebkādu tiešu vai netiešu tiesību apdraudēšana vai, otrādi, tiešu vai netiešu priekšrocību nodibināšanu pilsoņiem atkarībā no viņu rases vai tautības piederības, kā arī jebkādu rases vai tautības izcelšanu vai naida un nievāšanas sludināšanu — soda likums.

Šāda panta pastāvēšana Padomju konstitūcijā, ievērojot dažu citu tautību lielo skaitu un svaru PSRS vadībā, ir ļoti saprotama. Ja šis pants arī liekas humāns un taisnīgs, zīmējoties uz līdzīga kultūras līmeņa indivīdiem, lai gan tie piederētu dažādām tautībām un rasēm, Latvijas apstākļos šim pantam nebija vietas. Labi atalgotos fabriku direktoru, komisāru, veikalu pārvaldnieku, nodaļu vadītāju, plānotāju, virsgrāmatvežu u.c. amatos svešautiešu skaits bija tik augsts, ka neatradās nekādā samērā ar attiecīgo tautību iedzīvotāju skaitu. Žīdi un krievi bija sevišķi iecienīti. Viņu skaits labāki atalgotos amatos procentuāli tālu pārsniedza attiecīgo tautību iedzīvotāju skaitu Latvijā.

Stāvokļa ilustrējumam var minēt vēl šādu gadījumu. Kādā vaļsirdības brīdī Izglītības tautas komisārs J. Lācis pastāstīja, ka komisāru padomei iesniegts šāds jautājums: Kā to izskaidrot, ka par nacionālizēto namu pārvaldniekiem iecelti gandrīz tikai cittautieši, kamēr sētnieki esot latvieši. Šāda stāvokļa tuvākus komentējumus J. Lācis tomēr nedeva.

97. pants. Saskaņā ar darba ļaužu interesēm, kā arī Latvijas

*) Skat. Finanču tautas komisāra A. Tabaka ziņojumu Latvijas PSR Augstākās padomes 2. sesijai par valsts budžetu 1941. gadam. Ziņotājs Nr. 79.

PSR pilsoņu sociālistiskās iekārtas nostiprināšanas nolūkā ar likumu ir nodrošināta: a) vārda brīvība, b) preses brīvība, c) sapulču un mītiņu brīvība, d) ielas gājienu un demonstrāciju brīvība. Šīs pilsoņu tiesības nodrošina, piešķirot darba ļaudīm un viņu organizācijām iespēju izmantot tipografijas, papīru krājumus, sabiedriskās ēkas, ielas, sakaru un citus materiālus līdzekļus, kas nepieciešami to izvešanai dzīvē.

Apbrīnojama 97. pants katrā citā valsts konstitūcijā, kur satversme kalpo nevis iedzīvotāju mānīšanai, bet viņu pilsonisko tiesību nodrošināšanai, varētu katrā pilsonī radīt patiesu sajūsmu. Cik plašas rīcības izredzes! Katram iespēja izsacīt savas domas, savus atzinumus un spriedumus, publicēt tos laikrakstos, rīkot sapulces, aizstāvēt tur savas idejas, vadīt gājienu pa ielām un piedalīties demonstrācijās! Un nevien to! Valdība dod iespēju izmantot tipografijas, dod papīru pilsoņu grāmatu un laikrakstu iespēšanai, dod telpas mītiņiem, pat automobiļus dod, ar ko aizbraukt uz kādas pilsoņu grupas organizētu mītiņu! Vai ko jaukāku var iedomāties? Pilnīgākā brīvības Eldorādo, paradīze bez kādiem ierobežojumiem!

Bet ierobežojumi tomēr bija, pie tam vēl tik stipri, ka runāt, rakstīt un rakstīto publicēt drīkstēja tikai tas, kam to atļauj kompartija, gājienu rīkot tikai tas, kam to atļauj kompartija; arī telpas mītiņiem un papīrs tikai ar kompartijas vīru atļauju. Izņēmums bija ar piedalīšanos komunistu organizētos mītiņos un ielas demonstrācijās. Te piedalīšanos nevien atļāva, bet pavēlēja! Un tas viss pilnīgā saskaņā ar to pašu 97. pantu! Lūk, panta sākumā ir tāds mazs ierobežojums, ko lasītājs, brīvību uzskaitījuma sajūsmināts, parasti nemaz neievēro un neatceera. Tas ir: „saskaņā ar darba ļaužu interesēm”. Bet darba ļaužu intereses zināja vienīgi kompartija, vienīgi tā vai tās ieceltās uzticības personas varēja noteikt, kas jārunā, kad jārunā, kur jārunā. Kompartija — čekas personā — zināja arī to, kam par runāšanu jāaizbāž mute un kas jāapklusina uz visiem laikiem.

Līdzīga fikcija bija arī 98. (biedrošanās brīvība), 99. (personas neaizkaramība), un 100. panti (pilsoņa dzīvokļu un korespondences noslēpumu neaizkaramība).

Komunistu viltus un varas sistēmu labi raksturoja arī vēlēšanu procedūra, kas izteikta desmit pārējos pilsonisko brīvību pantos, no 106 — 115. Atcerēsimies tikai tipiskākos:

106. pants. Deputātus visās darba ļaužu padomēs: Latvijas PSR Augstākā padomē, apriņķu, pagastu un bieži apdzīvotu vietu darba ļaužu deputātu padomēs — vēlētajī ievēl uz vispārēju, vienlīdzīgu un tiešu vēlēšanu tiesību pamata, aizklāti balsojot.

107. pants. Deputātu vēlēšanas ir vispārējas: visiem Latvijas PSR pilsoņiem, neatkarīgi no viņu rases un tautību piederības, ticības, izglītības cenza, pastāvīgās dzīves vietas, sociālās izcel-

šanās, mantas stāvokļa un agrākās nodarbošanās, ir tiesība piedalīties deputātu vēlēšanās un tikt ievēlētiem.

112. pants. Balsošana deputātu vēlēšanās ir aizklāta.

113. pants. Kandidātus vēlēšanās uzstāda pa vēlēšanu apgabaliem. — Tiesība uzstādīt kandidātus nodrošināta sabiedriskām organizācijām un darba ļaužu biedrībām: Komunistiskās partijas organizācijām, arodu savienībām, kooperatīviem, jaunatnes organizācijām un kultūras biedrībām.

Cik labi uz šo konstitūcijas panta pamata balstījās brīva pilsoņa vēlēšanu tiesības, ļoti labi rādīja 1940. gada 14. un 15. jūlija Saeimas un 1941. g. Augstākās padomes vēlēšanas, tāpat attiecīgi piedzīvojumi skolu padomju u.c. vēlēšanās.

Komunistu lielā steigā un slepenībā noorganizētais „Latviešu darba ļaužu bloks”, zem kuŗa karoga vajadzēja risināties Saeimas vēlēšanās, ārēji šķita diezgan nevainīgs. Vēlēšanu propagandas plakātos un uzsaukumos nekur nepieminēja Latvijas pievienošanu Padomijai (īstenībā tas bija jau noticis fakts reizē ar Padomijas armijas iebrukumu Latvijā 1940. gada 17. jūnijā), bet gan tikai draudzība ar Padomju savienības tautām un „stipru nesaraujamu savienību starp Latvijas republiku un PSRS”. Tāpat bloka vēlēšanu lozungs „par mieru, par maizi, par tautas brīvību” un arī pārējās prasības visumā neatšķīrās neko no parastajām politisko partiju prasībām vai solījumiem vēlēšanu kampaņas laikā.

Visai šai procedūrai vajadzēja radīt brīvu vēlēšanu iluziju, ko vēl pastiprināja tādi uzsaukumi, ka „visiem jāapvienojas ap vienu kandidātu sarakstu”, (Cīņa num. 20.) un tieslietu ministra *) Pabērza radio runa ar šādu uzsaukumu vēlētājiem:

„Tagadējā ārkārtīgi nopietnajā laikā mēs nedrīkstam pieļaut tautas vienotības jaukšanu un skaldišanos. Visiem jāapvienojas ap vienu kandidātu sarakstu.”

It kā kāds cits kandidātu saraksts vēl būtu bijis iespējams! Kāda latviešu grupa, kas vēl nevarēja saprast, ka kopš 17. jūnija notikumiem nekādas brīvības vairs nav — un to nevarēja saprast daudzi — mēģināja uzstādīt kādu citu kandidātu sarakstu, bet te tūlī izrādījās, ka PSRS konstitūcijā garantētās brīvības un tiesības ir tikai propagandas līdzeklis, nevis dzīvē praktizējama norma. Šī drošā „demokrātisko latviešu vēlētāju grupa” tūlī pārliecinājās, ka viņi nekā nevar stāties sakarā ar vēlētājiem, ar tautu. Grupas vēlēšanu plakāta iespiešanai un izlikšanai atļaujas nedabūja. Kad to tomēr iespieda bez atļaujas un vienu daļu arī izplatīja, plakātus konfiscēja un izplatītājus apcietināja. Demokrātiskā

*) Pieminot iestāžu vadītāju amatu nosaukumus, jāatceras, ka komunistu okupācijas varas sākumā paturēja agrākos iestāžu un amatu nosaukumus, ieliekot tikai savas uzticības personas par vadītājiem. Tikai vēlāk ministrus aizstāja komisāri un ministrijas pārvērtā komisāriātos.

grupa pārliecinājās, ka viņiem aizliegts lietot presi, izlikt plakātus, sa-
saukt sapulces, uzstāties ar runām un vispār izlietot kautko no PSRS kon-
stitūcijā garantētām brīvībām. Un nevien tas. Demokrati pārliecinājās,
jau mēģinājums organizēt kādu citu kandidātu sarakstu blakus kompar-
tijas sastādītajam jau ir smags kontrrevolūcionārs noziegums, kas bargi
sodāms. Divus no grupas redzamākiem darbiniekiem drīz aizsūtīja uz Si-
biriju. Citi saņēma dažādus sodus dažādos laikos.

Daži naivi vēlētāji domāja, ka to vienīgo kandidātu sarakstu, kas vi-
ņiem iedots iemešanai urnā, varētu arī kā grozīt, varbūt svītrot kādu ne-
patīkamam kandidātu u.t.t. Ka arī šāda rīcība nav pieļaujama, skaidri pa-
teica partijas aģitatori un tā laika prese. Piemēram „Brīvā Jaunatne” 8.
num. rakstīja:

„Vēlētāji! Jūs nedrīkstat sarakstā strīpot kandidātu uzvārdus!
Tāpat nedrīkstat sarakstā pierakstīt jaunus kandidātus! ... Nepie-
ļaujiet nekādus grozījumus „Latvijas darba tautas bloka” kandidā-
tu sarakstā.”

Ja kāds vēlētājs domāja neierasties vēlēšanu birojā, tad bija jārēķi-
nas ar nepatīkamām konsekvencēm. Viņa pasē tad nebūs atzīmes par pie-
dalīšanos Saeimas vēlēšanās, un šim apstāklim bija nozīme attiecīgās per-
sonas politiskās uzticamības novērtējumā. Kā vēlēšanu sabotētājs viņš
noteikts padomju iekārtas ienaidnieks.

No iestādēm, uzņēmumiem un fabrikām vēlētājus visbiežāk veda uz
vēlēšanu biroju ierindā, lai neviens nevarētu atrauties no sava „pienāku-
ma” un nemēģinātu bojāt kandidātu sarakstu. Jāpiezīmē, ka sarakstu bo-
jājumiem nebija nekādas praktiskas nozīmes. Svītrotie un citādi bojātie
saraksti bija tikpat derīgi kā nesvītrotie. Dažos vēlēšanu iecirkņos notika
brīnumi: „nodoto balsu skaits ievērojami pārsniedza iespējamo vēlētāju
skaitu, pat par 20 proc.! Pagastos, kur no lauku mājām nebija nodota ne-
viena vēlēšanu liste, attiecīgās lauku sētas ieskaitīja „lipīgu slimību pār-
ņemtās”, kam aizliegta satiksme, lai vēlēšanu dalībnieku procentu varētu
celt uz augšu u. t. t.

Augstākās padomes vēlēšanās pilsoņi bija piesaistīti katrs savam vē-
lēšanu iecirknim, kur bija jāierodas katrā ziņā! Sturgalvīgiem brauca pa-
kaļ pat vēlu naktī un ar draudiem veda pie vēlēšanu urnām — nodot **vie-
nīgo** kandidātu sarakstu!

Loģiski domājošam vēlētājam visa šī procedūra bija pilnīgi nesapro-
tama. Ja kompartijai ir monopoltiesības kandidātu uzstādīšanā (pārējām
konstitūcijā minētām organizācijām nebija nekādas nozīmes, jo kompar-
tija varēja viņu kandidātus neatzīt), ja ir tikai viens kandidātu saraksts,
ko nedrīkst grozīt un ja arī izdarītiem grozījumiem nav nozīmes, ja vē-
lētājiem obligāti jāpiedalās, vai tad nebūtu lētāk un labāk it vienkārši sa-
skaitīt pilsoņus, kam vēlēšanu tiesības, un attiecīgo skaitli ierakstīt kom-
partijas kandidātiem par labu? Bet komunisti no vēlēšanu procedūras to-
mēr neatteicās, lai gan rezultāti jau iepriekš bija skaidri zināmi. Vēlēšanu
norise dod viņiem labas izdevības propagandai, kapitālistiskās iekārtas no-
melnošanai un Padomijas cildināšanai. Bez tam nezinātājam varēja ras-
ties arī doma, ka patiesi notikušas kādas vēlēšanas.

Jāatzīmē arī komunistu tieksme turēt cilvēkus pastāvīgā satraukumā un kustībā, vadāt baros pa ielām, vākt kopā mītiņos un iespējami ilgāk pakļaut masas iespaidam, lai indivīds drīzāk kļūtu par pūļa cilvēku, lai tautas vietā rastos amorfa masa, kam nav savas gribas, kam nav arī savu domu. Vēlēšanu procedūra deva šādai pāraudzināšanai labu organizatorisku ietēru un psiholoģisku pamatojumu.

Kā šādās „brīvās” vēlēšanās kompartijas izvēlētie simts Saeimas locekļi pēc partijas norādījuma nobalsoja un pieprasīja Latvijas pievienošanu Padomju savienībai, tas ir pilnīgi saprotams, tas bija komunistu radītās varas un krāpšanas rezultāts. Un ja vēlāk šī simta vēlēšanos pievienoties Padomijai izskaidroja kā visas latviešu tautas brīvu un vienprātīgu gribu, tad šāds apgalvojums nebija un nav nekas cits, kā visnekrietnākie meli.

Šādu „brīvu” vēlēšanu norisē cītīgi vajadzēja strādāt arī skolotājiem un skolēniem. Lai skolotājus iepazīstinātu ar viņu pienākumiem Augstākās padomes vēlēšanās, īsi pirms tam bija noliktas skolotāju konferences katrā apriņķī un lielākās pilsētās. Kas skolotājiem te bija jānācās, labi tēlo 10. K. skolas pārzinis:

„Konferences dienā skolotājiem nācās noklausīties vietējās kompartijas pārstāvju pamācības un norādījumus uz skolotāju sevišķiem pienākumiem Augstākās padomes vēlēšanu sagatavošanā un izpildīšanā 12. janvārī, izcilu vēribu piegriežot aģitācijai.

Te skolotāji dabūja zināt, ka lai gan vēlēšanas ir „brīvas”, tomēr jāpanāk, lai vēlētajiem simtprocentīgi nobalsotu par to vienīgo sarakstu, kas šai vēlēšanu komēdijai sastādīts. Lai neviens neatrautos no vēlēšanām, arī skolotājiem jāpiedalās vēlēšanu sarakstu pārbaudēs, aģitācijas braucienos un apmeklējumos. Arī personīgi jāriko skolēnu vecāku sapulces aģitācijas mērķiem. Zināms, skolotājiem jāpiedalās arī vēlēšanu telpu dekorēšanā ar attiecīgiem plakātiem, saukļiem un pamācībām.”

Par līdzdalību šajās „brīvajās” vēlēšanās un to kampaņā skolu pārziniem bija sīks pārskats vietējai izglītības nodaļai un izpildu komitejai.

Skolām bija jāpiedalās tāpat „brīvu” skolas padomju, vecāku komiteju un citās vēlēšanās. Un pie tam jāievēro priekšraksti, kas pilnīgā pret-runā ar Stālina konstitūcijā paredzētām pilsoņu tiesībām. Ar sevišķām instrukcijām visu kārtoja pēc patikas. Tā, piem., Ventspils-Talsu apr. tautskolu inspektors 1940. gada 23. oktobrī deva skolām šādu rīkojumu (Nr. 105):

„Kur ievēlētās skolu padomes, tur tās jāpārveido par komitejām pēc jauniem noteikumiem, lai viņās nebūtu neviena bijušā dižvīra — aizsarga, zemsavieša (Zemnieku savienības biedra — aut.)”

Tā kā skolotājiem bija nevien jānoskatās un jānoklausās, kā ar „radošās slavenās Stālina konstitūcijas garu” (no tieslietu komisāra Pabērza runas Saeimā 25. augustā) kompartija un tās algotņi panāca visu, ko vien vēlējās, bet arī pašiem vajadzēja piedalīties tādos pasākumos, kas likās tieši pretī runājam arī Stālina konstitūcijas burtam, nemaz nepieņemot pretrunas pilsonisko tiesību būtībai un cilvēka saprātam.

Runājot skaidru valodu — skolotājiem bija jāpiedalās teātralajā vēlēšanu komēdijā, kur uz skatuves gan bija „darba ļaužu deputātu padomes”, kam itkā piederot „visa vara”, bet aiz kulisēm bija cita vara — faktiskā vara un noteicēja, kuŗas rokās arī deputātu padomes bija pēc patikas bīdāmas figūras. Šī īstenā vara bija — **komunistu partija.**

Ka nevis „pilsētu un lauku darba ļaudīm darba ļaužu deputātu personā” pieder visa vara Padomju savienībā, bet gan komunistu partijai, tas sacīts arī Stāļina konstitūcijā. Tas ir lasāms 98. panta beigās:

„Aktīvākie un apzinīgākie pilsoņi no strādnieku šķiras un citām darba ļaužu aprindām apvienoti Vissavienības komunistiskā (boļševīku) partijā, kuŗa ir darba ļaužu priekšpulks viņu cīņā par sociālistiskās iekārtas nostiprināšanu un attīstību un visu darba ļaužu organizāciju — tiklab sabiedrisko, kā valsts — vadošais kodols.”

Tā tad visa vara pieder šim „vadošajam kodolam” — komunistu partijai, bet deputātu vēlēšanas ir tikai propagandas un mānīšanas līdzeklis, citiem vārdiem — tikai komunistiskās valdīšanas metode.

VII. SKOLOTĀJU PĀRAUDZINĀŠANA UN SAGATAVOŠANA.

Nav noliedzams, ka skolas un skolotāji bija izpelnījušies komunistu sevišķu ievērību. Šim apstāklim ir divi iemesli. Vispirms jāatzīmē, ka komunisti visur centās reklamēties ar savu kultūru, izglītību, zinātņi un reizē arī ar gādību par skolām un kultūras iestādēm. Kāda šī gādība bija faktiski, salīdzinot ar agrāko gadu sasniegumiem un ar komunistu reklāmu, par to sacīts citās nodaļās.

1. Propaganda.

Galvenais iemesls, kas spieda komunistus interesēties par skolām, un skolu darbiniekiem, bija atkal tas pats **komunistiskās reklāmas mērķis**. Propaganda un aģitācija sastādīja vismaz trīs ceturtdaļas no visa komūnisma, tāpēc arī skolai bija jātop par šīs propagandas ieroci. Ka skolai un skolotājiem ir ārkārtīga nozīme visā komūnisma idejas izplatīšanā, tas skanēja visā komūnisma paidagoģiskajā literātūrā un visās viņu barvežu runās, kur vien pieminēta skola.

„Sociālistiskās revolūcijas svarīgākais ierocis ir skola. Skolotājiem jāklūst par sociālās izglītošanas galveno armiju. (Padomju Latvija num. 20. 1940. g.) Padomju skolotājs ir sociālistiskās valsts izglītības politikas tiešais realizētājs. Viņa sabiedriskais pienākums ir jaunās paaudzes audzināšana, izglītošana un mācīšana komūnisma garā. (Kaļrov Pedagoģika 153. lapp.) Skolotājus organizējot, šim darbam jāpieiet sistemātiski, lai tos bez izņēmuma pārvērstu par padomju iekārtas balstiem.” (Lēņin. XXVII. 389. lapp.)

Šīs prasības mūsu skolotāji nevarēja un — jāsaka skaidri — arī negribēja pildīt. Latviešu skolotājs, ar savu zemi un tautu saaugušais skolu darbinieks izjuta komūnismu kā Latvijai uzbrukušu briesmīgu nelaimi, kas draud tautu salauzt nevien fiziski, bet arī sakropļot tās dvēseli.

Ka skolotāji vispār ir naidīgi komūnismam un to tikai cieš kā pagaidām neatvairāmu likteņa sitienu, to saprata arī komūnisma vadoņi. Viņi labprāt būtu atbrīvojušies no visas „polītiski neuzticamās” skolotāju saimes — tāda vēlēšanās diezgan atklāti skanēja viņu draudos par visu šķēršļu salaušanu, bet kā tehniski skolu darbinieki, kā labi sagatavots paidagoģisks kadrs mūsu skolotāji bija komūnistiem vajadzīgi. Tos nevarēja uz ātru roku aizstāt ar citiem derīgākiem, un tāpēc sākās lielā skolotāju „pāraudzināšanas akcija”. Šo darbu idejiski un arī faktiski vadīja divas lielas organizācijas — komūnistiskā boļševiku partija un NKVD jeb čeka.

Komūnisma vadītāji bija neapmierināmi ar skolotāju vienkāršu lojālītāti, ar skolotāja tehnisko mācīšanas darbu, atturoties no savas pārliecības deklarējuma. Kompartijas centrālkomitejas loceklis Dombrovskis to it skaidri pasacīja kādā Rīgas pamatskolu pārziņu sapulcē:

„Skolotājs nedrīkst klasē teikt: Agrāk mēs mācījām tā, bet tagad no mums prasa, lai mēs mācam citādi. Visās zinātņu disciplīnās skolotājam jāietur noteikts šķiru cīņas raksturs.”

Vēl ciešāk šai skolotāja personīgā viedokļa maiņai piegāja Rīgas pilsetas izglītības pārvaldes priekšnieks O. Grīnbergs, 4. okt. skolotāju sapulcē tā raksturodams jauno stāvokli:

„Praktiskais darbs padomju skolā tagad pārliecina pašus skolotājus un skolu priekšniekus, ka nepietiek lojalitātes apliecinājumu, ar kādiem centās nākt vecās skolas skolotāji, pūlēdamies paturēt savas vietas. Tagad no skolu priekšniekiem un skolotājiem partija un padomju vara prasa dziļu pārliecību jauniem uzdevumiem laimīgās padomju jaunatnes audzināšanai. Partija un padomju valdība nāk palīgā, lai skolotājus uzvestu uz šī pareizā ceļa. Tie, kas šo pareizo ceļu atradīs, varēs palikt padomju skolās un varēs strādāt ar jaunu darba sajūsmu. Fašistiskam un kapitālistiskam garam jāpazūd no skolām steidzīgi un galīgi.” (Jaun. Kom. 1940. g. Nr. 44.)

Par garīgās pārorientēšanās nepieciešamību skolotājiem skandināja no visām pusēm. Jau padomju varasvīru sasauktajā skolotāju kongresā 1940. gada 3. sept. Žanis Spure (LPSR Augstākās padomes prezidija loceklis un LK(b)P otrais sekretārs) starp citu skolotājiem sacīja:

„Biedri, jums jāaudzina pašiem sevi. Jums jāmacās, stingri un nopietni jāmacās Marksa — Engelsa — Ļeņina — Stāļina mācība. Jums jāuzsūc viņa sevi tā, lai tā kļūst ne tikai jūsu ideoloģija, bet arī visa jūsu dzīves būtība, lai jūs netikai domātu ļējiniski — stāļiniski, bet lai jūs tā arī justu.”

Skolu pārvaldes priekšnieks A. Bergmanis apliecināja, ka „skolu programmu pamatā likts dialektiski materiālistiskais pasaules uzskats, kas no skolotājiem prasa ne tikai marksisma - ļējinisma pamatu piesavināšanos, bet arī pamatīgu zinātnisku sagatavošanos”. (Pad. Latv. Skola 6. num. 6. lapp.)

Jāpiezīmē, ka arī zinātne te jāsaprot komūnistiski. Ne viss tas, kas ietelpj kultūrtautu zinātniskajās disciplīnās, var reprezentēt komūnistu īpatnējo zinātni. Kas nav izaudzis no Marksa līdz Stāļina dogmām vai arī kautkā pārtieši nav no tā atvedināms, tam nemaz nav zinātniskas vērtības.

„Visa jūsu zinātne,” tā ļoti autoritātiivi paskaidroja izglītības komi-sāriāta darbinieku sapulcē komisārs P. Vāleskalns, „ir tikai māņu zinātne. Īstais zinātnes pamats ir dialektiskais materiālisms, kas uzplaucis Padomju savienībā. Tas arī jums ir jāpiesavinās.” Drūmi grīdā lūkodamies šo aroganto deklarējumu klausījās izglītības darbinieki. Atspēkot, celt iebildumus nebija jēgas. Skolotājiem to atkārtoja katrā konferencē, katrā sanāksmē.

Cilvēks varēja būt gudrāks par Aristoteli, Plāto un Sokrātu kopā, varēja būt sevī uzņēmis visas zinātniskās disciplīnas un labi orientējies visos modernās tehnikas sasniegumos — tas viss līdzinājās nullei, ja šis cilvēks uz visu to neskatījās no dialektiskā materiālisma viedokļa.

2. Metodes.

Visa skolotāja darba un arī savas individuālās gara dzīves, sava pasaules uzskatu pamatā bija jāliek vienīgi dialektiskais materiālisms un „VK(b)P vēstures īsai kurss” kā dialektiskā materiālisma praktiskā pielietojuma kvintesence.

Šiem vispārējiem norādījumiem un paskaidrojumiem par visas zinātnes un paidagoģiskā darba vērtējumu komunistiskajiem kritērijiem it drīz sekoja sīkākas instrukcijas un pavēles. Tās nu sacīja nabaga skolotājam, kas darāms, lai Marksa - Engelsa - Lēņina - Stāļina mācību tvans jo drīzāk varētu nomākt skolotāja gara dzīvi. Skolotāju ātrākas „pāraudzināšanas” nolūkā tiklab kompartija ar savām nodaļām un atsevišķiem funkcionāriem, kā arī Izglītības komisāriāts parādīja sevišķu steigu un uzņēmību.

Organizēja speciālus lēņinisma seminārus, lekciju ciklus, darba kopas un darba apvienības, gādāja par propagandas brošūrām, noteica pat naudas summas, cik daudz skolotājam no savas algas jāizdod par komunistisko literatūru; inspektori rīkoja pārklaušināšanu lēņinisma gudrībās u.t.t. Ar šīm mācībām bija pilnas visas komunistu avīzes, tās skanēja radio programmā, tās bija jāklusās dažādo aģitatoru un partijas darbinieku runās. Īsi sakot — viss gaiss bija lēņinisma - stāļinisma tvana piesātināts, un skolotājiem bija vajadzīgs daudz gara spēka, drosmes un ticības gaišākai nākotnei, lai glābtu nevien sevi no nosmakšanas, bet pasargātu, cik iespējams arī jaunatni.

Rīgas pilsētas izglītības pārvalde sarīkoja „obligatoriskus sabiedriski politiskus audzināšanas seminārus vidusskolu direktoriem, inspektoriem, pamatskolu pārziņiem, viņu palīgiem un tiem skolotājiem, kam skolās uzticēta sabiedriskā audzināšana”. Mācības notika ik dienas pa divi stundām.

Jelgavas kompartija un skolotāju arodbiedrība rīkoja lekciju ciklu, kuŗu apmeklēšana skolotājiem bija obligāta. No lekcijām varam minēt: „Lēņinisma — stāļinisma mācība par nākamo valsti,” „Materiālisms un ideālisms,” „Komunistiskā audzināšana un pionieŗu organizācija,” „Stāļina konstitūcija — PSR pamatlikums,” u.t.t.

Līdzīgi semināri, lekciju cikli vai darba kopas bija arī citās pilsētās un apriņķos. Marksismu — lēņinismu lēja iekšā skolotājiem bez apstājas.

Aprinķu izglītības nodaļas ar sevišķu rīkojumu pavēlēja skolotājiem studēt Lēņina dogmas lielā steigā. Tikpat steidzami bija jāiekaļ VK(b)P īsais kurss. Visvairāk tas bija nepieciešams skolotājiem, kas mācīja vēsturi. Tiem šīs studijas bija jāpaveic līdz 1941. g. 1. aprīlim. Dabas zinātņu skolotājiem bija nepieciešams dialektiskais materiālisms, kas jāpiesavinās līdz 1941.g. 1. febr. Kas neizturēs pārbaudījumus, zaudēs darbu.

Lai kaut uz brīdi izbēgtu pārmērīgiem komunistisma propagandas plūdiem, skolotāji vairāk pievērsās darba apvienībām, kur bija kādas izredzes apmainīt domas paidagoģiskos jautājumos. Šīs skolotāju darba apvienības bija domātas tuvumā dzīvojošo skolotāju „kvalifikācijas celša-

nai", savstarpēji iepazīstinot apvienības dalībniekus ar pieredzējumiem skolas darbā un arī noklausīties izcilāku pedagogu referātus.

Tomēr glābiņa nebija arī šinīs tīri pedagogiskajās apvienībās. Arī šeit viss drīz izvērtās par mīcīšanos komūnisma skrīnī, un kur skolotāji negribēja to darīt, tur viņus ar atlaišanas draudiem piespieda atgriezties pie „kompartijas vēstures īsā kursa”.

Partija rūpējās arī par to, lai skolotāju sanāksmēs, kas domātas neizbēgamam lēņinismam, arvien būtu arī īsta komūnistiska vadība. Bez tādas uzraudzības skolotāji varbūt atkal kavētu laiku ar saviem metodikas jautājumiem, vai, kas vēl ļaunāk, sāktu vēl kritizēt pašu lēņinismu, visas patiesās zinātnes kodolu. Lai šāds ļaunums nenotiktu, arī skolotāju pašdarbības un studiju pulciņiem vajadzīga kompetenta vadība. „Šādus pulciņus var vadīt tikai partijas biedri vai, ja tādu nav, sliktākā gadījumā partijas kandidāti vai labi attīstīti komjaunieši”. (Ilūkstes apr. skolu nod. rīkojums. Līdzīgi rīkojumi bija arī citur.)

Tā tad skolotāju politiskā „pāraudzināšana” labāk uzticēta komūnistu pusaudžiem, nekā piedzīvojušam skolu darbiniekam. Bet tas vēl nav viss. Stingrai kontrolei bija padoti arī skolotāju mēģinājumi pašmācības ceļā iepazīties ar visas zināšanas alfu un omegu, ar kompartijas īso kursu. Noteica laiku un vietu, kad skolotājam jāierodas uz „pārrunām”, t.i. pārbaudījumiem par vienu vai otru „īsā kursa” uzdoto nodaļu.

Vislabāko metodi skolotāja brīvajos laikos izlasītās literatūras kontrolei šķīet, bija atradis Kuldīgas un Aizputes apr. skolu valžu priekšsēdis, tautskolu inspektors A. Petrovičs. Attiecīgo 1940. g. 4. okt. rīkojumu Nr. 540 patiesi vērts izlasīt, lai apjēgtu tās metodes, kādas komūnisma kalpi lietoja skolotāju gara verdzināšanai vai nokaušanai. Līdzīgus rīkojumus devušas arī citas skolu valdes, resp. izglītības nodaļas, atzīstot Petroviča rīkojuma izcilo vērtību:

„Tad lai nu katrā mājā zinātu, cik un kādas grāmatas, brošūras, žurnālus skolotājs izlasījis, cik iegādājies pats un cik par tiem izdevis naudas, uzdodu skolu pārziņiem līdz 10. oktobrim izpildīt sekošo:

Iegādāties vienu burtnīcu un atvērt viņā katram skolotājam (arī sev) nodaļu. Burtnīcai vislabāk atrasties skolotāju istabā. Lapas pusi sadalīt 6 ailēs: 1.) Nr. pēc kārtas, 2.) grāmatas vai brošūras autors, 3.) nosaukums, 4.) kad iegādājies, 5.) kad izlasījis, 6.) piezīmes, 7.) grāmatas vērtība. Pēc tam skodas pārzinis uzdod katram skolotājam ieskatīties savā grāmatu plauktā un smadzenēs un iesniegt viņam pēc š. g. 17. jūnija gan iegādāto, gan lasīto grāmatu sarakstu, ko pārzinis ievieto katrā skolotāja kontā kā jaunuzkrājušos bagažu. Grāmatas iegādāt skolotājs turpina.

Līdz ko skolotājs kādu grāmatu iegādā, ziņo pārzinim, kas 4. ailē ieraksta iegādāšanās datumu un 7. ailē viņas vērtību. Kad grāmata izlasīta, skolotājs to pieteic, un pārzinis ieraksta 5. ailē izlasīšanas datumu. Tas tāpēc, ka grāmata bieži plauktā gan ir, bet netiek lasīta. Ja skolotājs grāmatu izlasīšanai dabūjis no cita, 4. ailē ievēl svītriņu. Ja grāmata ir mācības grāmata, vārdnīca vai cita, ko vienā paņēmiņā nelasa, ieraksta 6. ailē (piezīmes) „lietā”. Grāmatu, ko iegādā vīrs, lasīšanai aizņemas

sieva vai otrādi. Ierakstu izdarīšanu katram par savām grāmatām skolas pārzinis var uzticēt arī skolotājiem.

Tā man, kā arī skolotājam pašam būs skaidrs, cik viņš izdevis par grāmatām un kādas viņš ir izlasījis. Arī abonētos laikrakstus un to vērtību ieraksta. Pēc tā es arī skolotājus svēršu un man nebūs skolā jālodā revīziju dienās pa katra skolotāja grāmatu plauktu. Gada beigās ziņas publicēšu.”

Šis pats inspektors arī piesūtīja skolām veselu komunistiskās literatūras sarakstu ar norādījumiem, ka skolotājam tā iegādājama, izdodot kārtēji šo ražojumu pirkšanai 10 proc. no skolotāja algas. Tā tad bauslībā minētais desmitais no viņa ienākuma!

Jāatzīmē, ka tik varmācīga ielaušanās skolotāja garīgo interešu pasaulē nebija piedzīvota pat visreakcionārākos cariskās Krievijas varas laikos. Gan pastāvēja ļoti stingra cenzūra, skolas un skolotāji saņēma ieteikto un lasīšanai derīgo grāmatu sarakstus, bet tādas kontroles par katru izlasīto brošūru vai laikrakstu — tādas kontroles nepazina. Tādas garīgās uzraudzības metodes nepazina pat melnsimtnieciskie krievu inspektori, nemaz nerunājot par Latvijas tautskolu inspektoriem, kas skolotāja personīgo dzīvi respektēja kā neaizkarāmu. Bet tik brutāli ar cilvēka elementārākajām brīvas apziņas tiesībām rīkojās tikai „visbrīvākās” zemes PSRS pārstāvji.

Ļeņins savā 1902. gadā izdotajā pagrīdes žurnālā „Iskra” ļoti spilgti tēlo cariskās krievu valdības attieksmes pret skolotājiem. Jāatzīst, ka Ļeņina raksts vēl pilnīgāk attiecināms uz komunistu varas laikiem Latvijā, nekā uz vecās cariskās Krievijas režīmu. Ļeņins savā rakstā griežas pie skolotājiem ar šādu runu:

„Valdība nevien lūkojas uz jums kā uz nepilngadīgiem pilsoņiem un uz sevi, kā uz jūsu aizbildni. Ar aizbildniecību viņa grib jūs padarīt par ieroci savai pret tautu vērstai izmantotājās politikai. Stāvot pie zinātnes avotiem, jums pēc šīs valdības plāna jāspēlē noziedzīga tautas apziņas samaitātāja loma. Viņa prasa no jums, lai jūs dotu tautai to, kas vajadzīgs valdībai, bet ne to, kas vajadzīgs pašai tautai. Viņa prasa no jums, lai jūs noslēptu tautai īstos zināšanu un izglītības avotus un tautu audzinātu trulā padevībā un paklausībā patvaldnieciskai varai.”

Glūži tāds bija mūsu skolotāju stāvoklis komunistu varas laikā. Ļeņins bija labi paredzējis savu kalpu rīcības metodes arī Latvijas skolotāju verdzināšanā.

3. Jauno skolotāju „kadru” sagatavošana.

Blakus plašajai līdzšinējo skolotāju „pāraudzīnāšanas” akcijai, Izglītības tautas komisāriātam vajadzēja gādāt arī par jaunām skolotāju rezervēm. Skolotāju atlaišanas, apcietināšanas un aiziešanas dēļ bija radies pārdarbinātības darbinieku trūkums, kas vēl palielinājās sakarā ar komunistu atvērtajām klasēm un jaunu skolēnu ieplūdumu skolās.

Tāpēc jau 1940. gada beigās Rīgā atvēra 6 nedēļu kursus jauno skolotāju sagatavošanai pamatskolām. Tos apmeklēja ap 250 personas. Sākumā gan bija domāts kursus uzņemt tikai ar vidusskolas izglītību, bet tā kā šādu kandidātu nepietika, tad uzņēma arī pamatskolu beigušos jauniešus, ja vien tie uzrādīja kompartijas vai komjaunatnes ieteikumu. Bez šāda ieteikuma kursus neuzņēma. Kursu programmā ietilpa politiski sabiedriska audzināšana, padomju paidagoģija, paidagoģiskā psiholoģija un piecu mācības priekšmetu metodikas.

Par nolasīto lekciju cikliem kursisti bija arī jāpārbauda, lai neviens neteiktu, ka padomju skolotājs nav „rūpīgi sagatavots”. Tomēr kompartijas pārstāvis lektoriem aizrādīja, ka visi kursisti jālaiž cauri, jo ar visām savām trūcīgām zināšanām tie būšot padomju skolai labāki par līdzšinējiem. Šāds atvieglojums kursistiem likās būt pilnīgi vietā, jo kaut cik normālos apstākļos, lietojot pat visai mērena pārbaudījuma metodes, no šī ļoti vājā kursistu sastāva lektori būtu bijuši spiesti noraidīt vismaz pusi. Kompartijai uzticīgajiem kursistiem šāds stāvoklis bija visai izdevīgs: Te sešu nedēļu laikā, noklausījušies tikai īsas konspektīvas lekcijas, bez kādiem praktiskiem darbiem un pie tam vēl saņemdami pabalstus, ieguva tādas pat tiesības, kādas normālā darbā pamatskolu absolventi Latvijas skolotāju institūtos saņēma tikai pēc sešu gadu nopietna darba.

1941. gada darbības plānā bija paredzēti 6 mēnešu kursi jauno pamatskolu skolotāju sagatavošanai. Arī te mācība brīva un vēl pabalsts „trūcīgajiem”, bet izlase bija tikpat vāja. Laba daļa kursisti neprata nevienā valodā uzrakstīt kaut cik sakarīgus teikumus. Tomēr visiem bija kompartijas rekomendācija. Kara apstākļu dēļ šie kursisti gan nedabūja stāties darbā.

Vēl vājāku kontingentu solīja Izglītības tautas komisāriāta „saziņā ar LK(b)P CK (kā bija teikts apkārtrakstā visām apriņķu un pilsētu izglītības nodaļām) plānotie 3 mēnešu vēstures skolotāju kursi nepilnām vidusskolām. Arī te varēja uzņemt pamatskolu absolventus, „ja tie ir nobrieduši un nopietni cilvēki” ar kompartijas atsauksmi. Trūcīgiem apsolīja 150 rubļu stipendiju mēnesī. Pēc tam garantēta vieta nepilnā vidusskolā. Praktiski stāvoklis bija tāds, ka sešklasīgās pamatskolas absolvents te varēja trīs mēnešos iegūt skolotāja tiesības septiņklasīgā nepilnā vidusskolā. Tik viegli bija tikt par skolotāju ar partijas rekomendāciju! 1941. gada vasarā vēl bija paredzēta vesela virkne dažādu kursu skolotāju „kvalifikācijas celšanai”. Kursi bija tā izplānoti, ka tiklab pamatskolu, tā vidusskolu skolotājiem no vasaras atpūtas nebūtu bijis ne vēsts. Piespiedu mācības bija noteiktas visiem vēstures skolotājiem 1 mēnesi, „lai piesavinātos vēsturisko materiālismu kā vēstures mācīšanas metodoloģisko pamatu”. Visiem vidusskolu dabas zinību skolotājiem 1 mēnesi darvinismā, PSRS ģeografijā 3 nedēļas, PSRS ekonomiskajā ģeografijā 1 mēnesi, latviešu valodas skolotājiem 2 — 4 nedēļas kursus jāpiesavinās marksistiskā metodoloģija, krievu valodas mācībai 1 mēnesi, matemātikas un fizikas pārjūgšanai dialektiskā materiālisma ratos 1 mēnesi. Skolu direktoriem un mācību daļu vadītājiem desmit dienu speciāli plānošanas un pārskatu izgatavošanas kursi u.t.t. Pie skolotāju institūtiem bija

apsolīts noorganizēt „neklātienes mācības visplašākā mērā, lai ar partijas rekomendācijām apbalvotas personas pārvērstu par skolotājiem, tā sakot, vienā rokas apgriezienā. Tā tas notika „visaugstākās” kultūras zemē Padomju savienībā; ar tādām skolotāju sagatavošanas metodēm bija jāaplaimo arī Latvija.

No agrāk pastāvējušiem 4 skolotāju institūtiem, kas deva labi sagatavotus mācību spēkus pamatskolām, komunisti atstāja tikai divus, Jelgavā un Rēzeknē. Cēsu un Daugavpils skolotāju institūtus slēdza. Šo skolotāju institūtu samazināšanu Skolu departamenta komunistiskais direktors J. Jansons motivēja ar to, ka „Izglītības ministrijā jaunu skolotāju sagatavošanai vēlas saistīt vislabākos mācību spēkus, tādējādi vairāk koncentrējot darbu”. (Jaun. Ziņas 1940.g. 159. num.) Kāda īstenībā bija šo „vislabāko mācības spēku izlase”, redzēsīm attiecīgā nodaļā.

Visi šeit minētie jaunu skolotāju kadru sagatavošanas līdzekļi 1940. un 41. mācību gadam deva tikai dažus simtus darbinieku. Pārējie jaunie „skolotāji komplektējās no tādām aprindām, kam agrāk ar skolu nav bijis nekādas saskares, ja neskaita paša skolā pavadīto laiku.

Viss galvenais mācību un audzināšanas darba smagums uz saviem pleciem bija jāiznes cauri tam komunistiskajam gadam tiem pašiem agrāk sagatavotiem un darbā jau daudz pieredzējušiem latviešu skolotājiem. Par godu šo skolotāju lielākai daļai jāsaka, ka no visiem Izglītības komisāra J. Lāča 3. septembrī, skolotāju kongresu noslēdzot, līdzīgi dotajiem paskubinājumiem, skolotāji savā darbā lietoja tikai divus — skolotāji bija aktīvi un bija, galvenais, godīgi! *) Dzenāti no vienas darba vietas uz otru, dažādu komunistu varas vīru un čekas biedēti, latviešu skolotāji vairumā palika uzticīgi savam aicinājumam — audzināt jaunatni darba tikumā, savas zemes un tautas mīlestībā un krietnībā. Komunistiskai „pāraudzīšanai” bija padevusies tikai neliela skolotāju daļa, pie tam tie arī nebija labākie skolotāju saimē.

To apliecināja arī dažādo komunistu inspektoru un pārlūku ziņojumi par skolotāju darba sekmēm. Minēsim te tikai dažus no šo revidentu ziņojumiem:

Izglītības komisāriāts nereti sūtīja veselas „brigādes”, t. i. 3 — 6 revidentus reizē, kuri tad revidējamās skolas apskatīja „no dažādiem viedokļiem”, katrs savā speciālitātē. Vienu šādu brigādi vadīja Centrālā paidagoģiskā kabineta pārzinis R. Miķelsons, kas par saviem novērojumiem izsacījās tā:

„Skolotāji vēl vāji piesavinājušies diektiskā materiālisma pasaules uzskatu. Tāpēc izskaidrošanas darbā novērojamas ideoloģiskas kļūdas... politiskā nostādne un izskaidrošana ļoti trūcīga. Skolotāji arī nenošķir šķiru cīņas jautājumus. Internacionālā padom-

*) No J. Lāča (ITK) noslēguma runas skolotāju kongresā: „Skolotāji, ejiet savā darbā, esiet tajā aktīvi, esiet godīgi, esiet noteikti lielās Marksa — Engelsa — Lēņina — Stālina mācības izskaidrotāji skolniekiem un visai darba tautai. Atceraties, ka jūsu darbu neaizmirsīs, ka to pareizi vērtēs pati dzīve.”

ju patriotisma un antireliģiskā audzināšana izveidota ļoti vāji.”
(Pad. Latv. 1941. g. 35. num.)

Skolu pārvaldes priekšnieka vietnieks ziņoja par Abrenes apriņķi
starp citu:

„Maz ievēro komunistiskās audzināšanas principus, antireliģisko
un internacionālo jautājumu noskaidrošanai veltī mazu vērību.”
(Pad. Latv. 1941. g. Nr. 54.)

Tādas atsauksmes liecina, ka latviešu skolotājs arī komunistu gada
beigās vēl bija saglabājis veselu prātu un krietnu latvisku stāju.

VIII. SKOLOTĀJA MATERIĀLAIS STĀVOKLIS

1. Alga un pirktspēja.

Kad 1925. gadā Maskavā notika pirmā Padomju savienības skolotāju konference, Stāļins to apsveica, starp citu, šādiem vārdiem: „Tautskolotāju falanga sastāda vienu no visnepieciešamākām daļām mūsu zemes lielajā strādnieku armijā, kas ceļ jaunu dzīvi uz sociālisma pamatiem.”

Tik nepieciešamiem sociālās celtniecības darbiniekiem bija dodams arī nodrošināts materiāls stāvoklis. Padomju savienībā tas panākts ar VK(b)P CK un PSRS TKP 1936. g. 9. aprīļa pavēli „Par darba algas paaugstināšanu skolotājiem un citiem skolu darbiniekiem”. Pēc šīs pavēles skolotāju materiālais stāvoklis „kardināli” uzlabojies. I — IV. klašu skolotāju darba algas pieaugušas par 104 proc, V. — VII. kl. par 99.1 proc. un VIII. — X. kl. pat par 136.1 proc. Skolotāji ar šīm jaunajām algām ierindojušies vislabāk atalgojamās inteliģences grupā.

Procentuālais algu pieaugums gan rāda ievērojamu sasniegumu, bet te jāatceras, ka darbinieka labklājības līmeni nenosaka vis saņemtās algas summa, bet tās pirktspēja: tas cilvēka dzīvē nepieciešamo mantu kopums, ko darbinieks par savu algu var iegūt. Darba algai jābūt tik lielai, ka darbiniekiem būtu iespējams iegādāt nevien nepieciešamo apģērbu un uzturu, bet arī vispār dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi. Algas tāpēc vienmēr aplūkojamas sakarā ar dzīves dārdzību. Un tad var izrādīties, ka algu paaugstinājumi par 99, 104 un pat par 136 procentiem nebūt netiek līdzī vēl daudz straujāk augušai dzīves dārdzībai, kā tas bija, piem., Padomju savienībā un varbūt vēl spilgtāk — Padomju Latvijā.

Mēs vēl it labi atceramies vidusskolu direktorus, skolotājus un citus inteliģento arodu darbiniekus, kas 1940. gada vasarā un rudenī no Padomijas ieradās Latvijā pagalam novalkātās drēbēs, nomītos apavos, ar nelielā nastiņā sasietu mantu nabadzību. No tiem daudzi savā īpašumā vēl nekad nebija turējuši kabatas pulksteni, ādas portfeli, pat termometru temperatūras izmērīšanai, nemaz nerunājot par vairākām kārtām apģērbu un virsdrēbju, ko mūsu nesociālistiskajā zemē vēl kādu laiku pēc komunistu iebrukuma it labi varēja iegādāties. Bet tad arī visas šīs mantas vai nu pazuda, vai arī to cena bija sadzīta tik nesasniedzamā augstumā, ka tās varēja nopirkt tikai komunistu komisāri vai spekulanti.

2. Skolotāju algas līdz 1940. gadam un komunistu varas laikā.

Lai labāk saskatītu tos materiālos ieguvumus, pareizāk sakot — zaudējumus, ko komūnisms atnesa Latvijas skolotājiem, salīdzināsim vispirms skolotāju algas. Te gan jāpiezīmē, ka komunistu algu normas bija

aprēķinātas par mazāku stundu skaitu, nekā tas bija Latvijā pirms iebrukuma.

Lai kautkā saskaņotu savus izdevumus ar ienākumiem, skolotāji bija spiesti lūkot pēc kādiem blakus ienākumiem, sevišķi pēc virsstundām.

Skolu darbinieku trūkuma dēļ skolotāji deva apmēram 6 virsstundas nedēļā, tādēļ arī saņemtā alga bija par 25 — 33 proc. lielāka, nekā algu normās paredzētā. (Par virsstundām maksāja pēc parastā algu tarifa.)

Absolūtos skaitļos izteiktas, jaunās algas deva skolotājiem ievērojami lielākus ienākumus. Tā lauku I. pakāpes pamatskolu skolotāji saņēma 2.25 reizes vairāk rubļu (Latvijas lats bija pielīdzināts rublim), pamatskolu vecāko klašu skolotāji pat 2.62 reizes vairāk. Sliktāks stāvoklis bija augstskolu absolventiem, kas pamatskolu vecākajās klasēs par savu darbu saņēma 2.38 reizes vairāk un vidusskolu (VIII. — XI. kl.) vecākajās klasēs tikai 1.78 reizes vairāk nekā Latvijas laikā. Mākslas priekšmetu, fiziskās audzināšanas, rokdarbu un mājturības skolotāji, pat ja tiem bija augstskolas izglītība, saņēma vidusskolās tikai 1.38 reizes vairāk nekā līdz komunistu laikam.

Ievērojot lielo dažādību, kāda bija skolotāju algām, atkarībā no klasēm, mācāmiem priekšmetiem, izglītības un prakses ilguma, kā arī apstākļi, ka vairs nedeva ģimenes piemaksas, var pieņemt, ka pamatskolu skolotāju algas caurmērā pieauga par 125 proc., t.i. nedaudz vairāk kā divkārtšojās, kā mēr vidusskolu paidagoģiskajam personālam algu pieaugums svārstījās tikai ap 60 proc.

Aplūkojot tikai saņemto algu summu, var domāt, ka ar komūnisma iekārtas nodibināšanos skolu darbinieki savu materiālo stāvokli ievērojami uzlabojuši. Tomēr tāds šķitums ir pilnīgi maldīgs. Algas summa, jau sacīts, viena pati par sevi vēl nekā nenozīmē. Tā aplūkojama ciešā sakarā ar algas pirktspēju, ar dzīves dārdzību. Un te nu izrādījās, ka komūnisti ar vienu roku darbiniekiem kaut ko dodami, ar otru paņēma atpakaļ nevien iedoto, bet vēl spieda notērēt agrāko laiku ietaupījumus un atsacīties no daudzām kultūras cilvēkam nepieciešamām lietām un ērtībām. Cik grūti bija skolotājiem pēc komūnistu trakajiem cenu pacēlumiem turpināt kultūras cilvēkam pienācīgu dzīvi, labi redzams no oficiālajiem 1941. gadā izdotiem cenrāžiem.

3. Pasakainā dārdzība.

Zemākais cenu paaugstinājums (2 līdz 3 kārtīgs) bija ikdienišķām precēm. Aprēķinot dzīves izmaksu četru personu strādnieku ģimenei Rīgā, bija atrasts, ka šādai ģimenei nepieciešamās pārtikas maksa no 74.46 latiem 1939. gadā bija kāpusi līdz 193.56 rubļiem jeb latiem 1941. gadā. Pārējās cilvēka dzīvē nepieciešamās lietas bija daudz vairāk sadārdzinātas. Šeit minēsim tikai nedaudzus raksturīgus piemērus.

Virieša nakts krekls, balināta kokvilnas auduma, maksāja — atkarībā no izstrādājuma 26.10 līdz 34.70 rubļus. Virieša virskrekls, kokvilnas auduma, 41.80 līdz 74.40 rubļus. Par rezerves aprocēm vēl 10 proc.

piemaksa. Mākslīgā zīda virskrekls ar rezerves aprocēm 85.03 līdz 104.06 rubļus. Cenas pacēlums veļai bija vairāk kā seškārtīgs.

Apmēram tāds pat cenas pacēlums bija arī apaviem.

Apģērbu cenu pacēlums caurmērā dabūjams, reizinot agrākās cenas ar 10. Tā vīrieša uzvalks (labas vilnas drēbes, bet ar satina oderi) pēc cenrāža maksāja vairāk par 1000 rubļus. Pietiekami labas kvalitātes bikses ap 350 rubļus. Tā vidusskolas skolotāja viena mēneša normāla alga bija tikai par biksēm!

Vīrieša ziemas mētelis (labas vilnas virsdrēbe, bet ar vati un satina oderi bez kažokapakles) ap 1100 rubļus. Mētelis ar labu oderi, vatelinu un kažokādu apkakli ap 1500 rubļus. Vai pamatskolas skolotāja 5 mēnešu alga.

Labākas vilnas drēbes sieviešu kostīms maksāja ap 800 rubļus, kleita līdz 430 rubļus, svārki 75 — 112, zīda blūzes 56 — 135 rubļi. Par visiem izrotājumiem vēl sevišķa piemaksa. Sieviešu ziemas mētelis ar satina oderi un bez kažokādām līdz 900 rubļi, tāpat rudens mētelis. Tā tad arī sieviešu drēbēm bija apmēram desmitkārtīgs cenu pacēlums.

Ja nu vēl ievērojam atvilkumus no skolotāju algām, tāpat dažādus obligātos un brīvprātīgos maksājumus, kas īstenībā bija ne mazāk obligāti un ko skolotājam vajadzēja kārtot no savas diezgan ierobežotās algas, tad varam arī saprast tos skolu darbiniekus, kas rūpīgi apsvēra, pēc cik gadiem varēs iegādāt bērniem apavus, sievai ziemas mēteli vai sev jaunu uzvalku.

4. Slimo skolotāju ārstēšana.

Tikpat nabadzīga bija arī komunistu daudz reklamētā „sociālā nodrošināšana”. Apsolītā bezmaksas ārstēšana slimības gadījumos un nodrošinātās vecuma dienas izrādījās tāds pat komunistu propagandas līdzeklis kā dažādie citi solījumi, ar ko viņu varas vīri kuplināja savas runas un rakstus. Īstenība izrādījās daudz bēdīgāka un nenodrošināja skolotāju ne slimības gadījumā, ne vecuma nespēkā.

Labi nostādītās skolotāju Slimo kases komunisti likvidēja, solidami to vietā daudz pilnīgāku ārstēšanas sistēmu ar arodbiedrību starpniecību. Skolotājiem šie pārkārtojumi tomēr nekā laba nedeļa. Slimniekiem gan nebija jāmaksā par ārsta parakstīto recepti un izmeklēšanu, bet zāles bija jāgādā pašam un par tām jāmaksā pilnā apmērā pēc komunistu vairākkārtīgi paaugstinātām cenām.

Komunistu cenas politika, kas patērētājam izvilka pēdējo kapeiku no kabatas, bija pilnīgi attiecināta arī uz aptieku zālēm un ārstniecības materiāliem. Piemēra dēļ var minēt dažus parastākus ārstniecības līdzekļus ar jaunajām cenām:

Chinīns bija tapis 1.8 reizes dārgāks, borskābe 2 reizes, olīvu eļļa 4 reizes, aspirīns 5 reizes, kampars 7.5 reizes, kofeīns 12.5 reizes dārgāks. Un tā tālāk.

Tāpēc dažā it vienkārša mikstūra, kas agrāk, ievērojot arī Slimo ka-

ses maksājamo daļu, slimniekam maksāja tikai pārdesmit santīmi, tagad maksāja vairāk rubļi. Tā arī zāles un ārstniecības materiāli bija tapuši tik dārgi, ka atsvēra ārsta doto bezmaksas recepti.

5. Pensionāru stāvoklis.

Vēl ļaunāks bija veco skolotāju, pensionāru stāvoklis. To pat grūti bija salīdzināt ar materiālo nodrošinājumu līdz komunistu iebrukumam, kad vecie skolotāji, uz kuņģiem neattiecināja dažus atskaitījumus, dažos gadījumos saņēma pat lielāku vecuma pensiju, nekā savu agrāko darba algu.

Komunistu ievestā kārtība noteica pensiju 50 proc. apmērā no saņemtās algas, pie kam alga, pensijas aprēķināšanai, nedrīkstēja pārsniegt 300 rubļus. Lielākas pensijas par sevišķiem nopelniem komunistiskās iekārtas nostiprināšanā piešķīra komisāru padome. Vispārīgā kārtībā piepriestās pensijas bija ievērojami zemākas.

Tā skolotājam A., kas agrāk bija saņēmis 150 latu vecuma pensijas, komunisti piešķīra tikai 87 rubļus un 30 kapeikas. Skolotājs B., kas bija pensionējies pēc 40 skolas darbā pavadītiem gadiem, saņēma 103 rubļus mēnesī. Skolotājam C., kas pēc nostrādātiem 45 gadiem bija saņēmis Ls 137.- mēnesī, komunisti maksāja tikai 85 rub. 37 kapeikas u.t.t.

Ja nu ievērojam, ka pirktspēja ikdienišķām vajadzībām bija vismaz trīsreiz zemāka nekā agrākajam latam, tad īsti top saprotams veco pensionēto skolotāju bēdīgais liktenis komunistu laikā. Tiem labākā gadījumā bija jāiztiek ar agrākās pensijas faktisko ceturto vai pat piekto daļu.

Komunistu varas laikam ir tipisks arī tas apstāklis, ka visas pensionāru lietas vēlreiz skatīja cauri, pie kam pensijas nevien anulēja ticības mācības skolotājiem, bij. mācītājiem, bet arī draudzes skolu skolotājiem, skolotājiem - ērgelniekiem u. c., kam vien varēja uzrādīt kāda veida sadarbību ar kāda veida reliģisku organizāciju.

IX. KOMŪNISTISKĀ MORĀLE UN AUDZINĀŠANA

1. Komūnistiskās morāles relatīvisms.

Padomju paidagoģija par vienu no svarīgākajiem audzināšanas uzdevumiem atzīst komūnistiskās morāles iepotēšanu.

Kāda tad nu ir šī komūnistiskā morāle, šī komūnistiskā tikumība, ko padomju skolas dod saviem audzēkņiem līdz dzīvē kā katras rīcības mērauklu un vērtību kritēriju?

Vispirms jāpiezīmē, ka komūnistiskā paidagoģija noteikti noraida visus tos morāles principus, un tās tikumiskās normas, uz ko balstās katra nekomūnistiskā morāle. Komūnistiskā paidagoģija neatzīst nekādas absolūtas, vispārīgas, uz visiem cilvēkiem un uz visiem sabiedrības slāņiem vienādas attiecināmās morāles normas. Komūnismam nav pieņemami kristietības tikumiskie principi, ieskaitot arī Kristus augsto ētisko aicinājumu: „Tad nu visu, ko jūs gribat, lai cilvēki jums dara, to darait arī jūs viņiem.” (Mat. ev. 7.nod. 12. p.) Viņiem neder arī Kanta kategoriskais imperatīvs (Darbojies tā, lai tavas gribas maksīma *) var reizē noderēt par vispārīgas likumdošanas principu), jo arī tas kalpojot tikai kapitālistiem. Viņi neatzīst nekādus negrozāmus, ārpus šķirām un vēsturisko norišu pārmaiņām pastāvošus morāliskus principus, jo morāle esot „vēsturiska šķiras kategorija”, kas dažādo sabiedrisko slāņu attiecībās var būt dažāda. Tā varot mainīties ik dienas, pat ik stundas.

2. It viss ir morālisks, kas vien veicina komūnisma revolūciju.

Komūnistu vislielākā autoritāte visos jautājumos Ļeņins par morāli izsakās visai nepārprotami, ka komūnistiskā morāle ir pilnīgi pakārtota proletāriāta cīņas interesēm. „Līdz sociālistiskai revolūcijai komūnistiskās tikumības saturu noteica vecās buržuāziskās sabiedrības un iekārtas sagraušanas uzdevumi,” saka Ļeņins. „Komūnistiskās morāles galvenais saturs tad bija — buržuāzijas kritika, naida kultivēšana masās pret buržuāziju, šķiru apziņas attīstīšana, prasme sakopot savus spēkus ...” „Tagad mēs sakām: tikumība ir tā, kas kalpo veco ekspluatatoru sabiedrības (te jāsaprot visa nekomūnistiski organizētā sabiedrība — J. K.) sagraušanai un visu strādājošo apvienošanai ar proletāriātu, kas rada jaunu komūnistisku sabiedrību ... Komūnistiskās tikumības pamatā ir cīņa par komūnisma nostiprināšanu un pilnīgu reālizēšanu. Tā ir komūnistiskās audzināšanas, izglītības un mācības pamats.” (Ļeņin. XXX. 409. 411. un 413. lapp.)

Tā tad morāles jēdziens ir cieši saistīts ar komūnisma jēdzienu un ir pilnīgi atkarīgs no komūnistiskās iekārtas interesēm. Kur ir komūnisms,

*) Gribas saturs, domāts vispārīgā veidā.

tur ir arī morāle. Kur nav komūnisma, nav arī morāles. Lēņins šo komūnistiskās morāles relativismu izteicis saviem cīņas biedriem tā:

„Komunistu morāle ir nogalināt, sagraut un sasist drupās to, kas kaitē revolūcijai. Bet ja tas nāk revolūcijai par labu, var glaudīt cilvēkam galvu un sacīt, ka tas ir Aleksandrs Lielais.”

Praktiski šī komunistiskā morāle izteicas tikai aklā paklausībā komunistiskās partijas gribai un tās pavēlēm; tā ir kategorisks noteikums pakļauties partijas disciplīnai. Partija nosaka, kas katrā atsevišķā gadījumā izdevīgi, kas nē, kas jādara, kas nav jādara. Disciplinētam komunistam nav autonomas gribas, nav autonomas morāles, jo viņa rīcības veidu nosaka partijas pavēles. Ja viņš, partijas pavēles izpildīdams, spiegos, nodos, dedzinās un slepkavos, tad no komunistu viedokļa viņš būs rīkojies pēc morāles augstajiem principiem.

Te vairs nav nekādu pārpratumu. Komunistiskā morāle atzīst **tikai vienas grupas intereses, tikai komunistu intereses**. Nekas par to, ka komunistiskajā sabiedrībā tūlī pēc tās iekārtošanās Krievijā un arī Latvijā radās privilēģēts virsslānis — komunistiskās partijas un čekas darbinieku sastāvā, kas lietoja visas iedomājamās un iespējamās dzīves ērtības, kuŗu rīcībā ir moderni dzīvokļi, automobiļi, speciāli veikali, viegla dzīve un ērta atpūta, kamēr miljoni skrandaini zemnieki Padomijas kolhozos un strādnieki dažādos uzņēmumos tikko vilka dzīvības. Šī virsslāņa rīcībā ir visa administratīvā, militārā un saimnieciskā vara, visa organizētā doma un visnekautrīgākā propaganda, kam tāpat viss „tikumisks”, kas vien kalpo privilēģētā virsslāņa interesēm. Šādas iekārtas reālizēšanai ir atļauti visi līdzekļi; nevien atļauti, bet tā dabū vēl augstas „tikumības” aureolu.

Sakarā ar sacīto jāpiezīmē, ka šis „virsslānis” arī Padomju savienībā pilnīgi likvidēja tā saukto „proletāriāta diktātūru”. Ne jau proletāriāts, ne fabriku un kolhozu strādnieki tur valdīja, bet tie pusotra miliona komunistiskās partijas biedru ar skaita ziņā pavisam niecīgo lielo biedru grupu partijas augšgalā. Arī uzņēmumu strādnieki, iestājoties partijā, nepadarija kompartiju par strādnieku partiju. Ievērojot partijas disciplīnu, tie tūlī paši pārvērtās par uzraugiem, spiegiem un savu agrāko darba biedru nodevējiem; tiem bija jātop par partijas gribas izteicējiem strādnieku masā. Tā arī Padomju savienībā komunistu partija nodibināja nevis proletāriāta diktātūru, kā to apgalvoja, bet gan diktātūru pār proletāriātu, jo Padomju savienībā tagad pēc piecdesmit kompartijas valdīšanas gadiem neviena kapitālista taču vairs nav.

Šis komunistiskais virsslānis nu savu interešu aspektā par „tikumiskām” atzīst visas tās mežonības, ko arī mūsu tauta pieredzēja komunistu valdīšanas „Baigajā gadā”. Šī „tikumība” atzīst par labām visas dedzināšanas un kultūras vērtību postīšanas, ko piedzīvoja mūsu zeme; tā atļauj latviski domājošu strādnieku un inteliģences vajāšanu un apcietināšanu, spīdzināšanu un nogalināšanu; tā akceptē skolu jaunatnes un bērnu pratināšanu un mocīšanu, tā prasa arī latviešu tautas izzušanu Sibīrijas tukšnešos, kur vīri, sievas un bērni padoti lēnai moku nāvei . . .

3. Naidis kā komūnisma dzinējspēks.

Civilizētā pasaule savu morāles principu izpildīšanai dzīvē balstās uz cilvēku savstarpēju cieņu, viņu tiesību un vērtības atzīšanu, uz tautas kopības izpratni un sava tuvāka mīlestību. Komūnisms turpretī ir izvēlējis **naidu** — vienu no cilvēka ļaunākajām dziņām — par savas politikas kurinātāju spēku un psihisko bāzi. Komūnisms kultivē naidu starp bagāto un nabago, starp pārtikušo un mazturīgo, starp spējīgo un nespējīgo, starp pakļauto un priekšgalā stāvošo. Ievērojot bagātības un nabadzības jēdzienu relatīvismu, komūnisms katros apstākļos pasvītro sociālās pretešķības, nevis meklēdams kādu izlīdzinājumu, kādu taisnīgāku izkārtojumu, bet vienmēr radīdams kādu sprieguma stāvokli, kam atrisinājums var būt tikai dusmu uzliesmojums un revolūcija.

Šo naida kultu it labi izteic komūnisma pieņemtais sveiciena simbols — sitenam savilkta dūre.

4. Komūnisma patriotisms.

Uz naida balstās arī komūnisma patriotisms. „Padomju skolas audzēkņiem jāsaprot,” saka komūnistu prof. Kaīrovs *), „ka komūnistiskā patriotisma jūtas piepildītas ar nedzēšamu naidu pret sociālistiskās sabiedrības ienaidniekiem.” Padomju jaunatnei „jākvēlo karstā mīlā uz savu vareno dzimteni un jādeg niknā naidā pret tās ienaidniekiem”. *)

Jāatzīmē, ka arī patriotisma jēdziens komūnisma vēsturē piedzīvojis lielas pārmaiņas. Vēl 1914. gadā Lēņins lielā bardzībā uzbruka Vācijas, Francijas Beļģijas un citu Vakareiropas zemju strādnieku pārstāvjiem parlamentos, kur tie līdzī citiem bija balsojuši par kredītu piešķiršanu kara vajadzībām. „Strādniekam - proletārietim nav tēvijas. Tam nav ko aizstāvēt un sargāt. Tam ir tikai viens ienaidnieks — starptautiskais kapitālisms.” Visi strādnieku vadoņi, kas piedalījās cīņās par savu tēviju un dzimteni, kas cīnījās par tās pastāvēšanu un labklājību, izpelnījās Lēņina nievas un dusmas. Komūnistu partijas īsajā vēstures kursā (krievu val. izd. 1940. g. 158. lap.) tie saukti par sociālšovinistiem, opurtūnistiem un proletāriāta nodevējiem.

Kāpēc strādniekam proletārietim vajadzīga kāda tēvija? Kur viņam labi klājas, tur viņa tēvija. Kāpēc vajadzīga interese par savu tautu, rūpes par tās labklājību? Pāri tautai taču stāv starptautiskais proletāriāts. — Tāda mācība bija nepieciešama, lai plašas strādnieku masas atraisītu no viņu zemes, no tautas, no visa, kas arī strādnieku saista ar tautas pagātni un tās garīgajām vērtībām, lai to padarītu par paklausīgu ieroci starptautisku kūdītāju rokās.

Bet vajadzēja komūnistiem tikai tikt pie varas, vajadzēja tikai pa-

*) I. A. Kaīrov. Pedagogika. 1939. g. izd. 337. lapp.

**) Padomju Latvijas Skola. 1941. g. Nr. I. 64. lapp.

šiem Krievijā tikt pie stūres, kur bija jācinās par savu kundzību un drošību, tūliņ patriotisms atkal nāca godā. „Pagātnē mums nebija un arī nevarēja būt tēvijas,” sacīja Stāļins *). „Bet tagad, kad esam sagrāvuši kapitālismu un vara ir strādnieku rokās (faktiski tikai kompartijas un paša diktatora — J. K.) mums ir radusies tēvija un mēs aizstāvēsim tās neatkarību.” Cēlās patriotisma jūtas, kuŗu pamatā ir vislielākā labvēlība, uzpurēšanās un kalpošanas prieks savai dzimtajai zemei un tautai, te bija noliktas komūnistiskā vergu nama sargātāja lomā.

5. Komūnisms kā ģimenes saišu ārdītājs.

Zemē, kur gadu desmitiem kultivēta neapmierinātība, dusmas un naidi, mīlestībai nav vietas. Ja tā arī kādriez tiek pieminēta, tad vairāk kā naida negācija, kā norādījums, ka kādā gadījumā naida nav. Pat **ģimenes saitēm**, kas vieno bērņus un vecākus, vīru un sievu, jāsairst, ja to prasa komūnismam tipiskā naida attieksme pret visu nekomūnistisko.

Ģimenes gods, vecāku cieņa un autoritāte, saderība un mīlestība ir komūnismam „buržuāzijas archīvā” nododamas mantas, ja tās nekalpo tieši revolūcijai vai komūnistiskās iekārtas nostiprināšanai.

Par komūnistisko audzināšanu šādā virzienā liecina arī skolās obligātā literātūra. Var minēt, piemēra dēļ, E. Smirnova „Pavļiks Morozovs”, kas noteikta kā rokas grāmata pionieŗu vadītājiem. Esot derīga arī sārunu ierosināšanai un padziļināšanai.

Šo Pavļiku Morozovu pionieŗu vadītāja Zoja Aleksandrovna pamāca:

„Pionieris ir pirmais partijas un komjaunatnes palīgs un aizvien stāv par Stāļina lietu. Tam tādēļ jānodod katrs Lēņina ienaidnieks.”

„Bet ja tas ir brālis?” Pāvļiks prasa.

„Pat ja tas ir brālis.”

„Nu, vai par tēvu arī vajaga sacīt?”

„Arī par tēvu jāsaka.”

Pāvļiks tad arī nevien nodod savu tēvu kā komūnisma pretinieku, bet vēl ierodas tiesā labprātīgi un tur atsakas no sava tēva:

„Viņš bija gan mans tēvs, bet es viņu par savu tēvu vairs neuzskatu ... Viņš ir ienaidnieks, kulaku rokas puisis, nodevējs.”

Šis „nodevējs”, sādžas padomes priekšsēdis būdams, bija izdevis apliecības kādiem zemniekiem, lai glābtu tos no komūnistu vajāšanām. Viņam nu piespriež piecus gadus, bet Pāvļiks top tautas varonis. Vēlāk vectēvs viņu nogalina, ar ko Pāvļiks iegūst komūnisma mocekļa slavu.

Arī Latvijā viņu godināja. Kad 1940. g. 7. nov. Rīgā atklāja jaunatnes kino, to nosauca tēva nodevēja Pāvila Morozova vārdā,

Kultūras tautu soda likumi atbrīvo no liecināšanas pret tuvinieku, pret savas ģimenes locekli, kas izdarījis kādu sodāmu darbu. Kultūras tautu jurisdikcija respektē tos smagos dvēseles pārdzīvojumus, kas tādos gadījumos var mocīt liecinieku; tā rēķinas ar kādu augstāku — mīlestības

*) Voprosi lēņinizma. 10. izd. 445. lapp.

un savstarpīgas cieņas likumdošanu, kas var būt gluži pretēja tiesas iestāžu likuma burtam. Komūnisms nav tik smalkjūtīgs, tas neatzīst tādu „sentimentālītāti”. Tam vajadzīgi Pavļiki Morozovi, kas naidā savilktām dūrēm nodod savu tēvu.

Ģimenes saišu ārdīšanu komūnistu audzinātāji kultivēja arī Latvijā. Te tikai daži piemēri no daudzo gadījumu virknes.

„Bija arī skolēni, sevišķi pionieri, pie kuriem jaunais gars atstāja redzamas pēdas,” ziņo A. pamatskola. „Tie bija kļuvuši rupji, nepieklājīgi un melīgi, skolotāju, pat vecāku nodevēji. Tā 5. klases skolnieka pioniera Viļa Č. tēvs kādreiz ģimenē (sabiedrībā jau to runāt nekādā gadījumā nedrīkstēja) ieminējās, ka nākotnē bēdīgas izredzes: maza alga, viss kļuvis ārkārtīgi dārgs un to pašu nemaz nevar dabūt pirkt u.t.t., Vilis tūlī uzsauc savam tēvam:

„Ja tu vēl tā runāsi, es iešu un tevi nodošu!”

Bērni bija atbrīvoti no paklausības vecākiem. Pionieros varēja iestāties arī tad, ja vecāki liedza.

Žurnālā „Pioniers” 1941. g. 2. num., kas bija ieteikts (lasi — pavēlēts abonēt) visām skolām lietošanai skolēnu lasāmgaldos, ievietots kāds aicinājums iestāties pionieros („Ilzīte”). Tur starp citu lasāms:

„Ilzītei nebija ne māmiņas, ne tēva, kā citiem bērniem. Viņa dzīvoja pie vecmāmiņas. Vecmāmiņa negribēja ļaut Ilzītei iestāties pionieros. Bet Ilzīte bija gudra meitene... un tādēļ neklausīja vecmāmiņu, bet iestājās pionieros.”

Brutālītātes attieksmes pret vistuvākajiem audzinātājiem arī Latvijā bija viena no visraksturīgākajām komūnistu laika iezīmēm. Šīs attieksmes it labi tēlo kāda Liepājas skolotāja:

„Pavisam neparasts tas gars, kādā audzina mazos bērnus par nākamiem varoņiem! Nekas tiem nav jāklausa, nekas nav jācieņi. Spilgtā atmiņā man palikuši divi gadījumi ar maziem četrgadīgiem zēniem.

Mazais Kārlītis, nepaklausības dēļ izraidīts gaiteni, lūdzas:

„Lūdzu, mīļā māmiņ, laid mani iekšā! Man te salst!”

Pie otrām durvīm tikpat liels Griša, no Padomijas atbraukuša polītruka dēls, sit ar dūri pa durvīm un kliedz:

„Es tev saku, māma, atdari durvis! Vai tu dzirdi? Es tev saku, man gribas dzert! Tūlī atdari, nu!”

Vai brīnums, ka pēc kāda laika arī Kārlītis sāktu runāt ar savu māmiņu tādā pašā tonī, kā komūnistiskajā brutālītātē audzinātais Griša?

Šie nedaudzie piemēri ir visai tipiski un labi tēlo tiklab komūnistu morāles, kā arī audzināšanas principus un to praktiskos rezultātus.

Ka šādi audzināšanas principi galu galā vērsās arī pret pašu komūnistisko sabiedrību, tas gribot negribot bija jāatzīst arī pašiem komūnistiem. Tomēr negribēdami grozīt savus nemorālos audzināšanas principus, tie vērsās pret bērniem ar likuma varu. Kad bērnos bija ieaudzināta brutālītāte, naidis un nodevība, sveša īpašuma neatzīšana un citi netikumi, komūnisti ar drakoniskiem sodiem gribēja pakļaut jaunatni, ja tā ar sa-

viem vaļā palaistiem instinktiem negribēja īsti iekļauties arī jaunajā sociālistiskajā sabiedrībā. Tikai ar šādu komunistu nekonsekvenci izskaidrojams absurda — no paidagoģijas un cilvēības viedokļa, KPFSR kriminālkodeka 12. pants, uz kuŗa pamata visi nepilngadīgie, sākot ar 12 gadīgiem bērniem, noziegšanās gadījumos nododami krimināltiesai, kas tiem piemēro visus krimināllikumos paredzētos cietuma un citus bargos sodus, neizslēdzot arī „augstāko soda mēru” — nāves sodu. Jāatceras, ka šos drakoniskos sodus piemēro bērniem, kas dzimuši un auguši „laimīgajā” sociālistiskās iekārtas zemē. Šie bērni nav nekāds „nolādētās kapitālistiskās iekārtas mantojums”, uz ko komunisti mēdz atsaukties neizdevību gadījumos, bet pilnīgi tīrs „pašu ražojums”. Tie ir tās jaunās sociālistiskās sabiedrības cilvēki, kam iepotētas „vislabākās cilvēības īpašības”. (M. I. Kaļinins — Komunistiskās audzināšanas jautājumi).

Arī pie mums Latvijā komunisti pret savas audzināšanas upuriem izturējās ar tādu pat cietsirdību. Pats LPSR prokurors E. Soldnieks *) uzskaita gadījumus, kur 14 un 15 gadus un vecākiem pusaudžiem piespriesti ilgi cietuma sodi par zādzībām, laupīšanām un viltojumiem. „Viņus tagad pāraudzinās cietums,” saka prokurors E. Soldnieks, ar to atzīdams, ka pārējie komunistiskie audzināšanas līdzekļi izrādījušies bezspēcīgi. Te varētu gan piezīmēt, ka komunistu prokurors velti tic cietuma pāraudzinātājam spējām. Ja šie pusaudži pēc gadiem būs spējīgi atstāt cietumu, tie būs sabiedrībā vēl mazāk lietojami nekā pirms ieslodzījuma. Cietumā iegūtās negatīvās mākas vēl būs nākušas klāt.

Gluži dabīgi, ka arī komunistiem bija jāpļauj, ko sējuši. Viņiem arī audzināšanā bija jāpiedzīvo, kādus rezultātus dod viņu metodes un principi. Zināms, bija absurds vērsties pret saviem bērniem, pret pašu izaudzināto jaunatni ar iznīcinātājiem sodiem, tomēr komunistisma pamatā guļošā brutālitate cita līdzekļa, kā redzams, nevarēja atrast. „Kas var lasīt vīnogas no ērkšķiem, vai vīģes no dadžiem?” Komunisti bija iedomājušies, ka viņi to var, bet dzīve rādīja pretējo.

Visas agrāk ievērotās, cienā un godā turētās tikumiskās normas bija atzītas par nederīgām, t. i. par tādām, kas kalpo tikai kapitālistiskās iekārtas interesēm. Reliģija un morāle, šīs cilvēku zemāko dziņu spēcīgākās aiztures, bija degradētas līdz to pilnīgai iznīcināšanai, bet citu ierobežotāju spēku to vietā ko likt nebija. Tāpēc nav brīnums, ka liela daļa jauno komunistisko audzinātāju darija to, uz ko tiecas zemākie instinkti, palaisti neierobežotā patvaļā.

Nereti skolām pavisam tuvu atradās kāds „lokāls”, kas kā indīgs purvs savu tvanu izplatīja uz apkārtni, pirmā kārtā skārdams aizrautīgo un mazākām pretestības spējām apbalvoto jaunatni.

„Daudz raižu un nepatīkšanu skolotājiem sagādāja iknedēļas izrikojumi tuvējā tautas namā,” ziņo St. 6 kl. pamatskola. Komsorgs Belovs un kompartijas pārstāvis Lucijānovs šajos sarīkojumos ievilka arī jaunatni. Par sarīkojumu tiešo vadītāju bija kāds pāris gadu atpakaļ hulīgānisma un dzeršanas dēļ no pamatskolas izslēgts kom-

*) Padomju Latvija. 1941. g. Nr. 92. Raksts: „Vairāk vērības cīņai ar bērnu noziegumiem.”

jaunietis. Viņa iespaids uz jaunatni bija taisni graužošs. Gandrīz katrā sarīkojumā dzēra un šiberēja līdz rīta gaismai. Skolēni, sevišķi skolnieces otrā dienā pēc šīm izpriecām vai nu nemaz neieradās skolā, vai arī bija miegainas un pilnīgi nespējīgas sekot mācībām. Daži no skolotājiem, riskējami ar savu brīvību, mēģināja celt iebildumus pret šādu skolēnu samaitāšanu, bet bez panākumiem. Divus no šiem skolotājiem — Jāni un Anastasiju Dūdas — komunisti vēlāk aizveda uz Padomiju spaidu darbos.”

Ļoti daudzi skolu ziņojumi liecina, ka tieši komunistu ieceltie pionieru vadītāji, komsorgi un citi politiskie darbinieki, kas taču atbilda komunistu ideoloģijas prasībām (jo citādi tie šajos atbildīgajos amatos nebūtu iecelti), bijuši galvenie jaunatnes pavadinātāji uz dzeršanu un citiem ar to saistītiem netikumiem. Netieši skolu jaunatnes pagrimšanu apstiprināja arī komunistu iestāžu apjautāšanās skolām par dzeršanu skolēnu aprindās. Tā, piem., Aizputes apr. tautas izglītības nodaļas vadītājs 1941. g. 22. aprīlī izsūtīja skolām šādu apkārtrakstu:

„Uzdodu visiem skolu priekšniekiem paziņot līdz š. g. 27. apr. Tautas izglītības nodaļai, vai skolā novēroti skolēnu piedzeršanās gadījumi, un ja ir, tad ko skola darījusi, kādas sekmes bijušas, dodot sīkus paskaidrojumus.”

Šis apkārtraksts tā rediģēts, ka Tautas izglītības nodaļas viedoklis lasītājam nemaz nav izprotams. Prasīts tikai, vai novēroti skolēnu piedzeršanās gadījumi, ko skola darījusi un kādas bijušas sekmes. Vai skolai dzeršana jāveicina, vai jāapkaņo, nav izprotams. Katrā ziņā nav kategoriska norādījuma dzeršanu apkaņot.

6. Seksuālā izlaidība.

„Vispārīga parādība skolu jaunatnē komunistu gadā bija seksuāla izlaidība,” raksta Ie. 6-kl. pamatskolas pārzinis. „To varbūt veicināja komjauniešu sanāksmes, kurās bieži vien ievilkās līdz plkst. 2 naktī. Varbūt te arī ir vairāki citi iemesli, kas šādu izlaidību veicināja, bet fakts ir, ka ziņas pa tikumisku pagrimšanu nāca no vairākām skolām mūsu apvidū. Šejienes pamatskolā bija arī gadījums, kur 14 gadus veca meitene nonāca mātes stāvoklī.” — B. pilsētas nepilnajā vidusskolā pulciņš skolnieku, laikmeta ietekmē, izvaroja kādu skolnieci, savu klases biedreni. Tāpat bija rīkojušies R. pagasta nepilnās vidusskolas pionieri, praktiski izmēģinādami komunistu rakstnieka Šolochova romānā „Klusā Dona” aprakstīto izvarošanas gadījumu. Šī grāmata bija pionieru bibliotēkās plaši izplatīta kā klasisks sociālistiskā reālisma paraugs literātūrā.

Līdzīgus gadījumus atzīmēja arī citu apvidu skolās, kur tikumiskā izlaidība parādījies viskailākās formās. Ar retiem izņēmumiem vainīgie ierosinātāji arvien bijuši komunistiskās ideoloģijas darbinieki vai viņu izlaidīgā literātūra.

Piemēram, C. vidusskolas komsorgs M. kādā skolēnu sapulcē dod šādu paskaidrojumu:

„Vecie laiki ir pagājuši, kad zēni nevarēja iet meiteņu guļamistabās. Padomju skola tādus aizspriedumus neatzīst. Tagad, zēni, ejiet droši meitās.”

Komsorgs M. ar šādu skubinājumu, kā izrādās, izpildījis tikai paša Skolu pārvaldes priekšnieka biedra G. norādījumu Valkas apr. skolotājiem 1041. g. 4. janv. sanāksmē, runājot par skolēnu audzināšanu „biēdriskā” garā.

No komunistu viedokļa tas arī pilnīgi saprotams. Dzimumu attiecībām viņi atņēma katru ētisku apgaismojumu, katru augstāku cilvēku dzīvības un tautas mūžīguma izpratni, bet dzimumdzīvē redzēja tikai fizioloģisku funkciju, līdzīgu ēšanai, dzeršanai u.t.t. Tādu viedokli komunistu lektori aizstāvēja arī savos publiskos priekšlasījumos.

Grūti pasacīt, kādas formas būtu pieņēmis šis tikumiskās dzīves sabrukums, kas jau ievērojamā mērā skāra mūsu jaunatni, ja šis komunistu valdīšanas laiks būtu turpinājies ilgi. Gan jāpieņem, ka tautas veselīgais gars būtu atradis kādu paralizētāju pretspēku, tomēr arī tā tas būtu sitis dziļas brūces mūsu tautas un sevišķi jaunās paaudzes krietnumam.

X. ANTIRELIĢISKĀ PROPAGANDA SKOLĀS.

Pēc komunistu atzinuma visu gudrību pamats meklējams dialektiski - materiālistiskajā pasaules uzskatā. Kā primitīvākais un paviršākais no visiem šī laika cilvēku mēģinājumiem ietvert esību kādā cilvēka prātam apjaužamā sistēmā, dialektiskais materiālisms neprasa sevišķas domu elastības un dziļuma, tomēr dod iespēju atsaukties uz kādas „zinātnes” atradumiem un pierādījumiem.

Tas noliedz katru augstāku gara dzīvi un pat pašu domāšanu grib izskaidrot kā smadzeņu funkciju *), tāpat kā urīna un žults atdalīšana ir attiecīgu fizioloģisku orgānu funkcija.

Reliģiju kā cilvēka dvēselē pārdzīvotu attieksmi pret kādu pārpasaulīgu svētu varu, komūnisms neatzīst un nesaprot. Nevien neatzīst, bet uzskata to par ļoti kaitīgu sevišķi tādēļ, ka „tā iemidzina šķiru cīņu” (Ļēņin. XVII. 85. lapp.) Tāpēc arī antireliģiskā audzināšana, kas lai uzturētu šo cīņas sparū, ir komunistiskās audzināšanas sastāvdaļa.

1. Reliģijas brīvība ir tikai uz papīra.

Latvijas PSR konstitūcija, tāpat kā visas Padomju savienības pamatlikumi, gan paredz **apziņas un reliģijas brīvību**, un 96. pants to izteic tā:

„Lai nodrošinātu pilsoņiem apziņas brīvību, baznīca Latvijas PSR ir atdalīta no valsts un skola no baznīcas. Brīvība piekopt reliģiskus kultus, kā arī pretreligiģijas propagandas brīvība atzīta visiem pilsoņiem.”

No tā varētu secināt, ka Latvijas PSR un Padomju savienībā pastāvēja apziņas brīvība. Tāds atzinums tomēr būtu rupja maldīšanās. Šo pārpratumu noskaidro pats Stāļins. Sarunā ar kādu Amerikas strādnieku delegāciju, viņš paskaidro gluži vaļširdīgi, ka to, ko valdība ar saviem likumdošanas aktiem atvēl un atzīst, to partija var apkaņot un tas viņai pat jāapkaņo:

„Padomju Savienības konstitūcija atzīst reliģijas brīvību. Vai tas nozīmē, ka partija ir neitrāla attiecībā pret reliģiju? Nē, tas to nenozīmē. Mēs kopjam propagandu un kopsim propagandu pret reliģiskiem aizspriedumiem. Mūsu zemes konstitūcija ir tāda, ka katram ir tiesība turēties pie kaut kuņas reliģijas. Tā ir katra sirdsapziņas lieta. Un tieši tāpēc mēs esam nokārtojuši baznīcas atdalīšanu no valsts. Proklamējot ticības brīvību, mēs līdz ar to katram pilsonim esam devuši tiesību cīnīties pārliecināšanas ceļā, propagandas un aģitācijas ceļā pret šo vai citu reliģiju, īstenībā — pret katru re-

*) B. V. Beljājev. Kurs psihologji. Moskva. 1940. 9. lapp.

gāt bērnu reliģiskos priekšstatus, ievirzīt viņu prātus uz apzinātu reliģijas kritiku un dot viņu prātam vielu šai kritikai." *)

Izglītības tautas komisāra vietnieks P. Vāleskalns skolotāju kongresā 3. sept., runādams par skolotāju stāvokli Padomju savienībā, starp citu sacīja: „Skolai uzlikts liels un nopietns uzdevums: mācīt bērnus anti-reliģiskā garā. Reliģijas vietā skolēnam jādod cits pamatots un dziļš pasaules uzskats — materiālistiskais uzskats.” (Jaunais Komunārs 1940. g. 16. num.)

To pašu, tikai dažādās variācijās skolotājiem atkārtoja 3. un 4. janvāra konferencēs: „Skolā galvenais antireliģiskās audzināšanas darbs jāveic mācību laikā klasēs, tāpat ārpuskolas audzināšanā. Antireliģiskā audzināšana jāveic katram skolotājam, dodot visam savam darbam attiecīgu ievirzi. Nevieni nedrīkst atrauties un nostāties neitrāli.” *)

Aktīvo bezdievju savienība savā „instruktīvi - metodiskā” apkārtrakstā (Jaunais Kom. 1941.g. 45. un 56. num.) skolotāja pienākumus antireliģiskajā propagandā noteic sevišķi asi:

„Ikvienu priekšmeta mācīšanu skolotājs var padarīt un tam tas ir jāpadara par antireliģiskas propagandas līdzekli. Skolotāja radošā iniciatīva, materiāla pārzināšana un vides pazīšana, kādā viņam nākas strādāt, nodrošinās panākumus cīņai ar savu laiku pārdzīvojušo reliģisko priekšstatu atliekām un palīdzēs to vietā likt skolēnu apziņā skaidrus zinātniskus uzskatus par darbu un sabiedrību.”

Visai raksturīgs komunistu laikam ir Kuldīgas un Aizputes apriņķa tautskolu inspektora 1940. g. 17. sept. 540. apkārtraksts, kas noteikti ierobežo arī skolotāja personīgo reliģisko brīvību:

„Skolotājam audzināšanā jābūt skolēnam par paraugu. Starp citu audzināšanai skolā jābūt aktīvi antireliģiskai. Secinājums — skolotājs nedrīkst mācīt ticības mācību privāti, nevar iet baznīcā un pie dievgalda, skolotājs nedrīkst staigāt ar kaklā pakārtu krustiņu u.t.t.”

Mēnesi vēlāk šis pats inspektors pieprasīja no skolotājiem personīgi ar rakstu apliecināt savu neticību Dievam, pie tam vēl šo neticību motivējot.

„Inspektors stingri pavēlēja apkarot reliģiju,” ziņo P. 6-kl. pamatskolas pārzinis. „Aizliedza teikt „paldies” un skolēniem neatļāva piedalīties kādas skolnieces apbedīšanā, ko vadīja mācītājs. Manā guļamistabā pavēlēja noņemt no sienas kādu reliģiska satura gleznu.”

3. Metodes.

Šiem rīkojumiem it drīz sekoja pavēles par skolēnu organizēšanu antireliģiskai propagandai. Piemēram var minēt Daugavpils apr. Izglītības nodaļas 1941. g. 4. marta apkārtrakstu skolām:

„Pie visām pilnām un nepilnām vidusskolām un pēc iespējas arī

*) Antireligionik. 1940. 38. lapp. u.t.t.

***) Padomju Latvijas Skola. Nr. 1. 65. lapp.

pie pamatskolām organizēt Bezdievju savienības pirmorganizācijas, tanīs iesaistot skolēnus, skolotājus un pionieru vadītājus, to vadību uzdotot vienam no skolotājiem un pionieru vadītājiem. Organizācijas darba izvešanai aktīvi vest attiecīgu propagandu, sasaucot sapulces ne mazāk kā vienu reizi nedēļā, kurās noturēt pretreligiskus propagandas referātus un izskaidrot pretreligiskas dabas jautājumus. Materiālus ņemt no „Bezbožņik” un citiem žurnāliem, kā piem., „Antireligioznij učeņnik” un „Sputņik antireligioznika”. Uzdošu visām skolām abonēt žurnālu „Bezbožņik”.

Kādas nedēļas vēlāk šis rīkojums tika pastiprināts, uzdotot „par noorganizēšanu un veiktiem darbiem ziņot Izglītības nodaļai līdz š. g. 5. apr.” Rīkojums nobeidzas ar draudiem: „Par bezdievju organizācijas nodibināšanu un izveidošanu daru atbildīgus skolu direktorus.”

Kā vadīt skolās antireligisko propagandu, mācīja dažādas skolām piesūtītas brošūras. Mācīja arī politiskie inspektori un „metodologi” skolotāju sanāksmēs, norādīdami, ka katra priekšmeta kurss rūpīgi jāanalizē un jāatrod, kas katrā klasē un kādā tematā izlietojams antireligiskās audzināšanas nolūkos.

Par attiecīgo antireligiskās propagandas vielu bija gādāts visās mācību priekšmetu programmās un mācību grāmatās. Kur šādas vielas trūka, tā bija skolotājam jāpiegudro. Mācību stunda bez pretreligiska elementa nebija pilnvērtīga.

Te daži piemēri no mācību grāmatām:

Stāļina konstitūcijas stundās, runājot par apziņas un reliģijas kulta brīvību, vajadzēja pierādīt, ka baznīca esot ekspluatātoru atbalsts un izglītības ienaidniece. Jāapgaismo baznīcas loma „kontrrevolūcijā, spiegošanā, diversijā”.

Vēstures stundās baznīca jāapstrādā sevišķi kā kultūras pretiniece, lielāko tiesu izlietojot viduslaiku vielu.

Dabas mācību, ķīmijas, fizikas matēmatiskās ģeografijas u.c. stundās „tik daudz antireligiskās vielas”, ka izvēle pavisam viegla. Tā runājot par lietus nozīmi ražas pacelšanā, jāstāsta, ka priesteri ņemot no zemiņkiem naudu, apsolīdami maksāt Dievam, lai tas dotu lietu. Nu jābrīdina, ka lietus listot neatkarīgi no Dieva. Runājot par degšanas procesu, izdevīgi pieminēt, ka baznīcas vīri likuši sadedzināt zinātnieku Džordano Bruno. Arī senāko dzīvnieku un augu pārakmeņojumi, ko tauta dažkārt saucot par „velna pirkstiem”, jeb „zibeņbultām” palīdzot atmaskot reliģisko mānticību.

Ģeografijas stundās jātēlo, ka šamani un pareizticīgo popi izmantojuši ziemeļu tundru iedzīvotājus, turēdami tos nabadzībā un postā.

Cilvēka anatomija un fizioloģija, tāpat darvinisma mācība bija tīrais „mantu kambaris” antireligiskās propagandas nolūkiem. Piem., varot rādīt, cik ļoti kaitīgas veselībai dažas reliģiskas ceremonijas.

Daudzi no antireligiskās propagandas brošūrās ieteiktiem „pierādījumiem” ar māņu un spoku stāstiem un secinājumiem bija tik naivi, ka

pat pamatskolu skolēni tos neņēma nopietni. Daudzreiz rezultāti bija tieši pretēji gaidītiem.

Kā visai raksturīgu piemēru var minēt kādas pionieŗu vadītājas J. B. mēģinājumu Rīgas pilsētas 14. pamatskolā reizē šaut divus zvirbuļus: nodibināt sarkano pionieŗu pulciņu un pie tam aktīvi apkarot reliģiju.

„Skolēni bija sapulcināti zālē, kur B. stāsta jo dedzīgi, kādi labumi būšot skolēniem, kas iestašoties pionieŗos. Tūliņ arī izdalīja iestāšanās lapiņas izpildīšanai.”

„Bet iestāšanās anketes var nodot tikai tie,” saka B., „kas netic Dievam.”

Bērnos radās apjukums. Pēc garākiem paskaidrojumiem, no dažiem simtiem skolēnu lapiņas gatavi nodot ne vairāk kā desmit.

Tāds rezultāts B. pārsteidz. Vēlēdamās glābt situāciju, viņa mēģina pārliecināt bērnus:

„Nu sakait, vai jūs varat ticēt tam, ko jūs neredzat, ko nevarat saustīt? Vai kāds no jums ir redzējis Dievu? Vai Dievs var jums palīdzēt eksamenos, vai kāda grūta uzdevuma izrēķināšanā? Te gan kāds pionieris jums var palīdzēt, bet ne Dievs.”

Bet tad pašā zāles vidū pieceļas kāds lielāka auguma zēns un saka it skaļi:

„Man gan Dievs palīdz!”

Pirmajā mirklī pionieŗu vadītāja nevar attapties, bet tad prasa:

„Nu kā tad viņš tev palīdz?”

„Dievs man palīdz saprast, kā jārēķina,” zēns paskaidro. Arī pārējie skolēni nevar apslēpt savu piekrišanu.

Lai partijas sūtītai pionieŗu vadītājai nebūtu jāpiedzīvo caurkrišana, iejaucās skolas pārzinis un paskaidro, ka šinī sapulcē runāšot tikai par pionieŗu pulciņu, bet ne par citām lietām.

Kādiem līdzekļiem varētu panākt antireliģiskās propagandas mērķus, liecina šāds komunistu skolotāju aprindās no metodes viedokļa visai populārs inscenējums. Esot labi lietojams bērnu dārzos un pirmskolās.

Antireliģiskas propagandas lektore sarunājas ar bērniem par dažādām labām un garšīgām lietām. Apvaicājas, kas bērniem vislabāk garšo. Zināms, bērniem visvairāk garšo saldumi.

„Es jums labprāt iedotu konfektes, bērni,” saka laipnā antireliģiskās propagandas lektore, „bet man patreiz nekā nav līdz. Bet kā būtu, bērni, ja mēs lūgtu konfektes no dieviņa. Jūs taču esat dzirdējuši, ka dievs dodot visādas garšīgas lietas. Tas jau mums dos arī konfektes, ja lūgsim.”

Bērniem šāds padoms gan liekas neparasts. Līdz šim viņi no Dieva lūguši tikai veselību sev un vecākiem, sargāšanu tumšā naktī ... Bet ja skolotāja saka, tad jau var lūgt arī konfektes.

Skolotāja nu skaļā balsī saka konfekšu lūgšanu, un bērni sauc līdzī: „Mīļo Dieviņ, dod mums konfektes!”

Bet Dieviņš konfektes nedod, tās nekur nav redzamas. Lūgšana nav paklausīta.

„Nu redziet, bērni,” saka komunistu lektore, „no dieva nekā nedabūjām. Tagad lūgšim mīlo tētiņu Stālinu, lai atsūta mums konfektes.”

Bērniem nav iebildumu, un visi sauc lektorei līdzī: „Mīlo tētiņ Stālin, atsūti mums konfektes!”

Tūliņ atveras durvis un ienāk apkalpotāja ar konfekšu groziņu rokā. Tās tagad izdala bērniem un skolotāja paskaidro:

„Redziet, bērni, dievu jūs lūdzāt bez kādiem panākumiem, tāpēc ka dieva nemaz nav. Bet tētiņš Stālins tūliņ atsūtīja. Viņš tik ļoti par jums gādā un jūs mīl.”

Zināms, viņa neteica bērniem, ka iepriekš nolikusi pie durvīm apkalpotāju ar konfekšu groziņu ar piekodinājumu labi klausīties, kas klasē notiek. Un tiklīdz Stālina lūgšana noteikta, lai nāk iekšā.

Tā Stālins atsūtīja bērniem konfektes.

4. Skolotāju nostāja.

Kāds bija skolotāju viedoklis, viņu personīgā nostāja šai komunistu uzbrukumā cilvēka apziņas brīvībai un tieksmei to pakļaut savas propagandas mērķiem?

Jākonstatē, ka vispār skolotāju pozīcija bija noteikti naidīga šim komunistu varas aktam. Aktīvu antirelīģisku propagandu skolās piekopa ļoti reti skolotāji, un tie paši bija vai nu no Padomijas atbraukuši, vai skolām no partijas puses atsūtīti pionieņu vadītāji, komsorgi, vai politiskie audzinātāji. Vispār stāvoklis bija tāds, ka par reliģijas jautājumiem skolās nemaz nerunāja.

Skolotāju nostājas raksturojumam var minēt dažus skolu ziņojumus:

„Skolu vadība prasīja noteiktu aktīvu antirelīģisku nostāju un mācību. Par to sevišķi interesējās politiskais inspektors, kas savās vizitācijās arvien mēdza skolēniem jautāt:

„Ko jūs zināt par bezdievību?”

Skolēni parasti klusēja, bet priekšniecība skolas pārzinim norādīja, ka šogad nu vēl tā esot varējuši, bet nākošu gadu skolotājam noteikti būšot jāuzstājas pret reliģiju un atklāti jā māca bezdievība.” (P. I. pak. pamatskola).

„Mūsu aprīņa skolotājiem,” raksta kāds Aizputes aprīņa skolas pārzinis, „bija jāraksta antirelīģiskās un politiskās audzināšanas plāni un jāiesūta inspektoram. Plānu sastādīšana sagādāja skolotājiem lielas grūtības, bija jāvingrinās visādu muļķību izdomāšanā. Skolotāji rakstīja visādas bezjēdzības, bet inspektoram šķiet, jo bezjēdzīgāk, jo labāk. Es, piem., izņēmu no lasāmā galda mūsu skolai atsūtītās 3 antirelīģiskās brošūras, lai man nebūtu jāredz, ka kāds skolēns tās lasa, un no šo brošūru muļķībām sastādīju savu antirelīģiskās audzināšanas plānu. Zināms, to realizēt man nenāca ne prātā.”

„Inspektors janvāra konferencē ziņoja, ka pēc viņa novērojumiem visi, vai vismaz lielākā daļa skolotāju antirelīģiskā propagandā esot pilnīgi analfabēti. Pionieņu vadītāja apmeklējusi dažas matemātikas un angļu valodas stundas, tūliņ ziņoja inspektoram, ka skolotāji savās stundās nekā nedarot antirelīģiskās propagandas labad.”

(K. 6 kl. pamatskola.)

No kristīgās baznīcas svētkiem vienīgi Ziemassvētki bija izziņoti par „izejamo dienu”, bet Lieldienās, Vasarsvētkos u.c. skolām vajadzēja strādāt kā parasts.

Ja arī skolēnu neierašanās skolā svētku dienās pagāja bez sevišķām sekām, skolotāju stāvoklis bija grūtāks. Šai ziņā visai raksturīgs ir Aizputes un Kuldīgas apr. Tautas izglītības nodaļas vadītāja 1941. g. 22. apr. III. raksts visiem skolu pārziņiem:

„Līdz šī gada 27. apr. ziņot Tautas izglītības nodaļai, kādās skolās (kādi) skolotāji svinējuši Lieldienas.”

Šīs ziņas rūpīgi krāja, lai tad ievērotu izrēķināšanās dienā. Daudzus no šiem skolotājiem deportēja. Arī avīze „Jaunais Komūnārs” 18. okt. numurā bargi vērsās pret reliģiju, sevišķi pret garīdzniekiem, lietojot komūnistiem parasto leksikonu:

„Mēs nedrīkstam ne mirkli aizmirst, ka pēdējā laikā arī baznīckungi sākuši pastiprinātā kārtā aust savus tumsības un māņu tiklus pār jaunatni. Vilkšanas uz iesvētībām, krustiņu nēsāšana u.t.t. liecina, ka baznīckungi, maskojoties aiz reliģijas dogmām, darbojas kaitnieciski pret Padomju Latviju. Ja Stāļina konstitūcijā ir atzīta reliģisko kultu brīvība, tad tas gan nenozīmē, ka mācītājiem ir tiesības noskaņot jaunatni pret padomju varu. Katrs darbs, kas vērstas pret sociālistisko celtniecību, lai tas slēptos aiz kādām maskām slēpdamies, tiks iznīdēts pašā saknē.”

Te jāatzīmē komūnistiem tik ļoti iecienītais paņēmieni — reliģisko dzīvi nostādīt kā apzinātu kaitniecību padomju iekārtai. Tādēļ dabūja ciest arī daudzi garīdznieki, bijušie ticības mācību skolotāji.

XI. KOMŪNISTISKĀ DISCIPLĪNA SKOLU DZĪVĒ

1. Disciplīnas jēdziens.

Skolas praksē par disciplīnu mēdz uzskatīt zināmu audzināšanai un mācībai nepieciešamu kārtību, kas ievērojama tiklab audzinātājam, kā audzēkņiem, tiklab skolotājiem, kā skolēniem. Paidagoģija par svarīgāko faktoru skolas disciplīnas uzturēšanā atzīst skolotāja personību un autoritāti. Sevišķi tas attiecas uz paidagogiem, kas nodarbojas ar bērniem un jaunatni.

Princīpā komūnisti ļoti uzsvēra disciplīnas nozīmi un nepieciešamību. Viņu disciplīnas teorija bija ļoti daudzvārdīga, fražaina un, zināms, pirmā kārtā komūnistu aģitācijas līdzeklis. Tomēr viņu mācība arī skolas disciplīnas jautājumā, tāpat kā citos kultūras un saimnieciskās dzīves novados, nebūt negāja kopsolī ar attiecīgo praksi. Bez pārspilējuma var sacīt, ka teorija un prakse šeit gāja gluži pretējos virzienos, jo visa komūnistiskā audzināšanas sistēma bija pielāgota nevis disciplīnas celšanai, bet tās graušanai. Skolu dzīves novērojumi noteikti rādīja, ka taisni tais skolās, ko komūnistiskais gars bija paspējis visvairāk sagandēt, disciplīna bija noslīdējusi līdz galīgam sabrukumam. Var pat sacīt, ka komūnisms un disciplīnas sabrukums mūsu skolu dzīvē bija gandrīz identiski jēdzieni.

Bet par disciplīnu skaisti runāt komūnisti it labi prata. Nemaz neskarot Padomju savienības autoritātes paidagoģijas jautājumos, piem., prof. Kaīrovu, Gruzdjevu u.c. tas redzams arī Centrālā paidagoģiskā kabineta direktora R. Miķelsona rakstā „Apzinīgas disciplīnas audzināšana” *). Starp citu jāpiezīmē, ka Miķelsonam daudz labāk veicās balstīties uz Ļeņina un Stāļina izteicieniem, nekā uz Vakareiropas paidagogu atziņumiem.

Par nekomūnistiskās iekārtas skolām R. Miķelsons nodod ļoti ātru un iznīcinātāju spriedumu: tur esot nodibinājusies „dīdīšanas disciplīna! Tikai padomju skolā esot radusies iespēja audzināt skolēnos apzinīgu disciplīnu”. Šī „apzinīgā” disciplīna R. Miķelsona plašajā definējumā nozīmē sekojošo:

„Augstu uzticības pakāpi, godīgumu un neatlaidību mācībās un sabiedrisko pienākumu pildīšanā; apzinīgu noteikta režīma ievērošanu un sociālistiskās sabiedrības uzvešanās noteikumu pildīšanu, cieņību pret skolotājiem un kulturālās attiecības ar biedriem un pieaugušiem; saudzīgu apiešanos ar sociālistisko īpašumu un konkrēti ar skolas mantu; nesamierināmas attiecības ar visāda veida disciplīnas traucējumiem un aktīvu palīdzību skolotājiem to cīņā ar šiem traucējumiem.”

Ja neievēro mistisko „sociālistiskās sabiedrības uzvešanās noteikumu pildīšanu”, kas var nozīmēt pilnīgi apzinātu un visiem iespējamam

*) Padomju Latvijas Skola. 1941. Nr. 1, 20 lapp.

līdzekļiem organizētu cīņu pret katru „nesociālistisku” darbinieku un darbu, pārvēršot skolu par politiskas revolūcijas un cīņas lauku, pārējās prasības ir gluži vispārīgas dabas un visiem pieņemamas. Var samierināties arī ar tādu „valodas ziedu” b. Miķelsona definējumā, ka „disciplīna ir ... nesamierināmas attiecības ar ... disciplīnas traucējumiem”.

Mūsu skolu dzīve liecināja, ka vairums skolu tieši disciplīnas ziņā piedzīvoja vislielākās grūtības, pie tam taisni komunistu reformu dēļ.

2. Disciplīna komunistu teorijā un praksē.

Runājot par „apzinīgas” disciplīnas audzināšanas līdzekļiem, R. Miķelsons piemin šādus faktorus: Skolēnu darba pareizu organizāciju, skolotāju autoritāti, skolēnu kolektīvu, skolēnu uzvešanās noteikumus, kontroles organizēšanu, piemin arī uzmudinājumus un sodus.

Arī pret šiem skolēnu disciplīnas uzturēšanas līdzekļiem vispār nebūtu ko iebilst, ja vien komunistiskā prakse nebūtu strādājusi gluži pretējā virzienā, ja nebūtu notikusi apzināta disciplīnas graušana. Aplūkosim pavisam īsi, kā šie minētie disciplīnas faktori realizējās mūsu skolu dzīvē komunistu varas laikā.

a) — Skolēnu darba pareiza organizācija ir patiesi labs līdzeklis kārtības jēdziena nostiprināšanai skolēnos. Te jāatzīmē vispirms cieši noteikts un skolēnam veicams darba daudzums, darba un atpūtas maiņas, vienādas prasības vienādi spējīgiem skolēniem, katram darbam paredzēts laiks, vieta u.t.t.

Bet ko komunisti darīja? Mītiņu runās un laikrakstos neskaitāmas reizes deklarējuši, ka viss līdzšinējais, visa skolu dzīve un iekārta, visa mācība un audzināšana nav nekam derējusi, ka viss esot gājis bez kārtības, bez plāna un bez jēgas, ka visa mūsu kultūra esot tikai viena liela „atpalcība”, komunisti veselu pusgadu lika skolām darboties bez programmām (Ja neskaita Jaunajā Komūnārā iespiestos fragmentus), bez mācību plāna un bez mācību grāmatām, pie kam dažos priekšmetos šāds stāvoklis turpinājās līdz mācību gada beigām. Paši kā drudzī raustīdamies, lai tikai jo vairāk izdabātu Maskavai, komunistu varas vīri arī skolēnu nodarbināšanai deva rīkojumu pēc rīkojuma, uzlikdami tiem tik daudz pienākumu, ka to visu paveikt bija pilnīgi neiespējami. Jāpiemin tikai sarkano stūrīšu rīkošana nevien skolā, bet pat atsevišķās klasēs, komunistisko uzvedumu iestudēšana, telpu dekorēšana dažādiem „svinīgiem” gadījumiem un svētkiem, sienas avīzes, kuru skaits dažās lielākās skolās tuvojās simtam, skolēnu sanāksmes, mītiņi, kas bieži vien notika mācību laikā — ja vien to vēlējās kāds biedrs komsorgs, vai biedre vecākā pionieru vadītāja, skolēnu komiteju vēlēšanas un pārvēlēšanas, komiteju sēdes ar protokolu rakstīšanu, piedalīšanās Augstākās padomes vēlēšanās ar aģitrupu izbraucieniem un māju apmeklējumiem, pionieru un citu pulciņu nodarbības nereti līdz vēlai naktij, pat līdz agrai rīta stundai, skolotāju un citu darbinieku biežās maiņas, kam sekoja arī jaunas prasības

un jauni darba veidi, un — galvenais — visa satrauktā dzīve, kas tik lielā mērā skāra arī ģimenes, skolas un skolēnus pašus, ka par mierīgu un noteiktā kārtībā pildāmu darbu nemaz nevarēja būt runa. „Skolēnu darba pareizas organizācijas vietā” bija stājies komunistisks chaoss, kas jau pēc būtības ir pilnīgs pretstats rūpīgi normētai skolas dzīvei.

b) — **Skolotāju autoritāte** ir neapšaubāmi pats svarīgākais līdzeklis disciplinēta skolas darba iekārtošanā. Komunistisko teoriju autors Lēņins kādā no saviem rakstiem saka tā: „Tautskolotājs pie mums ir jānostāda tādā augstumā, kādā viņš nekad nav stāvējis, nestāv un nevar stāvēt buržuāziskajā sabiedrībā.”*) Kas no šīs aģitācijas frazes iznāk komunistu praksē, to rāda mūsu skolotāju piedzīvojumi Baigajā gadā. No visu šo skolu dzīvei liktenīgo gadījumu masas šeit pieminēsim tikai daļu, kas noteikti un apzināti grāva skolotāju autoritāti:

Skolu departamenta norādījums visiem skolu priekšniekiem un skolotājiem:

„Jau pirmajā skolas dienā jāpaskaidro skolēniem, ka skolotājs turpmāk uzrunājams bez piekarekļa „kungs”, vienkārši „skolotāj!”, vai arī ja vajadzība uzrunāt vārdā, „Skolotāj Kalniņ, skolotāj Ozol!”

Arī paidagoģija nekad neaizmirst, ka katrs saturs prasa attiecīgu formu. Šī patiesība ir spēkā arī zīmējoties uz tām cieņas izjūtām, kādām jāpastāv skolēnos pret saviem skolotājiem un vadītājiem. Personas, ko cienī, attiecīgi arī uzrunājamas, tāpat visam runas veidam jābūt pieskaņotam šai cieņas izjūtai. Bet komunisti pavēlēja skolotājiem pasacīt bērniem, lai turpmāk viņus uzrunā tā, kā virsseržants uzrunā jaunkareivi. Lomas bija mainījušās.

Skolnieks bija tapis par rīkotāju un pavēlētāju, skolotājs tikai pavēļu izpildītājs. Visasāk šādas attiecības izpaudās skolēnu komiteju, klašu pārstāvju un vispār komunistiskai aģitācijai vairāk pakļāvušos skolēnu rīcībā. Tas bija smags sitiens skolotāja autoritātei.

Vēl smagāk to grāva ārkārtīgi lielais „priekšnieku”, rīkotāju, pamācītāju, norādēju un brīdinātāju skaits, kas bija radies nabaga skolotājam. Skolotājs, sevišķi, ja tas gribēja saglabāt cilvēka cieņu un neatrada par iespējamu pārvērsties par komūnisma bruņnesi, bija atdots visu ļauno varu patvaļai. Nemaz nerunājot par visvareno NKVD (čeku) un Izglītības tautas komisāriāta Skolu pārvaldi, skolotājus pēc patikas rīkoja apriņķu un piecu lielāko pilsētu tautas izglītības nodaļas, Rīgā bez tam vēl sešas rajonu izglītības nodaļas, dažādie paidagoģiskie, politiskie un saimnieciskie inspektori, vietējā izpilkomiteja, LK(b)P ar dažādiem sekretāriem un partorgiem, komjaunatne ar tās komsorgem katrā pagastā un vidusskolā, sarkanarmijas polittruki, strādnieku un zemnieku milicija (ar vietējo PD sākot) pionieru vadītāji, skolotāju arodbiedrība, skolēnu, vecāku un darba vietas komitejas u.t.t. Bez tam vēl savus norādījumus skolotājam varēja dot katrs dikdienis, kas jutās aicināts tapt par komūni-

*) Lēņin. XXVII. 489. lapp.

stiskās pasaules cēlāju. Šie rīkojumi nereti bija viens otram pretrunīgi un pārvērtā skolotāju par izmēģinājumu trusīti uz komunistisko eksperimentētāju galda.

Bet savu nolūku tie panāca: Skolotājs un sevišķi skolas priekšnieks redzēja, ka viņš vairs nav nekāds skolas dzīves vadītājs un noteicējs, redzēja, ka viņam vairs nav tikpat kā nekādas varas savā darba laukā.

Skolu pārvaldes 1940. g. 3. okt. rīkojums visiem skolu priekšniekiem pavēlēja sazināties ar Komunistiskās jaunatnes savienības aprinča organizācijas komiteju un uzzināt, vai attiecīgā pagastā, resp. pilsētā darbojas komjauniešu šūna. „Ja šūna ir, pārzinim ar to jāuzņem kontakts.”

Šis „kontakts” faktiski nozīmēja pilnīgu atkarību no vietējās komjaunatnes, ar tās neierobežotu jaukšanos visās skolās, skolotāju un skolēnu dzīves nozarēs.

Šiem vispārīgas dabas norādījumiem uz komjauniešu pienākumiem vadīt visas skolas sabiedrisko dzīvi, sekoja gluži atklāti skubinājumi uzsākt noteiktu cīņu ar nekomunistiskajiem skolotājiem. „Jaunais Komūnārs” 118. num. rakstā „Komjaunatnei jāceļ šķiru modrība” šo cīņu ievada šādiem vārdiem:

„Komjaunatnes galvenais uzdevums ir visātrākā laikā izskaust no padomju skolas vecā reakcionārā gara paliekas, neizvairoties no aktīvas cīņas... Padomju skolas uzdevums audzināt komunistiskās sabiedrības cēlētājus, kas prasa enerģisku cīņu ar mācības spēku kūrību reakcionāro elementu savaldīšanā... atmetot, cīņā ar mūsu šķiras ienaidnieku, lieko liberālismu un humānismu.”

Tā tad līdzekļu izvēlē cīņai ar „reakcionāriem” mācību spēkiem un skolēniem nebija daudz jāgudro. Pat humānismam te nebija vietas. Ne-trūka arī skolu, kur komjaunieši ar lielu sparū metās šai cīņā, atļaudamies visādas vaļības.

„Par skolas dzīves vadītāju un noteicēju jau pašā mācību gada sākumā uzmetās vietējās komjauniešu grupas sekretārs L. L.,” raksta kāds St. pagasta skolas pārzinis. „L. jauca skolas dzīvē, kur vien varēdams, gandrīz ikdienas noturēja arī dažādas sapulces, kur slavēja padomju iekārtu un nopulgoja bijušo. Nodibināja arī visādus skolēnu kolektīvus un komitejas, kuŗu darbība izpaudās protokolu rakstīšanā un neauglīgā spriedelēšanā. Nekādas pozitīvas nozīmes šīm komitejām nebija un arī nevarēja būt. L. bieži ieradās skolā piedzēries un gāja klasēs „taisīt revīziju”, kā pats sacīja. Klausījās kā skolotāji māca klasēs un „pārbaudīja” skolēnu sekmes, lai gan pats bija beidzis tikai trīs klases šai pašā skolā un tālāk vairs nekur savu izglītību nebija papildinājis.”

Tai pašā pagastā darbojās komunistiskās jaunatnes organizētājs (komsorgs) Belovs. Nesekmības un sliktas uzvešanās dēļ izslēgts no pamatskolas un pēc tam huļīgānisma dēļ pāris nedēļas pasēdējis cietumā. St-nes 6-kl. pamatskolā noturētā sapulcē viņš par skolotāju nākotnes izredzēm izsacījās tā: „Mēs, komunisti, izmantosim vecos skolotājus un citus ierēdņus līdz pēdējam, bet pēc mēs iebāzīsim viņus cietumā bez logiem un beidzot iemetīsim jūrā par barību haizivīm.” Kā redzams, Belovam

bijusi ļoti pareiza informācija par skolotāju un citu latviešu inteliģences pārstāvju iznīcināšanas metodēm. Tikai haizivju vietā bija Sibīrijas meži.

„Paidagogu padomes sēdēs bieži vien bija jādzird komsorga G. Krūmiņa brutālie draudi skolotājiem un nacionāli noskaņotiem skolēniem,” lasāms kādā Rīgas pilsētas vidusskolas ziņojumā. — „Pionieři uzturēja ciešus sakarus ar komjauniešiem, kuři bieži rīkoja ballītes skolas telpās. Pēc tādām izpriecām telpas bija piemētātas papirosu galiem, gan visādiem netīrumiem. Nereti varēja atrast arī degvīna pudeles.” — „Komjauniešu ārējā raksturīgā pazīme bija: Pie kakla neaizpogāts krekls un uz vienas auss sašķiepta cepure, ko labprāt paturēja galvā arī telpās.” Tā par komjauniešiem atsaucās paidagogs, bet komunistu avīze raksta:

„Tie ir mūsu skolu labākie pārstāvji, mūsu labākie — sabiedriski aktīvākie un politiski izglītotākie skolnieki... Nav pielaižams, ka ir vēl tagad komjaunatnes pirmorganizācijas, kas nevada visu skolas sabiedrisko dzīvi, bet aprobežojas ar darbu starp nedaudziem aktīvistiem un komjauniešiem.” (Jaunais Komunārs. Nr. 79.)

Ziņas par komjauniešu hulīgānisko izturēšanos skolas telpās sarīkotajās ballītēs, tāpat par nemākulīgo un netaktisko jaukšanos skolotāju darbā klasēs kļuva arvienu biežākas. Komjauniešu, pionieņu vadītāju un citu komunistisko elementu saimniekošana skolās daudzās vietās draudēja pilnīgi sagraut mācības iestāžu darbu, līdz beidzot arī Skolu pārvalde jutās spiesta nākt skolām palīgā un ar visai mērenā tonī ieturētu rīkojumu ierobežot pārāk centīgos komunistiskās kultūras cēlājus — komjauniešus.

Šo visādi raksturīgo rīkojumu ievietojam nesaīsinātu:

„Visām skolu valdēm.

ITK Skolu pārvaldē ienākušas ziņas, ka dažās skolās komjaunatnes un pionieņu vadītāji devuši skolotājiem aizrādījumus skolotāju darba metodes jautājumos. Nevienam šo organizāciju vadītājam nav tiesību dot skolotājam aizrādījumus, un tāpēc Skolu pārvalde uzdod visiem skolotājiem nekavējoties ziņot par tādiem gadījumiem inspektoram lietas noskaidrošanai.

Tāpat arī ienākušas ziņas, ka daži komjauniešu pulciņu vadītāji skolā pulciņu laikā smēķē un atstāj skolas telpas pēc mācības papirosu galiem piemētātas un pat piespļaudītas. Ja tādas parādības būtu novērotas, par tām nekavējoties jāziņo inspektoram.

Skolotāji ziņojuši, ka daži komjaunatnes biedri savās svētku dienās demonstratīvi nestrādādot līdz citiem skolēniem (Preiļos). Skolu pārvalde uzdod inspektoriem noskaidrot šādas parādības un nekavējoties ziņot Skolu pārvaldei.

Rīgā, 1940. g. 14. okt., Nr. P—5016.

(J. Lieknis)

Skolu pārvaldes priekšnieks.

Skolu pārvaldes priekšnieks J. Lieknis tomēr bija pārvērtējis savus spēkus. Nebija apsvēris, ka šāds rīkojums vēršas pret komunistiskās jaunatnes sevišķo stāvokli un kompetencēm. Nebija apsvēris, ka šāds rīko-

jums ir apvainojums pašai komunistiskai partijai, kuŗas „brašā jaunatne” taču principā nevar grēkot ne pret sociālistisko uzvedību, ne pret komunistiskās audzināšanas paņēmieniem.

Tā paša gada 4. decembrī Skolu pārvalde ir spiesta ziņot visām tautas izglītības nodaļām, ka tā atsauc savus š. g. 14. okt. dotos norādījumus attiecībā uz komjaunatnes un pionieru vadītāju rīcību. Pats J. Lieknis no kādreizējā viceministra posteņa noslīdēja līdz Skolu pārvaldes priekšnieka amatam, pēc kam viņu vēlāk pavisam atlaida no aktīvā administratīvā darba.

Piezīmējams, ka liktenīgajā Skolu pārvaldes rakstā skolu valdēm bija iezadziens vēl viens grēks — atgādinājums žīdu skolēniem, komjauniešiem, ka tiem arī sestdienā jābūt skolā. Lai gan kristīgo svētdienas cilāja pēc patikas, paziņojot gluži vienkārši avīzē, ka t.u.t. datums „nav uzskatāms par atpūtas dienu”, žīdu svētdienu skārt nebija tik viegli, tāpēc žīdu skolēni sev iekārtoja nereti divas „atpūtas dienas” — savu sestdienu un vispārējo svētdienu. Skolu pārvaldes rīkojums uzdeva visiem inspektoriem „noskaidrot šādas parādības un nekavējoties ziņot par to Skolu pārvaldei”. No šiem ziņojumiem Skolu pārvaldes priekšniekam radās jauni spēcīgi ienaidnieki — žīdi, kas savu reliģiju labi prata sargāt arī tais laikos, kad antireliģiskā propaganda sita augstu vilni.

Jāpiemin, ka tikai savas darbības sākumā ITK iestādes sūtīja savus rīkojumus skolām tieši, bez kompartijas akcepta. Tas bija laiks, kad arī Izglītības resorā strādāja viens otrs sociāldemokrāts. Varbūt arī taisni tādēļ vēlāk katrs kautcik ievērojams rīkojums vispirms gāja uz partijas namu, kur to vai nu akceptēja, koriģēja, vai noraidīja. Tikai pēc tam to varēja sūtīt skolām.

Ar Skolu valdes paredzēto ierobežojumu atcelšanu sākās dažādu elementu jaukšanās skolu dzīvē visplašākā apmērā. Daži skolu pārzīņi un direktori, gribēdami pasargāt skolu dzīvi no neatbildīgu personu iejaukšanās, mēģināja dažādos līdzrunātājus un pamācītājus ierobežot, piem., pionieru un komjaunatnes šūnu vadītājus nepieaicinot pavidagogu sēdēs u.t.t. Tādai opozicionālai nostājai sekoja bargi atgādinājumi ievērot komunistisko kārtību.

Tas pats sakāms par skolēnu komiteju un vecāku pārstāvju pieaicināšanu. Lielākā daļa jau vispār nāca bez aicinājuma un pamācīja vai izbāra skolotājus pat klasē skolēnu priekšā. Minēsim dažus piemērus:

„Kādu dienu mūsu skolā ieradās pagasta PD (milicijas palīgdienesta kārtībnieks) un bargi piedraudēja skolotājiem, ka viņš nu raudzīsies, lai skolotāji nemēģinātu strādāt vecā plutokrātiskā garā.” (S. 6 kl. pamatskola.)

„Skolā ieradās pagasta milicis (beidzis pamatskolas 4 klases) nolasīja bērniem „referātu” par LPSR iekārtu un lika dziedāt internacionāli. Par nemācēšanu ļoti brīnījās un stingri piekodināja vistuvākā laikā iemācīties.” (A. 4 kl. pamatskola.)

„Skolas pārzīnis bija kāds pagasta izpildkomitejas loceklis, partijas biedrs, pēc amata skroderis. Viņš nāca uz skolu katrā svinīgā un nesvinīgā gadījumā un teica runas skolēniem. Neuzticēdamies šim

kontrolierim, vietējās arodbiedrības priekšnieks — arī skroderis pēc nodarbošanās — nāca savukārt kontrolēt pirmo skroderi un arī skolotājus.

Atnāca piedalīties arī sieviešu dienas svinīgajā aktā ar runu.

Lai viss izdotos labi, pirms došanās klasē vēl apvaicājās pārziņei, kur atrodoties Kopenhāgena un atvainojās, ka neesot paguvusi runu labi sagatavot. Šī sagatavošanās gan bija jāsaprot tikai kā iemācīšanās lasīt, jo runu — gaŗu gaŗo un pilnīgi gatavu — viņam jau bija atsūtījusi partija. Lasīdams mocījās pats un mocīja bērnus, kam tas viss bija jāklausa." (P. 4 kl. pamatskola.)

„Kādu dienu skolā ieradās pionieŗu vadītāja ar vietējo komjau-nieti un lika pārziņei atstāt skolotāju istabu, lai varētu tur bez lie-ciniekiem nokārtot kādas darīšanas. Pēc tam noturēja aģitācijas sa-pulci. Pionieŗu vadītāja aicināja bērnus balsot par kādas skolotājas aiziešanu vai palikšanu skolā. Šī sapulce notika mācību laikā, saai-cinot visas klases kopā." (S. 6 kl. pamatskola.)

„Pionieŗu vadītājs uzsāka darbu arī mūsu skolā. Skolotājiem gāja gaŗām, jo vadītājam taŗu lielākas tiesības skolā, lai gan tas bija beidzis pamatskolas 3 klases. Darbs nekā neveicās. Viņa vietā iecēla citu, kam bija vēl drošāka uzstāšanās pret skolēniem un skolotājiem. Pēc tam it drīzi trešo. — Kādu dienu skolā ieradās kāds jauneklis. Tikai vēlāk noskaidrojās, ka tas ir pats skolu un pionieŗu instruk-tors. Izjautā par visu. Apskata atzīmes skolēnu rakstu darbos. Ne-kas nav labs, un kas darīts, tas vai nu par maz darīts, vai slikti da-rīts. Otrā dienā iet visās klasēs, visās mācību stundās, visur iejau-cas pasniegšanā un skolēniem dzirdot kritizē. Pārējā laikā izvairās no sarunām, pulcina skolēnus ap sevi un izjautā. Vēro, vai nenotiek slepenas sarunas un vai ko nevēlamu neredzēs."

Sākt kādu disputu vai nostāties pret pionieŗu vadītāju, komsorgu vai citu komūnistisko jaunieŗu rīcību nebija nekādas nozīmes. Skolotājam ne-bija nekādu izredžu pret tiem dabūt taisnību. Piemēram, kādā Valmieras apr. skolotāju sapulcē 1941. g. 3. janv. no skolu pārziņu puses pacēlās bal-sis pret dažādo pārlūku rīcību, Izglītības nodaļas vadītājs Junge asi un nepārprotami pateica, vainīgais vienmēr būšot skolotājs.

Vidusskolās lieli nopelni skolotāju autoritātes graŗšanā bija **skolēnu komitejām un to pārstāvjiem**. Pēc noteikumiem „skolēnu komitejas pārstāvis uz skolas direktora aicinājumu piedalās pāidagoģiskās sēdēs to jau-tājumu apspriešanā, kas skar komitejas darbību". Tā kā skolēnu komite-jas darbību „skāra" visi uz skolu dzīvi attiecīgi jautājumi, tad skolēnu komitejas varēja runāt līdzī vienmēr un visur.

Ne mazāk komūnistiski rīkojās dažādi citi ļaudis, kas vien apzinājās savu spēku jaunajos apstākļos. Te tikai kādus piemērus:

Rīgas keramikas fabrikas strādnieku komitejas divi locekļi ierodas kādā Rīgas pilsētas pamatskolā un pieprasa telpas saviem sarīkojumiem. Pārzinis aizrāda, ka telpas ar rakstu izprasāmas pilsētas izglītības pār-valdē. „Tā vecā kārtība," noteic telpu prasītāji un aiziet. Pēc neilga laika zvana rajona partijas sekretārs un pieprasa paskaidrojumus šai lietā. Tos saņēmis, viņš izlamājas un noteic: „Es jūs ar visu izglītības komisāriā-tu izmetīšu pa logu!" —

Un meta arī. Viena gada laikā izglītības resorā mainījās četri ministri, resp. komisāri; pašu ministriju trīs reizes radikāli pārkārtoja, nemaz nerunājot par atsevišķo darbinieku maiņu. No tiem neviens nevarēja būt pārliecināts, ka vēl rītā turpinās savu darbu. Kā piemēru var minēt pašu komunistu ieceltā vidusskolu daļas vadītāja b. R. likteni. Izpildidams priekšniecības pavēli, viņš aizbrauca uz dažām dienām revidēt skolas kādā provinces stūrī. Pārbraucis R. ļoti izbrīnējies redz, ka viņa vieta vidusskolu daļas vadītāja kabinetā ir aizņemta. Tur sēd kāds no Padomijas atbraucis biedrs.

Daudzas pagastu izpilkomitejas it vienkārši norīkoja skolotājus dažādos darbos: gan ražas novākšanas pārskatu sastādīšanā, gan sējas kampaņas „atskaites” izgatavošanā un dažādu grafiku zīmēšanā. Tas sevišķi notika tajos pagastos, kur „nevēlāmu elementu iztīrīšanas akcijā” agrāko lietpratīgo darbinieku vairs nebija, to vietā pagastu kancelejās bija ielikti dažādi komunistu pusanalfabēti, kas dažādu pārskatu sastādīšanā bija galīgi neprašas.

Skolu pārvalde 1941. g. 17. maijā ar sevišķu apkārtrakstu gan mēģināja nostāties pret šādu skolotāju nodarbināšanu ārpus tiešā garīgā darba kultūras laukā, bet panākumi šim apkārtrakstam bija vāji. Skolu pārvalde savā apkārtrakstā Izglītības nodaļu vadītājiem gan „kategoriski noliedz nodarbināt skolotājus darbos, kas traucē viņu tiešo skolotāja pienākumu pildīšanu”, bet tad turpat piebilst, ka minētajos darbos „skolotājus var nodarbināt tikai viņu brīvajā laikā, neatraujot no skolas darba”. Bet tā kā pēc šo jauno rīkotāju izpratnes skolotājs savā darbā strādā tikai 5 — 6 stundas dienā (klasē), tad skolotājam „brīva” laika vienmēr ir diezgan. Bez tam — šos izpildkomiteju rīkojumus neievērot, nozīmēja uzņemt lielu risku arī pašam skolotājam. Katrā izpildkomitejā taču atradās kāds visuvarens kompartijas pārstāvis, kāds vietējās šūnas sekretārs, kāds partorgs vai kāda cita partijas ielikta uzticības persona, kas skolotāja nepaklausības gadījumā varēja smagi atriebties tādām augstākās varas iestāžu rīkojumu sabotierim. „Un tā nu iznāca,” raksta, piem., P. 6. kl. pamatskola, „ka pavasarī vajadzēja skriet vai ik pārdienas apsētas platības mērīt, bet skolas darbus veikt nebija iespējams.”

Kā raksturīgu laikmeta dokumentu ievietojam kādu „lūgumu”, īstenībā paziņojumu par jau notikušu skolas apkalpotāja izdzīšanu un komunistu spiega ielikšanu izdzītā vietā, kas tad kļuva par faktisko skolas dzīves kārtotāju. Ievērota arī iesnieguma pareizrakstība:

„Tautas Izglītības Komisāriātam.

LPSR Džūkstes Laukstrādnieku un Lauksaimniecības darbinieku
Arodbiedrības Komiteja.

L Ū G U M S

„Uz Komitejas sēdes protokola Nr. 11 lēmuma.

Par Džūkstes pagasta Nepilnās vidusskolas apkalpotāju Kaulbarts Arnolds nomaiņīšanu. Komiteja Kaulbarts Arnoldu atzīst kā neuzticīgu šai amatā. Kā bijušo aizsargu kārtībnieku, vecās iekārtas piekritēju. Tā kā skolā vis personāls sastāv no bijušiem aisargiem, kā

ari pasīviem mūsu laikiem. Komitejs lemj ieliekt skolā savu uzticamu biedru aktīvu sabiedrisku darbinieku b. A. A. dzimušu 1914. g. 14. aprīlī, dzīvojošu Džūkstes miestā šlīpa mājā.

16. Martā 1941. g.
Džūkstē Nr. 27.

Priekšsedētais (paraksts)
Sekretāra V—tā (paraksts)

Minēto piemēru vairums rādīja, ka komūnistiskās reformas atņēma skolotājiem un sevišķi skolu priekšniekiem to varas minimumu, kas tik nepieciešams viņu autoritātes uzturēšanā. Zināms, šī skolotāja iespaids ierobežošana, ja arī nerunātu par pilnīgu tā iznīcināšanu, centās iznīdēt arī skolotāju cieņas jūtas skolēnos, bez kā audzinātāja autoritāte nemaz nav domājama. Šim nolūkam vislabāk kalpoja komūnistiskā prese. Ja dažādie varas vīri savu varenību demonstrēja tikai skolas sienās vai vienā otrā atklātā sapulcē, komūnistu prese padarīja skolotāju par publiska uzbrukuma priekšmetu.

Arī par to bija gādāts, lai tas, ko padomju prese rakstītu par skolotājiem, būtu zināms arī skolēniem. Viens no tādiem periodiskiem izdevumiem, kas it sevišķi sacentās skolu darbinieku nopulgošanā un nomelnošanā, bija dienas laikraksts „Brīvā Jaunatne”. Skolu departaments to ieteica (lasi — pavēl!) „skolām un skolotājiem abonēt un lasīt, kā arī iepazīstināt skolēnus ar plašo jaunatnes laikrakstu” (1940. g. 23. jūl. raksta Nr. A—229).

Kad vēlāk Latvijas darba jaunatnes savienība pārvērtās par Latvijas komūnistiskās jaunatnes savienību un „Brīvās Jaunatnes” vietā iznāca „Jaunais Komūnārs”, tas palika par Izglītības komisāriāta oficiālo izdevumu un bija obligāti abonējams visām mācības un audzināšanas iestādēm. Kādus rakstus, zīmējoties uz skolām un skolu darbiniekiem, ievietoja šie laikraksti, var spriest kauču no šī viena piemēra, kas iespiests „Brīvās Jaunatnes” 19. num.:

„Maksīms Gorkijs savā laikā sacījis, ka inteliģence ir buržuāzijas klēpja sunītis. Ja vispār šos tumšos ļaudis, ko par skolotājiem sauc, var apzīmēt par inteliģenci, tad šie Gorkija vārdi uz viņiem attiecināmi vispilnīgākā mērā.”

Saskaņā ar skolu departamenta rīkojumu skolotājiem pašiem jāiepazīstina skolēni ar šo laikrakstu, citiem vārdiem sakot, šis un vēl citi skolotāju „raksturojumi” nolasāmi klasē. Tai pašā laikrakstā vietvietām ievietoti šādi redakcijas uzsaukumi un atgādinājumi: „Jaunatne prasa atbildes!” — Redakcija aicina visus attiecīgus, galvenokārt izglītības iestāžu darbiniekus, lasīt un uzmanīgi sekot rakstiem „Brīvā Jaunatnē”, lai dzirdētu jaunatnes balsi un ievērotu to!” — „Audzinātāji, skolu darbinieki, visi, kam nākas darbā saskārties ar jaunatni, klausieties jaunatnes balsi „Brīvā Jaunatnē”!” Un tā nu skolotājiem, šiem „tumšajiem ļaudīm”, vajadzēja nevien pašiem atzīt savu tumsību, bet to nožēlot arī skolēnu priekšā.

Tas viss arī varēja būt kādā sakarā ar komūnistu „paškritiku” ar pašizpļaukšanās metodi, kas prasīja katru pārkāpumu un pārkāpēju

saukt vārdā, rakstīt par to avīzēs, apkārtrakstos, izsaukt konferencēs u.t.t. Tā, piemēram, „Padomju Latvijas” 1941. g. 13. maija numurā ievietots raksts „Apgūt boļševisma mācību”. Tur starp citu lasāms:

„Jānosoda tie komunistu un bezpartejiskie vadītāji, kas nevižīgi pieiet savu teoretisko zināšanu pacelšanai, neatrod laiku marksisma — lēņinisma pētīšanai. Vai nav jākaunās, piemēram, Kārsavas pagasta partorganizācijas bijušam sekretāram b. N. (nosaukts vārdā), kas līdz šim nav atradis par vajadzīgu uzlabot savas politiskās zināšanas, nav atradis laiku partijas vēstures pētīšanai.”

Pieminētais „nosodījums” gan neattiecas uz skolotāju, bet uz kādu bijušo partijas šūnas sekretāru. Partijas ļaudīm komunisti nekad neuzbrūk, tie ir nemaldīgi un neskarami. Ja tie nogrēkojušies, tos vispirms padara par „bijušiem”, — padzen no partijas amatiem un tad, vai nu liek pie kauna staba, vai vienkārši pie sienas, kā nu kuŗo reizi vajadzīgs.

Ar skolotājiem, no vienas puses, lieta ir daudz vienkāršāka. Tie visumā izjuta komūnismu kā tautai un zemei uzbrukušu briesmīgu nelaimi, un tikai retais no skolotāju saimes pārgāja komunistu kalpībā. Te no komunistu puses nekādas ceremonijas nebija vajadzīgas. Būtu it labi paticis atbrīvoties no visas nekomunistiskās skolotāju masas, bet ko likt viņu vietā? Skolas darbs prasīja lietpratējus, ko nevarēja aizstāt ar tiem komunistu pusanalfabētiem — dīkdieniem, kas ieņēma dažādus amatus pionieŗu, komjaunieŗu, kompartijas un civilpārvaldes līdz neapzināmiem apmēriem izplestajā kanceleju aparātā. Tāpēc komunisti centās, cik iespējams, daudz skolotāju pārvilkt savos piekritējos ar ļaunu vai ar labu, ar draudiem, spaidiem un melīgiem solījumiem. Nepaklausīgo skolotāju zākāšana presē, konferencēs un skolu sienas avīzēs bija viens no tiem spaidu līdzekļiem, kā sagŗaut skolotāju morālos spēkus, tos garīgi salauzt, lai tad pārņemtu savā rīcībā.

Tā, piemēram, A. 6. kl. pamatskolas skolotāji vispār rosīgi piedalījās sabiedriskā dzīvē, vadīja kori, piedalījās teātru izrādēs, arodorganizāciju darbībā u.t.t. Tomēr Tukuma apr. skolotāju sanāksmēs Izglītības nodaļas vadītājs atkārtoti pieminēja A. skolu kā tādu, kas nekā nedarot pagasta sabiedriskajā dzīvē un ar to esot „slavena visā Tukuma apriņķī”. Kad skolas pārzinis janvāra konferencē tieši jautāja, kas tad skolotājiem jādara, lai viņa darbu sabiedriskajā dzīvē varētu uzskatīt par pilnvērtīgu, atbilde bija šāda: Skolotājiem jāpalīdz pionieŗu vadītājam un komjauņatnes darbiniekiem, bez iztrūkumiem jāpiedalās mītiņos un masu sapulcēs, pie tam nevien kā klausītājam, bet ar aktīvu līdzdarbību.

To nu skolotāji it vienkārši nevarēja un arī negribēja darīt.

Latvijas PSR Drāmas teātrī 1941. g. 15. martā notika Rīgas skolotāju un citu izglītības darbinieku sanāksme. Tur kompartijas centrālkomitejas loceklis Pelše, referēdams par Rīgas pilsētas izglītības iestādēm, nosauca veselu rindu skolu un skolotāju, kuŗu nostāja viņu nepavisam neapmierinot. Trūkstot darbības plāna, disciplīnas neesot (bet komunisti paši to tieši grāva), skolēniem vājas sekmes, skolotāji, vārdā saukti, pavirši pildot savus pienākumus, esot darbā nolaidīgi u.t.t.

Apriņķu izglītības nodaļu apkārtrakstos nereti bija ievietoti veseli

skolotāju saraksti, kam izteikts „stingrs rājiens un pēdējais brīdinājums ar ierakstu dienesta gaitas aprakstā”.

Liepājas aprinča tautskolu inspektrese A. kādam ilggadīgam skolas pārzinim uz viņa pilnīgi pamatotu iebildumu kādā metodikas jautājumā skolotāju konferencē atbildēja it vienkārši: „Jūs esat politiski dumjš!”

Laikraksta „Taisneība” 1941. g. 13. maija numurā ievietots kāds Ilūkstes apr. skolu direktoru, pārzinju un mācības daļu vadītāju apspriedes protokola izraksts, kur minēti vairāki skolotāji, kas „nepilda savus pienākumus”, „neievēro skolas režīmu”, tāpat sacīts, ka skolās visumā trūkstot „komunistiskas kritikas”.

„Ķengu raksti avīzēs, nozākāšana skolotāju sanāksmēs un vainīgo nosaukšana oficiālos apkārtrakstos varēja arī paiet gaŗām lielajai skolēnu saimei. Tāpēc komunisti gādāja par to, lai skolotāju cieņas grausana notiktu pašā skolā ar „sienas avīzes” palīdzību. „Jaunais Komūnārs” 44. numurā tā attēlo kādu sienas avīzes varoņdarbu:

„Pļaviņu komjaunatnes šūna uzsākusi aktīvu darbību. Bez iekšējā politiskā audzināšanas darba tā pulcē ap sevi progresīvākos skolniekus un izdod vidusskolā sienas avīzi „Temps”. Tās pirmais nrs. jau piedzīvojis „ugunskristības”. Avīzē kāds skolnieks kritizēja remdenos skolotājus un aizrādot, ka skolnieki vilušies, gaidot no saviem skolotājiem lielāku progresu, aicināja tos aizmirst vecos laikus. Atsaucība bija dažāda.

Lai gan avīzes cenzēšanu bija izdarījusi vietējā KP, skolas direktors to pavēlēja noņemt. Ar partijas palīdzību izdevās starpgadījumu likvidēt un avīzi izkāra par jaunu. No šī incidenta jau varēja gandrīz rasties iespaids, ka mūsu paidagogi bez saviem tiešajiem pienākumiem grib uzņemt aizbildniecību par komjauniešiem un regulēt viņu darbību sev patīkamā virzienā. Tādā gadījumā būtu jāvēlas no viņiem vairāk šā laikmeta izpratnes.”

Piemēra dēļ no gaŗās līdzīgu gadījumu virknes, kur komjaunieši sienas avīzēs ķengāja nacionāli noskaņotus skolotājus, minēsim tikai attiecīgas sadursmes kādā mākslas skolā, balstīdamies uz šīs skolas paidagogu personīgiem apliecinājumiem:

„Skolotāju stāvokli pavisam neciešamu padarīja komunistu ieceltā direktora atļauja ievietot skolēnu sienas avīzē ķengu rakstus par skolotājiem. Tas graŗva disciplīnu un dezorganizēja jau tā graŗto skolas dzīvi un darbu. Viens šāds raksts parādījās avīzē par skolotāju P. ar virsrakstu „Fizikas stunda”. Raksta autors skolēns G. te bija netaktiski izzobojis sava skolotāja mācīšanas veidu un smieklīgi sagrozījis viņa izteicienus. Neapzinīgākos skolēnos raksts izraisīja neapvaldītus smieklus un gaŗas pārrunas ilgākam laikam.

Otru tāda paša veida rakstu „Zīmēšanas stunda” gribēja ievietot sienas avīzē I. klases skolniece par zīmēšanas skolotāju M. Tā kā šai rakstā skolotājs bija arī nolamāts, izteicieni sagrozīti un nekas neatbilda patiesībai, skolotājs lūdza direktoru neatļaut raksta ievietošanu. Rakstu tomēr atļāva izlikt, nemaz vairs nesazinoties ar skolotāju M. Citiem direktors izteicās, ka lai gan raksts nesaskanot ar patiesību, tomēr pēc formas tas esot labi uzrakstīts.

Tikai pēc tam, kad skolotājs M., kas nejauši gadījās klāt pie raksta izlikšanas, to redkolēģijai atņēma un lietu nodeva izmeklēt skolas kom-sorgam, kompartijas biedram P. Komsorgs atzina direktora rīcību par nekorektu, un tā raksts palika neievietots.

Pēc šīm un daudzām citām nejēdzībām arī skolas saimē radās nesa-skaņas, sāka zust agrākais vienotības gars un darba prieks. Mācību ga-dam noslēdzoties, vairāki skolotāji iesniedza ziņojumu par aiziešanu no skolas.”

Lai gan par sienas avīzi un tās uzdevumiem runāts arī atsevišķi, jā-piemin arī tās divējādās mērauklas, kādas lietoja, izvēloties upurus sie-nas avīzes rakstiem. Paralēli jau minētam piedzīvojumam, norādīsim ti-kai uz attiecīgu gadījumu Z. pamatskolā.

„Sienas avīzes saturā paredzēta arī skolēnu nevēlāmu īpašību apka-rošana, bet to nedrīkstēja attiecināt uz pionieriem. Mūsu sienas avīzē kād-reiz parādījās rakstiņš, kuŗā starp dažiem nekārtīgiem skolēniem bija minēts arī kāds sarkanais pionieris. Izcēlās liels tracis. Apvainotais pio-nieris kopā ar pionieŗu vadītāju tik „boļševistiski” aizstāvējās, ka piespie-da viņa vārdu no avīzes dzēst.”

„Quod licet Jovi, non licet bovi”. Šī seno romieŗu paruna nebija zau-dējusi savu nozīmi arī komūnistu laikos. Izlaidīgais sarkanais pionieris drīkstēja aizstāvēties un panāca, ka viņa vārdu nemin nekādā ļaunā no-zīmē, bet godīgs skolotājs to nespēja. Skolēniem vajadzēja lasīt un zināt, kādi „reakcionāri tumsoņi” ir viņu skolotāji. Skolotāju autoritātes un cie-ņas graušanai šāds veids šķita derīgs. Un to komūnistiem tikai vajadzēja.

c) — Skolēnu kolektīvs, kā skolēnu kopība klasē un visā skolā, ar zināmu kopgaru, kopīgu izpratni dažādos uzvedības un skolas dzīves jau-tājumos ir nenoliedzami svarīgs disciplinētājs faktors. Bet tāds kolek-tīvs var izveidoties tikai tur, kur pastāv visiem zināma un noteikti res-pektējama dzīves kārtība, visiem obligātas dzīves normas. Skolēns nevar būt vienaldzīgs un arī nav vienaldzīgs pret savas sabiedrības, sava kol-lektīva uzskatiem. Katra novirzīšanās no kopības atzinumiem var būt smagi izjūtama īpatnim, kas neatzīst kopsoli. Tāpēc skolās un klasēs, kā šaurākās vairāk saliedētās vienībās, parasti izveidojas noteikti atzīnu-mi par katra skolēna attieksmēm pret skolu, skolotājiem un pārējiem skolēniem. Ja skolotājam šo kopgaru izdodas iekļaut pareizās sliedēs, kla-ses vai skolas kolektīvs var būt ļoti labs palīgs audzināšanā un disciplī-nas uzturēšanā.

Bet komūnisti iznīcināja taisni paŗu kolektīvu, **iznīcināja klases un skolas kopgaru.** Un kur tas nebija panākts, tur visi viņu rīkojumi, pavē-les, reformas bez apstājas strādāja šādā virzienā. Vienotas tautas vietā komūnisti nolika šķīru cīņu, šķīras, kuŗu intereses esot gluŗi pretējas; tautas valdības vietā — proletāriāta diktāturu, īstenībā — savu partijas diktāturu pār proletāriātu; tautas locekļu sapraŗšanās vietā — neuzticī-bu un naidu. Kur te vieta visus īpatņus aptvērējam kopgaram, kas tik nepiecieŗams katram spēcīgam un nozīmīgam kolektīvam? Skolas un kla-ses tika tāpat saŗķeltas, iekŗēji sakūdītas šķīru naidam, tāpat kā visa

sabiedrība. Skola taču nebija nekāda „laimīgo sala”, kas būtu varējusi palikt ārpus mūsu dzīves un tautas traģēdijas. Tā dzīvoja visam līdzī, un tāpēc arī nav iespējams runāt par visu skolu vai tikai kādu klasi saliedētāju kopgaru.

Pamatskolās oktobrēni, sarkanie pionieri, vidus- un arodskolās komjaunieši, to kandidāti un aktīvisti, dažādu vadītāju un komsorgu kūdīti pret latviski domājošiem skolotājiem un skolēniem, uz spiegošanu un no-devību musināti, tie sastādīja zināmu privilēģētu grupu. Tai vajadzēja rīkoties pēc kādām sociālistiskās disciplīnas normām, kas faktiski atļāva tiklab šiem skolēniem, kā viņu vadītājiem, vislielāko patvaļu un neiero-bežotu brīvību cīņā pret latvisko krietnību.

Kopgara visumā trūka. Bet kur tas bija uzglabājies no agrākiem lai-kiem, tur skolēni gluži instinktīvi vērsās pret to ārdītāju un skaldītāju elementu, ko komunisti tik bagātīgi lēja skolu dzīvē. Skolu un klašu kop-gars te izteicās ciešākas nostājas un latviskas izteiksmes meklēšanā pret tautas dzīves ārdītāju komūnismu.

Padomju paidagoģija pieraksta skolēnu kolektīvam arī lielu disciplinētāju lomu, izveidojot no skolēnu pārstāvjiem kādu skolēnu tiesu vai administratīvu orgānu. Līdzīgi mēģinājumi notika arī mūsu skolās. Kādi rezultāti bija šiem mēģinājumiem, rāda šāds apstākļu tēlojums T. nepil-najā vidusskolā:

„Sevišķi daudz mūsu skolas direktors cerēja no skolēnu pašdarbības. Tai vajadzēja parādīties visur, arī mācībās un skolas disciplīnas ieturē-šanā. Skolēnu piedalīšanās dažādos „pašdarbības” pulciņos bija visai dzi-va, tā kā daži skolēni bija sastājušies visos septiņos skolā noorganizētos pulciņos. Skolēnu administratīvā darbība dažreiz bija pavisam oriģināla. Sodus klases biedriem uzlika bez audzinātāju ziņas: atstāja pēc stundām, rakstīja piezīmes uzdevumu burtnīcās, izsauca vecākus uz skolu u.t.t. Pēdējie minētie gadījumi radīja nopietnus pārpratumus vecāku un au-dzinātāju starpā. Skolēni bez audzinātāju ziņas noturēja sapulces, ap-sprīdes, izlēma klases dekorēšanas jautājumus u.t.t., tā nereti dzīvojot pa skolu līdz vakaram. Klasēs tomēr disciplīnas nebija, un skolotāju darbs ritēja ar lielām grūtībām.”

3. Skolēnu uzvedības noteikumi.

Skolotāju konferencē Rīgā (2. — 3. sept.) runājot par skolotāju dar-bu un pienākumiem, lektori vairākkārtīgi pieminēja „sociālistisko” dis-ciplīnu padomju skolās, kas esot daudz augstāka par kārtību pilsonis-kās skolās. Trūka tomēr praktiska norādījuma, kā šāda disciplīna panā-kama un kas ir šīs augstās disciplīnas būtība.

Divas nedēļas pēc kongresa, 1940. g. 19. sept. Izglītības tautas komi-sārs atcēla tos skolēnu uzvešanas un kārtības noteikumus (izdoti 1936. g. 3. feb.), kas līdz šim bija normējuši skolēnu uzvedību skolā un ārpus tās. Atcelšanas pavēlē nebija nekādu norādījumu, ka agrāko noteikumu

vietā būtu no centra gaidāmi kādi jauni, labāki noteikumi, vai tādi sastādāmi skolās, atkarībā no apstākļiem.

Disciplīnai itkā jābūt, bet kāda lai tā būtu, kādas būtu tās konkrētās formas un kādiem līdzekļiem tā panākama, tas nebija zināms.

Šīs nenoteiktības dēļ arī Izglītības nodaļu un inspektoru rīcība bija dažāda. Dažas Izglītības nodaļas aizrādīja, ka skolām pašām, t.i. skolu padomēm jāizstrādā skolēniem un skolotājiem obligāti kārtības noteikumi. Varot lietot arī „vienu otru vecās kārtības noteikumu pantu” (Aizputes un Kuldīgas apr. tautsk. insp.), citur — vai nu nekā nesacīja, vai pat aizrādīja uz šādu noteikumu nevajadzību. Komunistisko elementu samācīti, skolēni tad arī daudzās skolās jutās tik brīvi, ka kaut cik ražīgs skolas darbs bija grūti iespējams.

Uzskatu dažādība skolēnu disciplīnas jautājumos nereti bija arī skolotāju un skolas pārziņu starpā. Tā, piem., Bauskas pilsētas 6 kl. pamatskolas skolotāji ierosināja sastādīt skolēniem saistīgus kārtības noteikumus, bet pārzinis D. uz to norādīja, ka komunistiskā iekārtā nekādi noteikumi skolēniem nedrīkstot būt. Līdzīgi gadījumi bija arī daudzās citās skolās..

Īsumā stāvokli varētu raksturot tā: Kur skolas vadība bija palikusi saprātīga pedagoga rokās, tur, pēc neilgas svārstīšanās laika mācību gada sākumā, izveidojās ciešama skolēnu dzīves un darba kārtība; kur skolu vadīja „sociālistiskās disciplīnas” miglā, tur par kārtību varēja runāt tikai ar lielu rezervēšanos.

Tāds stāvoklis turpinājās visu mācības gadu. Vispārīgus oficiālus norādījumus skolēnu un arī skolotāju disciplīnas ziņā skolas tā arī nesagaidīja. Tikai 1941. g. marta žurnāla „Padomju Skola” pirmajā numurā parādījās jau pieminētais R. Miķelsona raksts „Apzinīgas disciplīnas audzināšana” ar kādiem neoficiāliem vispārīgās dabas noteikumiem. (Jāpiezīmē, ka tanī rakstā R. Miķelsons ļoti plaši bija cilājis citu autoru darbus, piem., J. A. Kaīrova Pedagoģika, nevienā vietā nenorādīdams uz šiem avotiem).

„Skolēnu uzvešanās skolā,” saka Miķelsons, „uz ielas un mājās nosakāma ar skolas izstrādātiem likumiem, kuŗu pamatā jābūt sekojošām prasībām:” — Tālāk uzskaitīta noteikumu rinda — trīspadsmit skaitā, kas obligāti visiem padomju skolēniem.

Raksturīgi, ka šo „augstās” kultūras zemē Padomju savienībā par nepieciešamiem atrasto noteikumu starpā ir arī šādi:

„Stundās jāievēro kārtība un disciplīna, cieši atminoties, ka priekšā teikšana un svešu darbu norakstīšana nav padomju skolēnu cienīga.”

„Nedrīkst lietot rupjus izteicienus un saukas, jāuzrunā vecākos ar jūs.”

„Noteikti cīnīties pret hulīgānismu un citādu nesabiedrisku biedru rīcību.”

Pārējie panti vispār neatšķīrās no mūsu skolās agrāk praktizētiem noteikumiem. Pavisam nepieņemamas komunistiem šķita tādas agrāko

laiku prasības, kā: ierašanās uz rīta lūgšanu (šis noteikums būtu atkritis pats par sevi, jo rīta lūgšanas skolās bija noliegtas) un skolēnu piedalīšanās publiskos izrīkojumos un ārpusskolas organizācijās tikai ar vecāku un skolas vadības ziņu un atļauju. Pēdējā prasība varēja traucēt pionieru un komjaunatnes darbību, jo šīs organizācijas vervēja bērnus pat nostādamās tieši pretī vecāku gribai.

a) — Skolēnu uzraudzība normāla darba disciplīnas uzturēšanai pilnā apmērā bija iespējama tikai tanīs skolās, kur kādu sevišķi labvēlīgu apstākļu dēļ komūnisma dezorganizētāja ietekme maz varēja izpausties. Tur skolu dzīve vispār ritēja agrāk nodibinātā kārtībā. Tādu skolu tomēr nebija daudz. Lielais vairums skolu dabūja pilnā mērā izbaudīt to vaļā palaisto spēku iedarbību, kas bija aicināti graut visu bijušo, arī skolās nodibinājušos tikumus, kultūras tradīcijas un kārtību. Skolotājiem pret šiem spēkiem cīnīties nozīmēja izpelnīties „kontrrevolūcionāra fasista” vārdu ar izredzēm zaudēt darbu, maizi un arī dzīvību. Sprototams, ka šāds stāvoklis ievērojami paralizēja skolotāja centienus uzturēt skolas darbam nepieciešamo disciplīnu.

b) — Daži vārdi sakāmi arī par **uzmudinājumiem, uzslavām un balvām** disciplīnas uzturēšanas nolūkā. Pēc komūnisma teorijas „disciplīna izriet no komūnistiskās pārliecības un bezgalīgas nodošanās komūnisma lietai”. Ja nu beļševizētā skolā disciplīnas tomēr nav, tad jāsecina, ka arī komūnismam nav šī disciplinētāja brīnumspēka. To šķiet atroduši arī komūnistu paidagogi, ietekdami disciplīnas uzturēšanai tik vecus „buržuāziskus” līdzekļus, kā uzslavas, balvas un sodus.

Te tomēr jāatceras komūnistiskais lietu un darbību vērtējums. Visatkarīgs no tā, **kas ko dara un ko dara**. Prof. Kaļirovs savā Pedagoģikā (šo 510 lappušu lielo darbu padomju paidagoģiskās augstskolās un universitatēs lieto kā mācības grāmatu) saka gluži nepārprotami (375. lap.) ka buržuāziskās, t.i. nekomūnistiskās paidagoģijas praksē uzslavas un balvas kultivējot skolēnos egoismu, uzpūtību un karjērismu, bet „pavisam cita nozīme tām padomju skolā”. Te uzslavas un balvas nozīmējot skolēna darba pozitīvu sabiedrisku vērtējumu. Kamēr buržuāziskā skolā uzslavas un balvas radot antagonismu starp apbalvotiem skolēniem un pārējiem, padomju skolās tās „nostiprina skolēna ticību savām spējām”. Secinājums gluži vienkāršs: Ja nekomūnistiskā skolā centīgiem un uzvedības ziņā priekšzīmīgam skolēnam kā atzinības zīmi, piemēram, dāvina kādu grāmatu, tad šis skolēns top egoistisks, uzpūtīgs un vēlākā dzīvē no viņa izveidotos nekrietns karjerists, ja vien pārējie biedri, šī apbalvojuma radītā antagonisma dēļ, nav ar viņu iespaidīgāk izrēķinājušies. Komūnistiskā skolā šai pašai grāmatai ir pavisam citāds iespaids — te skolēns sāk „ticēt savām spējām” un top vēl centīgāks mācībās un priekšzīmīgāks uzvedībā. Tik brīnišķīgs spēks ir komūnistiskās skolas izkārtnei!

Mūsu skolās komūnistu varas laikā tik jauku piedzīvojumu nebija. Ne uzslavām, ne balvām nepiemita tādas maģiskas spējas, tāpēc, ka tās pastāv tikai komūnistu teorijās. Īstenībā tiklab uzslavas, kā balvas un so-

di ir tikai daži no pedagogijā lietojamiem audzināšanas līdzekļiem, kas arī no audzinātāja prasa labu iejušanās spēju, situācijas izpratni un pedagogiska takta, lai panāktu dažkārt tikai kādu ļoti niecīgu pārveidojumu audzēkņa raksturā vai rīcības veidos.

Jāatzīmē, ka skolēnu izvēle apdāvināšanai tikai ļoti mazā mērī bija atkarīga no skolotāja. Gadījumos, kad skolām piesūtīja kādas nelielas summas balvu iegādei, vai arī skolas saņēma pašus dāvināmos priekšmetus, nāca līdz arī attiecīgi norādījumi, kam balvas izsniedzamas. Parasti tās varēja saņemt pionieri, kas lielāko tiesu komplektējās no slinkākajiem un izlaidīgākajiem skolēniem. Komjaunatnes vai partijas pārstāvis rūpīgi vēroja lai balvas saņēmējiem būtu „proletāriska izcelsme” un „bolševistiska stāja”. Bet šīs īpašības ne vienmēr iet kopā ar mācību gaitu skolā. Tāpēc arī apbalvošanas gadījumos pedagogisko viedokli ievēroja vismazāk. Ilustrācijai minēsim dažus piemērus.

Liukstes apr. N. skola raksta: „Uz mācību gada beigām saņēmām 90 rubļus ar pavadrakstu, ka šī summa izsniedzama „skolēnam, kas lūtu skolas sabiedriskā dzīvē visrosīgākais, sevišķu vērtību piegriežot aktivitātei 12. janvāra vēlēšanu laikā”. Pavadraksts nobeidzās ar draudiem: „Par nepareizu izvēli atbild skolas vadītājs!” Nekāda norādījuma, ka apbalvojumā kandidāta izvēlē ievērojama arī viņa centība vai sasniegumi tiešajos skolēna pienākumos.

Kāda cita skola saņēma 30 rubļus skolēnu apbalvošanai. Pavadrakstā sacīts: „Sevišķi uzmanīgiem jābūt ar balvu piešķiršanu bijušiem darba lauku ekspluatātoriem.” Tā tad ierobežojums, kam nav nekāda sakara ar skolēna centību. Jāpiezīmē, ka „ekspluatatora” nosaukumu izpelnījās pat nabadzīgākais kurpnieciņš, ja vien tam kādreiz darbnīcā bijis mācekļis vai palīgs.

c) — Tikpat raksturīga bija viņu pieeja sodu problēmai skolās disciplīnas uzturēšanas nolūkos.

Prof. Kaļovs arī šai jautājumā ļoti kompetēti apgalvo (376 lap.), ka „buržuāziskā” t.i. nekomunistiskā pedagogijā sodus lietojot kā „atmaksu vai atribību skolēnam par nodarītiem pārkāpumiem”. Tur visa „aklās padošanās” disciplīna balstoties uz atmakas un iebiedēšanu.

Padomju skolās turpretī sodiem esot pavisam cits pamats un citi pienākumi. Tie tikai mācot un audzinot. Tā tad, ja nekomunistiska skola kādu uzvedībā nelabojamu skolēnu izslēdz, tad tas ir „atliecības akts”, bet ja to dara komunistu skola, tad tas ir **audzināšanas līdzeklis**.

Tādi „audzināšanas līdzekļi” bija arī visi skolēnu izslēgšanas, apcietināšanas, pratināšanas un mocīšanas gadījumi, par kuriem būs sīkāk sevišķā nodaļā.

Konkrēti par disciplīnas uzturēšanas nolūkā lietotiem pedagogiskiem sodiem maz kas sakams. Sodus visvairāk bija pelnījuši izlaidīgie un sakūdītie pionieri vai komjaunieši, bet tiem bija tik spēcīgi aizstāvji pionieru valītāju un komsorgu personas, ka par sodīšanu tiem varēja runāt un kā tad lai soda pārvērst, kas daudz mazāk vainojami?

Pat lai vienkāršu slinku piespiestu pie mācīties uzdevumu, skolotājam

neroti bija iekārto sevišķas „virsstundas” (Bauskas pils. 6 kl. pamsk.). Pēc Padomijā pieņemtās „trīcienieku” sistēmas tāli virsstundu darbi bija visādi veicināmi, kāpēc tad tos neievest arī skolās? Un tā skolotāji, nodarbojamies dažas reizes nedēļā ar katra klases skolēniem pēc parastā mācību laika, piespieda tos centīgi strādāt. Skolotāji, zināms, par to nekādu atbildību nesajēma.

Visai zemuīga parādība bija komunistisko skolu ideologu norādījumi uz „apzinīgu sociālistisko disciplīnu”, kas esot disciplīnas augstākā pakāpe. Tā aizstājot arī visus pilsnisko aprindu kārtības noteikumus.

Komunistu lielākā autoritāte visos jautājumos — Lēņins, socialistisko disciplīnu definē, kā „tādu aizliegumu un apbrīnotu strādnieku disciplīnu, kas nezina pār sevi nekāda cita jūga, ne varas, kā tikai savu pašu apvienības varu, viņu pašu vēl apzinīgāku, drosmīgu, saliedētu, izturīgu, revolūcionāra avangarda varu. *)

Pie šādi izprastas disciplīnas praktiskā izlietojuma jānorāda uz diviem ļoti raksturīgiem apstākļiem: Vispirms, tā ir šķiras disciplīna, kas komunistu praksē pārvērtusies verdzībā; otrkārt, attiecinādami šo šķiras disciplīnu arī uz bērniem un jaunatni, komunisti bija krituši rupjā viduslaiku pedagogoģijas grēkā, pret kuŗu arvien tik sparīgi mēdza uzstāties, t.i. bērnu un jaunatnes gara dzīvi tie pieņēma kā līdzīgu pieauguša cilvēka gara dzīvei. Tādēļ arī uz skolēniem attiecināja visus pieaugušo rīcības motīvus. Un tāpēc arī bērniem jāizprot, jāapzinās, ka „disciplīnas pamatā ir to lielu uzdevumu principiālā svarīguma un vēsturiskās nozīmes apzināšanās, ko strādnieku šķira veic, veidodama jaunu komunistisku sabiedrību komunistu partijas vadībā”. Bez šādas izpratnes nevarot būt apzinīgas disciplīnas, jo tā „izriet no komunistiskās pārliecības un pilnīgas nodošonas komūnisma lietai”. (Kaļrov. Pedagoģika. 364. 365.lp.)

No visām šīm boļševiku īpatnējā stila frazēm mūsmāju komunisti bija labākā gadījumā sapratuši tikai to, ka sociālistiskā disciplīna ir „tādu apzinīgu strādnieku disciplīna, kas nezina pār sevi nekāda cita jūga, ne varas, kā tikai savu pašu apvienības varu”. Tas bija saprotami, tas vilināja, tas deva pilnīgu rīcības brīvību. Un kamēr komūnisms ārdīja un grāva visu bijušo, arī jaunās vadītāju aprindas neuzstājās pret šādu visai populāru disciplīnas izpratni. Tā šķita pat izdevīga, būdama līdzšinējās iekārtas grāvēja. Ka komūnisms īstenībā ir visļauņākā verdzība, to saprata tikai vēlāk. Saprata par vēlu.

Un tāpēc arī tajās skolās, kur valdīja „apzinīga sociālistiska disciplīna”, tā izteicās nekārtībās un patvaļā.

„Mācības gada sākumā,” ziņo St. pamatskolas pārzinis, „biju ļoti neapmierināts ar skolēnu disciplīnu. Daļa skolēnu bija iedomājušies, ka tagad viņiem viss atļauts. Sevišķi bramanīgi jutās pionieri. Tie mūsu skolā bija slinkākie un palaidnīgākie skolēni. Tomēr tas neturpinājās ilgi. Nozuda sarkanie kaklauti un līdz ar to atgriezās arī disciplīna.”

*) Pēc I. A. Kaļrov. Pedagoģika. 359. lapp.

„Sākās sliņķu gaviļu dienas, jo par kārtību, uzcītību, uzmanību un pieklājīgu uzvešanos vairs nebija jādomā. Komunistu pilāri mītiņos skolas telpās uzstājās mēteļos, dubļainos zābakos, un citkārt tik spodrā jaunā skola sāka pārvērsties par komjauniešu iztrakošanās vietu.” (S. 6 kl. pamatskola.)

„Līdz ar skolotāju autoritātes graušanu skolēnos pieauga disciplīnas pārkāpumi. Daudišanās, logu sišana un pat zagšana pag. gadā skolā bija parasta parādība. 1940. un 41. m. gadā skolas ēkai izsistas 10 logu rūtis, skaits, kāds agrāk nesanāca sešos gados. Kaušanās gadījumi, kas nonāca līdz skolotājam — 8, zādzības 16 gadījumos. Zagta maize, mācību piederumi, nauda, velosipēdu sūkņi un spuldzes. Agrāk tai pašā skolā 13 gadu laikā nav varēts saskaitīt 16 zādzību gadījumus.” (K. 6 kl. pamatskola.)

Līdzīgus skolu ziņojumus varētu citēt lielā skaitā. Visi tie attiecas uz „lielo sociālistisko reformu gadu”, kad mūsu „atpalikušo” dzīvi veidoja pēc Padomijas parauga.

Bet te nu varētu iebilst, ka tāds skolēnu disciplīnas sabrukums noticis un arī iespējams tikai svārstīgajā pārkārtošanās gadā, kad sociālistiskās audzināšanas principi vēl nav saprasti vai arī nepareizi interpretēti. Padomijas skolās valda priekšzīmīga „apzinīga sociālistiskās celtniecības” disciplīna. Padomijā varbūt pat ābecnieki izpratuši, ka „apzinīga disciplīna izriet no komunistiskās pārliecības un bezgalīgas nodotības komūnisma lietai”, un nevien izpratuši, bet arī pārvērtuši to īstēnībā.

Par Padomijas skolu faktisko stāvokli šeit runāt nav vietas. Minēsim tikai kādas mūsu skolotājas novērojumus, strādājot tepat Latvijā pie ieceļojušo sarkanarmiešu bērniem.

„Pagājušā 1940. un 41. m. gadā man bija izdevība dažus mēnešus strādāt klasē, kur mācījās 7 sarkanarmiešu bērni. Sākumā piegāju šim darbam ar lielu interesi, cerēdama, ka viss beigsies labi, jo darbs taču būs ar tik ļoti izdaudzīnāto „apzinīgo” skolēnu disciplīnu. Vēlāk bija jāatzīst, ka mūsu „neapzinīgā” disciplīna stādāma nesalīdzināmi augstāk par „apzinīgo” Padomijas skolās, jo no šiem 7 skolēniem — seši burtiski draudēja apgāzt mūsu skolas ēku. Viņi neievēroja nekādu kārtību ne stundās, ne starpbrīžos, ne arī uz ielas mājup ejot. Tādus izteicienus, kā „paldies” un „lūdzu” šie skolēni nepazīna.

Viņiem nepatika, ka skolotājs mācības vielu izskaidro. „Nevajag izskaidrot! Parādiet tikai grāmatā, līdz kurai vietai uzdots.” Uz jautājumu, vai viņiem skolotāji nekā neizskaidro, tie atbildēja, ka tikai uzdodot.

Starpbrīžos tie klupdami krisdami joņoja pa zāli un koridoriem, neievērodami ne skolotāju, ne svešu. Pat uz uzaicinājumu doties klasē, tūlī neatbildēja ar paklausību.

Vienīgā meitene, 5. klases skolniece, bija vēl trakulīgāka par zēniem. Man vispār palika tāds iespaids, ka šiem bērniem ir svešs vis-elementārākais pieklājības jēdziens. Tie bija nākuši no dažādām skolām, tomēr tiem visiem bija kautkas kopīgs: jebkādas cieņas trūkums pret cilvēku. Humānajā Latvijas skolu disciplīnā šie bērni jutās kā vaļā palaisti zvērēni.”

Šis skolotājas atzinums pilnīgi raksturo komūnisma būtību: tas ir cieņas trūkums pret cilvēku. Bez tā nevar būt arī disciplīna, kas vienmēr prasa līdzcilvēka interešu respektēšanu, otra cilvēka vajadzību atzīšanu un sava pienākuma apzināšanos pret sabiedrības kopumu.

XII. ZĒNU UN PUSAUDŽU MOBILIZĀCIJA FABRIKU UN RŪPNĪCU APMĀCĪBAS (FRA) SKOLĀM

Apskatot mūsu mācības un audzināšanas iestāžu likteņus komunistu varas laikā, nevar nepieminēt vēl vienu izplānotu un pa daļai jau izpildījušos pasākumu, kas lielā mērā apdraudēja mūsu jaunatni. Tā bija Padomijas galvenās darba spēku rezervju pārvaldes priekšnieka P. Moskātova 1941. g. 27. martā dotā pavēle mobilizēt Latvijā 16.700 zēnus un jaunekļus 14 — 17 gadu vecumā komunistu rūpniecības stiprināšanai. Šī pavēle skāra ceturto daļu no mūsu vīriešu jaunatnes attiecīgā vecumā, at-raujot tos ģimenei, skolai un visai viņu pašu iecerētai nākotnei, lai pada-rītu tos par strādniekiem komunistu rūpniecības uzņēmumos.

Sekojošs izvilkums rāda šīs pavēles raksturīgākos pantus:

„Izpildot PSRS TKP un VK(b)P CK 1941. g. 26. marta lēmumu par valsts darba spēka rezervju sagatavošanu Latvijas PSR, pavēlu:

1. — Organizēt Latvijas PSR:

a — fabriku - rūpnīcas apmācības skolas masu arodu strādnieku sa-gatavošanai ar 6 mēnešu mācības laiku, pirmā kārtā būvniecībai;

b — amatniecības un dzelzceļu skolas ar divgadīgu mācību laiku rūp-niecības un transporta kvalificētu strādnieku sagatavošanai.

2 — Fabriku un rūpnīcu apmācības skolās pieņemt pilsētu un lau-ku vīriešu kārtas jaunatni 16 — 17 gadu vecumā, neatkarīgi no tās vispārējās izglītības.

3. — Amatniecības un dzelzceļu skolās pieņemt vīriešu kārtas jaunat-ni 14 — 15 gadu vecumā ar izglītību ne mazāku kā pamatskolas vai 4 klašu apmērā.

7. — Ievest Latvijas PSR amatniecības un dzelzceļu skolās krievu valodas mācīšanos.

8. — Noteikt mācības gada sākumu FRA skolās I. jūlijā, bet amat-niecības un dzelzceļu skolās I. sept. 1941. g.

9. — Mācības dienas ilgumu FRA skolās noteikt 8 stundas.

10. — Mācības dienas ilgumu amatniecības un dzelzceļu skolās no-teikt 7 stundas, izejot no aprēķina, lai 5 stundas ziedotu apmācībai ražošanā, bet 2 stundas vispārīzglītojošām un speciālām disciplinām.

21. — Apstiprināt šādu plānu audzēkņu sagatavošanai pēc arodiem par 1941. gadu Latvijas PSR FRA amatniecības un dzelzceļu sko-lās, skaitā 16,700 cilvēku, tai skaitā:

	Cilvēku:
F R A skolās.....	10,500
No tiem:	
Būvniecības arodu strādnieki (mūrnieki, namdaři, apmetētēji, galdnieki, krāsotāji, betonētāji, jumīki u.c.	7,500
Atslēdznieki, elektromont., veidotāji, lējēji	1,600
Citi arodi	1,400
Amatniecības skolās	5,200
No tiem:	
Atslēdznieki, virpotāji, frēzētāji, kalēji	2,900
Elektromontieri, sakaru līniju mont., un radio montieri	675
Smalku darbu galdnieki un modeļu galdnieki	550
Citi arodi	1,075
Dzelzceļu skolās	1,000
No tiem:	
Instrumentu atslēdznieki, vagonu, lokomotivju, automātisko bremžu remonta atslēdznieki	500
Lokomotivju vadītāju palīgi	200
Montieri, automātiskās gaismas signālizāc. ierīču atslēdznieki	100
V i r p o t ā j i	100
Ceļa remonta brigadierī	100

22. — Noteikt, ka personām, kas iesauktas FRA, amatniecības un dzelzceļu skolās, obligātoriski tajās jāierodas pašu kārtīgi uzturētās drēbēs, apavos, ar diviem veļas komplektiem.

23. — Saskaņā ar PSRS Augstākās padomes prezīdija 1940. g. 2. okt. dekrētu „Par PSRS valsts darba spēka rezervēm” noteikt, ka visi FRA, amatniecību un dzelzceļu skolu beigušie skaitās mobilizēti, un viņu pienākums ir nostrādāt 4 gadi pēc kārtas valsts uzņēmumos pēc Galvenās darba spēku rezervju pārvaldes pēc PSRS TKP norādījuma, nodrošinot viņiem darba algu darba vietā uz vispārējiem noteikumiem.”

Lai gan divas trešdaļas Latvijas iedzīvotāji nodarbojās ar lauksaimniecību un zemē nav tādu izrakteņu, kas nepieciešami spēcīgas rūpniecības attīstībai, komunistu valdība tomēr bija nolēmusi Latviju pārvērst par industrijas zemi. Tas bija jāizdara „trieciena tempā”, dažu gadu laikā.

Fabriku jaunbūves gan nekur tālāk par projektiem netika un no līdzšinējām fabrikām daudz dārgu mašīnu aizveda uz Padomiju, tomēr par jaunām strādnieku rezervēm sāka gādāt. Rūpniecības vajadzībām nepieciešamos strādniekus gribēja savervēt ar šo Moskātova pavēli. Jau pastāvošajās arodu skolās, saīsinot mācību kursu uz 2 gadiem, vajadzēja uzņemt 2 — 3 reizes vairāk skolēnu un gluži no jauna organizēja Padomijas sistēmā pazīstamās fabriku un rūpniecības (FRA) skolas ar 6 mēnešu kursu. Šo mācības iestāžu uzdevums nu bija sagatavot lietpratīgus strādniekus un tehniķus jauno fabriku vajadzībām.

Skolēnus bija paredzēts ņemt vienkārši mobilizācijas kārtībā. Katram apriņķim un pilsētai noteica attiecīgu skaitu 14 — 17 gadus vecu „rekrūšu”, kam jāierodas jaunajās skolās. Sekojošie skaitļi rāda, cik daudz jaunatnes katram Latvijas apgabalam būtu vajadzējis upurēt, lai apmierinātu komunistu izplānoto darba spēku komplektēšanu.

	Vir. sk. 14-17.g. vec.	mobil. skaits	
Rīga.....	9.384	2.000	21.3%
Vidzeme	12.511	3.130	25.0%
Kurzeme	10.075	2.110	20.9%
Zemgale	10.274	2.490	24.2%
Latgale	25.966	6.870	26.5%
Kopā	68.210	16.700	24.5%

Jaunekļu pašu vēlēšanām te nebija nekādas nozīmes. Tā kā brīvprātīgu gājēju bija maz — avižu raksti gan mēģināja stāvokli grozīt, rādīt labākā gaismā, tad vietējie varas orgāni — izpildkomitejas un kompartijas pārstāvji noteica, kam jāiet šai jaunajā mācībā. Vietām vecāki, saņēmuši dēla mobilizācijas pavēli, steidzās pie varas vīriem ar lūgumu atstāt dēlu mājās, motivēdami savus lūgumus ar zēna tieksmi uz cita veida izglītību. Panākumi tomēr bija tikai reti.

Šos skolēnu mobilizācijas apstākļus E. 6 kl. pamatskola tēlo šādi:

„Visus labākos 5. un 6. klases skolēnus nozīmēja FRA skolām. Nelīdzēja arī tādi iebildumi, ka zēns ir vienīgais dēls lauksaimniekam un ka tāpēc viņam jātop par zemkopi, nevis par fabrikas strādnieku.

Labākais 6. klases skolnieks sašutis žēlojās, ka arī viņu spiež uz FRA skolu, lai gan bija cerējis apmeklēt vidusskolu un, ja komunistu solījumi būtu ņemami nopietni, arī augstskolu. Veselas divas stundas izpildu komitejas priekšnieks zēnu tirdīja un draudēja, lai paraksta anketu, bet nekā tai virzienā nepanācis, mēģināja izdibināt, vai tik skolotāji nestrādādot pret padomju iekārtu. Kad arī tas nelīdzēja, tad piedraudēja ar milici un atstāja zēnu mierā.”

„Mācības gada beigās lielu satraukumu radīja 14 — 17 gadu jaunatnes piespiedu mobilizācija apmācībām fabrikās,” ziņo S. 6 kl. pamatskola. „Arī no mūsu skolniekiem 5 zēni tika mobilizēti, neskatoties uz to, ka vecākiem bija zeme un ka daži no tiem mācījās tikai 4. klasē.”

Līdzīgus ziņojumus par skolēnu piespiedu mobilizāciju iesūtījušas arī daudzas citas skolas. Tas ļoti labi liecina, cik liela „brīvība” bija „visbrīvākajā” zemē katram pilsonim savas izglītības noteikšanā, uz ko, pēc Stālīna konstitūcijas, ikvienam esot neapstrīdamas tiesības.

Jāatzīmē vēl, ka pēc šīs piespiedu apmācības beigām, visi skolēni 4 gadus skaitījās mobilizēti, kam bez iebildumiem jāpieņem katrs norādīts darbs katros apstākļos un katrā vietā. Un tā kā no komunistu fabrikām bija grūti, vai pat neiespējami atbrīvoties — ar 1940. g. 26. jūnija liku-

mu strādniekiem Padomijā bija aizliegts pašiem pēc savas vēlēšanās atstāt darba vietu, tad šī mobilizācija latviešu zēniem būtu nozīmējusi nodošanu fabriku darbos pat uz visu mūžu, varbūt tālu no ģimenes, tālu no dzimtenes, kautkur kādā Sibīrijas malienā.

Telpas šīm skolām iekārtoja lielā steigā. Rīgā šādām vajadzībām pielāgoja baptistu draudzei atņemto baznīcu Matisa ielā 50-b. Bet liktenis toreiz vēl bija latviešu zēniem labvēlīgs — vācu armijas ienākšanas dēļ FRA skolas nemaz nepaguva darbību uzsākt.

XIII. ANALFABĒTISMA LIKVIDĀCIJA KOMŪNISTU GARĀ

Kultūras vārdā!

Komūnisti deklarējās par vienīgiem īstās kultūras nesējiem un labprāt runāja par savu augsto misiju „atpalikušajā” Latvijā. Viens no tādiem viņu izplānotiem kultūras darbiem bija analfabētisma likvidācija.

Lai gan Latvijā pēc 1935. gada tautas skaitīšanas datiem bija tikai 11% lasīt nepratēju starp 10 gadus un vecākiem iedzīvotājiem, no tiem lielākā daļa bija krievi gar Padomijas robežu un no Polijas un Lietuvas iebraukušie laukstrādnieki, kompartijas varas vīri bija atraduši par vajadzīgu iesākt spēcīgu analfabētisma likvidācijas kampaņu. Šādā kampaņā varēja pēc patikas runāt par to, „cik smagas ir kapitālistiskās apspiestības un tumsības atliekas” (no Izgl. tautas komisāra P. Vāleskalna runas budžeta pieņemšanas debatēs), varēja slavināt Padomiju, kas „gādā” par kultūras celšanu, varēja cildināt komunistisko iekārtu un partiju.

Tādā nolūkā iznāca arī Latvijas PSR TKP 460. lēmums „līdz 1942. g. 1. maijam likvidēt analfabētismu personām 15 — 50 gadu vecumā”.

Pamatojoties uz šo Tautas komisāru padomes lēmumu, Izglītības tautas komisārs (tad gan vēl bija tikai vietas izpildītājs) P. Vāleskalns 1940. gada 15. novembrī parakstīja šādu **pavēli**:

1. — Analfabētu apmācīšanu sākt ne vēlāk par 1940. g. 1. dec.
2. — Ne vēlāk kā nedēļu pirms mācību sākuma pagasta un pilsētu valdēm caur apriņķu vai pilsētu skolu valdēm paziņot Izglītības tautas komisāriātam pašvaldības robežās reģistrēto analfabētu skaitu, sagrupētu pēc vecuma ik pa 5 gadiem.
3. — Pagasta valdēm dibināt analfabētisma likvidācijas komitejas, kurās aicināt LK(b)P, LKJS, arodbiedrību un kooperatīvu vietējo organizāciju pārstāvjus.
4. — Skolu valdēm izraudzīt labākos skolotājus, kas seko mācību gaitai un dod metodiskus norādījumus.
5. — Analfabētisma likvidācijas darbā aicināt skolotājus, kultūras darbiniekus un labākos vecāko klašu skolniekus.
6. — Apstiprinu sekošu analfabētisma likvidācijas stundu plānu:

Valoda un pareizrakstība	200 stundu
R ē ķ i n ā š a n a	130 stundu
K O P Ā	330 stundu
7. — Uzdošu Izglītības T. K. Skolu pārvaldei 5 dienu laikā izstrādāt attiecīgas mācību programmas.
8. — Ja analfabēts iemācījies analfabētisma likvidēšanai paredzēto mācību programmas apjomā, skolu valdēm izsniegt viņam apliecinību.

9. — Analfabētu apmācībā kā mācības līdzekļus lietot saliekamas ābece, mācību grāmatas, kas pielaistas pamatskolu lietošanā un arī laikrakstus.

Pagastu un pilsētu pašvaldības tūlī lielā steigā sāka meklēt un skaitīt analfabētus. Tomēr panākumi nekā nevarēja apmierināt izglītības komisāriātu un partiju. Jau 1935. gada skaitīšanā bija atrasti ne vairāk kā 78,382 lasīt nepratēji 15 — 50 gadu vecumā, no tiem tikai 37.140 bija latvieši. Jāievēro, ka to skaitā bija arī anormālie, psihiski slimie, kam lasīšanu un rakstīšanu nemaz nevarēja iemācīt. Tā kā no tautas skaitīšanas pagājušo 6 gadu laikā lasītpratēju skaits bija vēl ievērojami audzis, tad analfabētu reģistrācija varēja uzrādīt pavisam niecīgus skaitļus. Bet tie nekādi neatbilda skaļi izbazūnētai „atpalcības” un analfabētisma apkaņošanas kampaņai.

Centra iestādes tamdēļ atkārtoti prasīja pastiprināt analfabētu meklēšanu, ieliekot darbā visu boļševistisko sparū, jo skaitļiem vajadzēja būt daudz lielākiem, nekā reģistrācija rādīja.

Tādā nolūkā ar analfabētiem uz vienas līnijas nolika arī tā sauktos „mazpratējus” t. i. arī visus tos rakstīt un lasīt pratējus, kas nevarēja atsaukties uz pamatskolas 4. klases absolvēšanu, bet no skolas izstājušies agrāk. Arī tos pēc vajadzības skaitīja klāt, viņu apmācību tomēr atstājot tuvākai nākotnei.

2. Budžeta kārtībā piešķirtie analfabēti.

Tā kā pašvaldības šai analfabētu meklēšanas akcijā bija iesaistījušas pa lielākai daļai skolotājus, kas domāja, ka viņiem patiesi jāreģistrē lasītnepratēji, nevis tikai jāsakombinē uzpūsti skaitļi, tad arī viņu pūles nevarēja un nevarēja apmierināt partijas tieksmi pēc lielām analfabētu masām.

Tad sākās analfabētu piešķiršana katrai pašvaldībai „budžeta kārtībā”. Centra iestādes, sakarā ar budžeta apstiprināšanu it vienkārši noteica katrai pašvaldībai, kādam analfabētu skaitam jābūt tās robežās. Šo vienkāršo un oriģinālo analfabētu „reģistrēšanas” veidu paskaidros dažī piemēri:

Rīgas apriņķim piešķīra līdzekļus divreiz lielāka skaita analfabētu apmācībai, nekā reģistrācijā bija konstatēts.

Bauskas apriņķis piedzīvoja vēl priedīgāku pārsteigumu, par ko skolotājs N. N. ziņo tā:

„Reģistrētais un faktiski esošais analfabētu un mazpratēju skaits kuņā ietilpa arī garīgā attīstībā anormāli cilvēki, bija gaužam niecīgs un nedeļa ne mazākā apstiprinājuma komunistu izkliegtajam zemajam izglītības līmenim Latvijā. Tādēļ komunistu varai bija jāmeklē cits ceļš, un to arī atrada, budžeta kārtībā piešķirot katram apriņķim vajadzīgo analfabētu un mazpratēju daudzumu.

Ka tas tiešām tā notika, to pieredzēju 1941. g. marta mēnesī, kad

Bauskas apriņķa tautas izglītības nodaļas vadītājs mani ataicināja līdz uz Finanču tautas komisāriātu Rīgā. Tur man kā rēķināšanas prātējam bija jāpiedalās Bauskas apriņķa skolu budžeta apspriešanā, jo varēja rasties kāda neparedzēta vajadzība budžeta projektu steidzīgi grozīt, pārrēķināt. Jāpiezīmē, ka pašam izglītības nodaļas vadītājam, kā jau cilvēkam ar boļševistisku stāju un saprašanu, rēķināšana veicās labāk tikai pirmā desmita robežās. Tāpēc dažādus aprēķinus diezgan bieži uzdeva veikt Bauskas apriņķa skolotājiem.

Bauskas apriņķa Izglītības nodaļas vadītājs ziņoja Finanču komisāriāta vecākajam budžeta inspektoram, ka apriņķī, ieskaitot pilsētas, esot 321 analfabēts.

Inspektors, šo skaitu salīdzinājis ar savu tabulu datiem, sašutis iesaucās, ka tik vien jau nu gan neesot. Lai izglītības nodaļas vadītājs tikai labi apdomājos, vai kādi viņa sarakstā neesot izlaisti.

Pēc Izglītības nodaļas vadītāja atkārtotā apliecinājuma, ka vairāk gan nebūšot, jo reģistrēšana izdarīta ļoti uzmanīgi, budžeta inspektors uzbrēca, lai tik daudz neizrunājos. „Bauskas apriņķī ir nevis 321 analfabēts, bet tur jābūt ap 1200 lasītnepratējiem,” viņš paskaidroja.

Līdzīgā veidā, kā tai dienā uzzināju, analfabētu un mazpratēju skaits ar deviņu roku piešķirts arī citiem apriņķiem, nemaz nerēķinoties ar faktiski esošo.

Nezinu, kādā ceļā Bauskas apr. Izglītības nodaļa sameklēja piešķirto analfabētu skaitu, bet vēlāk izrādījās, ka atrasto skaits pat pārsniedz piešķirto.”

No dokumentiem redzams, ka Bauskas apr. Izglītības nodaļa 321 reģistrētā analfabēta apmācībai prasījusi 6160 rubļu budžetu. Pie budžeta caurskatīšanas Finanču komisāriātā Rīgā lielie biedri analfabētu skaitu Bauskas apriņķī noteikuši uz 1170, kuŗu apmācībai var dabūt 19.000 rubļus. Izpratis, kas lielajam biedram ir vajadzīgs, Bauskas apr. tautas izglītības nodaļas vadītājs tad izstrādājis gluži jaunu „analfabētisma” likvidācijas budžetu. Lasītnepratēju un mazpratēju skaits te uzkāpa līdz 1466, kuŗu apmācībai nepieciešami 27.866 rubļi. Tagad viss bija kārtībā un „analfabētisma” likvidācija varēja sākties.

3. Lasītnepratēju meklēšana.

Visvienkāršākais veids, kā atrast analfabētus, bija vajadzīgs skaitļus turpat pie galda izdomāt un uzrakstīt. Bet kad sāka prasīt analfabētu sarakstus ar dažādām ziņām, tad stāvoklis tapa ļaunāks. Atjautīgi komjaunieši te atrada izeju. Par vienu labu līdzekli runā R. skolas ziņojums:

„Skolotāja saņem komjaunatnes rīkojumu apmācīt divus analfabētus. Rīkojumam pievienots arī šo personu vārds, uzvārds un adrese. Kad skolotāja šos „analfabētus” uzmeklējusi, izrādās, ka viņu vārdi iekļuvuši sarakstos „komplekta papildināšanai”. Pirmais no šiem ir kāds šejienes arodskolas absolvents, otrs arī it labi pārvalda lasīšanas un rakstīšanas mākslu. Tas tomēr nav tik atjautīgs, ka varētu saprast lietas patiesos apstākļus un visai nelaiņi izvada skolotāju no mājas.”

Pagastu un arī pilsētu valdes parasti sūtīja skolotājus pašus šajās analfabētu medībās. Katrai skolai vai skolotājam it vienkārši noteica rajonu (Liepājā katram skolotājam nodeva 40 — 60 namus), kur jāapmeklē visi dzīvokļi un jāreģistrē analfabēti. Lai gan budžetos bija paredzēti arī līdzekļi analfabētisma likvidācijas vajadzībām, skolotājiem tiešos reģistrācijas un likvidācijas darbus visbiežāk uzdeva „sabiedrisko darbu kārtībā”, t.i. bez sevišķas atlīdzības. Sevišķi smags stāvoklis šai ziņā bija lauku skolotājiem ar plašiem un grūti sasniedzamiem rajoniem.

Ļoti raksturīgs visai šai analfabētisma kampaņai ir sekojošais Rēzeknes apr. Z. pamatskolas pārzīnes ziņojums:

„Analfabētu pārpilnība bija izdomāta, lai rādītu, kādā tumsoņu zemē komunisti ienākuši un cik daudz nu jāstrādā kultūras celšanā. Bet nu vajadzēja tos izdomātos analfabētus kaut cik īstenībā arī sameklēt.

Sākās skolotāju trenkāšana pa sādžām, lai tie visus analfabētus rautu vai no nāves gultas ārā. Skrējām nosvīduši, bet tomēr mūsu atrastais analfabētu skaits izrādījās par mazu. Tādēļ politiskais inspektors kādā rakstā skolām pārmeta: „Nav pielaižams, ka dažas skolas apmāca tikai 10 analfabētus.” Bet kur lai viņus ņem, ja vairāk viņu nav?

Pagasta skolotāju sanāksmēs katru mēnesi par šādiem pašiem analfabētiem pagasta „komsorgs mazgāja galvas”, saukdams vārdā tos skolotājus, kas nebija varējuši sameklēt diezgan daudz analfabētu. Draudēja arī ar atlaišanu. Nekādus iebildumus no skolotāju pušes neievēroja.

Sādžās skolotāju saņēma kā lielāko nelaimes putnu, jo tie, ko spieda mācīties, pa lielākai daļai bija veci „slimi cilvēki, dažkārt ar stipri vāju redzi, vai arī lielu ģimeņu mātes, kam rūpēja tikai apkopt lielo bērnu pulku.

Skolā stundas pabeidzis skolotājs brida pa sādžu aizputinātiem ceļiem no vienas analfabētu mājas uz otru, visur ar nepatiku, pat ar naidu saņemts, ar atvieglojuma nopūtu izvadīts, pilnīgi apzinādāmies, ka viņa pēdējo spēku izšķiešana ir lielākā nevēlība.

Kā visos komunistu pasākumos, arī te nevarēja izpalikt bez plānu taisīšanas. Aizsūtījām pieprasīto darba plānu, bet to noraidīja visām mūsu pagasta skolām kā nepilnīgu. Sastādījām otru, — tas arī nebija derīgs. Bija jāraksta trešais ar ļoti sīkām ziņām par katru analfabētu un vēl sīkākām par pašu apmācību: kur mācīs, kas mācīs, kad sāks un kad beigs mācības, kas pārbaudīs sekmes, kas kontrolēs u.t.t. u.t.t. Ar plānu bija jāpieraksta vesela burtnīca. Un tas viss nabaga skolotājiem bija jāveic noteiktā laikā, blakus tiešajiem darbiem klasē un papildus visiem tiem tūkstoš dažādiem pienākumiem, ko skolu darbiniekiem uzkrāva komūnisms.”

Visa šī neprātīgi radītā cīņa ar analfabētismu tik smagi skāra mūsu izglītības darbiniekus — skolotājus, ka tikai reti kāda skola nepieņem šo komunistiem īpatnējo metodi kultūras celšanai.

„Ilgi pagastā meklējām analfabētus,” raksta St. pamatskolas pārzinis. „Beidzot atradām kādu latgalieti Mariannu T., 14 bērnu māti, kas gan prata lasīt, bet rakstīt nemācēja. Tūlīn sastādījām komisiju sešu cilvēku sastāvā un ķērāmies pie analfabētisma likvidācijas. Velti Marianna T. lūdzās, lai to atsvabina no rakstīšanas mācības.

Rokas vairs nespējot pareizi zīmuli vadīt, jo pirkstu veiklums palicis darbā un bērnu auklējumā. Bet komisija piekāpties nevarēja, jo bijām noslēguši sociālistiskas sacensības līgumu, ka likvidēsīm analfabētismu simtprocentīgi.”

„Parasti no mūsu plānā paredzētiem 15 analfabētiem uz apmācībām ieradās tikai viens vai divi, kam tad skolotājiem pacietīgi bija jāsēd klāt un vārda pilnā nozīmē jāmokās,” raksta A. pamatskolas pārzinis. „Kad izglītības nodaļā apvaicājos, ko mēs varam darīt, lai visi ierastos uz apmācībām, man atbildēja, ka tas jāpanāk ar pārliecināšanu. Bet tādu spēju mums nebija.

Par šiem analfabētiem, kuŗus faktiski nemaz nebija iespējams piespiest mācīties, katru mēnesi tomēr bija jāiesūta sīks pārskats un tikpat sīks darba plāns: ko kuŗam iemācīs līdz noteiktam laikam u.t.t. Plānus jau gan sastādīja, bet kas no tiem vēlāk būtu iznācis, nezinu.

„Paši analfabēti, lielāko tiesu vecākas sievietes — latgalietes, neparko negribēja nākt mācīties,” ziņo P. pamatskolas pārzinis. „Viena tikmēr meklējās, kamēr dabūja ārsta apliecību par slimīgumu un tā atbrīvojās no mācībām. Divas 40 — 50 gadus vecas sievas pateica, lai viņas labāk nošaujot, bet mācīties neiesot. Ziņoju par to izglītības nodaļai. Man atbildēja — tā esot skolotāja vaina, ka neprotot ieinteresēt.”

Tomēr ne visas izpildkomitejas un inspekcijas ar tik humānu līdzekļu lietošanu, kā ieinteresēšana vai pārliecināšana bija apmierinātas. Pa lielākai daļai neiztika bez bargiem draudiem, bet cietējs atkal bija skolotājs.

„Analfabētiem mācības bija jāapmeklē vislielākajā darba laikā. Skolotāji centās šiem cilvēkiem palīdzēt cik vien iespējams un atvēlēja tiem ierasties uz mācību katrā tiem izdevīgā laikā. Cik tas sagādāja grūtību skolotājiem, viegli iedomāties. Reiz kāds analfabēts, izpildkomitejas iebiedēts, ieradās uz mācībām pulkst. divos naktī.”

S. pamatskolas pārzinis tā tēlo savas un citu skolotāju nedienas:

„Skolotājiem spaidu kārtā bija jāiet pa sādžām un jāreģistrē kā lasīt nepratēji arī kroplie, vājredzīgie, idioti un epileptiķi, jo analfabētu skaitam vajadzēja būt tik lielam, cik vien iespējams. Kad skolotāji gluži dibināti aizrādīja, ka pusakliem cilvēkiem, nemaz nerunājot par vājprātīgiem, bez attiecīgiem mācību līdzekļiem grūti iemācīt lasīšanas un rakstīšanas mākslu, izglītības nodaļa paskaidroja, lai rakstot tik lielus burtus, ka pat aklais tos saredzētu, vismaz pusmetru augstus.”

„Jādod gods, kam gods nākas, visvieglāk ieinteresēt uz lasīšanas un rakstīšanas mācību varēja no „visaugstākās kultūras zemes” Padomijas atbraukušos analfabētus. Vajadzēja tiem tikai pateikt, ka lasīt nepratējus sūtīs atpakaļ uz sociālistisko paradīzi, tad tie bija gatavi uz katru upuri, lai tikai varētu palikt šinī „atpalikušajā” zemē, bija gatavi arī mācīties.”

Te vēl kāds ziņojums no Liepājas:

„Atrastie analfabēti bija gan nenormāli, gan čigāni, gan līdzatvesti

krievu strādnieki un sarkanarmijas komandieņu sievas! Savu vārdu vēl daža prata kautkā uzvilkt, bet uzrakstīt dzimšanas vietu un laiku — nē.

„Kas tagad man būs?” nobijusies jautā viena no šīs kultūras paradīzes puķēm.

„Droši vien būs jābrauc atpakaļ uz Maskavu,” atbild latviešu skolo-tājs.

„Nē, nē! Es tepat iešu skolā! Es mācīšos, es mācīšos!” nobijusies lūdzas un solas „neuzvarāmās” komandieņa otra puse.”

Izpildot komisāru padomes un Izglītības komisāra pavēli, analfabētisma apkaŗošana bija iesaistāmi arī kompartijas un komjaunatnes pārstāvji, arodorganizācijas, kooperātīvi un visādi uzņēmumi. Šo daudzo organizāciju piedalīšanās, īstenībā jaukšanās, padarīja analfabētu apmācību pavisam chaotisku. Organizācijām savstarpēji nesazinoties, no viena analfabēta bieži iztaisīja divus, pat trīs un četrus, bet pati mācīšanās at-tīstījās visai gausi.

To atzina arī paši komūnisti. Piem., par analfabētisma apkaŗošanu Rīgā „Padomju Latvija” 62. num. raksta:

„Lēmums par analfabētisma likvidēšanu izdots priekš 4 mēnešiem, bet padarīts ļoti maz. Rīgas pilsētā no reģistrētiem 3822 rakstīt un lasīt nepratējiem līdz 1. febr. apmācības uzsākuši tikai 257 ... Augstāko iestāžu nenoteiktās rīcības dēļ analfabētu reģistrēšanā līdz šim valdīja pilnīgs chaoss. Analfabētus reģistrēja skolas, arod-biedrības, fabriku komitejas, tautas izglītības nodaļa, bet savā starpā nesazinājās. Tagad noorganizēta īpaša analfabētisma likvidācijas komisija, piedaloties partijas, MOPR'a, arod-biedrību, skolu, bibliotēku u. c. pārstāvjiem.”

Tā tad bija jārada sevišķa organizācija citu organizāciju radītā chaosa likvidēšanai. Tas nozīmē — „organizētību, visās lietās organizētību”.

Pēc četrus mēnešu darba rezultāti bija pavisam niecīgi. Analfabētisma likvidācijas kampaņu, kas tik daudz solīja komūnistu propagandai, kam bija „jāsaistās ar valsts politisko un sabiedrisko dzīvi, ar visas pasaules proletāriāta dzīvi”, kam bija „apmācāmie jāievirza sabiedriskā darbā, jāizved no viņu šaurā mājsaimniecības interešu loka” (Jaunais Kom., num.30.), šai uzpūstai komūnistu propagandas kampaņai faktiski draudēja pilnīgs sabrukums. Šis bēdīgais gala iznākums netapa redzams tikai vācu armijas ienākšanas dēļ, kas izbeidza šo famozo analfabētisma likvidāciju.

4. Meli un īstenība.

Visa šī pārspīlētā un izbazūnētā analfabētisma likvidācijas propaganda līdz apnikumam atkāŗtoja, ka Padomija ir augstas kultūras zeme, tāpēc arī Latvijai jācenšas to panākt, panākt arī lasīt prasmes ziņā. No šādām frazēm varēja domāt, it kā Padomijā analfabētu nemaz nebūtu, kāpēc mums ar kaunu jānolaiž acis to 11% Latvijas iedzīvotāju dēļ, kas 1935. gadā vēl neprata lasīt. Daži visai centīgi Padomijas orātori arī tie-

ši apgalvoja, ka Padomijā visiem lauku iedzīvotājiem esot vismaz nepilnās vidusskolas izglītība, tādēļ par analfabētiem tur nevarot būt runas.

Šos pilnīgi apzinīgi sacītos melus mūsmāju komunisti atkārtoja kā svētu patiesību. Tā, piem., „Brīvā Jaunatne” 30. num. rakstā „Stālina konstitūcija un jaunatne” saka tā:

„Vispārējā pamatizglītība ir pilnīgi realizēta Padomju valstī, kur nav vairs analfabētu. Divu Stālina piecgadu laikā no 40 miljoniem analfabētu nepalika vairs neviena analfabēta. Stipri atpakaļ atpalikušā valsts Eiropā pēc 20 gadiem kļuva par vienu no kulturālākām valstīm pasaulē.”

Mums tādēļ lielā steigā bija jācenšas „pielīdzināties” Padomijai un jālikvidē apkaunotājs analfabētisms.

Kā šī „pielīdzināšanās” Padomijas kultūras līmenim arī lasīt prasmes ziņā nozīmētu atpakaļiešanu, komunistu propagandisti slēpa kā uguni no pulvērmucas. Attiecīgi skaitļi šādas slēpšanas iemeslus ļoti labi izskaidro.

Padomju statistiku jau nekādā ziņā nevar apvainot tendenciozitātē komūnismam par sliktu, kādēļ attiecīgie skaitļi katrā ziņā ir tikai labāki par faktisko stāvokli, nevis sliktāki. Salīdzināšanai ņemsim viņu pašu 1939. gada *) un Latvijas 1935. gada statistikas datus.

Latvijas dati ir četrus gadus vecāki par attiecīgiem Krievijas skaitļiem. Ievērojot iepriekšējos tautas skaitīšanas datus, noteikti var sacīt, ka 1939. gadā lasītpratēju procents Latvijā bija vēl augstāks. Bet nu turēsimies tikai pie tiem pašiem publicētiem sliktākiem datiem:

Lasītpratēju procents Padomijā un Latvijā.

	10 gadus un vecāki			To skaitā					
				10 — 49 gadi			50 g. un vecāki		
	vīr.	siev.	kopā	vīr.	siev.	kopā	vīr.	siev.	kopā
Pils. Krievijā	95.7	84.0	89.5	97.6	91.0	94.2	82.2	46.5	61.1
Pils. Latvijā	96.1	92.3	94.0	97.9	95.8	96.8	91.0	84.8	87.3
Laukos Krievijā	88.2	66.6	76.8	93.3	79.2	86.3	56.9	15.8	32.3
Laukos Latvijā	89.3	82.3	85.6	93.7	86.6	90.0	78.6	72.9	75.5
Kopā Krievijā	90.8	72.6	81.2	95.1	83.4	89.1	64.5	24.9	40.9
Kopā Latvijā	91.8	86.3	88.8	95.3	90.2	92.6	82.8	77.6	79.9

Tomēr arī bez šī pieauguma Latvijas skaitļi rāda ievērojami labāku stāvokli nekā Padomijā. Tas sakāms sevišķi par iedzīvotājiem, kas pārsnieguši 50 gadu vecumu. Kamēr Padomju savienībā lasītpratēju vairums balstās uz jauno paaudzi, lai gan arī šai grupā nerasniedams Latvijas līmeni, Latvijā lasītpratēji diezgan vienmērīgi reprezentē visas vecuma grupas. Tāds stāvoklis noteikti liecina par stabilitāti, par lasītprasmi kā

*) Kulturnoje stroiķelstvo CCCR. Statističeskij sbornik. Gosplanizdat. Moskva. 1940. 7. lapp.

kultūras prasību un tradīciju Latvijā, ko Padomija sasniegs varbūt vēl tikai diezgan tālā nākotnē.

Kamēr Padomijā starp 10 — 49 gadus veciem iedzīvotājiem no simta (veselos skaitļos) 89 prot lasīt, Latvijā — 93, no 50 gadus un vecākiem iedzīvotājiem Padomijā prot lasīt 41, Latvijā — 80, no Padomju Krievijas lauku sievietēm 50 un vairāk gadu vecumā tikai 16 prot lasīt, bet Latvijā — 73, tā tad gandrīz piekārt vairāk lasītpratējas. — Tās taču bija latviešu sievietes — mātes, kas arī vecajos mājniecības laikos kopa augsto lasīšanas māku!

Bez tam vēl pilnīgi nenoskaidrojama lieta ir, ko komūnisti savā zemē kvalificē par rakstīt un lasīt pratēju. Zinot komūnistu propagandas veidus un tendences, un redzot to no atbraukušajiem krieviem, armijas piederīgiem, šī kvalifikācija vispār bija ļoti, ļoti zema.

Un tomēr komūnistiem netrūka dūšas organizēt Latvijā kā „atpali-kušajā” zemē analfabētisma likvidācijas kampaņu.

XIV. NACIONALĀ PROBLĒMA

Dažas nedēļas pēc komunistu iebrukuma, Rīgas „Uļeja” zālē bija saaukta sevišķa informācijas sapulce skolotājiem. Divi sarkanarmijas politiķi tur ļoti dedzīgi stāstīja par Padomijas sasniegumiem un augsto kultūru, kas tāļu pārspējot visu agrāk pieredzēto un gaidīto. Salīdzināšanai minēja dažus skaitļus no vecās cariskās Krievijas laikiem un no Stāļina piecgadēm. Starpība bija diezgan liela. Klausītāji tikai nevarēja izprast, kāpēc politiķi nepiemin cariskās Krievijas centra apgabalus, kāpēc nekā nesaka par Ukrainu, bet gan tikai kādu pusmežonīgu Kazachiju, Tadžikiju, Uzbekiju u.c. Vēlāk noskaidrojās, ka šādu Padomijas republiku izlasi prasa propagandas taktika un tehnika: Piem., ja Ukrainā, pēc Padomijas statistikas datiem, lasītpratēju skaits no 1926. gada līdz 1939. gadam pieaudzis par 27.8 procentiem, tad tas būs diezgan pazemīgs sasniegums; bet par Tadžikiju var sacīt, ka tur lasītpratēju skaits audzis divdesmit kārtīgi, jeb par 1900 procentiem. Ar šiem izlases skaitļiem politiķi cerēja skolotājus sajūsmināt.

Lika iesniegt arī jautājumus un apsolīja atbildēt. Lielāko daļu jautājumu nolika sāpus kā neatbildamus, bet uz dažiem arī atbildēja. Kāds skolotājs iesniedza šādu jautājumu:

„Kādu veidu pieņems latviešu nacionālā kultūra pēc Latvijas pievienošanas Padomju savienībai?”

Uz to politiķis apsolīja Latvijai šādu „kulturālu autonomiju”:

„Nu, jums taču paliks jūsu valoda, jūsu dziesmas un jūsu dejas!” Un pie tam pats omulīgi nosmējās.

Klausītājiem tas likās diezgan maz, bet vēlāk izrādījās, ka ticis solīts daudz vairāk, nekā komūnisms dod savām tautām. Drīzi vien arī latviešu kultūras dzīves dažādos novados iespiedās komūnistiskais gars ar savām īpatnībām un savu internacionālisma naidu pret tām kultūras dzīves parādībām, kas sakņojas tautu asinīs un paaudžu paaudzēm apdzīvotā zemē.

Latviešu valodas lietošanas apjoms pakāpeniski sašaurinājās līdz ikdienišķas satiksmes vajadzību robežām. Polītruka apsolīto **dziesmu** izlase kļuva pavisam šaura, jo latviskajās dziesmās komūnismam tik nepieciešamo šķiru cīņu elementu nebija daudz, un kāds gan būtu varējis būt **dejas prieks** smagajā komūnisma terora laikā? Un tā arī Padomijas politiķu līdz kādam grūti apjēdzamam primitīvismam sašaurinātās nacionālās kultūras izpausme sabruka gandrīz līdz pilnīgai iznīkšanai. To izjuta arī skolu dzīve.

Vispirms jāatzīmē lielais nelatviešu, sevišķi krievu skolu skaita pieaugums. Ja arī 1939. un 40. māc. gadā krievu mācības valoda bija tikai 141 vispārīgās izglītības skolā, tad 1940. un 41. māc. gadā jau 324 skolās. Vienā gadā pieaugums par 130 procentiem! Bet tas vēl nebija viss. Nākošajā 1941. un 42. māc. gadā bija paredzēts krievu skolu skaitu vēl ievērojami palielināt, slēdzot tikpat lielu skaitu latviešu vai jauktu tauti-

bu skolas. Krievu skolas vai to komplektus atvēra un vēl projektēja atvērt pat tādās vietās, kur krievu tautības iedzīvotāju skaits bija pavisam niecīgs. Vispārīga pārkrieivināšanas tendence jau bija skaidri saskatāma.

Ilustrēsim tikai dažus tipiskus gadījumus:

Daugavpils apriņķa Ratišu latviešu pamatskolu bija pavēlēts lielā steigā pārvērst par krievu pamatskolu, nenogaidot pat mācību gada noslēgumu, lai gan līdz mācību gada beigām bija palikuši tikai divi ar pus mēneša.

Līdzīgs liktenis jau bija izlemts Abrenes, Daugavpils un citām vidusskolām, tās pārvēršot par krievu mācību iestādēm. Līdz 1940. un 41. māc. gada beigām vienā pašā Daugavpils apriņķī 35 latviešu un jauktu tautību skolas bija pārvērstas par krievu skolām un pie vairākām skolām atvērti krievu klašu komplekti. Pārkrievošanai vajadzēja notikt īstā triecienu tempā, un vaļsirdīgākie komunistu varas pārstāvji to nemaz neslēpa. Tā Rīgas pilsētas 20. latviešu pamatskolā pie krievu valodas skolotāju rajona izglītības nodaļa iecēla tādu personu, kas neprata latviski un nekā nevarēja paskaidrot bērniem saprotamā valodā. Kad skolas pārzinis atteicās pieņemt tādu skolotāju, Izglītības nodaļas pārstāvis Kaļinins atbildēja:

„Ja jūs neņemsit šo, tad es došu jums skolotāju no Padomju savienības, un vispār pēc pāris gadiem mēs latviski vairs nemācīsimies!”

1940. un 41. māc. gadā latviešu valodas lietošanai un mācībai skolās gan vēl sevišķu ierobežojumu nebija, tikai arvien vairāk bija jārēķinās ar krievu valodu.

Skolu mācību plānos krievu valodai ierādīja izcilu vietu. Pamatskolās krievu valodu jau sāka mācīt 3. klasē 4 stundas nedēļā. Tur krievu valodai nu bija tikpat liels stundu skaits, kā latviešu valodai. Ekonomiskajos tehnikumos (komercskolās) latviešu valodai bija piešķirtas 18 stundas nedēļā (pa visām klasēm), bet krievu valodai — 20. Papildskolās latviešu valodas mācībai bija paredzētas 20 stundas (pa visām klasēm), bet krievu valodai — 60 u.t.t.

Gada sākumā ieceltos latviešu tautības administratīvos darbiniekus un skolotājus citu pēc cita atbrīvoja un to vietās iecēla krievus.

Pats Izglītības komisāriāta Skolu pārvaldes priekšnieks Grašmanis runāja latviski ļoti kļūdaini, viņa vietnieks Bergmanis nemaz neprata latviski. Tikpat nevarīgi latviešu valodā bija vairāki citi augstākie administratīvie darbinieki, kas strādāja ar tulku palīdzību. Arī par skolu inspektoriem, kam skolu revīzijās latviešu valoda varēja būt visai noderīga, sāka aicināt krievus, kas prata tikai savu valodu. Tā, piem., par Daugavpils pilsētas izglītības nodaļas vadītāju iecēla no Maskavas atbraukušo b. Filimonoviču, kas ne vārda neprata latviski.

Līdzīgas pārmaiņas vietvietām notika arī skolotāju sastāvā. Piemēram, Indras valsts pamatskolā līdz komunistu varas apvērsumam strādāja 16 latviešu tautības skolotāji. Komunisti no tiem atstāja tikai 4, pārējo vietās nāca krievi u.t.t.

Jāatzīmē arī lielais cittautiešu, sevišķi krievu ieplūdums Latvijā komunistu varas laikā. Žīdu skolēnu skaits dažās mācību iestādēs pieauga par 21%, poļu par 35 un krievu pat par 43 procentiem. Šī pieauguma lielākā daļa nāca no ieceļojušajiem Padomijas iedzīvotājiem. Ja pieņemam, ka skolēnu skaits visumā ir 7 reizes mazāks par iedzīvotāju skaitu — tāds stāvoklis bija Latvijā 1939. un 40. m. g., tad minēto triju tautību ieceļotāju skaits varēja būt ap 140.000. Bet tā kā starp ieceļotājiem, neskaitot obligātā dienesta kaņavīrus, daudzi bija bez ģimenēm, resp. bez bērniem skolas vecumā, tad faktiskais iedzīvotāju skaits varēja būt 2 — 3 reizes lielāks.

Šie skaitļi var dot zināmu priekšstatu par tiem apmēriem, kādā svešas tautības, sevišķi krievus iepludināja Latvijā. Pilnīgi saprotams, ka tāds stāvoklis varēja ļoti spēcīgi, pie tam nelabvēlīgi ietekmēt mūsu skolu un kultūras dzīvi vispār.

Nodaļā par **mācību grāmatām**, kā komunistiskās propagandas līdzekli, jau pieminēts, ka komunistu izdoto un skolām piesūtīto mācību grāmatu **saturs bija pilnīgi krievisks**. Te vēl tikai daži papildinājumi. Atskaitot ļoti konspektīvo Latvijas ģeografijas kursu uz 13 lapiņām, kas bija dots kā pielikums Padomijas ģeografijai pamatskolas 4. klasē, par latviešu tautu un tās zemi nekas vairāk nebija minēts. Vēstures un dabas zinību stundās vajadzēja runāt tikai par Padomiju, par tās „sasniegumiem”, iedzīvotājiem un par tās dabu.

Nevar nepieminēt arī tādu neprātu no paidagoģijas viedokļa, ka pat pamatskolas 3. klases dabas mācību grāmatā (V. A. Tetjurevs. Dabas mācība. Pirmā daļa) piemēri ņemti no bērniem pilnīgi svešās Padomijas, bet Latvijas daba atstāta pilnīgi neievērota. Runājot par kaļķakmeni, norādīts, ka „daudz kaļķakmeņu ir Krimā, Ukrainā, Ziemeļkaukāzā, pie Volgas un citās padomju savienības vietās”, bet ka tas lielos vairumos atrodams Latvijā un vai vispār šis izrakteris atrodams Latvijas zemē, nav ne ar vārdu pieminēts. Runājot par kūdras izlietošanu fabriku apkurināšanai, pieminēta Lēņina vārdā nosauktā šaturskas elektrības stacija pie Maskavas, bet ne vārda par mūsu kūdras purviem un to izmantošanu. Katrā nodaļā var atzīmēt tādu no paidagoģijas viedokļa nepieļaujamo nostāju, ka skolēnam jāiekaļ ziņas par viņam tālām lietām, vietām un zemēm, kamēr vieglāk saprotamais un tuvais no pašu zemes ir pilnīgi ignorēts. Skolēnam šajā grāmatā, kur viss upurēts krieviskumam, jāiet nevis no tuvākā pie tālākā, kā to prasa paidagoģijas principi, bet tūlī jāskā ar tālu un svešu pasauli. Vienīgi grāmatas otrā daļā, kur sacīts, ka meža cūkas sastopamas Kaukāzā un Vidusāzijā, tulkotāji zem teksta piesprauduši mazu kontrabandas piezīmi, ka meža cūkas mīt arī Latvijas lielo mežu apgabalos. Tas tad arī bija viss no Latvijas dabas.

Tikpat nelatviskas bija arī visas citas mācību grāmatas, neizslēdzot pat valodas mācībai domātās. Arī no tām dvesa svešs gars, ko izplatīja dažādi tulkojumi no padomju literatūras un vietējo rakstītāju darbi, speciāli darināti Padomijas slavināšanai un šķiru naida kultivēšanai. Latviešu valoda bija palikusi tikai izteiksmes līdzeklis, tikai forma, ko pildīt ar komunistisku un krievisku saturu. No skolu darbiniekiem skolotājiem

šāds stāvoklis prasīja isti latvisku neatlaidību, latvisku izjūtu un ziedošanās prieku, lai skolēniem dotu arī tās zināšanas, kas tiem bija nepieciešamas kā savas tautas un zemes neatņemamai daļai.

Lai radītu dažādām Padomju savienības sastāvā ietilpinātām tautām ilūziju, it kā nacionāla kultūra varētu pastāvēt arī padomju iekārtā, Stāļins 1922. gadā uzstājās ar pazīstamo tezi, ka PSRS veicinot no formas viedokļa nacionālu, bet satura ziņā sociālistisku kultūru.

Tomēr komūnistiskajā praksē nacionāla kultūra kļuva pavisam nabadzīga. Palika tikai valoda, kurai savukārt vajadzēja iznīkt rusifikācijas spaidos. Ar zināmiem ierobežojumiem atzina arī tautas tērpus un kautko no tautas gara mantām — dziesmām, pasakām un teikām, ciktāl tur izteicās kāds šķiru ciņas elements. Visam citam vajadzēja iznīkt zem „sociālistiskā satura” svāra.

Tas it skaidri bija redzams tajos aizliegumos, kas attiecas uz visu agrāk iespiesto literātūru. Par kaitīgu bija atzīta visa tā literātūra, kur Latvija — bez piekarekļa „Padomju”, vai „Padomju Sociālistiskā Republika”, bija pieminēta kādā objektīvā vērtējumā. Aizliegtas bija arī visas dziesmas, kur varēja saskatīt kādu nacionālu ideju vai tautisku ilgu izpausmi. No koncertu programmām, teātru un operas repertuāriem bez kautrēšanās izsvītvoja mākslinieciskā ziņā augstvērtīgus gara ražojumus, ja vien tur bija jauzama kāda nacionāla doma. Tautas lūgšanas „Dievs svētī Latviju” dziedāšanu kvalificēja kā vissmagāko kontrrevolūcionāro aktu. Latvijas sarkan-balt-sarkano karogu bija pavēlēts aizmirst uz visiem laikiem, tāpēc arī Rīgas un citu pilsētu čekas atstātajos materiālos pēc komūnistu aiziešanas lielā skaitā bija atrasti piespraužami valsts krāsu karodziņi, valsts karogi un nacionālu darbinieku ģimenes, ko čeka bija atņēmusi dažādām apcietinātām personām. Sevišķi daudz bija nacionālo emblemu atņemtu skolu jaunatnei. Visi šie priekšmeti, kas kautkāda ziņā varēja kalpot nacionālas apziņas izpausmei, čekai derēja kā pierādījums attiecīgās personas kontrrevolūcionārai nostājai. Nacionālists un kontrrevolūcionārs ir komūnistu izpratnē identiski jēdzieni, tāpēc noteikti var sacīt, ka komūnistu apgalvojums, ka viņi atbalstot nacionālu kultūru, ir tādi pat meli, kā visa lielākā daļa no viņu sociālistiskās propagandas tezēm.

Tas pilnīgi saskan arī ar Lēņina 1913. gada atzinumiem *), ka apzinīgie strādnieki stāv par visu nāciju strādnieku pilnīgu vienību visās un visādās izglītības, profesionālās, politiskās u.t.t. strādnieku organizācijās. ...Lai visu nāciju buržuāzija iepriecina sevi ar melīgām frazēm un nacionālo kultūru, par nacionāliem uzdevumiem u.t.t. Strādnieki neļaus sevi sašķelt ne ar kādām saldēnām runām par nacionālo kultūru vai nacionāli kulturālo autonomiju.”

To pašu saka arī Stāļins sakarā ar 1913. gadā uzpeldējušo jautājumu par nacionāli kulturālo autonomiju **) dažādām Krievijas tautām:

„Vispirms, tā nacionāli kulturālā autonomija ir samākslota un nedzīva, jo paredz mākslīgi saskaldīt vienā nācijā ļaudis, ko dzīve, reālā dzīve sašķel un izsvaida dažādos valsts stūpos. Otrkārt, tā virza uz nacionālismu, jo noved pie viedokļa par cilvēku norobežoša-

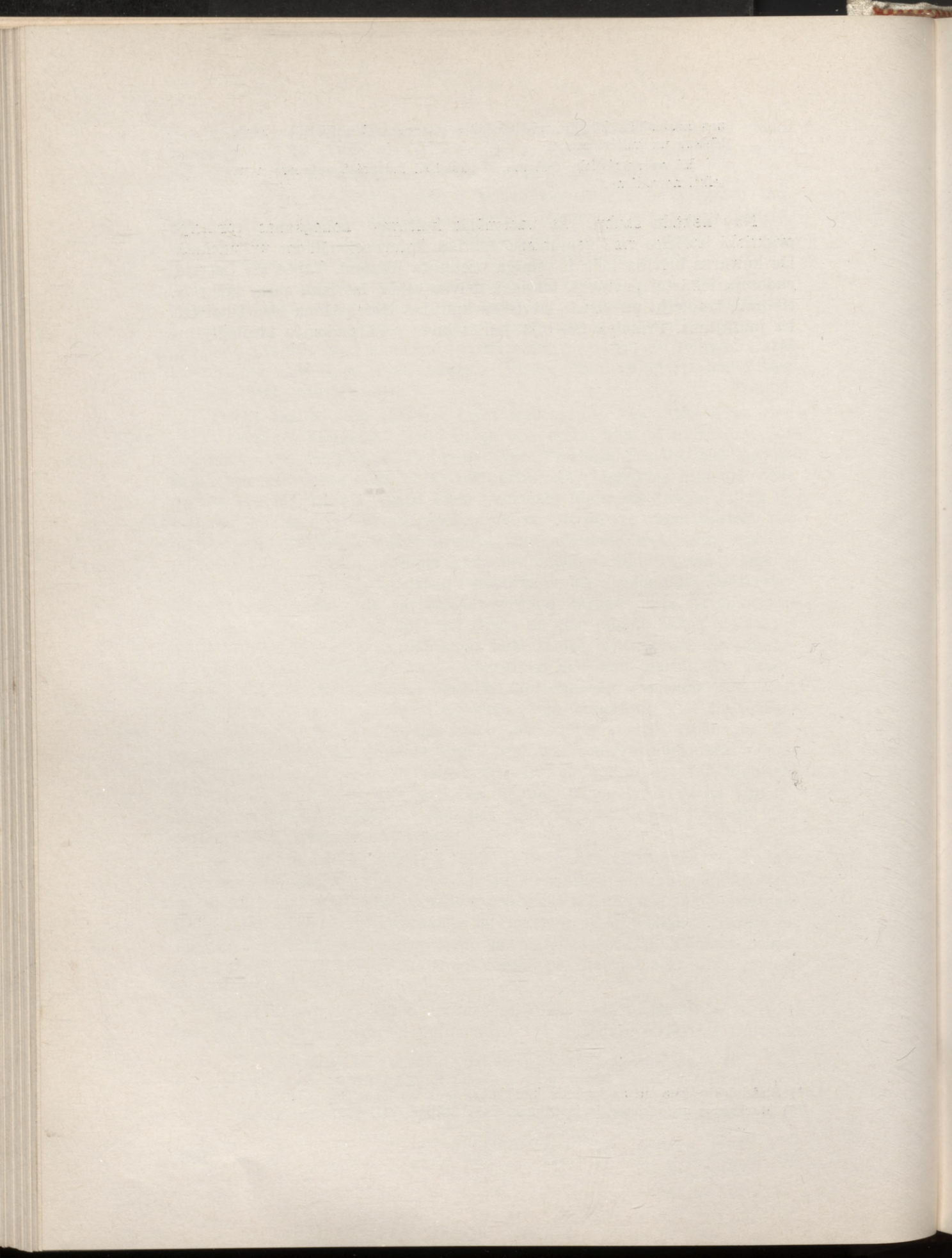
nos nacionālās kūrijās, pie viedokļa par nacionālu īpatnību saglabāšanu un kultivēšanu.

Kā oportūnistiska tieksme, šī nacionāli kulturālā autonomija noteikti noraidāma.”

Nav nekādu šaubu, ka nacionālās kultūras noliegšanas princips praktiski izteicies visā komunistu politikā. Internacionālisms un nacionālās kultūras brīvība taču ir pilnīga pretstata jēdzieni. Tāpēc arī Latvijā, padomju iekārtai pastāvot, latviskā dzīves veida, latviskā gara, mākslas, tikumu, tradīciju un vispār latviskas kultūras iznīcināšana bija tikai laika jautājums. Principā tas bija jau izšķirts pašā padomju ideoloģijā.

*) Strādnieku šķira un nacionālais jautājums.

***) Marksisms un nacionālais jautājums. I. V. Stājins. VII. nod.

XV. KOMŪNISTU IZREDZĒTIE JAUNATNES AUDZINĀTĀJI UN SKOLOTĀJI

1. Vispārīgs apskats.

Padomju skolotājs ... sociālistiskās celtniecības darbinieks ... laimīgā komūnistiskā laikmeta audzinātājs – visi šie skanīgie komūnistu skolotāju titulējumi liek domāt, ka tajos augstajos amatos var tikt vienīgi izcilas, sevišķām spējām un zināšanām apveltītas personas. No komūnistu audzinātājiem taču lielā mērā atkarīga visa padomju iekārta, visa viņu ideoloģijas un nodomu realizācija, visa nākotnes sabiedrības laime un labklājība ...

To saka nevis kaut kādi neprašas, nevien propagandas brošūru autori un komūnistiskie žurnalisti, bet arī padomju profesors P. N. Gruzdevs savā kapitālajā darbā "Pedagoģika".

Tur lasām: "Padomju skolotājs audzina pašus izcilākos mūsu laikmeta ļaudis, vispusīgi attīstītus komūnistiskās sabiedrības cēlējus un cīnītājus."*)

Saprotams, ka "pašus izcilākos mūsu laikmeta ļaudis" var audzināt ne mazāk izcili skolotāji. Tie ir ne vairāk, ne mazāk, kā vislabākie pasaulē! Tas pats prof. Gruzdevs to apliecina kā neapšaubāmu patiesību. Padomju skolotājam it vienkārši jābūt "visizglītotākam un viskultūrālākam skolotājam pasaulē". **)

Atskatoties uz šo komūnistu varas laiku mūsu zemē, kad skolās salika simtiem pa dažādām vietām salasītus audzinātājus un skolotājus, nevilus jāatceras šīs augstā stila frazes par padomju skolotāju par padomju skolotāju nepārspējamo izlasi. Un tad atkal jāpārliciecinās par to milzīgo diferenci, kāda ir starp komūnistu teoriju un praksi, starp vārdiem un darbiem, starp aģitatorisko frazi un faktisko sasniegumu.

Zinot, kādi principi valda padomju iekārtā un cik beztiesīgs ir īstenībā ikviens padomju pilsonis, iespējams arī stādīties priekšā padomju skolotāja īsteno tēlu. Un tad redzam nabadzīgi ģērbtu, vienpusīgām propagandas zināšanām apvilātu, savas dzīvības dēļ bailēs trīcošu, garīgi nepastāvīgu padomju iekārtas vergu, kam nav un arī nedrīkst būt savu domu un kas arī skolēniem drīkst sacīt tikai to, ko partija ir pavēlējusi ... Tāds ir padomju skolotāja caurmēra tips. Tādi bija tie Padomju savienības skolotāji, ko padomju vara kā paraugdarbiniekus atsūtīja no Padomijas Latvijā.

Mūsu zemē stāvoklis bija citāds. Līdzšinējie skolu darbinieki komūnismu neatzina, noraidīja to kā kultūras cilvēkam nepieņemamu gara un miesas verdzību. Sarkanā vara tāpēc centās tos aizstāt ar jauniem skolotājiem, ar jau-

*) I. I. Grzdev. Pedagoģika. Izdaļelstvo. Narkomprosa. PCFCP. Moskva. 1940. 538. lapp.

**) Tas pats, 540. lapp.

niem audzinātājiem, kam garīgu prasību un principu vai nu nemaz nebija, vai arī kas viegli apmierināmi ar kādu skanīgu "sociālistiskās celtniecības" frazi.

Lai atrastu tādus bezprincipu cilvēkus, komūnismam mūsu zemē bija jānoliecas pavisam zemu. Pa cietumiem, dzertuvēm, uz dīkdieņu nopulētiem pilsētu apstādījumu soliem un lauku slaistu aprindās vajadzēja meklēt sarkanās iekārtas piekritējus un darbiniekus. No turienes nāca arī daudzi komūnisma laikā par jaunātnes audzinātājiem ieceltie "jaunā laikmeta" nesēji.

Sevišķi spilgti tas bija redzams no iecelto pionieņu vadītāju, komsorgu un citu politisko audzinātāju garīgās sejas. Šie jaunizceptie skolotāji un audzinātāji centās saņemt savās rokās visu skolas dzīvi un ne bez panākumiem. Viņu garīgais attēls lielākā vai mazākā mērā atspoguļojās mācību iestāžu darbībā un skolu jaunatnes stājā.

Un kas bija šie jaunie audzinātāji, šie sociālistiskās celtniecības darbinieki? Sekojošā apskatā balstīsimies uz ziņām par 814 pionieņu vadītājiem un komsorgiem. Tā kā lielākā daļa no tiem savu "audzināšanas darbu veica 2 – 3 skolās, tad skaitliskās ziņas var pieņemt par pilnīgām.

Vecums. Atskaitot 183 jaunus "paidagogus", par kuŗu vecumu trūkst noteiktu ziņu, pārējie ir samērā jauni ļaudis. 60 proc. no viņiem ir jaunāki par 22 gadiem. Starp tiem 16 gadus veci pusaudži ir – 19, 17 gadu veci – 35, 18 gadus veci – 65, 19 gadus veci – 76, 20 gadus veci – 82, 21 gadus veci – 91 un tikai 263 'audzinātājiem' ir 22 vai vairāk gadi. Šāds sastāvs it skaidri liecina, ka nepiedzīvojušā un garīgi nenobriedušā jaunatne šķitusi visvairāk piemērotā vide, kur meklēt piekritējus komūnismam.

Izglītībai tāpat kā attiecīgām aroda zināšanām nebūt nepiederēja noteicēja loma. Galvenais bija politiskā stāja, komūnistiskā domu ievirze un spēja pielāgoties jaunajam laikmetam. Tāpēc audzinātāja posteņa ieņemšanai paidagoģiska izglītība nemaz nebija vajadzīga, nemaz nerunājot par plašāku gara kultūru. Vajadzēja akceptēt tikai komūnistisko platformu. Tas bija galvenais.

Tāpēc arī no visiem 814 politiskajiem audzinātājiem tikai 66 personām, t. i. 8 proc. ir kāda nebūt skolotāju sagatavošanas iestādē vaiursos iegūta izglītība *). Uz visiem pārējiem zināmā pārveidojumā varēja attiekties romiešu filozofa un paidagoga Kvintiliāna atzinums, ka "pectus est, quod disertos facit", t. i. ka "sirlds" tos padarījusi par komūnismam derīgiem audzinātājiem.

*) Pārskata papildināšanai te der atcerēties arī vienu otru biedru, kas strādāja Izglītības tautas komisāriātā un vadīja izglītības un audzināšanas iestāžu dzīvi. Pārsvārā bija ienācēji no Padomijas. Attiecīgā izglītība un tehniskā piemērotība maz ko nozīmēja. Tāpēc arī komisāriāta speciālo daļu, kur bija koncentrēta augstākā pārraudzība visiem izglītības darbiniekiem, vadīja trīs personas: ķeta lējējs, dzelzsgriezējs un burtlicis. Viņi jau varēja būt labi savu arodu pratēji, bet Izglītības komisāriātā viņu speciālajām zināšanām nebija ne-

kāda izlietājuma. Skolu pārvaldes priekšnieks bija kādreiz apmeklējis pagastskolu un pēc tam mācījies kādā komunistu propagandas institūtā. Viņa vietnieks bija ticis līdz reālskolas 6. klasei, bet vēlāk papildinājies propagandas lietās. Pieminekļu valdes priekšnieks, kam vajadzēja vadīt arhαιoloģiskos pētījumus mūsu zemē un rūpēties par latviešu senmantām, bija pēc nodarbošanās drēbnieks; vēlāk gan mācījies kādā komunistu augstskolā, kur iestājoties neprasa nekādas priekšzināšanas. Augstskolu un zinātniskās pētniecības pārvaldes priekšnieks, pēc paša apgalvojuma, bijis tautskolotājs, tomēr tik vājš rakstīšanas mākslas pratējs, ka savus rakstījumus nesa kadru daļas vadītājam labot.

Šādus piemērus varētu vēl minēt daudz lielākā skaitā. No dažādām vietām nākuši, pa lielākai daļai ar niecīgu zināšanu krājumu sevi apgrūtinājuši, šie jaunie izglītības iestāžu vadītāji tomēr visi bija ar kautko kopīgu — tiem visiem bija tuvi sakari ar čeku. Viņu rokās nokļuvušās ziņas par mūsu skolu nacionāli noskaņotiem darbiniekiem vai skolniekiem, drīzi vien bija čekas rīcībā.

Bez tādas "sirds" darbības jau nekas nebūtu iznācis, jo ne mazāk kā 247 personām atzīmēta izglītība, kas nepārsniedz pamatskolas 4 zemākās klases. To starpā 11 pilnīgi bez kādas skolas izglītības, tāpat arī labs pulciņš "audzinātāju", kas tikai ar pūlēm prata savu vārdu parakstīt algu sarakstā un ar lielām pauzēm, pie tam pastāvīgi kļūdīdamies, lasīja iespiestos aģitācijas "referātus". Tiem pieskaitāmi arī 191 "audzinātājs", kas nekā nav gribējis, vai arī nekā nav varējis sacīt par savu skolas sienās iegūto izglītību. Tā sastādās jau 438 cilvēku grupa, kas labākā gadījumā tikai dažus gadus berzējuši skolas viszemākos solus.

Daudz augstāk par tiem nav stādāmi arī 178 pioniežu vadītāji un komsorgi, kas it kā beiguši vai apmeklējuši pamatskolas vecākās klases. Kopskaitā 617 "audzinātājiem" izglītība nepārsniedza elementāro zināšanu robežas. Skolas izglītības ziņā augstu nav vērtējami arī darbinieki nepabeigtā vidusskolā, nepabeigtā arodskolā vai citās nepabeigtās mācības iestādēs iegūto garīgo bagāžu. Tādu ir kāds pussimts.

Kā psiholoģisks retums atzīmējami divi Romas-katoļu garīgā semināra absolventi un kāds teoloģijas fakultātes students, kas profesijas maiņas ziņā gribējuši atdarināt Stāļinu. Kā zināms, arī pats Josifs Visarionovičs Stāļins jaunības laikos bijis kādas garīgās mācības iestādes audzēknis.

Šo audzinātāju izglītība jau zināmā mērā norāda arī uz viņu iepriekšējo nodarbošanos. Vispirms jāpiezīmē, ka 340 personas par savu agrāko nodarbošanos nav atstājušas skolās nekādas ziņas. Ir pamats domāt, ka vienam otram no tiem pagātnes atklājumi nebūs varējuši pakalpot viņu prestiža pieaugšanai skolās, tāpēc arī tādas ziņas, kas varbūt varētu vēl kompromitēt, nemaz nav sniegtas. 39 audzinātājiem gan ir bijis diezgan drosmes, ka viņi līdz šim it nekā nav darījuši. Tiem pieskaitāmi arī 15 "turīgu vecāku bērni", kas līdz iecelšanai jaunajā amatā mierīgi dzīvojuši mājās, savu vecāku aprūpēti, 45 bijuši gadījuma darba strādnieki un 61 skolēns, kas ticis par audzinātāju tieši no skolas sola, tāpat 4 sarkanarmiešu sievas. Tā tad ne mazāk kā 164 (20 proc.) jauno darbinieku līdz šim nekādā noteiktā darbā nav bijuši.

Nākošo lielāko grupu sastāda 91 skolotājs, starp kuriem pārsvarā ir komunistu pusotra mēneša kursos jaunizcepto pedagogu.

65 personas atestējušās kā strādnieki un strādnieces lauku saimniecībās vai pilsētu uzņēmumos. Tiem pieskaitāmi arī 3 gani, 6 skolas apkalpotāji, 9 viesmīļi, mājkalpotājas, ķēkšas un virtuves strādnieces, tāpat kā viens cirks zirgu puisis.

Dažādu amatnieku grupā atzīmētas 35 personas, kam vēl pievienojami 17 amatu mācekļi, 2 zvejnieki, 2 melderi, 1 kuļmašīnas vadītājs, viens deģis un viens mežsargs.

34 audzinātāji nākuši no lauksaimnieku aprindām, kam vai nu pašiem, vai vecākiem pieder kāds lauku īpašums.

Tirgotāji resp. pārdevēji reprezentēti ar 12 jauniem pionieru vadītājiem, tiem nāk talkā arī viena pauniece.

Inteliģentās profesijas pārstāv 6 ierēdņi, grāmatveži vai mašīnrakstītājas, 6 lopkopības pārraugi, vai pienotavu praktikanti, 3 telefonistes, 1 koku šķīrotājs, 1 bibliotēkas pārzinis, 1 fotogrāfs un 1 koņa diriģents. Varētu pieskaitīt arī 5 sporta pulciņu un 3 mazpulku vadītājus.

Vispār tomēr jāatzīmē, ka noteiktu fizisku darbu strādājušas ne vairāk kā 200 personas, jeb ceturtdaļa no visiem jaunajiem "strādnieku" varas pārstāvjiem. Izlasē, kā redzams, trūcis konsekvences.

Runājot par šo audzinātāju izlasi, nevar nepieminēt arī šo darbinieku morālo līmeni. Eiropas kultūras tautām audzinātāju morālā stāja, viņu tikumiskā dzīves uztvere vienmēr bijusi viena no pirmajām prasībām jaunatnes audzinātājiem.

Komunistiskā "ciņas morāle" šiem jautājumiem pieiet no cita viedokļa. Te svarīga tikai komūnisma ideja, un tāpēc vienīgi tāda rīcība esot morāla, kas kalpo komūnismam. Tādā izpratnē pat lielceļu laupītājs var būt augstākā mērā morālisks cilvēks, ja vien viņa pastrādātās noziedzības ir veicinājušas komūnisma uzvaru.

No šā viedokļa arī pilnīgi saprotams jaunā laikmeta audzinātāju raibais sastāvs. Blakus pulciņam nenožīmīgu vai arī nekaitīgu personu, kas varbūt paši nezina, kādēļ sajūgušies ar komūnismu, blakus nedaudziem vientiesīgiem fiziska darba strādniekiem, kam materiālie apstākļi nebija ļāvuši ilgi skolā mācīties un kas tāpēc līdz skolēniem piedalās mācībām klasē, blakus dažiem godīgiem meklētājiem, kas apzinās savu nepiemērotību jaunajiem uzdevumiem un tāpēc meklē padomu pie vecajiem skolu darbiniekiem, blakus tiem raibā virknē redzami aizrautīgi ļaudis ļaunās varas propagandisti, vieglu dienu un labas algas meklētāji, kam vienalga, par ko saņem algu un naudu. Te atrodami arī īsti zagļi, kas piesavinājās skolas, skolēnu vai skolas kooperatīva naudu, āksti, kas dižojās ar savu varu, dzērāji, pat līdz pēdējām lūpatām nodzērušies alkoholiķi, varas kāri veco laiku skolas darbinieku nīdēji, tikumiskā ziņā pagrīmuši cilvēki, kas apzināti pavedināja skolniekus, seksu-

āli izvirtuļi un psihopāti – tie visi garā virknē seko cits citam, lai kopīgiem spēkiem celto komunistisko "paradīzi"...

2. Sarkano pionieŗu vadītāju un komsorgu parāde.

No daudzajiem raksturojumiem te pasniegta tikai neliela izlase. Šie īsie ilustrējumi tomēr rāda visai spilgti, kādās rokās bija nokļuvusi mūsu bērnu un jaunatnes audzināšana.

S. pamatskolā pirmo reizi ierodas jaunajā amatā ieceltais pionieŗu vadītājs R. R. Sapulcinājis visus skolēnus, viņš grib tos pārliecināt, ka tiem visiem bez izņēmuma jāiestājas pionieŗos, starp citu lietodams tik spilgtu nākotnes tēlojumu:

"Bērni," viņš saka, "pionieŗi ir pirmā pakāpe uz komūnismu. Pionieŗi valkā baltu blūzi un sarkanu lakatu ap kaklu. Bērni, kad jums nocirtīs galvu, baltā blūze applūdis ar jūsu asinīm. Tā paliks sarkana un sastādis daļu no sarkanā karoga. Jūs vedīs uz Maskavu, ne tā kā plutokrātiskā laikā."

Nākamās dienas rītā lielākā daļa bērnu skolā neieradās. Kas ieradušies, raud un saka, ka pionieŗos ne par ko negrib iestāties. Viņi negribot, lai tiem nocirstu galvas un vestu uz Maskavu.

Tikai ar lielām pūlēm skolotājam izdevās bērnus apmierināt un noskaidrot ar eksaltētā komjaunieša runu radušos pārpratumu.

B. 6-kl. pamatskolā pionieŗos bija uzņemts vairums skolēnu, kuŗus ne sekmju, ne uzvedības ziņā nevarēja stādīt citiem par priekšzīmi. Labākie un apzinīgākie skolēni pionieŗos neiestājās.

Lai arī tos iesaistītu pionieŗu nodarbībās, pionieŗu vadītājs L. B. lietoja īpatnējus spaidu līdzekļus: Piemēram, kad skolēni uz tintnīcu vāciņiem bija uzzīmējuši sarkan-balt-sarkanus karodziņus, tad trim šai noziedzībā pieķertiem 5. klases skolēniem piedraudēja, ka viņus tagad apcietināšot un nodošot tiesai par kontrrevolūciju. Ilgs cietums, spaidu darbi vai pat nāves sods tad neizbēgams. Viņi varot sevi glābt tikai iestājoties pionieŗos. Ja to nedarišot, B. ziņošot milicijai par viņu kontrrevolūcionāro darbību.

Draudu iebiedēti, skolēni tad arī iestājās pionieŗos, bet vēlāk viņiem tomēr bija drosme šo izspiesto solījumu nepildīt.

Rīgas pilsētas X. pamatskolas vecākais pionieŗu vadītājs Bronislavs B.,

20 gadu vecs LKJS biedrs un ideoloģisks darbinieks. Noteikti konstatēts, ka viņš pat 2. klases skolēniem uzdevis novērot skolotājus un ziņot viņam, ja skolotāji ir pret jauno valdību.

Tanī pašā skolā direktors bija aizliedzis modernās dejas. Pionieru vadītājs par to teicis skolēniem: "Ko jūs klausat tādām mulķim! Viņam te nav nekāda noteikšana. Kā es gribu, tā būs!"

Demokrātisko latviešu aicinājums.

VĒLĒTĀJI!

Pardzvojamais laiks ir ārkārtīgi nopietns. Vēlēšanās, kas notiks šī gada 14. un 15. jūlijā, izšķirās mūsu liktenis uz ilgiem laikiem. Katram ir jāsaprot, ka šo likteni nedrīkst izšķirt nejaušība, kūrība vai pat bailība. Mēs griežamies pie visiem krietniem mūsu valsts pilsoņiem un viņiem sakām:

Mēs gribam saglabāt brīvo un neatkarīgo Latviju, mēs to negribam zaudēt.

Mēs gribam cieši un pastāvīgi sadarboties ar Padomju Savienību un tās tautām.

Mēs gribam lojāli sadarboties valsts saimnieciskās un kulturālās dzīves celšanā ar mūsu organizēto strādniecību.

Mēs gribam kārtību, kur visiem ir pavērts ceļš uz izglītību, kur visiem ir visas demokrātiskās brīvības, darbs un maize un kur, katram pieder tas, ko viņš ar godīgu darbu ieguvis.

Tamēļ mēs izņemam Saeimas vēlēšanās šī gada 14. un 15. jūlijā ar savu vienotu kandidātu sarakstu uz šādas vēlēšanu platformas:

1. Brīvā, neatkarīgā, demokrātiskā Latvija.
2. Ciešu pastāvīgu sadarbību ar PSRS 1939. g. 3. oktobra savstarpējās palīdzības līguma mērķu sasniegšanai un tālāka izveidošanai.
3. Valsts iekšējā celtniecībā uz progressa un demokrātisma pamatiem, lojāli sadarbojoties ar Latvijas strādniecību un viņas organizācijām.
4. Valsts zemes fonda paplašināšana darba zemniecības apgādāšanai ar zemi.
5. Valsts saimnieciskās dzīves izveidošana un pārkārtošana, stādot pirmā vietā strādājošo intereses.
6. Privātā īpašuma un privātās rosības uzturēšana un aizsargāšana, ierobežojot kā vienu, tā otru, ja to prese valsts intereses un tautas labklājība.
7. Latviešu nacionālās kultūras izkopšana, darot to pieejamu ikvienam Latvijas Republikas pilsonim, nodrošinot arī mazākuma tautībām viņu kultūrolo vairošību apmierinātā, izglītības, arī visaugstākā, nodrošinātā visiem materiāliem cenošiem.
8. Kulturālo un saimniecisko vērtību apmaiņas paplašināšana un atbilstošu sakaru padziļināšana ar PSRS un tās tautām.
9. Latvijas valsts dzīves izveidošana uz stingrām tiesiskiem pamatiem, nodrošinot ikvienam viņa personas un mantas neatkarību un demokrātiskā, t. i. vārda, sapulču, preses, ticības u. t. t. brīvības.

VELETĀJI! Mums nav bijis daudz laika. Pilnīgus mūsu kandidātu sarakstus mēs jums izziņosim papildus.

Starp citiem mūsu sarakstos kandidēs: Aļis Keniņš, ģen. J. Bolodis, V. Zamuēlis, K. Skaibe, H. Celmiņš, P. Bergis.

Mūsu kandidātu vidū nav neviena, kas liktu pēc deputāta goda.

Mēs aicinām jūs balsot par mūsu sarakstu dzīlā un nopietnā apziņā, ka pardzvojamais laiks šādu ticību paveloši no mums prasa.

Mūsu valsts un mūsu pašu likteņi prasa izšķiršanos. Nevienam nevar un nedrīkst palikt malā!

Demokrātisko latviešu vēlēšanu Saeimas
vēlēšanu komisija.

Demokrātisko latviešu 1940. g. 14. un 15. jūlija Saeimas vēlēšanu informācijas plakāts, ko sarkanā vara visur nesaudzīgi iznīcināja, pie tam apcietinādama izplatītājus. Drikstēja būt tikai viens — komunistu kandidātu saraksts un par to bija jābalso obligāti.

Aizputes apr. pionieru
un skolu liet. kārt.
Tālr. Aizpute, 14.

A p k ā r t r a k s t s Nr.9.

- 1/ Neskatoties uz vairākkārtīgiem aizrādījumiem vēl līdz šim laikam ne dažu skolu nav iesūtīti pionieru saraksti. Šādi pionieru saraksti jāsniedz katrā atskaitē par tiem pionieriem, kuri pabeidz ne jauna. Numerācija jāievēro pēc pirmā saraksta, piem. ja pirmais saraksts beidzies ar 26, tad nākošā sarakstā jāsāk ar 27 u.t.t. tas jādara tāpēc, lai kādu pionieri neievestu sarakstes divas reizes.
- 2/ Caurskatiet pionieru sarakstus, konstatējot - kapionieriem ir ļoti zemas atzīmes. Uz priekšu stingri rādīties un jāpieliek visi spēki lai neviens nebūtu zemāka atzīme par 4, tāpēc visiem skolotājiem un pionieru vadītājiem šinī darbā jāpieliek visa enerģija.
- 3/ Vēlreiz atgādinu, ka apkārtraksti jāizlasa arī visiem skolu direktoriem un pārzīņiem un ar parakstu jāatzina ka apkārtrakstu ir lasījuši. Tas pats jādara arī ar agrāk saņemtiem apkārtrakstiem.
- 4/ Visas atskaites, darbības plāni un pionieru saraksti jāparaksta pionieru vadītājiem, kuņš arī ir atbildīgs par raksta pareizību. Parakstot jāatzina arī raksta sastādīšanas datums.
- 5/ Nekavējotī ir jāpietieic cik katrā skolā ir vajadzīgi pionieru lakatiņi un nozīmes, lai pie laika to varētu sagādāt.
- 6/ Lai atvieglotu pionieru vadītāju darbu, turpmāk vairs protokola norakstus nav nesūtīt, bet protokolu, kases un citas grāmatas turēt vienmēr kārtībā.
- 7/ Visiem pionieru vadītājiem atskaitēs jāmin, ko pats mācījis un kādas grāmatas un brošūras lasījis.
- 8/ Visiem pionieru vadītājiem, skolu direktoriem un pārzīņiem, jau laikus padomāt par priekšā atvēršām brīvdienām, lai tās būtu pietiekami labi organizētas un plānvaidīgas, tāpēc sākt sagatavoties plānu sastādīšanai.
- 9/ Visiem pionieru vadītājiem, direktoriem un skolu pārzīņiem rādīties lai jautājumu un atbilde grāmatās atbilde tiktu ierakstītas ne vēlāk kā četras dienas pēc jautājuma uztādīšanas.
- 10/ Atgādinu visiem pionieru vad., skolu direktoriem un pārzīņiem pildīt visus pienākumus, jo, pienākumu nepildīšana traucē darba kārtību pašam un arī citiem, piem. vēl līdz šim dažas skolas nav izpildījušas apkārtraksta Nr. 8. piekto pantu. Lūdzu to izpildīt nekavējotī.
- 11/ Sasauca pionieru vadītāju divdienu kursus, kuri sāksies 1. martā plkst. 12²². Uz kursiem jāierodās obligāti visiem pionieru vadītājiem un skolotājiem, kuri nozīmēti kā pionieru vadītāji.
- 12/ Par apkārtrakstā minētiem pantiem, izpildīšanu atbildīgi skolu direktori, pārzīņi un pionieru vadītāji.

Aizputē, 19. 11. 41. g.

Aizputes apr. pionieru un skolu lietu kārtotājs:

/A. Līka./

Pionieru un skolu lietu kārtotāja apkārtraksts, ar kuņu gandrīz nepārprotami bija pavēlēts pionieriem likt augstākas atzīmes (ne zemākas par 4).

P. skolā kādu dienu ieradās jaunieceltais pionieru vadītājs N. Iedrāzās klasē bez pieklaunvēšanas un bez uzaicinājuma apsēdās. Griestos skatīdamies un ar kāju grīdu kārpīdams, sekoja skolēnu atbildēm. Ieskatījās arī skolēnu burtnīcās un bieži raustīja plecus. Skolēniem teica, ka skolotāja ieliktās atzīmes ir par mazu.

Lielajā starpbrīdī, bez sazināšanās ar pārzīni, visus skolēnus saaicināja vienā klasē. Tur pionieru vadītājs, laikam gribēdams parādīt, ka spēj di-

Pavisam cits noskaņojums, piedaloties komunistu rīkotos gājienos, bija dažām citām tautībām...

... kas arī mācīties gribēja „tā kā biedrs Stāļins ir mācījies”.

vus darbus veikt vienā laikā, reizē iekoda azaidu un skaidroja skolēniem, ka viņš atņēmot skolotājiem tiesības sodīt skolēnus. Tagad skolēniem pašiem jāievēlot sava tiesa. Tikai šī tiesa drīkstēšot piespriest skolēniem sodus.

Maizes kumosu gremodams, viņš lika bērniem nosaukt kandidātus. Bērni sauca arī, cits citu pārspēdami. Taisnīgās tiesas dibinātājs, no vienas rokas maizi kozdams, ar otru pierakstīja pilnu tāfeli ar tiesnešu kandidātiem.

Ar lielu kņadu iebalsoja četrus tiesnešus. Tiem nu vajadzēja atbrīvot skolotājus no skolēnu sodīšanas.

Drīz pēc tam paši tiesneši izpelnījās skolotāju sodu, un pats vadītājs, pēc vairākām nedēļām ieradies, laikam jau bija aizmirsis savu ar lielo skubu dibināto iestādījumu.

Kādā citā reizē šis pats pionieru vadītājs, klases aizmugurē sēdēdams un žāvādamies, sekoja rēķinu uzdevumu izskaidrojumus. Tas viņam likās

bija pārāk grūts un neizprotams. Nevarēdams mācību gaitai sekot, viņš sāka amizēties ar priekšā sēdošām meitenēm un meta tām konfektes pa galdu apakšu.

Rīgas pilsētas N. pamatskolā par pionieru vadītāju darbojās 23. g. veca komjauniete Z. F. Agrāk strādājusi fabrikās, kur organizējusi ap sevi strād-

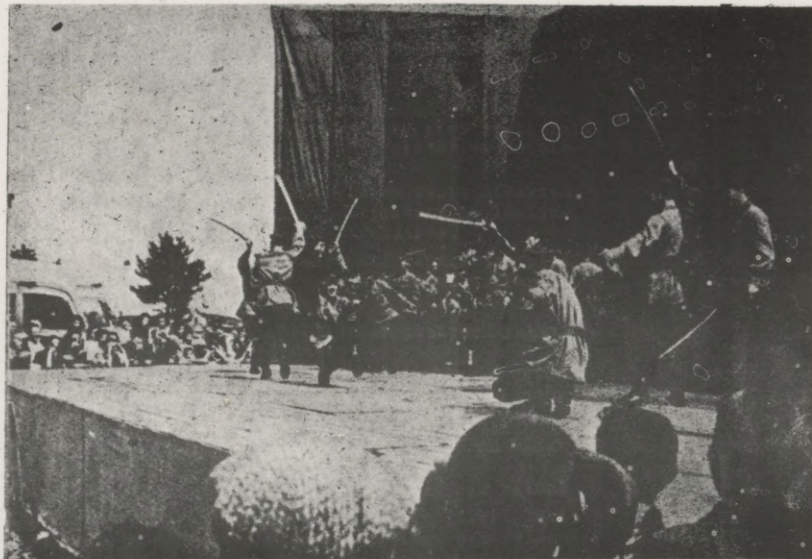

Latviesu jaunatne un inteliģence, ar pavēlēm izdzīta uz ielām, piedalījās komunistu rīkotos gājienos noliektām galvām, drūmām sejām, apzinādamies savas tautas un zemes baigo likteni.

nieku jaunatni. Kā pati izteicās, panākumi bijuši vāji, viņa bieži mainījusi darba vietas un pārcēlusies no viena pagrīdes rajona citā.

Audzinašanas un jaunatnes organizēšanas darbā viņai nebija nekādu spēju, bet runāja veikli. Sākumā ieinteresēja jaunāko klašu skolēnus pionieru darbībai, solīdamās tās iekārtot ļoti interesantas, sarīkot ekskursijas un pat braucienus uz Krimu. Skolas darbā viņai nebija nekādas pieredzes, ne vadītājas idejas. Kā vēlāk pati izteicās, sākumā viņai licies, ka skolā viss viņai esot jāiznīcina, jānoārda. Ko vietā likt, to, lūk, viņa nezina.

Viņas sentimentālo sajūsmu par padomju jaunatnes "laimīgo dzīvi", paviršību organizācijas darbā un nolaidību drīz vien iepazīna kā skolotāji, tā skolēni. Kā pionieru vadītāja viņa zaudēja katru autoritāti skolēnu acīs. Pionieru sanāksmes skolēni apmeklēja ļoti nekārtīgi un neievēroja nekādu disciplīnu.

Sarkanarmijas deju ansamblis, kuŗa ļoti „kulturālos” priekšnesumos bija spiesti noskatīties arī paidagoģisko konferenču dalībnieki un skolēni.

linu. Vecākās klasēs viņai bija pat bailes iet bez skolotāja pavadonības, tāpat vienai vadīt kādu sapulci.

Skolēni gluži atklāti par viņu smējās, uzdeva jautājumus, kas neglaimoja padomju iekārtai un vadītājas atbildes atklāti izsmēja. Tad pionieru vadītāja meklēja citus ceļus, kā saglabāt savu prestižu. Ieradās pie bērnu vecākiem un piedraudēja, ka tikšot atlaisti no darba kā darba ļaužu ienaidnieki. Esot izaudzinājuši bērnus, kas nicinot padomju iekārtu.

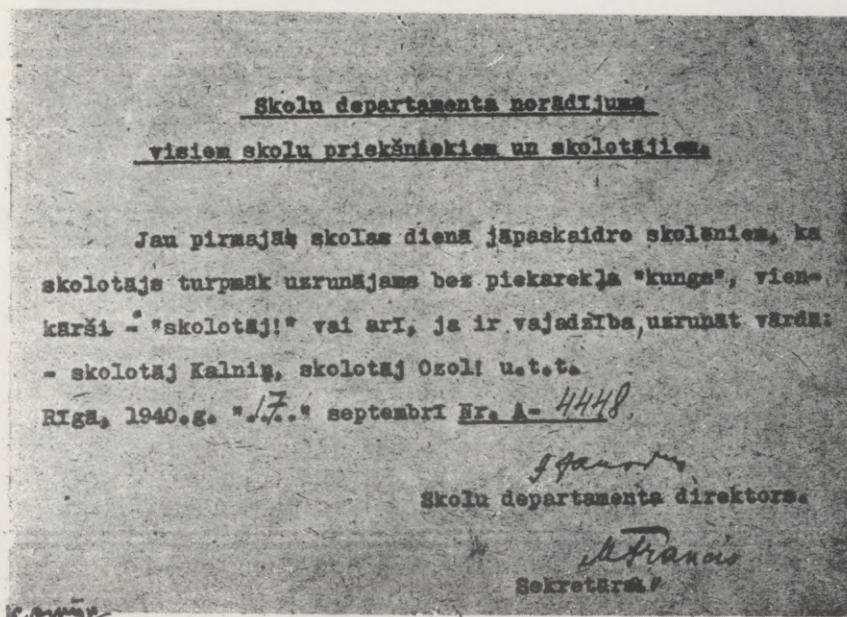
Pionieru vadītāja sekoja arī skolotāju darbam un nostājai. Mēģināja no skolēniem izzināt skolotāju uzskatus, bet arī te nesekmīgi. Skolēni nekā nestāstīja.

Pirms komunistu varas laika pa J. ielām bieži skraidīja jauns cilvēks, parasti neaizpogātā mētelī un svārkos, rokas bikšu kabatās sabāzis, nereti ar saskrāpētu vai sadauzītu seju, raudzīdamies greizi vai caur pieri. Šo jauno cilvēku J. P., ar trūcīgu pamatskolas izglītību, jaunā vara bija ielikusi par komsorgu pilsētas vidusskolā.

Komsorgs J. P. tad nu arī savus uzdevumus sāka pildīt ar pirmo skolas

dienu – sāka asistēt stundās. Viss vairums skolēnu neņēma viņu nopietni, bet ar skeptiskiem smaidiem un smīniem, sevišķi pēc tam, kad atklājās viņa vājās zināšanas skolas mācību priekšmetos.

Drīz vien J. P. sāka vajāt daudzus skolēnus, saskatīdams viņos padomju iekārtas pretiniekus. Ja skolnieks skolnieku apmeklēja mājās, kur kopīgi ri-

Komūnistiskās skolu vadības rīkojums, kuŗa nolūks sevišķi bija sagraut skolotāju autoritāti.

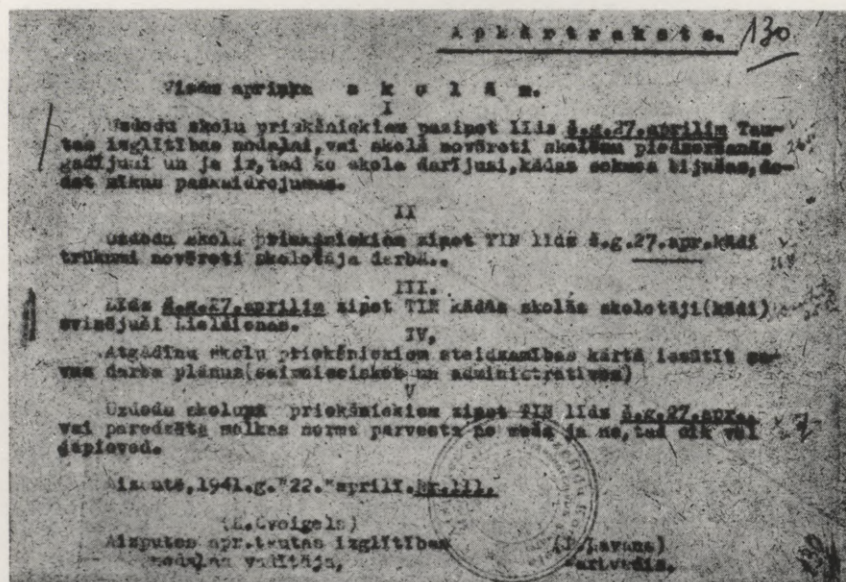
sināja matēmatikas uzdevumus, P. tādā rīcībā saskatīja pretkomūnistiskas sapulces un ziņoja milīcijai vai pilsētas izpildu komitejai. Sāka arī pretrelīģisku propagandu, bet tai bija maz piekritēju. Tad P. svētdienās, taisni dievkalpojuma laikā, skolēniem lika zāģēt un skaldīt malku skolas pagalmā, kas atradās visai tuvu baznīcai. Skolēni neuzdrošinājās neklausīt, jo P. rīkojās partijas vārdā.

Sarunājoties ar direktoru un skolotājiem, P. centās apsēsties un sabāzt rokas kabatās. Stundu laikā izsauca skolēnus no klases un sūtīja uz izpildkomiteju darbā, ignorējot direktoru un skolotājus.

Lai pievilktu vairāk skolēnu savai darbībai, rīkoja skolas telpās dažādas sanāksmes ar dejām un vingrošanu zēniem un meitenēm, skolotājiem nekā neziņojis. Šādus jautrības vakarus viņš rīkoja diezgan bieži, lai gan vecāki bija neapmierināti. Skolnieces vecākiem stāstīja, ka šie vakari obligāti jāapmeklē, kā to viņām iegalvojis J. P.

Vēlāk komsorgs ieteica skolniecēm apmeklēt dejas vakarus ārpus skolas un lai nekā nesakot ne vecākiem, ne skolotājiem. Tad arī gadījās, ka skolēni pēc kādas "balles" ieradās mājās tikai nākošā dienā.

Vainagu savai darbībai komsorgs P. uzlika ziemas brīvlaikā, kad projektētā aģitbrauciena vietā sarīkoja jautru uzdzīvi savā dzīvoklī. Šajā uzdzīvē, kas turpinājās divas nakts un vienu dienu, piedalījās komsorgs P., vēl otrs komsorgs, viens vidusskolas skolnieks un arī trīs skolnieces.

Tautas izglītības nodaļas vadītāja ar zīmogu apliecināts apkārtraksts, arkušu pavēlēts ziņot par katru skolotāju, kas uzdrošinājies svinēt lieldienas.

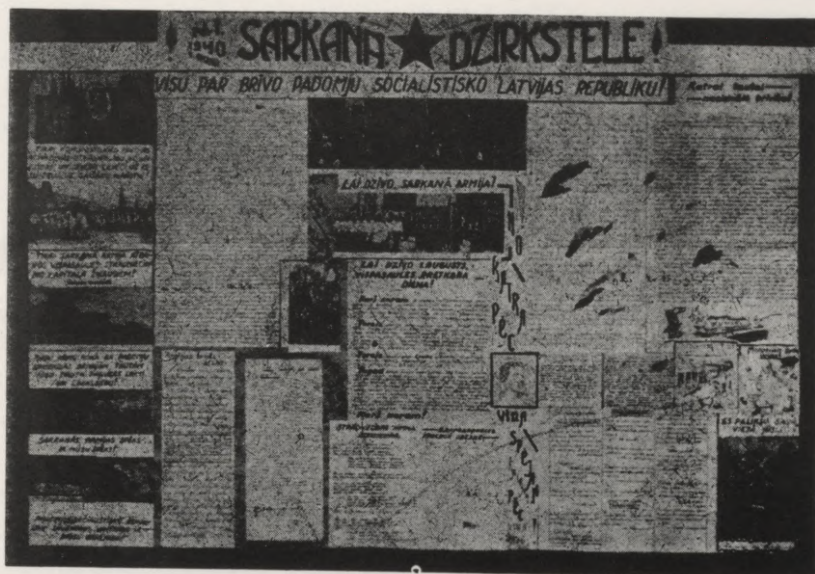
B. 6-kl. pamatskolas pionieru vadītājs B. K., ap 20 gadus vecs ar 4 kl. pamatskolas izglītību. Agrāk bez noteiktas nodarbošanās.

Skolā ieradās skrandainās drēbēs un nobružātos apavos, nozelējis un netīrs. Lika sasaukt visus skolēnus un skolotājus. Stāstīt nekā neprata, lasīja durstīdāmie no kādas brošūras. Skolā ieradās katru otro dienu un gāja klasēs uz skolotāju stundām.

Kādā rēķināšanas stundā, kad viens no skolēniem paklusu lūdza otram zīmuli, pionieru vadītājs pielēca klāt, saķēra zēnu aiz apkakles un uzrāva uz sola bļaudams: "Es tevi mācīšu skolā kārtību turēt!" Kādā citā stundā, kad skolēni smējās skolotāja lasītā jocīgā stāstiņa dēļ, B. pārtrauca skolotāju un ilgi bāra skolēnus par slikto uzvešanos, kas esot mantojums no vecās iekārtas.

Dažas dienas pēc tam negāja klasē, bet palika pārziņa dzīvoklī, istabā, ko lieto arī skolotāji. Pa stundu laiku bija izrevidējis nevien visus papirus un grāmatas uz rakstāmgalda, bet arī atvilktnes. Pārzinim mājās neesot, revīzija bija ķērusi arī pārziņa privāto bibliotēku. No rakstāmgalda atvilktnes bija pazudusi arī nauda.

Uz kādu laiku skolai tomēr bija miers.

Kāda no komūnistu laika sienas avizēm, kādas bija pavēlēts taisīt katrā skolā, pat klasē.

Nākošais pionieru vadītājs bija A. V., 18 gadus vecs ar 5 klašu pamatskolas izglītību. Tam bija labāka stāja, ģērbās un izturējās pieklājīgi. Agrāk gājis ganos un palīdzējis tēvam-laukstrādniekam.

V. ar visu sparū centās iesaistīt bērnus pionieros. Sevišķi tas attiecās uz meitenēm, kurās viņam patika. Pirmais plašākais pasākums bija jautājumu vakaru sarīkošana. Tajos pionieru vadītājs gribēja apskatīt, resp. atbildēt arī tādus jautājumus – cik vecai meitenei var būt bērns? Kāpēc meitenēm aug krūtis? Kādēļ ir menstruācijas u. t. t.? Šos jautājumus neapskatīja tikai pēc skolas pārziņa protesta.

Uz jautājumu, kāpēc padomju iekārtā jātur pārbaudījumi, sekoja atbilde, ka tas, tāpēc, lai skolotāji nevarētu atstāt strādnieku bērnus uz otro gadu.

N. 6-kl. pamatskolas pionieru vadītāja M. G. 19 gadus veca strādniece, beigusi 4/pamatskolas klases.

Attieksmes ar skolotājiem jau no pirmās dienas bija vēsas. Skolēniem pionieriem pavēlēja viņu uzrunāt ar "tu". Nepareizas uzrunas dēļ jāmaksā 20 kapeiku sods pionieru vajadzībām.

Disciplīna skolā slidēja uz leju. Beidzot pat M. G. sāka sūdzēties, pai-

дагоģiskās padomes sēdēs, ka pionieri viņai neklausot. Pavasarī noskaidrojās, ka par skolotājiem iesūtīts daudz sūdzību. Viena no svarīgākām sūdzībām, ka skolas pārzinis licis 6. klases skolēniem mācīties Ausekļa dzejoli "Gaismas pils" un to uzņēmis pat pārbaudījumu programmā. Par šo pārkāpumu skolas pārzinis saņēma piezīmi un rīkojumu dzejoli svītrot no pārbaudījumu programmas.

Darņ jums zināmu kā
 pie pioniēra vadītāja nenu dalību
 un prasītoju kā divi sādūnā me
 neraclisus? Pini sādūnā un veskar
 cemojas Valmīra un par baudi un
 apstiprināšanu par Pioniēra
 vadītāju. Un viņa vīta darņ
 zināmu kā viņi neraclisus
 Ceturdiņā. 31. mēts 1941 g.

Mēs salacas tenstīģebūmas 2, 4, 7, 8
 pirmorganizācijas sekretārs P. K. K.

Kāda komjaunatnes sekretāra ziņojums skolas pārzinim par sagaidāmo jaunieceltā pionieru vadītāja ierašanos.

B. 6-kl. pamatskolas politiskā audzinātāja M. M. bija 20 gadus veca, ar skolotāju institūta izglītību.

Bez skolotājas darba vēl vadīja pionieru pulciņu, bija komjaunatnes sekretāre pagastā un aktīvistu vadītāja. Skolas darbam, laika trūkuma dēļ maz nodevās. Skolēnu zināšanas viņas mācāmajos priekšmetos bija vājas, un stundās trūka vajadzīgās disciplīnas.

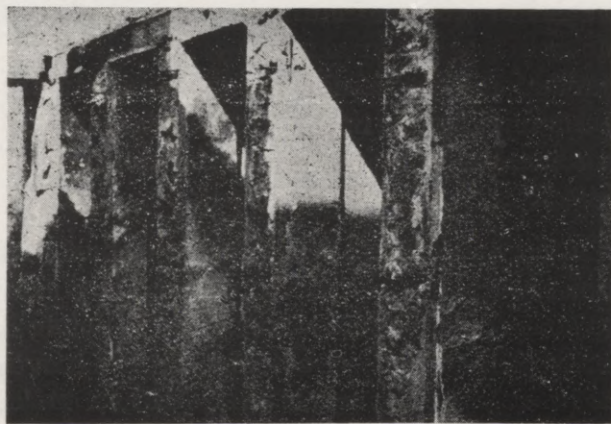
Ar pārējiem skolotājiem viņai bija naidīgas attieksmes un tos katrā izdevībā centās apsūdzēt par vecās varas aizstāvjiem. Tā kādreiz, kad skolā bija iegriezušies divi no Padomju savienības iebraukuši pārstāvji, lai iepazītos ar Latvijas skolām, viņa visu skolēnu klātbūtnē nekautrējās apsūdzēt pārējos skolotājus, kas nesekojojot laika garam un nepalīdzot strādāt komunistiskās organizācijās. Skolēniem pavēlēja citus skolotājus uzmanīt un viņai ziņot.

C. 6-kl. pamatskolā par pionieru vadītāju iecēla 19 gadus veco V. Viņš bija gadījuma strādnieks, kas noteiktu darbu nemīlēja. Savas tieksmes parā-

dija jau skolā, vēl skolnieks būdams un arī vēlākā dzīvē sadūrās ar likumu zādības un hulīgānisma dēļ.

Sāvā pionieru vadītāja laikā V. pavedināja skolēnus un noveda skolotājus izmisumā. Skolēnu guļamtelpās viņš pīpēja, arī skolēniem piedāvādams papirosus. Skolā ieradās ar degvīna pudelēm kabatās un bieži lietoja alkoholiskus dzērienus. Kad pašam pietrūka naudas, aizņēmas no skolēniem un lika bērniem nest uz skolu māju vīnu. Mācīja skolēniem, lai tie neklausā skolotājiem un teica, ka dežūrējošam skolotājam vajagot uzliet ūdens spaini.

V. staigāja pa skolu caurumainām neaizlāpītām drēbēm, nemazgājies

Daugavpils čekas vieninieku kameras, kur ieslodzīja arī skolniekus. Šo kameru platums bija 50 cm, dziļums 70 cm, augstums 2 metri. Pie griestiem stipra elektriska spuldze, kas karsēja gaisu, tā kā ieslodzīto mocīja karstums un gaisa trūkums. — Uzņēmums izdarīts pēc komunistu padzišanas, kad cietums jau bija nodedzis.

un netīrs. No rītiem, ienākdams skolotāju izstāba nevienu nesvācināja. Savās antireliģiskās stundās uzsvēra, ka Dieva neesot, tikai Adams kādreiz pa durvju spraugu esot "dievu" redzējis, melnu, spalvainu ar lielu asti. Šis teiciens radīja skolēnos papildinājumu – tikpat melnu, kā pionieru vadītājs.

Uzaicināja savā dzīvoklī arī skolēnus uz kāršu spēli un iedzeršanu.

Pionieru izrīkojumā bija vajadzīga šautene, ko V. dabūja no miliča. Šautene pēc izrīkojuma stāvēja neaizslēgtā V. dzīvoklī. Kādu dienu, kad V. nebija mājās, šautene pazuda. Par to viņu atcēla no pionieru vadītāja amata.

J. pilsētas pionieru vadītāja V. H. bija 19 gadus veca. Pēc nodarbošanās friziere, ar sliktu slavu pagātnē, kas arī jaunajā amatā neuzlabojās. Šī meitene ar pamatskolas izglītību labprāt pievāca arī svešas mantas. Izglītības un inteliģences trūkuma dēļ viņa bija pilnīgi nespējīga pildīt pionieru vadītājas pienākumus. Viņas visbiežākā nodarbošanās skolā bija bildišu izgriešana no

žurnāliem sienas avīzei un naudas iekasēšana no skolēniem, pēc kam ar vi-
siem pionieŗiem gāja uz kino.

V. H. drīz nomainīja cita pionieŗu vadītāja E. Z. Tā bija 17 vai 18 gadus
veca meitene, gandrīz analfabēte, agrāk kalpojusi uz laukiem par strādnieci.
Viņas labā un cienījamā īpašība bija tā, ka nemaz nejaucās skolas dzīvē, ap-
zinādamās, ka tur nekā nesaprot, tāpēc respektēja skolas rīkojumus un pati
gāja klasē mācīties, lai paplašinātu savas zināšanas.

Z. 6-kl. pamatskolā par politisko audzinātāju un pionieŗu vadītāju iecēla
L. K. Viņa bija arī pirmā komjaunatnes organizētāja pagastā LĻKJS nodaļas
sekretāre. Krievijā beigusi 6-kl. pamatskolu. Bija mācījusies vidēji, bet iz-
cēlusies ar sliktu uzvedību. Vairākus gadus strādājusi pie saimniekiem par
laukstrādnieci, bet pēc apprecēšanās tikai gadījuma darbus.

Komunistu varai sākoties, viņas vīru, kas jau vairākkārtīgi bija sodīts
par hulīgānismu un kārtībnieka sašaušanu ar 1 gadu pārmācības namā, iecēla
par pagasta izpildu komitejas priekšsēdi.

Iecelta par pionieŗu vadītāju, L. K. vēlējās visus skolēnus iedabūt pio-
nieŗos. Vecāki skolēniem to neļāva, bet vadītāja arvien vainoja skolotājus.
Savus pienākumus tomēr nevarēja pildīt, jo trūka izglītības un zināšanu. To
gan viņa pati atzina, tāpēc arī savus rakstu darbus uzdeva izpildīt skolotā-
tājiem, tāpat kā lasīt referātus komunistu svinamās dienās. Pionieŗu sapul-
ces arvien vadīja kāda skolotāja, kas tad skaitījās viņas palīdzē.

Nostājās ļoti asi pret reliģiju. Sevišķi tas bija redzams bibliotēkas grā-
matu sijāšanā, kur pavēlēja izņemt katru grāmatu, kuŗā kas bija minēts par
Dievu. Arī skolotājiem aizliedza būt reliģioziem, jo varot tikt atlaisti no
vietas, ja šai ziņā nelabošoties.

G. valsts 6-kl. pamatskolā par politisko audzinātāju un pionieŗu vadītāju
iecēla J. G. Tas bija dzimis Daugavpilī, turpat arī beidzis vidusskolu, pēc
kam studējis medicīnu Masarika universitātē Prāgā. Piešķirtas krievu pa-
matskolu skolotāja tiesības.

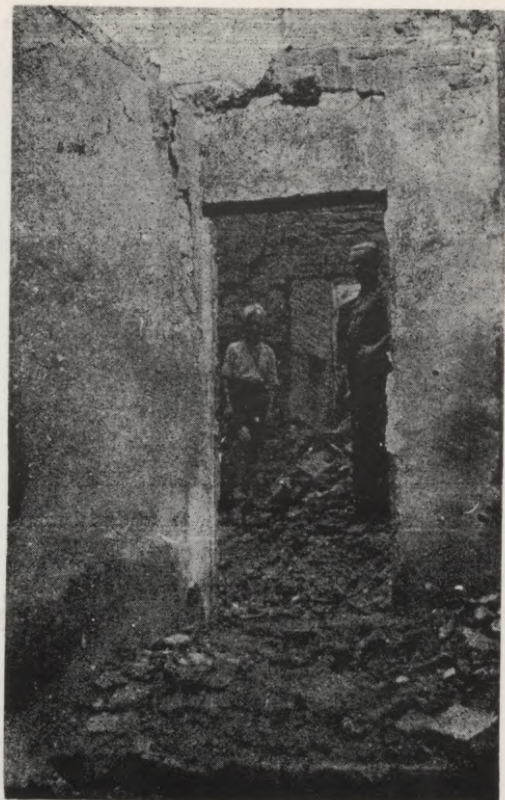
Iecelts par pionieŗu vadītāju un aģitatoru pie valsts un komūnālo iestāžu
arodbiedrības Daugavpilī. Vairākkārt netikli uzmācās vakara pamatskolas
audzēknēm. Šis pionieŗu vadītājs un propagandists pionieŗu grupām skaidroja,
kā vajagot "mīlēt". Vecākām skolniecēm stāstīja, cik "grūti dzīvot bez sie-
vas u. t. t."

Kad no Krievijas ieradās dažas politruku sievas-skolotājas, tad ar J. G.
gādību atlaida no vietas latvieti, lai dotu darbu atbraukušajām politruku
sievām.

Jaunpiebalgas dr. skola pirms komūnistu iebrukuma
(1939. g. uzņ.).

*Jaunpiebalgas dr. skolas
skolēni savas skolas drupās*

Jaunpiebalgas dr. skolas liktenis ir tipisks krievu „kultūras” darban. Latvijā. Jau Ziemeļu kara laikā (1702.g.) krievi nodedzināja Jaunpiebalgas dr. skolu, 1917. gadā krievu karaspēks izdemolēja no jauna uzcelto un vēlāk pārbūvēto un paplašināto skolas ēku. 1941. g. 4. jūlijā krievu sarkanā armija skolu atkal nodedzināja līdz ar 3 saimniecības ēkām un visu inventāru. — Turpat pie degošās skolas sarkanarmieši nošāva divus Jaunpiebalgas dr. skolas skolotājus: Alīni Zālīti un viņas vīru Ernestu Zālīti, kas bija mēģinājuši glābt savas mantas no sarkanarmiešiem, kas skolu pirms nodedzināšanas izlaupīja.

Sarkanarmijas 1941. 4. jūlijā nodedzinātās Jaunpiebalgas dr. skolas drupas.

Daugavpils 1. pamatskolas drupas.

Daugavpils 2. pamatskolas drupas

P. 6-kl. pamatskolā par pionieŗu vadītāju iecēla Z. P. , 20 gadus vecu iebraucēju ar pamatskolas izglītību. Amatā iecēla un algu saņēma no 1. okt., bet darbā stājās decembra vidū.

Darbā lielu panākumu nebija, lai gan skolas pārzinis pionieŗu lietu ļoti veicināja. Pašai trūka izglītības un vajadzīgās darba prasmes. Skolēni viņu bieži izsmēja. Pionieŗu sanāksmēs viņa tomēr bieži aprunāja skolotājus un jautājās viņu darbā. Apmeklēja arī skolotāju stundas, kur skolēnu klātbūtnē deva skolotājam aizrādījumus un par visiem novērojumiem ziņoja milicijai.

Vairākkārtīgi pārbaudīja skolēnu bibliotēku un izņēma no lietošanas

Daugavpils 8. pamatskolas (nevilnās vidusskolas) drupas.

Daugavpils tautas augstskolas drupas.

Komūnistu „gādība” par skolām.

Vācu armijas padzīti, pirms aizbēgšanas 1941. g. jūnija beigās, komūnisti paguva vairākās Latvijas pilsētās izdarīt lielus postījumus. Augšējie uzņēmumi rāda dažas no Daugavpili nopostīto skolu drupām.

daudz grāmatu, ko atzina par "kaitīgām". Zaimoja un izsmēja kristīgo ticību un kristīgās parašas.

Bet partijas pārstāvis gan deva par Z. P. cildinātāju atsauksmi: "Viņa ir īsta Stāļina meita."

S. pagasta politiskie darbinieki:

N. N. – politiskais audzinātājs, komjaunatnes priekšnieks, pionieņu pulciņa organizētājs un pirmais vadītājs. Pagastā izpilda arī miliča pienākumus. Izglītības gandrīz nekādas. Savu vārdu gan paraksta, bet viņa uzrakstīto tekstu grūti izlasīt un vēl grūtāk saprast tā saturu. Ir visur klāt, ir viltīgs un ievērojams spiegs.

Nepalaiž garām to, kas pašam noderīgs. No nacionalizētām saimniecībām pievāc labākos produktus – šķiņķus, desas, sviestu, olas, ko visu lieto savām vajadzībām. Rekvizē arī labāko zirgu, ar ko vizināt sievu.

Ar komjauniešiem pagastā dibina trīs kooperatīvus, bet netiek tālāk par kooperatīva biedru saraksta sastādīšanu. Kopā ar skolotāju S. organizē vakara kursus, kur pats pasniedz politmācību, bet te arī par pilsoņu pamatšķirām – 'kulakiem' un 'budžiem' tālāk netiek.

Kādu dienu P. kopā ar pagasta valdes locekli N. ieradās skolā, pārtrauca klases darbus, sasauca skolēnus vienā telpā, skolotājus nobīdīja pie mālas un stājās pie pionieņu pulciņa organizēšanas. Noturēja bērnus bez pārtraukuma trīs stundas.

Kādā citā reizē P. demonstrē skolotājiem, kā bērni jāmāca. Viņš jautā: "Ko mēs tagad dziedāsim?" Bērni nosauc dažas tautas dziesmas. Tad P. visu skolēnu priekšā uz galda nostāda vienu no bērniem, saņem savās rokās bērna rokas un plātīdams sāk rādīt takti.

Kad pieklājīgas dziesmas ir izdziedātas, vecākie skolēni paklusu nosauc arī dažas nepieklājīgas. Diriģents to sadzird un liek dziedāt. Visiem nu smieklī un jautrība, daži jau lec pāri galdiem. Pēc tam sākas deklamēšana. Deklamē šādus dzejoļus: "Augšā uz bēniņiem puīši gul," "Aiz upītes jēri brēca," "Sen tas bij pie Ventas ziedu laikā" un citus tamlīdzīgus. Tad sākas nodarbības matēmatikā. P. staigā pa klasi un jautā: "Cik ir 3 reiz 5, 2 reiz 8, 6 plus 3, 7 plus 6 u. t. t. ? Dažiem bērniem šāda brīva mācīšana sāk patikt. Skan smieklī, kliegzieni, piezīmes un klasē ir vislielākā alēšanās.

Viss tas ilgst apmēram trīs stundas. Pa to laiku bailīgākie un it sevišķi jauniestājušie skolēni jauno skolotāju klātbūtnē ir kautrējušies prasīties no klases laukā, tādēļ savas dabiskās vajadzības izdarijuši turpat klasē.

Vēlāk P. nodod pionieņu vadību savai sievai, kuŗa ierodas ne biežāki kā reizi mēnesī. Pieņem pionieņu parādi, liek kautko padziedāt, padeklamēt, paspēlēties ar gumijas bumbu, apjautājas par skolotāju uzvešanos un pazūd.

Diezgan bieži skolā ieradās noklausīties mācības arī citi partijas varas vīri. Šie pārlūki, 16 – 18 gadus veci pusaūdži, sauca sevi par instruktoriem, inspektoriem, politiskiem audzinātājiem, komjauniešu organizātoriem, lauksaimniecības mašīnu pārlūkiem u. t. t. Visi šie "priekšnieki" jaucās skolotāju darbā – katrs deva savus rīkojumus un no izraudzītiem skolēniem slepus ievāca ziņas par skolotājiem.

Lielu aktivitāti izrādīja arī pagasta izpildkomitejas vīri. Prasīja skolas

pārziņa atlaišanu no vietas un arī panāca tā pārceļšanu uz citu skolu. Par jauno skolas direktoru bija izraudzīts kāds pusaudzis no B. skolas. Šis jaunais biedrs skolu gan pārņēma, bet uz darbu neieradās.

T. valsts 6-kl. pamatskolas pionieru vadītāja komjauniete M. B. bija 17 gadus veca ar pamatskolas izglītību. Dedzīga komunistu piekritēja.

Viņas vērīgās acis un dzirdīgās ausis izsekoja katru skolotāju. Ar glaimīgu izdabāšanu skolēniem, šī komjauniete prata klasē noorganizēt spiegu tīklu. Skolā tā radās daudzas "acis" un "ausis", kuŗu uzdevums bija visu redzēt un dzirdēt, visu novērot un atzīmēt katru, kas varētu būt bīstams padomju iekārtai. Savāktie grēku saraksti nonāca komjauniešu organizācijā, tad čekā.

Spiegošanai bija arī panākumi. Skolotāju F. D. čeka apcietināja, pusgadu noturēja cietumā, tad aizsūtīja uz Sibīriju. Arī skolas apkalpotāju atlaida no vietas, tādēļ ka pionierus bija nosaucis par "špionieriem". Bet M. B. tika paaugstināta otrā pusgadā un saistīta darbā pie partijas.

D. 6-kl. pamatskolas politiskais vadītājs-audzinātājs K. B. apm. 50 gadus vecs. Agrāk viņam bijuši daudz amatu: bijis muzikants, šoferis, krāsotājs, vistkopis. Pastāvīgu darbu tomēr nekad nav strādājis. Viņš visu apņēmas darīt, bet nekad nekā nepadarīja. Sapulcēs runāja par Stāļinu, Ļeņinu un laimīgo Padomju zemi. Lekcijās neaizmirsā izstāstīt par sevi, cik viņam liela izglītība un cik daudz cietis no buržujiem.

Klausītāju šādās sapulcēs bija gan maz, un tie paši līdz lekcijas beigām nevarēja nosēdēt. Tad pēc "lekcijām" jauniešiem apsoliya deju, bet tas arī nelīdzēja. Jaunieši aiz durvīm gaidīja, līdz B. beigs runāt, un tikai pēc tam nāca iekšā.

Tādiem atkritējiem baigi piedraudēja ar izrēķināšanos. Kandidēja uz pagasta izpildu komitejas priekšsēža amatu un būtu arī šai amatā ticis, bet apzagās, un tas nāca plašāki zināms.

U. 6-kl. pamatskolas pionieru vadītājs Ž. B. ar 2 klasu pamatskolas izglītību. Agrāk strādājis tēva mājās lauku darbos.

Neinteliģents un dzērājs. Skolā parādījās reti – pie algas saņemšanas. Reiz skolas sarīkojumā pionieru vadītājs bija tā piedzēries, ka nokrita izrikojuma zālē uz grīdas un aizmīga.

O. pamatskolā pionieru vadītājs bija 25 gadus vecs jauneklis P., zem-

kopja dēls ar 4 klašu pamatskolas izglītību. Pirms sarkanās armijas ienākšanas par zādzībām sēdējis vairākus gadus cietumā.

Ar P. ierašanos skolotājiem daudzreiz vajadzēja atkāpties no savas pārlicības, lai glābtu sevi, skolēnus un viņu vecākus. Skolēni saprata šo maskošanos, tāpēc skolas darbā nebija nekādu pārpratumu.

S. 6-kl. pamatskolā par politisko audzinātāju ieradās apm. 20 gadu vecā M. G. ar pamatskolas izglītību.

Viņa sāka aktīvi darboties. Tā kā skolā bija palikuši gandrīz visi vecie skolotāji, politiskā audzinātāja jau pirmajā dienā skolēnu priekšā nolamāja visus skolotājus par darba ļaužu apspiedējiem, Ulmaņa kalpiem, fašistiem u. t. t. Pie tam uzsvēra, ka viņa audzināšot ne tikai skolēnus, bet arī skolotājus.

Pārņēma mazpulku inventāru, kasi un mazpulku kooperatīvu. Mazpulku kooperatīvā no iepriekšējā gada bija neizpirktas preces apm. Ls 500. – vērtībā. Viņa paziņoja, ka kooperatīvu pārvaldišot pagasta komjaunatne un līdzekļus izlietošot trūcīgo skolēnu vajadzībām. Pati sāka cītīgi tirgoties.

Kad visas preces bija pārdotas, politiskā audzinātāja no skolas pazuda. Viņai bija atvēries plašs darba lauks Jaunaglonas sieviešu klostera pārņemšanā.

Pēc kāda laika M. G. atsūtīja kooperatīva atslēgas, bet kad triju skolotāju komisija atvēra skapi, tas bija pilnīgi tukšs. Nebija ne preču, ne naudas. Skolas pārzinis griezās pēc paskaidrojumiem A. pagasta izpildu komitejā. Tur solījās lietu izmeklēt. Nekādus paskaidrojumus tomēr nesagaidīja un no skolas kooperatīva kases izzagto naudu arī neatguva. Vecāku komiteja gribēja politisko audzinātāju iesūdzēt tiesā, bet baidījās no sekām, jo M. G. brālis bija aprīnķa milicijas priekšnieks.

K. pamatskolā pionieŗu vadītājs bija 16 gadus vecs. Lasīja "referātus" par komūnismu. Viņa vadītā sienas avīzē skolas pārzinis bija nosūdzēts, ka veicinājis jaunatnes iesvētīšanu 1940. gada rudenī. Lai redzamāk demonstrētu savu nostāju pret reliģiju, ar dažiem pionieŗiem gāja kapsētā lauzt krustus.

G. 6-kl. pamatskolā politiskais audzinātājs bija apm. 18 gadus vecs jauneklis ar 2 vai 3 kl. pamatskolas izglītību.

Daŗus pionieŗus izraudzīja par spiegiem, kas lai sekotu skolotāju vārdiem un darbiem. Gadījās arī viens nodevējs.

Viņš atzina, ka vēstures stundās slikti mācot politisko audzināšanu un

partijas vēstures īso kursu. Mācīšanu nu gribēja uzņemties pats. Kad skolas pārzinis aizrādīja, ka viņam nav nekādu tiesību klasē mācīt, tad pasacīja, ka tādas dabūšot no aprinķa komitejas. Tūliņ zvanīja uz Liepāju, kur saņēma atbildi: Pucē tik vaļā! Tā viņš arī pāris stundu "pucēja vaļā". Bet tad viņu kā spējīgu biedru aizkomandēja uz Rīgu sagatavoties augstākam – komsorga amatam.

S. 6-kl. pamatskolā politiskā audzinātāja R. V. bija brutāla, izaicinoša, liela gulētāja, darbā slinka, reibīgu dzērienu lietotāja un pastāvīga smēķētāja arī skolas telpās. Viņa atradās čekas dienestā. Piedalījās kratīšanās un iedzīvotāju izsūtīšanās. Sarkanai armijai atkāpjoties, kopā ar čekistiem izlau-pīja S. patērētāju b-bas veikalu un aizbrauca uz Padomiju.

Pionieru vadītāja A. E. nekādas ziņas par sevi nesniedza, paskaidrodama, ka viņa esot Rīgas aprinķa LK(b)P dienestā un komandēta likvidēt šeit skolā pastāvošo "baltgvardu midzeni".

Viņa apmetās dzīvot skolas pārziņa dzīvoklī. No skolēnu sastāva noorga-nizēja politisko biroju. Uz viņas ziņojumu pamata skolu divas reizes revidē-ja aprinķa komjaunatnes priekšnieks, divas reizes aprinķa propagandas da-ļas vadītājs un vienu reizi ITK komjaunatnes inspektors.

Pieprasīja divu sestās klases skolēnu izslēgšanu no skolas un nodošanu tiesai. Tie esot necienīgi izturējušies pret sienas avīzi un Stāļina bildi. Viens no skolēniem esot Stāļina ģimetei metis ar zirni, otrs ar sniegu.

V. 6-kl. pamatskolā par komjaunatnes grupas un pionieru vadītāju tika iecelts 18 gadus vecais A. L.

Iejaukdamies skolotāju privātā dzīvē, viņš pat uzplēsa un lasīja skolotā-jiem adresētās vēstules.

D. 6-kl. pamatskolas pionieru vadītājs L. M. bija apmeklējis lopkopības skolu un darbojies pagastā kā lopkopības pārraugš.

Savā rīcībā brutāls, ļauns, iedomīgs, atriebīgs. Spieda skolēnus iestāties pionieros, piedraudot neiestāšanās gadījumā izrēķināties ar vecākiem. Pra-tināja skolēnus, lai pateic, kurš no skolotājiem kūdījis neiestāties. Iejaucās skolotāju darbā, pieprasīdams likt pionieriem labākas atzīmes, tāpat uzlikto sodu atcelšanu.

N. 6-kl. pamatskolā par pionieru vadītāju bija iecelts M. A., 18 g. vecs. Tēvs agri miris, māte psihiski nenormāla. Audzis bērnu patversmē. Kā

grūti audzināms skolnieks, ar nenormālām seksuālām tieksmēm bija vēlāk nodots Naukšēnu valsts audzināšanas iestādē, kur mācījies galdnieka amatu, bet bez sekmēm. No turienes iecelts par pionieņu vadītāju. Izlietodams savu jauno stāvokli un varu, naktīs mēģināja ievilināt skolnieces savā dzīvoklī.

Ķ. 6-kl. pamatskolā viens pēc otra darbojās vairāki ievērojami pionieņu vadītāji un politiskie audzinātāji.

J. M. agrāk bijis strādnieks zirgu audzētavā.

Pionieņu sanāksmes turēja divi reizes nedēļā. Galvenā nodarbība bija "partijas īsā kursa" un dažādū brošūru lasīšana. Skolotāji šais sanāksmēs netika aicināti, un ja kādam tur gadījās ierasties, pionieņu vadītājam tas ļoti nepatika. Parasti tad sanāksmes tūlī slēdza.

Pionieņu nodarbībās pats bieži spēlēja mutes ermonikas, un bērni dejojā. Sarīkoja arī sniega kaujas sarkanarmijai ar "fašistiem". Zināms, sarkanarmija, kuņas rindās cīnījās pats J. M., arvien uzvarēja.

J. M. šad un tad ieradās arī skolotāju stundās, bet nekādus aizrādījumus nedeļa, izņemot vienu dziedāšanas stundu. Skolēni tad mācījās tautas dziesmu "Aiz upītes es uzaugu". Stundai beidzoties, viņš nostājās skolēniem priekšā un teica, ka uz priekšu tādas "salkanas mīlestības ziņģes" vairs nedziedāšot, bet gan īstas strādnieku dziesmas: "Ja rītu mums draud karš" u. c.

Šim aizrādījumam bija tādas sekas, ka skolēni demonstratīvi starpbrīžos dziedāja tautas dziesmas, lai gan līdz tam tāda paraduma nebija.

M. O. bija 21 gadus veca. Bez noteiktas nodarbošanās. Atkārtotu zādzību dēļ tikusi izslēgta no pamatskolas 5. klases. Pēdējo reizi bija nozagusi dzīvokļa saimniecei kleitu. Par politisko audzinātāju tika iecelta vairākās skolās. Mīlēja asistēt stundās, parādīt un izmantot sava jaunā stāvokļa varenību un tiesības. Skolas pārzinis bija spiests viņai dot ziņas par skolēnu sekmēm.

N. pamatskolas pionieņu vadītāja Z. S. bija 17 gadus veca laukstrādniece. Ieradās no kaimiņu pagasta, kur kādās mājās bija ganījusi govīs. Politiskā ziņā pilnīga analfabēte, arī garīgi ierobežota. Savā speciālitātē – komunistiskā audzināšanā nekā nespēja bērniem sniegt, tāpēc nodarbībās palika skatītājas lomā, atstājot darbu veikšanu bērniem pašiem.

Daudz ļaunuma viņa ienesa uzvedības un tikumības ziņā. Viņai trūka pat viselementārākās pieklājības izpratnes. Rītos, ienākot skolotāju istabā, viņa nekad nesveicināja, tāpat neturēja par vajadzīgu atvainoties, ieejot klasē stundas vidū. Vairākas reizes gan pati sūdzējās, ka skolēni un skolotāji viņu nesveicinot. Apģērbs viņai vienmēr bija nekārtībā, tāpat istaba – nemazgā-

ta, piemētāta atkritumiem, gulta neuzkopta. Tas viss zēnus pamudināja uz dažādām piezīmēm, jo tie nejuta pret viņu ne mazākā respekta un uzrunāja ar "tu".

Pie Z. S. ik pārvakarus ciemojās vietējie komjaunieši. Šī viesošanās bieži ieilga līdz rītam un izvērtās tik skaļa, ka jautrie spiedzieni uzcēla bērnus no miega. Pēc šīm sanāksmēm otrā diena tad tika veltīta gulēšanai. Savas darbības sākumā Z. S. citīgi nāca stundās klausīties, bet vēlāk tas apņika un tad reti bija redzama klasē.

A. pagastā par 6-kl. pamatskolas pionieru vadītāju tika iecelta kalpone A. J. Tā uz skolu nemaz nenāca, bet šad un tad izsauca skolēnus pie sevis, kur tad notika iedzeršana un kāršu spēle uz naudu.

Toties pagasta komsorgs V. K., par ielaušanās zādzībām vairākkārtīgi ar cietumu sodīta persona, bieži iejaucās skolotāju darbā, kaut gan neprata lāga savu vārdu parakstīt.

L. 6-kl. pamatskolā par politisko audzinātāju un pionieru vadītāju tika iecelts rabīna dēls R. L. Apmēram 20 gadus vecs, mācījies pamatskolā. Nekad vēl nebija darbu strādājis, bet klusībā, pēc paša izteicieniem, pagrīdē vervējis komūnisma piekritējus.

Skolā ieradās ar partijas pilnvarām. Pārņēma savā rīcībā arī skolēnu kooperātīvu, bet kad vēlāk radās izdevība to pārbaudīt, kasē iztrūka 146 rubļi. Bet kasieris pats tad jau bija Krievijā.

Ģērbās nekārtīgi un pogas vienmēr atstāja vaļā, īpaši tādās vietās, kur pieklājība vienmēr prasa to aizpogāšanu.

Vietējā partija bija aizliegusi skolas pārzinim uzstāties ar runu skolas aktos un sarīkojumos. Runāt varēja tikai R. L.

P. 6-kl. pamatskolas komsorgs un pionieru vadītājs bija A. C., apm. 18 gadus vecs, ar pamatskolas izglītību. Bijis kurpnieka māceklis, bez noteiktas dzīves vietas. Mitinājās parasti skolā pie skolēniem. Arī pārtika no skolēniem, ņemdams pēc kārtas no tiem produktus.

Viņš apmeklēja skolotājus stundās, traucēja darbā, aizrādīdams turpat klasē skolēnu priekšā, ka skolotājs neprotot strādāt. Vēstures stundās bieži pārtrauca skolotājus un stāstīja skolēniem aplamības.

Noliedza arī skolēniem klausīties skolotāju aizrādījumus, tā kā beidzot skolas disciplīna kļuva neciešama. Ar zēniem naktīs spēlēja kārtis uz naudu.

Beidzās ar to, ka komsorgs apmeklēja meiteņu kopmītnes telpas naktīs un sāka pavadināt vecākās meitenes. Pēc vecāku protestiem par komsorga rīcību ievadīja izziņu, pēc kam tas pazuda no skolas.

B. 6-kl. pamatskolā par pionieru vadītāju bija apm. 20 gadus veca komjauniete. Beigusi pamatskolu un vienu gadu mācījusies vidusskolā. Strādājusi aizsargu nama virtuvē par trauku mazgātāju.

Pionieru vadītājas amatā viņa centās noskaņot skolēnus pret skolotājiem, kas esot plutokrāti, tādēļ atlaižami. Lai skolēni rakstot lūgumus aprinča izglītības nodaļai, kas tad došot citus skolotājus. Ja skolēni negribot rakstīt, viņa pati uzrakstīšot, tikai lai skolēni paraksta. Kūdija skolēnus, lai nedziedot tautas dziesmas, ko skolotājs mācīja skolas sarīkojumam: "Aijā, žūžū, lāča bērni", "Caur sidraba birzi gāju" u. c. Kas tās esot par dziesmām! Lai prasot, ka sarīkojumā jādzied strādnieku dziesmas vienbalsīgi. Sarīkojumā lai nedejojot tautiskās dejas.

Skolas apkalpotājai stāstīja, ka piedalījusies 14. jūnija naktī tautiešu apcietināšanā. Rādīja saskrāpētu kaklu. Ar vienu apcietināto iznākusi cīņa. Tas esot šo žņaudzis.

R. 6-kl. pamatskolā no trim pionieru vadītājiem, kuri sekoja cits citam, sevišķi izcēlās T. S. Zēna gados mācījies pamatskolā, tad bijis laukstrādnieks, bet grūtais darbs nav paticis. Interesantāk bijis iedzert un amizēties ar meitenēm. Komunistiem ienākot, tūliņ sapratis, ka nu varēs bez darba izdzīvoties pēc patikas, tā kļuva par aktivistu un pionieru vadītāju – audzinātāju.

Viņa pirmais darbs bija apsūdzēt skolas pārzini kompartijai par skolēnu piekaušanu, kad pārzinis kādam pionierim iedevis plauku par bezkaunīgu vairākkārtīgu izturēšanos pret meitenēm.

"Mācību gada beigās," lasām skolas pārskatā, "notika šāds bēdīgs gadījums. Pionieru organizācijas vadītājs bija izdarījis kupošanās aktu ar kādu meiteni-pionieri citu pionieru klātbūtnē. Vainīgie bija rīkojušies pēc grāmatā "Klusā Dona" aprakstītā parauga. Grāmata bija pionieru bibliotēkā."

A. 6-kl. pamatskolā par pionieru vadītāju tika iecelts J. A. Komunistiem Latvijā iebrūkot, atradies cietumā, kur izcietis pusotra gada sodu par kādas sievietes izvarošanu. Komunisti viņu kā cietušo atbrīvoja un uzņēma komjaunatnē.

Mazās izglītības (beidzis tikai pamatskolas 3. klasi) un neapdāvinātības dēļ pionieru organizēšanā nekādu panākumu tam nebija. Arī pats sacīja, ka viņa galvenais uzdevums esot skolotāju novērošana un vēstures mācīšana. Tāpēc vēstures stundās vienmēr pats sēdēja klāt.

Vēlāk tai pašā skolā darbojās politiskais audzinātājs L. K. Skolā bieži sarīkoja iedzeršanu un kāršu spēli, ko redzēja arī skolēni. Kādā sevišķā gadījumā viņa vadībā skolas aktu zālē sarīkoja "propagandas" priekšnesumus,

kur meitenēm bija jāuzstājas peldkostīmos, ar smēķēšanu un iedzeršanu. Otrā dienā skolas pionieru istaba atgādināja sliktu krogu.

R. 6-kl. pamatskolas pionieru vadītājs P. A. bija apm. 20 gadus vecs. Agrāk apmeklējis arodskolu, bet slinkuma dēļ izslēgts. Tēvam Latgalē uz laukiem bija īpašums, bet arī tur nevižoja strādāt. Tā kļuva klaidoņa dzīvei nodevies alkoholiķis.

Reiz pat vietējais pagasta izpildu komitejas priekšsēdis ālēšanās u. huļiģānisma dēļ viņu ielika aresta telpās izgulēt dzērumu. Kādu citu reizi tas galīgi piedzēries, dubļiem notašķījies, rūpus ienāca skolā vadīt pionieru apmācības.

Viņš nekad nenovilka mēтели ne stundās, ne sēdot, ne ēdot, ne arī "priekšlasījums" turot. Palaidnīgās dzīves dēļ tam zem mēteļa bija tikai skrandas, ko nevēlējās rādīt.

K. 6-kl. pamatskolā par pionieru vadītāju tika iecelts E. L. Beidzis 4 klasu pamatskolu. Jau no mazotnes parādījis sevi kā nelabojamu dauzoņu un huļiģānu. Naktis nereti postīja kaimiņu sakņu dārzus, izģērbās dažreiz kails un skrēja uz ceļa sievietēm pretī, nelabi bļaudams. Mēdza arī pietraipīt kaimiņu mājās ārā uz soliem dzesināšanai izliktās ēdienu bļodas.

Kāds bērnu tēvs viņam kādreiz jautāja par pionieru nozīmi. Savā defektīvajā valodā tas atbildēja: "N-n-n-nu t-tāpat v-v-vai n-n-nu a-a-aizbraukt u-u-uz M-m-maskavu e-e-ekskursijā v-v-v-ai."

Antireliģiskās propagandas nolūkā bija huļiģāniskā veidā notraipījis kaimiņu baznīcas altāri. Vakaros staigāja apkārt un glūnēja "aizdomīgu" cilvēku logos.

1941. gada martā skolas pārzinis viņu padzina no skolas tā netīrības un piedauzības dēļ. Par šo gadījumu viņš bija žēlojies pagasta milicim: "E-es v-v-vairs n-n-n-nevaru u-u-z s-s-skolu i-i-iet, t-t-t-tur m-m-m-mani n-nē-n-neieredz." Milicis atbildēja: "Kas tu par bolševiku, ja bail no skolas pārziņa?"

V. pamatskolā par pionieru vadītāju tika iecelts B. D., kas līdz tam bijis ģimnazijas 3. klases skolnieks. Ne visai apdāvināts un pavājām sekmēm, bet gados stipri vecāks par saviem klases biedriem. Veselībā vājš, fiziski kropls (kropla acs un roka). Latvijas laikā bijis aktīvs mazpulku dalībnieks.

Pēc komunistu ienākšanas viņš pēkšņi pārsviedās par aktīvu komjaunie-ti un darbojās ar sevišķu, pat slimīgu sparū, galīgi sabojādams arī savu veselību. Iecelts par pionieru vadītāju, viņš pārvērtās par skolas ļauno garu,

visur maisīdamies, visu jaukdams. Bija neizsakāmi rupjš pret visiem, sevišķi pret skolotājiem, ar to uztraukdams arī skolēnus. Bija skaidri redzams, ka viņš to dara savas slimības, kropluma un agrākās nesekmības dēļ. Bet komjauniešu oficiālās aprindas par to tikai priecājās.

1941. gada jūnijā saslīma ar ātro diloni tik smagā formā, ka komunistiem bēgot, tiem līdzī tikt nevarēja. Mira pie vecākiem un apbēdīja ar mācītāja piedalīšanos.

~~~~~

3. "Vislabākie un viskultūrālākie skolotāji pasaulē".

Vispusīgs talants.

Kārlis O. dzimis .... gadā, beidzis Jelgavas lauksaimniecības skolu, pēc tam Centrālo pēdagoģisko iznstitutu. Bijis skolotājs kādā zemākā lauksaimniecības skolā, bet no turienes atlaists kā nepiemērīgs darbam. Pēc tam strādājis vairākās pamatskolās, bet arī tur nav varējis pastāvēt.

O. izcēlās pie komunistiem, kas to ielika par V. pagasta 6-kl. pamatskolas pārzini, resp. par nepilnās vidusskolas direktoru.

Te Kārlis O. rīkojās ļoti enerģiski un nodibināja labus sakarus ar krievu armijas komisāriem, pie kuriem bieži viesojās. Skolotājiem stingri norādīja iestāties komunistiskajā aktīvā. Skolas VII. klasē pats mācīja skolēniem partijas īso kursu. Komunistiski noskaņotus skolēnus vērtēja augstāk un lika tiem labākas atzīmes – 4 un 5.

Cītīgi apkaņoja reliģiju. Skolēnus par baznīcā iešanu rāja un izsmēja citu skolnieku klātbūtnē. Kādreiz arī pats aizgāja baznīcā, kur noslēpies vēroja un pierakstīja dievkalpojumā ieradušos skolēnus.

Kārlim O. labprāt gribējās stāstīt meitenēm par dzimuma dzīvi un laulības problēmām. Kādreiz šī informācijas lekcija pieņēma tādu raksturu, ka visas meitenes atstāja klasi, tikai vienu cittauietī izņemot. Ar VII. klases zēniem un meitenēm bieži runāja par mīlestību, ieteica zēniem pavadīt meitenes uz māju u. t. t.

Augstāko soda mēru...

Estere C. tika iecelta par skolotāju P. 6-kl. pamatskolā. Tās izglītība palika nezināma. Pati gan stāstīja, ka beigusi komunistu laikā Rīgā sarīkotos skolotāju sagatavošanas kursus.

Estere bija skolā komūnistu acis un ausis. Mācīja vēsturi, dziedāšanu, rokdarbus un vingrošanu. Pati no vēstures nekā nezināja. Vielu izlasīja no skolēnu mācības grāmatas un to kroplotā latviešu valodā stāstīja skolēniem. Vielu pati drīz aizmirsā, un atkārtojot skolēni bija gudrāki par skolotāju.

Viņa neprata spēlēt nevienu instrumentu un nevarēja arī iesākt dziesmas. Te izlīdzēja kāds skolēns. Ja tas arī iesāka dziesmu nepareizā tonī, Estere diriģēja un dziedāja tam līdz.

Rokdarbu stundās viņa sabojāja visus darba rīkus.

VI. klases sienas avīzē figurēja visas pasaules tētiņš Stāļins, kam skolēni bija sabojājuši acis. Par šo lielo noziegumu Estere ziņoja politiskajam inspektoram, kas ieradās skolā ar Izglītības nodaļas vadītāju un kādu Vissavienības inspektoru. Sienas avīzi paņēma līdz un teica, ka nodošot to lietu politiskai pārvaldei, bet paši ķērās pie izmeklēšanas uz vietas.

Estere no savas puses prasīja augstāko soda mēru VI. klases skolēniem un tāpat klases audzinātājam.

Inspektora runa.

Rēzeknes apriņķa inspektoram K. nebija ne mazākās inspektora stājas. Runājot tas viss sevī gumzījās un kratījās, savam iekšķīgam sparam kādu piemērīgu ārēju veidu meklēdams. Bet nekā neatrazdams, atkal sevī sabruka. Tādas pašas saraustītas bija arī viņa runas. Piemēram varam ņemt viņa kādu skolā pēc revīzijas sacītu runu:

"Biedri skolēni! Mums vajag iznīcināt visus ienaidniekus – buržujus, fašistus, jā! Valdišana tagad ir mūsu rokās, biedri skolēni, jā! Tādēļ mums jāmacās, kā biedrs Stāļins, jā! Stāstiet mājās vecākiem saviem, jā! Un jūs, biedri skolnieki, visi esat un jums visiem jābūt komunistiem, jā! Beigas."

Kā iegūt skolēnu uzticību.

B. 6-kl. pamatskolā par pārzini, toreiz direktoru, bija komūnistu uzticības vīrs Jānis D. Viņš uzskatīja sevi par autoritāti padomju skolas jautājumos un neuzklausīja pārējo skolotāju domas.

Skolā bija slikta kārtība un disciplīna. To nodibināt traucēja pats skolas pārzinis, īstenībā – pats bija visu nekārtību cēlonis. Paļaudamies uz skolēnu pašdisciplīnu, viņš tiem atļāva pārāk lielu brīvību.

Skolēni pēcpusdienās nāca uz skolu bez vajadzības un kontroles. Gatavojot sienas avīzi, skolēniem bija atļauts klasēs palikt arī naktīs. Tā skolā bez uzraudzības palika zēni un meitenes. Bija vairāki gadījumi, kad vecāki no rīta nāca meklēt savus bērnus. Nelīdzēja skolotāju un vecāku protesti pret šādu pārziņa rīcību. "Nu, kas tur sevišķs?" viņš atteica.

Sakarā ar šo īpatnējo kārtību, pieci skolnieki izvaroja klasē kādu skolnieci. Desmit līdzdalībniekus pēc tam izslēdza no skolas. Gadījumu izmeklēja tiesu iestādes un ITK. Skolēnus un skolotājus pratināja tiesā. **Piecus** aktīvākos līdzdalībniekus līdz tiesas spriedumam paturēja apcietinājumā. Izceļoties kaŗam, visi pieci skolnieki bez vēsts pazuda.

"Paidagogu sēdē," stāsta viens no šīs skolas skolotājiem, "kādreiz jautāju, kā piespiest livus ļoti nekārtīgus skolniekus kārtīgi uzvesties un paklausīt. Skolas pārzinis paskaidroja, ka vajagot vispirms iegūt šo skolnieku uzticību. Kad jautāju, kā iegūt šo palaiŗņu uzticību, pārzinis man paskaidroja:

"Skolotāji bieŗi skolēniem aizrāda: To tu nedari! To tu nedari! To nevar u. t. t. Skolēns uzskata skolotāju par savu soŗi, kuŗa klātbūtnē daudz kas slēpjams. Tāpēc skolnieks skolotājam neuzticas. Lai tā nebūtu, jums jāpiedalās visā šo skolēnu dzīvē. Jums jāiet arī zaglīgajam skolēnam līdz uz tirgu zagt. Kad skolēns zog, tad nesakait: Tā nedrīkst! bet piedalieties pašā zagšanā un sakait, ka nevienam neteiksit. Tā jūs iegūsit šī palaidnīgā, zaglīgā zēna uzticību."

Man ar šo nopietni domāto pamācību bija jāsamierinas. Vienīgi bez atbildes palika jautājums: "Vai mani laidīs klasē, kad milicis mūs abus atvedīs uz skolu no cietuma?"

"Ar otru palaidnīgo zēnu man jāejot uz Pilskalnu mētāt upē akmeņus. Tā es iegūšot viņa uzticību un varēšot to labot."

Pārzinis atļāva skolēniem starpbrīŗos dziedāt un spēlēt mutes harmonikas. Kad skolotāji jautāja pārzinim, kā palaidnīgam skolēnam noskaidrot, kur beidzaŗ dziedāšana un kur sākas bļaušana, pārzinis aizrādīja uz apzināto pašdisciplīnu, ka gan jau skolēni to paŗi izpratīŗot. Skolēni to tomēr neizprata, un skolotāju darbs kļuva necieŗami grūts.

"Vēsturiskās" stundas.

Kādā vakarā V. skolas pārzinis negaidīti skolas aulā sastop nelielu pusaudzi ar sarkanu kakla saiti un sarkanu zvaigzni pie svāŗku atloka. Apjautājoties par jaunekļa ieraŗanās iemesliem, tas atbild, ka gribot redzēt skolas direktoru. Kad viņŗ uzzina, ka ar direktoru jau runā, atnācējs min savu augsto amatu un pienākus:

"Es esmu V. pagasta komsorgs. Mans pienākums ir vadīt visu pagasta sabiedrisko un politisko dzīvi, uzraudzīt visas pagasta iestādes, kontrolēt skolotāju darbu klasēs un pasniegt dažas vēsturiskas stundas."

Iepazīnies skolas pārzinis aiziet savās gaitās.

Tuvojas MOPR'aŗ diena. Skolas pārzinim viens smagums novelas no sirds, jo par MOPR'aŗ dienas referātu vairs galva nav jālauza. Tagad

jaunajam komsorgam ir laba izdevība uzstāties ar savu "vēsturisko stundu". MOPR'as dienā skolēni tiek sapulcināti aulā. Katēdrā parādās gaidītais referants ar saplosītu brošūru rokās. Gribēdams jo iespaidīgāku darīt savu personu un referātu, tas pieņem nedabīgi zemu balsi un garīdznieka runas toni. Bet lasīšana mežgās pie katra vārda.

Pēc pirmajiem teikumiem skolēni nodur galvas, lai slēptu smieklus. Kad referātā "Mopras" vietā pastāvīgi atkārtojas "Morpa", skolēnu jautrība vairs nav valdāma.

No referāta satura skolēni nekā nesaprata, bet referents sev ieguva Morpas palamu. Stunda patiesi bija "vēsturiska".

Dažas dienas vēlāk tas pats Morpa bez pieklauvēšanas, mētelī, ar cepuri rokā, ielauzās 6. klasē kontrolēt alģebras stundu. Ar pārgudru seju kontrolieris vēroja burtus ar plusiem un mīnusiem. Kā vēlāk noskaidrojās, tad atrisinājumi ar burtiem, krustiem un strīpām guvuši kontroliera acīs mistisku nozīmi, jo viņa paša izglītība nav sniegusies tālāk par pamatskolas divām klasēm un agrākā darba vietā nozagtos 160 rubļus viņš saskaitījis bez alģebras palīdzības.

Atkritušais teologs.

C. 6-kl. pamatskolā komūnisti iecēla par skolotāju Jāni K. Bija beidzis ģimnaziju un vienu gadu studējis teoloģiju.

Un tomēr, pēc paša apliecinājuma citiem skolotājiem, bijis komjaunatnes kandidāts un MOPRA'as biedrs. Citīgi apkaņoja reliģiju un turēja priekšlasījumus pret Kristu. Ja bērni kaut reizi iedziedājās kādu garīgu dziesmu, K. tūlī rakstija sūdzību izglītības nodaļai, ka pārzine ļaujot dziedāt garīgas dziesmas. Tāpat visur centās graut pārzines cieņu, sacīdams klasē, starp citu, ka "viņa te ir nulle". Viņa nekā arī neprotot un neesot piemērota laika garam. To pašu bija rakstījis arī inspektrisei.

Bija brīži, kad klasē, visu bērnu klātbūtnē lūdza skolas pārzini, lai piedodot viņam pārsteidzīgo rīcību, bet pēc dažām dienām aušošanās un sūdzības atkal gāja valā.

Gribēdams iegūt skolēnos populāritāti, viņš rīkoja ar 6. klases zēniem krūmos iedzeršanu, pat "atvadišanās balli" kādās kaimiņu mājās, kur piedalījās arī meitenes.

Viņam piemita vēl kāda dīvainība: bieži naktīs gulēja zēnu gulāmistabā kopā ar kādu zēnu zem vienas segas.

Divos gados profesors.

R. skolotāju institūtā, kas pēc komūnistu pārkārtojumiem bija ticis par

augstskolu, direktora godā iecēla kādu no Padomijas atbraukušu biedru V-vu. No viņa paša nostāstiem un uzdotiem biografiskiem datiem zināms, ka V. ir kāda Zemgales amatnieka dēls. Pasaules kara laikā aizklīdis uz Krasnojarsku. 12 gadu vecumā sācis mācīties ābeci. Beidzis nepilnas 4 klases pamatskolā (septiņus pusgadus). Tad strādājis maiznīcā par mācekli, tāpat par mācekli pie namdaņiem un apmēram divus gadus mācījies partijas skolā marksismu-lēņinismu. Pēc tam tūliņ kļuvis par profesoru skolotāju institūtā Kzildordā, Aizkaspijā. No turienes kā latvietis, lai gan neprata latviešu valodu, komandēts uz Latviju, kur šejienes lielie biedri viņu iecēla par skolotāju institūta direktoru.

vēl viens direktors.

Liepājā 1940. gada rudenī nodibinājās divas vidusskolas sarkanarmiešu bērniem. Vairums skolotāju šīm skolām atbrauca no "plašās dzimtenes".

Vispirms jau "kultūrā atpalikušajiem" Liepājas skolotājiem ļoti neparasti likās tas, ka jaunās desmitgadīgās vidusskolas direktors bija tērpijs tik noskrandušās un netīrās drēbēs, ka tas drīzāk atgādināja ostmalas slaiestu nekā vidusskolas skolotāju. Pat godīgas cepures viņam nebija, nemaz nerunājot par virskreklu, apkaklīti un kakla saiti. Arī pārējie skolotāji ar savu nabadzīgo apģērbu ļoti atšķīrās no Liepājas ierēdniecības un inteliģences. Šiem "bagātās" Padomijas ļaudīm nebija pat ne lāga kurpju, ne skolotājiem tik parasto portfeli. Sākumā viņi nēsāja savas rokas grāmatas un skolēnu burtnīcas padusē, avižu papīrā ietītas. Tikai vēlāk šos pašus "plašās dzimtenes" bērnus varēja redzēt lietojam skaistus, īstas ādas portfelus, protams, gatavotus tepat Liepājā.

Kāds cits no Padomijas atbraucis skolotājs sūdzējās, ka viņam jau 20 gadus neesot bijis kabatas pulksteņa. Tā kā sarkanarmieši jau gandrīz visus mūsu pulksteņu krājumus bija izpirkuši, un pulksteņu tirdzniecība tai laikā jau bijusi stipri ierobežota, tad divi Liepājas latviešu skolotāji apliecināja, ka vīram šī rīka patiešām trūkst. Tā slavenās un bagātās Paradīzes pilsonis "nabadzīgajā un nekultūrālajā Latvijā" ieguva vērtīgu priekšmetu, pēc kura Padomijā bija ilgojies 20 gadus.

Tā saucamās oktobra revolūcijas svētkos bija spiestas piedalīties arī latviešu skolas un skolotāji. Svētku parāde un tautas manifestācija, protams, notika pēc sīki izstrādāta "plāna un grafika", tāpēc neviens īsti nezināja ne savu vietu, ne laiku, kad gājiens sāksies. Skolām, kas te bija sadzītas kopā, iznāca gaidīt neparasti ilgi un salt. Šai laikā skolotāju aprindās izplatījās vēsts, ka krievu vidusskolas skolotāji esot stipri pārvērtušies – apģērbušies kā buržuji. Gāju skatīties, kā piestāv Latvijas audumi varen plašās dzimtenes biedriem. Nu, nekas, nekas, labi! Šie smaida vien. Un kā nu nē! Sāku-

mā pie mums taču par 100 – 200 rubļiem varēja nopirkt tādu uzvalku, kas Padomijā maksāja 1500 – 2000 rubļu. Jā, sevišķi uzcirties bija pats agrāk tik noplukušais direktors. Pat bārdu bija noskuvis, un uzvalks, mētelis, cepure, kurpes – viss jauns, kā no veikala ņemts.

Un kas tas skaistākais! Labi ģērbtais vidusskolas direktors grauž saules puķu sēklas un čaulas slaidā vēzienā splauj uz ietves. Visapkārt jau krietna kulsma.

Vēlāk šis pats direktors stāstīja, ka viņš priekš dažiem gadiem bijis kalnraktuvju strādnieks, bet tad avansējies par vidusskolas direktoru.

Biedrs Krišjānis Žubītis.

Kādas skolotājas stāsts.

Marta beigās vai aprīļa sākumā J. skolotāju institūtā ieradās biedrs Žubītis, partijas vēstures un marksisma-lēņinisma skolotājs.

Biedrs Ž. bija nodzīvojis Krievijā ap 30 gadu. Pasaules kara laikā iesaukts krievu armijā un ar to ieradies Latvijā. Divas reizes no šejienes bēdzis jeb desertējis, kā pats stāstīja: pirmo reizi revolūcijas sākumā, otrreiz 1919. gadā. Viņš bija vidēja auguma, platiem pleciem, padrukns, apaļu galvu, isi apcirptiem matiem, zilā frencī, ar ordeni pie krūtīm.

Ž. runāja ar stipri krievisku-latgalisku akcentu, ātri, neskaidri, norijot vārdus. Bija grūti sekot viņa domai. Kā jau īsts ortodokss komūnists, runā tikai to, kas rakstīts avižu ievadrakstos vai iespiests grāmatās. Padomijā esot beidzis kādu sarkano universitāti. Kādu laiku vadījis arī vidusskolu.

Biedrs Ž. bieži lietoja vārdus "a vot, biedriši", kādēļ skolēni drīz vien viņam iedeva palamu "biedrišs" (ar īso i).

Jau iepazīšanās ar biedru Ž. iznāca savdabīga. Kādu dienu skolotāju istabā ir jauna persona. Kāds iepazīstina – biedrs Žubītis. Bija jau zināms, ka tāds ieradīsies. Tikai neomulīgi kļūst apzinoties, ka te nu būs kāds, kas visu mērīs no "patiesā marksisma" viedokļa, ka nu būs partijas acs un auss mūsu skolā. – Skolotāju istabā valdīja klusums. Vajadzēja ar jauno biedru kautko parunāt, bet nevienam tas nevedās. Kāds beidzot ievaicājās par agrāko dzīves vietu. Tā bijusi Omskā. Kāds tur klimats, kāda ziema? – Visi vārdi pilnīgi nenožīmīgi. Vai nav aizmirsis latviešu valodu tik ilgi svešumā dzīvodams?

"Nē, runāju, runāju. A tikai valoda attīstas, jaunos vārdus nevar zināt. A, vot, valoda mainās, tas svarīgi! A piemēram, agrāk teica – lielinieks, tulkoja no krievu valodas, a tas nepareizi, tā nevar. A, vot, jāsaka bolševiks – visā pasaulē tā saka – bolševiks. A lielinieks – tā no 19. gada palicis vēl, ka tas laupītājs, a, vot, bolševiks – cita lieta!"

Istabā iestājās spiedīgs klusums. Sevišķi asi mums dūrās viņa teiciens par 'laupītāju' tādēļ, ka saruna notika īsi pēc tam, kad lata vietā bija stājis rublis, ko savās sarunās kollēgas bija novērtējuši kā laupīšanas aktu jo lielā mērogā. Kāda skolotāja mēģināja klusumu pārtraukt klusu iesmiedamās, it kā par joku, bet tas neveiklo klusumu nelauza. Smiekls kā sauss žagars aizlūza un nokrita...

Direktors glāba situāciju piedāvādams biedram Ž. glāzi tējas, tā sarunas novirzīdams uz tēju, maizi, laiku u. t. t. Pārējie bija nogrimuši domās – varēja no sejām nojaust viņu domas – tad tāds ir jaunais marksisma skolotājs... Ko viņš varēs dot audzēkņiem? Kā ar tādu stilu viņš stāsies mūsu skolēnu izlases priekšā? Un ko nesīs ikvienam no mums ikdienas satiksme ar partijas biedru, vienīgo, kas nu mūsu starpā būs?

Tikko ieradies, bet biedrs Ž. sāka rīkoties ļoti diktatoriski, jaucoties skolas darbā visur, pamācot skolotājus, bet it sevišķi skolas vadību. Runāja daudz par kritikas un paškritikas vajadzību.

"A, vot, biedriši, vajaga pa boļševiski, ar kritiku, a nevis kā kaut kādi inteliģenti..." teica viņš kādā paidagogu konferencē, bargi pārmetot skolas vadībai, klašu audzinātājiem, pārējiem skolotājiem un skolēniem to, ka Lieldienu pirmdienā klasēs audzēkņu rindas bijušas paretas. Gan direktors, inspektors, klašu audzinātāji un pārējie katrs mēģināja novērst neomulīgo sapsprindzinājumu. Runāja par to, ka nedēļām audzēkņi nav bijuši mājās, ka daudzi slimojuši (daudzi bija pārpūlējušies) un vēl slimo, ka dažiem jāapmaiņa ziemas apģērbs pret citām drēbēm, daži sestdien aizbraukuši tai pārliecībā, ka pirmdien būs atpakaļ, bet sākušies plūdi un nav tikuši. Beidzot arī vēl aizrādīja, ka pagājis tikai viens vienīgs gads, kopš visi svinējuši Lieldienas, un ka saprotams, ka tik ātri nevar pārorientēties, nevar ieaukt jaunajā garā, un ka dažā labā gadījumā tas attaisnojams, ja arī kāds tikai Lieldienu dēļ būtu palicis mājās.

Šai sēdē sevišķi spilgti izpaudās, ka pie skolotāju galda sastapušās divas pasaules: skolotāji, kas auguši un strādājuši rietumu kultūras ietekmē, kas mēģināja audzēkņus izprast un tiem līdzēt, un kāda cita mums nepazīstama pasaule, kas nerēķinas ne ar kādiem fiziskās vai psihiskās īstenības faktiem, bet prasa tikai "revolūcionāru garu" un starp šīm divi pasaulēm nav un nevar būt tilta.

"Jūs te aizbildināties ar visādiem niekiem: a, vot, upīte pārplūdusi, netiek pāri... A, vot, kad būs boļševistiska apziņa, tad nevienu stundu, ne minūti nekavēs, a tā ir tāda izlikšanās. Un te ir vainīga skolas vadība! Mums vajaga kā biedrs Maļenkovs *), vajags paškritikas, a jūs sakat – upīte pārplūdus pārplūdusi. A pārpūlējies – tas tik, ka nav apziņas. Es pats strādā-

*) b. Maļenkova ziņojums Vissavienības XVIII K(b)P konferencē 1941. g. 15. febr.: „Par partijas organizāciju uzdevumiem rūpniecības un transporta nozērēs.”

Šai ziņojumā ir ļoti daudz anekdotiska materiāla, kas tomēr visai tipiski raksturo, no vienas puses, pašu Padomju Savienības saimniecisko dzīvi ar visām ačgarnībām un aplamībām; no otras — bolševistiskās „kritikas” veidu, kas īstenībā ir tikai liela stila pašizplaukšanās. Bet šo ziņojumu komunisti uzskatīja par tik ģeniālu, ka tas bija jānolasa un jāpārrunā visos uzņēmumos, iestādēs, arī skolās un skolotāju sapulcēs.

ju un mācījos, jā! Vot! Bija apziņa, i varēju strādāt, nevienu minūti neka vēju! A jūs sakat – pārpūlējies... A kad būs revolūcionāra apziņa – nepārpūlēsies... Vajgs revolūcionāras apziņas!”

Tai pašā sēdē piedalījās arī kāds cits partijas biedrs. Sēdēja, sēdēja, klausījās, kā b. Ž. rājās ilgi un plaši, tad arī no savas puses kautko stāstīja par bolševistisko apziņu un biedru Maļenkovu, tikai nebija skaidrs, ko ar to gribēja teikt. Pašās beigās tā ir palika, ka taisnība gan: skolotāji nestāvot savu uzdevumu augstumos, bet it īpaši skolas vadībai vajagot paškritikas un bolševistiskas apziņas, un tās trūkstot.

Tā mēs sēdējām: vienā pusē komūnisma apziņas pārņemti biedri, otrā pusē – viss skolotāju kolektīvs, kas bija morāliski izplaukāts un bezgala smagā depresijā gāja mājās, vaicājot: Kur viss tas novedīs skolu? Ko darīsi tālāk? Kā dzīvosim?

Drīz pēc tam tika sasaukta skolēnu pilnsapulce, kur biedrs Ž. uzstājās ar to pašu runu, ko jau iepriekš skolotājiem. Pārmeta nenākšanu uz skolu Lieldienu pirmdienā un arī viņiem aprādīja, ka skolas vadība esot vainīga, tā nestāvot savu uzdevumu augstumos.

Tā bija apzinīga skolotāju autoritātes graušana no partijas vīru puses. Ja vien grāvējs būtu bijusi nozīmīga, inteliģenta persona, varbūt arī būtu bijuši panākumi, bet šais apstākļos cieta tikai grāvēja paša autoritāte. Vispār gan jāsaka – skolotāju institūtam bija laimējies, labāku antikomūnistisku propagandu topošo skolotāju vidū, kā biedru Žubīti, nemaz nevar iedomāties. Ja audzēkņiem paliks prātā, kādam skolotājam nav jābūt, tad tās būs atmiņas par biedru Ž. Ja viņš nebūtu bijis visuvarenās partijas uzticības vīrs, tad gan nebūtu varējis rādīties klasē, bet bailes no partijas, no apcietināšanas un čekas, no moku kambaļiem bija pārāk lielas, lai kāds runātu pretī.

Kādā paidagogu sēdē b. Ž. pārmeta skolotājiem, ka tie neesot pietiekami piesātināti ar bolševisma garu, dodot nepiemērotus uzdevumus klasēs. Ar marksismu-lēņinismu jāpiesātinot it visas stundas.

"A, vot, biedriši, tā nevar, vajgs marksistiski, vajgs audzināt bolševisma garā. A vot – matēmatikas stunda – uzdod uzdevumu: mātei 21 metrs drānas, katru dienu nogriež pa trim metriem, cik dienām pietiks?.. A tādu uzdevumu nevar dot. Tas nekā nedod bērna domāšanai. Kāpēc 21 metrs drēbes? Un ko ar tiem trīs metriem šūs? Vai māte spekulante, ka viņai 21 metrs? A jādod tādi uzdevumi, kas bērniem saprotami. A, vot, zīmulī, tie jāizdala. Bērns zina, ko ar zīmulī dara, viņiem tūliņ interese rodas, a nevis trīs metri

drēbes... Un ar procentiem rēķinot jādod, cik valsts domē bija vietu muižniekiem, cik strādniekiem, tas audzina revolūcionāro apziņu. Tā, vot, biedriši."

Lai kāds priekšmets – viss jāskatā tikai no marksistiskā viedokļa. Viss, ko bija radījuš. citas valstis – noniecināms, nonievājams. Iznāca tā, ka visa zinātne sākās tikai ar marksismu (pat paidagoģija!). Sevišķi liela loma audzināšanā bija jāierāda šķiru naida kurināšanai. Jāaudzina naidis, bezgalīgs naidis pret visu, kas ārpus Padomju savienības. Jāizmanto katrs gadījums, jāskā jau no pašas mazotnes – bērnu dārzā. Nedrīkst palaist nevienas stundas, kad mazbērnā nepotētu "mīlestību uz plašo dzimteni" un nekurinātu naidu pret rietumu riebekļiem. – Ja tas varbūt bija reālizējams Krievijā, kas divus gadu desmitus ar nepārejamu mūri bija norobežojusies no rietumu ietekmes, tad mūsu apstākļos par šādu "iepotēšanu" nevarēja būt runas. Īgnumu un rūgtu humoru radīja Žubīša apgalvojumi, ka mums neesot bijis skolu, ka tās pašas neesot varējuši apmeklēt, ka skolotāji nekā neesot mācījuši, visi bijuši nabadzīgi u. t. t. u. t. t. Kuriozi bija dzirdēt, ka Žubītis pratināja latviešu valodas skolotāju, vai tikai pārbaudījumu rakstu darbos pietiekami stingri skatās uz pareizrakstību:

"A, vot, biedriši, gramatiku vajgs, nevar bez gramatikas. A, vot, Savienībā ar kādu laiku bij tā – neskatījās uz gramatiku, sak, valoda laba. Valoda – cita lieta. Valoda tik laba, ka labāk nevar būt, a gramatiku nezina, kļūdas, a tā nevar. Vajgs pieņemt mierus (laikam no krievu 'priņak meri'), lai būtu pareiza gramatika."

Kādā vecāku sanāksmē, kur biedrs Ž. uzaicināts referēt par audzināšanas jautājumiem, bet runā tikai to pašu veco nodrāzto stāstu par mūsu nekultūrālibu un atpalicību iepretī Savienības brīnumainajam līmenim, nākas dzirdēt šādus vārdus: "A, vot, biedri, jūs paši zināt, cik grūti Latvijā bija ar skolām. A sacija gan – bezmaksas skola, a vot patiesībā nemaz nebija. Nevarēja iet skolā. – Strādnieku bērni visi apdāvināti, spējīgi, a, vot, nav ko kājā vilkt, nevar iet skolā, at tirgotāja dēls, žuļika dēls – tas, vot, var iet skolā..." Vecāki noklausās mēmi, audzēkņi, kas arī piedalās sanāksmē, skatījās plātām acīm runātājā. Ka marksisma katēdras vadītāja cieņa no šādas runas nevarēja pieaugt, tas saprotams.

Kādā audzēkņu vakarā biedrs Ž. uzstājās ar garu, jo garu referātu par tematu, kādam jābūt padomju skolotājam. Uznāca uz katēdras ar savu pazīstamo: "Vot, biedri!" Zāli pāršalca smiekli, un skaļi aplausi atalgoja komisko uzstāšanos. Bet biedrs Ž. likās nemanīja, ka par viņu zobojas. It laimīgi smaidīdams par negaidīto aplausu vētru, māja ar roku: sak, pietiek jau, pietiek jau! Visa runa bija anekdotu virkne, bet galu galā pāri palika tik daudz, ka skolotājam jāprot pagasta izpildu komitejai sienas avīzi taisīt un ar traktorū rīkoties, jo varētu rasties vajadzība izpalīdzēt lauksaimniecībā. Varbūt viņš gribēja teikt vēl ko citu, konspekti bija līdz, to bija daudz, bet lai-

Atkal iestājās klusums, jo mazāk par 14 līdz 16 stundām neviens no mums nestrādāja, tikai darbam nebija jēgas, ne svētības. Neviens darba inspektors te nebūtu līdzējis. Katra nākamā diena rādīja arvien skaidrāk, ka "mēs nespējam katru minūti piepildīt ar revolūcionāru saturu", kā to ar biedra Ž. muti no skolotājiem prasīja visvarenā partija.

"Trieciena tempam mācībās" zīmīgs fakts, kā biedrs Ž., kas vēlu ieradās, divos mēnešos gribēja izņemt visu partijas vēstures kursu, lai gan tas sākumā bija paredzēts divi gadiem. Divas nedēļas pirms mācību beigām viņš tomēr paņēma atvaļinājumu vairākām nedēļām, lai brauktu uz Savienību ģimenei pakal. Par šo braucienu pats izsacījās tā:

"Jābrauc uz Maskavu, jāved sieva un bērni un visi velli šurp."

Neviens nesūrojās, ka viņš aizbraucis, un visi cerēja, ka mums vairs neiznāks sastapties. Skolas vadība biedra Ž. priekšmetos pārbaudījumus bija nolikusi uz pašām beigām, cerībā, ka tie nemaz nenotiks.

Tomēr – biedrs Ž. atgriezās. Saprotams, ja divos mēnešos jāizņem divu gadu kurss, ka tad bija arī jāsteidzas, un audzēkņiem no vienas stundas līdz otrai nācās iemācīties 20 līdz 45 lapas puses. Viņi izmantoja citas stundas, lai slepus mācītos biedra Ž. nesamērīgi daudz uzdotās vielas.

Kādā paidagoģijas stundā skolotāja sīkāk apstājās pie tā, ka viela jāuzdod pakāpeniski tādā daudzumā, ka bērns to varētu uztvērt un iekšēji pārstrādāt. Kāds audzēknis piecēlās un vaicāja:

"Ko jūs teiktu par skolotāju, kas uzdod 45 lappuses iemācīties no vienas stundas līdz otrai?"

"Tāda skolotāja nemaz nav." Atbild paidagoģijas skolotāja.

"Bet ja nu tomēr ir?"

"Tad tas ir viss, ko vien gribat, tikai ne skolotājs."

"Bet biedrs Ž. mums tik daudz uzdod!" sauc jau vairāki audzēkņi.

Vēl viens piemērs par biedra Ž. darbu ir darbs pēc "grafika". Pēc grafika bija paredzēts, ka vienai trešdaļai atzīmju gala pārbaudījumos jābūt trijniekiem. Audzēkņi institūtā bija izlase, labi mācījās. Zināja arī, ka eksāmeni nozīmīgi. Atbildēja priekšzīmīgi. Skolotājam bija jāprāto, kā nu lai pēc grafikas liek trijniekus, ja atbild vismaz uz četri. Biedram Ž. tomēr iznāca pēc grafikas. Divainais bija tikai tas, ka trijniekus dabūja tieši labākie skolnieki, kam parasti nevienā priekšmetā trijnieku nebija.

"Kur jums misējās, kādēļ trijnieks?"

"Nezināju pateikt, kas ir Stāļins." –

"Kā tas iespējams?"

"Es jau arī teicu, ka ir partijas ģenerālsekretārs. Kad tas neapmierināja – ka komisāru padomes priekšsēdētājs. Bet arī tas nebija pietiekami."

"Nu, un?"

"Biedrs Ž. beidzot pateica, ka Stāļins ir mūsdienu Lēņins."

"Jā, tas nu tiešām ir liels grēks! Kā to var nezināt? Tas jau stāv rakstīts

visos plakātos... Tikai, lietišķi domājot, tas, protams, nevienam nevar nākt prātā... Vai arī citā gadījumā trijnieks par to "pašpaļāvību", ko biedrs Ž. tā attēloja skolotāju istabā:

"A, vot, par daudz paļaujas saviem spēkiem. Kā paņēmu biļeti, tūlī nepārdomājis saka: var atbildēt. A, vot, tā nevar..."

Kādam citam trijnieks bija par to, ka tas nav uzmetis uz izsniegtās zīmītes atbildi, nodevis lapiņu baltu atpakaļ, bet stāstījis bez iepriekšēja uzmetuma.

Vēlāk vaicāju attiecīgajam audzēknim, kādēļ viņš nav rakstījis uzmetumu, ja zinājis, ka biedram Ž. tas tik svarīgi. Audzēknis paskaidroja:

"Man tas tikai jauc. Man vieglāki, ja es iekšēji sev pastāstu. Tas, ko esmu uzmetis, man stāstam neder, es tad pinos kā pakulās."

Te ir darīšana ar dažādiem priekšstatīšanas tiptiem, bet stāstīt par to biedram Ž. būtu bijušas veltas pūles. – Tādā veidā, protams, trijniekus varēja likt pēc grafika. Bet labi, ka jau pēc dažām dienām nenozīmīgi kļuva ir biedra Ž. izliktie trijnieki, ir piecnieki.

Jaunatnei šis laiks bija bezgala smags. Zīmīga ir šāda saruna ar kādu audzēkni, kurš žēlojās:

"Mēs nonākam smagā dvēseles konfliktā. Mēs nevaram atzīt to, kas pastāv. Bet no otras puses – mums dod stipendijas un aizvien atgādina, ka mums no savas puses kas jādod pretim... Mēs to saprotam, mums jābūt pateicīgiem, mums jāstrādā, mums jābūt lojāliem. Bet kā lai mēs to iespējam, ja redzam, cik viss bezjēdzīgs!"

Kā man bija nospiesto psīchi atvieglot? Varēju vienīgi teikt, lai paciešas, ka esmu pārliecināta – reiz atkal nāks labāki laiki. Jāiztur, jo katra latvieša dzīvība jāglabā citiem, lielākiem, nozīmīgākiem notikumiem un apstākļiem un laikiem...

Biedra Žubiša raksturojumu vēl varēs papildināt dažu institūta audzēkņu atmiņas par slavenā politiskā audzinātāja darbību:

Tas bija kādā politiskās audzināšanas stundā. Biedrs Ž. runāja par kolhozu saimniecības nozīmi valsts un strādnieku dzīvē. Vecā mītiņrunātāja balss bija sakāpināta līdz iespējamai robežai.

"A, vot, kolhoziņiks nav kapitālista vergs, viņš strādā tikai 8 stundas dienā. Vot, kolhoziņikam ir tiesība apstrādāt tikai vienu hektaru zemes, viņš var turēt tikai vienu govī, a, vot, tikai vienu."

Tā mainījās latviešu valodas vārdi, reizēm sakropļoti, ar krievu vārdiem, veidojās teikumi ar bezgalīgiem un pat bezjēdzīgiem atkārtojumiem.

"A, vot, pārdot produktus tirgū kolhoziņiks nedrīkst, a vot! Un ja viņš pārdod, tad viņu sauc pie tiesas, a vot, pie tiesas!"

Citā stundā biedra Ž. priekšnesuma temats – padomju taisnīgā tiesa!

"Vot, biedriši! Padomju vara ir nesaudzīga pret saviem ienaidniekiem. Ir jāizšķir, kā kurā reizē sodīt: ja vainīgais ir kaitīgs elements, vai ja ir mūsu cilvēks."

Bet tad kāds no skolniekiem jautā lektoram:

"Piemēram, ja divi šādi cilvēki dzērumā pārkāpj kārtības noteikumus, vai tad likums nav vienādi jāpiemēro?"

"Nē, biedriši! Ja kāds strādnieks būs drusku iedzēris un pārkāpumu izdarījis, mēs viņu pēc izgulēšanās atkal palaidīsim valā bez soda. Bet ja vainīgais ir buržujs, tam tiks pielietots visaugstākais sods, pat nošaušana. Vot, biedriši!"

"Kādam sarkanarmiešam pilsoņu karā, vot, sašauņ kāju. Viņš aiziet pie doktora: Ārstēsi tu manu kāju? A šis kulaks, buržujs neārstē kāju. Kareivis, vot, lūk, nelūdžas – galvu nost! Vot ātra un taisnīga tiesa!"

Jautājums par padomju tiesu bija skaidrs.

Kādu reizi pēc stundas, kurā Ž. bija tēlojis Padomju zemes jaukumus, pārrunas turpinājās arī starpbrīdī. Skolēni jautāja savam politiskajam audzinātājam, vai tad laimīgajā padomju zemē neapmierināto nemaz neesot?

Atbilde bija īsa un skaidra:

"Biedriši, kas neklausa, tam galvu nost!"

Zināms, tad jau gan tikai apmierinātie vien paliek.

Vienā no pirmajām politiskās audzināšanas stundām Ž. stāstīja, ko visu varot iegūt padomju kolhozņiks par savu algu:

"Biedriši, kolhozņiks nostrādā savas astoņas stundas, saņem algu i pirk, ko grib: vari, vot, aizbraukt uz pilsētu i nopirkt avto, ja negribi avto, ēd voblu, cik grib, biedriši. A, vot, kulaki i buržuji lai dzīvo pa mežu. Jā, biedriši, lai ķer varden, varden!"

~~~~~

XVI. SKOLU JAUNATNES LIKTENIS KOMŪNISMA GADĀ

1. Komunistu "rūpes" par mūsu jaunatni.

Tiklab padomju politiski pedagogiskā literatūra, kā komunistu mītiņu runātāji atkal un atkal centās iegālvot, ka nekur visā pasaulē, nevienā citā zemē bērniem un jaunatnei nepievēršot tādu uzmanību, kā tas notiekot Padomju savienībā. Tā kā šim apgalvojumam jau vairākkārt esam pieskārušies šinī apskatā un redzējuši arī bēdīgo īstenību, tad te minēsim vēl tikai vienu citātu no ziņojuma, kas nolasīts Vissavienības Ļeņina komunistiskās jaunatnes savienības X. plenumam 1939. g. 19. decembrī:

"Nekur visā pasaulē nav tik bagātīgu iespēju bērnu iniciatīvas attīstībai, viņu talantu uzplaukumam, viņu spēju pielietošanai, kā pie mums. Padomju tauta ir varoņu tauta, radītāju tauta, kas tiecas uz to, lai PSRS pilsoņu topošā paaudze mantotu tautas labākās tradīcijas, lai taptu par pašu kultūrāloko, gudrāko un izglītotāko cilvēku paaudzi zemes virsū!" *)

Jāatzīst, ka pretenzijas ir ļoti lielas. Bet panākumi? Tos mums Latvijā rādīja trulo, sevī ievilkušos manekeniem līdzīgo sarkanarmiešu masas. Tie bija dresēti tikai paklausīt, izpildīt pavēles, nekā nedomājot un velti galvas nelauzot. Dresūra bija nomākusi katru pašierosmi, izdzēsusi cilvēkam raksturīgo gara dzirksti. To bija panākusi ceturtdaļa gadusimta ilgā komunistiskā audzināšana un "rūpes" par bērniem un jaunatni.

Zemē, kur viss pakļauts komunistiskās politikas žņaugiem, kur katra zinātnes, katra rūpniecības un saimniecības nozare, katra darbība personīgā un sabiedriskā dzīvē atkarīga no komunistiskā cietuma režīma, tur arī audzināšana nevar pretendēt uz kultūras zemēs parasto iecietību un bērna īpatnējās psiķes ievērošanu. Vēl vairāk tādēļ, ka komunistu izpratnē jau 12 gadus vecs bērns esot pilnīgi atbildīgs par savu rīcību un tāpēc pakļauts visām komunistiskās tiesu un sodu sistēmas sekām.

Šī stupiditāte un analfabētiskā pieeja bērna psiķei bija iemesls arī mūsu bērnu un skolu jaunatnes traģēdijai komunistu valdīšanas gadā.

Komunisti raudzījās uz mūsu skolu kā uz savu propagandas iestādi un uz skolēnu, kā uz radījumu, kam, tā sakot, vienā naktī jāpārvēršas par simtprocentīgu sarkano pionieri vai komjaunieti, kas pilnīgi aizmirsis savu tēvu, māti, ģimeni, savu tēva sētu un dzimteni, kas visus līdzšinējā audzināšanā iegūtos tikumus apmainījis pret naidu, dusmām un citādi domājošu cilvēku nicināšanu. Mūsu bērni un mūsu jaunatne uz tādu pārvēršanos nebija spējīgi

*) H. A. Michailov. O raboķe komsomola v škoļe. Izdaķelstvo IK BLKSM Molodaja Gvarģija. 1939. g. 31. lapp.

un visumā palika tie paši agrākie zēni un meitenes, kas mīl savas mājas, savu tēvu un māti, brāļus un māsas, kam sirdij tuva sava dzimtā zeme un tauta.

Jaunatni mēdz raksturot kā savos atzinumos nepatstāvīgu un svārstīgu. Bet savu pārlicību jaunatne nereti aizstāv ar apbrīnojamu varonību un neatlaidību, tai ziņā bieži vien pārspēdama reālpolitisko veco paaudzi. Ar tādu arī mūsu jaunatnei raksturīgu latviskas stājas un latviska gara sargāšanu arī izskaidrojas tie neskaitāmie konflikti, kas 1940./41. māc. gadā notika skolās starp skolēniem un dažādiem komūnisma sludinātājiem.

Jaunatnes opozicionālo nostāju vēl vairāk pastiprināja komūnistu melīgā propaganda. Pret meliešiem jaunatne ir sevišķi jūtīga. Tā nevarēja palikt vienaldzīga pret to nekautrīgo melu tiklu, ar ko komūnisti centās maskēt Padomijas bēdīgo īstenību, nozākādami mūsu sasniegumus.

Ļoti raksturīga šai ziņā ir kāda skolotāju institūta audzēkņa atzišanās:

"Jo vairāk dienu pagāja, kopš mūsu zemē bija iebrukusi sarkanā vara, jo neticīgāki kļuvām. Komūnisti darīja vienu, bet runāja otru. Garantēja pilsoņu neaizkaramību, bet katru dienu pazuda cilvēki, par kuŗu likteni vairs nebija nekādu ziņu. Sacīja, ka Latvijā bads, bet veda no šejienes labību uz "bagātajām" republikām. Runāja par laimīgo dzīvi Padomijā, bet turienes atbraucēji nereti bija gērbušies skrandās u. t. t. Minētie fakti bija gaiši saskatāmi, tāpēc "neticīgajos" it drīz pārgāja arī tie, kas komūnistus nepazīdami, bija tiem uzticējušies. Latvietis netic vārdiem, bet darbiem."

Tāpat izteicās arī daudzi citi skolēni. Opozicionālā nostāja pret komūnistiem, pret viņu varmācību un meliem bija vispārēja.

Ja komūnistu varas vīri piemin viņu rūpes par jaunatni, tad tās nav gluži noliedzamas. Šīs rūpes tikai izpaudās ļoti īpatnēji mūsu zemē un proti – garīgā un fiziskā skolu jaunatnes terorizēšanā. Un lai pārlicinātos, ka komūnistiskās iekārtas nostiprināšanas nolūkā arī skolās nav prasīti nekādi izmeklēti glezni pārlicināšanas un pāraudzināšanas paņēmieni, pietiek atcerēties 1934. gadā nogalinātā CK locekļa Kirova vārdus:

"Skolās jānodibina kārtība un disciplīna. 12 gadus veci bērni jau izprot savu darbību un var par to atbildēt." *)

Šī komūnistiskās kārtības nodibināšana arī skolās sākās it drīz pēc viņu iebrukuma, tiklīdz noskaidrojās, ka te sastapušās divas principiāli pretējas pasaules. Un iemeslu, kādēļ šādas "kārtības" nodibināšana bija vajadzīga, pēc komūnistu izpratnes bija ļoti daudz.

Jau skolēnu opozicionālā nostāja pret bagātīgi protežēto sarkano pionieru organizāciju pamatskolās, pret komjaunatni un pret dažādajām aktivistu grupām vidusskolās, tika kvalificēta kā "kontrrevolūcionāra" rīcība. Kā var neiestāties sarkanajos pionieros, kas taču ir pirmā sagatavošanas iestāde uz visuvareno komūnistu partiju? Kā var ignorēt komjaunieti, šo partijas labo un pakalpīgo

*) N. A. Michailov. O rabože komsomola v škole. 1939. g. 21. lapp.

roku? Samērā necīgais skolēnu skaits, kas bija iestājies šajās organizācijās, runāja gaišu valodu, Latviešu skolēni gribēja saglabāt savu latvisko dvēseli, bet komunistu acīs tas bija noziegums.

Šāda nepiedodama pasīvitāte varēja izpausties arī dažādos citos veidos. Piemēram, ja skolēni pēc politiskā audzinātāja uzaicinājuma nodziedāt internacionāli par godu "visu bērnu tēvam Stālīnam", atbild ar klusēšanu un ļauj klavierēm vienām pašām mūzicēt, ja oktobra revolūcijai vai kam citam par godu sarīkotajā gājienā apsveicējam neatbild ar urrā un necel gaisā kulaku, bet drūmi klusēdami iet savu piespiesto gājieni, ja nevar atcerēties sarkano dziesmu tekstus, ja Lieldienās nevar ierasties skolā – tas viss bija kontr-revolūcija, kas nevarēja palikt nesodīta.

Tomēr bija arī daudz tiešu grēku. Sagrēkot varēja darbos, vārdos, pat domās.

Ja skolēni bija noplēsuši skolā pielīmētu Augstākās padomes vēlēšanu plakātu, tad šis nodarījums komunistu acīs izauga par tik briesmīgu noziegumu, ka to izmeklēt ieradās čekas pārstāvji no 20 km tālās apriņķa pilsētas (Rēz. apr. K. pamatsk.). – Ja skolēni Latvijas dibināšanas piemiņas dienā klasē pie sienas bija piesprauduši mazu papīra karodziņu nacionālās krāsās, ja skolnieces nēsāja kaklā zem drēbēm ķēdītē latviskos vairodziņus, tad tas bija noziegums, kuŗa noskaidrošanai vainīgās skolnieces veda uz čeku pratināt (Rīgas pils. 24. pamatsk.), pēc kam vainīgajām draudēja izslēgšana no skolas. Ja skolēni nolika ziedus Brāļu kapos vai pie Brīvības pieminekļa, ja aplaudē latviešu karavīriem, kas iedami dziedāja tautas dziesmas *), tad apcietināšana un pavadīšana tikai vienu nakti milicijas-čekas aresta telpās bija pavisam mērens sods. Parasti visiem šiem gadījumiem sekoja paša vainīgā un dzīvokļa kratīšana, kur kautko aizliegtu atrast nemaz nebija grūti. Un tad uz atbrīvošanu izredzes bija gaužam vājas.

Skolēnu kratīšana arvien notika tik pamatīgi, ka tie tika izģērbti pilnīgi kaili un pārmeklētas pat drēbju vīles.

Vēl smagāk kvalificēja gadījums, kur bija bojāta kāda sienas avīze, it sevišķi, ja tur figurējusi Ļeņina vai Stālīna bilde, vai kaut kas nodarīts kādam klasē pie sienas karājušamies komunistu varas vīru portretam. Internacionāles vai kādas citas viņu "svētdziesmas" pārstrādāta teksta atrašana skolēnu grāmatās vai kabatās bija skaidrs pierādījums viņa kontr-revolucionāriem nodomiem. Vēl ļaunāk, ja tika atrasts kāds nacionāls uzsaukums, kāds pret Stālīnu vai komūnismu vērsts uzraksts. Tad no čekas rokām skolēnam vairs nebija glābiņa.

Vislielākās bailes komunistiem bija no organizētas uzstāšanās. Katra

*) Sacītais attiecas uz laiku, kad Latvijas nacionālā armija, ko komunistu vara pārdēvēja par „teritoriālo korpusu”, vēl nebija izformēta, aizvesta, vai noslepkavota. Īsajos pastaigas brīžos tautas dziesmas dziedādami, latviešu karavīri skaņi pauda, kā tautas gars vēl nav nomākts. Atsaucīgā skolu jaunatne uz to reaģēja sevišķi jūsmīgi.

pratināšana, sākot ar skolēnu vienkāršu iztaujāšanu, nogurdināšanu un biedēšanu, līdz visbrutālākai sišanai, saldēšanai un karsēšanai speciālās kamerās, neizslēdzot pat nagu maukšanu, visi inkvizītoriskie pratināšanas veidi centās atrast kādu slepenu centru, kādu revolūcionāru organizāciju, kas vada un atbalsta skolēnu pretkomunistisko nostāju.

Cik plašus apmērus bija pieņēmusi šī skolēnu tirdišana, var spriest no tā vienkāršā fakta, ka reti atrodama kāda skola (tā tad varbūt ir kāda I. pak. pamatskola), kur tanī mācību gadā nebūtu notikusi skolēnu pratināšana un apcietināšana. Bet ir gan daudz skolu, sevišķi tas sakāms par arodu un vidusskolām, kur milicijas vai čekas vīri pratinājuši veselas klases, kur desmitiem skolnieki tikuši apcietināti un cietumos pazuduši, nemaz nerunājot par tiem divi un pus tūkstošiem skolēnu, kas kopā ar viņu vecākiem tika deportēti uz Padomijas ledus laukiem vai tuksnešiem.

2. Sarkanā terrora varā.

Skolēnu pratināšana, apcietināšana un sodīšana viņu nacionālās pretkomunistiskās nostājas dēļ bija pieņēmusi tik plašus apmērus, ka pie šiem skolu jaunatnes smagajiem pārdzīvojumiem jāuzkavējas ilgāk. Zināms, pilnā apmērā mūsu jaunatnes vajāšanu šeit aplūkot nav iespējams, tas ir speciāla pētījuma uzdevums, bet arī dažu raksturīgu gadījumu tēlojumi varēs dot diezgan pareizu ieskatu tai drāmā, kas slepenībā risinājās gan skolu kancelejās un direktoru istabās, gan sarkano izmeklēšanas tiesnešu kabinetos un čekas bunkuros.

Vieglākais sods audzēkņiem, kas tika pienākti kādā pretkomunistiskā darbībā, bija izslēgšana no skolas uz vienu gadu vai – pavisam. Ļoti retie bija tie gadījumi, kur vainīgajiem vienīgi tika samazināta uzvešanās atzīme, nemaz nav raksturīgi komunistu laikam, kas atzina tikai "pamatīgu" pratināšanu tikpat "pamatīgus, bolševistiskus sodus".

Lai spētu ieskatīties šādos skolēnu izslēgšanas apstākļos, kur zēnu un meiteņu likteņa dēļ gandrīz ikkatrā gadījumā notika arī diezgan atklāta cīņa nacionāli noskaņoto skolotāju un dažādo varas turētāju starpā, sniedzam kādas ģimnazijas paidagogu padomes sēdes protokolu. Šī sēde sasaukta sakarā ar vairāku skolēnu pretkomunistisko izturēšanos Oktobra revolūcijas svētku parādes laukumā.

Sēdi vada komunistu laikā ieceltais ģimnazijas direktors G., piedaloties citiem skolotājiem, no tiem vairums latviski noskaņotu, kas grib aizstāvēt apsūdzētos skolēnus, bet ir spiesti piekāpties daudz spēcīgāku personu priekšā. Šie neuzvarāmie ir: komunistiskās partijas, milicijas, vecāku padomes un skolēnu komjaunatnes pārstāvji. Noteicējs vārds pieder viņiem.

Tālāk lai runā pats sēdes protokols:

D A R B A K Ā R T Ī B A

1. — Skolēnu izslēgšana no skolas par naidīgu nostāju pret padomju iekārtu.

I. Direktors G. sniedz paskaidrojumus par dažu skolēnu nevēlamo izturēšanos, kas tikusi novērota jau Oktobra svētku programmas sagatavošanā, piem., vingrošanas mēģinājumos, karodziņu izkāršanā u.t.t. Pavisam nevēlāmu un nosodāmu formu šī izturēšanās pieņēmusi parādes laukumā, kur skolēni ierindā nav izturējušies disciplinēti, nav atbildējuši sveicienam, nepiederīgi turējuši karodziņus. Drošības pārvalde noskaidrojusi, ka nepiederīgā un nosodāmā skolēnu izturēšanās tikusi organizēta no zināma centra — dažiem skolēniem, kas tāpēc uzskatāmi par iniciatoriem. Nav bijuši sava uzdevuma augstumos arī skolotāji, kas nevēlāmās parādības un skolēnu nedisciplinēto izturēšanos tūlīt neievēroja un nenovērsa.

Uz drošības pārvaldes ievākto ziņu pamata par naidīgu nostāšanos pret padomju varu par galveniem iniciatoriem atzīti šādi skolēni: (minēti pieci vārdi). Liek priekšā minētos skolēnus no skolas izslēgt, lai turpmāk līdzīgi gadījumi neatkārtotos, jo valsts vidusskolā, kas līdz šim bija pieejama vienīgi turīgāko vecāku bērniem, ir tiešām vērojama parādība, ka daži skolēni naidīgi noskaņoti pret padomju iekārtu un mēģina šo savu noskaņojumu izplatīt arī uz pārējiem audzēkņiem.

Atklājot pārrunas šai jautājumā, skolotājs M. izsakās, ka minēto skolēnu uzvešanās ir nosodāma, un neatskārta arī iemeslu, kas atļautu viņu izturēšanos. Tomēr šī izturēšanās ir psiholoģiski izskaidrojama ar jauniešu audzināšanu skolā un ģimenē, kur visu laiku līdz pat š. m. gada sākumam tika mācīts un veidots pretējs pasaules uzskats. (Ģimenēs un ārpus skolas, ļoti iespējams, tas notiek vēl tagad). Atzīst, ka arī skolotāji nav bijuši sava uzdevuma augstumos un nav pratuši skolēnus pārliecināt — iepazīstināt ar padomju iekārtas priekšrocībām un tāpēc zināma daļa skolēnu vēl nav paspējusi pārorientēties savā pasaules uzskatā. Ļoti iespējams, ka daži no tiem, kas vēl patreiz noskaņoti naidīgi sociālistiskai iekārtai, pēc pārliecināšanas un iepazīšanās ar to izaugs par dedzīgiem šīs iekārtas balstītājiem un darbiniekiem. Lūdz, ja vien iespējams, nelietot augstāko soda mēru — izslēgšanu, bet atrast citu pietiekoši stingru soda līdzekli un izslēgšanu lietot tikai tad, kad šis līdzeklis izrādītos par nederīgu.

Komunistiskās jaunatnes pārstāve E. plaši un vispusīgi apskata jautājumu un atrod, ka minētie skolēni pēc savas ideoloģijas un sociālā stāvokļa tik drīz nevarēs iedzīvoties un iekļauties padomju iekārtas un sociālistiskās valsts pilsoņu noskaņojumā un ar savu negatīvo izturēšanos arī turpmāk var nevēlāmi ietekmēt pārējo skolas jaunatni, tāpēc atbalsta priekšlikumu par izslēgšanu.

Līdzīgās domās ir arī komunistiskās partijas pārstāvis J.

Klases audzinātājs jautā par minēto skolēnu nodarījumu konkrētu faktu minēšanu, uz ko direktors G. atbild, ka sīkāki izmeklēšanas rezultāti arī viņam nav zināmi, bet drošības pārvalde pēc šo skolēnu pašu atzīšanās un biedru izteikumiem, pamatoti noskaidrojuši viņu aktivitāti minētajos nodarījumos.

Ievērojot minētos konstatējumus uz drošības pārvaldes ievāko ziņu pamata par naidīgu nostāju pret padomju iekārtu, nolemj izslēgt šādus 5., resp. XI. klases skolēnus: (seko šo skolēnu vārdi.)

Kas vēlāk noticis ar šiem izslēgtajiem vidusskolas audzēkņiem, nav sīkāk noskaidrots. Daži no viņiem it drīzi pēc tam tika apcietināti. Varbūt vēlāk tika atbrīvoti?

Jāatzīmē, ka politisko iemeslu dēļ no skolām izslēgtie skolēni – un to skaits sniedzās simtos, nereti tika vairākkārtīgi apcietināti, pratināti, atbrīvoti un atkal apcietināti. NKVD (čeka) strādāja cītīgi.

Kā mūsu skolu jaunatnei pēc apcietināšanas klājies, vislabāk var attēlot šie komunistu upuri paši. Tādēļ arī šeit ievietojam dažu skolēnu personīgos aprakstus.

Ar gumijas nūju.

1940. gada 20. novembrī beidzamā bija krievu valodas stunda. Stundas beigās klasē ienāca divi šejienes miliči. Viens no viņiem, draudīgu skatu klasei pārlaidis, izsauca mūs, trīs zēnus un trīs meitenes, pārējiem lika iziet.

Vispirms mums izkratīja visas grāmatas. Tur nekā neatraduši, miliči pārmeklēja solus un mūsu somas. Arī tas viņiem nedeva nekādus panākumus.

Cik manīju, tad meitenes bija apcietinātas uz aizdomu, bet mēs, zēni, uz kādu pierādījumu pamata. Pēc kratīšanas mums vajadzēja sēdēt un kautko gaidīt, kamēr miliči mūs apsargāja.

Pienāca vakars. Ap pulkst. 7-iem klasē ienāca kāds čekists divu kareivju pavadībā. Mums lika apģērbties. Man mētelis bija dzīvokli turpat pie skolas, un es lūdzu atļauju aiziet uz māju un dabūt mēteli. Manu lūgumu rupji noraidīja, tikai nesapratu, kādiem vārdiem, jo krievu valodu neprotu.

Mūs visus nostādīja rindā, un tad kareivju un čekistu apsardzībā soļojām uz milicijas iecirkni.

Bija drēgns, slapjš rudens laiks, un es biju tikai skolas uzvalkā un mazām vingrošanas čibiņām kājās, soļoju pretī neziņai. Neviens no mums nerunāja ne vārda, jo ļauna sajūta gulēja sirdī.

Iecirknī mūs sagaidīja citas čekistu sardzes. Meitenes atšķīra no mums, un mūs, trīs zēnus, sadzina aresta telpās. Izkratīja kabatas līdz pēdējai drusciņai un lika kāpt uz dēļu nārām.

Sirds bija smaga, jo zinājām, ka te ir čekas auto no Daugavpils, un tā pēc atgriešanās mājās nebūs. Bet sirdī cerību nezaudējām. Mēs klusējām, cieši kopā saspiedušies. Bija auksti, jo plānais skolas frencis deva maz siltuma.

Gulēt aresta telpās mums neatlāva, laikam, lai iespaidotu nervus. Lika dziedāt komunistu dziesmas. Mēģinājām dziedāt latviešu tautas dziesmas:

"Daugaviņa puto balti" un "Nu ardievu, Vidzemīte". Teicām, ka komunistu dziesmas neprotam. Bet asaru un dusmu kamols nelāva dziedāt arī tautas dziesmas.

Ap pulkst. 10-iem vakarā mani sauca uz pratināšanu. Nolēcu no nāras un sekoju čekistam. Ar grūdieniem mani iedzina pratināmā izstabā.

"Nu," teica čekists, "stāstait visu patiesību un neliedzaties. Ja nē, tad tūliņ projām uz Daugavpili."

Teicu, ka man nav ko stāstīt. Viņš jautāja, vai es esot mēģinājis nodibināt un vai sastāvot fašistiskā pulciņā. Atbildēju ar nē.

"Ja jūs liegsities, es jūs tepat uz vietas nošaušu!" čekists uzbrēca un izvilka pistoli no maksts, kas gulēja turpat līdzās uz galda. Man skats aptumšojās. Teicu, ka nezinu, par ko atzīties un ka neesmu vainīgs.

Tad ienāca vēl kāds čekists un sāka mani grūstīt un sist. Pa lielākai daļai sita zem krūtīm un sānos tā, ka sāpes bija nepanesamas. Nekad vēl nebiju piedzīvojis tik zvērisku rīcību, tādēļ tā mani ļoti pārsteidza. Sišanai turpinoties, sāpju sajūta tā kā notrulinājās, un viss kļuva vienaldzīgs.

Vēl man daudz ko jautāja, tikai neatceros, ko īsti. Pirmais čekists visu laiku rakstīja. Ar mani viņš runāja latviski, bet rakstīja krievu valodā. Vēl divas reizes man iesitis pa galvu ar gumijas nūjiņu, mani sūtīja "apdomāties".

Galvā jutu skaudras sāpes un biju satraukts līdz beidzamam. Varēja būt ap pulkst. 1-iem naktī. Prasīju ūdeni nodzerties, bet to nedeва. Grūti bija paciešamas sāpes un slāpes.

Ap pulkst. 5-iem mani pratināja otro reizi. Šoreiz spārdīja kājām. Instinkts lika turēties pretī, bet tomēr sevi pārvarēju. Ap šo pašu laiku dzirdēju ierūcamies auto. Laikam čekas mašīna aizbrauca atpakaļ uz Daugavpili. Sirds kļuva vieglāka.

Čekistam tomēr vēl nepietika, viņš gribēja lauzt manu pretestību. Atkal sita. Turējos un teicu, ka nekā nezinu.

Protokols, cik redzēju, jau bija sarakstīts garš, un man lika to parakstīt. Teicu, ka neprotu krievu valodu un nezinu, kas tur rakstīts.

"Paraksti, ja tev liek!" kļiedza čekists un atkal sāka sist. Sitienu bira, kur pagadījās, bet vislielākās sāpes bija, kad sita pa galvu. Tad parakstīju protokolu, bet pats nezināju ko.

Ap pulkst. 9-iem rītā mani ieveda trešo reizi pie čekista. Ar kādām pāniskām bailēm gāju, nevar pateikt. Kājām celgali drebēja, galva reiba, pat neredzēju, kas man stāvēja apkārt.

"Sēdiet!" čekists norādīja uz krēslu. Es apsēdos. Arī čekists sēdēja un snauda, vismaz tā likās. Es mazliet krēslā pakustējos, bet šī pakustēšanās bija liktenīga. Viņš pietrūkās kājās un ar kļiedzieniem: "Atzīsties!" sāka mani atkal sist.

Nekad savā dzīvē nebiju jutis tik lielas sāpes kā toreiz. Miesa jau no vakardienas bija vienos zilumos, visas vietiņas dega kā ugunī, bet doma bija tikai viena – tie sarkanie suņi te ilgi nedzīvos!

Man vēl lika parakstīties par to, ka nevienam neizpauđīšu, kas ar mani te iecirknī noticis. Biju tik noguris, ka nekā nesapratu – laikam parakstīju. Pēc tam mani atbrīvoja.

(Paraksts)

Pratināšana 36 stundas bez pārtraukuma.

Nacionālās nostājas dēļ komunistu gadā daudzi skolēni dabūja iepazīties ar čekku un ar cietumu. Arī man nācās to piedzīvot. Par iemeslu apcietināšanai, kā vēlāk izrādījās, bija mana nostāja, kam vēl pievienojās mana istabas biedra apcietināšana iepriekšējā naktī.

16. maijā ap pusnakti manā dzīvoklī ieradās čekists Fogts un mani apcietināja. Tā kā es jau to biju paredzējis, tad no dzīvokļa biju izvācis visu to, kas čekistiem varēja likties aizdomīgs. Kratišanā tomēr vēl pievāca dažas grāmatas un manus mēģinājumus rakstniecībā.

"Vai jūs esat tas B.?" čekists jautāja. – "Jā." – "Celieties un nāciet līdz." – "Uz kurienu?" – "Jūs pats zināt." – "Nezinu." – "Uz miliciju." – "Kādā lietā?" – "Pats zināt." – "Nekā nezinu." – "Tur paskaidros." – "Vai ilgi būs jāuzkavējas?" – "Nezinu."

Biju jau apģērbies, jo skaidri zināju, ka mans ceļš var prasīt ilgu laiku. Uz ielas mums piebiedrojās vēl divi ar durklotām šautenēm. Laukā bija pavasara nakts ar mirdzošām zvaigznēm. Bet tagad tas ir vienalga. Krūtīs tāds savāds tukšums, ceļi ietrīsas. Jāsavaldas.

Klāt jau bija čekas nams. Mani izveda cauri vairākām istabām. Tā tik tālu es jau biju. Pie rakstāmgalda sēdēja čekists Pavlovičs. Un nu sākās mani dialogi ar čekistiem un ilga veselas 36 stundas bez pārtraukuma. Laika plūdumā daudz kas jau ir aizmirsies, bet daudz kas vēl vienmēr paliks atmiņā.

"Nu ir slikti," glūnēdams teica čekists. – "Kāpēc?" – "To jūs pats zināt." – "Ko tad?" – "Stāsti visu!!" – "Ko lai stāstu?" – "Nespēlē teātri!" čekists jau pārgāja uz tu. – "Nav jau šeit arī skatuve." – "Neizrunājies, sātan! Kādā slepenā organizācijā sastāvi?" – "Nekādā." – "Nemelo! Mums par tevi viss ir zināms." – "Kas?" – "Netēlo mulži! Ko darīji kopā ar R. ? Nu runā!"

"Nekā." Patiešām arī nebiju piedalījies karodziņu kaisīšanā, jo atradu, ka tam nav nekādas nozīmes.

"Ak nekā? Bet mēs zinām, ka kopā kontrrevolūciju taisijāt, suņi!"

Sapratu, ka jārunā pēc iespējas īsi un labi atminamos teikumos, lai vēlāk savos paskaidrojumos nesapītos. "Nekā neesam kopā taisījuši."

"Ak tā? Šito pazīsti?" un čekists izvelk no atvilktnes sarkanbaltsarkanu karodziņu.

"Jā, tas ir Latvijas karogs." – "Ak to tu pazīsti gan?" – "Vai tad jūs nepazīstat?" – "Neāksties, kuņģas bērns, bet runā, ko prasu." – "Es jau runāju."

- "Kādā kontrrevolūcionāru organizācijā sastāvi?" - "Nekādā." - "Nemelo!"
- "Es nemeloju." - "Mēs tev, latviešu suns, neticam." - "Varat neticēt."
Brīdi valdīja klusums.

"Ak tad iekriti gan vienreiz, putniņ! Zini, kas ienāk pa šīm durvīm, tas dzīvs neiziet, kamēr neteiks patiesību." - "Es jau saku patiesību." - "Kam tu to gribi iestāstīt? Mums jau tādi putniņi, kā tu, esat pazīstami. Kas līmēja karogus?" - "Nezinu." - "Bet mēs zinām. Saki patiesību, citādi ārā netiksi." - "Kāpēc?"

"Tāpēc ka tu melo," čekists jau runā bļaudams. "Ārā tu netiksi, te tu sēdēsi, kamēr sapūsi!"

Telpā ienāca čekas priekšnieks Sorokins un vēl kāds.

"Piecelties! Pieņemt pamatstāju! Ak tad jaunsargos neesi mācījies, kā jāstāv?"

"Neesmu jaunsargs bijis."

"Melo!"

Pavlovičs sāka rakņāties pa atvilktni. Pārējie kautko krieviski sarunājās. Sākās atkal pratināšana. Jautāja visi, katrs savu un gandrīz visi reizē. Tikko spēju atbildēt īsi un atminami.

"Siģi!" sacīja Sorokins, laikam krievs, jo latviski nerunāja.

"Melo tavu melošanu! Tik jauns un jau tik samaitāts. Kas no tevis iznāktu, ja mēs nebūtu tevi pievākuši."

Uz visām manām atbildēm dzirdu tikai: "Melo, latviešu suns!"

"Nu, ja es meloju un jūs zināt labāk, kādēļ tad prasāt?"

"Gribam redzēt, vai tev ir vīra dūša atzīties savās nelietībās. Ja neteiksi - nošaus, pateiksi - varēsi iet."

"Man nav ko teikt." - "Runā!" - "Es jau runāju, bet jūs tik un tā neticat." - "Nu, gan tu runāsi. Nespēlē teātri, tas tev ... izdodas."

Bezglāda daudz jautājumu bira viens pēc otra. Čekisti vairāk bļauj nekā runāja. Pa starpām skanēja krievu "mātes vārdi" ar visādām piedevām.

"Ak tu p..., tu man gribi iestāstīt pasaciņas! Neizdosies, mēs ar tevi tiksīm galā. Atzīsties!"

"Nav ko atzīties."

"Ak tā, j... tu sukinsin!"

"Bet, biedri, nelamājaties taču tik nejēdzīgi!"

"Es tev, latviešu suns, neesmu nekāds biedrs, un tu, šmurgul, nemācīsi kā runāt! Zini, kas tu esi? P... j..."

Pavloviča runāšana pārgāja griezīgā bļaušanā. Lamu vārdi, visneiedomājamākie, bira bez apstājas.

"Runā!" - "Jūs tāpat neticat." - "Runā patiesību, m... bērns!"

Arī es saskaišos. "Es jums neesmu nekāds suns un nekāds m... bērns. Runājiet godīgāk!"

Tai pašā brīdī saņēmu no Fogta sitienu pa muguru. Šim sitienam sekoja vēl citi. Tikko varēju paelpot no sitieniem un spērieniem. Sakodu zobus.

Tad sišanu pārtrauca.

"Sēdi, sātan! Runā!" – Es klusēju.

Pavlovičs izrāva no galda atvilktnes pistoli. "Gribi, lai tevi nošauj? Ka liks – galva nost."

Es klusēju. "Varbūt ar šito?" viņš rādīja nagānu.

"Nu tad šaujiet ar abām."

"Pagaidi, papriekšu tu runāsi, tad tevi nošaus."

Man uzlika roku dzelžus. Tad nāca dažādi jautājumi par ģimeni, skolu, skolotājiem un citiem. Pulkstens rādīja jau četri.

"Nu liedzies, liedzies, latviešu suns. Pazīsti šo papīru?"

"Nē." – "Kas tev to iedeva?" – "Bet kas tas ir par papīru?"

"Nu tu vairs nezini! Bēt R. gan zināja, ka tu viņam to iedevi."

"Nekā neesmu iedevs."

Čekisti kļuva domīgi. "Nemelo maita! Kas to rakstīja?"

"Es tak nezinu, kas tur rakstīts."

"Nu, sagrozīta dziesma." Čekists lasīja. Dziesma beidzās ar vārdiem: "Uz brašā latvju dēla durkļa, Neuzvarāmajai pienāks gals."

Tagad esmu iekritis, tas ir kādas meitenes rokraksts. Šo dziesmu es iedevu R. Čekisti to bija atraduši. Tās pašas meitenes kāds nenozīmīgs rakstiņš arī tagad man ir kabatā. Kratīts vēl nebiju, un tas bija jāmēģina iznīcināt. Cik redzu, tad citu pierādījumu nav. Arī savos paskaidrojumos sapinies neesmu, un čekisti velti pūlējās no mani kautko izspiest. Redzēsīm – kas nu būs tālāk. Galvenais – jāpatura drošs prāts. Vairāk par nāvi nekas nevarēja būt. Nekādā ziņā biedrus nenodošu.

Ieved R., bālu, izpūrušiem matiem, bet var redzēt, ka arī viņš sevi vēl tura grožos.

Mums abiem pielika revolverus pie krūtīm. "R., kas tev iedeva šo bezkaunīgo dziesmu?"

"Bet viņš jau varēja paņemt no manām grāmatām!" es iesaucos. Par to saņēmu spēcīgu sitienu pakrūtē. Bet R. ir mani sapratis un mēģina izlabot savu izteicienu: "Jā, es paņēmu to no viņa grāmatām."

"Melo! Izlasi pats savu protokolu. Lasi no šīs vietas: "Sagrozīto dziesmu man iedeva B. ar noteikumu nevienam nerādīt."

"Pietiek! Kāpēc tad tu meloji?"

"Man bija kauns teikt, ka izzagu no grāmatām."

"Zini, nu tevi nošaus. Saki, vai iedeva, vai paņēmi?"

"Paņēmu."

R. izveda.

"Ak tad tā tava dziesma gan. Ko tu liedzies, suns?"

"Nemaz! To dziesmu grāmatā varēja ielikt kāds cits. Grāmatu skolā ir maz, un tās ceļo no viena pie otra."

"Redzi nu, nelieti! Tagad tu nicini padomju varu – neesot grāmatu."

"Nemaz nenicinu, bet grāmatu tiešām ir maz."

Čekisti par tādu iznākumu netiek gudri. "Tu sēdēsi uz šitā krēsla, kamēr sapūsi, ja nerunāsi," saka Pavlovičs un aizgāja. Pie manis palika viņa biedrs, otrs čekists.

"Nedomā gulēt!" tas brīdināja.

Čekists sāka lasīt avīzi. Laiks vilkās drausmīgi lēni. Gandrīz katras 10 minūtes jautāja pēc atzišanās. Beidzot arī pašam čekistam tas apnika un viņš sāka snaust. Uzmanīgi izvilkta no kabatas nodevīgo rokkrakstu un apēdu. Pavisam labi.

Laiks lēni ritēja uz priekšu. Ausa rīts, pienāca pusdienu, vakars. Deva ūdeni un papirosus. Vakarā ar mani sāka runāt pavisam laipni. Stāstīja par Krieviju, par labo dzīvi Krievijas cietumos.

"Ja atzīsies – seši mēneši, ja nē – nošaus, vai mūža cietums."

"Tad jau labāk nāve, nekā mūža cietums."

"Nevajaga dzīvi ņemt tik traģiski, jaunais cilvēks. Pēc dažiem gadiem jūs var apžēlot. Cietumā jūs varēsiet netraucēti mācīties un beigt kaut vai universitāti."

Drausmīgi lēni ritēja laiks. Beidzot sāka rakstīt protokolu. Rakstīja, ko runāju. Saka, lai runājot droši, uzrakstīšot un laidīšot, lai eju.

Protokols bija uzrakstīts. Izlasīju, nekā nepareiza nebija.

Tad mani veda lejā pa trepēm. Solītās brīvības vietā mani ievada cietuma priekštelpās. Atņēma naudu, jostu un kakla saiti. Ielaida kamerā, kur vairāki citi jau bija ieslodzīti agrāk.

Trešā dienā mani atkal uzveda augšā un atkal sāka pratināšanu.

"Runā, ja nē, tad pēc pusstundas tevi vedīs uz Rīgu. Tur Stabu ielā ar tevi viegli tiks galā."

Nepārtraukti divas stundas Pavlovičs mani atkal pratināja. "Slikti būs, ja neteiksi, pie meitām vairs netiksi. Nošaus kā suni, i gailis pakal nedziedās."

Bira jautājumi un atkal jautājumi. Solīja atbrīvot, ja pateikšu, kāda slepena organizācija darbojas ģimnazijā, kādi skolotāji un skolēni ir nacionāli noskaņoti.

Neodevu nevienu. Beidzot lika parakstīt solījumu, ka neizpauđīšu redzēto un dzirdēto.

"Un līdz ko mani kontrrevolūcionārus, nāc un ziņo. Tas ir katra godīga padomju pilsoņa pienākums. Ja tevi ķers, tad nošaus uz reizes. Sapрати?" Revolvera stobra gals pagriezās uz manu pusi. Tad atvēra durvis un mani izlaida kāpņu telpā.

Pārsteigts biju uz ielas. Vējš glāstīja seju, bet kājas streipuļoja.

Paskatījos atpakaļ uz cietumu. – Tur vēl palika latviešu vīri un zēni.

(Paraksts).

Pie ložu sakapātas sienas.

Mani aizveda 1940. gada 17. novembra naktī, kad apcietināja arī vairākus citus mūsu skolas zēnus.

Auto apstājās pie NKVD nama, priekšā stāvēja vēl kāds smagais auto, no kuŗa kāpa ārā daži veci novārguši cilvēki. Vēlāk uzzināju, ka tie bija astoņi laucinieki no Livāniem un Preiļiem.

Kad aizvērās durvis aiz pēdējiem man sekojošiem čekistiem, atrados priekšnamā, ko apsargāja maza auguma sarkanarmietis. Čekists, iečukstējis sargam ausī paroli, norādīja man virzienu uz durvīm.

Tur bija neliela telpa, kur sēdēja čekists ar atbaidīgu sejas izteiksmi. Viņš mēģināja atdarināt labsirdīga cilvēka balsi, bet tas slikti izdevās – balss bija dobja un gārdzoša.

Sākās pratināšana. Uzrakstījis anketes, čekists jautāja, ko es esot izdarījis. Atbildēju, ka nezinu, nekā ļauna.

Čekista seja tūlīņ pārvērtās. Viņš jau kļiedza pilnā balsī:

"Ak tā, tu domā, ka tevi te bez vainas atveda! Tu saki, ka padomju valdība apcietina nevainīgus cilvēkus?"

Izlamājies čekists mani izgrūda pa durvīm, un es atrados lielākā telpā. Milzīga auguma sarkanarmietis man norādīja uz krēsla apsēsties.

Man blakus uz grīdas gulēja vecs vīrs labsirdīgu sejas izteiksmi. Sāku pārdomāt savu stāvokli un nupat pārdzīvoto vētru. Noprātu, ka tā vēl nebija nekāda pratināšana. Tur mani tikai reģistrēja, istā pratināšana nāks vēlāk.

Prasīju vecajam vīram, no kurienes viņš nākdams. Viņš klusi atbildēja, ka esot ormanis no Livāniem. Gaŗais čekists aizdomīgi paskatījās uz mums. Vecītis vēl čukstēja: "Neatzīsties, dēls. Nebaidies! Es te nīkstu jau trešo dienu... Nestāsti nekā, pacieties..."

Tālāk viņš netika, sarkanarmietis viņam iesīta ar šauteni pa muguru. Mani vienkārši paķēraun iemeta pretējā kaktā. Pavēlēja apsēsties ar seju pret sienu, lai nekā neredzētu.

Pēc brīža mani pasauca neliela auguma vīrelis. Iedams man blakus pa gaŗo koridoru viņš man iečukstēja ausī, lai es atzīstoties, tad būšot labi, bet ja nē – tad beīgas.

"Labi," es novīlku un jau atrados telpā, kur pie galda sēdēja četri vīri. Viens teīca, norādīdams uz krēslu:

"Nu izstāsti visu, ko zīni, no sākuma līdz galam."

Nesagaidījis atbildi, tas uzkļiedza man celties. Kas man esot ļāvis sēdēt, tādām lopam?

"Vai Juri K. pazīsti?"

Atbildēju, ka nepazīstu. Nu atkal sākās kļiegšana un lamāšanās vēl neījukāk kā iepriekš. Nemitīgi man uzstāja ar dažādiem jautājumiem. Pēc kā-

da laika viens no čekistiem apklusināja visus pārējos un runāja krieviski. Ilgi stāstīja par Padomju paradīzes labumiem, par kapitālistiem un nodevējiem. Katrreiz minēja vārdus čeka, cietums, spiegs vai tamlīdzīgs, sita ar dūri uz galda un beidzot teica:

"Kas atzīstas un izstāsta visu, tādus mēs atbrīvojam. Bet ja nē, tos mēs vienkārši nošaujam." Pienācis tuvāk man vēl uzprasīja: "Poņjal?" Iz-mantoju izdevību un pateicu, ka krieviski nesaprotu. Ar to nu viņam pietika, sākdams skaļi lādēties: "Latvietis, fašists, kontrrevolūcionārs!"

Viens no viņiem mazliet prata latviski. Stingri apskatījis mani no galvas līdz kājām, prasīja ar stipru židisku akcentu:

"Ko tu dariji aiz robežas? Kāpēc gāji pār robežu?"

Nesapratu, kāpēc tāds jautājums. Likās, ka viņiem nav nekādas jēgas par mani. Viņi mani muldāja? Nākošais jautājums atkal par to pašu Juri K., vai pazīstot. Atbildēju tāpat kā iepriekšējo reizi, ka nepazīstu.

"Ak tu nepazīsti! Kāda banda bija jums skolā, kas bija tavš priekšnieks?"

Viens no čekistiem izņēmis pistoli kļiedza: "Tūliņ atzīsties, citādi dzīvs no šejienes neizklūsi!"

Arī tagad nekā neatbildēju. Pamazām pieradu pie draudiem un revolveru cilāšanas. Vairākas reizes čekisti lika man iet pie sienas un solījās nošaut, bet tomēr vēl nešāva. Kā viss cits, arī tie bija draudi.

Tad ienāca kāds cits čekists un pavēlēja mani vest lejā. Ieradās sarkanarmietis un veda mani pa trepēm pagrabā.

Sargs atslēdza smagas, dzelzīm apkaltas durvis. Mēs atradāmies šaurā koridorā. Uz grīdas bija izklāta sega, pa labi pie sienas karājās vairāki zobeni un pretī, koridora galā sienā varēja redzēt daudzu ložu izsistas bedres un caurumus.

Nepaguvu lāga apskatīties, kad divi čekisti jau saķēra manas rokas, un mirkli vēlāk tās jau bija sasietas aiz muguras. Jutu, ka manas kājas stipri drebēja. Locekļos jutu aukstas tirpas.

Pienāca tas pats augšas čekists un uzkliedza: "Pēdējo reizi tev ir izdevība izvēlēties – dzīvot, vai mirt!"

Neatceros, ko izteicu, kad spēcīgs sitiens ķēra manu seju. Vēl otrs, trešais un es jau gulēju uz grīdas.

Kad atjēdzos, sajutu stipru ožamā spirta smaku. Tā tad to man bija devuši ostīt, lai nāktu atkal pie samaņas. Nezinu, cik ilgi biju gulējis. Asinis tecēja no deguna, pa zodu uz drēbēm. Tomēr spēka man vēl bija, kad mani uzcēla pie sienas, es tur vēl varēju nostāvēt.

Pēc brīža mani aizstūma koridora galā pie ložu sakapātās sienas. Čekisti lādēja pistoles. Gaidīju, kad atskanēs šāviens. Tai mirkli es patiesi vēlējos, lai mani nošautu. Nervi tik stipri bija pārspīlēti, ka es vairs nevarēju loģiski domāt, bet nebija arī par ko domāt.

Tad viens no čekistiem uzkliedza: "Dovoļno, rebjāta!" Man pavēlēja ap-

griezties. Redzēju trīs nagānu stobrus nolaižamies. "Rakstait orderi!" čekists uzkliedza krieviski. "Uz cietumu šo suni!"

"Nu, kādu karogu tu gribēji uzvilkt trigonometriskajā tornī?" viens no viņiem vēl neatlaidās. "Mēs laikam izjaucām tavus cēlos nodomus kalpot fašistiem." Es neatbildēju. "Ak tu, buržuji! Gan mēs tev vēl muti atdarīsim," viņš piedraudēja un savus vārdus pavadīja lamu vārdiem, kādu viņam bija neizsmeljams krājums.

Man atraisīja ar stiepuļi sasietās rokas. Brīnījos, ka nejutu sāpes, lai gan drāts bija iegriezusi dziļas rievās, no kuņģam sūcās asinis. Mani izgrūda pa durvīm. Durvīs stāvošais sargs, kā likās, nebija apmierināts ar iznākumu un iezvēla man vēl ar šauteni pa muguru. Streipuļoju pa pustumšo koridoru, kur pie izejas mani sagaidīja trīs bruņoti čekisti, lai aizgādātu uz cietumu.

Naktī auto lēni slidēja pa tukšajām ielām. Biju daudz mierīgāks, pat priecājos, ka šausmīgā pratināšana beigusies. Vienīgā vēlēšanās bija tikt atpakaļ pie mūsu zēniem.

Četros no rīta atrados cietumā. Kratišanā mani tā apstrādāja, ka nemaz nenunājot par naudas maku un ķemmi, "nacionālizēja" pat pogas un kurpju auklas. Pēc dažām minūtēm aiz manis aizvērās 44. kameras durvis.

Kaut gan bija jau agra rīta stunda, visi ieslodzītie bija nomodā. Vai vispār šajos mūžos kāds varēja aizmigt? Spalgs zvana troksnis nošķinda piemakušajā telpā. Mēmi stāvi atstāja savas nožēlojamās guļas vietas. Iepazīnies ar saviem kameras biedriem, redzēju, ka tie bija pusmūža un arī vecāki vīri.

Bija pagājušas divas nedēļas, kopš atrados cietumā. Šaurās kameras sienas bija padarījušas muskuļus nespēcīgus. Piesmakušais gaiss un stingrais cietuma režīms grauza mūsu veselību. Bet drīzi mūsu bezdarbība izbeidzās. Pēc divu nedēļu miera atkal sākās pratināšanas. Katru dienu kādu sauca uz pratināšanu un ar katru dienu mūsu kamerā pavairojās nelaimīgo skaits, kas bija vai nu fiziski, vai garīgi sakropļoti. Varētu teikt: šodien cilvēks vēl jūtas diezgan spirts, varbūt tikai kluss un domīgs, bet rīt, pēc nakts pratināšanas viņš būs pavisam pārvērties – seja uzpampusi, drēbes saplēstas, un cilvēks, iegruzts atpakaļ kamerā, gandrīz katrreiz saļimst. Pēc tam diezgan ilgi slimo – nedēļu vai divas, naktīs murgu un stipri kliez. Dienā tiklab slimajiem, kā veselajiem nav atļauts gulēt. Tāds bija čekas režīms – cilvēku vajadzēja padarīt "mikstu", pratināšanā padevīgu.

Pēc divām nedēļām arī mani aizveda uz pratināšanu, šoreiz turpat ēkā. Mazajā pratināšanas telpā atradās tikai viens cilvēks. Anketā izlasīju parakstu – izmeklēšanas tiesnesis Saciskis. Viņam bija nodotas mūsu zēnu lietas, kam bija sakars ar D. vidusskolu. Cik nopratu, tad mūsu zēni turējās godam. Pierādījumu nebija.

Pratināšanas turpinājās katru nakti, un vienmēr viens un tas pats. Beidzot laikam viņam bija apnicis tā ņemties. Izkliedzās katru nakti 6 – 10 stundas, bet bez panākumiem.

Kādu dienu, kad mani atkal atveda, pie galda jau sēdēja trīs čekisti, no tiem viens politruks sarkanarmiešu lidotāju tērpā un Saciskis. Šī diena nevēstīja nekā laba. Politruks runāja krieviski un Saciskis tulkoja. Svinīgi man paziņoja, ka rakstīšot protokolu, un man esot viss jāizstāsta. Tas man nākot par labu.

"Ja atzīsies, tad tiesa redzēs, ka tu nožēlo savu līdzšinējo izturēšanos, un tevi attaisnos, bet ja tu nekā neteiksi, neizstāstīsi visu, tevi uzskatīs par nodevēju un kontrrevolucionāru un bargi sodīs," čekists paskaidroja.

Es tomēr klusēju. Pieskrēja otrs čekists un sāka kliegt man ausī:

"Kāda organizācija jums bija skolā? Kas gāja uz Brāļu kapiem? Kur noglabājāt karogu?"

Kad es nekā neatbildēju, viņš sita ar dūri man pa galvu, bet es tā mirklī noliecos un sitiens ķēra sienu. Arī pārējiem pacietība bija galā. Politruks noblāva:

"Karcerī septiņas dienas!" – Pēc brīža es jau atrados karcerī – vieninieka kamerā.

Šai telpā nebija nekā vairāk, kā pie sienas mazs soliņš un ūdens krūze uz cementa grīdas. Apmēram pusdienu pavadīju šai vieniniekā, aukstumā drebēdams. Nekas nebija dzirdams ne apkārtņē, ne tālāk. Beidzot noskanēja atslēga un mani aizveda uz kanceleju.

Uzdeva daudz jautājumu, no kuriem gandrīz neviena vairs neaceros. Nezinu, ko biju atbildējis, bet laikam gan nekā patīkama čekistiem, jo to gan atceros, ka tad, kad biju saļimis pie sienas, čekists man vēl ievēla ar dūri pa seju.

Jutu mutē asinis, kad neatbildēju, man sita vēlreiz. Kas notika vēlāk, vairs neatceros, bet kad atjēdzos, es sēdēju krēslā. Tad mani paķēra zem rokas un izstūma ārā. Ieslēdza atkal vieninieku kamerā, kur nosēdēju trīs dienas.

Tās bija smagas dienas. Pēc trim dienām mani aizveda atpakaļ uz 44. kameru, kur mani jau gaidīja A. A. un pārējie. Kamerā es vēl slimoju veselu nedēļu.

No tās reizes mani lika mierā. Vairāk kā mēnesi mani uz pratināšanu vairs nesauca.

Pienāca 1941. g. 3. februāris, kad mani atkal aizveda uz kanceleju. Saciskis tur jau mani gaidīja. Brīnījos, ka viņš bija viens un pie lietas neķērās. Tikai paziņoja, ka visuvarenā un "žēlīgā NKVD" mani atbrīvo. Nesaprašanā raudzījos uz tām lielajām papīra loksnēm, ko man vajadzēja parakstīt. Bija jāparaksta arī solījums, ka ar savu dzīvību atbildu par čekas noslēpumu neizpaušanu.

Atbrīvoja gan!.. Bet uz cik ilgu laiku? Vēlāk dabūju zināt, ka tai pašā dienā tikusi izdota jauna apcietināšanas pavēle ar termiņu 23. jūnijā. Mana atbrīvošana ir bijusi tikai čekas viltība.

(Paraksts).

Meitene čekas "pāraudzināšanā".

Čekas pratināšanas metodes labi tēlo tikko sešpadsmit gadu vecas skolnieces R. stāsts par piedzīvojumiem Rīgas čekā un termiņcietumā. R. ir pasīka auguma blondīne, bālu, bet noteiktiem vaibstiem veidotu seju un drošu mirdzumu pelēkajās acīs. Viņas kluso stāstu nevar klausīties bez dziļa dvēseles savilņojuma.

– Līdz komunistu ienākšanai mācījos Rīgas pilsētas N. pamatskolā. Man un citām meitenēm nepatika komunistu naida mācības un manas dzimtenes pulgošana. Mēs gribējām domāt un just kā latvietes, sevišķi pēc tam, kad viena no skolotājām atvadīdamās, mūs uzaicināja palikt tādām pašām skaidrām un noteiktām, kādas esam bijušas līdz šim. Gribējām cita citu tādā garā atbalstīt. Nodibinājām skolnieču pulciņu, rakstījām un izplatījām nacionālus uzsaukumus.

Bet tad mūs kāds nodeva. Mani un citas meitenes arestēja un aizveda uz čekas namu Stabu ielā. Tur kāds čekists ilgu laiku mēģināja no manis izzināt, kādi pieaugušie, sevišķi kādi skolotāji mums to visu mācījuši un uzkūdijuši pret padomju iekārtu. Es tomēr nekā nesacīju.

Sākumā viņš runāja ļoti laipni, bet kad es nekā nestāstīju, sāka kliegt un draudēt, ka mani ieslodzīšot cietumā un vēlāk nošaušot. Tad lika parakstīt kādu rakstu krievu valodā. Es atbildēju, ka krieviski nesaprotu, un neparakstīju. Dzirdēju, ka blakus istabā pratina kādu manu biedreni.

Pēc brīža ienāca vēl otrs čekists un sāka mani izvaicāt, bet es viņam nekā neatbildēju.

Tad pirmais čekists pavēlēja man izģērbties, paņemdams rokā revolveru un draudēdams nošaut uz vietas. Pavēlēja nostāties ar seju pret sienu un atkal prasīja, lai pasakot, kas mūs kūdījis pret padomju varu. Es biju gandrīz nesamaņā aiz bailēm un kauna, bet apņēmos nekā neteikt, lai notiek, kas notikdams.

Nezinu, cik ilgi tas tā turpinājās. Beidzot abi čekisti izgāja blakus istabā. Es apģērbos un apsēdos. Nebija arī vairs spēka stāvēt. Es visa drebēju kā drudzi.

Vēlāk mani noveda lejā pie kāda cita čekista, bet arī tam nebija nekādu panākumu. Es viņam tāpat nekā neatbildēju, kā iepriekšējiem. Beidzot viņš man uzkliedza:

"Nu tevi, putniņ, vedīsim uz cietumu, un tur tu vairs sauli neredzēsi!"

Mani aizveda uz termiņcietumu un ielika augšas stāva vieninieku kamerā. Tur paliku gandrīz trīs nedēļas, bet katru nakti mani veda uz pratināšanu. Noveda lejā pie čekista pulkst. 8-os vakarā, bet atpakaļ veda tikai divos vai trijos pēc pusnakts. Laiku es redzēju no čekista pulksteņa, kurā tas šad un tad arī pats skatījās.

Arvien man prasīja pēc dalībniekiem un skolotājiem, kas esot mūs samācījuši. Beidzot lika man kautko rakstīt vai vienkārši gaidīt, kamēr čekists pats kautko rakstīja. Naktīs gulēt dabūju tikai dažas stundas, jo pulkst. 6-os bija jāceļas.

Kļuva tik nespēcīga, ka vairs nevarēju nokāpt pa trepēm. Vairāk reižu paģību. Kāda feldšeriene mani tad atžilbināja.

Beidzot mani atveda atpakaļ čekas namā, kur no jauna mēģināja iztaujāt. Pratinātāji bija pieci čekisti. Kad es neko neatbildēju, viens no tiem man iesplāva sejā, bet tad paziņoja, ka kāda cita meitene jau esot pateikusi viņiem visu vajadzīgo, tāpēc šoreiz laidīšot mani brīvībā. Trīs reizes nedēļā pavēlēja man ierasties kādā dzīvokli Brīvības ielā.

No cietuma nu gan mani atbrīvoja, bet staigāšana uz uzdoto dzīvokli bija tikpat nepanesama, kā komunistu pratināšana. Tur dzīvoja kāda čekiste Gurēviča. Viņa man ik reizes lasīja priekšā no kādas komunistu grāmatas, ko nākošā reizē vajadzēja atstātīt. Es vēl esot jauna, tāpēc mani vēl varēšot pāraudzināt. Kad kādu reizi neaizgāju pie Gurēvičas, čekisti nāca man pakal.

Vēlāk dabūju atvēli atkal ierasties skolā, bet mācīties nevarēju. Ārsts konstatēja sirds paplašināšanos un nervu sabrukumu. Pēc tam mani atkal vairākas reizes apcietināja, bet arvien atkal palaida. Tas tā esot jādara manas drošības labad.

Manam tēvam nekur darbu nedeļa. Bijām lielā trūkumā. Beidzot laimējās dabūt sētnieka vietu. Es strādāju kādā fabrikā. Kad sākās karš mēs ar tēvu vairs mājās nenācām. Piecas naktis, līdz 1. jūlijam, es pavadīju fabrikas pagrabā. Tagad to visu atceros kā briesmīgu murgu. —

(Paraksts).

Nagu maucēju pagrabā.

1940./41. mās. gadā, lai izbēgtu no paredzamās vajāšanas, es aizgāju no A. un iestājos P. vidusskolā. Tomēr arī tur uz mani drīz vien vērsās komunistu uzmanība.

Pirmo reizi es dabūju ciest no sarkanajiem miličiem 1940. gada 6. decembrī. Tai dienā komjaunietis M. man paziņoja, lai ierodos milicijas iecirknī. Tur mani sagaidīja milicis Tichomirovs. Tiklīdz ierados, viņš man pavēlēja pacelt rokas. Mani pārmeklēja un ielika aresta telpā.

Apmēram pēc vienas stundas aresta telpā ienāca divi miliči ar gumijas sitamiem rokās. Viens milicis man jautāja:

"Kāpēc jūs nedziedat internacionāli un citiem sakāt, lai arī tie nedzied?"

Atbildēju, ka nezinu tās dziesmas vārdus, bet citiem neesmu nekā teicis.

Tad otrs jautāja:

"Kāpēc jūs 18. novembrī dziedājat Latvijas himnu un teicāt, ka todien esot latviešu tautas svētdiena?"

Es taisnojos cik varēju. Tad tas pats milicis man divas reizes iesita ar savu sitamo man pa galvu. Draudēdams vēl sist, viņš teica lamādamies:

"Ja tu melosi, tad rītu pat tevi aizvedīs uz Daugavpili." Nosaucis mani vēl par nelabojamu fašistu, viņš aizslēdza aresta telpas durvis un aizgāja.

Varēja būt pagājušas stundas četras, kad atkal atnāca kāds milicis. Mani aizveda kancelejā, sarakstīja pratināšanas protokolu un palaida uz mājām. Kad pārnācu mājās, pulkstens jau bija divi pēc pusnakts.

Tad pienāca 26. aprīlis. Redzēju, ka pie skolas piebrauca melnais auto. Kā ļaunu paredzēdams atstāju savu dzīvokli un aizgāju uz tēva mājām.

Kad otrā dienā atnācu atpakaļ, atradu savu dzīvokli galīgi izvandītu. Dažas grāmatas bija uz grīdas, dažas saplēstas un dažu pavisam nebija. Mana dzīvokļa biedrs bija arestēts.

Tikko pēc tam izgāju uz ielas, pienāca komjaunietis Natkins un milicis Tichomirovs un mani tūliņ arestēja.

Jau uz iecirkni mani vezdams, milicis prasīja, kur es esot licis proklamācijas. Tiklīdz nonācām iecirknī, mani sīki pārmeklēja. Dzīvokli čekisti jau bija izkratījuši un atnesuši uz iecirkni daudz grāmatu. Pēc kratīšanas mani ielaida kādā istabā, kur jau bija seši mani skolas biedri. Vienu pēc vairākkārtīgas pratināšanas palaida mājās, bet pārējos un mani aizveda uz Daugavpili.

Daugavpili iebraucām saulei rietot. Vispirms mūs aizveda uz Daugavpils cietumu. Cietuma priekštelpā mūs visus nostatīja rindā ar seju pret sienu, un čekisti raidīja gaisā vairākus šāvienus, lai mūs iebaidītu. Lodes atsitās turpat mūra griestos turpat virs mūsu galvām. Tad apmēram pēc pusstundas ilgas stāvēšanas atnesa dzelžus. Ar tiem maniem biedriem saslēdza rokas, bet man pavēlēja kāpt automašīnā un noveda uz Daugavpils čeku (NKVD), bijušā poļu konsula namā.

Tur pie manis pienāca čekists Karaļunas, kas gan ar labu, gan ar draudiem prasīja, lai es atzīstoties, ka P. pilsētā esot bijusi fašistu grupa un ka es tajā esot darbojies. Es tomēr neatzinu un nenodevu savus biedrus. Tad tas pats Karaļunas ievietoja mani kādā pagraba telpā.

Tā bija mitra un auksta, no mēbelēm tikai kāds vecs rakstāmgalds un taburete.

Ap pusnakti pagrabā ienāca trīs čekisti. Viņi izveda mani uz ielas, lika iekāpt piebrauktā automobilī. Braucām ārā no pilsētas. Kādā smilšainā priedulājā auto pēkšņi apstājās un lika man izkāpt.

"Vai nu atzīsties, ka sastāvēji fašistu grupā un izplatīji proklamācijas? Ja nē, tad izvēlies sev vietu, kur būs labāki gulēt," viens no čekistiem draudēja.

"Nu šaujiet!" es atteicu, "bet neaizmirstiet, ka ar nevainīga pilsoņa asinīm būs aptraipīts Padomju savienības gods." Uz to viens čekists man tā iesita pa galvu, ka zaudēju samaņu.

Kad atjēdzos, jutu, ka braucam atkal ar auto. Man stipri sāpēja mugura un galva. Atvests atpakaļ čekā, es vairs nevarēju paiet. Mani ielika tai pašā aukstajā pagrabā, kur es paliku līdz nākošai dienai.

Ap pulkst. 10-iem Karaļunas mani aizveda uz savu istabu, kur mani apsēdināja ar seju pret kaktu. Ik pusstundu pratināja. Tā pagāja 28. aprīlis.

Vakarā mani atkal noveda tai pašā pagrabā. Bija jau pāri pusnaktij, kad pie manis ienāca pieci čekisti. Man pavēlēja izģērbties kailam un nosēsties uz rakstāmgalda. Viens čekists nostājās man aizmugurē, divi blakus, bet ceturtais ar knaiblēm rokās man taisni pretī.

Karaļunas vēlreiz noprasīja: "Atzīsties, vai nē?"

Tā kā es atbildēju, ka nekā nezinu, Karaļunas pateica čekistiem dažus man nesaprotamus vārdus, un tie sāka savu darbu.

Aizmugurē stāvošais saķēra mani aiz matiem un uzbrēca: "Skaties uz spuldzi!"

Spuldze meta tik spilgtu gaismu, ka es nevarēju to izturēt un griezu galvu sānis, bet blakus stāvošie čekisti sita man ar dūrēm pa deniņiem, lai es galvu turu taisni.

Tad šausmīgas sāpes labās kājas pirkstos, vēl sitiens pa galvu, un es zaudēju samaņu. Kad atmodos, atrados vēl uz tā pašā rakstāmgalda, bet labajai kājai bija norauti divi nagi. Čekistu pagrabā vairs nebija.

Nezinu, cik ilgi biju gulējis uz galda. Uz grīdas bija asinis, bet pirksti vairs neasiņoja, tikai briesmīgi sāpēja.

Otrā rītā man atkal bija jāiet pie Karaļunas. Kājas pirksti vēl ļoti sāpēja un gāju klibodams. Bet Karaļunas bija neparasti laipns. Uzrakstīja protokolu un vēl kādu solījumu, ka nekad un nekādos apstākļos neizpauđīšu to, ko pratināšanā esmu redzējis, dzirdējis vai piedzīvojis. Tad mani palaida mājās, bet vēl paturēja stingrā milicijas uzraudzībā.

(Paraksts).

Gadu pēc šī skolnieka sakropļošanas viņa kājas un rokas apskatīja ārsts un konstatēja, ka vienam labās kājas pirkstam tiešām trūkst naga, otrs sakropļots un redzama rēta. "Ir iespējams," ārsts pēc apskates ar rakstu apliecināja, "ka III. un V. nags kājai tikuši nomaukti."

Nekā vairāk arī ārsts nevarēja apliecināt, kā tikai rētas un šo rētu varbūtējos cēloņus. Ārsta atzinums ir tomēr skolnieka stāsta tiešs apstiprinājums, jo rētas ir palikušas.

Zemāk pievienots ārsta apliecības noraksts, gan neminot ne skolnieka, ne ārsta vārdu.

A P L I E C Ī B A

Es,..... rajona ārsts ....., aplūkoju ..... 1942. g. 25. apr. Minētais pilsonis paskaidroja, ka viņam, t. i. .... nomaukti nagi no labās kājas III. un V. pirksta 1941. g. 28. apr. Daugavpils čekā.

A P S K A T E

Labās kājas III. nags ar nelīdzenu virsu, tibiālā pusē 2mm garš, fibulārā pusē 4 mm garš. V. pirkstam naga nav, bet ir ādas sacietējums ar nelīdzenu virsu. Tā paša pirksta tibiālā pusē lika pārtraukta ādas rēta.

A T Z I N U M S

Aplūkojot labās kājas III, V. pirkstu un kreisās rokas IV. pirkstu, kā arī ievācot izziņu, jāatzīst, ka minētajam ..... ir tikuši bojāti labās kājas III. un V. pirksts. Ir iespējams, ka III. un V. nags kājai tikuši nomaukti.

Tāpat redzams, ka labās rokas IV. pirksts ir ticis bojāts.

.....
1942. g. 25. aprīlī

(Paraksts)

.....rajona ārsts.

Ģ i m n a z i s t s B a l t e z e r a k a p e n ē s

Iepriekšējo piedzīvojumu atstāstījumi piederēja skolniekiem, kas kaut kādā ceļā pēc baigajām cietuma dienām vai nedēļām bija atkal atguvuši brīvību. Tomēr ne visiem tas izdevās. Daudzus komunisti aizsūtīja uz Padomijas cietumiem, vai spaidu darbu nometnēm piespriedā soda izciešanai, kas tikai retos gadījumos bija īsāks par 10 gadiem. Citus it vienkārši paņēma līdz uz Padomiju evakuēdami cietumus pēc 1941. g. 22. jūnija. Bet vairāki desmiti skolēnu šķīrās no dzīves tepat Latvija, čekistu noslepkaivoti.

Viens no viņiem bija Aglonas ģimnazijas audzēknis, 19 gadus vecais Gedimins Franckēvičs, dzim. 1921. g. 4. jūlijā. Čekas aģenti viņu apcietināja jau 1940. g. 15. oktobrī un nogalināja vēlāk pēc 7 mēnešiem, ap 1941. g. 25. maiju. Kas šajā ilgajā apcietinājuma laikā noticis, kādas mocības jauneklim bija jāizcieš, pilnīgi nav zināms, bet dažas dokumentāras liecības bija palikušas pie paša Franckēviča liķa. Nāves cēloni (nošaujot) konstatēja arī ārstu apskate.

Tūlīņ pēc Latvijas atbrīvošanas no komunistu jūga 1941. gadā, sāka atrakt arī sarkanās varas upuķu kapeņes. Daudzas kapeņu vietas jau bija zināmas, tās atraka vispirms, citas atklājās pakāpeniski. Šo vēlāk atrakto kapeņu starpā bija arī ar augstu sētu nozogots vasarnīcas pagalmis pie Baltezera.

Tur bija arī aprakts komunistu noslepkavotais Aglonas ģimnazijas audzēknis G. Franckēvičs. Tiesas un medicīniskajā apskatē viņa līķis tika apzīmēts ar 33. numuru.

Pie nogalinātā Franckēviča tika atrasti divi dokumenti krievu valodā, kas tulkojumā skan sekoši:

1.— S P R I E D U M A I Z R A K S T S

Padomju Sociālistisko Republiku Savienības vārdā:

1941. gada janvāra 20. dienā Baltijas sevišķā kara apgabala kara tribunāls slēgtā tiesas sēdē Daugavpils pilsētā, piedaloties — — — — —
skatīja cauri Gedimina Franckēviča lietu, kas apvainots pēc KPFSR KK ..... p.

Pamatojoties uz KPFSR KPK 319. un 320. pantiem, Kara tribunāls

n o s p r i e d a :

Gedimina Sigismunda dēlam FRANCKĒVIČAM kopā par izdarītiem noziegumiem uz KPFSR KK 19 — 58 — 9. pamata, ar KPFSR KK 58 — 2. p. sankciju, atņemt brīvību un ievietot labošanas darbu no metnēs uz desmit (10) gadiem, atņemot politiskās tiesības pēc tam uz pieci (5) gadiem un konfiscēt visu viņam piederīgo mantu.

Spriedumu var pārsūdzēt kasācijas kārtībā 72 stundu laikā no tā brīža, kad notiesātam izsniegts sprieduma noraksts. Kasācijas sūdzība rakstāma uz PSR Savienības Augstākās tiesas Kara kolēģijas vārda un iesniedzama caur Pribovo Kara tribunālu.

Izraksts pareizs:

Tiesas sekretārs V. T (paraksts nesalasāms.)

S p r i e d u m a i z r a k s t s.

Padomju Sociālistisko Republiku Savienības vārdā.

1941. gada maija mēneša 21. dienā.

Baltijas sevišķā kara apgabala Kara tribunāls Rīgas pilsētā, piedaloties .....
skatīja cauri slēgtā tiesas sēdē lietu Nr. 00287 par Gedimina Sigismunda d. FRANCKĒVIČU, kas dz. 1921. g. Rīgas pilsētā, pēc tautības lietuvietis, PSRS pilsonis, pēc sociālās izcelšanās — ķīmiski-farmaceutiskās fabrikas „Mešfro” ipašnieka dēls, vidusskolas audzēknis, neprecējies, bijis loceklis fašistu organizācijā „Mazpulkvo”, nav tiesāts, apvainots noziegumos, paredzētos KPFSR KK 19 — 58 — 9, 58 — 10 I. d. un 58 — II.

Ar tiesas izmeklēšanas un lietas materiāliem konstatēts: .....

Pamatojoties uz augstāk izteikto, Kara tribunāls atzina Franckēviču par vainīgu pēc KPFSR KK 19 — 58 — 9, 58 — 10 I. d. un 58 — II. pp. un, ievērojot RSFSR KK 49 un KPK 319 un 320 PP.

n o s p r i e d a :

Gediminam Sigismunda d. FRANCKĒVIČAM kopā par izdarītiem noziegumiem uz KPFSR KK 19 — 58 — 9 p. pamata pielietot augstāko kriminālsoda mēru — NOŠAUŠANU, konfiscējot visu viņam personīgi piederīgu mantu.

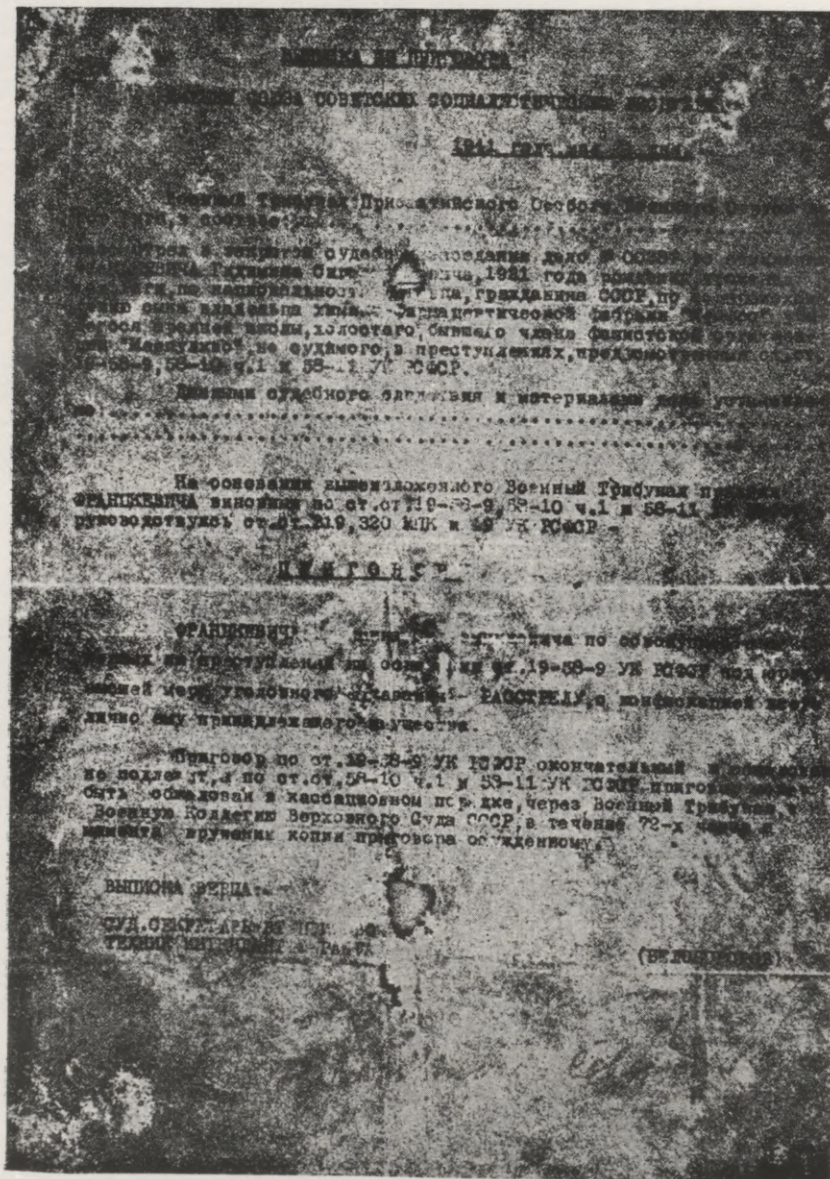
Sprīdums uz KPFSR KK 19 — 58 — 9 pp. pamata ir galīgs un nepārsūdzams, bet uz KPFSR KK 58 — 10 l. d. un 58 — II. pp. pamata spriedumu var pārsūdzēt kasācijas kārtībā caur Kaŗa tribunālu PSRS Augstākās tiesas Kaŗa kolēģijai 72 stundu laikā no tā brīža, kad notiesātam izsniegts sprieduma noraksts.

Izraksts pareizs:

Tiesas sekretārs V. T. Pribovo

2. ranga tehniķis — intendants: Beloborodov (paraksts).

PSRS Augstākās padomes Prezidijam.

Pie NKVD (čekas) nogalinātā ģimnazista Gedimina Franckēviča līķa atrastais nāves spriedums.

No šiem dokumentiem redzams, ka Franckēvičs ir tiesāts divas reizes. Pirmo reizi Daugavpilī notiesāts uz 10 gadiem spaidu darbos, otro reizi Rīgā – uz nāvi nošaujot. Ne vienā, ne otrā sprieduma izrakstā nav konkrēti minēts kāds noziedzīgs nodarījums, kuŗa dēļ tāds spriedums ir taisīts. Uzrakstīti tikai Padomijas kriminālkodeka panti, pēc kuŗiem var katram Padomijas pilsonim katrā laikā "piesiet" kontrrevolūcijas lietu. Tik plašs vēriens ir šiem pantiem.

Vienīgi nāves sprieduma izrakstā minēti apstākļi, kam komunistu kriminoloģijā ārkārtīga nozīme: Franckēvičs bijis – 1. / Ķīmiski-farmaceutiskās "Mešfro" (pareizi – Medfro) īpašnieka dēls, tā tad ar sliktu "sociālizcelšanos" un – 2. / Bijis loceklis fašistu organizācijā "Mazpulkvo" (pareizi – mazpulkvu). Te konstatēti divi ārkārtīgi svarīgi vainu palielinātāji apstākļi: zināma turība, lai gan tā iegūta ar tēva godīgu darbu un centību un – piedalīšanās skolēnu organizācijā, kuŗas devīze bija darba un dzimtenes mīlestība...

Un tādēļ ģimnazijas audzēknis pēc 7 mēnešu vārdzināšanas un mocīšanas mira no čekista lodes pakausī, ar stiepu uz muguras saņņaugtām rokām.

~~~~~

XVII. 1941. GADA JŪNIJĀ UZ PADOMJU SAVIENĪBU DEPORTĒTIE, PĒC
APCIETINĀŠANAS PAZUDUŠIE VAI NOGALINĀTIE SKOLĒNI.

Šai sarakstā minētie skolēni deportēti līdz ar viņu tuviniekiem 1941. g.
13./14. jūnijā. To vārdiem, ko piemēklējis citāds liktenis, klāt piezīme.
Sarakstā minēts vārds, uzvārds, vecums, skolās klase, skolas nosaukums.

I. PAMATSKOLU SKOLĒNI RĪGĀ

1. Vineta Auziņa	dzim. 9. III. 1933.	Pr. kl.	I. pils. pamatsk.
2. Zigrīda Bārene	" 24. VI. 1928.	V. kl.	" "
3. Elga Birzule	" 25. IV. 1928.	V. kl.	" "
4. Vera Ceriņa	"	IV. kl.	" "
5. Irena Fricberga	" 19. X. 1932.	Pr. kl.	" "
6. Lidija Fricberga	" 7. VII. 1929.	IV. kl.	" "
7. Inta Grinberga	" 29. VIII. 1933.	Pr. kl.	" "
8. Silvija Jirgene	" 25. II. 1928.	V. kl.	" "
9. Ilga Liepiņa	" 15. VI. 1926.	V. kl.	" "
10. Velta Pudule	" 14. IV. 1927.	IV. kl.	" "
11. Livija Rudzīte	" 10. IX. 1928.	V. kl.	aizv. no vas. kolon.
12. Skaidrīte Rudzīte	" 19. X. 1932.	Pr. kl.	" "
13. Edīte Sīmane	" 25. VI. 1928.	V. kl.	" "
14. Helija Teikmane	" 19. VI. 1932.	I. kl.	" "
15. Dzidra Upīte	" 2. V. 1929.	IV. kl.	" "
16. Rūta Upīte	" 3. VIII. 1927.	V. kl.	" "
17. Rūta Vernerā	" 9. X. 1932.	Pr. kl.	" "
18. Arnolds Drulle	" 2. II. 1926.	V. kl.	2. pils. pamatsk.
19. Aija Ziediņa	" 16. IX. 1929.	IV. kl.	3. " "
20. Juris Āre	" 3. VI. 1932.	II. kl.	4. " "
21. Andrejs Bērziņš	" 15. VIII. 1929.	IV. kl.	" "
22. Ilga Kalēja	" 21. V. 1928.	V. kl.	" "
23. Velta Kociņa	" 19. IV. 1928.	V. kl.	" "
24. Gunārs Liģers	" 9. IX. 1931.	II. kl.	" "
25. Anna Pukše	" 21. II. 1931.	II. kl.	" "
26. Gaida Skudre	" 19. III. 1931.	I. kl.	" "
27. Egils Šepko	" 3. IV. 1932.	II. kl.	" "
28. Andrejs Vizums	" 26. I. 1930.	III. kl.	" "
29. Līgita Grantiņa	" 20. VIII. 1930.	II. kl.	6. pils. pamatsk.
30. Andris Pone	" 15. XII. 1931.	I. kl.	7. " "
31. Laimdota Apine	" 7. II. 1927.	V. kl.	8. " "
32. Jānis Brūveris	" 6. XII. 1927.	V. kl.	" "
33. Uldis Brūveris	" 13. VI. 1931.	I. kl.	" "
34. Skaidrīte Ekmane	" 3. III. 1929.	III. kl.	" "

35. Rita Kārklīņa	dzim...	27. VII. 1928.	VI. kl.	8. pils. pamatsk.
36. Valdis Kārklīņš	"	11. IV. 1930.	II. kl.	" "
37. Velta Lībe	"	25. VII. 1932.	Pr. kl.	" "
38. Elga Ozola	"	16. II. 1932.	I. kl.	" "
39. Lidija Revunova	"	28. V. 1932.	Pr. sk.	" "
40. Valdis Rīmeiks	"	30. V. 1928.	IV. kl.	" "
41. Vera Saulītēna	"	17. IX. 1928	IV. kl.	" "
42. Gunārs Sloka	"	2. III. 1929.	III. kl.	" "
43. Tālivaldis Turks	"	14. VIII. 1933.	Pr. kl.	" "
44. Līvija Veisa	"	24. XI. 1933.	Pr. kl.	" "
45. Zigrīda Veisa	"	15. IV. 1932.	I. kl.	" "
46. Vija Blāzma	"	6. III. 1929.	III. kl.	9. pils. pamatsk.
47. Eduards Indriksone	"	11. XII. 1929.	III. kl.	" "
48. Aija Reke	"	19. V. 1928.	IV. kl.	" "
49. Zigrīda Goba	"	27. VII. 1928.	IV. kl.	10. pils. pamatsk.
50. Margareta Fetlera	"	6. III. 1931.	II. kl.	14. pils. pamatsk.
51. Mirta Fetlera	"	29. I. 1928.	VI. kl.	" "
52. Jānis Helmanis	"	11. VI. 1926.	VI. kl.	" "
53. Lija Buša	"	20. VII. 1928.	VI. kl.	15. pils. pamatsk.
54. Elga Lenberga	"	10. VIII. 1927.	VI. kl.	" "
55. Gurūna Lapiņa	"	6. VI. 1931.	II. kl.	" "
56. Modris Baumanis	"	10. III. 1932.	Pr. kl.	16. pils. pamatsk.
57. Irēna Bērziņa	"	14. IV. 1931.	II. kl.	" "
58. Diāna Geiduka	"	13. X. 1929.	III. kl.	" "
59. Dzidra Karpa	"	13. I. 1926.	VI. kl.	" "
60. Jānis Karps	"	1. VI. 1932.	I. kl.	" "
61. Erika Lutera	"	23. IV. 1927.	VI. kl.	" "
62. Ināra Šīrona	"	26. I. 1933.	Pr. kl.	" "
63. Raimonds Veiss	"	16. II. 1929.	V. kl.	" "
64. Oskars Vēžnieks	"	8. III. 1925.	VI. kl.	" "
65. Gunārs Zariņš	"	15. XI. 1928.	IV. kl.	" "
66. Ilmars Žuniņš	"	30. III. 1929.	IV. kl.	" "
67. Ojārs Žuniņš	"	13. VIII. 1931.	II. kl.	" "
68. Anatolijs Artamanovs	"	30. VII. 1926.	V. kl.	17. pils. pamatsk.
69. Miķelis Artamanovs	"	18. VIII. 1932.	Pr. kl.	" "
70. Pēteris Artamanovs	"	13. VII. 1929.	II. kl.	" "
71. Teodors Artamanovs	"	23. XI. 1930.	I. kl.	" "
72. Vasilisa Artamanova	"	28. XII. 1927.	IV. kl.	" "
73. Im. Jursons-Jaunāre	"	14. XI. 1930.	II. kl.	" "
74. Uldis Jursons-Jaunāre	"	26. X. 1927.	V. kl.	" "
75. Rūdolfs Johansone	"	15. VII. 1928.	V. kl.	(aizv. no. vas. kolon.)
76. Anta Krūkle	"	7. III. 1928.	IV. kl.	" "

77. Arvīds Mantinieks	dzim.	6. V. 1926.	IV. kl.	17. pils. pamatsk.
78. Jānis Baginskis	"	7. X. 1928.	V. kl.	18. pils. pamatsk.
79. Leons Eglītis	"	30. VIII. 1926.	VI. kl.	" "
80. Velta Eglīte	"	26. VIII. 1928.	IV. kl.	" "
81. Dagmāra Freivalda	"	29. IV. 1932.	I. kl.	" "
82. Valdis Lediņš	"	1. V. 1932.	I. kl.	" "
83. Olga Muceniece	"	25. X. 1929.	III. kl.	" "
84. Ansis Pūliņš	"	17. XII. 1926.	VI. kl.	" "
85. Jānis Pūliņš	"	30. III. 1929.	IV. kl.	" "
86. Raimonds Roze	"	2. VIII. 1930.	II. kl.	" "
87. Ruta Valtere	"	20. XII. 1932.	Pr. kl.	" "
88. Mirdza Grīnberga	"	2. III. 1931.	III. kl.	23. pils. pamatsk.
89. Spīdola Grīnberga	"	2. II. 1929.	V. kl.	" "
90. Aldona Ikmane	"	24. V. 1928.	VI. kl.	" "
91. Ojārs Kalniņš	"	20. II. 1928.	VI. kl.	" "
92. Ingrīda Ozoliņa	"	26. II. 1929.	V. kl.	" "
93. Ivars Pavasars	"	27. III. 1932.	II. kl.	" "
94. Vitolds Vīgants	"	1. V. 1931.	III. kl.	" "
95. Olģerts Janēvičs	"	16. X. 1931.	I. kl.	27. pils. pamatsk.
96. Brigita Krauksta	"	3. V. 1930.	III. kl.	" "
97. Vilnis Milts	"	24. VI. 1932.	Pr. kl.	" "
98. Eižens Hess	"	25. VI. 1926.	VI. kl.	30. pils. pamatsk.
99. Valentīna Hesa	"	..... 1930.	II. kl.	" "
100. Rolands Kārklīņš	"	21. XII. 1927.	VI. kl.	(aizv. no vas. kolon.)
101. Eriks Rudzītis	"	31. I. 1925.	VI. kl.	" "
102. Skaidrīte Silīņa	"	16. VII. 1930.	II. kl.	31. pils. pamatsk.
103. Uldis Liberts	"	26. X. 1928.	IV. kl.	32. pils. pamatsk.
104. Vizulis Liberts	"	18. IV. 1926.	VI. kl.	" "
105. Zigrīda Reimane	"	21. III. 1929.	IV. kl.	" "
106. Rūta Bērziņa	"	29. V. 1928.	V. kl.	35. pils. pamatsk.
107. Juris Brūveris	"	19. III. 1932.	I. kl.	" "
108. Tatjana Brūvere	"	13. IX. 1932.	Pr. kl.	" "
109. Uldis Gūtmanis	"	23. XI. 1930.	II. kl.	" "
110. Inese Kalniņa	"	7. III. 1931.	II. kl.	" "
111. Lauma Borcharta	"	14. IX. 1929.	III. kl.	36. pils. pamatsk.
112. Edgars Vilnis	"	1. II. 1930.	III. kl.	" "
113. Imants Bodnieks	"	25. I. 1925.	V. kl.	38. pils. pamatsk. (aizv. ar kuģa 'Ever' komandu)
114. Juris Putnieks	"	22. IX. 1928.	IV. kl.	" "
115. Gunārs Vīksne	"	18. IX. 1928.	IV. kl.	" "
116. Marija Kopāna	"	20. I. 1927.	VI. kl.	40. pils. pamatsk.
117. Mirdza Kaspara	"	15. III. 1931.	II. kl.	41. pils. pamatsk.

118.	Voldemars Bubindus	dzim.	21. XII. 1929.	III. kl.	44.	pils. pamatsk.
119.	Gustavs Eltermanis	"	14. VII. 1932.	I. kl.	45.	" "
120.	Irma Ivanova	"	11. XI. 1928.	IV. kl.	"	" "
121.	Olita Medne	"	..... 1933.	Pr. kl.	"	" "
122.	Valda Pommera	"	2. IV. 1932.	I. kl.	"	" "
123.	Zigrīda Pommera	"	28. XI. 1928.	IV. kl.	"	" "
124.	Mintauts Buks	"	25. XII. 1927.	V. kl.	46.	pils. pamatsk.
125.	Alfrēds Dravnieks	"	28. I. 1933.	Pr. kl.	"	" "
126.	Aivars Eglītis	"	2. II. 1931.	II. kl.	"	" "
127.	Arvīds Mednis	"	7. III. 1929.	III. kl.	"	" "
128.	Daina Šmuldera	"	31. VII. 1929.	IV. kl.	"	" "
129.	Inese Šmuldera	"	..... 1933.	I. kl.	"	" "
130.	Raimonds Trijecs	"	24. VII. 1928.	IV. kl.	"	" "
131.	Dzintars Alks	"	28. VII. 1931.	II. kl.	47.	pils. pamatsk.
132.	Aivars Bērziņš	"	9. IV. 1932.	I. kl.	"	" "
133.	Gunārs Kalnbirze	"	12. VIII. 1931.	II. kl.	"	" "
134.	Uldis Lācis	"	12. VI. 1931.	II. kl.	"	" "
135.	Ivars Rudzītis	"	3. IV. 1931.	II. kl.	"	" "
136.	Ansgars Rumba	"	21. VI. 1932.	II. kl.	"	" "
137.	Viktors Apsītis	"	23. II. 1930.	II. kl.	49.	pils. pamatsk.
138.	Raimonds Bulēns	"	6. X. 1931.	I. kl.	"	" "
139.	Ansis Danenbergs	"	23. VIII. 1927.	VI. kl.	"	" "
140.	Juris Danenbergs	"	18. II. 1930.	III. kl.	"	" "
141.	Gastons Dzirkalis	"	4. IV. 1933.	Pr. kl.	"	" "
142.	Laimons Kesners	"	4. IV. 1928.	V. kl.	"	" "
143.	Ilmārs Melbārdis	"	16. VI. 1927.	V. kl.	"	" "
144.	Laimdota Pumpura	"	27. II. 1927.	V. kl.	"	" "
145.	Fabiāns Aldermanis	"	5. X. 1931.	II. kl.	50.	pils. pamatsk.
146.	Mudīte Bajāra	"	29. XII. 1931.	I. kl.	"	" "
147.	Izolde Baltakmene	"	16. III. 1932.	I. kl.	"	" "
148.	Irēne Dreibante	"	1. VI. 1929.	IV. kl.	"	" "
149.	Maija Frīdenberga	"	16. I. 1931.	II. kl.	"	" "
150.	Austra Gulbe	"	28. VIII. 1926.	VI. kl.	"	" "
151.	Benita Jansone	"	12. VI. 1932.	I. kl.	"	" "
152.	Vitolds Kačerovskis	"	17. X. 1926.	VI. kl.	"	" "
153.	Viktors Krišjansons	"	14. I. 1925.	VI. kl.	"	" "
154.	Jānis Krūze	"	28. III. 1931.	II. kl.	"	" "
155.	Ilze Leite	"	3. VIII. 1932.	I. kl.	"	" "
156.	Valdis Miežis	"	28. III. 1929.	IV. kl.	"	" "
157.	Biruta Mūrniece	"	17. VI. 1927.	VI. kl.	"	" "
158.	Maija Ozola	"	5. IX. 1926.	VI. kl.	"	" "
159.	Māra Ozoliņa	"	19. XI. 1930.	II. kl.	"	" "

160. Helena Šadurska	dzim.	30. X. 1929.	III. kl.	50. pils. pamatsk.
161. Lilija Vēciņa	"	29. VII. 1932.	I. kl.	" "
162. Gunta Zaikovka	"	26. VII. 1928.	IV. kl.	" "
163. Guntis Zariņš	"	18. XI. 1926.	VI. kl.	" "
164. Andrejs Zers	"	16. IV. 1929.	IV. kl.	" "

RĪGAS APRINĶA PILSĒTĀS:

1. Nellija Anškina	dzim.	9. V. 1932.	I. kl.	R. Jūrm. 3. pamatsk.
2. Olga Bergtāla	"	5. VI. 1928.	V. kl.	" "
3. Zigrīda Dzene	"	11. XII. 1928.	V. kl.	Ogres pils. pamatsk.
4. Zigrīda Miķelsone	"	17. II. 1932.	Pr. kl.	" "
5. Aina Leikarta	"	21. XI. 1931.	II. kl.	Siguldas pils. pamatsk.
6. Lilīta Neitāla	"	26. I. 1929.	IV. kl.	" "
7. Gunārs Niedre	"	1. IX. 1929.	III. kl.	Slokās pils. pamatsk.

RĪGAS APRINĶA PAGASTOS:

8. Arvaldis Graudiņš	dzim.	29. VI. 1928.	IV. kl.	Ādažu pag. pamatsk.
9. Astrīde Ervalda	"	3. I. 1927.	V. kl.	Allažu " "
10. Dzintra Ervalda	"	2. II. 1930.	III. kl.	" " "
11. Biruta Golvera	"	11. V. 1929.	III. kl.	" " "
12. Renate Golvera	"	7. VIII. 1931	I. kl.	" " "
13. Amanda Steke	"	24. X. 1927.	VI. kl.	Babītes " "
14. Ilga Steke	"	11. V. 1930.	II. kl.	Babītes, Trenču pm.
15. Astrīde Grunde	"	19. X. 1928.	V. kl.	Baldones pag. pam.
16. Jānis Grunde	"	6. VI. 1931.	Pr. kl.	" " "
17. Ināra Zariņa	"	2. VII. 1929.	IV. kl.	" " "
18. Dainis Saulkalns	"	6. VI. 1931.	II. kl.	Birzgaļu pag. pamsk.
19. Tālv. Strautnieks	"	29. III. 1931.	II. kl.	Daugmales pag. pm.
20. Edvins Zauers	"	14. X. 1928.	IV. kl.	" " "
21. Egons Zauers	"	24. III. 1933.	Pr. kl.	" " "
22. Leons Zauers	"	3. V. 1928.	IV. kl.	" " "
23. Ilgvars Berķis	"	5. II. 1928.	V. kl.	Doles-Ķekavas pam.
24. Jānis Berķis	"	20. VI. 1930.	II. kl.	" " "
25. Ivars Priede	"	1. IV. 1934.	Pr. kl.	Doles salas pamatsk.
26. Varaid. Akermanis	"	7. V. 1931.	I. kl.	Ikšķiles-Taurkalnes
27. Dzidra Švīkule	"	14. XI. 1929.	IV. kl.	Inčukalna-Vangažu
28. Jānis Švīkuls	"	16. XI. 1931.	II. kl.	" "
29. Edvins Ezergailis	"	20. VIII. 1930.	II. kl.	Kastr. -Vatrānes pm.
30. Velta Ezergaile	"	1. II. 1929.	IV. kl.	" "
31. Biruta Graudiņa	"	22. VII. 1932.	Pr. kl.	" "

32. Zigfrīds Graudiņš	dzim.	8. I. 1929.	II. kl.	Kastr.-Vatrānes pm.
33. Jānis Blauss	"	..... 1932.	Pr. kl.	Kastr. pag. I. pak.
34. Edmunds Davidsons	"	18. I. 1930.	I. kl.	" " "
35. Haralds Davidsons	"	5. II. 1932.	Pr. kl.	" " "
36. Laimons Davidsons	"	18. X. 1924.	VI. kl.	" " "
37. Anna Meļņikova	"	6. II. 1927.	IV. kl.	Krapes pag. pamatsk.
38. Regīna Berga	"	25. VI. 1930.	II. kl.	Līgatnes pap. f. pam.
39. Ināra Dāve	"	3. II. 1929.	V. kl.	Līgatnes pag. pamsk.
40. Biruta Gintera	"	11. IX. 1929.	IV. kl.	" " "
41. Valdis Ginters	"	18. IV. 1928.	V. kl.	" " "
42. Alīse Plūce	"	14. IX. 1924.	III. kl.	" " "
43. Jēkabs Zīle	"	2. V. 1929.	III. kl.	" " "
44. Uldis Jaunzems	"	27. III. 1932.	I. kl.	Mālpils pag. pamsk.
45. Valda Jaunzema	"	19. V. 1928.	IV. kl.	" " "
46. Gunārs Kaulēns	"	9. XII. 1929.	III. kl.	" " "
47. Spodra Zilgalve	"	25. IX. 1931.	II. kl.	Mores pag. pamatsk.
48. Zigurds Zilgalvis	"	14. II. 1930.	II. kl.	" " "
49. Inta Kitenberga	"	5. X. 1930.	III. kl.	Nītaures pag. pamsk.
50. Elmars Melkus	"	5. III. 1928.	III. kl.	" " "
51. Rita Melkusa	"	25. XI. 1926.	VI. kl.	" " "
52. Laimonis Fokrots	"	16. XII. 1931.	I. kl.	Olaines pag. pamsk.
53. Dzintra Martinsons	"	13. VIII. 1932.	II. kl.	" " "
54. Guntis Martinsons	"	27. I. 1929.	IV. kl.	" " "
55. Hugo Celmiņš	"	7. II. 1929.	III. kl.	Plāteres pag. pam.
56. Lauma Niedra	"	16. VIII. 1932.	Pr. kl.	Rembātes pag. pam.
57. Uldis Niedra	"	10. X. 1928.	IV. kl.	" " "
58. Andrejs Saliņš	"	6. I. 1932.	I. kl.	Ropažu Kāķciema pm.
59. Maija Saliņa	"	29. XI. 1929.	III. kl.	" "
60. Mirdza Magone	"	22. III. 1933.	Pr. kl.	Salas pag. I. pak. pm.
61. Valdis Magone	"	22. V. 1934.	Pr. kl.	" " "
62. Ilga Kienera	"	28. VIII. 1932.	Pr. kl.	Salaspils pamatsk.
63. Jānis Kiesners	"	26. XI. 1927.	V. kl.	" "
64. Valdis Reisons	"	4. XI. 1931.	I. kl.	Sējas pag. pamatsk.
65. Alīse Brennera	"	25. VII. 1931.	II. kl.	Sidgundas pag. pam.
66. Millija Brennera	"	25. VII. 1931.	II. kl.	" " "
67. Biruta Lūkasa	"	30. III. 1929.	III. kl.	Siguldas pag. pamat.
68. Vija Lūkasa	"	17. VII. 1927.	V. kl.	" " "
69. Alfons Bergmanis	"	28. X. 1927.	VI. kl.	Skrīveru-J. Zemitāna
70. Ojārs Bergmanis	"	7. VIII. 1932.	I. kl.	" "
71. Imants Pētersons	"	16. XI. 1931.	I. kl.	Skultes pag. pamat.
72. Modris Pētersons	"	1. III. 1928.	V. kl.	" " "
73. Arvīds Ezergailis	"	9. XI. 1927.	V. kl.	Suntāžu pag. pamat.

74. Jānis Lasis	dzim.	25. I. 1929.	IV. kl.	Suntāžu pag. pam.
75. Rasma Kraukle	"	1. X. 1927.	IV. kl.	Tomes pag. pam.
76. Juris Silgailis	"	30. V. 1931.	I. kl.	" " "
77. Biruta Vītola	"	19. III. 1929.	III. kl.	Turaidas pag. pam.
78. Jānis Vītols	"	28. X. 1931.	I. kl.	" "
79. Visvaldis Konstants	"	3. III. 1928.	IV. kl.	Vidrižu pag. pam.
80. Rita Lasmane	"	3. III. 1931.	I. kl.	" "
81. Jānis Deigēlis	"	28. III. 1931.	I. kl.	Vidrižu-Igates pm.
82. Alfrēds Lauva	"	17. V. 1931.	II. kl.	Vildogas pag. pm.
83. Vija Orniņa	"	13. XII. 1927.	IV. kl.	" "
84. Rita Skādule	"	29. XI. 1929.	III. kl.	" "
85. Gunārs Tobiss	"	29. VIII. 1931.	I. kl.	Zaubes Kļaviņkalna

CĒSU APRINĶA PILSĒTĀS:

1. Kārlis Dūnis	dzim.	4. III. 1931.	II. kl.	Cēsu pils. 1. pamat.
2. Egils Ozols	"	15. IX. 1931.	II. kl.	" " "
3. Līgita Ozola	"	5. XI. 1928.	V. kl.	" " "
4. Dzintars Vītols	"	12. II. 1929.	IV. kl.	" " "
5. Imants Bērzons	"	.....	I. kl.	Cēsu pils. 2. pamatsk.
6. Ivars Bone	"	.....	I. kl.	" " "
7. Aivars Janelsītis	"	22. XI. 1929.	III. kl.	" " "
8. Jānis Veinbergs	"	19. VI. 1930.	II. kl.	" " "
9. Kārlis Veinbergs	"	18. VII. 1932.	I. kl.	" " "
10. Imants Blaus	"	11. IV. 1926.	V. kl.	Cēsu pils. 3. pamat.

CĒSU APRINĶA PAGASTOS:

11. Gunārs Ķerpe	dzim.	25. V. 1929.	III. kl.	Cēsu pag. pamatsk.
12. Jānis Ķerpe	"	16. X. 1932.	Pr. kl.	" " "
13. Alnis Vanags	"	7. X. 1932.	I. kl.	Drabešu-Spāres-Doles
14. Māra Kurcēna	"	10. XII. 1930.	II. kl.	Druvienas pag. pam.
15. Pēteris Kurcēns	"	17. VI. 1928.	V. kl.	" " "
16. Dzidra Kulmīte	"	26. XII. 1930.	I. kl.	Dzērbenes pag. pam.
17. Laimonis Kulmītis	"	12. II. 1927.	V. kl.	" " "
18. Jānis Dambītis	"	19. VIII. 1927.	VI. kl.	Ērgļu pag. Gaiļkalna
19. Vaira Gulbe	"	2. VI. 1932.	Pr. kl.	" " Katrīnas
20. Velta Gulbe	"	1. X. 1927.	IV. kl.	" " "
21. Vija Gulbe	"	19. XI. 1929.	III. kl.	" " "
22. Aina Cīpure	"	22. IX. 1929.	III. kl.	Jaunpiebalgas Jēk.

23. Rūta Pope	dzim.	18. X. 1928.	III. kl.	Jaunraunas I. pak. pmm.
24. Aina Blaua	"	25. IV. 1929.	III. kl.	Kārļu pag. I.pak. pm.
25. Mirdza Iklava	"	11. VI. 1932.	I. kl.	Launkalnes I. pak. "
26. Raimonds Iklavs	"	8. IV. 1931.	II. kl.	" "
27. Vija Lercha	"	8. V. 1930.	II. kl.	Lielstraupes "
28. Hermanis Lerchs	"	26. II. 1926.	V. kl.	Lielstraupes-Straup.
29. Arija Pinne	"	22. II. 1931.	I. kl.	Liepas pag. pamatsk.
30. Dzidra Pinne	"	20. VIII. 1928.	II. kl.	" " "
31. Jānis Pinnis	"	19. I. 1927.	V. kl.	" " "
32. Zigfrīds Ozols	"	13. III. 1927.	V. kl.	Priekuļu pag. pam.
33. Arnis Ķēze	"	18. XI. 1930.	III. kl.	Rāmuļu pag. pamat.
34. Fricis Zers	"	27. VI. 1932.	Pr. kl.	" " "
35. Jānis Leimanis	"	22. VI. 1928.	IV. kl.	Rankas-Elizabetes
36. Judīte Magreca	"	22. VI. 1929.	III. kl.	Rankas-Lutera pam.
37. Laimons Magreca	"	4. VIII. 1926.	IV. kl.	" " "
38. Gaida Ozoliņa	"	3. IX. 1927.	V. kl.	Rozulas pag. pamat.
39. Margareta Ozoliņa	"	12. IV. 1930.	III. kl.	" " "
40. Guna Ābele	"	8. XII. 1925.	VI. kl.	Skujenes dr. 2. pak.
41. Ilga Ābele	"	19. IX. 1930.	II. kl.	Skujenes pag. Ežu
42. Laima Ziediņa	"	19. XII. 1931.	I. kl.	Taurenas pag. pam.
43. Paulis Ķēze	"	6. VIII. 1928.	V. kl.	Vaives pag. pamatsk.
44. Rasma Liepiņa	"	9. V. 1926.	VI. kl.	" " "
45. Verners Miške	"	1. V. 1929.	IV. kl.	" " "
46. Guna Žagara	"	8. III. 1932.	I. kl.	" " "
47. Juris Žagars	"	.....1934.	Pr. kl.	" " "
48. Vija Žagara	"	15. I. 1929.	IV. kl.	" " "
49. Arnolds Žers	"	22. XI. 1924.	VI. kl.	" " "
50. Jānis Leitis	"	18. VII. 1926.	V. kl.	Vecpiebalg. Ogrēnu
51. Velta Leitis	"	21. V. 1931.	II. kl.	" "
52. Vēsma Breikša	"	14. IX. 1927.	V. kl.	Velķu pag. pamatsk.
53. Laimdota Strazdiņa	"	16. IV. 1928.	V. kl.	" " "

VALMIERAS APRINĶA PILSĒTĀS:

1. Skaidrīte Asara	dzim.	11. I. 1931.	II. kl.	Aināžu pils. pamatsk.
2. Edvīns Meiers	"	23. IV. 1926.	VI. kl.	" " "
3. Olafs Meiers	"	7. I. 1933.	Pr. kl.	" " "
4. Lilīta Miķelsone	"	10. IX. 1932.	Pr. kl.	" " "
5. Aina Jansone	"	23. VIII. 1928.	IV. kl.	Limbažu pils. pam.
6. Ināra Zeidmane	"	26. IX. 1930.	III. kl.	" " "
7. Ināra Liepiņa	"	23. IV. 1933.	Pr. kl.	Mazsalacas valsts
8. Uldis Liepiņš	"	17. III. 1932.	I. kl.	" "

9. Ruta Pāviliņa	dzim.	28. III. 1930.	III. kl.	Mazsalacas valsts
10. Rute Šternmane	"	27. I. 1929.	III. kl.	" "
11. Mudīte Boča	"	1. VIII. 1929.	I. kl.	Rūjienas dr. pamat.
12. Indulis Boča	"	10. X. 1928.	III. kl.	" "
13. Pēteris Priedītis	"	15. V. 1930.	I. kl.	" "
14. Imants Martinovs	"	.....	I. kl.	Valmieras pils. I. pm.
15. Rasma Pūka	"	26. XII. 1927.	V. kl.	" " "
16. Genadijs Salkovs	"	1. I. 1928.	V. kl.	" " "
17. Ruta Bērziņa	"	23. XII. 1930.	II. kl.	Valmieras pils. II. pm.
18. Gīta Ceriņa	"	1. V. 1930.	II. kl.	" " "
19. Jānis Dūnis	"	14. IV. 1927.	IV. kl.	" " "
20. Andrejs Kazeks	"	4. X. 1930.	II. kl.	" " "
21. Zigurds Krievs	"	24. XII. 1928.	VI. kl.	" " "
22. Ināra Lūkina	"	30. XI. 1930.	II. kl.	" " "
23. Gunārs Martīnovs	"	8. VI. 1928.	IV. kl.	" " "
24. Laimonis Teteris	"	30. VII. 1927.	IV. kl.	" " "
25. Aivars Upenieks	"	25. IX. 1930.	II. kl.	" " "
26. Biruta Ustapa	"	28. VIII. 1929.	III. kl.	" " "
27. Romans Ustaps	"	2. X. 1931.	I. kl.	" " "

VALMIERAS APRIŅĀ PAGASTOS:

28. Malda Feldmane	dzim.	8. X. 1932.	I. kl.	Ainažu pag. pamsk.
29. Elmars Ozeris	"	30. IV. 1931.	I. kl.	Burtnieku-Pilskalna
30. Aina Meistersa	"	29. X. 1928.	IV. kl.	Idus pag. pamatskola
31. Andris Meistars	"	..... 1932.	I. kl.	" " "
32. Arvīds Gulbis	"	2. III. 1931.	II. kl.	Kocēnu, Aps. Jēkaba
33. Dailons Grundulis	"	20. VIII. 1927.	V. kl.	Lādes pag. pamatsk.
34. Maigons Tečs	"	3. XI. 1928.	IV. kl.	" " "
35. Valdis Tečs	"	31. V. 1932.	Pr. kl.	" " "
36. Arvīds Tillis	"	19. XII. 1926.	III. kl.	Lodes pag. Arakstu
37. Silvija Tille	"	10. XII. 1934.	Pr. kl.	" " "
38. Biruta Pētersone	"	14. VIII. 1932.	I. kl.	Mazsalacas-Rauskas
39. Valdis Pētersons	"	29. III. 1931.	I. kl.	" "
40. Alfons Lezdiņš	"	16. II. 1929.	III. kl.	Puikules pag. pam.
41. Smuidra Lezdiņa	"	29. VI. 1930.	III. kl.	" " "
42. Jānis Skujiņš	"	30. VIII. 1927.	V. kl.	Rencēnu pag. pam.
43. Dzidra Volrāta	"	28. I. 1928.	III. kl.	" " "
44. Laimons Jančevskis	"	.....	III. kl.	Rozēnu-Staiceles pm.
45. Vita Saukuma	"	.....	Pr. kl.	" "
46. Ansis Dancis	"	15. VI. 1931.	II. kl.	Rūjienas-Rāmnieku
47. Jānis Dancis	"	19. IV. 1930.	III. kl.	" "

48. Regīna Ezerkalna	dzim.	8. III. 1929.	IV. kl.	Rūjienas-Rāmnieku
49. Gunārs Dalītis	"	11. II. 1930.	II. kl.	Salacas-Korģenes
50. Velta Dalīte	"	29. I. 1928.	IV. kl.	" "
51. Zenta Dalīte	"	8. II. 1932.	Pr. kl.	" "
52. Jānis Perne	"	26. I. 1932.	Pr. kl.	" "
53. Ausma Siliņa	"	2. IV. 1928.	IV. kl.	Skapkalnes-Skulberg.
54. Vitauts Siliņš	"	6. IX. 1932.	Pr. kl.	" "
55. Laima Zariņa	"	12. VII. 1930.	II. kl.	Valmieras-Viestura
56. Ruta Zariņa	"	27. IX. 1931.	I. kl.	" "

VALKAS APRIŅKA PILSĒTĀS:

1. Vija Bāra	dzim.	3. IV. 1932.	I. kl.	Alūksnes Glika pam.
2. Jānis Ceplītis	"	4. IV. 1930.	II. kl.	" "
3. Jēkabs Kreilis	"	1. X. 1929.	III. kl.	" "
4. Egons Kubulnieks	"	4. IX. 1929.	III. kl.	" "
5. Astra Oldera	"	14. VI. 1931.	II. kl.	" "
6. Benita Oldera	"	9. VI. 1927.	V. kl.	" "
7. Guna Oldera	"	25. VII. 1928.	IV. kl.	" "
8. Gundega Oldera	"	15. VII. 1933.	Pr. kl.	" "
9. Irene Oldera	"	16. IV. 1931.	II. kl.	" "
10. Ausma Dreimane	"	16. IX. 1929.	III. kl.	Apes D. Ozoliņa pm.
11. Ieviņa Krūmiņa	"	8. XII. 1930.	II. kl.	Smiltenes pils. pam.
12. Juris Krūmiņš	"	3. IV. 1929.	IV. kl.	" " "
13. Zigurds Skrīvelis	"	3. VI. 1931.	II. kl.	" " "
14. Irēne Jansone	"	28. IX. 1931.	I. kl.	Strenču pils. pamat.
15. Laimons Jansons	"	9. XI. 1926.	VI. kl.	" " "
16. Maigonis Jansons	"	17. X. 1929.	III. kl.	" " "
17. Pēteris Pūķis	"	13. V. 1925.	VI. kl.	" (aizv. atsevišķi)
18. Ziedonis Seisums	"	4. VIII. 1927.	VI. kl.	" " "
19. Aina Zariņa	"	4. VII. 1929.	IV. kl.	" " "
20. Gunārs Šmits	"	29. VI. 1931.	II. kl.	Valkas A. Tērauda
21. Velta Jākobsone	"	14. XI. 1930.	II. kl.	Valkas valsts pamsk.
22. Renē Hasmane	"	5. IV. 1932.	I. kl.	" " "

VALKAS APRIŅKA PAGASTOS:

23. Imants Mālenders	dzim.	7. XI. 1927.	III. kl.	Alūksnes pag. pamat.
24. Indulis Mālenders	"	..... 1929.	III. kl.	" " "
25. Dailonis Kārklis	"	21. VII. 1930.	III. kl.	Annas pag. pamatsk.
26. Arturs Apse	"	11. X. 1931.	Pr. kl.	Bejas pag. pamatsk.
27. Gunārs Apse	"	11. VII. 1933.	Pr. kl.	" " "

28. Pārsla Jansone	dzim.	28. VIII. 1932.	Pr. kl.	Bejas pag. pamatsk.
29. Dzidra Zaķe	"	8. X. 1930.	II. kl.	" " "
30. Ilga Hagemane	"	26. XI. 1928.	III. kl.	" " "
31. Ziedonis Hagemanis	"	9. III. 1931.	I. kl.	" " "
32. Anna Liepa	"	17. I. 1927.	VI. kl.	Jaunlaicenes pag. pam.
33. Dailis Kantors	"	8. XI. 1929.	III. kl.	" Majora
34. Dzidra Dambrova	"	16. VI. 1931.	I. kl.	Lejasciema pag. pam.
35. Jānis Kukainis	"	21. IV. 1929.	IV. kl.	Lugažu pag. pamatsk.
36. Gunārs Bērziņš	"	21. III. 1931.	.....	Pededzes valsts pam.
37. Ināra Skalbe	"	16. VII. 1931.	.....	" " "
38. Astrīda Prauliņa	"	3. II. 1929.	II. kl.	Plāņu pag. I. pak. pam.
39. Jēkabs Jekums	"	16. V. 1930.	III. kl.	Smiltenes-K. Kundziņa
40. Laima Jekuma	"	11. II. 1933.	Pr. kl.	" "
41. Jānis Rasa	"	23. V. 1930.	III. kl.	Trikātas pag. pamatsk.
42. Vija Rasa	"	30. V. 1932.	I. kl.	" " "
43. Meta Pumpura	"	11. II. 1930.	II. kl.	Vijciema pag. pamat.

MADONAS APRIŅĀ PILSĒTĀS:

1. Laimdota Freimane	dzim.	1. I. 1932.	I. kl.	Gulbenes pils. pamat.
2. Mudīte Šmita	"	7. VIII. 1930.	II. kl.	" " "
3. Arturs Dragons	"	27. XII. 1927.	VI. kl.	Madonas " "
4. Austra Freimane	"	14. IX. 1926.	VI. kl.	" " "
5. Ināra Freimane	"	3. VII. 1929.	IV. kl.	" " "
6. Andrejs Kūlis	"	18. IV. 1928.	V. kl.	" " "
7. Edīte Mustava	"	12. VI. 1928.	IV. kl.	" " "
8. Uldis Smurģis	"	9. VIII. 1928.	IV. kl.	" " "
9. Andrejs Vīksne	"	10. XI. 1932.	I. kl.	" " "
10. Jānis Vīksne	"	6. VI. 1929.	IV. kl.	" " "

MADONAS APRIŅĀ PAGASTOS:

11. Austra Gedrovska	dzim.	9. III. 1928.	V. kl.	Beļavas pag. pamatsk.
12. Astra Cīrule	"	18. IV. 1926.	VI. kl.	Bērzaunes pag. pam.
13. Vilis Cīrulis	"	8. X. 1927.	V. kl.	" " "
14. Vidvuds Vītolīņš	"	18. V. 1928.	IV. kl.	" " "
15. Daila Sipāne	"	3. IV. 1931.	II. kl.	Bērzaunes-Lipšu pm.
16. Mirdza Sipāne	"	27. I. 1929.	III. kl.	" "
17. Arturs Bandeniēks	"	5. III. 1928.	V. kl.	Cesvaines pag. pamat.
18. Dzidra Šmita	"	1. I. 1926.	V. kl.	Dzelzavas pag. pam.
19. Biruta Snipa	"	26. IV. 1928.	IV. kl.	Galgauskas-Veišu pm.
20. Zeltīte Snipa	"	20. V. 1926.	V. kl.	" "

21. Arvīds Kante	dzim.	29. VIII. 1927.	IV. kl.	Grašu pag. pamatsk.
22. Ilona Vītoļiņa	"	18. X. 1931.	I. kl.	Grostonu-Kaileņu pm.
23. Mirdza Alka	"	22. II. 1931.	II. kl.	Jaungulbenes-Daukstes
24. Irīna Barševska	"	22. X. 1929.	IV. kl.	Kraukļu pag. pamat.
25. Marija Barševska	"	1. VI. 1932.	I. kl.	" " "
26. Andrejs Dolacis	"	13. IV. 1930.	III. kl.	" " "
27. Skaidrīte Dolace	"	8. XI. 1931.	I. kl.	" " "
28. Elvīra Dreimane	"	9. VII. 1931.	I. kl.	Kusas pag. pamatsk.
29. Benita Ezeriņa	"	10. VI. 1932.	I. kl.	Lazdonas pag. pamat.
30. Zigfrīda Ezeriņa	"	16. V. 1928.	IV. kl.	" " "
31. Kārlis Pūce	"	30. IX. 1926.	VI. kl.	Liepkalnes pag. pam.
32. Roberts Pūce	"	2. V. 1933.	Pr. kl.	" " "
33. Pēteris Bērziņš	"	6. XI. 1927.	V. kl.	Lubānes pag. pamat.
34. Mirdza Bērziņa	"	3. XII. 1929.	IV. kl.	Lubānes-Lakstienes
35. Jānis Lācis	"	28. XI. 1927.	VI. kl.	Lubejas pag. pamat.
36. Dagmāra Rošāna	"	3. IX. 1931.	I. kl.	Mārcienas pag. pamat.
37. Roberts Rošāns	"	15. XI. 1929.	III. kl.	" " "
38. Voldemars Zakars	"	18. X. 1927.	V. kl.	Mētrienas pag. pam.
39. Zenta Zakara	"	12. XII. 1931.	I. kl.	" " "
40. Benita Kalniņa	"	20. XI. 1928.	IV. kl.	Saikavas-Lejas pam.
41. Tālrīts Kalniņš	"	..... 1931.	II. kl.	" "
42. Vitolds Kalniņš	"	..... 1932.	I. kl.	" "
43. Skaņradis Purvlīcis	"	24. X. 1930.	III. kl.	" "
44. Viktors Medenis	"	24. X. 1926.	VI. kl.	Sarkanu pag. pamat.
45. Maija Ragaine	"	..... 1933.	Pr. kl.	" " "
46. Rute Ragaine	"	18. XII. 1930.	II. kl.	" " "
47. Vilnis Ragainis	"	25. VI. 1928.	IV. kl.	" " "
48. Aina Tinarta	"	27. IV. 1927.	VI. kl.	" " "
49. Hilda Prūse	"	27. IV. 1929.	IV. kl.	Sausnejas pag. pam.
50. Gaida Lāce	"	5. VII. 1926.	VI. kl.	Sāvienas pag. pamat.
51. Guna Maksteniece	"	12. IX. 1931.	I. kl.	Stāmerienas pag. pm.
52. Vija Pulkstene	"	30. IX. 1931.	I. kl.	" "
53. Pāvils Kliebergs	"	21. XII. 1929.	III. kl.	Tirzas pag. pamatsk.
54. Daina Ekherda	"	19. X. 1926.	VI. kl.	Vecgulbenes pag. pm.
55. Jānis Ekharde	"	14. IV. 1932.	I. kl.	" "
56. Aina Tilika	"	30. IX. 1927.	V. kl.	Vecgulbenes-Blomes
57. Pēteris Lācis	"	20. XII. 1930.	I. kl.	Vējavas pag. pamat.
58. Boriss Skopiņš	"	2. IX. 1928.	IV. kl.	Vestienas II. pak. pam.
59. Inta Pļavniece	"	..... 1929.	IV. kl.	Vietalvas-Odzienas
60. Velta Pļavniece	"	..... 1927.	VI. kl.	" "

LIEPĀJAS APRINĶA PILSĒTĀS:

1. Mirdza Novadniece	dzim.	20. XI. 1930.	II. kl.	Durbes pils. pamat.
2. Imants Penkulis	"	16. I. 1933.	Pr. kl.	" " "
3. Lija Riša	"	5. XII. 1931.	I. kl.	" " "
4. Tāļivaldis Rokivils	"	11. II. 1925.	VI. kl.	" " "
5. Longins Ploka	"	18. X. 1925.	VI. kl.	Grobiņas pils. pamat.
6. Olģerts Ploka	"	18. X. 1925.	VI. kl.	" " "
7. Dzidra Reke	"	9. VII. 1932.	I. kl.	" " "
8. Velta Reke	"	11. IV. 1931.	II. kl.	" " "
9. Helēna Avotiņa	"	21. I. 1929.	III. kl.	Liepājas I. pamatsk.
10. Ausma Deksnē	"	22. I. 1928.	V. kl.	" "
11. Lidiņa Dūkstniece	"	16. IX. 1928.	V. kl.	" "
12. Valda Trijece	"	13. I. 1928.	V. kl.	" "
13. Gunārs Rārtņieks	"	..... 1930.	II. kl.	Liep. II. (aizv. no kol.)
14. Hilda Hofmane	"	..... 1933.	I. kl.	Liepājas II. pamatsk.
15. Aleksandrs Jančenko	"	..... 1930.	II. kl.	" "
16. Dzidra Pūrīte	"	..... 1929.	III. kl.	" "
17. Jānis Selavs	"	..... 1930.	II. kl.	" "
18. Voldemars Štamers	"	..... 1929.	IV. kl.	" "
19. Aija Fītiņa	"	..... 1934.	I. kl.	" "
20. Ligita Fītiņa	"	..... 1933.	II. kl.	" "
21. Elmārs Pudzēns	"	..... 1930.	III. kl.	" "
22. Herberts Antonovs	"	8. I. 1933.	I. kl.	Liep. III. (aizv. no kol.)
23. Alfrēds Blāķis	"	12. XI. 1931.	Pr. kl.	Liepājas III. pamatsk.
24. Imants Brumzāts	"	30. I. 1931.	I. kl.	" "
25. Āriņa Leikarta	"	29. VIII. 1929.	II. kl.	" "
26. Rūdofls Reinis	"	16. X. 1927.	III. kl.	" "
27. Aina Gūtmane	"	22. III. 1927.	V. kl.	" "
28. Gunārs Gūtmanis	"	25. I. 1930.	III. kl.	" "
29. Vilnis Jansons	"	10. IX. 1932.	I. kl.	Liepājas IV. pamatsk.
30. Gunārs Kārklis	"	28. II. 1932.	I. kl.	" (aizv. no vas. kol.)
31. Irma Grundmane	"	4. III. 1929.	IV. kl.	" (aizv. no vas. kol.)
32. Dainis Šops	"	19. VII. 1930.	III. kl.	Liepājas IV. pamatsk.
33. Aina Velanda	"	27. VI. 1929.	II. kl.	" "
34. Gunārs Veilands	"	12. I. 1932.	Pr. kl.	" "
35. Ilga Beķere	"	11. V. 1933.	Pr. kl.	" "
36. Astrīde Koča	"	17. VII. 1932.	Pr. kl.	" "
37. Aina Mūziņa	"	13. XI. 1933.	I. kl.	" "
38. Elza Priedola	"	8. VII. 1928.	IV. kl.	" "
39. Arvīds Priedols	"	16. I. 1926.	VI. kl.	" "
40. Daumants Priedols	"	8. III. 1931.	I. kl.	" "

41.	Ivars Sņķeris	dzim.	8. III. 1932.	I. kl.	Liepājas 4. pamatsk.
42.	Dzintra Stengrēvica	"	3. XI. 1933.	Pr. kl.	" "
43.	Dzidra Kažokniece	"	17. V. 1929.	III. kl.	Liepājas 5. pamatsk.
44.	Harijs Rieksts	"	22. III. 1929.	II. kl.	" "
45.	Eriks Rupeiks	"	22. V. 1926.	V. kl.	" "
46.	Helena Strachova	"	9. IV. 1928.	V. kl.	" "
47.	Vladislavs Butrimis	"	10. X. 1926.	V. kl.	Liepājas 6. pamatsk.
48.	Ausma Pētermane	"	9. X. 1926.	IV. kl.	" "
49.	Benita Meiera	"	30. VII. 1931.	I. kl.	" "
50.	Daina Zariņa	"	.....	Pr. kl.	Liepājas 7. pamatsk.
51.	Austra Saulesleine	"	30. III. 1928.	V. kl.	Liepājas 8. pamatsk.
52.	Ausma Saulesleine	"	4. II. 1930.	III. kl.	" "
53.	Normunds Stengrēvics	"	9. V. 1930.	III. kl.	" "
54.	Aina Upe	"	30. VI. 1927.	V. kl.	" "
55.	Regina Vītola	"	.....	III. kl.	" "
56.	Tāļivaldis Vītols	"	3. VIII. 1927.	V. kl.	" "
57.	Zigurds Zariņš	"	23. VI. 1930.	III. kl.	" "
58.	Benita Zvejniece	"	30. VII. 1930.	III. kl.	" "
59.	Anna Kārcliņa	"	12. IX. 1931.	I. kl.	Priekules pils. pam.
60.	Jānis Kārcliņš	"	4. VIII. 1929.	II. kl.	

LIEPĀJAS APRIŅKA PAGASTOS:

61.	Gunārs Banga	dzim.	26. V. 1925.	VI. kl.	Aizvīķu pag. pamatsk.
62.	Zeltīte Banga	"	21. II. 1928.	IV. kl.	" " "
63.	Tāļivaldis Eidiņš	"	17. II. 1928.	V. kl.	" " "
64.	Austra Kļava	"	5. X. 1927.	V. kl.	" " "
65.	Anna Gaidže	"	15. V. 1931.	I. kl.	Asītes pag. pamatsk.
66.	Valija Gaidže	"	9. XI. 1927.	III. kl.	" " "
67.	Lidija Kuršinska	"	22. II. 1931.	II. kl.	" " "
68.	Velta Kuršinska	"	11. I. 1933.	I. kl.	" " "
69.	Velta Ranga	"	8. XI. 1928.	III. kl.	" " "
70.	Arnolds Vītols	"	7. X. 1924.	VI. kl.	" (apc. un aizv.)
71.	Haralds Brizga	"	9. I. 1929.	IV. kl.	Bārtas pag. pamatsk.
72.	Jānis Birziņš	"	18. XI. 1926.	VI. kl.	Bunkas pag. pamatsk.
73.	Jānis Namnieks	"	10. V. 1927.	VI. kl.	" " "
74.	Kārlis Namnieks	"	30. VI. 1929.	IV. kl.	" " "
75.	Jānis Čeksters	"	26. V. 1928.	V. kl.	Embūtes pag. pamat.
76.	Livija Čeksters	"	25. VII. 1932.	I. kl.	" " "
77.	Dagmāra Arke	"	15. XI. 1932.	I. kl.	Ezeres pag. Zaņas sk.
78.	Livija Kopštāla	"	..... 1934.	Pr. kl.	Gaviezes pag. pamat.
79.	Tāļivaldis Kopštāls	"	29. IX. 1928.	V. kl.	" " "

80. Ausma Feldmane	dzim.	25. III. 1929.	III. kl.	Kalētu pag. pamatsk.
81. Imants Feldmanis	"	28. I. 1931.	I. kl.	" " "
82. Jānis Piziks	"	25. IX. 1929.	III. kl.	" " "
83. Lonija Sedola	"	26. XII. 1927.	V. kl.	" " "
84. Vera Sedola	"	17. X. 1926.	V. kl.	" " "
85. Visvaldis Sedols	"	18. III. 1931.	I. kl.	" " "
86. Astrīde Kalmīte	"	16. IV. 1932.	I. kl.	Medzes-Kapsedas pm.
87. Dzidra Kalmīte	"	25. IX. 1925.	V. kl.	" "
88. Rita Kazerause	"	17. IX. 1931.	I. kl.	" "
89. Spodra Kazerause	"	17. IX. 1932.	I. kl.	" "
90. Livija Bumbule	"	25. XII. 1930.	II. kl.	Nīcas pag. pamatsk.
91. Vilma Bumbule	"	19. VIII. 1924.	VI. kl.	" " "
92. Mirdza Disterhefte	"	23. III. 1928.	IV. kl.	Rāvas pag. pamatsk.
93. Natalija Disterhefte	"	18. III. 1926.	V. kl.	" " "
94. Alma Ģīga	"	28. II. 1929.	IV. kl.	Rucavas-Geistautu pm.
95. Vilnis Ģīga	"	24. VII. 1932.	I. kl.	" "
96. Imants Brušvīts	"	27. II. 1929.	V. kl.	Rucavas pag. pamatsk.
97. Ausma Jaunciema	"	3. II. 1928.	IV. kl.	" " "
98. Ilma Jaunciema	"	28. II. 1931.	II. kl.	" " "
99. Elita Treide	"	18. XI. 1927.	V. kl.	" " "
100. Laimdota Laure	"	12. IV. 1930.	III. kl.	Tāšu pag. pamatskola
101. Vitauts Lauris	"	12. XI. 1925.	V. kl.	" " "
102. Mirdza Reinholde	"	31. X. 1926.	VI. kl.	" " "
103. Elmars Valters	"	30. V. 1929.	I. kl.	Vaiņodes pag. pamat.
104. Kristaps Kalče	"	10. IV. 1931.	II. kl.	Vērgaļu pag. pamatsk.
105. Gaida Vidiņa	"	9. IV. 1926.	VI. kl.	" " "
106. Māra Zeima	"	7. III. 1933.	I. kl.	" " "
107. Gunārs Toms	"	3. X. 1929.	IV. kl.	Virgas pag. pamatsk.
108. Rita Toma	"	30. IX. 1931.	I. kl.	" " "
109. Uldis Toms	"	11. VI. 1928.	IV. kl.	" " "
110. Valda Štokmane	"	30. XI. 1933.	I. kl.	Ziemupes pag. pamat.

AIZPUTES APRINĶA PILSĒTĀS:

1. Alfrēds Grundmanis	dzim.	20. IX. 1927.	V. kl.	Aizputes pils. pamat.
2. Vija Hertele	"	28. V. 1928.	V. kl.	" " "
3. Ilgvars Jirgenšons	"	11. VI. 1930.	II. kl.	" " "
4. Ojārs Neiburgs	"	7. IV. 1929.	III. kl.	" " "

AIZPUTES APRINĶA PAGASTOS:

5. Ilgvars Hertelis	dzim.	31. V. 1932.	II. kl.	Aizputes pag. pamatsk.
6. Gunārs Lulle	"	14. VIII. 1932.	I. kl.	" " "
7. Velta Zemgale	"	1. VIII. 1931.	I. kl.	" " "
8. Valdis Cīrulis	"	11. III. 1930.	II. kl.	Alsungas pag. pamat.
9. Imants Ezernieks	"	21. II. 1926.	VI. kl.	" " "
10. Eduards Klūģis	"	3. IX. 1929.	IV. kl.	" " "
11. Gunārs Klūģis	"	6. XI. 1932.	II. kl.	" " "
12. Ilga Klūģe	"	23. IV. 1931.	II. kl.	" " "
13. Jānis Asītis	"	4. I. 1934.	Pr. kl.	Apriķu pag. pamatsk.
14. Jānis Reinholds	"	25. VI. 1932.	II. kl.	" " "
15. Pēteris Reinholds	"	30. I. 1929.	IV. kl.	" " "
16. Voldemars Kaltenieks	"	19. XI. 1929.	III. kl.	Basu pag. pamatskola
17. Lucija Šice	"	23. IX. 1928.	IV. kl.	" " "
18. Ausma Štromberga	"	3. IV. 1931.	II. kl.	" " "
19. Alfrēds Mūrnieks	"	29. VII. 1930.	II. kl.	Dunalkas pag. pamat.
20. Voldemārs Stabulnieks	"	15. III. 1925.	V. kl.	" " "
21. Laimons Ernests	"	29. X. 1930.	III. kl.	Dzērvēs-Cīravas pm.
22. Visvaldis Lejnieks	"	14. IV. 1928.	VI. kl.	" "
23. Olivija Strazdiņa	"	17. II. 1931.	III. kl.	" "
24. Astra Krieva	"	9. X. 1930.	III. kl.	Gudenieku pag. pam.
25. Elza Kalēja	"	24. IX. 1925.	V. kl.	Kalvenes pag. pamat.
26. Arvīds Reichenbachs	"	18. II. 1928.	IV. kl.	" " "
27. Velta Reichenbacha	"	25. VIII. 1925.	VI. kl.	" " "
28. Eriks Ozoliņš	"	13. X. 1926.	VI. kl.	Kazdangas pag. pam.
29. Laimons Ozoliņš	"	14. X. 1924.	VI. kl.	" " "
30. Elmars Malks	"	26. VIII. 1932.	I. kl.	" " "
31. Tālivaldis Malks	"	1. VI. 1931.	II. kl.	" " "
32. Ivars Priednieks	"	10. X. 1932.	II. kl.	" " "
33. Jānis Priednieks	"	1. V. 1933.	I. kl.	" " "
34. Dzidra Alksne	"	1. IV. 1930.	II. kl.	Klosteres pag. pamat.
35. Erna Alksne	"	26. XII. 1928.	IV. kl.	" " "
36. Aina Birzniece	"	1. XII. 1929.	III. kl.	" " "
37. Aivars Birznieks	"	8. XI. 1933.	Pr. kl.	" " "
38. Gunārs Birznieks	"	2. I. 1932.	Pr. kl.	" " "
39. Arnolds Porietis	"	10. V. 1927.	IV. kl.	" " "
40. Ilga Poriete	"	24. XI. 1930.	II. kl.	" " "
41. Miervaldis Porietis	"	8. VI. 1926.	VI. kl.	" " "
42. Kristaps Tomšēvics	"	12. XI. 1931.	I. kl.	" " "
43. Milda Tomšēvica	"	14. VII. 1927.	V. kl.	" " "
44. Voldemārs Bumbiers	"	4. XII. 1924.	VI. kl.	Lažas pag. pamatsk.
45. Malda Priede	"	10. IV. 1927.	VI. kl.	" " "

46.	Velta Štrause	dzim.	6. III. 1931.	I. kl.	Lažas pag. pamatsk.
47.	Laimonis Frickauss	"	22. X. 1927.	V. kl.	Nīkrāces pag. pamat.
48.	Melita Petrovska	"	15. I. 1930.	III. kl.	" " "
49.	Vija Redliha	"	10. II. 1929.	III. kl.	" " "
50.	Fricis Birznieks	"	14. XII. 1928.	II. kl.	Rudbāržu pag. pam.
51.	Jānis Birznieks	"	15. VIII. 1927.	IV. kl.	" " "
52.	Aina Grīnberga	"	21. I. 1929.	IV. kl.	" " "
53.	Gunārs Grīnbergs	"	27. IV. 1931.	II. kl.	" " "
54.	Nora Grīnberga	"	5. V. 1933.	I. kl.	" " "
55.	Kārlis Adolfs	"	5. X. 1926.	VI. kl.	Sakas-Pāvilostas pm.
56.	Arnolds Klāvsons	"	28. VI. 1927.	VI. kl.	" "
57.	Kārlis Ozoliņš	"	28. I. 1926.	VI. kl.	" "
58.	Dzidra Rudzīte	"	10. X. 1926.	V. kl.	" "
59.	Melvija Rudzīte	"	15. III. 1933.	I. kl.	" "
60.	Osvalds Rudzītis	"	6. IX. 1925.	VI. kl.	" "
61.	Jānis Tērauds	"	21. IX. 1927.	III. kl.	" "
62.	Visvaldis Tērauds	"	12. XI. 1926.	VI. kl.	" "
63.	Edmonds Klāvsons	"	11. VII. 1930.	II. kl.	Sakas pag. pamatsk.
64.	Mudra Klāvšone	"	30. V. 1932.	I. kl.	" " "
65.	Alberts Zemurbējs	"	5. I. 1933.	I. kl.	Sieksātes pag. I. pak.
66.	Arnolds Zemurbējs	"	5. I. 1933.	I. kl.	" " "
67.	Līne Grence	"	17. VII. 1925.	IV. kl.	Ulmales pag. pamat.
68.	Alberts Ozoliņš	"	29. XI. 1932.	Pr. kl.	" " "
69.	Eduards Ozoliņš	"	29. XI. 1932.	Pr. kl.	" " "
70.	Alberts Rungēvics	"	11. IV. 1932.	Pr. kl.	" " "
71.	Jānis Rungēvics	"	18. XII. 1928.	III. kl.	" " "
72.	Marija Rungēvica	"	1. I. 1930.	III. kl.	" " "
73.	Arvīds Vārpiņš	"	7. III. 1931.	II. kl.	" " "
74.	Ilga Mātera	"	24. II. 1929.	IV. kl.	Valtaiķu-Laidu pam.
75.	Liliana Roze	"	17. VIII. 1932.	I. kl.	" " "
76.	Arturs Zemurbējs	"	20. X. 1928.	V. kl.	" " "
77.	Vilnis Zīdars	"	9. VI. 1927.	V. kl.	" " "

VENTSPILS APRIŅKA PILSĒTĀS:

1.	Imants Dobējs	dzim.	26. X. 1932.	I. kl.	Piltenes pils. pamat.
2.	Marta Dobēja	"	.....	III. kl.	" " "
3.	Tāļivaldis Dobējs	"	5. VII. 1930.	II. kl.	" " "
4.	Benita Bērziņa	"	10. IV. 1931.	I. kl.	Ventspils pils. I. pam.
5.	Vizma Eglīte	"	6. XI. 1929.	III. kl.	" " "
6.	Guna Kārklīņa	"	18. V. 1930.	II. kl.	" " "
7.	Zigrīda Kilarta	"	4. XII. 1930.	II. kl.	" " "

8. Laima Štelbauma	dzim.	26. VI. 1930.	II. kl.	Ventspils pils. I. pam.
9. Jānis Tenne	"	13. VI. 1932	Pr. kl.	" " "
10. Gustavs Tīrums	"	11. XI. 1930.	II. kl.	" " "
11. Helmi Hemiņš	"	..... 1929.	III. kl.	Ventspils pils. 2. pam.
12. Vitolds Hemiņš	"	..... 1931.	I. kl.	" " "
13. Lidiņa Asare	"	2. IV. 1926.	VI. kl.	Ventspils pils. 3. pam.
14. Jānis Deselis	"	19. XII. 1927.	III. kl.	" " "
15. Zigfrīds Deselis	"	31. XII. 1928.	IV. kl.	" " "
16. Benita Lode	"	.....	.....	" (aizv. no vas. kol.)
17. Ivars Audze	"	8. VIII. 1928.	VI. kl.	Ventspils pils. 5. pam.
18. Zigrīda Audze	"	18. XII. 1928.	IV. kl.	" " "
19. Benita Ciemiņa	"	21. XII. 1932	Pr. kl.	" " "
20. Mirdza Danne	"	5. VIII. 1931.	II. kl.	" " "
21. Vitauds Lasmanis	"	13. XII. 1928.	III. kl.	" " "
22. Egils Puškēvics	"	22. IV. 1931.	II. kl.	" " "
23. Ilgvars Puškēvics	"	12. II. 1933.	Pr. kl.	" " "
24. Emīlija Renkeviča	"	26. XII. 1929.	I. kl.	" " "
25. Leons Renkevičs	"	14. VII. 1928.	IV. kl.	" " "
26. Valda Rubene	"	13. II. 1930.	III. kl.	" " "
27. Laimons Vinovskis	"	23. XI. 1925.	V. kl.	" " "
28. Aleksandrs Zīlnieks	"	17. IV. 1930.	III. kl.	" " "
29. Dzintars Zīlnieks	"	31. X. 1928.	V. kl.	" " "
30. Zigurds Zīlnieks	"	27. XI. 1932.	Pr. kl.	" " "

VENTSPILS APRINĶA PAGASTOS:

31. Ausma Altmane	dzim.	9. II. 1931.	II. kl.	Ances pag. pamatsk.
32. Liliņa Zalcmane	"	... I. 1932.	Pr. kl.	" " "
33. Rita Zalcmane	"	... VI. 1933.	Pr. kl.	" " "
34. Krišjānis Akmens	"	11. IV. 1928.	III. kl.	Dundagas pag. pam.
35. Rasma Sila	"	2. XII. 1926.	V. kl.	" " "
36. Ausma Strazdiņa	"	29. VIII. 1931.	II. kl.	" " "
37. Imants Strazdiņš	"	2. IX. 1928.	III. kl.	" " "
38. Eduards Ludbergs	"	26. V. 1932.	I. kl.	Dundagas-Ģibzdes pm.
39. Kārlis Kārklīšs	"	24. XI. 1928.	III. kl.	Dundagas-Kaļķu pam.
40. Zelma Kārklīņa	"	21. VII. 1929.	III. kl.	" " "
41. Ilga Grīnvalda	"	..... 1932.	I. kl.	Dundagas-Kolkas pm.
42. Getrude Berkeviča	"	20. X. 1932.	I. kl.	Dundagas-Nevejas
43. Jānis Sils	"	19. I. 1931.	I. kl.	" "
44. Jānis Vanags	"	4. VII. 1930.	II. kl.	Dundagas-Vīdales pm.
45. Edgars Grīslis	"	I. VI. 1927.	III. kl.	Mazirbes pag. pamat.
46. Ernests Grīslis	"	1. VI. 1927.	III. kl.	" " "

47. Vilnis Ūdriņš	dzim.	5. VII. 1930.	II. kl.	Mazirbes pag. pamat.
48. Lelde Vidīņa	"	12. V. 1932.	II. kl.	" " "
49. Modriņš Šenbergs	"	12. III. 1927.	V. kl.	Popes pag. pamatsk.
50. Eriks Ozoliņš	"	8. XII. 1932.	Pr. kl.	Puzes pag. I. pak. pam.
51. Imants Ozoliņš	"	31. V. 1930.	II. kl.	" " " "
52. Aldona Kajaka	"	25. V. 1932.	I. kl.	Ugāles pag. I. pak. pm.
53. Ivars Orniņš	"	12. IV. 1929.	III. kl.	" " "
54. Hilda Hermansone	"	21. VIII. 1931.	II. kl.	Usmas pag. pamatsk.
55. Olģerts Niedre	"	23. I. 1928.	III. kl.	Užavas-Sarnātes pam.
56. Vilma Niedre	"	16. I. 1931.	I. kl.	" " "
57. Imants Bergmanis	"	4. XI. 1927.	IV. kl.	Vārves pag. pamatsk.
58. Rita Bergmane	"	28. XI. 1929.	III. kl.	" " "
59. Reim. Reiteris	"	26. XI. 1927.	VI. kl.	" " "
60. Guntis Beķeris	"	5. V. 1934.	I. kl.	Ventas pag. pamatsk.
61. Melita Krūmiņa	"	3. IV. 1928.	III. kl.	" " "
62. Imants Lācis	"	6. III. 1929.	IV. kl.	" " "
63. Lidiņa Freiberga	"	17. IX. 1926.	IV. kl.	Zlēku pag. pamatsk.

KULDĪGAS APRIŅKA PILSĒTĀS:

1. Gunārs Zembiņš	dzim.	3. X. 1927.	III. kl.	Kuldīgas pils. 1. pam.
2. Elga Aizstraute	"	2. VI. 1926.	IV. kl.	Kuldīgas pils. 2. pam.
3. Hilda Ansone	"	21. I. 1929.	III. kl.	" " "
4. Juris Grosmanis	"	4. V. 1932.	I. kl.	" " "
5. Gunārs Pantelējevs	"	2. V. 1931.	I. kl.	" " "
6. Gunārs Brauns	"	14. II. 1928.	V. kl.	Saldus pils. pamatsk.

KULDĪGAS APRIŅKA PAGASTOS:

7. Edvīns Ābele	dzim.	28. V. 1927.	VI. kl.	Cieceres pag. pamat.
8. Ināra Ābele	"	.....	Pr. kl.	" " "
9. Valentīns Ābele	"	25. V. 1926.	VI. kl.	" " "
10. Silvija Baldiņa	"	30. IV. 1930.	III. kl.	" " "
11. Vilma Kilēvica	"	7. IV. 1926.	VI. kl.	" " "
12. Valda Rubule	"	1. IV. 1932.	I. kl.	" " "
13. Edgars Ābele	"	4. XI. 1931.	I. kl.	Cieceres I. pak. pam.
14. Egils Baldiņš	"	4. X. 1933.	Pr. kl.	" " "
15. Gunārs Krecers	"	6. VI. 1928.	IV. kl.	Gaiķu pag. pamatsk.
16. Ingrīda Krecera	"	..... 1930.	II. kl.	" " "
17. Daina Riekstiņa	"	30. VI. 1929.	III. kl.	" " "
18. Zigurds Riekstiņš	"	10. IV. 1928.	IV. kl.	" " "

19.	Alfrēds Zorenbergs	dzim.	19. VII. 1929.	III. kl.	Ivandes pag. pamat.
20.	Ilmars Zorenbergs	"	25. IX. 1931.	I. kl.	" " "
21.	Tedis Barons	"	21. XII. 1931.	I. kl.	Kabiles pag. pamatsk.
22.	Skaidrīte Eglāja	"	6. IV. 1929.	III. kl.	" " "
23.	Zeltīte Eglāja	"	18. X. 1932.	I. kl.	" " "
24.	Gunārs Fīlholds	"	22. I. 1927.	VI. kl.	" " "
25.	Biruta Vāvere	"	25. IV. 1931.	I. kl.	" " "
26.	Dzidra Vāvere	"	3. XI. 1927.	V. kl.	" " "
27.	Godvars Vāvere	"	4. XI. 1926.	V. kl.	" " "
28.	Skaidrīte Vāvere	"	6. IV. 1929.	III. kl.	" " "
29.	Anna Valdmane	"	13. VII. 1930.	III. kl.	Kuldīgas pag. I. pak.
30.	Matilde Valdmane	"	28. I. 1928.	IV. kl.	" " "
31.	Austra Grīnberga	"	27. VI. 1930.	III. kl.	Kurmales pag. pam.
32.	Rasma Kinstlera	"	20. X. 1927.	V. kl.	Kursīšu pag. pamat.
33.	Aldona Druvaskalna	"	18. VI. 1927.	V. kl.	Lutriņu pag. pamat.
34.	Zigfrīda Druvaskalna	"	23. V. 1929.	III. kl.	" " "
35.	Irma Gūtmane	"	27. IX. 1927.	VI. kl.	" " "
36.	Austra Hartmane	"	14. X. 1926.	VI. kl.	" " "
37.	Dzidra Jansona	"	29. V. 1931.	II. kl.	" " "
38.	Velta Jansona	"	4. XI. 1926.	VI. kl.	" " "
39.	Arnolds Zvirgzds	"	10. XII. 1927.	IV. kl.	" " "
40.	Elvīra Zvirgzda	"	7. IV. 1929.	IV. kl.	" " "
41.	Ilmārs Zavickis	"	1. II. 1934.	Pr. kl.	Lutriņu I. pak. pamat.
42.	Edvīna Bergmane	"	.....	.....	Padures pag. pamat.
43.	Zenta Bergmane	"	.....	.....	" " "
44.	Arturs Ķēniņš	"	5. I. 1929.	IV. kl.	Pampāļu pag. pamat.
45.	Edmunds Labrencis	"	14. IV. 1927.	IV. kl.	" " "
46.	Arvīds Grīnbergs	"	..... 1933.	Pr. kl.	Planīcas-Zaļumnieku
47.	Biruta Grīnberga	"	30. VII. 1931.	II. kl.	" "
48.	Dzidra Grīnberga	"	23. III. 1930.	II. kl.	" "
49.	Gunārs Grīnbergs	"	..... 1934.	Pr. kl.	" "
50.	Magnuss Grīnbergs	"	1. IX. 1932.	Pr. kl.	" "
51.	Aleksandrs Cimermanis	"	6. III. 1929.	IV. kl.	Raņķu pag. pamatsk.
52.	Edīte Cimermane	"	15. III. 1928.	III. kl.	" " "
53.	Harijs Cimermanis	"	19. IV. 1931.	I. kl.	" " "
54.	Laimons Cimermanis	"	7. V. 1931.	I. kl.	" " "
55.	Leons Cimermanis	"	6. XII. 1926.	VI. kl.	" " "
56.	Voldemārs Cimermanis	"	24. VI. 1927.	III. kl.	" " "
57.	Arnolds Freijs	"	1. XI. 1931.	I. kl.	" " "
58.	Velta Braznovska	"	8. VIII. 1929.	IV. kl.	Saldus pag. I. pak. pm.
59.	Lilija Grābanta	"	25. XI. 1927.	IV. kl.	Skrundas pag. pamat.
60.	Rasma Jansone	"	11. XII. 1927.	VI. kl.	" " "

61. Roberts Jansons	dzim.	10. VIII. 1932.	I. kl.	Skrundas pag. pamat.
62. Ruta Jansone	"	19. X. 1929.	V. kl.	" " "
63. Visvaldis Kleinbergs	"	22. IX. 1925.	VI. kl.	" " "
64. Imants Stepe	"	30. XI. 1927.	III. kl.	" " "
65. Harijs Lieģis	"	7. VII. 1931.	I. kl.	Skrundas ciema pam.
66. Ilmars Loms	"	16. VI. 1927.	V. kl.	" " "
67. Laimons Vanags	"	10. XII. 1928.	IV. kl.	" " "
68. Voldemārs Zīrups	"	7. XII. 1925..	VI. kl.	" " "
69. Velta Roze	"	13. III. 1931.	I. kl.	Skrundas I. pak. pam.
70. Anna Ruska	"	18. I. 1932.	I. kl.	" " "
71. Vilnis Freibergs	"	21. II. 1926.	VI. kl.	Snēpeles pag. pamat.
72. Vera Peniķe	"	3. XI. 1929.	IV. kl.	Turlavas pag. pamat.
73. Zenta Peniķe	"	7. I. 1933.	Pr. kl.	" " "
74. Silvija Rozentālberga	"	8. VI. 1933.	Pr. kl.	" " "
75. Jānis Broks	"	12. XI. 1928.	V. kl.	Vārmes pag. pamatsk
76. Zigurds Kūlmanis	"	24. XII. 1926.	VI. kl.	" " "
77. Anna Tinte	"	20. XI. 1930.	I. kl.	Vārmes-Dūru pamat.
78. Imants Tinte	"	30. XI. 1931.	I. kl.	" " "
79. Gunārs Dabiņš	"	12. IV. 1931.	II. kl.	Vārmes-Šķēdes pam.
80. Jānis Šēnbergs	"	18. IV. 1928.	IV. kl.	Zvārdes pag. pamat.

TALSU APRINĶA PILSĒTĀS:

1. Andris Briedis	dzim.	22. IV. 1933.	Pr. kl.	Kandavas Mīlenbacha
2. Armenijs Eimanis	"	23. IX. 1928.	III. kl.	" "
3. Bella Eimane	"	2. III. 1932	Pr. kl.	" "
4. Rūta Kļaviņa	"	30. V. 1929.	IV. kl.	" "
5. Teobalds Birznieks	"	..... 1927.	II. kl.	Talsu pils. pamatsk.
6. Daina Braunfelde	"	1. X. 1928.	IV. kl.	" " "
7. Tālmanis Braunfelds	"	26. V. 1930.	II. kl.	" " "
8. Biruta Dunkele	"	11. VI. 1927.	VI. kl.	" " "
9. Klāra Dunkele	"	2. VII. 1931.	II. kl.	" " "
10. Aina Ivāne	"	2. XII. 1926.	V. kl.	" " "
11. Ivars Kalnājs	"	24. VI. 1930.	II. kl.	" " "
12. Arnolds Lancmanis	"	7. I. 1926.	VI. kl.	" " "
13. Tālriņš Platbārdis	"	24. V. 1927.	III. kl.	" " "
14. Leons Eimanis	"	16. IV. 1932.	I. kl.	Talsu valsts pamat.
15. Astrīda Freidenfelda	"	28. V. 1931.	Pr. kl.	" " "
16. Gunārs Freimanis	"	2. II. 1928.	IV. kl.	" " "
17. Vilis Frišfelds	"	28. V. 1931.	II. kl.	" " "
18. Dzintars Kaijgars	"	7. III. 1930.	II. kl.	" " "
19. Austrā Rītere	"	5. III. 1928.	V. kl.	" " "

20. Inese Veilande	dzim.	8. X. 1929.	III. kl.	Talsu valsts pamat.
21. Vilis Vizbulis	"	10. VIII. 1926.	IV. kl.	" " "
22. Ilga Ekendorfa	"	11. IV. 1931.	I. kl.	Valdemārpils pamat.
23. Ilga Mazapša	"	18. I. 1928.	V. kl.	" "
24. Roberts Mazapšs	"	7. V. 1925.	VI. kl.	" "

TALSU APRINĶA PAGASTOS:

25. Aldis Ansabergs	dzim.	6. III. 1928.	V. kl.	Ārlavas pag. Poperv.
26. Ralfs Gerhards	"	9. I. 1933.	I. kl.	" " "
27. Ruta Gerharda	"	26. XII. 1926.	V. kl.	" " "
28. Helmutš Prāņģe	"	7. V. 1926.	VI. kl.	" " "
29. Marija Prāņģe	"	29. XI. 1924.	VI. kl.	" " "
30. Andris Graudiņš	"	22. XII. 1930.	III. kl.	Ārlavas-Pūņu pamat.
31. Marga Dzelme	"	7. III. 1931.	I. kl.	Laidzes pag. pamatsk.
32. Mirdza Dzelme	"	31. X. 1926.	VI. kl.	" " "
33. Vitauts Dzinters	"	16. IV. 1930.	III. kl.	" " "
34. Velta Bertulsonē	"	11. VIII. 1926.	V. kl.	Laucienes pag. pamat.
35. Viesturs Bertulsons	"	21. IV. 1928.	IV. kl.	" " "
36. Ernests Lasmanis	"	13. III. 1931.	II. kl.	Laucienes-Dzedru pm.
37. Austra Štuma	"	25. V. 1928.	IV. kl.	" "
38. Edgars Švēde	"	2. V. 1927.	V. kl.	Lībagu pag. pamatsk.
39. Ausma Freiberga	"	15. XI. 1930.	II. kl.	Mērsraga pag. pamat.
40. Valija Freiberga	"	7. III. 1932.	I. kl.	" " "
41. Aldis Baumanis	"	17. III. 1931.	I. kl.	Nogales pag. pamat.
42. Vilnis Baumanis	"	2. XII. 1932.	I. kl.	" " "
43. Gaida Ķulle	"	28. XII. 1934.	Pr. kl.	Spāres pag. pamatsk.
44. Jānis Ķulle	"	4. IV. 1930.	II. kl.	" " "
45. Zigurds Ievkalns	"	16. VII. 1926.	VI. kl.	Stendes pag. pamatsk.
46. Hilda Jēkabsone	"	..... 1930.	II. kl.	Stendes-Cibuļu pam.
47. Imants Grīnbergs	"	22. III. 1931.	II. kl.	Strazdes pag. pamat.
48. Valdis Grīnbergs	"	8. IX. 1927.	IV. kl.	" " "
49. Andris Insbergs	"	20. X. 1928.	V. kl.	" " "
50. Ivars Insbergs	"	25. VII. 1930.	III. kl.	" " "
51. Aldona Grosvalda	"	7. I. 1929.	IV. kl.	Vandzenes pag. pam.
52. Egils Grosvalds	"	24. III. 1930.	III. kl.	" " "
53. Omula Grosvalda	"	29. VIII. 1927.	VI. kl.	" " "
54. Biruta Ulmane	"	21. V. 1930.	II. kl.	Virbu pag. I. pak. pam.
55. Jānis Ulmanis	"	..... 1932.	Pr. kl.	" " "
56. Fanija Jansone	"	5. X. 1928.	IV. kl.	Zentenes pag. pamat.
57. Biruta Ozoliņa	"	18. X. 1932.	Pr. kl.	Zentenes-Dursupes

TUKUMA APRINĶA PILSĒTĀS:

1. Vijolīte Āmera	dzim.	4. I. 1925.	VI. kl.	Tukuma pils. pamat.
2. Raimonds Andersons	"	11. X. 1931.	II. kl.	" " "
3. Dzidra Blumberga	"	9. I. 1929. .	III. kl.	" " "
4. Gunārs Eglītis	"	5. X. 1929.	V. kl.	" " "
5. Egons Felzenbergs	"	23. I. 1932.	I. kl.	" " "
6. Rita Jansone-Toma	"	25. XI. 1930.	II. kl.	" " "
7. Elga Kalēja	"	18. X. 1925.	VI. kl.	" " "
8. Adams Kreicbergs	"	30. III. 1928.	V. kl.	" " "
9. Silvija Kreicberga	"	31. XII. 1928.	IV. kl.	" " "
10. Lidija Meldere	"	12. VI. 1929.	IV. kl.	" " "
11. Valts Puriņš	"	19. XI. 1928.	IV. kl.	" " "
12. Milda Zīverte	"	15. IX. 1931.	II. kl.	" " "

Skolnieces V. Āmera un E. Kalēja aizvestas no darba vietas.

TUKUMA APRINĶA PAGASTOS:

13. Dzidra Ozola	dzim.	19. XII. 1932.	I. kl.	Aizupes-Variebas pm.
14. Rasma Ozola	"	20. V. 1929.	I. kl.	" "
15. Biruta Kupele	"	21. XII. 1929.	III. kl.	Blīdenes pag. pamat.
16. Augusts Grīnfelds	"	22. V. 1929.	III. kl.	Dzirčiema-Lamiņu pm.
17. Austra Grīnfelda	"	19. X. 1931.	I. kl.	" "
18. Velta Vincīņa	"	13. IV. 1931.	I. kl.	Grenču pag. pamatsk.
19. Kārlis Kronbergs	"	23. III. 1930.	II. kl.	Irlavas pag. pamatsk.
20. Imants Štelfs	"	28. IX. 1931.	I. kl.	" " "
21. Oskars Tilbergs	"	17. XII. 1925.	VI. kl.	" " "
22. Velta Tilberga	"	25. XI. 1928.	III. kl.	" " "
23. Kārlis Ulmanis	"	..... 1929.	III. kl.	Irlavas-Pētertāles pm.
24. Erika Freimane	"	24. XI. 1928.	IV. kl.	Jaunpils pag. pamat.
25. Inna Gulbe	"	1. IV. 1931.	III. kl.	" " "
26. Kārlis Gulbis	"	26. II. 1928.	V. kl.	" " "
27. Arija Bērtule	"	7. XI. 1928.	IV. kl.	Lestenes pag. pamat.
28. Biruta Bērtule	"	11. III. 1931.	I. kl.	" " "
29. Ilga Grandmane	"	12. II. 1930.	II. kl.	" " "
30. Dzidra Grīnhofa	"	18. VI. 1926.	V. kl.	Matkules pag. pamat.
31. Jautra Grīnhofa	"	27. VII. 1931.	I. kl.	" " "
32. Rita Zeilāra	"	20. II. 1933.	Pr. kl.	Praviņu pag. pamatsk.
33. Biruta Kalvēja	"	4. VI. 1928.	V. kl.	Pūres pag. pamatsk.
34. Daila Štrausa	"	24. IX. 1932.	I. kl.	Remtes pag. pamatsk.
35. Maiga Ozola	"	27. XII. 1929.	II. kl.	Sēmes pag. I. pak. pam.
36. Rita Ozola	"	28. XI. 1931.	I. kl.	" " "
37. Ausma Jākobsone	"	16. V. 1930.	II. kl.	Slampes pag. pamat.

38.	Rita Kalnaķivule	dzim.	20. II. 1931.	II. kl.	Slampes pag. pamat.
39.	Lauma Ķikule	"	5. VII. 1930.	II. kl.	" " "
40.	Ausma Ķemera	"	31. III. 1929.	III. kl.	Smārdes pag. pamat.
41.	Māra Ķemera	"	25. III. 1928.	V. kl.	" " "
42.	Sniedze Ķemera	"	17. XI. 1930.	II. kl.	" " "
43.	Vija Roze	"	26. IV. 1933.	Pr. kl.	" " "
44.	Ivars Virsaitis	"	2. X. 1928.	IV. kl.	" " "
45.	Ilgvars Ķenga	"	29. VII. 1932.	Pr. kl.	Struteles-Viesātu pm.
46.	E. Hofmanis-Upmanis	"	9. VII. 1931.	I. kl.	Tumes pag. pamatsk.
47.	Arnolds Jansons	"	12. III. 1928.	IV. kl.	Vānes pag. pamatsk.
48.	Hilda Jansone	"	13. X. 1926.	IV. kl.	" " "
49.	Artis Bušs	"	16. V. 1930.	III. kl.	Vecmoku pag. pamat.
50.	Vilnis Eglītis	"	22. VIII. 1933.	I. kl.	" " "
51.	Gunārs Melderis	"	15. IV. 1926.	V. kl.	Zebrenes pag. pamat.
52.	Vilnis Melderis	"	10. I. 1930.	II. kl.	" " "
53.	Gunārs Tomsons	"	13. IX. 1926.	IV. kl.	" " "
54.	Hilda Binava	"	11. VI. 1930.	III. kl.	Zemītes-Kukšu pam.
55.	Aina Auna	"	..... 1931.	I. kl.	Zemītes pag. pamat.
56.	Eduards Auns	"	..... 1930.	II. kl.	" " "
57.	Skaidrīte Freimane	"	..... 1931.	I. kl.	" " "

JELGAVAS APRINĶA PILSĒTĀS:

1.	Tāļivaldis Jankovskis	dzim.	9. VI. 1927.	IV. kl.	Dobeles pils. pamat.
2.	Spodra Kalniņa	"	11. VIII. 1926.	II. kl.	" " "
3.	Aivars Vārna	"	13. III. 1931.	I. kl.	" " "
4.	Arturs Surguns	"	20. VIII. 1925.	V. kl.	Jelgavas pils. 1. pam.
5.	Edmunds Surguns	"	26. VI. 1928.	III. kl.	" " "

Arturs un Edmunds Surguni aizvesti no vasaras kolonijas.

6.	Edīte Freifelda	"	20. VI. 1931.	I. kl.	Jelgavas pils. 2. pam.
7.	Aina Mīlgrāve	"	24. VI. 1929.	III. kl.	" " "
8.	Biruta Stalģe	"	1. VI. 1931.	II. kl.	" " "
9.	Vija Klinta	"	26. VIII. 1927.	IV. kl.	Jelgavas pils. 5. pam.
10.	Valters Šeibe	"	16. VI. 1930.	III. kl.	" " "
11.	Rasma Ozolāja	"	16. III. 1927.	V. kl.	Jelgavas skol. instit.

JELGAVAS APRINĶA PAGASTOS:

12.	Gunta Māska	dzim.	9. III. 1931.	II. kl.	Augstkalnes pag. pam.
13.	Ilgā Šteinberga	"	1. II. 1928.	V. kl.	Bērzes pag. pamatsk.
14.	Ludis Jaunsnīķeris	"	4. VIII. 1928.	IV. kl.	Bērzes-Mežinieku pm.
15.	Velta Jaunsnīķere	"	..... 1932.	I. kl.	" "

16. Viesturs Jaunsnikeris	dz.	17. VII. 1927.	IV. kl.	Bērzēs-Mežinieku pm.
17. Zigfrīds Viksnipš	"	4. XII. 1928.	III. kl.	Bukaišu pag. pamatsk.
18. Gundega Imare	"	20. X. 1928.	II. kl.	Dobeles-Bērzbeķes pm.
19. Vija Garoza	"	10. VII. 1931.	I. kl.	Elejas-Skursteņu pam.
20. Andris Gauja	"	13. II. 1931.	III. kl.	" " "
21. Jānis Gauja	"	17. VII. 1929.	IV. kl.	" " "
22. Māris Šotmanis	"	..... 1933.	Pr. kl.	" " "
23. Irma Baumanē	"	2. IV. 1928.	V. kl.	Jaunaucēs pag. pamat.
24. Jānis Baumanis	"	16. III. 1930.	III. kl.	" " "
25. Aivars Biernis	"	15. VI. 1925.	VI. kl.	Jaunsvirlaukas-Stalģen.
26. Jānis Biezbārdis	"	28. VII. 1932.	Pr. kl.	Jēkabnieku pag. pam.
27. Inārs Butans	"	21. XI. 1932.	I. kl.	Jēkabnieku-Uziņu pam.
28. Aivars Krūklis	"	16. IV. 1931.	II. kl.	Līvbērzēs pag. pamat.
29. Māra Krūkle	"	30. XII. 1929.	III. kl.	" " "
30. Gunārs Scille	"	16. VIII. 1932.	I. kl.	" " "
31. Alma Briekmanē	"	14. II. 1926.	IV. kl.	Lielaucēs pag. pamat.
32. Otto Briekmanis	"	19. II. 1933.	Pr. kl.	" " "
33. Arnolds Saldenieks	"	2. II. 1933.	I. kl.	Naudītes-Jaunsesavas
34. Jānis Goļevskis	"	21. XII. 1928.	V. kl.	Naudītes pag. pamatsk.
35. Vita Goļevska	"	6. III. 1931.	II. kl.	" " "
36. Marga Butkusa	"	12. III. 1933.	Pr. kl.	Penkules pag. pamat.
37. Ausma Hofmanē	"	6. IX. 1927.	VI. kl.	" " "
38. Maiga Hofmanē	"	26. IX. 1929.	IV. kl.	" " "
39. Imants Everts	"	7. I. 1930.	III. kl.	Rubas-Rozas pamatsk.
40. Eriks Biernis	"	4. XII. 1928.	IV. kl.	Salgales pag. I. pak. pm.
41. Zinaida Slokenberga	"	4. XI. 1927.	IV. kl.	Sesavas pag. pamatsk.
42. Astrīda Baumanē	"	1. I. 1934.	Pr. kl.	Sīpeles-Lustes pamat.
43. Lilija Baumanē	"	22. IV. 1932.	I. kl.	" " "
44. Rita Baumanē	"	12. IV. 1929.	II. kl.	" " "
45. Skaidrīte Hofmanē	"	6. X. 1928.	IV. kl.	Sņķeres pag. pamatsk.
46. Ivars Trans	"	19. V. 1929.	III. kl.	Svētes pag. pamatsk.
47. Jānis Kuplis	"	19. X. 1930.	III. kl.	" " "
48. Kārlis Kuplis	"	27. XI. 1933.	Pr. kl.	" " "
49. Irene Empele	"	2. XI. 1930.	III. kl.	Šķibes pag. pamatsk.
50. Maiga Ulmanē	"	23. XI. 1929.	IV. kl.	" " "
51. Edīte Maciņa	"	14. VI. 1932.	I. kl.	Vadakstes pag. pamat.
52. Leonards Ansons	"	27. XII. 1927.	IV. kl.	Vēcaucēs pag. pamat.
53. Jānis Avots	"	3. IV. 1931.	I. kl.	Vilces pag. pamatsk.
54. Rita Ceplīte	"	9. IX. 1926.	V. kl.	" " "
55. Valda Ceplīte	"	13. VI. 1928.	IV. kl.	" " "
56. Gunārs Helvigs	"	17. VIII. 1927.	V. kl.	" " "
57. Modris Helvigs	"	20. VIII. 1929.	III. kl.	Vilces-Ķīves pamatsk.

58. Edgars Niedre	dzim.	6. III. 1931.	I. kl.	Vilces-Ķīves pamatsk.
59. Vizma Rone	"	24. VIII. 1929.	IV. kl.	" " "
60. Jānis Gramkavs	"	18. I. 1926.	VI. kl.	Virčavas pag. pamatsk.
61. Arturs Kugelbergs	"	15. VIII. 1925.	II. kl.	" " "
62. Māra Pauļuka	"	1. X. 1928.	III. kl.	" " "

BAUSKAS APRINĶA PILSĒTĀS:

1. Arnis Audris	dzim.	1. V. 1929.	IV. kl.	Bauskas pils. pamatsk.
2. Valda Audre	"	28. X. 1931.	I. kl.	" " "
3. Inese Dūmiņa	"	29. V. 1929.	IV. kl.	" " "
4. Ivars Dūmiņš	"	6. III. 1932.	I. kl.	" " "
5. Ausma Treige	"	25. XI. 1928.	IV. kl.	" " "
6. Biruta Kūla	"	29. IX. 1928.	V. kl.	" " "
7. Ilga Suke	"	16. I. 1931.	Pr. kl.	" " "
8. Egils Vasariņš	"	13. XI. 1929.	III. kl.	" " "
9. Modris Vilniņš	"	13. XI. 1930.	III. kl.	" " "

BAUSKAS APRINĶA PAGASTOS:

10. Zigurds Kalējs	dzim.	10. XI. 1930.	III. kl.	Bārbeles pag. pamat.
11. Ilgvars Resnis	"	7. XI. 1929.	III. kl.	" " "
12. Miervaldis Sutra	"	27. III. 1926.	V. kl.	" " "
13. Mirdza Sutra	"	4. V. 1929.	III. kl.	" " "
14. Viesturs Sutra	"	16. V. 1930.	III. kl.	" " "
15. Rita Andreika	"	12. I. 1928.	VI. kl.	Bauskas pag. pamatsk.
16. Osvalds Ķīselis	"	26. XII. 1929.	II. kl.	" " "
17. Aleksis Ziemeļis	"	26. IX. 1925.	VI. kl.	" " "
18. Edgars Migla	"	11. III. 1932.	Pr. kl.	Ceraukstes-Griķu pm.
19. Maiga Migla	"	30. VIII. 1928.	IV. kl.	" "
20. Velta Treide	"	17. XI. 1927.	V. kl.	Islīces pag. pamatsk.
21. Oskars Linga	"	18. I. 1928.	III. kl.	" " "
22. Inta Mieleika	"	4. III. 1928.	IV. kl.	" " "
23. Jānis Ruķeris	"	22. VIII. 1927.	IV. kl.	" " "
24. Edvīns Betchers	"	24. X. 1929.	III. kl.	Jaunsaules pag. pam.
25. Eriks Zelmenis	"	9. VII. 1926.	VI. kl.	" "
26. Marta Pētersone	"	15. VII. 1926.	VI. kl.	Kurmenes pag. pamat.
27. Valerija Pētersone	"	23. VIII. 1930.	II. kl.	" " "
28. Mirdza Kaļķe	"	6. XI. 1928.	III. kl.	Kurmenes-Mūru pam.
29. Ingrida Frīdenberga	"	16. IX. 1929.	III. kl.	Mežotnes pag. pamat.
30. Aina Jansone	"	25. I. 1927.	V. kl.	" " "
31. Jānis Jansons	"	27. I. 1932.	Pr. kl.	" " "

32.	Jānis Krezevskis	dzim.	2. II. 1932.	I. kl.	Misas pag. I. pak. pam.
33.	Skaidrīte Krezevska	"	7. VIII. 1929.	IV. kl.	" " "
34.	Biruta Vilde	"	23. VIII. 1928.	IV. kl.	Panemūnes-Tunkunu pm.
35.	Gunta Vilde	"	2. VIII. 1934.	I. kl.	" "
36.	Mirdza Vilde	"	23. VI. 1927.	IV. kl.	" "
37.	Ilmārs Šalts	"	25. XII. 1931.	II. kl.	Panemūnes-Tervidānes
38.	Visvaldis Šalts	"	4. XI. 1934.	Pr. kl.	" "
39.	Indulis Bergmanis	"	30. VI. 1928.	V. kl.	Rundāles pag. pamatsk.
40.	Pēteris Lāvenieks	"	15. X. 1931.	II. kl.	" " "
41.	Skaidrīte Lāveniece	"	9. IX. 1927.	V. kl.	" " "
42.	Ansis Skujenieks	"	28. XII. 1927.	V. kl.	" " "
43.	Grieta Skujeniece	"	..... 1930.	III. kl.	" " "
44.	Aina Adiene	"	14. IV. 1930.	III. kl.	Rundāles I. pak. pamat.
45.	Andrejs Burkovskis	"	1. XI. 1927.	III. kl.	Skaistkalnes-Krusas
46.	Ludviga Bardzēviča	"	13. XII. 1927.	IV. kl.	Skaistkalnes pag. pam.
47.	Ilgvars Jēkabsons	"	28. V. 1931.	I. kl.	" " "
48.	Modriņš Jēkabsons	"	31. XII. 1927.	IV. kl.	" " "
49.	Brigita Mediņa	"	17. VI. 1928.	IV. kl.	" " "
50.	Elmars Meirenovs	"	2. XI. 1929.	I. kl.	" " "
51.	Jānis Strautnieks	"	26. VIII. 1926.	VI. kl.	" " "
52.	Anna Leitlanta	"	4. I. 1931.	I. kl.	Stelpes pag. pamatsk.
53.	Vija Reinharde	"	5. XI. 1929.	III. kl.	Svitenes pag. pamat.
54.	Maija Sirmbārde	"	22. V. 1928.	IV. kl.	" " "
55.	Velta Sirmbārde	"	15. VI. 1932.	I. kl.	" " "
56.	Biruta Strautniece	"	1. XII. 1927.	V. kl.	Taurkalnes pag. pam.
57.	Egils Priedītis	"	17. I. 1930.	IV. kl.	Taurkalnes-Mežvidu
58.	Ivars Priedītis	"	14. II. 1933.	II. kl.	" "
59.	Mirdza Lejniece	"	23. IX. 1927.	VI. kl.	Vecumnieku pag. pam.
60.	Jānis Neimanis	"	3. I. 1927.	IV. kl.	Vecsaules pag. pamat.
61.	Rita Rone	"	23. III. 1927.	VI. kl.	" " "
62.	Vilmars Vanags	"	10. V. 1930.	III. kl.	" " "
63.	Vizma Vanaga	"	20. XII. 1928.	IV. kl.	" " "
64.	Gunārs Ziemelis	"	3. IV. 1931.	I. kl.	" " "
65.	Uldis Sala	"	7. III. 1932.	I. kl.	Zālītes pag. pamatsk.

JĒKABPILS APRINĶA PILSĒTĀS:

1.	Aina Krastiņa	dzim.	11. I. 1931.	Pr. kl.	Gostiņu pils. pamatsk.
2.	Inta Krastiņa	"	21. II. 1933.	I. kl.	" " "
3.	Silvija Adama	"	24. VII. 1929.	IV. kl.	Jaunjelgavas pils. pm.
4.	Zigfrīds Butlēvičs	"	1. III. 1926.	VI. kl.	" "
5.	Mintauts Elsiņš	"	15. IX. 1928.	V. kl.	" "

6. Ilga Upīte	dzim.	11. V. 1930.	II. kl.	Jaunjelgavas pils. pm.
7. Skaidrīte Upīte	"	17. VI. 1931.	II. kl.	" "
8. Inta Broka	"	29. IV. 1926.	VI. kl.	Jēkabpils pils. pamat.
9. Īmars Knaģis	"	14. IV. 1926.	VI. kl.	" " "
10. Evalds Krūmiņš	"	6. IV. 1929.	IV. kl.	" " "
11. Oskars Krūmiņš	"	13. II. 1931.	I. kl.	" " "
12. Uldis Krūmiņš	"	28. V. 1932.	Pr. kl.	" " "
13. Richards Millers	"	18. X. 1931.	I. kl.	" " "
14. Edgars Potseps	"	29. XI. 1930.	III. kl.	" " "
15. Īmars Potseps	"	1. II. 1933.	Pr. kl.	" " "
16. Biruta Freidenfelda	"	2. VI. 1929.	IV. kl.	Krustpils pils. pamat.
17. Arija Mikjāne	"	15. X. 1929.	IV. kl.	" " "
18. Edgars Mikjānis	"	29. VI. 1928.	IV. kl.	" " "
19. Vladimirs Nesterovs	"	.....	VI. kl.	" " "
20. Jānis Siliņš	"	13. IV. 1927.	IV. kl.	" " "
21. Skaidra Siliņa	"	30. IV. 1925.	IV. kl.	" " "
22. Marija Spilve	"	23. X. 1927.	V. kl.	" " "
23. Maiga Zupe	"	9. V. 1929.	III. kl.	Pļaviņu pils. pamatsk.

JĒKABPILS APRINĶA PAGASTOS:

24. Rasma Zuzule	dzim.	29. XII. 1929.	III. kl.	Biržu-Vidsalas pam.
25. Aina Dārziņa	"	..... 1928.	IV. kl.	Mazzalves-Taurkalnes
26. Agejs Novikovs	"	..... 1932.	I. kl.	" "
27. J. Novikovs	"	..... 1927.	I. kl.	" "
28. Lazars Novikovs	"	..... 1934.	I. kl.	" "
29. Jānis Lazdovskis	"	8. VI. 1932.	Pr. kl.	Neretas pag. pamatsk.
30. Edgars Liepiņš	"	..... 1931.	II. kl.	Krustpils pag. pamat.
31. Vilnis Piņķis	"	12. XII. 1932.	I. kl.	" " "
32. Haralds Spilve	"	..... 1933.	Pr. kl.	Krustpils-Sūnu pam.
33. Saulcere Kukule	"	18. VII. 1928.	IV. kl.	Sēlpils pag. pamatsk.
34. Gunārs Nitcis	"	22. VII. 1930.	I. kl.	" " "
35. Dzidra Rusāne	"	13. II. 1926.	IV. kl.	" " "
36. Aina Stūre	"	19. VII. 1930.	II. kl.	Sērenes pag. pamatsk.
37. Jānis Tomāns	"	5. VII. 1930.	II. kl.	Slātes pag. pamatsk.
38. Līga Tomāne	"	20. IV. 1929.	III. kl.	" " "
39. Jānis Vaskis	"	16. II. 1932.	Pr. kl.	" " "
40. Līga Vaska	"	12. VII. 1930.	II. kl.	" " "
41. Jānis Lodiņš	"	.....	IV. kl.	Sunakstes pag. pamat.
42. Ilma Rošāne	"	1. V. 1926.	VI. kl.	" " "
43. Biruta Brēķe	"	16. XI. 1932.	Pr. kl.	Vārnavas pag. pamat.
44. Bruno Brēķis	"	11. X. 1929.	V. kl.	" " "

45. Laima Lejiņa	dzim.	11. XII. 1933.	Pr. kl.	Vārnavas pag. pamat.
46. Milda Lejiņa	"	6. II. 1929.	IV. kl.	" " "
47. Pēteris Lejiņš	"	27. VI. 1930.	II. kl.	" " "
48. Skaidrīte Lejiņa	"	22. XII. 1927.	V. kl.	" " "
49. Ingrida Veisa	"	22. V. 1927.	VI. kl.	" " "
50. Arnis Kalniņš	"	21. VI. 1928.	IV. kl.	Viesītes pag. pamatsk.
51. Elga Kalniņa	"	11. X. 1930.	II. kl.	" " "
52. Ināra Kalniņa	"	23. XI. 1931.	II. kl.	" " "
53. Valdis Kalniņš	"	29. VII. 1929.	IV. kl.	" " "
54. Rasma Kazāka	"	28. X. 1925.	VI. kl.	" " "
55. Skaidrīte Aparniece	"	4. XII. 1931.	II. kl.	Vīpes pag. pamatsk.
56. Visvaldis Aparnieks	"	12. XI. 1930.	II. kl.	" " "

ILŪKSTES APRIŅKA PILSĒTĀS:

1. Andulis Priede	dzim.	6. IV. 1933.	I. kl.	Ilūkstes valsts pamat.
2. Eriks Valdrums	"	1. V. 1933.	I. kl.	" " "
3. Imants Ribicks	"	..... 1929.	III. kl.	Subates valsts pamat.

ILŪKSTES APRIŅKA PAGASTOS:

4. Irma Brenčuka	dzim.	29. IV. 1928.	IV. kl.	Aknīstes valsts pam.
5. Erika Indāne	"	23. XII. 1931.	I. kl.	" " "
6. Alfrēds Krankalis	"	5. II. 1928.	IV. kl.	" " "
7. Ojars Laimiņš	"	..... 1932.	Pr. kl.	" " "
8. Visvaldis Laimiņš	"	11. IX. 1925.	V. kl.	" " "
A. Krankalis aizvests atsevišķi.				
9. Valija Sakne	"	21. IV. 1928.	V. kl.	Asares pag. pamatsk.
10. Zigfrīds Sakne	"	22. III. 1926.	V. kl.	" " "
11. Anna Nešpora	"	18. XII. 1928.	III. kl.	Dvietes pag. I. pak. pam.
12. Vitāls Nešpors	"	5. III. 1931.	II. kl.	" " " "
13. Jānis Ozols	"	16. XI. 1927.	III. kl.	Kurcuma I. pak. pam.
14. Voldemārs Ozols	"	27. VIII. 1930.	II. kl.	" " " "
15. Austra Kalvāne	"	7. VII. 1932.	I. kl.	Kurcuma-Meduma pm.
16. Juris Ķigurs	"	3. IV. 1931.	II. kl.	" "
17. Valentīne Ķigura	"	6. XII. 1927.	V. kl.	" "
18. Leonora Viļumsone	"	.....	I. kl.	Lašu pag. pamatskola
19. Jānis Mežancis	"	5. IX. 1929.	III. kl.	Raudas pag. pamatsk.
20. Lidija Asare	"	24. I. 1929.	IV. kl.	Rubenes-Dunavas pam.
21. Alma Skrejāne	"	18. X. 1925.	V. kl.	Rubenes pag. pamatsk.
22. Jānis Skrejāns	"	14. X. 1929.	II. kl.	" " "
23. Marta Skrejāne	"	1. VI. 1932.	Pr. kl.	" " "

24. Arvīds Salenieks	dzim.	..... 1931.	I. kl.	Salienas pag. pamatsk.
25. Bruno Salenieks	"	1. IV. 1927.	V. kl.	" " "
26. Mīlda Saleniece	"	6. X. 1924.	VI. kl.	" " "
27. Milda Apsalone	"	13. V. 1932.	I. kl.	Salienas-Lielbornas pm.
28. Richards Apsalons	"	4. I. 1930.	I. kl.	" "
29. Vilis Auzāns	"	21. VIII. 1926.	IV. kl.	Salienas I. pak. pamat.
30. Laimons Lapsa	"	26. IX. 1929.	III. kl.	" " "
31. Skaidrīte Lapsa	"	6. VII. 1928.	IV. kl.	" " "
32. Inta Dreiblate	"	..... 1932.	I. kl.	Susejas pag. pamatsk.
33. Jānis Teivāns	"	12. VIII. 1931.	I. kl.	Sventes pag. pamatsk.
34. Helena Teivāne	"	14. V. 1930.	II. kl.	" " "

Jānis un Helena Teivāni aizvesti no vasaras kolonijas.

DAUGAVPILS APRINĶA PILSĒTĀS:

1. Anatolijs Jančevskis	dzim.	.....	IV. kl.	Daugavpils pils. I. pam.
2. Viktors Jančevskis	"	.....	III. kl.	" " "
3. Adolfs Kūliņš	"	.....	VI. kl.	" " "
4. Helena Kūliņa	"	.....	IV. kl.	" " "
5. Hermans Spiridovskis	"	.....	II. kl.	" " "
6. Alfrēds Spiridovskis	"	.....	I. kl.	" " "

Alfrēds Spiridovskis aizvests atsevišķi.

7. Viktorija Augustāne	"	..... 1930.	III. kl.	Daugavpils 2. pamatsk.
8. Rita Balāma	"	..... 1929.	IV. kl.	" "
9. Rolands Balāms	"	..... 1930.	III. kl.	" "
10. Austra Birzgale	"	..... 1929.	III. kl.	" "
11. Jānis Birzgalis	"	..... 1933.	Pr. kl.	" "
12. Velta Birzgale	"	..... 1932.	I. kl.	" "
13. Ivonna Dzērve	"	..... 1930.	III. kl.	" "
14. Ilga Ezerniece	"	..... 1933.	I. kl.	" "
15. Regina Grišāne	"	..... 1929.	IV. kl.	" "
16. Gīta Irbīte	"	..... 1929.	II. kl.	" "
17. Irma Irbīte	"	..... 1931.	I. kl.	" "
18. Lidiņa Jansberga	"	..... 1931.	II. kl.	" "
19. Margrieta Jansone	"	..... 1929.	IV. kl.	" "
20. Ilmārs Krievāns	"	..... 1930.	III. kl.	" "
21. Jānis Leitis	"	..... 1930.	III. kl.	" "
22. Reinis Leitis	"	..... 1929.	IV. kl.	" "
23. Elga Lejiņa	"	..... 1929.	IV. kl.	" "
24. Zigrīda Lejiņa	"	..... 1928.	VI. kl.	" "
25. Beatrise Lielā	"	..... 1930.	II. kl.	" "
26. Jānis Ošups	"	..... 1929.	III. kl.	" "

27. Rute Skuja	dzim.	..... 1933.	I. kl.	Daugavpils 2. pamatsk.
28. Gertrude Švirkste	"	..... 1934.	Pr. kl.	" "
29. Eižens Timermanis	"	..... 1930.	III. kl.	" "
30. Marija Vidīņa	"	..... 1933.	I. kl.	" "
31. Anna Jurgeviča	"	..... 1933.	I. kl.	" (aizv. no vas. kol.)
32. Stefanija Jurgeviča	"	..... 1932.	I. kl.	" " "
33. Kārlis Kurmītis	"	..... 1929.	III. kl.	" " "
34. Valda Kurmīte	"	..... 1926.	VI. kl.	" " "
35. Leopolds Kursītis	"	..... 1926.	VI. kl.	" " "
36. Emīlija Veličko	"	..... 1926.	VI. kl.	" " "
37. Leons Veličko	"	..... 1929.	III. kl.	" " "
38. Jānis Vikse	"	..... 1926.	VI. kl.	" " "
39. Boriss Kuzņecovs	"	..... 1926.	VI. kl.	Daugavpils 3. pamatsk.
40. Antons Virbulis	"	..... 1929.	IV. kl.	" "
41. Vanda Virbule	"	..... 1927.	VI. kl.	" "

visi trīs skolēni aizvesti no vasaras kolonijas.

42. Elenora Filipoviča	"	20. VII. 1928.	III. kl.	Daugavpils 4. pamatsk.
43. Rolands Freifentāls	"	29. XI. 1927.	V. kl.	" "
44. Eiženiņa Romānova	"	13. X. 1929.	IV. kl.	" "
45. Elvīra Romānova	"	29. X. 1925.	VI. kl.	" "
46. Juris Romānovs	"	6. II. 1933.	Pr. kl.	" "
47. Klāra Romānova	"	13. VIII. 1931.	I. kl.	" "
48. Larisa Romānova	"	1. XII. 1926.	VI. kl.	" "
49. Zenta Uztica	"	9. X. 1932.	Pr. kl.	" "
50. Erna Zvejniece	"	16. X. 1930.	II. kl.	" "

E. Filipoviča aizvesta no sanatorijas.

51. Eduards Kokins	"	10. III. 1932.	Pr. kl.	Daugavpils 5. pamatsk.
52. Jānis Kokins	"	13. X. 1933.	Pr. kl.	" "
53. Ilja Zaicevs	"	30. III. 1933.	Pr. kl.	" "
54. Arturs Pākšāns	"	..... 1928.	IV. kl.	Livānu pils. pamatsk.
55. Gunārs Priede	"	16. XII. 1931.	I. kl.	" " "
56. Jānis Upenieks	"	4. XI. 1931.	I. kl.	" " "

DAUGAVPILS APRINĶA PAGASTOS:

57. Genadijs Austrums	dzim.	10. XI. 1926.	VI. kl.	Aglonas pag. pamatsk.
58. Eiženiņa Valaine	"	24. II. 1930.	IV. kl.	" " "
59. Anastasija Joksta	"	1. V. 1929.	V. kl.	Aglonas-Skudrīšu pam.
60. Vladislavs Joksts	"	..... 1933.	Pr. kl.	" " "
61. Pēteris Babris	"	19. VI. 1930.	III. kl.	Aizkalnes-Skudrenes pm.
62. Viktors Babris	"	2. VI. 1933.	Pr. kl.	" "
63. Eižens Arcimovičs	"	..... 1933.	I. kl.	Asūnes-Kairīšu pam.

64.	Pēteris Arcimovičs	dzim.	5. IV. 1931.	I. kl.	Asūnes-Kairīšu pam.
65.	Valentīna Arcimoviča	"	15. VII. 1929.	III. kl.	" " "
66.	Staņislava Kudiņa	"	8. V. 1927.	V. kl.	" " "
67.	Vikentijs Arcimovičs	"	20. III. 1925.	IV. kl.	Indras pag. pamatsk.
68.	Alīde Dombrovska	"	30. X. 1927.	V. kl.	" " "
69.	Nelliņa Dombrovska	"	..... 1930.	II. kl.	" " "
70.	Ilgvars Šalks	"	5. III. 1925.	VI. kl.	" " "
71.	Valdemārs Šalks	"	5. III. 1925.	VI. kl.	" " "
72.	Valerijs Šembelis	"	2. XII. 1926.	VI. kl.	" " "
73.	Evalds Babris	"	17. VII. 1926.	V. kl.	Kalupes-Amuļu pam.
74.	Adolfs Nautrāns	"	15. VIII. 1927.	IV. kl.	" " "
75.	Leontīne Nautrāne	"	13. V. 1928.	IV. kl.	" " "
76.	Regīna Nautrāne	"	3. V. 1925.	VI. kl.	" " "
77.	Broņislava Puđāne	"	..... 1931.	I. kl.	Kalupes pag. pamatsk.
78.	Antons Keišs	"	..... 1930.	III. kl.	" " "
79.	Helēne Čible	"	..... 1928.	IV. kl.	Kalupes-Verdiņu pam.
80.	Vihelmīne Čible	"	..... 1930.	II. kl.	" " "
81.	Vanda Rubene	"	29. VI. 1931.	II. kl.	Līksnas-Krievānu pm.
82.	Ģertrude Skrinda	"	15. IX. 1934.	Pr. kl.	" "
83.	Jānis Pākšāns	"	12. XI. 1931.	II. kl.	Līvānu-Birzaku pam.
84.	Elenora Grugule	"	2. VIII. 1933.	Pr. kl.	Līvānu-Ezeru pamat.
85.	Vitalijs Grugulis	"	2. XII. 1930.	II. kl.	" " "
86.	Adolfs Stikāns	"	18. I. 1932.	I. kl.	Līvānu-Nīcenieku pm.
87.	Raimonds Rinkins	"	.....	V. kl.	Preiļu-Gailīšu pam.
88.	Jānis Kononovs	"	..... 1922.	VII. kl.	Preiļu pag. pamatsk.
89.	Jānis Lauskis	"	..... 1923.	VII. kl.	" " "
90.	Ignāts Pastors	"	..... 1922.	VII. kl.	" " "
91.	Benedikts Smukša	"	..... 1922.	VII. kl.	" " "
Nep. vidusskolas skoln. Kononovs, Lauskis, Pastors un Smukša apc. atsev.					
92.	Ilga Lūse	"	11. III. 1934.	Pr. kl.	Rudzātu pag. pamatsk.
93.	Miervaldis Lūsis	"	13. III. 1931.	II. kl.	" " "
94.	Anna Ūbele	"	19. VII. 1930.	I. kl.	" " "
95.	Fridriķis Beinarovičs	"	8. IV. 1929.	IV. kl.	Skaistas-Kalniešu pm.
96.	Regīna Beinaroviča	"	2. X. 1925.	VI. kl.	" "
97.	Romulds Beinarovičs	"	3. II. 1931.	I. kl.	" "
98.	Rūdolfis Beinarovičs	"	1. VI. 1927.	V. kl.	" "
99.	Ilgvars Ūdre	"	13. XI. 1934.	Pr. kl.	Skaistas-Kazinču pm.
100.	Jānis Ūdre	"	9. VIII. 1933.	Pr. kl.	" "
101.	Staņislavs Kursītis	"	10. V. 1927.	V. kl.	Vārkavas pag. II. pam.
102.	Irēna Bogdāne	"	..... 1931.	III. kl.	Višķu-Spoģu pamatsk.
103.	Eleonora Kuziņa	"	3. III. 1927.	VI. kl.	Višķu pag. pamatsk.
104.	Olga Miglāne	"	8. I. 1927.	VI. kl.	" " "
105.	Anatolijs Poklikājevs	"	15. I. 1927.	VI. kl.	" " "

RĒZEKNES APRIŅĶA PILSĒTĀS:

1. Jolanta Jaskovska	dzim.	5. II. 1928.	VI. kl.	Rēzeknes pils. 1. pam.
2. Marija Muchamberga	"	10. IX. 1931.	I. kl.	" " "
3. Valentīna Muchamberga	"	31. VII. 1930.	II. kl.	" " "
4. Aurēlija Pauliņa	"	21. VI. 1931.	I. kl.	" " "
5. Jevstifija Pauliņa	"	24. X. 1929.	IV. kl.	" " "
6. Viktorija Ušacka	"	28. XI. 1926.	VI. kl.	" " "
7. Mirdza Daberte	"	..... 1926.	VI. kl.	Rēzeknes pils. 2. pam.
8. Alberts Garjānis	"	.....	V. kl.	" " "
9. Valērija Mickāne	"	.....	IV. kl.	" " "
10. Vēra Mickāne	"	.....	V. kl.	" " "
11. Arvīds Pakalniēks	"	.....	I. kl.	" " "
12. Ojārs Pakalniēks	"	.....	V. kl.	" " "

RĒZEKNES APRIŅĶA PAGASTOS:

13. Arturs Apsītis	dzim.	17. II. 1926.	IV. kl.	Atašienes-Skrindu pm.
14. Oļga Grabčinska	"	10. IV. 1931.	IV. kl.	" "
15. Inta Kodola	"	6. IV. 1930.	II. kl.	Barkavas pag. pamat.
16. Miervaldis Kodols	"	16. X. 1925.	VI. kl.	" " "
17. Aldona Medne	"	4. I. 1932.	Pr. kl.	" " "
18. Edvīna Mednis	"	24. III. 1927.	Pr. kl.	" " "
19. Andris Orniņš	"	12. IV. 1931.	Pr. kl.	" " "
20. Zigrīda Orniņa	"	13. III. 1929.	IV. kl.	" " "
21. Arvīds Virčovs	"	11. VI. 1928.	II. kl.	" " "
22. Pēteris Apeins	"	..... 1932.	Pr. kl.	Bērzgales-Ilžukalna
23. Valentīna Apeine	"	2. X. 1928.	III. kl.	" "
24. Venerane Apeine	"	13. III. 1928.	II. kl.	" "
25. Irēne Džindžuka	"	26. V. 1933.	I. kl.	Dricēnu pag. pamatsk.
26. Benilda Ezeriņa	"	..... 1932.	III. kl.	" " "
27. Leonīda Ezeriņa	"	..... 1933.	I. kl.	" " "
28. Livija Medne	"	..... 1926.	VI. kl.	" " "
29. Egons Krustāns	"	..... 1928.	V. kl.	Gaigalavas pag. pam.
30. Zenta Vruļevska	"	29. IX. 1931.	II. kl.	" " "
31. Anastasija Gari-Jone	"	30. XII. 1928.	III. kl.	Gaigalavas-Žagatu pm.
32. Beniventa Gari-Jone	"	..... 1932.	II. kl.	" " "
33. Lucija Gari-Jone	"	27. XI. 1927.	IV. kl.	" " "
34. Lidiņa Tuča	"	29. IV. 1928.	IV. kl.	" " "
35. Eiženija Čača	"	2. V. 1926.	VI. kl.	Galēnu-Vidusmuižas
36. Marija Čača	"	4. VIII. 1927.	V. kl.	" "
37. Antons Klišāns	"	..... 1927.	V. kl.	Kaunātas pag. pamat.
38. Valentīna Vaivoda	"	1. XII. 1927.	V. kl.	" " "

39.	Jāzeps Lovčinovskis	dzim.	20. II. 1927.	IV. kl.	Kaunātas-Dubuļu pam.
40.	Beatrise Kakona	"	22. XII. 1933.	Pr. kl.	Mukašenu-Greivuļu pm.
41.	Georgijs Krištopš	"	..... 1934.	I. kl.	Maltas pag. pamatsk.
42.	Roberts Veikšāns	"	29. IV. 1929.	III. kl.	" " "
43.	Evelīna Viļuma	"	18. X. 1927.	V. kl.	" " "
44.	Valentīne Branovska	"	25. VI. 1930.	III. kl.	Maltas-Mikšānu pam.
45.	Jāzeps Gaidulis	"	..... 1933.	Pr. kl.	Ozolaines pag. pamat.
46.	Olga Gaidule	"	25. IX. 1928.	IV. kl.	" " "
47.	Grigorijs Zujevs	"	20. VI. 1932.	Pr. kl.	Ružīnas-Dazgaviešu
48.	Jefrosina Zujeva	"	6. VII. 1929.	III. kl.	" "
49.	Jevgēņija Zujeva	"	30. XII. 1930.	II. kl.	" "
50.	Eiženija Švirksta	"	24. I. 1930.	III. kl.	Sakstagala pag. pam.
51.	Konstantins Kauliņš	"	..... 1927.	IV. kl.	Sakstagala-Rancāna
52.	Anatolijs Pleikšņa	"	..... 1927.	VI. kl.	" "
53.	Elizabete Dūda	"	9. VII. 1932.	I. kl.	Stirnienas pag. pamat.
54.	Edmunds Ļūļaks	"	28. VI. 1932	I. kl.	" " "
55.	Rolands Ļūļaks	"	16. VII. 1928.	IV. kl.	" " "
56.	Ieviņa Muceniece	"	7. III. 1927.	VI. kl.	" " "
57.	Juris Mucenieks	"	31. III. 1929.	IV. kl.	" " "
58.	Ilga Broka	"	12. X. 1928.	V. kl.	Varakļānu pag. pamat.
59.	Julians Čevers	"	10. XII. 1927.	III. kl.	" " "
60.	Vitālijs Čevers	"	3. VII. 1931.	I. kl.	" " "
61.	Jānis Mortukāns	"	26. I. 1932.	I. kl.	" " "
62.	Vija Zepa	"	9. VIII. 1931.	I. kl.	" " "
63.	Aloizs Lozda	"	..... 1933.	I. kl.	Viļēnu-Rīkovas pam.
64.	Venerāna Lozda	"	..... 1929.	IV. kl.	" " "

LUDZAS APRINĶA PILSĒTĀS:

1.	Terēze Gržimālo	dzim.	25. V. 1927.	IV. kl.	Kārsavas pils. pamat.
2.	Irēne Juriksone	"	13. IV. 1933.	Pr. kl.	" " "
3.	Jānis Juriksons	"	4. XI. 1930.	II. kl.	" " "
4.	Marta Juriksone	"	12. I. 1932.	Pr. kl.	" " "
5.	Zina Juriksone	"	5. XI. 1927.	VI. kl.	" " "
6.	Biruta Cīrule	"	.....	VI. kl.	Ludzas pils. pamatsk.
7.	Rita Cīrule	"	28. IX. 1928.	IV. kl.	" " "
8.	Skaidrīte Cīrule	"	16. VI. 1930.	II. kl.	" " "
9.	Apolonija Daudiša	"	25. II. 1929.	III. kl.	" " "
10.	Marija Daudiša	"	22. VIII. 1930.	I. kl.	" " "
11.	Sofija Daudiša	"	4. I. 1927.	III. kl.	" " "
12.	Irēna Gracholska	"	.....	II. kl.	" " "
13.	Leons Gracholskis	"	19. V. 1927.	IV. kl.	" " "

14. Silviņa Kalniņa	dzim.	4. IV. 1928.	IV. kl.	Ludzas pils. pamatsk.
15. Uldis Kalniņš	"	29. I. 1930.	II. kl.	" " "
16. Biruta Kazāka	"	13. X. 1931.	I. kl.	" " "
17. Zigfrīds Martinsons	"	7. IX. 1928.	IV. kl.	" " "
18. Tāivaldis Rāviņš	"	18. VI. 1933.	Pr. kl.	" " "
19. Elza Rudzīte	"	30. VI. 1927.	VI. kl.	" " "
20. Kārlis Rudzītis	"	2. I. 1928.	VI. kl.	" " "

LUDZAS APRINĶA PAGASTOS:

21. Antoņina Taurene	dzim.	20. IV. 1928.	III. kl.	Ciblas-Aizpures pam.
22. Antoņina Krancāne	"	11. X. 1930.	I. kl.	Ciblas pag. pamatsk.
23. Arnolds Valters	"	10. XI. 1930.	III. kl.	" " "
24. Liliņa Rudzīša	"	..... 1930.	IV. kl.	Ciblas-Istalsnas pam.
25. Antons Sloskāns	"	..... 1931.	III. kl.	" " "
26. Vitālijs Sloskāns	"	..... 1925.	VI. kl.	" " "
27. Nikolajs Kravčenko	"	..... 1930.	II. kl.	Istras pag. pamatsk.
28. Valentīns Kravčenko	"	..... 1927.	IV. kl.	" " "
29. Raisa Rabinkina	"	12. IV. 1932.	I. kl.	" " "
30. Anna Bērziņa	"	15. III. 1925.	V. kl.	Kārsavas-Salpevas pm.
31. Aleksandrs Polaškovs	"	... VIII. 1928.	IV. kl.	" "
32. Anna Polaškova	"	.... I. 1927.	VI. kl.	" "
33. Marina Zaremba	"	.....	.....	Mērdzenes-Aizgāršenes
34. Antonija Treimane	"	6. II. 1924.	VII. kl.	Nautrēnu pag. pamatsk.
35. Edgars Treimanis	"	15. VII. 1927.	VI. kl.	Nautrēnu-Līvzenieku
36. Pēteris Treimanis	"	6. II. 1924.	VI. kl.	" "
37. Nikolajs Turlajs	"	22. II. 1929.	III. kl.	Pildas pag. pamatsk.
38. Valentīne Turlaja	"	..... 1930.	II. kl.	" " "
39. Anda Burtiece	"	26. IX. 1931.	II. kl.	Rundēnu pag. pamatsk.
40. Guna Burtiece	"	19. X. 1933.	Pr. kl.	" " "
41. Uldis Burtnieks	"	7. X. 1930.	II. kl.	" " "
42. Leons Klenders	"	9. XI. 1924.	V. kl.	" " "
43. Marija Kotāne	"	6. VIII. 1931.	I. kl.	Šķaunes-Timānu pam.
44. Stella Lange	"	28. V. 1928.	V. kl.	" " "
45. Jānis Platacis	"	22. VII. 1927.	V. kl.	" " "
46. Helena Platāce	"	5. VIII. 1933.	Pr. kl.	" " "
47. Leonīds Platacis	"	17. I. 1931.	III. kl.	" " "
48. Frīda Dučinska	"	14. IV. 1929.	IV. kl.	Šķaunes-Rubuļu pam.
49. Lidija Dučinska	"	..... 1933.	Pr. kl.	" " "
50. Aleksandrs Daudišs	"	11. II. 1934.	Pr. kl.	Zvirgzdienes pag. pm.
51. Francis Daudišs	"	26. XII. 1926.	VI. kl.	" "

ABRENES APRINĶA PILSĒTĀS:

1. Zigrīda Čampele	dzim.	12. III. 1927.	III. kl.	Abrenes pils. pamatsk.
2. Livija Šmita	"	14. IX. 1929.	IV. kl.	" " "
3. Leonīds Privka	"	23. XII. 1930.	II. kl.	Balvu vidus-pamatsk.
4. Voldemars Privka	"	2. IX. 1932.	Pr. kl.	" " "

Zigrīda Čampele aizvesta atsevišķi.

ABRENES APRINĶA PAGASTOS:

5. Antoņina Lāļina	dzim.	..... 1926.	VII. kl.	Augšpils pag. pamatsk.
6. Irena Martīnova	"	..... 1931.	II. kl.	" " "
7. Antons Mūrnieks	"	..... 1934.	Pr. kl.	" " "
8. Valentīns Supe	"	.....	III. kl.	Baltinavas pag. pamat.
9. Leonards Boldāns	"	26. VI. 1933.	I. kl.	Baltinavas-Ausalas pm.
10. Rita Lapsa	"	18. IV. 1929.	IV. kl.	" "
11. Gunārs Pētersils	"	9. X. 1933.	I. kl.	" "
12. Roberts Zadināns	"	12. IV. 1927.	IV. kl.	" "
13. Valentīna Voicīša	"	22. I. 1931.	I. kl.	Balvu-Kubulu pamat.
14. Gunārs Avotiņš	"	27. XII. 1932.	I. kl.	Bērzpils pag. pamat.
15. Kazimirs Maslovskis	"	13. IV. 1927.	V. kl.	" " "
16. Konstantīns Maslovskis	"	24. II. 1930.	III. kl.	" " "
17. Daina Pulkstene	"	... XII. 1931.	I. kl.	Bērzpils-Līdumnieku
18. Nanija Pulkstene	"	18. III. 1928.	III. kl.	" "
19. Teodors Pulkstens	"	8. III. 1930.	II. kl.	" "
20. Elvīra Blūma	"	13. II. 1930.	II. kl.	Bērzpils-Skujenieku
21. Lucija Anitāne	"	..... 1933.	Pr. kl.	" "
22. Nina Kņazeva	"	15. XI. 1925.	VII. kl.	Kacēnu-Cimzes pam.
23. Antoņina Maksīnova	"	..... 1925.	VI. kl.	" " "
24. Taisīja Maksīnova	"	..... 1932.	I. kl.	" " "
25. Valentīna Maksīnova	"	..... 1930.	III. kl.	" " "
26. Ida Saulīte	"	30. XI. 1928.	III. kl.	" " "
27. Verners Liepa	"	2. IV. 1928.	IV. kl.	Kacēnu-Uglovas pam.
28. Anna Andrējeva	"	3. II. 1930.	II. kl.	Liepnas pag. pamatsk.
29. Imants Andrējevs	"	8. VII. 1925.	V. kl.	" " "
30. Rute Andrējeva	"	25. V. 1927.	V. kl.	" " "
31. Alfrēds Gībala	"	24. II. 1928.	I. kl.	" " "
32. Jānis Leimanis	"	4. VI. 1927.	IV. kl.	" " "
33. Vilma Leimane	"	21. IV. 1929.	IV. kl.	" " "
34. Jānis Kravalis	"	.....	II. kl.	Liepnas-Kupravas pm.
35. Konstantīns Muskars	"	.....	V. kl.	" " "
36. Jānis Āboliņš	"	17. XII. 1927.	V. kl.	Purvmalas-Viestura
37. Skaidrīte Āboliņa	"	31. V. 1932.	Pr. kl.	" "

38. Aleksandrs Archipovs dz.	7. VIII. 1925.	V. kl.	Purvmalas-Viestura
39. Paulis Archipovs	" 8. IV. 1922.	V. kl.	" "
40. Vladimirs Archipovs	" 18. IX. 1932.	Pr. kl.	" "
41. Vilma Lesiņa	"	III. kl.	" "
42. Ena Miezīte	" 20. I. 1927.	VI. kl.	" "
43. Anna Dauka	" 5. XII. 1926.	V. kl.	Rugāju pag. pamatsk.
44. Inta Dauka	" 30. VII. 1931.	I. kl.	" " "
45. Grieta Siliņa	" 6. VII. 1927.	V. kl.	" " "
46. Edgars Krams	" 6. I. 1933.	Prk. kl.	Tilžas-Kalpaka pam.
47. Livija Krama	" 5. I. 1928.	V. kl.	" " "
48. Pēteris Krims	" 15. XI. 1927.	V. kl.	" " "
49. Inga Rozeniece	" 9. III. 1930.	III. kl.	Tilžas-Silenieku pam.
50. Tamāra Kolbase	" 26. VII. 1926.	VI. kl.	Vīksnas pag. pamatsk.

No pamatskolām visā Latvijā 1392.

No tiem:

a/ Aizvesti kopā ar piederīgiem .....1329 skolēni.

b/ Aizvesti no vasaras kolonijām ..... 43 skolēni.

c/ Apcietināti un aizvesti atsevišķi ..... 14 skolēni.

d/ Aizvesti no sanatorijām ..... 3 skolēni.

e/ Apcietināti un pazuduši, varbūt aizvesti ..... 3 skolēni.

II. ĢIMNAZIJU SKOLĒNI

Rīgas pilsētas I. ģimnazija:

1. Bruno Ādmidiņš	dzim.	21. XI. 1922.	X. kl.	Aizvests ar piederīg.
2. Rūdolfs Aigars	"	18. III. 1926.	sag.	" " "
3. Jānis Aivars	"	16. I. 1922.	X. kl.	Apcietināts un pazudis
4. Modris Alks	"	20. IX. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
5. Juris Andrēns	"	2. VIII. 1923.	X. kl.	" " "
6. Uldis Apsītis	"	2. VI. 1925.	VII. kl.	" " "
7. Tāļivaldis Apsalons	"	16. VIII. 1927.	sag.	" " "
8. Pēteris Bieziņš	"	20. I. 1923.	XI. kl.	Nogalināts Cesvainē
9. Tālrīts Biedriņš	"	19. V. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
10. Aleksandrs Bille	"	23. IV. 1927.	sag.	" " "
11. Arnolds Cālītis	"	30. VII. 1925.	VIII. kl.	" " "
12. Leonīds Dille	"	22. VIII. 1921.	XI. kl.	" " "
13. Olģerts Dinsbergs	"	13. V. 1925.	VIII. kl.	" " "
14. Visvaldis Dumpis	"	8. X. 1920.	XI. kl.	" " "
15. Juris Dzenis	"	4. III. 1925.	VII. kl.	" " "
16. Gunārs Ellītis	"	12. I. 1926.	sag.	" " "
17. Valentīns Hāze	"	22. X. 1926.	sag.	" " "
18. Juris Kalbergs	"	31. I. 1922.	XI. kl.	Aizvests atsevišķi
19. Ilgvars Kalve	"	18. VI. 1922.	IX. kl.	Nogalināts
20. Visvaldis Leja	"	23. XI. 1922.	XI. kl.	Aizvests ar piederīg.
21. Tāļivaldis Mangulis	"	7. VI. 1921.	XI. kl.	Apcietināts un pazudis
22. Ivars Meiņa	"	9. X. 1924.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
23. Teodors Meiņa	"	9. IV. 1922.	XI. kl.	" " "
24. Jānis Menģelsons	"	24. XII. 1920.	XI. kl.	" " "
25. Jānis Pelnēns	"	21. V. 1921.	X. kl.	Aizvests atsevišķi
26. Valentīns Putnieks	"	25. VIII. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
27. Kārlis Riekstiņš	"	22. II. 1921.	XI. kl.	" " "
28. Alfrēds Romāns	"	24. IV. 1925.	VIII. kl.	" " "
29. Elmars Rozītis	"	7. VIII. 1922.	XI. kl.	" " "
30. Andrejs Skujēvics	"	1. V. 1923.	XI. kl.	" " "
31. Ojārs Šēvics	"	14. IV. 1925.	VIII. kl.	" " "
32. Pēteris Šēvics	"	9. III. 1927.	sag.	" " "
33. Haralds Trūba	"	15. XI. 1925.	IX. kl.	Nogalināts
34. Georgs Vanags	"	31. VIII. 1922.	XI. kl.	Nogalināts Alūksnē
35. Igors Vanadziņš	"	1. VIII. 1922.	XI. kl.	Aizv. ar piederīgiem
36. Valdis Vilks	"	16. V. 1926.	VII. kl.	" " "

Rīgas pilsētas 2. ģimnazija:

37. Ruta Balode	dzim.	10. V. 1922.	XI. kl.	Aizv. ar piederīgiem
38. Irene Baltakmene	"	16. VII. 1926.	VIII. kl.	" " "
39. Juris Bille	"	30. XII. 1922.	X. kl.	" " "
40. Mārtiņš Bīsters	"	3. II. 1925.	VIII. kl.	" " "
41. Oļģerts Būbindus	"	5. VII. 1927.	sag.	" " "
42. Helga Dambekalne	"	6. VIII. 1922.	XI. kl.	Apcietināta un pazud.
43. Ojārs Ezeriņš	"	6. IX. 1924.	VIII. kl.	Apcietin. un aizvesta
44. Pauls Ērglis	"	26. VIII. 1921.	XI. kl.	Tiesāts un pazudis
45. Egons Jirgens	"	11. VIII. 1926.	sag.	Aizv. ar piederīgiem
46. Edgars Herberts	"	27. XI. 1923.	X. kl.	" " "
47. Aivars Kalniņš	"	24. VIII. 1924.	X. kl.	" " "
48. Anita Holcmane	"	25. VIII. 1923.	X. kl.	" " "
49. Arija Kiesnere	"	12. V. 1926.	sag.	" " "
50. Iraīda Krišjāne	"	31. X. 1924.	VIII. kl.	" " "
51. Gunārs Kroders	"	20. I. 1926.	sag.	" " "
52. Andrejs Lonfelds	"	25. V. 1923.	VIII. kl.	" " "
53. Erika Mengelsone	"	25. XI. 1927.	sag.	" " "
54. Jānis Muške	"	3. IX. 1922.	XI. kl.	" " "
55. Ģedimins Priedītis	"	4. XII. 1927.	sag.	" " "
56. Juris Puške	"	16. III. 1927.	sag.	" " "
57. Harijs Putniņš	"	17. I. 1922.	XI. kl.	" " "
58. Aina Roze	"	13. I. 1927.	sag.	" " "
59. Ženija Sedova	"	1. IV. 1923.	XI. kl.	" " "
60. Rasma Silāre	"	18. X. 1924.	VIII. kl.	" " "
61. Hildegarde Stakle	"	17. XI. 1923.	X. kl.	" " "
62. Silvija Senkēviča	"	10. II. 1926.	sag.	" " "

Rīgas pilsētas 3. ģimnazija:

63. Velta Biedriņa	dzim.	20. II. 1925.	VIII. kl.	" " "
64. Rūta Eglīte	"	18. XI. 1922.	XI. kl.	" " "
65. Vēra Gauja	"	16. IV. 1922.	X. kl.	" " "
66. Anna Grote	"	4. XII. 1923.	X. kl.	Aizvesta atsevišķi
67. Elga Irbe	"	1. III. 1927.	sag.	Aizv. ar piederīgiem
68. Rita Kreija	"	24. VII. 1922.	X. kl.	" " "
69. Biruta Lejiņa	"	7. IV. 1923.	IX. kl.	" " "
70. Tatjāne Matīsa	"	13. IX. 1921.	XI. kl.	" " "
71. Maija Ozoliņa	"	20. III. 1926.	VII. kl.	" " "
72. Biruta Pūce	"	23. IX. 1925.	VIII. kl.	" " "
73. Silvija Rozenberga	"	27. II. 1922.	XI. kl.	" " "

74. Taisija Rudzīte	dzim.	27. III. 1923.	X. kl.	Aizv. ar piederīgiem
75. Zenta Rukse	"	15. VIII. 1923.	XI. kl.	" " "
76. Dzidra Skrastiņa	"	1. V. 1922.	XI. kl.	" " "
77. Austra Sloka	"	6. IV. 1926.	sag.	" " "
78. Gaida Strazdiņa	"	14. V. 1925.	VIII. kl.	" " "
79. Laima Veckalne	"	17. X. 1922.	X. kl.	" " "
80. Ilga Zariņa	"	22. XII. 1925.	VIII. kl.	" " "

Rīgas pilsētas 4. ģimnazija:

81. Miervaldis Buks	dzim.	15. VII. 1924.	VIII. kl.	" " "
82. Aina Vītola	"	18. VII. 1922.	XI. kl.	" " "

Rīgas pilsētas 5. ģimnazija:

83. Egons Aboltiņš	dzim.	18. IX. 1926.	VIII. kl.	" " "
84. Visvaldis Austrīņš	"	28. IV. 1924.	X. kl.	" " "
85. Aleksandrs Birznieks	"	8. I. 1922.	X. kl.	" " "
86. Elmars Grīnvalds	"	10. I. 1923.	X. kl.	" " "
87. Millija Jākobsone	"	23. VI. 1925.	IX. kl.	" " "
88. Ņina Kalniņa	"	28. VIII. 1925.	IX. kl.	" " "
89. Uldis Kociņš	"	9. VI. 1923.	IX. kl.	" " "
90. Verners Liģeris	"	18. XII. 1925.	VIII. kl.	" " "
91. Vallija Melnalksne	"	16. IV. 1925.	IX. kl.	" " "
92. Valda Prauliņa	"	7. III. 1925.	IX. kl.	" " "
93. Luiss Reimanis	"	21. X. 1924.	IX. kl.	" " "
94. Voldemārs Romāns	"	22. VI. 1922.	XI. kl.	" " "
95. Balva Skudra	"	5. IX. 1927.	VII. kl.	" " "
96. Ilga Skudra	"	15. VI. 1925.	VIII. kl.	" " "
97. Valdis Šepko	"	3. X. 1925.	IX. kl.	" " "
98. Laimons Vilnis	"	24. XI. 1923.	X. kl.	" " "
99. Zigrīda Vistuce	"	6. III. 1925.	VIII. kl.	" " "
100. Guna Višņa	"	17. X. 1920.	XI. kl.	" " "
101. Spīdola Višņa	"	14. VI. 1922.	XI. kl.	" " "

Rīgas pilsētas 6. ģimnazija:

102. Guna Balode	dzim.	28. X. 1923.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem
103. Ferdinands Baumanis	"	3. VI. 1926.	sag.	" " "
104. Laimonis Biernis	"	19. III. 1922.	XI. kl.	" " "
105. Ģirts Bļodnieks	"	11. IV. 1922.	XI. kl.	" " "

106.	Raimonds Brīvmanis dz.	28. VII. 1924.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem
107.	Iga Dišlere	" 25. XII. 1923.	X. kl.	" " "
108.	Dainis Graudiņš	" 23. XII. 1925.	VII. kl.	" " "
109.	Saulcere Kažoka	" 11. VI. 1925.	VIII. kl.	" " "
110.	Valda Kontrovskā	" 21. III. 1923.	X. kl.	" " "
111.	Silvija Krezevskā	" 12. II. 1925.	VIII. kl.	" " "
112.	Ruta Krūkle	" 24. V. 1924.	VIII. kl.	" " "
113.	Imants Līcis	" 18. II. 1924.	IX. kl.	" " "
114.	Alberts Matuss	" 13. I. 1920.	XI. kl.	" " "
115.	Lauma Misiņa	" 7. X. 1922.	X. kl.	" " "
116.	Iga Rivka	" 21. III. 1923.	IX. kl.	" " "
117.	Jānis Puķe	" 26. II. 1923.	IX. kl.	" " "
118.	Raimonds Ramats	" 30. IX. 1922.	X. kl.	" " "
119.	Gunārs Riekstiņš	" 9. VIII. 1922.	XI. kl.	" " "
120.	Maiga Strazdiņa	" 5. XI. 1923.	IX. kl.	" " "
121.	Ģertrude Ulmane	" 25. V. 1926.	sag.	" " "
122.	Hugo Ulmanis	" 11. XI. 1921.	XI. kl.	" " "
123.	Iga Vanaga	" 1. XII. 1924.	IX. kl.	" " "
124.	Tea Viļumsone	" 9. VIII. 1926.	sag.	Nogalināta
125.	Velta Zālīte	" 4. VIII. 1922.	XI. kl.	Aizvesta atsevišķi

Rīgas pilsētas 7. ģimnazija:

126.	Velta Arāja	dzim. 9. X. 1924.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
127.	Biruta Eichvalde	" 11. VI. 1923.	X. kl.	" " "
128.	Biruta Gaile	" 5. XI. 1925.	XI. kl.	" " "
129.	Zenta Jaunzema	" 6. XII. 1925.	VII. kl.	" " "
130.	Marga Kalcenava	" 16. XII. 1924.	VIII. kl.	" " "
131.	Rasma Kiršteine	" 19. III. 1925.	IX. kl.	" " "
132.	Velta Kļava	" 28. I. 1922.	IX. kl.	" " "
133.	Dzidra Kraukle	" 1. XI. 1925.	VII. kl.	" " "
134.	Vija Muške	" 9. II. 1927.	VIII. kl.	" " "
135.	Maiga Riekstiņš	" 26. VI. 1923.	sag.	" " "
136.	Austra Rimeika	" 31. V. 1927.	sag.	" " "
137.	Iga Silgaile	" 29. XII. 1924.	VII. kl.	" " "
138.	Erika Valtere	" 8. V. 1921.	X. kl.	" " "
139.	Velta Veisberga	" 8. VII. 1926.	VII. kl.	" " "
140.	Aina Zālīte	" 30. III. 1923.	X. kl.	" " "
141.	Agnese Zankevica	" 17. III. 1923.	X. kl.	" " "

Rīgas pilsētas 8. ģimnazija:

142.	Edgars Bērziņš	dzim.	26. X. 1924.	VII. kl.	Apcietināts un pazudis
143.	Milda Birkenfelda	"	21. IV. 1924.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
144.	Valdemārs Brencēns	"	23. IX. 1924.	VII. kl.	Nogalināts
145.	Irina Fetlera	"	10. VIII. 1924.	X. kl.	Aizv. ar piederīgiem
146.	Arvīds Freibergs	"	2. IV. 1922.	X. kl.	Aizv. no darba vietas
147.	Livija Gavare	"	13. VIII. 1922.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
148.	Leons Gemsts	"	6. XI. 1921.	XI. kl.	" " "
149.	Eižens Jērums	"	4. XI. 1922.	VIII. kl.	Nogalināts kara apst.
150.	Evalds Kesners	"	7. X. 1922.	XI. kl.	Aizv. ar piederīgiem
151.	Arturs Kreilis	"	31. V. 1923.	VIII. kl.	" " "
152.	Juris Krišjansons	"	8. VI. 1923.	VIII. kl.	" " "
153.	Laimonis Krūze	"	20. VII. 1922.	IX. kl.	Nogalināts
154.	Maiga Kuzma	"	9. III. 1925.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
155.	Lidija Lēvene	"	5. III. 1924.	VIII. kl.	" " "
156.	Balva Mitrēvica	"	16. VII. 1926.	VII. kl.	" " "
157.	Olga Narmonte	"	10. IX. 1922.	X. kl.	" " "
158.	Leonards Press	"	26. III. 1924.	X. kl.	" " "
159.	Jānis Pumpurs	"	21. I. 1921.	X. kl.	" " "
160.	Viesturs Reinhards	"	14. VI. 1924.	VIII. kl.	" " "
161.	Rūdolfs Skopāns	"	30. III. 1924.	X. kl.	" " "
162.	Kārlis Tarziers	"	.....	VII. kl.	Apcietināts un pazudis
163.	Ernests Zeicmanis	"	18. I. 1922.	X. kl.	Aizv. ar piederīgiem

Rīgas pilsētas 9. ģimnazija:

164.	Zenta Aperāne	dzim.	26. II. 1921.	XI. kl.	Aizv. ar piederīgiem
165.	Eleonora Apsīte	"	28. IX. 1924.	VIII. kl.	" " "
166.	Aina Āre	"	10. IX. 1922.	XI. kl.	" " "
167.	Zigrīda Āre	"	1. VII. 1925.	IX. kl.	" " "
168.	Rūta Ausēja	"	19. I. 1923.	X. kl.	" " "
169.	Jānis Benze	"	27. XI. 1922.	XI. kl.	" " "
170.	Irma Buša	"	24. III. 1922.	XI. kl.	" " "
171.	Rūdolfs Driža	"	6. X. 1923.	X. kl.	" " "
172.	Voldemars Dzilna	"	12. I. 1923.	X. kl.	" " "
173.	Varnesis Frīdenbergs	"	26. II. 1922.	XI. kl.	" " "
174.	Skaidrīte Gulbe	"	28. IV. 1924.	VIII. kl.	" " "
175.	Valentīns Jākobsons	"	27. V. 1922.	XI. kl.	" " "
176.	Ņina Josta	"	1. III. 1923.	IX. kl.	" " "
177.	Maiga Kalsnava-Šmita	"	27. II. 1924.	X. kl.	" " "
178.	Stefans Kļimovs	"	1. I. 1926.	VII. kl.	" " "
179.	Mirdza Krūklāne	"	17. V. 1922.	XI. kl.	" " "

180.	Laimons Krūze	dzim.	27. IX. 1923.	X. kl.	Aizv. ar piederīgiem
181.	Velta Krūze	"	4. II. 1926.	VII. kl.	" " "
182.	Ruta Liepmane	"	10. IX. 1926.	VII. kl.	" " "
183.	Andrejs Nukša	"	10. II. 1924.	XI. kl.	" " "
184.	Ilga Ozoliņa	"	5. V. 1923.	IX. kl.	" " "
185.	Gunārs Ozoliņš	"	..... 1924.	VIII. kl.	" " "
186.	Dzidra Pilvere	"	1. VIII. 1923.	X. kl.	" " "
187.	Tāļivaldis Rozenšteins	"	8. IV. 1925.	VII. kl.	" " "
188.	Ruta Štegmane	"	27. IX. 1926.	VII. kl.	" " "
189.	Jānis Vesmanis	"	5. XII. 1922.	X. kl.	" " "
190.	Ilze Ziemele	"	13. XII. 1925.	VIII.	" " "

Rīgas pilsētas 10. ģimnazija:

191.	Livija Aigare	dzim.	28. IV. 1923.	IX. kl.	Aizvests atsevišķi
192.	Augusts Ambats	"	7. VI. 1925.	VII. kl.	" "
193.	Vilis Kangars	"	9. VI. 1920.	VIII. kl.	Apcietināts un pazudis
194.	Arnolds Kronbergs	"	29. IX. 1920.	VIII. kl.	" "
195.	Vilnis Kuģis	"	24. XII. 1924.	VII. kl.	Aizvests atsevišķi
196.	Valerija Leidiga	"	14. III. 1923.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
197.	Jānis Ošs	"	8. II. 1924.	VIII. kl.	" " "
198.	Hilda Vēciņa	"	13. II. 1924. V	VII. kl.	" " "
199.	Francis Vērfingers	"	29. XII. 1921.	X. kl.	Apcietināts un pazudis
200.	Alberts Vīksne	"	2. II. 1921.	X. kl.	Apcietināts un aizvests
201.	Jānis Zalcmanis	"	10. XII. 1919.	IX. kl.	Aizvests atsevišķi

Pļaviņu pilsētas ģimnazija (Rīgas apr.)

1.	Staņislavs Litavnieks	dz.	14. IV. 1922.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2.	Modris Rubenis	"	21. IX. 1922.	IX. kl.	" " "

Rīgas Jūrmalas pilsētas ģimnazija:

3.	Haralds Aronietis	dzim.	29. III. 1925.	IX. kl.	Aizvests ar piederīgiem
4.	Imants Bērziņš	"	23. IV. 1922.	IX. kl.	Aizvests atsevišķi
5.	Ligita Dreifelde	"	9. XII. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
6.	Uldis Eimanis	"	8. IV. 1926.	VII. kl.	" " "
7.	Juris Emersons	"	17. I. 1925.	VIII. kl.	" " "
8.	Lauma Niedre	"	18. X. 1924.	VIII. kl.	" " "

Siguldas pilsētas ģimnazija:

9.	Jānis Zīle	dzim.	30. I. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem

Cēsu pilsētas ģimnazija (Cēsu apr.):

1. Uldis Ameriks	dzim.	25. IX. 1922.	XI. kl.	Apcietināts un aizvests
2. Jānis Bambis	"	30. VII. 1922.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
3. Nellija Bērzone	"	4. VI. 1924.	IX. kl.	" " "
4. Juris Bone	"	15. I. 1929.	VI. kl.	" " "
5. Kārlis Eglītis	"	22. VIII. 1923.	VIII. kl.	Nogalināts
6. Mirdza Dūne	"	1. I. 1923.	X. kl.	Aizv. ar piederīgiem
7. Tālivaldis Griķis	"	28. VII. 1920.	XI. kl.	Apcietināts un aizvests
8. Ilmars Grundis	"	31. I. 1925.	VII. kl.	" "
9. Raimonds Kalniņš	"	25. VIII. 1921.	XI. kl.	" "
10. Ligita Kauce	"	24. IV. 1923.	X. kl.	Aizv. ar piederīgiem
11. Dainis Laiviņš	"	2. X. 1921.	XI. kl.	Apcietināts un aizvests
12. Uldis Pēča	"	2. VI. 1920.	XI. kl.	" "
13. Dailonis Randa	"	19. I. 1926.	VII. kl.	Nogalināts cīņā
14. Mirdza Ripa	"	11. XI. 1921.	X. kl.	Apcietināta un aizvesta
15. Orests Stakalders	"	26. VII. 1921.	XI. kl.	" "
16. Eleoferijs Vanags	"	24. VI. 1919.	X. kl.	" "
17. Antonija Vītola	"	7. XII. 1924.	sag.	Aizv. ar piederīgiem
18. Laima Vītola	"	3. II. 1924.	sag.	" " "
19. Jānis Vitenbergs	"	22. VI. 1924.	VII. kl.	" " "
20. Eriks Zīberis	"	15. III. 1922.	X. kl.	Nogalināts cīņā

Limbažu valsts ģimnazija (Valmieras apr.):

1. Vilnis Jansons	dzim.	24. VII. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Tija Vītola	"	5. VIII. 1924.	IX. kl.	" " "

Mazsalacas ģimnazija:

3. Ilze Štermane	dzim.	22. VI. 1925.	VI. kl.	Aizv. ar piederīgiem

Rūjienas ģimnazija:

4. Gunārs Bočs	dzim.	17. IV. 1925.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
5. Alfrēds Dancis	"	11. XII. 1926.	VII. kl.	" " "
6. Hedviga Poga	"	14. XII. 1925.	IX. kl.	" " "
7. Andrejs Priedītis	"	5. X. 1926.	VII. kl.	" " "

Valmieras ģimnazija:

8. Ilga Kažociņa	dzim.	30. XII. 1923.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem
9. Ilze Martinsone	"	26. IV. 1926.	VII. kl.	" " "
10. Valda Pļaviņa	"	7. VII. 1924.	IX. kl.	" " "
11. Biruta Pūka	"	8. V. 1923.	X. kl.	" " "

12. Jautrīte Tetere	dzim.	16. VI. 1923.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem
13. Tāivaldis Tomsons	"	.....	IX. kl.	" " "
14. Ojārs Upenieks	"	16. VI. 1923.	XI. kl.	" " "
15. Rolands Upenieks	"	1. XII. 1925.	VII. kl.	" " "

Alūksnes valsts ģimnazija (Valkas apr.):

1. Irene Kubuliņa	dzim.	28. XII. 1924.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Margareta Kubuliņa	"	13. III. 1923.	IX. kl.	" " "
3. Skaidrīte Vilciņa	"	17. XII. 1921.	XI. kl.	" " "
4. Jausma Zaķe	"	9. VII. 1924.	sag.	" " "
5. Nellija Zaķe	"	22. III. 1923.	VIII. kl.	" " "

Gaujienas valsts ģimnazija:

6. Ilga Bušmane	dzim.	13. VIII. 1924.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
7. Juris Bušmanis	"	12. I. 1927.	VII. kl.	" " "
8. Imants Dreimanis	"	29. V. 1925.	VIII. kl.	" " "
9. Maiga Dreimane	"	15. VII. 1923.	IX. kl.	" " "
10. Mārtiņš Liepa	"	9. I. 1922.	XI. kl.	" " "

Jāņa Cimzes valsts ģimnazija:

11. Judīte Hasmane	dzim.	14. IV. 1925.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
12. Rolands Ignašs	"	7. III. 1925.	VIII. kl.	" " "
13. Arvīds Jākobsons	"	27. XII. 1923.	IX. kl.	" " "
14. Balva Rogaine	"	7. VIII. 1921.	XI. kl.	" " "
15. Arija Šmita	"	5. VII. 1926.	VII. kl.	" " "

Smiltenes valsts ģimnazija:

16. Valters Blaubergs	dzim.	29. XII. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
17. Zigfrīds Jekums	"	19. VIII. 1926.	VII. kl.	" " "
18. Eriks Ozols	"	27. V. 1924.	X. kl.	" " "
19. Jānis Prikašs	"	26. I. 1926.	VII. kl.	" " "
20. Guntārs Skrīvelis	"	12. XI. 1926.	VII. kl.	" " "

Cesvaines valsts ģimnazija (Madonas apr.):

1. Austra Anitāne	dzim.	16. XII. 1925.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Ksenija Kliezberga	"	27. VI. 1923.	X. kl.	" " "
3. Aina Sileniece	"	17. X. 1925.	VII. kl.	" " "
4. Jānis Valdmanis	"	1. IV. 1920.	X. kl.	Apctietināts un pazudis
5. Laimons Viļumsons	"	1. III. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
6. Jānis Zāle	"	14. IV. 1923.	IX. kl.	" " "

Madonas ģimnazija:

7. Vera Baidiņa	dzim.	2. V. 1923.	X. kl.	Aizv. ar piederīgiem
8. Maiga Gedrovska	"	20. VI. 1926.	VII. kl.	" " "
9. Maija Lazdiņa	"	9. VII. 1923.	X. kl.	" " "
10. Ausma Orniņa	"	17. IX. 1926.	VII. kl.	" " "
11. Jānis Orniņš	"	8. XII. 1924.	VIII. kl.	" " "
12. Arturs Vitolpiņš	"	29. I. 1919.	XI. kl.	Apcietināts un pazudis

Liepājas valsts ģimnazija (Liepājas apr.):

1. Irene Alferova	dzim.	8. IX. 1924.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Maiga Arke	"	25. IV. 1925.	VII. kl.	" " "
3. Milda Atupe	"	24. IV. 1924.	IX. kl.	" " "
4. Rasma Brušvīte	"	10. V. 1926.	VIII. kl.	" " "
5. Lidija Cigankova	"	6. VII. 1921.	XI. kl.	" " "
6. Ausma Elerte	"	2. XI. 1926.	sag.	" " "
7. Juris Jankovičs	"	16. VII. 1924.	IX. kl.	" " "
8. Zoja Jankoviča	"	27. XI. 1921.	XI. kl.	" " "
9. Austra Kazrause	"	2. VI. 1926.	VII. kl.	" " "
10. Arvīds Krumbergs	"	29. X. 1926.	sag.	" " "
11. Edvīns Krumbergs	"	9. VIII. 1925.	VIII. kl.	" " "
12. Dagna Miķīte	"	3. VII. 1926.	VII. kl.	" " "
13. Alfrēds Muižulis	"	10. II. 1927.	VII. kl.	" " "
14. Biruta Ozoliņa	"	2. V. 1923.	X. kl.	" " "
15. Velta Sprūde	"	26. XII. 1924.	VIII. kl.	" " "
16. Leonīds Stengrēvics	"	18. II. 1927.	VII. kl.	" " "
17. Laimons Zīvertis	"	4. VII. 1922.	XI. kl.	" " "
18. Astra Zonberga	"	10. XII. 1921.	XI. kl.	" " "

Aizputes valsts ģimnazija (Aizputes apr.):

1. Zenta Mātera	dzim.	19. VII. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Rasma Sedola	"	5. VII. 1922.	VIII. kl.	" " "
3. Gundega Stabulniece	"	1. I. 1924.	IX. kl.	" " "
4. Rasma Stabulniece	"	1. VIII. 1925.	VIII. kl.	" " "
5. Austra Zaula	"	23. X. 1923.	IX. kl.	" " "

Ventspils valsts ģimnazija (Ventspils apr.):

1. Ilgvars Akmens	dzim.	3. VI. 1922.	XI. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Beatrise Bergmane	"	17. XI. 1924.	XI. kl.	" " "

3. Austra Kraule	dzim.	16. II. 1925.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
4. Ilga Mellenberga	"	24. XII. 1923.	IX. kl.	" " "
5. Guna Orniņa	"	24. V. 1924.	IX. kl.	" " "
6. Vija Orniņa	"	30. IV. 1922.	X. kl.	" " "
7. Teodors Reiters	"	19. IX. 1924.	IX. kl.	" " "
8. Aina Rubene	"	3. IX. 1925.	VIII. kl.	" " "
9. Daina Stūre	"	5. X. 1926.	VII. kl.	" " "
10. Elvira Trušina	"	5. VI. 1922.	X. kl.	" " "
11. Irma Vrangava	"	25. IV. 1923.	X. kl.	" " "
12. Gunārs Zilnieks	"	20. III. 1926.	VIII. kl.	" " "

Saldus pilsētas ģimnazija (Kuldīgas apr.):

1. Tāivaldis Ābele	dzim.	26. IV. 1924.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Adolfs Burkēvics	"	16. III. 1916.	IX. kl.	" " "
3. Arvīds Dakteris	"	16. II. 1924.	IX. kl.	" " "
4. Voldemārs Fārness	"	26. VII. 1920.	XI. kl.	Apctietināts un aizvests
5. Velta Grīse	"	12. XII. 1923.	X. kl.	Aizv. ar piederīgiem
6. Oskars Kankālis	"	16. XI. 1922.	XI. kl.	Apctietināts un aizvests
7. Edgars Kravinskis	"	1. II. 1922.	VIII. kl.	" "
8. Imants Lazdiņš	"	7. I. 1922.	XI. kl.	" "
9. Imants Pētersons	"	17. III. 1922.	XI. kl.	" "
10. Voldemārs Veiss	"	13. II. 1920.	IX. kl.	" "
11. Juris Rumbenieks	"	12. II. 1923.	IX. kl.	" "
12. Juris Steināts	"	6. V. 1921.	XI. kl.	" "

Viļa Plūdoņa ģimnazija:

13. Lidija Ansone	dzim.	2. V. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
14. Visvaldis Ezernieks	"	3. II. 1924.	VII. kl.	" " "
15. Mirdza Hartmane	"	30. VII. 1923.	X. kl.	" " "
16. Harijs Jansons	"	19. XII. 1925.	VII. kl.	" " "
17. Velta Jansone	"	5. IX. 1925.	VII. kl.	" " "
18. Velta Kerliņa	"	15. I. 1924.	VII. kl.	" " "
19. Ilga Sembina	"	5. VIII. 1925.	VIII. kl.	" " "
20. Vilma Šnipke	"	24. IV. 1924.	VII. kl.	" " "

Talsu valsts ģimnazija (Talsu apr.):

1. Rasma Bērtulsone	dzim.	22. VII. 1923.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Daumants Birznieks	"	14. IV. 1925.	VIII. kl.	" " "
3. Visvaldis Dzelme	"	22. I. 1924.	VIII. kl.	" " "
4. Rita Ivane	"	24. IV. 1923.	X. kl.	" " "
5. Daina Kalnāja	"	29. III. 1925.	VIII. kl.	" " "

6. Krišjānis Lejniēks	dzim.	18. IV. 1926...	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
7. Kārlis Miķeļšteins	"	11. IX. 1922.	XI. kl.	" " "
8. Zenta Saldova	"	13. I. 1923.	X. kl.	" " "
9. Irma Švēde	"	16. II. 1925.	VII. kl.	" " "
10. Mirdza Vizbule	"	12. III. 1925.	VII. kl.	" " "

Tukuma valsts ģimnazija (Tukuma apr.):

1. Vera Abelte	dzim.	21. VI. 1921.	XI. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Rozemarija Blumberga	"	7. VIII. 1921.	XI. kl.	" " "
3. Velta Cinovska	"	2. VIII. 1925.	VII. kl.	" " "
4. Lilija Hochfelda	"	5. X. 1924.	VIII. kl.	" " "
5. Laimons Jēckalējs	"	28. IX. 1925.	VII. kl.	" " "
6. Teodors Kalevics	"	10. IV. 1925.	VIII. kl.	" " "
7. Laimdota Kānberga	"	29. VII. 1920.	XI. kl.	" " "
8. Jānis Kreicbergs	"	25. II. 1925.	VII. kl.	" " "
9. Arnis Puriņš	"	2. V. 1924.	IX. kl.	" " "
10. Imants Rekšs	"	9. VIII. 1926.	VII. kl.	" " "
11. Zigurds Rekšs	"	21. X. 1924.	VII. kl.	" " "
12. Edmunds Vītols	"	15. VII. 1925.	VIII. kl.	" " "
13. Tatjana Vītola	"	15. II. 1921.	XI. kl.	" " "

Dobeles pilsētas ģimnazija (Jelgavas apr.):

1. Irēne Imāre	dzim.	4. II. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Arvīds Langenfelds	"	18. XII. 1920.	X. kl.	Apcietināts un pazudis

Hercoga Pēterā ģimnazija:

3. Tāivaldis Bergs	dzim.	16. XI. 1922.	XI. kl.	Apcietināts un pazudis
4. Visvaldis Einfelds	"	12. VI. 1921.	X. kl.	" "
5. Auseklis Engurs	"	24. X. 1924.	VII. kl.	" "
6. Armands Gaišs	"	20. XI. 1922.	XI. kl.	" "
7. Jānis Grēns	"	10. VIII. 1924.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem
8. Laimdots Jēgermanis	"	13. IX. 1920.	XI. kl.	Apcietināts un pazudis
9. Ilmars Kārklīņš	"	26. VI. 1922.	XI. kl.	" "
10. Jānis Kauliņš	"	19. VII. 1922.	XI. kl.	Aizv. ar piederīgiem
11. Ilmars Leimanis	"	24. X. 1924.	IX. kl.	Apcietināts un pazudis
12. Jānis Liepiņš	"	4. III. 1922.	XI. kl.	" "
13. Olģerts Ošeniēks	"	1. VII. 1921.	XI. kl.	" "
14. Arnolds Saldenais	"	6. I. 1921.	XI. kl.	" "
15. Fricis Skurstenis	"	3. VII. 1922.	XI. kl.	" "
16. Edgars Šteinbergs	"	12. VI. 1925.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem

17. Valdemārs Treimanis dz.	10. V. 1923.	IX. kl.	Apcietināts un pazudis		
18. Arvīds Valkirs	" 8. II. 1922.	XI. kl.	"	"	"
19. Juris Valūns	" 20. II. 1922.	XI. kl.	"	"	"

Jelgavas valsts ģimnazija:

20. Velta Gūtmane	dzim. 25. III. 1926.	VIII. kl.	Aizvests ar piederīgiem		
21. Nīna Jancova	" 3. IV. 1922.	X. kl.	"	"	"
22. Anna Kauliņa	" 20. IV. 1925.	VIII. kl.	"	"	"
23. Lisma Krūmiņa	" 16. III. 1923.	X. kl.	"	"	"
24. Astrīda Kuikulīte	" 30. I. 1926.	VII. kl.	"	"	"
25. Mirdza Ozolāja	" 18. XI. 1922.	XI. kl.	"	"	"
26. Skaidrīte Stange	" 4. IX. 1922.	IX. kl.	"	"	"
27. Merija Upeniece	" 28. III. 1925.	VII. kl.	"	"	"
28. Velta Veisberga	" 10. VI. 1925.	VIII. kl.	"	"	"
29. Ruta Ziediņa	" 23. VII. 1922.	VIII. kl.	"	"	"

Bauskas valsts ģimnazija (Bauskas apr.):

1. Arnolds Andreika	dzim. 20. IX. 1924.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem		
2. Gunārs Frīdenbergs	" 20. XII. 1924.	VIII. kl.	"	"	"
3. Rūta Krezevska	" 11. IX. 1927.	VII. kl.	"	"	"
4. Leonhards Naglis	" 12. XI. 1921.	XI. kl.	"	"	"
5. Bonifācijs Pētersons	" 3. IV. 1926.	VIII. kl.	"	"	"
6. Mirdza Pļavniece	" 12. II. 1927.	sag. kl.	"	"	"
7. Ringolds Ragovskis	" 12. IX. 1923.	IX. kl.	Apcietināts un aizvests		
8. Evalds Ronis	" 23. III. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem		
9. Valda Strautniece	" 17. X. 1922.	IX. kl.	"	"	"
10. Skaidrīte Vilniņa	" 13. X. 1925.	VII. kl.	"	"	"

Jēkabpils ģimnazija (Jēkabpils apr.):

1. Vilis Indāns	dzim. 13. XII. 1923.	X. kl.	Aizvests atsevišķi		
2. Džēms Kazāks	" 20. VIII. 1923.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem		
3. Edgars Nīcis	" 9. X. 1922.	X. kl.	"	"	"
4. Viktors Tarziers	" 18. XI. 1921.	X. kl.	Apcietināts un aizvests		
5. Biruta Užāne	" 26. XII. 1925.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem		
6. Ilmārs Užāns	" 4. XII. 1922.	XI. kl.	"	"	"
7. Rasma Užāne	" 23. II. 1924.	VII. kl.	"	"	"

Ilūkstes ģimnazija (Ilūkstes apr.):

1. Helmūts Aivars	dzim.	10. II. 1924.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Hugo Aivars	"	23. VIII. 1925.	VIII. kl.	" " "
3. Nikolajs Lācis	"	20. IV. 1920.	XI. kl.	Apcietināts un pazudis
4. Roberts Mežancis	"	5. I. 1926.	VII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
5. Romualds Rubenis	"	3. X. 1926.	VII. kl.	" " "
6. Pēteris Selickis	"	20. IV. 1920.	XI. kl.	Apcietināts un aizvests

Aglonas valsts ģimnazija (Daugavpils apr.):

1. Roberts Caune	dzim.	23. IX. 1920.	XI. kl.	Apcietināts un aizvests
2. Jānis Daukšta	"	22. VII. 1920.	XI. kl.	" "
3. Ģedimins Franckēvičs	"	4. VII. 1921.	X. kl.	Nogalināts
4. Ignats Lieljuris	"	11. II. 1921.	IX. kl.	Apcietināts un aizvests
5. Leopolds Liņavskis	"	.....	XI. kl.	" "
6. Jāzeps Matisāns	"	10. V. 1920.	X. kl.	" "
7. Zigfrīds Muktupāvels	"	24. VII. 1921.	XI. kl.	" "
8. Jānis Raģelis	"	23. X. 1921.	XI. kl.	" "
9. Jāzeps Samušs	"	25. I. 1919.	XI. kl.	" "
10. Bronislavs Škapars	"	14. XI. 1920.	X. kl.	" "
11. Jāzeps Škapars	"	3. V. 1922.	X. kl.	" "

Jaunaglonas valsts ģimnazija:

12. Tamāra Austruma	dzim.	16. III. 1925.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
13. Lidija Grišāne	"	25. XII. 1922.	X. kl.	" " "
14. Oļģerts Grišāns	"	30. V. 1924.	IX. kl.	" " "
15. Edmunds Liņavskis	"	23. III. 1924.	VII. kl.	Apcietināts un aizvests

Daugavpils Valsts ģimnazija:

16. Ivars Apse	dzim.	21. VIII. 1921.	X. kl.	Aizv. ar piederīgiem
17. Irma Augustāne	"	9. XI. 1926.	VII. kl.	" " "
18. Ņina Austere	"	4. IV. 1922.	IX. kl.	" " "
19. Vanda Bunere	"	12. IX. 1923.	IX. kl.	" " "
20. Alma Daukste	"	10. VIII. 1923.	X. kl.	" " "
21. Beata Grišāne	"	12. I. 1928.	sag. kl.	" " "
22. Antons Ivbulis	"	.....	.....	Kritis cīņās
23. Voldemārs Jansbergs	"	22. III. 1926.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
24. Kārlis Kalējs-Kalējiņš	"	5. X. 1925.	XI. kl.	Apcietināts un aizv.
25. Valdis Kalnietis	"	13. V. 1924.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem
26. Juris Kalns/Bergs	"	6. VI. 1925.	VIII. kl.	" " "
27. Oļģegs Katalimovs	"	1. X. 1922.	X. kl.	Apcietināts un aizvests
28. Juris Komarovskis	"	25. V. 1920.	XI. kl.	" "

29. Silvija Konrāde	dzim.	16. V. 1925.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
30. Skaidrīte Krievāne	"	27. V. 1924.	VIII. kl.	" " "
31. Jānis Kūliņš	"	4. II. 1920.	X. kl.	Apcietināts un aizvests
32. Aleksandrs Lielais	"	12. IX. 1923.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
33. Nellija Ludvigsonē	"	25. IV. 1923.	IX. kl.	" " "
34. Aleksandrs Meņšikovs	"	9. I. 1923.	VII. kl.	" " "
35. Harijs Mucenīks	"	26. II. 1924.	IX. kl.	" " "
36. Haralds Muižnieks	"	6. I. 1921.	XI. kl.	Apcietināts un aizvests
37. Miervaldis Ošups	"	4. IX. 1923.	X. kl.	Aizv. ar piederīgiem
38. Ausma Rēķe	"	.....	.....	Nogalināta kara apst.
39. Tamāra Rinkina	"	11. XII. 1921.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem
40. Rasma Rubene	"	.....	.....	Nogalināta kara apst.
41. Aleksandrs Svencis	"	17. V. 1920.	XI. kl.	Apcietināts un aizvests
42. Irēna Šēna	"	15. VII. 1925.	sag. kl.	Aizv. ar piederīgiem
43. Ego Terinks	"	16. IV. 1922.	XI. kl.	Apcietināts un aizvests
44. Lilija Vērdiņa	"	21. XI. 1923.	IX. kl.	Aizvests ar pieder.
45. Kārlis Vītols	"	6. II. 1924.	X. kl.	" " "
46. Georgijs Zaļivskis	"	15. X. 1925.	VII. kl.	" " "

Krāslavas ģimnazija:

47. Edmunds Čužāns	dzim.	14. I. 1921.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem
48. Genrichs Čužāns	"	1. VII. 1924.	VII. kl.	" " "
49. Mirdza Ozola-Eglīte	"	2. I. 1926.	VII. kl.	" " "
50. Jāzeps Pauliņš	"	19. III. 1922.	X. kl.	Apcietināts un aizvests
51. Antonijs Stikuts	"	23. X. 1923.	X. kl.	" "
52. Regina Šalka	"	7. X. 1922.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem

Rēzeknes valsts ģimnazija (Rēzeknes apr.):

1. Modests Ančupāns	dzim.	..... 1922.	XI. kl.	Apcietināts un pazudis
2. Leopolds Baranovskis	"	..... 1926.	VIII. kl.	Apcietināts un aizvests
3. Staņislavs Briedis	"	.....	X. kl.	Notiesāts un pazudis
4. Augusts Greidens	"	..... 1920.	X. kl.	Apcietināts un pazudis
5. Lidija Igaune	"	..... 1925.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
6. Aleksandrs Ilgins	"	..... 1923.	VIII. kl.	Apcietināts un pazudis
7. Alvina Jaskovska	"	16. I. 1926.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem
8. Pēteris Kotāns	"	14. XII. 1924.	IX. kl.	" " "
9. Juliāns Ladusāns	"	..... 1922.	X. kl.	Apcietināts un pazudis
10. Jānis Mickāns	"	24. XI. 1924.	IX. kl.	Aizv. ar piederīgiem
11. Viktors Mickāns	"	8. I. 1926.	VII. kl.	" " "
12. Jānis Porietis	"	..... 1924.	VIII. kl.	Kritis atbr. cīņās
13. Olimpija Silanža	"	..... 1924.	VIII. kl.	Aizv. ar piederīgiem

14. Valentīna Škinča dzim. 18. XII. 1925. IX. kl. Aizv. ar piederīgiem

Varakļānu valsts ģimnazija:

15. Imants Broks dzim. 30. V. 1922. VII. kl. Aizv. ar piederīgiem
16. Andrējs Veikšāns " 8. I. 1925. VIII. kl. " " "

Kārsavas valsts ģimnazija (Ludzas apr.):

1. Helena Gržimālo dzim. 4. IV. 1924. VIII. kl. Aizv. ar piederīgiem
2. Lucijans Koroševskis " ..... IX. kl. Apcietināts un aizvests
3. Pēteris Platpīrs " ... I. 1924. VIII. kl. " "
4. Francis Rancāns " ..... XI. Nogalināts kara apst.
5. Jānis Usaitis " 3. V. 1924. VIII. kl. Apcietināts un aizv.
6. Jāzeps Velikans " ..... 1923. IX. kl. " " "

Ludzas valsts ģimnazija:

7. Gaida Cīrule dzim. 24. VIII. 1921. IX. kl. Aizv. ar piederīgiem
8. Lilija Martinsons " 4. VII. 1925. VIII. kl. " " "
9. Heinrichs Mekšs " 1. II. 1925. X. kl. Aizvests atsevišķi
10. Beatrise Ošupe " ..... 1924. X. kl. Aizv. ar piederīgiem
11. Pāvels Ošups " 22. IX. 1926. VIII. kl. " " "
12. Olģerts Rāviņš " 9. V. 1927. VIII. kl. " " "
13. Boļeslavs Sloskāns " 20. VIII. 1923. X. kl. Aizv. atsevišķi
14. Guntars Svenne " 20. III. 1924. IX. kl. Aizv. ar piederīgiem
15. Leopolds Valters " 4. VIII. 1925. VIII. kl. " " "

Balvu valsts ģimnazija (Abrenes apr.):

1. Dagmāra Groskopa dzim. 17. XI. 1919. X. kl. Aizv. ar piederīgiem
2. Anna Putniņa-Rozenberga 17. IV. 1923. IX. kl. " " "

Viļakas valsts ģimnazija:

3. Aleksandra Brovina dzim. 27. XI. 1922. IX. kl. Aizv. ar piederīgiem
4. Jevgeņija Gūtmane " 15. III. 1926. VIII. kl. " " "
5. Voldemars Martinovs " 25. VII. 1923. IX. kl. " " "
6. Zenta Martinova " 23. IX. 1926. VII. kl. " " "
7. Elza Mieziņa " 3. I. 1924. IX. kl. " " "
8. Atis Pagrods " 25. X. 1925. VII. kl. " " "

47 ģimnazijās kopā 498, no tiem:

a/ Aizvesti kopā ar piederīgiem	386 skolēni
b/ Apcietināti, aizvesti no cietumiem	49 skolēni
c/ Apcietināti un tad pazuduši	31 skolēni
d/ Aizvesti atsevišķi	13 skolēni
e/ Nogalināti	9 skolēni
f/ Nogalināti kara apstākļos	4 skolēni
g/ Krituši cīņās	4 skolēni
h/ Notiesāti, pēc tam izsūtīti vai pazuduši ..	2 skolēni

III. ĀRODSKOLU SKOLĒNI

Rīgas valsts tehnikums:

1. Pēteris Āboltiņš	dzim.	25. XII. 1921.	V. kl.	Apcietin. un pazudis
2. Ziedonis Aisters	"	6. IV. 1925.	II. kl.	Aizv. ar piederīgiem
3. Viktors Amtmanis	"	15. III. 1925.	II. kl.	" " "
4. Maigons Aperāts	"	8. XI. 1922.	II. kl.	Apcietin. un aizvests
5. Jānis Āzens	"	24. III. 1924.	II. kl.	Aizv. ar piederīgiem
6. Juris Baginskis	"	10. XII. 1922.	II. kl.	" " "
7. Arnis Bārzda	"	20. VII. 1925.	I. kl.	" " "
8. Elmars Bārzda	"	30. IV. 1924.	II. kl.	" " "
9. Jānis Brieže	"	22. VI. 1926.	I. kl.	" " "
10. Jānis Egle	"	22. I. 1923.	IV. kl.	Nogalināts
11. Eduards Hanemanis	"	10. IV. 1922.	V. kl.	Apcietin. un pazudis
12. Edmunds Ikmanis	"	.....	IV. kl.	Aizv. ar piederīgiem
13. Dailonis Irbe	"	12. V. 1923.	IV. kl.	" " "
14. Teodors Jākobsons	"	7. VI. 1921.	IV. kl.	Apcietin. un pazudis
15. Roberts Jansons	"	12. VIII. 1924.	I. kl.	Aizv. ar piederīgiem
16. Linards Kalniņš	"	13. II. 1920.	V. kl.	Apcietin. un pazudis
17. Laimonis Krūmiņš	"	1. I. 1923.	II. kl.	Aizv. ar piederīgiem
18. Vilis Kušķis	"	26. VIII. 1925.	II. kl.	" " "
19. Jaroslavs Lapko	"	26. XII. 1921.	IV. kl.	Apcietin. un aizvests
20. Andrejs Līcis	"	4. VI. 1922.	V. kl.	Apcietin. un pazudis
21. Zigfrīds Mūrmanis	"	9. II. 1926.	I. kl.	Aizv. ar piederīgiem
22. Voldemars Ozoliņš	"	14. IX. 1920.	V. kl.	Apcietin. un pazudis
23. Aleksandrs Rasmanis	"	.....	IV. kl.	" "
24. Helmutš Rimša	"	3. II. 1925.	I. kl.	Notiesāts un aizvests
25. Imants Rozenbergs	"	.....	V. kl.	Kritis cīņās
26. Rūdolfs Sadzēvičs	"	.....	IV. kl.	Apcietin. un pazudis
27. Voldemars Skreija	"	21. IX. 1920.	V. kl.	" "
28. Arturs Šteinbergs	"	.....	IV. kl.	" "
29. Elmars Trumpe	"	24. XII. 1922.	IV. kl.	Nogalināts
30. Olģerts Vēveris	"	9. II. 1925.	I. kl.	Aizv. ar piederīgiem
31. Voldemars Ziediņš	"	22. II. 1921.	IV. kl.	" " "

Rīgas amatniecības skola un tehnikums:

32. Laimonis Ārgalis	dzim.	17. V. 1922.	AI kl.	Apcietin. un pazudis
33. Arvīds Briedis	"	16. V. 1920.	AII kl.	" "
34. Rūdolfs Bulēns	"	20. VI. 1920.	TIV kl.	Aizv. ar piederīgiem
35. Arvids Jansons	"	3. I. 1916.	TV kl.	Apcietin. un pazudis
36. Jānis Latišs	"	31. XII. 1907.	TIV kl.	" "
37. Normunds Reinsons	"	31. XII. 1917.	TIII kl.	" "
38. Arturs Tiltiņš	"	19. XII. 1920.	TI kl.	" "

I. Rīgas valsts komercskola:

39. Velta Dambīte	dzim.	22. VII. 1925.	I. kl.	Aizv. ar piederīgiem
40. Inta Ruka	"	14. X. 1925.	III. kl.	" " "
41. Skaidrīte Treija	"	19. VIII. 1923.	V. kl.	" " "

2. Rīgas valsts komercskola:

42. Arvīds Freibergs	dzim.	28. XII. 1924.	III. kl.	Apcietin. un pazudis
43. Zenta Līce-Līcīte	"	10. XI. 1923.	II. kl.	Aizv. ar piederīgiem

3. Rīgas valsts komercskola:

44. Lūcija Bulēna	dzim.	24. I. 1923.	IV. kl.	Aizv. ar piederīgiem

Rīgas valsts arodskola:

45. Arnolds Jēriņš	dzim.	5. VIII. 1924.	III. kl.	Apcietin. un aizvests
46. Alberts Klabe	"	12. VII. 1924.	III. kl.	" "
47. Vitalijs Krūmiņš	"	10. XI. 1920.	III. kl.	" "
48. Roberts Keģis	"	13. X. 1921.	III. kl.	" "
49. Harijs Lamberts	"	17. X. 1923.	III. kl.	" "
50. Gunārs Rozentāls	"	5. XI. 1922.	III. kl.	" "

Valsts elektriskās fabrikas amatniecības skola:

51. Evalds Jaunzems	dzim.	4. VII. 1921.	III. kl.	Apcietin. un aizvests
52. Kārlis Sala	"	17. I. 1922.	III. kl.	Aizvests atsevišķi

Rīgas valsts tirdzniecības darbinieku skola:

53. Roberts Blauss	dzim.	23. XII. 1910.	II. kl.	Aizvests atsevišķi

Valmieras valsts komercskola:

1. Uldis Rogainis	dzim.	20. III. 1925.	I. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Ernests Vāle	"	16. III. 1922.	IV. kl.	Nogalināts

Gulbenes valsts komercskola un arodskola (Madonas)

1. Jānis Liepa	dzim.	5. VII. 1923.	III. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Valentīns Ore	"	16. VI. 1923.	IV. kl.	" " "

Liepājas valsts tehnikums:

1. Bērtulis Arnolds	dzim.	5. V. 1914.	II. kl.	Apcietināts un pazudis
2. Arvīds Apfelbaums	"	.....	III. kl.	" "
3. Hugo Diks	"	15. XII. 1920.	III. kl.	Aizv. atsevišķi
4. Viktors Hasmanis	"	2. XI. 1924.	II. kl.	Aizv. ar piederīgiem

5. Ernests Jākobsons	dzim.	19. XII. 1919.	V. kl.	Aizv. ar piederīgiem
6. Ernests Neiburgs	"	7. XI. 1921.	III. kl.	Aizvests atsevišķi
7. Rūdolfs Tīģeris	"	18. XI. 1920.	IV. kl.	Apcietin. un aizvests
8. Edgars Vītolis	"	28. VI. 1922.	III. kl.	Apcietināts un pazudis
9. Ilmars Zuzāns	"	.....	III. kl.	" "

Liepājas komercskola:

10. Dzidra Allaža	dzim.	30. V. 1925.	II. kl.	Aizv. ar piederīgiem
11. Laimdota Dūksteniece	"	.....	I. kl.	" " "
12. Laimonis Grundmanis	"	3. IV. 1927.	I. kl.	Aizv. no bērnu kolon.
13. Vēna Zeiberliņa	"	7. VIII. 1925.	II. kl.	Aizv. ar piederīgiem
14. Juris Zonnebergs	"	10. V. 1923.	II. kl.	" " "

Ventspils komercskola un arodskola:

1. Imants Audze	dzim.	11. VII. 1924.	III. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Alīse Stankēviča	"	8. XII. 1921.	III. kl.	" " "
3. Miervaldis Zīlnieks	"	16. VI. 1923.	IV. kl.	" " "

Tukuma valsts komercskola:

1. Rūdolfs Apsītis-Ozols	dzim.	26. IV. 1925.	II. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Pāvels Baltiņš	"	6. III. 1921.	V. kl.	Apcietin. un pazudis
3. Rasma Griķe	"	26. IV. 1925.	I. kl.	Aizv. ar piederīgiem
4. Arvīds Hochfelds	"	23. I. 1922.	III. kl.	" " "
5. Valentīne Lindermane	"	22. III. 1926.	I. kl.	" " "

Jelgavas valsts skolotāju institūts:

1. Vija Štālberga	dzim.	18. II. 1922.	VI. kl.	Nogalināta kara apst.

Jelgavas valsts arodskola un tehnikums:

2. Arnolds Briekmanis	dzim.	19. IV. 1920.	TIV kl.	Apcietin. un pazudis
3. Valdis Cers	"	27. IV. 1922.	TV kl.	" "
4. Miervaldis Cipriķis	"	8. II. 1920.	TV kl.	" "
5. Nikolajs Ērglis	"	9. VIII. 1922.	TIV kl.	" "
6. Elmars Gerts	"	20. I. 1920.	TV kl.	" "
7. Konstantīns Groza	"	13. V. 1922.	TII. kl.	" "
8. Olafs Kārklis	"	13. IV. 1919.	TIV. kl.	" "
9. Leonhards Kazimirs	"	6. III. 1922.	TIV kl.	" "
10. Roberts Klints	"	16. VI. 1925.	TI. kl.	Aizv. ar piederīgiem
11. Arvīds Krūmiņš	"	4. IX. 1910.	AIII kl.	" " "
12. Eduards Kūla	"	27. IX. 1921.	TIV kl.	Apcietin. un pazudis
13. Rūdolfs Saulītis	"	9. VII. 1918.	TV kl.	" "
14. Ringolds Strazdiņš	"	16. V. 1922.	TIV. kl.	" "

15. Ernests Tamms	dzim.	1. X. 1919.	TIII kl.	Apcietin. un pazudis
16. Raimonds Vanags	"	26. VIII. 1922.	TIV kl.	" "
17. Jevgeņijs Vilks	"	13. III. 1921.	TII kl.	" "

Jelgavas ādmiņu skola:

18. Verners Vērškāja	dzim.	7. V. 1925.	I. kl.	Aizv. ar piederīgiem

Jēkabpils valsts komercskola:

1. Jānis Strautiņš	dzim.	24. III. 1922.	IV. kl.	Nogalināts

Jaunjelgavas valsts komercskola:

2. Biruta Elsiņa	dzim.	1. IV. 1925.	II. kl.	Aizv. ar piederīgiem
3. Laimonis Hauptmanis	"	8. VII. 1926.	I. kl.	" " "
4. Spodra Hauptmane	"	2. II. 1924.	IV. kl.	" " "

Viesītes valsts arodskola:

5. Rūdolfs Sīpenieks	dzim.	.....	III. kl.	Nogalināts
6. Valdis Porietis	"	17. XII. 1924.	II. kl.	Apcietin. un pazudis
7. Roberts Zaķis	"	9. IV. 1921.	II. kl.	" "

Daugavpils valsts komercskola:

1. Edgars Čerņavskis	dzim.	28. I. 1922.	III. kl.	Apcietināts un aizv.
2. Jānis Stencelis	"	18. VI. 1922.	III. kl.	Aizv. ar piederīgiem

Livānu valsts komercskola:

3. Benita Putekle	dzim.	19. VI. 1925.	II. kl.	Aizv. ar piederīgiem
4. Harijs Puteklis	"	25. VI. 1922.	V. kl.	" " "

Daugavpils valsts arodskola un dzelzceļu
techniskā vidusskola:

5. Alfrēds Avotiņš	dzim.	28. II. 1921.	A IV kl.	Apcietin. un aizvests
6. Arnolds Blumbergs	"	25. III. 1922.	A II kl.	" "
7. Ervīns Eglītis	"	2. IV. 1922.	A IV kl.	" "
8. Voldemārs Grīnbergs	"	28. V. 1922.	A III kl.	" "
9. Edvīns Rozītis	"	5. XI. 1921.	A III kl.	" "
10. Kārlis Rudzītis	"	4. IV. 1920.	A III kl.	Apcietin. un pazudis

Rēzeknes valsts skolotāju institūts:

1. Aina Apšvalka	dzim.	8. VII. 1922.	V. kl.	Aizv. ar piederīgiem
2. Bronislavs Berezovskis	"	20. X. 1918.	VI. kl.	Apcietin. un pazudis
3. Mirdza Ernstsone	"	..... 1924.	III. kl.	Aizv. atsevišķi

4. Nikolajs Gabruševs	dzim. .... 1924.	III. kl.	Apcietin. un pazudis
5. Pēteris Grīnbergs	" 27. III. 1910.	VI. kl.	" "
6. Erika Krievāne	" 6. VIII. 1922.	V. kl.	Aizv. ar piederīgiem
7. Valentīna Mekša	" 1. X. 1920.	V. kl.	Aizv. atsevišķi
8. Staņislavs Vonogs	" 5. XII. 1923.	IV. kl.	Apcietin. un pazudis

Rēzeknes valsts komercskola:

9. Leonards Pleiksnis	dzim. 13. III. 1922.	IV. kl.	Aizv. ar piederīgiem
10. Malvīna Račinska	" 1. VI. 1920.	IV. kl.	Apcietin. un pazudusi
11. Romualds Skangals	" 7. II. 1923.	V. kl.	Aizv. ar piederīgiem
12. Reinhards Viļums	" 2. III. 1925.	III. kl.	" " "

Rēzeknes valsts arodskola:

13. Kārlis Darberts	dzim. 2. XI. 1923.	II. kl.	Aizv. ar piederīgiem

Ludzas valsts komercskola:

1. Irēna Logina-Berņicka dz.	6. IV. 1925.	I. kl.	Aizv. ar piederīgiem

Ludzas valsts arodskola:

2. Vladislavs Linavskis	dzim. 1. IV. 1926.	....	Aizv. ar piederīgiem

28 SPECIĀLĀS VIDUSSKOLĀS UN ARODSKOLĀS KOPĀ 129,
no tiem:

a/ Aizvesti kopā ar piederīgiem	54 skolēni
b/ Apcietināti, pēc tam pazuduši	44 skolēni
c/ Apcietināti un aizvesti	16 skolēni
d/ Aizvesti atsevišķi	6 skolēni
e/ Nogalināti	5 skolēni
f/ Aizvesti no vasaras kolonijas	1 skolēns
g/ Nogalināti kara apstākļos	1 skolēns
h/ Krituši atbrīvošanas cīņās	1 skolēns

IV. LAUKSAIMNIECĪBAS UN MĀJTURĪBAS SKOLU SKOLĒNI.

Rīgā. Lauksaimniecības tautas augstskola:

1. Otto Sadovskis   dzim. 11.X.1888.   ....   Apcietin. un pazudis

Latvijas mājturības institūts:

2. Anna Liepiņa   dzim. 25. IX. 1915.   II. kl.   Aizv. ar piederīgiem

Bulduru dārzkopības skola (Rīgas apr.):

1. Pāvels Kolosovs   dzim.   ..... 1923.   II. kl.   Apcietin. un aizvests
2. Arvids Reimanis   "   28. I. 1923.   II. kl.   Aizv. ar piederīgiem

Skrīveru lauksaimniecības skola:

3. Hermanis Strautnieks dzim. 28. VIII. 1922. II. kl.   Aizv. ar piederīgiem

Priekuļu lauksaimniecības vidusskola (Cēsu apr.):

1. Imants Dobulāns   dzim. 18. IV. 1922.   II. kl.   Aizv. ar piederīgiem
2. Viesturs Graudiņš   "   30. VIII. 1923.   II. kl.   "   "   "
3. Krišjānis Kudrašs   "   14. I. 1920.   V. kl.   Apcietin. un pazudis
4. Viesturs Lūsiņš   "   19. IX. 1923.   III. kl.   Aizv. ar piederīgiem
5. Anna Sīka   "   5. I. 1921.   V. kl.   Aizvests atsevišķi
6. Ilgvars Viducis   "   31. V. 1923.   III. kl.   Aizv. ar piederīgiem

Dzērbenes lauksaimniecības vidusskola:

7. Laimonis Krievāns   dzim. 8. IV. 1923.   II. kl.   Apcietināts un pazudis
8. Arvids Rumpāns   "   8. XI. 1923.   II. kl.   "   "

Kazdangas lauksaimniecības vidusskola (Aizputes apr.):

1. Velta Vēvere   dzim. 23. VI. 1920.   V. kl.   Aizv. ar piederīgiem

Zūru lauksaimniecības vidusskola (Ventspils apr.):

1. Līza Bože   dzim. 28. XII. 1922.   II. kl.   Aizv. ar piederīgiem

Abgaldes lauksaimniecības skola (Jelgavas apr.):

1. Ervins Pauflers   dzim. 28. XII. 1922.   I. kl.   Aizvesta atsevišķi
2. Arturs Sietiņš   "   2. I. 1922.   II. kl.   "   "
3. Arnolds Treigūts   "   8. III. 1924.   II. kl.   "   "

Zaļenieku mājturības vidusskola:

4. Ilga Blūma   dzim. 1. XI. 1923.   II. kl.   Aizv. ar piederīgiem

Mežotnes lauksaimniecības vidusskola (Bauskas apr.)

1. Olģerts Dombrovskis	dzim. 2. VII. 1924.	III. kl.	Apcietin. un aizvests
2. Osvalds Griekšeris	" 27. XII. 1921.	IV. kl.	Apcietin. un pazudis
3. Ivars Īskalns	" 23. III. 1922.	III. kl.	" "
4. Armils Meiņa	" 20. II. 1925.	I. kl.	Aizv. ar piederīgiem
5. Kārlis Medens	" 17. VI. 1922.	IV. kl.	Apcietin. un pazudis
6. Arvids Orleans	" 4. VIII. 1921.	IV. kl.	" "
7. Roberts Ritums	" 18. I. 1923.	III. kl.	" "
8. Olģerts Spervnovskis	" 20. IX. 1922.	III. kl.	" "
9. Uldis Sukurs	" 16. III. 1923.	III. kl.	" "
10. Pēteris Vējonis	" 16. VI. 1921.	VI. kl.	" "
11. Arnolds Zands	" 25. X. 1920.	IV. kl.	" "
12. Egons Zēbergs	" 9. III. 1923.	III. kl.	" "
13. Vilnis Ziemelis	" 1. X. 1923.	IV. kl.	Tiesāts un izsūtīts

Ziedoņa dārzkopības skola:

14. Kārlis Danemarks	dzim. 26. XI. 1924.	I. kl.	Apcietin. un pazudis

Bebrenes lauksaimniecības vidusskola (Ilūkstes apr.)

1. Jānis Mureks	dzim. 28. II. 1919.	II. kl.	Apcietin. un aizvests
2. Uldis Treimanis	" 29. XII. 1922.	II. kl.	" "

Višķu dārzkopības vidusskola (Daugavpils apr.):

1. Gertrude Bogdāne	dzim. 8. VI. 1924.	I. kl.	Aizv. ar piederīgiem

Malnavas lauksaimniecības vidusskola (Ludzas apr.):

1. Osvalds Budevičs	dzim. .... 1923.	II. kl.	Apcietin. un pazudis
2. Jānis Indāns	" .... 1924.	II. kl.	" "
3. Arvids Kasandrs	" 20. XII. 1923.	II. kl.	" "
4. Valentīna Mickēviča	" 7. I. 1926.	I. kl.	Aizvesta ar pieder.
5. Antons Opincāns	" 18. I. 1926.	I. kl.	" "
6. Anzelma Palaškova	" 27. VIII. 1925.	II. kl.	" "

16 LAUKSAIMNIECĪBAS UN MĀJTURĪBAS SKOLAS kopā 44,
no tiem:

a/ Aizvesti ar piederīgiem	17 skolēni
b/ Apcietināti un pazuduši	18 skolēni
c/ Apcietināti un aizvesti	5 skolēni
d/ Aizvesti atsevišķi	4 skolēni

V. JŪRSKOLAS AUDZĒKŅI

Kr. Valdemāra jūrskola Rīgā:

1. Arnolds Blekte	dzim.	10. XI. 1921.	III. kl.	Gājis bojā ar kuģi
2. Harijs Celms	"	19. XI. 1922.	IV. kl.	" " "
3. Džonis Dumpe	"	8. IV. 1906.	II. kl.	" " "
4. Helmutš Eberleins	"	17. IV. 1922.	I. kl.	" " "
5. Vilbertš Kviesītis	"	22. VIII. 1920.	II. kl.	" " "
6. Eduards Priedīte	"	21. IV. 1914.	IV. kl.	" " "
7. Jānis Bauers	"	22. IV. 1913.	IV. kl.	Nogalināts
8. Arvidš Jēgers	"	23. X. 1906.	IV. kl.	"
9. Edgars Kalniņš	"	6. V. 1921.	III. kl.	"
10. Fricis Ozols	"	25. II. 1912.	IV. kl.	"
11. Oskars Stammers	"	12. IX. 1916.	IV. kl.	"
12. Andrejs Striķkalējs	"	13. IX. 1915.	I. kl.	"
13. Tālivaldis Brinkmanis	"	13. II. 1920.	III. kl.	Aizv. ar piederīgiem
14. Aleksandrs Gegello	"	15. VIII. 1908.	III. kl.	" " "
15. Tālrīts Gingulis	"	28. IX. 1916.	I. kl.	" " "
16. Adolfs Gračkovš	"	20. VII. 1916.	IV. kl.	" " "
17. Jānis Kļaviņš	"	20. V. 1905.	IV. kl.	" " "
18. Bruno Kondruss	"	20. VIII. 1921.	II. kl.	" " "
19. Jānis Ozolups	"	19. I. 1913.	IV. kl.	" " "
20. Boriss Šcerbūņins	"	15. V. 1915.	III. kl.	" " "
21. Elmars Zilpaušš	"	16. VII. 1913.	II. kl.	" " "
22. Arvalds Kiršfelds	"	2. IV. 1922.	I. kl.	Apcietin. un pazudis
23. Jānis Krustiņš	"	5. I. 1912.	IV. kl.	" "

VI. MEŽSAIMNIECĪBAS SKOLAS AUDZĒKŅI

Aizupes mežsaimniecības skola:

1. Elmars Aumalis	dzim.	22. II. 1922.	II. kl.	Apcietin. un pazudis
2. Kārlis Kincs	"	29. XII. 1914.	II. kl.	" "
3. Pēteris Strautmanis	"	.....	II. kl.	" "
4. Arnolds Zvaigzne	"	15. XII. 1921.	I. kl.	Aizv. ar piederīgiem

VII. ŽĒLSIRDĪGO MĀSU SKOLA pie Rīgas pils. 4. slimnīcas:

1. Anna Andersona	dzim.	17. II. 1919.	II. kl.	Apcietin. un aizvesta
2. Aina Baltiņa	"	3. VII. 1920.	II. kl.	" "
3. Irma Kalniņa	"	9. VII. 1919.	II. kl.	" "

JŪRSKOLAS, MEŽSAIMNIECĪBAS UN ŽĒLSIRDĪGO MĀSU skolu audzēkņi kopā - 30.

BAIGĀ GADĀ CIETUŠO SKOLĒNU KOPSKAITS – 2093.

no tiem:

a/ Aizvesti kopā ar piederīgiem	1796 skolēni
b/ Pēc apcietināšanas pazuduši	100 skolēni
c/ Apcietināti, vēlāk aizvesti	73 skolēni
d/ Aizvesti no vasaras kolonijām	44 skolēni
e/ Aizvesti atsevišķi	37 skolēni
f/ Nogalināti	20 skolēni
g/ Nogalināti kara apstākļos	11 skolēni
h/ Krituši atbrīvošanas cīņās	5 skolēni
i/ Notiesāti un pēc tam izsūtīti	4 skolēni
j/ Aizvesti no sanatorijām	3 skolēni

Piezīmes: Šis komunistu upuru skaits un saraksts nav uzskatāms par gluži pilnīgu un noslēgtu. Vispirms jāatzīmē, ka ziņas attiecas tikai uz latviešu mācības iestādēm. Citu tautību skolas, sevišķi krievu un žīdu, cieta maz, bet savi upuri bija arī tām. Vācu tautības skolas, sakarā ar vāciešu izceļošanu, bija faktiski likvidējušas.

Skolu grupējumi pēc mācības valodām un tautībām 1941./42. m. g., kad ziņas ievāktas, un 1940./41. m. g., kad aizvešanas un nogalināšanas notika, nav gluži līdzīgi, kādēļ upuru sarakstā iespējami daži iztrūkumi.

Komunistu laikā kā skolēnu sodīšanas līdzekli diezgan plaši pielietoja skolēnu izslēgšanu no skolas uz gadu vai ilgāk. Iespējams, ka arī no izslēgtajiem skolēniem kāda daļa tika vēlāk apcietināta, nogalināta un aizvesta.

Kontrolētās māj mācības bērni gan neskaitījās tiešajos skolu audzēkņos, tomēr ietilpa pirmskolas skolēnu grupā. Deportācija arī no tiem prasīja upurus, ko dažas skolas nav atzīmējušas.

Minētos aizrādījumus ievērojot, jāpieņem, ka baigais gads prasījis no mūsu skolu audzēkņu vidus ne mazāk kā 2500 upurus, neieskaitot universitātes un visu citu augstāko mācības iestāžu audzēkņus, kas tai gadā arī zaudējuši ne mazāk kā 360 dzīvības.

Ar tiešu čekas rīkojumu nogalināto skolēnu skaits (20) īstenībā ir ievērojami lielāks. Šis papildinājums nāk no apcietināto un bez vēsts pazudušo grupas (100). Visas nogalināto skolēnu kapa vietas nemaz netika atrastas, un tās pašas arī tikai Latvijas robežās. Kas noticis Padomju Savienībā, nemaz nav zināms.

~ ~ ~ ~ ~

XVIII. SKOLOTĀJU LIKTENIS SARKANĀ TERRORA LAIKĀ

1. Skolotāju nostāja.

Pēc samērā īsā un plašākām tautas aprindām vēl politiski grūtāk apjaužamā starplaika, kāds iestāj. mūsu zemē pēc komunistu armijas iebrukuma 1940. g. 17. jūnijā, nepieciešamā skaidrība nāca, tā sakot, pati no sevis. Par to gādāja mūsu saimnieciskās, politiskās un kultūrālās dzīves komūnizēšana, ko sarkanā vara virzīja uz priekšu ārkārtīgā steigā, lietodama mūsu zemē vēl nepiedzīvotu melu propagandu un terroru. Tikpat ātri zuda arī katra illūzija par eiropiskas kultūras dzīves saglabāšanu, bet tai pašā laikā arvien skaidrāk veidojās latviešu tautas nostāja šai āziātisma un Eiropas sadursmē. Latviešu tauta izvēlējās Eiropu, un pirmā kārtā to darīja inteliģence ar skolotājiem priekšgalā. Skolotāju nostāja, atskaitot nedaudzus atsevišķus gadījumus, šai divu pasaulu cīņā bija sarkanajam komūnismam noteikti naidīga.

Jāatzīmē, ka komunistu varas laiks no skolotājiem arī vairāk prasīja nekā no daudziem citiem mūsu tautas locekļiem. Saimnieciski turīgākās grupas komūnisma reformas skāra lielāko tiesu materiāli. Atņēma gan tēvu tēvu un pašu sviedriem laistītus tīrumus, rūpīgā gādībā koptos un audzētos lopus, paša celtās ēkas, iekrātos kapitālus un dzīvokļa iekārtas. Bet arī komunisti atzina materiālās vērtības, mainījās tikai īpašnieki un lietotāji.

Skolotāju stāvoklis bija citāds. Kā garīgā darba strādniekiem un audzinātājiem tiem vajadzēja svītrot nevien visu savu līdzšinējo darbu, bet arī atzīt to par nekam nederīgu, aplamu un tautai kaitīgu. Skolotājam vajadzēja pašam sevi morāliiski iznīcināt tās pašas klases un sabiedrības priekšā, kurai viņš līdz šim bija bijis vadonis un audzinātājs.

Smagi bija skolotājam lūkoties acīs jaunatnei, kas būdama nesaprašanā par notiekošo, pēc vecā paraduma griezās pie saviem audzinātājiem ar jautājumiem. Patiesību teikt skolotājs tomēr nedrīkstēja. Arī aizrautīgo jaunatni vajadzēja saudzēt. Vajadzēja to brīdināt un atturēt no tādas rīcības, pat no tādiem jautājumiem, kas jaunajos apstākļos varēja kaitēt skolu jaunatnei. Nereti tas bija ļoti grūti, jo spiegu un nodevēju netrūka. Spiegi un nodevēji, provokātori un slepeni ziņotāji bija komunistu laikā pat ļoti protežēta sabiedrības grupa. Bet nekā nesacīt, nekā nepaskaidrot arī nevarēja. To neatļāva skolotāju ētika, to neatļāva arī mīlestība uz bargi piemeklēto tautu. Skolotāju dvēseles pārdzīvojumus tāpēc visbiežāk varēja raksturot kā smagu depresiju, kas audzinātāja darbu padarīja par grūti panesamu nastu.

Skolu darbinieku dvēseles konflikti tapa vēl smagāki ar tiem pienākumiem, ko jaunā vara tiem gribēja uzlikt. Skolotājus gribēja padarīt par sarkanā āziātisma sludinātājiem, par komūnisma apustuļiem, un savas tautas garīgiem kapračiem. Šos pienākumus spēja uzņemt tikai nedaudzi. Skolotāju opozicionālo nostāju vislabāk raksturo komunistu varas vīri paši savos atzinumos un avīžu rakstos, kas vērtē skolotājus kā 'sociālistiskai celtniecībai' pavi-

sam nederīgus darbiniekus. Minēsim dažus tipiskākus piemērus:

„Jaunais Komūnārs” 1940. g. 18. okt. raksta:

„Padomju Latvijas komjaunatne, pionieri un darba jaunieši ir tie, kas paceltu galvu un spara pilni iet sociālistiskās kultūras cēlāju pirmajās rindās ... To nespēs aizkavēt arī mirstošās plutokrātu kliķes gara piesātinātie glēvie skolotāji ... Padomju Latvijai ir vajadzīgi aktīvi un pārliecināti cīnītāji skolotāji, ne nevarīgi vērotāji un pasīvie līdzgājēji. Fakti liecina, ka daļa skolotāju joprojām veicina parādības, kas grauj skolas dzīvi un kārtību. No daudzām skolām mums ziņo, ka skolotāji, pat skolu vadītāji neatbalsta komjaunatnes un pionieru organizācijas. Tādiem skolotājiem Padomju skolā nav vietas. No tiem nekavējoties jāatbrīvojas. Šķiru ienaidniekus, kas šodien indē skolu dzīvi, ar sekmēm iznīdēsim.”

Tipiskajā komunistu stila rakstā mūsu skolotāji gan apveltīti visādiem lamu vārdiem, bet īstenībā ar to viņus tikai apzīmēja par īstiem kultūras cilvēkiem, par komunistu naida un asins sistēmas ienaidniekiem. Pavisam slikta liecība būtu bijusi tā, ja komunisti būtu viņus slavējuši.

Minētajam avīžu rakstam līdzīgā garā ieturēta arī Rīgas pilsētas Izglītības pārvaldes priekšnieka O. Grīnberga runa skolu vadītājiem 1940. g. 16. oktobrī, kur viņš starp citu sacīja:

„Šīs dienas apspriedē mēs atklāti un noteikti esam konstatējuši, ka Rīgas skolās savus taustekļus izpleš mirstošā plutokrātiskā kliķe, lai izsauktu skolu jaunatnē pretpadomju noskaņojumu un noziedzīgu rīcību pret darba tautas valsti un brīvību ... No skolu vadības un skolu darba vajadzēs pazust tiem, kas nespēj izprast Padomju skolas uzdevumus.”

„Jaunais Komūnārs” 1941. g. 3. num. raksta:

„Dažās mācību iestādēs (īstenībā tāds bija lielais vairums —aut.) novērojama parādība, ka skolas vadība un atsevišķi skolotāji acīm redzami vilcinās organizēt jaunos pasākumus skolas dzīvē, tāpat izvairas rosīgāk atbalstīt audzēkņu pašdarbību. Notiek apbrīnojami pacietīga un izturīga gaidīšana uz „rīkojumiem no augšas”, lai gan parasti gluži labi zināms, ka pasākums jāveic pašierosmes kārtā.”

Līdzīgu stāvokli padomju prese atzīmē arī arodnieciskajās skolās. Piemēram der izvilkums no Rīgas teknikuma korespondenta raksta:

„Jaunais Komūnārs” 1940. g. 50. num. raksta:

„Klasēs valda ļoti nevēlams noskaņojums, kas traucē mierīgu skolas iekšējo sadzīvi un darbu. Ir audzēkņi, kas atklāti demonstrē savu neiecietību un naidu pret komjauniešiem. Vai tiešām audzinātāji šīs nekārtības neredzētu un nespētu novērst?”

Kur ir sienas avīzes? Vēl nav nevienas klases, kas varētu parādīt savu pirmo sienas avīzes numuru. Ļoti pasīvi (ar maz izņēmumiem) ir klasu audzinātāji. To darbs vēl neatbilst jaunā laika prasībām un garam.

No visām 40 klasēm tikai divas ir izpratušas šo laiku nozīmi un ieslēgušās oktobra sacensībā.”

To atzina arī pats Izglītības tautas komisāriāts. Komisāra vietnieks J. Jansons par skolotāju nostāju izteicās "Pad. Latv."65. num.:

„Skolotāju izturēšanās pret demonstratīvo buržuju jaunatni (la-
si: nacionāli un pretkomunistiski noskaņoto jaunatni — aut.) dažos
gadījumos bijusi glēva un nemākulīga. Šie trūkumi nākamā skolas
darba mēnesī jānovērš... Darba tauta Padomju skolās savus šķiras
ienaidniekus nesaudzēs.”

Visai raksturīga skolotāju nostājas ziņā ir arī Liepājas pilsētas un apriņķu skolotāju 1941. g. 3. un 4. janv. konferences rezolūcija. Līdzīgas rezolūcijas ko diktēja kompartija, 'pieņemtas' arī citu apriņķu skolotāju sanāksmēs:

"Noklausoties skolu inspektres b. Arnis ziņojumu par skolas darbu 1940. (41. māc. g. pirmajā pusgadā) un skolotāju svarīgajiem uzdevumiem, kā arī noklausoties ziņojumam sekojošus referātos, Liepājas apriņķa un pilsētas pamatskolu un nepilno vidusskolu skolotāju konference konstatē, ka visā skolu valdes darbībā, kā arī līdzšinējā pilsētas izglītības daļas darbībā nav saskatāmi spilgtāki momenti, kas liecinātu par šo iestāžu cenšanos panākt lūzumu skolu līdzšinējā darbības gaitā.

Skolās gan ir uzsākuši darboties pionieru un citu skolnieku pašdarbības pulciņi, izvesta vai sāкта sociālistiskā sacensība, nolasīti referāti, kopīgi ar skolotājiem un bērnu vecākiem apspriesti daži skolu dzīves jauninājumi, tomēr izpalikusi ciešāka skolas un partijas sadarbība, izpalicis vai vāji bijis organizēts politiski sabiedriska izglītības darbs. Tikai samērā neliela skolotāju daļa sapratusi, ka arī viņiem jāuzņemas aktīva padomju iekārtas pilsoņa pienākuma pildīšana patlaban notiekošā vēlēšanu kampaņā. Ne visai apmierinošs ir bijis skolotāju politiskās izglītības darbs. Izpalikusi antirelīģiozā, kā arī stachānoviskā daba metožu propaganda. Nerunājot par komunistisko audzināšanu, vāja bijusi masu kulturālā apkalpošana.

Skolās trūcis mācību līdzekļu. Arī skolotāju algu nekārtīgā izmaksa zināmā mērā traucējusi skolas darbu. Tomēr dziļāk analizējot skolas dzīvi, nevar nesaskatīt tanī zināmu indiferentismu tiklab no daļas skolnieku, kā arī skolotāju un bērnu vecāku puses.

Šis indiferentisms jeb šī vienaldzība, kas ir viens no galvenajiem skolas kolektīva zemju grāvējiem, izskaužams, strādājot vienībā un darba saskaņotībā ar Kompartiju un progresīvajām vecāku apvienībām.

Tādēļ konference liek priekšā Tautas izglītības daļu vadītājiem stingri raudzīties, lai šis darbs tiktu nostādīts visas skolas darbības plāna redzamākā vietā, lai jaunās padomju skolas tālākā izveidošanā jauni ierosinājumi un priekšlikumi izietu arī no skolu kolektīviem, kas arī šinī nozarē pielietotu sociālistisko sacensību un citas jaunas darba metodes."

Visas šīs rezolūcijas, avīžu rakstos lasāmā skolotāju kritika un centrālo iestāžu vadītāju atzinumi bija pilnīgi vienprātīgi konstatējumā, ka Latvijas skolotāji nav 'komunistiskai celtniecībai' derīgi darbinieki. Tāpēc arī represijas — cita aiz citas bargāka.

Jāatzīmē komunistu iestāžu ārkārtīgā centība ielauzties savu upu – šai gadījumā – skolotāju domu, uzskatu un atzinumu pasaulē. Aptaujas sekoja aptaujām, izziņas izziņām. Atkal un atkal nāca rīkojumi skolotājiem ierasties pie kāda 'biedra' uz pārrunām, kur neizbēgami uzdeva arī politiskas dabas jautājumus. Tāda pat skolotāju eksaminēšana notika dažādo 'inspektoru' un citu komunistiskās varas pārstāvju apmeklējumos, nemaz nerunājot par pastāvīgajiem skolu darbinieku novērotājiem dažādu pionieru vadītāju, komunistu ielikto skolotāju un skolas apkalpotāju veidā. Ziņojumi no viņiem nāca partijas pārstāvju rokās, kas tos kopā ar saviem papildinājumiem nodeva čekas aģentu rīcībā.

Pat skolotāju sanāksmes nebija atstātas bez sevišķiem novērotājiem. Piemēr., var minēt S. 6. kl. pamatskolas pārziņas ziņojumu par apstākļiem lielajā skolotāju konferencē 1940. g. sept. Rīgā:

"Skolotājiem konferencē bija ārkārtīgi nospiests gara stāvoklis," raksta skolas pārziņe. "... Ievēroju, ka katrā krēslu rindā ar varu iespiedās daži vīrieši. Arī tajā rindā, kur es sēdēju, kāds tips lika mums trim skolotājiem sasēsties uz divi krēsliem, lai pats varētu ieņemt trešo. Šie cilvēki nu mēģināja noklausīties skolotāju sarunas un bija arī vienīgie aplaudētāji pēc konferences prezidija runām."

Inspektoru kancelejās, kompartijas šūnās un izpildkomitejās uz ievāktu ziņu pamata sastādīja vēlamu, nevēlamu, pārceļamo un vispār 'bīstamo' skolotāju sarakstus iesniegšanai attiecīgai varas iestādei. Piemēram noder Silenes pag. izpildkomitejas saraksts ar ziņām "kādi skolotāji pārceļami un kāpēc". Arī te vairāk nekā puse skolotāju sastāva izpelnījušies šādas atsauksmes: "augstprātīgs fašists, neprot krievu valodu, nebaida uzticību, bērnu vecāki nevēlas" u. t. t., u. t. t. Minētie 'bērnu vecāki' tai pagastā gan bija tikai komjaunatnes pusaudži, kam 'vecāku' nosaukums bija vēl diezgan tālā nākotnē, un tā tas varēja būt arī citur. Bet skolotāju 'izvērtēšanā' tam nebija nekādas nozīmes. Izšķīrēja loma bija tam apstāklim, ka 'izvērtēšana' notikusi partijas vārdā.

2. Skolotāju vajāšana.

Cik viegli bija skolotājam nogrēkoties pret komunistisko iekārtu, pret 'visbrīvāko pasaulē konstitūciju', pret tā saukto 'Staļina satversmi' un iepazīties ar visām pret tautas ienaidniekiem vērstajām represijām! Nemaz nevajadzēja dibināt pretkomunistiskas organizācijas, piedalīties brunotos uzbrukumos vai izplatīt pretkomunistu literātūru. Nevajadzēja arī atklāti ignorēt sarkanās varas vīru rīkojumus, kā to darīja, piem. Z. 6-kl. pamatskolas pārziņis, kam bija uzdots tautas sapulcē runāt par komunistu visvarenību, bet kas komūnisma cildināšanas vietā runāja par biškopību. Pietika ar daudz mazākiem grēkiem, lai iekļūtu melnajā sarakstā ar izredzēm uz drīzu atvaidīšanos no skolotāja un audzinātāja darba.

Rēzeknes apr. L. skolas pārzini apvainoja atklātā kaitniecībā tikai tāpēc vien, ka viņš savas skolas rajonā nebija atradis vairāk par septiņiem analfabētiem. — Tā paša apr. K. skolas pārzini un skolotājus sauca pie atbildības par to, ka skolā bija sabojāts kāds visiem pieejamā vietā pie sienas pielīmēts komunistu vēlēšanu plakāts. — Ilūkstes apr. S. skolas pārziņa darbībā saskatīja pretkomunistisku aģitāciju tikai tamdēļ vien, ka bija sagatavojis izrādei bērnu ludziņu-pasaku, kur rupucim mežā piederējusi pašam sava sēne. Šādā izrādē tātad notikusi privātīpašuma cildināšana, kas padomju iekārtā neesot pieļaujama. — Ja skolotājs agrāk bijis loceklis patriotiskajā aizsargu organizācijā, tad ar to vien jau bija diezgan grēkots. Te jāpieņem, ka starp komunistu laikā vajātiem vai deportētiem skolotājiem aizsargu organizācijas locekļi bija pārsvarā. — L. pamatskolas pārzini G. apcietināja, ilgi vārdzināja pa cietumiem un beidzot aizsūtīja pie spaidu darbiem Kotlasas mežos par to, ka priekš dažiem gadiem bija atvēlējis kāda 1905. g. nošauta un pie skolas aprakta revolūcionāra trūdus izrakt un pārvietot uz kapsētu. Šī paša G. kundze smagajos pārdzīvojumos izdarīja pašnāvību. — Pēc kara izcelšanās ar Vāciju parasts bija apvainot spiegošanā un signalizācijā par labu ienaidniekam. Pietika ar dzīvoklī nejauši vaļā palikušu logu, lai varētu apvainot signalizēšanā ienaidnieka lidmašīnām. Ar tik nesaprotamu vainas pamatojumu apcietināja un pēc tam nogalināja Skolu departamenta vice-direktoru Čuibi, viņa dēlu — teknikuma skolotāju Arnoldu Čuibi, Universitātes asistentu Nikolaju Reinicu u. t. t., u. t. t.

Nav iespējams uzskaitīt visus tos savādos, loģiski domātājam cilvēkam bieži nesaprotamus iemeslus, kas komunistiem noderēja vajāšanas ierosināšanai pret skolotājiem. Īstenībā visiem sarkanās varas upuriem bija tikai viens noziegums — mīlestība uz savu tautu un dzimto zemi. Maskava saprata, ka vislielākais šķērslis pilnīgai mūsu zemes pakļaušanai ir nacionāli un eiropējiski noskaņota inteligence, un tāpēc pret to vajāšanas vērsās visasāki. Tāpēc arī garais upuru skaits, ko sarkanais gads prasīja no tautas darbiniekiem, no skolotāju saimes bija visgarākais.

Kā vieglākais sods atzīmējama pārcelšana no līdzšinējās darba vietas kādā citā, kas nereti notika ar pazeminājumu amatā. Tā piem., no skolu pārziņu un direktoru amata atbrīvotos skolu darbiniekus parasti nolika par skolotājiem kādā citā skolā. Vispār tikai ļoti retos gadījumos agrākos skolu vadītājus atstāja tai pašā vietā un amatā.

Daži skolotāji arī paši vēlējās pārcelties citā darba vietā. Likās, ka svešumā būs vieglāki pārciest to morālo sevis iznīcināšanu, ko komūnisms prasīja no skolotājiem. Tomēr tādu labprātīgu trimdinieku nebija daudz. Vairums mainīja darba vietu ar priekšniecības pavēli.

Šai ziņā komunistu varas vīriem bija skaidri izteikti nolūki. Viņi gribēja iznīcināt skolotājiem visus līdzšinējos sakarus, pat pazišanos, lai tā padarītu viņus garīgi nevarīgākus un vieglāki valdāmus. Jaunajā sabiedrībā skolotājs nezināja, kurš te draugs, kurš ienaidnieks, kurš ir komūnisma pretinieks,

kuŗš sarkanās varas algots spiegs. Tādā neziņā bija daudz grūtāk strādāt nacionālas audzināšanas darbu, bet komūnisma funkcionāriem iespējas bija daudz lielākas. Tāpēc arī skolotāju pārcilāšanas 1940./41. māc. g. notika vēl nepieredzētos apmēros.

"Mēs viņus tā izjauksim, ka tie viens otru vairs meklēdami nesameklēs," tā kā augsts jaunās Skolu pārvaldes darbinieks ziņoja savam priekšniekam – izglītības komisārbiedram Jansonam. Un izjauca arī. Skolotāji kļuva par ceļotājiem vārda tiešajā nozīmē. Beidzot gan arī paša Izglītības komisāriāta vadītājiem šī skolotāju dzenāšana likās pārsniegusi vēlamās robežas, kāpēc Skolu pārvaldes priekšnieks b. Grašmanis kādā rīkojumā Tautas izglītības nodaļu vadītājiem 1941. g. 18. maijā starp citu atzinās:

„Jāizbeidz skolu direktoru un skolotāju klejošana (pareizāk būtu bijis teikt — dzenāšana. — aut.) no vienas darba vietas uz otru. Ir pilnīgi nenormāli, ka šai mācības gadā vairāk nekā puse skolotāju pārgājusi uz jaunām darba vietām.”

Bet 1940./41. g. dažādās mācības iestādēs strādāja vairāk kā 13.000 pedagogu. Tas nozīmēja, ka komūnistu varas gadā ap 7000 skolotāju, to starpā 5000 tautskolu darbinieki dabūja atstāt līdzšinējo vietu un sākt darbu kautkur citur. Pie tam jāatceras, ka tikai retos izņēmuma gadījumos skolotāji saņēma kādu ceļa izdevumu atlīdzību. Lielajam vairumam bija nevien pašiem jāsedz dažkārt ļoti lieli ceļa izdevumi no vienas valsts malas uz otru, bet jāatstāj vecajā darba vietā iekoptā zeme, dārzs un saimniecības inventārs, jo jaunajā darba vietā bija pavisam citi saimniecības apstākļi. Pilsētniekus bieži pārcēla uz laukiem un lauku skolotājus novietoja pilsētās.

Nemaz nerunājot par smagākiem sodiem un skolotāju brīvības aprobežojumiem, par arestiem, apcietinājumiem un deportāciju uz Padomju Savienību, arī pastāvīgie pārcelšanas draudi vienmēr kā Damokļa šķēps karājās pār skolotāju galvām. Ne brīdi skolotājs nebija drošs, ka saņems pavēli atstāt darba vietu.

Latviešu skolotāju stāvoklis bija gluži tāds pat, kādu to 1913. gadā tēloja Krievijas komūnisma tēvs Lēņins, zināms, visu attiecinādams uz skolotāju likteni cariskās Krievijas laikā. Operēdams ar faktiem, ko muižnieku pārstāvis Klūzevs bija cēlis priekšā Valsts Domei sakarā ar skolotāju atlaišanu un pārvietošanām piecos gados pēc revolūcijas (1906-1910.), Lēņins citē dažus teikumus no Klūzeva runas:

„Padomājiet, kungī, vai mūsu skolotājs var mierīgi gulēt? Aizmigdams Astrahaņā, viņš nav pārliecināts, vai jau rītu neatradīsies Vjatkā. Iedomājaties šī līdzīgi zaķim vajātā pedagoga dvēseles pārdzīvojumus.”

Tālāk Lēņins griežas pie valsts padomes locekļiem ar šādu konstatējumu:

„Tas ir jūsu liecinieks, labā spārna kungi, nacionālisti un oktobristi! Un šis jūsu liecinieks ir spiests atzīt, ka attiecībā pret skolotājiem pielaista visneierobežotākā, visnekaunīgākā, visriebīgākā valdības patvaļa! Šis jūsu liecinieks ir spiests atzīt faktu, ka skolotājus krievu valdība vajā līdzīgi zaķiem.” *)

Jāatzīst, ka Lēņins te ņēmis Krievijas skolotājus ļoti spēcīgā aizbildniecībā. Vismaz nav trūcis stipru vārdu cariskās patvaļas raksturošanai. Pie tam tas attiecas uz laiku, kad politisko iemeslu dēļ pārcelto, izsūtīto vai apcietināto skolotāju skaits sastādīja pavisam niecīgu daļiņu no visas skolotāju saimes un kad Krievijas valdība politiski izsūtītiem maksāja vēl sevišķu uztura naudu. To saņēma arī pats Lēņins, rakstīdams Sibīrijā savus naida un žults pilnos rakstus par veco Krieviju.

Ko gan Lēņins būtu sacījis, ja cariskās Krievijas valdība būtu pārcilājusi un izdzenājusi vairāk kā pusi no visa skolotāju sastāva, ja būtu slepeni nogalinājusi skolotājus, kuŗu nāves vaina vienīgi bija mīlestība uz savu zemi un savu tautu, ja būtu tūkstošiem cilvēku, to skaitā mātes ar zīdaiņiem, bērņus, sirmgalvjus un slimniekus kā kaujamus lopus sadzinusi aizrestotos vaņonos un tad slāpēs un badā nedēļām ilgi rāvusi projām no dzimtenes, lai tad kādā Krievijas tuksnešu vai tundru malā tos pamestu savam liktenim? Ko tad būtu teicis Lēņins un visi citi komunistiskie skribenti, kam nekad netrūka skaļu vārdu un spilgtu krāsu, ja vajadzēja tēlot savu pretinieku grēkus un netikumus? Kāds troksnis tad būtu celts ārzemju laikrakstos, ja cariskā valdība būtu tā rīkojusies, kā to darīja komunistu vara 1940. un 41. g. Latvijā? To varam it labi iedomāties, atcerēdamies komunistu avīžu rakstu un grāmatu stilu, tāpat viņu mītiņrunātāju patosu.

No tā laika, kad Lēņins izteica savu sašutumu par skolotāju vajāšanu, līdz komunistu vardarbībām Latvijā, pagājuši bija tikai 28 gadi, kas tomēr ir diezgan ilgs laiks, lai komūnisms varētu pārspēt daudzkārtīgi cara valdības un tās žandarmu metodes.

Ja nu Lēņinam būtu vajadzējis izteikties par komunistu varas organizēto skolotāju un citu mūsu tautas piederīgo vajāšanām Latvijā, viņš laikam tikai apmierināts paberzētu rokas un atkārtotu savu slaveno tezi:

"Moralisks ir it viss, kas vien kalpo revolūcijai un līdz ar to komunistiskai iekārtai."

Bet šī teze ir arī nāves spriedums visiem tiem, kas savu zemi un tautu grib redzēt brīvu no komunistu asiņainās varas. Šī teze bija arī nāves spriedums daudziem latviešu skolotājiem.

Lai ar dažiem skaitļiem raksturotu skolotāju vajāšanu apmēru komunistu varas laikā, aplūkosim vispirms Izglītības komisāriātam 1940./41. m. g. pakārtoto ģimnaziju, arodu vidusskolu un zemāko arodskolu 3374 skolotājus.

No tiem:

No jauna ielikti darbā komunistu laikā, pie kam lielai daļai

*) Lēņin. XVI. 416. lapp. No raksta „par Tautas izglītības ministrijas politiku”. 1913. g.

nekādas pedagogiskas izglītības un ļoti trūcīga vispārējā izglītība	1021
Pārcelti citā darba vietā	335
Atlaisti vai neciešamu apstākļu dēļ paši aizgājuši no pedagogiskā darba	690
Apcietināti, pēc tam atbrīvoti, vai paši izbēguši no cietumiem	14
Apcietināti un pazuduši, jāpieņem, ka daļa no tiem nogalināta	30
Varmācīgi aizvesti uz Sibīriju	94
Nogalināti	8
Repatriējušies, lai izbēgtu kom. vajāšanām	51
Skolotāji, kam varmācīgi aizvesti vai nogalināti tuvinieki	42

Šie skaitļi raksturo komunistu rīcību sevišķi divos virzienos. Vispirms, no augsti kvalificēto ģimnaziju un arodniecisko mācības iestāžu skolotāju saimes izrauti 887 darbinieki jeb vairāk kā ceturtdaļa (26.3%) no visa skolotāju sastāva. Otrkārt, zudušo aizstāšanai vai dažādu komunistisku priekšmetu mācīšanai no jauna darbā ieliktas 1021 personas. No tiem lielākā daļa bez jebkādam pedagogiskām zināšanām vai arī ļoti trūcīgu vispārējo izglītību. Tātad gandrīz trešā daļa (30.3%) no visiem skolu darbiniekiem bija vai nu pilnīgi neprāšas, vai — labākā gadījumā — 'mazpratēji' audzināšanas un mācīšanas darbā.

Kā jau pieminēts, šie skaitļi attiecas tikai uz Izglītības komisāriātam pakārtoto ģimnaziju un profesionālo skolu darbiniekiem. Tiem vēl pieskaitāmi citu resoru (lauksaimniecības, veselības kopšanas, jūrniecības) un lielā tautskolu skolotāju saime, ko komunistu varas politika skāra tikpat smagi un dažviet vēl smagāki. Vienīgi no darba pavisam atlaisto skaits te proporcionāli nebija tik liels.

Uzstādot vispārīgo komūnisma upuru bilanci, pie tam ievērojot nevien izglītības, bet arī citu resoru mācības iestāžu zaudējumus, baigo gadu raksturo šādi skaitļi, kas pieņemami turklāt kā minimālie:

Pārcelti citā darba vietā vai ar pazem. amatā apm..	7000	skolot.
Atlaisti vai neciešamo apst. dēļ paši aizgājuši no pedagogiskā darba	1500	"
Apcietināti un pēc tam pazuduši, jāpieņem ka nogal.	67	"
Nogalināti	33	"
Varmācīgi aizvesti uz Sibīrijas darba nometnēm	372	"

Nogalināto, uz Padomijas spaidu darbu vietām izsūtīto un komunistu varas režīmā dzīvību zaudējušo skolotāju skaits ir ne mazāk kā 472 personas.

Tas tālu nav viss. Jāatceras, ka izglītības darbinieku vajāšana sākās jau tūlīn pēc komunistu ienākšanas un turpinājās ilgākpar gadu. Šajā laikā daudzi skolotāji mainīja nodarbošanos, kāpēc tie bijušie skolotāji, kam liktenis bija lēmis krist vēlreiz komunistu varā, sarakstos jau minēti kā citu profesiju darbinieki. Arī ziņas par cietušiem privātskolotājiem nav pilnīgas, tādēļ viss komūnisma asinspuņu skaits noteikti pārsniedz 500 personas, tas ir 4% no visa skolotāju sastāva.

3. Izvilkumi no vajāto skolotāju piedzīvojumu klāsta.

I. – Par ko skolotāju atcēla no amata.

Rīgas pilsētas N. pamatskolā kādā latviešu valodas stundā skolēni sāka klusām dziedāt tautas lūgšanu "Dievs, svētī Latviju!" Viens no skolēniem Visvaldis D. sajūsmā dzirdamāk iesaucas: "Lai dzīvo Latvija!", bet Juris B. savu atzinību biedram izteica ar: "Bravo, Visvaldi!"

Skolotāja A. K. gan tūlīn apklusināja saucējus un dziedātājus, bet pats notikums nebija noslēpjams. Klases spiegs to paziņoja skolas pionieru vadītājam, un tas savukārt politiskai pārvaldei. Skolā ieradās izmeklēšanas komisija čekas pārstāvju un skolas inspektora vadībā. Ilgi tirdīja visus klases skolēnus un skolotājus.

Rezultātā Visvaldi D. un Juri B. izslēdza no skolas, bet skolotāju A. K. atcēla no amata.

II. – 1000 rubļu sods par 'necienīgu' izturēšanos.

B. 6-klasīgās pamatskolas pārzinis liecina:

"Mani apcietināja it drīz pēc komunistu ienākšanas. Apcietināšanas iemesls, kā izrādījās, arī bija sakarā ar šiem sarkanajiem plūdiem mūsu zemē. Kad čekā uzskaitīja manus noziegumus, tad tur kā galvenais apsūdzības materiāls figurēja kāda spiega ziņojums. Komunistu armijai Latvijā iebrūkot, kad daži mūsu zemes atkritumi par to jūsmoja, es esot teicis:

"Tagad mēs redzam, kādi nevalstiski elementi dzīvo Latvijā!"

Bez tam es kā bijušais aizsargu nodaļas priekšnieks vispār esot 'piektās kolonnas' loceklis un antisemitisma veicinātājs. Citu pierādījumu tomēr nekādu nebija, izņemot minēto spiega ziņojumu.

Biju nosēdējis cietumā vienu mēnesi, kad man paziņoja spriedumu: Par necienīgu izturēšanos pret sarkanās armijas sagaidītājiem man jāmaksā naudas sods 1000 rubļus, vai jāsedot cietumā vēl trīs mēneši.

Mani piederīgie samaksāja lielo naudas sodu, un tā es tiku no cietuma vaļā.

Citi sodi tomēr vēl sekoja. Skolu valde mani tūlīn atcēla no skolas pār-

ziņa un skolotāja amata. Paliku bez darba un maizes. Kā politiski neuzticamai personai man bija jāatstāj arī līdzšinējais aprīņķis un jāmeklē darbs citur.

Skolotāju tomēr bija liels trūkums, un tā man pēc ilgākas klejošanas izdevās dabūt atkal skolotāja vietu citā aprīņķī. Šis apstākļi man atnesa arī ko labu. Dzīves vietas maiņas dēļ izglābos no aizvešanas uz Sibīriju, kas agrākā darba vietā man būtu bijusi neizbēgama."

(Paraksts)

III. – 5 dienas Bauskas čekā.

Pamatskolas pārzine M. stāsta:

"1941. g. 22. jūnijā vakarā pie manas skolas apstājās vieglais auto ar trim miličiem. Pasniedza man orderi par dzīvokļa izkratīšanu un manis apcietināšanu. To bija parakstījis Bauskas čekas priekšnieks b. Sorokins.

Dzīvokli pārmeklējot miliči atrada labi daudz vērtīgu grāmatu, ko paņēma līdzi. Viņiem patika arī manas zelta un sudraba lietas, kuŗas arī neaizmirsā paņemt.

Kā pielikumu manām grāmatām un vērtslietām paņēma arī mani un nodeva Bauskas pilsētas čekā.

Tur man tūliņ bija gods iepazīties ar b. Sorokinu un viņa palīgu Pavloviču. Arī laiks šādai iepazīšanai bija izmeklēts – tikai pusstunda pirms pusnakts.

Čekas priekšnieka istaba bija iekārtota diezgan īpatnēji: pār visu grīdu klājās biezs tepīķis, logi aizklāti biežām segām un uz krēsliem gar sienu dažādi sitamie.

Pēc parastajiem personas noskaidrošanas jautājumiem sākās tiešā pratināšana: Kādēļ neatzīstat mūsu valsts iekārtu? Kādēļ audzināt savos skolēnos naidu pret mums? Mēs zinām – aiz jums stāv zēnu banda u. t. t.

Daudz prasīja arī par skolotāju F. Sorokins zināja pat datumu, kad pie F. bijusi sapulce un kādas personas tur piedalījušās. Plakātu izlikšana ar komunistiem naidīgu saturu esot mans un skolotāja F. darbs.

Centos runāt tik maz, cik vien iespējams. Es taču no visa tā, ko Sorokins man tiecās piedēvēt, nekā nezināju. Tincināšana tomēr ievilkās līdz pulkst. četriem rītā.

Tad man atņēma naudu, virsdrēbes un mani pašu nodeva čekistei Idai sīkākai izkratīšanai. Tā savu darbu veica pamatīgi. Izģērba mani kailu un pārmeklēja katru drēbju vīlīti.

Meklēšana nekā jauna nedeļa, un mani aizveda cietuma kamerā. Tā bija auksta, tumša un mitra. Labi, ka atstāja manā rīcībā gultas segu un spilvenu.

De va arī ēst. Rītos un vakaros vārītu ūdeni, pusdienā vienu kausu zivju zupas, kuŗas saturu nekā nevarēja noteikt. Ūdeni un zupu pa kamerām iznēsāja vecās nemazgātās bļodīņās un gurķu bundžās.

Pratināja katru nakti 4 līdz 5 stundas. Sēdēt šai laikā vajadzēja tieši pretī elektriskai spuldzei, ko arvien tā pagrieza, lai gaisma spīdētu acīs. Kar-

stums dedzināja seju, spilgtā gaisma acis padarīja pavisam neredzīgas. Centos, cik iespējams, sēdēt aizvērtām acīm, tomēr uz kameru ejot, vajadzēja ceļu taustīt rokām. Stundām ilgā sēdēšana spilgtajā gaismā un karstumā pat visredzīgāko varēja padarīt aklu.

24. jūnijā Pavlovičs, lai izspiestu atzīšanos, mani pratinot sita ar sevišķu pēršanai pagatavotu pātagu. Tā bija plati pīta no ādas sloksnēm ar ievītām metala stiepulēm.

Sitieni bija briesmīgi smagi. Nokritu uz grīdas. Pēc tam nevarēju ne gulēt, ne sēdēt. Otrā dienā man pavēlēja tīrīt miliču telpas. Tā bija ļoti grūta diena.

25. jūnijā viens no apcietinātiem mēģināja bēgt. Čekiste Ida pa otrā stāva logu to bija novērojusi un parādīja vietu, kur bēglis bija noslēpies. Drīz pēc tam miliču telpās dzirdēju kādu sitam. Dienu vēlāk, kad gāju uz telpu apkopšanu, redzēju tur kādu cilvēku guļam ar sasietām kājām un rokām. Tas laikam bija nelaimīgais bēglis.

Otrā dienā čekā bija liels uztraukums. Abi čekisti – Sorokins ar Pavloviču kliegdami rīkoja miličus. Pagalmā braukšanas gatavībā bija vairāki motocikli un automašīnas. Tajos krāva dažādas mantas.

Vakarā man atkal vajadzēja iet cauri miliču istabai. Tur uz galda redzēju zīmīti ar manu vārdu un pie tā ar sarkanu tinti "aizvest un sodīt". Saprātu, ka tas nozīmē nošaušanu.

Tomēr negribējās ticēt, ka visam jau gals. Ausis uzmanīgi tvēra katru skaņu, kas bija dzirdama aiz manas kameras loga. Zināju, ka tur ir benzīna noliktava. Šodien to apmeklēja sevišķi bieži. Miliči vēla mucas automašīnās un lādējās. Lamāja vāciešus un lielījās.

Tumsā bija atbraukusi vēl kāda mašīna ar divām apcietinātām sievietēm. Tās raudāja un lūdza nesamīdīt vinu drēbju nastiņas.

Dzirdēju, ka kāds no miličiem teica: "Domā, ka mēs šīs vecās tālu vedīsim! Padod tikai cirvi!" Otrs atbildēja, ka cirvis esot jau ielikts. "Arī to skolmeistarieni paņemsim. Lai tik kādu brīdi pasēd vēl aiz restēm!"

Aiz mana loga steidzīgi kravājās uz aizbraukšanu. Vēla benzīna mucas, kaut ko svieda un gāza. Burzmā dabūja ciest arī abas sievietes. Dzirdēju vienu iekliedzami un raudam. Tad aplusa miliču zobgalības un lamu vārdi.

Pēc brīža mašīna ierūcās un aizbrauca. Es biju aizmirsta. Vai tas nozīmēja izglābšanos? Neziņā vēl slēpās cerība.

Pēc kādas stundas atkal balsis un soļi gaitenī. Čekiste Ida kautko stāsta un skaidro. Kāds atrauj arī manas durvis un atkal aizcērt.

"Sāksim no pēdējām!" kāds rīko. – Tā tad pie manis nobeigs.

Dzirdu, ka gaitenā otrā galā no kamerām izlaiž apcietinātos. Laikam daži mēģināja bēgt.

"Kas bēgs, to noduršu! Nebēgt, nositīšu tepat!" kliedz kāda cita balss cita caur citu. Tad troksnis apklust. Pēc brīža rīb šāvieni – spalgi, jucekļīgi. Tur izbeidzas citu apcietināto gaitas ...

Tad pilsētā iegaužojas sirēna. Laikam pamanītas lidmašīnas vai arī tās ir signāls biedriem, lai vairs nevilcinās. No miliču sarunām jau zinu, ka tuvojas vācu armija.

Sirēna kauc ilgi un vienmuļīgi kā briesmas nojautis suns. Tad arī kaukšana aplūst. Bumbas nedzird metam.

Stundas paiet vistumšākā neziņā. Brīvība un jauna dzīve, vai – nāve? Jauns darba cēliena sākums, vai – gals?..

Bet tad dzirdu klusus soļus gaitenī. Blakus kamerā kāds klausina pie durvīm un lūdz, lai izlaiž. Sievietes balss atbild, ka nevarot, neesot atslēga. Miliči aiziedami paņēmuši līdz.

Klusums. Tad gaitenī atkal balsis. "Bet mums nav tādu atslēgu," kāda vīrieša balss saka.

"Nekas, es pievilēšu, dod tās pašas!"

Sāk rīkoties gar manām durvīm. Kas tie tādi? Draugi? Ienaidnieki? Varbūt kādi miliči vēl atnākuši mūs nobeigt ...

Atslēgu pievilēšana tomēr neiet tik ātri. Minūtes velkas kā mūžība. Šī gaidīšana un neziņa šķiet smagāka nekā pati nāve. Kaut nu jel ātrāki!..

Te durvis atveras, un es ieraugu gaitenī – divus pazīstamus aizsargus! Tā tad tomēr te ir mani, mani bijušie draugi, mani tautas brāļi! Tad tomēr būšu atkal brīva!..

Bet kājas kā sastingušas. Nevaru ne pakustēties, ne vārda pateikt. Aizsargi mani aiz rokām izved gaitenī un tad ārā no čekas mājas.

Esmu brīva!.."

(Paraksts)

VI. Skolotāja X. piedzīvojumi Rīgas čekā.

"Jau 1941. g. aprīļa beigās," stāsta skolotājs X., "kā bijušais Latvijas armijas virsnieks saņēmu rīkojumu ierasties Atsevišķā Baltijas kara apgabala (Pribovo) III. daļā, Amatu ielā 4, pie biedra Jemeljānova. Tas izrādījās kāds augstāks čekas virsnieks un bija sīki informēts par manu dzīvi, ģimeni, par manu pagātni, dzīves apstākļiem u. t. t. Viņam pat jau bija zināms, ka mani uz šejieni pavadījis kāds no maniem ģimenes locekļiem, kas rīkojumā bija noliegts.

Čekists Jemeljānovs man lika priekšā iestāties viņu dienestā. Manos dienesta pienākumos pagaidām ietilptu darba kollēgu, sevišķi skolas direktora, paziņu un bijušo karavīru izspiegošana, ziņošana par noskaņojumu sabiedrībā un pretboļševiku elementu uzrādīšana ...

Vairāk nekā trīs stundas Jemeljānovs gan ar laipniem solījumiem, neaprobežotu materiālu līdzekļu piedāvājumiem un tiesiskā stāvokļa uzlabojumiem, gan ar draudiem personīgi un ģimenes locekļiem visādi centās no manis izspiest parakstu viņa priekšlikumam. Kad tas tomēr neizdevās, šķīrāties

naidīgi. Pārmeta man godīgumu un pienākuma apziņas trūkumu, piedraudēja man ar nepatīkamām sekām, bet tomēr mani atbrīvoja ...

Kad pēc traģiskās 14. jūnija nakts ieradās skolā, darba biedri nevarēja apslēpt savu izbrīnu. Daudzi no tiem izteicās atklāti. Izrādījās, ka es biju dzīvoklī meklēts aizvešanai uz Padomiju, kas tanī naktī notika ar tūkstošiem Latvijas pilsoņiem. Sevišķi laimīga gadījuma dēļ neviens no manas ģimenes tanī naktī nebija dzīvoklī, un tā šai pirmajā uzbrukumā vēl paliku brīvs. Vairāki mani darba biedri bija aizvesti, tāpat pulciņš skolas audzēkņu. Bija tikai laika jautājums, kad arī man būs jāpievienojas nelaimīgajiem.

Pēc visām pazīmēm vislietderīgāk būtu bijis pamest darbu un vismaz uz kādu laiku noslēpties. Tomēr pienākuma apziņa pret manu darbu un kāda fatāla pakļaušanās liktenim piespieda izvērtēt puslīdzekļus un skatīties uz komunistu paņēmieniem cilvēcīgāk, nekā tie patiesībā bija.

Izsūtījis ģimenes locekļus no Rīgas, pametu dzīvokli un pa naktīm mēģināju slapstīties dažādās vietās. Tas tomēr nenācās viegli. Daži draugi un paziņas arī bija atstājuši Rīgu, citi baidījās iekrist. Tādos apstākļos atradu par visdrošāko pārgulēt turpat skolā kādā tukšā klasē, katlu telpā vai galdnieku darbnīcas tapsētāju materiālu noliktavā. Plašajās skolas telpās naktīs bija puslīdz droši. Ļaunākā gadījumā vēl palika iespēja no otrā stāva loga nolēkt kaimiņu mājas dārzā. Nedrošība pieauga tikai tad, kad šīs telpas sāka izmantot vēl citi tādi paši bēguli – dažreiz salasījās mūsu skaits līdz divdesmit.

26. jūnijā, kad Vācijai un Padomju Savienībai karš bija jau sācies, skolas darbnīcā ieradās kāds civilā ģērbies armēņu vai žīdu tipa vīrietis un uzaicināja mani tūliņ sekot. Esot steidzīgi jāizdara kāds auto remonts. Kad izgāju uz ielas, tur jau gaidīja čekas 'limuzīns' ar diviem sargiem zili-sarkanajās čekistu cepurēs.

"Uz kuriem brauksim?" es jautāju, tūliņ gan sapradsams, ka par kādu auto remontu te nu gan vairs nebūs runāšana.

"To jūs tūliņ redzēsiet," armēnis atbildēja, ironiski pasmīnēdams.

Auto apstājās pie Rīgā labi pazīstamās nama Brīvības un Stabu ielas stūrī. Kur bija Padomju Latvijas čekas galvenā mītne.

Mani ieveda ērtā istabā, kas bija iekārtota ja arī ne gaumīgi, tomēr ar zināmu pretenziju uz greznību. Pa visu grīdu biezs tepikis, logu pusē elegants rakstāmgalds, tam pieskaņota arī pārējā istabas iekārta.

Mani uzai cināja iztukšot kabatas. "Mēs jums nekā nedarīsim," sacīja armēnis, aizsmēķēdams papirosu. Man tikai vajagot izstāstīt visu par to pretkomunistisko organizāciju, ko skolā vadot direktors un es. Šai organizācijā darbojoties arī skolas inspektors un grāmatvedis. Skolā vispār neesot komunistiska gara, par skolotājiem esot pieņemti komunistiem naidīgi elementi u. t. t. Savu vainu es varot izpirkt tikai vaļsirdīgi visu izstāstīdams un atzīdamies. Pratināšanas laikā man aiz muguras sēdēja divi čekisti ar pistolēm rokās. Galvu pagriežot redzēju stobrus pie saviem deniņiem.

Kad nevarēju armēnim nekā tāda pateikt, ko no manis gribēja izzināt, austrumnieciskais 'izmeklēšanas tiesnesis' – dzirdēju, ka viņš pa telefonu sarunādamies, sevi nosauca par Batullinu vai Batūrinu – kļuva arvien sir-
dīgāks. Paķēra papīru žuksni, kam it kā vajadzēja reprezentēt manu 'lietu', šķirstīja, kautko salīdzināja un, mani atstājis cita čekista uzraudzībā, skraidīja pa blakus istabām. Tam visam vajadzēja radīt tādu iespaidu, ka mani izteicieni tiek pārbaudīti.

"Jūs pilnīgi veltīgi liedzaties," viņš beidzot man uzbruka. "Blakus istabā nupat pratina jūsu direktoru. Viņš jau ir atzinies, ka jūs abi skolā esot sacījuši, ka Padomju Savienība tikšot sakauta."

Šis čekistu triks man jau bija pazīstams. Tikai paraustīju plecus.

Pratināšanai ieilgstot, istabā ienāca kāds komunistu sabiedrībā neparasti eleganti ģērbies, man nepazīstams vīrietis. Armēnis acumirkli piecēlās, sveicināja ienācēju ļoti korekti un ziņoja, ar galvu uz manu pusi pamādams, ka es nekā negribot stāstīt.

"Kāpēc tu nerunā, suņa dēls?" elegantais man uzbļāva, lietodams arī komunistu leksikonā saglabājušos sensenos krievu lamu vārdus.

Atbildēju, ka neesmu paradis runāt ar tik rupjiem cilvēkiem, tādēļ neatbildēšu, iekam nerunās pieklājīgāk.

Iegrūdis man pistoles stobru deniņos un draudēdams nošaut, pēc katra teikuma nejēdzīgi lamādamies, elegantais nobeidza:

"Nu labi, draudziņ! Mums ir ļoti iespaidīgi līdzekļi pat mēmos piespiest runāt."

Parādījis armēnim divus pirkstus, 'biedrs priekšnieks' aizgāja.

Pēc armēņa mājiena man vajadzēja viņam sekot. Mani veda pa vairākām kāpnēm, no viena gaiteņa otrā, līdz apstājāmies pie kādas sienā izbūvētas nišas ar iebūvētu soliņu. Tā bija tik augsta, ka tikai apsēžoties tur varēja iespieties.

"Sēdies!" armēnis man pavēlēja.

Domāju, ka mani varbūt fotogrāfēs, un apsēdos. Bet niša bija paredzēta pavisam citiem nolūkiem. Tikko biju apsēdies, armēnis no sānsienas man aizbīdīja priekšā cieši gar kaklu stipru koka šautru. Atrados slazdā, kur tikko varēju kustināt galvu.

"Vai tu tagad atzīsties?" armēnis jautāja man acīs glūnēdams.

"Man nav nekā ko atzīt," atbildēju cik spēdams mierīgi. Nākošā acumirkli ieraudzīju armēņa rokās koku ar 5 – 10 cm garu īlēnam līdzīgu asmeni galā. Ar ātru spēcīgu triecienu armēnis to iesita man galvā. It kā simtiem āmuru būtu reizē gāzušies uz manu galvu. It kā tā sadruptu gabalos. Nelietis laikam kustināja man galvā iesisto īlēnu. Es kauču neizturamās sāpēs, spēru armēnim ar kājām.

"Es tevi brīdinu muļķīgi nepretoties un stāstīt visu, ko zini. Nedomā, ka es tevi tik drīz aizraidīšu viņā pasaulē. Es varu savu adatu arī tik dziļi ieurbt

tavās suņa smadzenēs, ka tu gan nenomirsi, bet uz visu mūžu paliksi idiots. Vai gribi?"

Un necilvēks sita atkal.

"Ko lai saku? Ko lai saku?..." neciešamu sāpju žņaugos joņoja domas. Bet lūpas tomēr klusēja.

Cik ilgi tas tā turpinājās, nezinu. Minūtes šķita vesela mūžība, es biju tuvu nesamapai.

Kā pa miglu redzēju, ka armēnis nolaiž nišai priekšā slēģus. Paliku tumšā. Jutu tikai, ka elpošanai trūkst gaisa un ka zūd samaņa.

Nezinu, cik ilgi biju tur pavadījis. Asinīm noplūdis, galīgi truls un vienalzīgs pret visu, es pat nevarēju reaģēt uz armēņa kāju spērieniem, kad tas, mani no nišas izvilcis, dzina pa gaiteni atpakaļ uz pirmās pratināšanas istabu.

Te drīkstēju ar kabatas lakatiņu noslaucīt savu asiņaino seju. Ja vien es atzīšoties un visu izstāstīšot, man vairs nekā nedarīšot, un es varēšot iet.

Man arī tagad nebija ko teikt.

Pēc brīža jau atkal atrados čekas slēgtajā limuzīnā, blakus savam inkvizītoram armēnim.

"Uz kurienu tagad brauksim?" uzdrošinājos prasīt.

"Nu uz tavu skolu jau gan nē!" saņēmu smiekliem pavadītu atbildi.

Kad no Brīvības ielas iegriezāmies Matīsa ielā, turpmākais ceļš man jau bija skaidrs. Brauksim uz Centrālcietumu.

Tur mani nostādīja ar seju pret karsti sakurinātu krāsni, domāju, ka tas bija tikai gadījums – krāsns bija sakurināta dokumentu dedzināšanai. Varbūt tikai rafinēts papēmiens.

Tā kā nebiju spējīgs nostāvēt, izsauca mani pie lodziņa, izpildīja kādu anketi un ievada citā telpā. Tā bija liela telpa, kurai visapkārt iekārtoti koka sprostī, apm. ar vienu kvadrātmetru lielu grīdas platību. Vienā no tiem iestūma arī mani.

Cik varēju novērot, visos sprostos bija cilvēki. Vienā no tiem trakoja kāds čekas virsnieks – vismaz viņš sevi tā nosauca. Prasīja pēc cietuma priekšnieka un lamājās. Citos sprostos vaidēja, smagi elsa ...

Pēc tam sākās kratīšana. Izģērba kailu, atņēma visu, kas vien bija klāt. Pārmeklēja, vai ķermeņa daļās nav kas apslēpts. Noplēsa kurpēm zoles, biksēm izgriezta pogas, āķus, sīki pārmeklēja katru vilīti. Ar knaiblēm noknieba gredzenu no pirksta, nogriezta matus ... Tad ceļš pa dažādām kāpnēm, gaitējiem, durvju durvīm. Virziena un telpas apjauta bija zudusi. Pats sevi vēroju kā svešu ķermeni – izturēs to, kas tagad sekos? Ne baiļu, ne sāpju, tikai nevaldāmas dusmas uz sevi un žēlums, ka esi iekritis tik mulķīgi un lēti ...

Tad gājiens izbeidzās. Sargi atslēdza kādas durvis un ieģrūda mani iekšā.

Atsēdos uz pirmā sola, jo nostāvēt nespēju. Ap mani kā miglā bija daudz cilvēku. Tie kautko jautā un runā. Kāds latviešu, kāds krievu valodā mani sauc vārdā. Pazina. Pasniedza ūdeni nodzerties.

Esmu vienā no Centrālcietuma kamerām. Tā ir diezgan liela, diviem logiem – saprotams, logi ar dzelzs režģiem un dēļu kastēm aiz tiem. Augšā var redzēt šauru debess svītru.

Kamerā ir ap 40 vīriešu, starp tiem divi mani paziņas – Latvijas armijas virsnieki. Pārējie – studenti, skolnieki, brīvo profesiju darbinieki, policisti, instruktori, kareivji, strādnieki un pat viens darba invalīds, kas negadījumā dzirnavās zaudējis roku.

Apvainojumi neiedomājami mulķīgi, anekdotiski. Kāds izbēris sakņu dārziņā pelnus, kuŗos vēl bijusi kvēlojoša ogle. Secinājums – notikusi signalizēšana vācu kara lidmašīnām, kāpēc vainīgajam draud nāves sods uz komunistu slavenā 58. panta pamata. Kāds students izgājis pastaigāties un paņēmis līdz arī foto aparātu. Te ir skaidri pierādīta spiegošana. Līdzīgi noziegumi arī citiem, arī 16 gadus vecam skolniekam, 65 gadus veciem vīriem, sirmgalvjiem, darba invalīdam, virsniekam, ārstam.

Pa lielākai daļai drūmi klusēdami un sevī iegrīmuši vadījām dienas. Siltu zupu mums izsniedza tikai pa divām dienām reizi. Maizi iesvieda pa lodziņu durvīm kā nikniem zvēriem viņu ēdamo. Pēcpusdienās vajadzēja sastāties rindā un trīs stundas soļot gar sava krātīņa sienām. Uzrauga acs visu šo laiku skatījās pa kameras durvju caurumu, un revolveris uzmanīja, vai neorganizējam kontrrevolūciju.

27. jūnija vakarā dzirdējām it tuvu spēcīgu lidmašīnu dūkoņu. Tā bija cītāda nekā komunistu daudz apdziedātiem 'gaisa ērgļiem'. Visi itkā sastingām klausīdamies. Tad – dobja detonācija – sprāga nomestās bumbas. Kautkur bunkšķēja komunistu zenītartilērija. Nebija šaubu, vācu lidotāji apmētāja komunistus bumbām.

Kamerā gara stāvoklis tapa daudz mošāks. Varbūt tomēr atbrīvotāji pienāks laikā, varbūt tomēr vēl būs lemts brīvību just!... Ilgi krātais rūgtums, zem mocītāju rokām augušais naids izplūst skaļos novēlējumos:

"Sītiēt tos sarkanos nezvērus! Metiet savas bumbas un trāpiēt labi! Iznīciniet tos bruņu mašīnu tūkstošus, ko komunisti atveduši mūsu tautas apspiešanai!.."

Bet kamera tapa arvienu tukšāka. 26. jūnijā izsauca vienu grupu apcietināto. Tie vairs atpakaļ neatnāca. Katru dienu tikai aizveda un aizveda... Svētdien kamerā no 40 apcietinātiem bija palikuši vairs tikai deviņi. Pārējos vēlāk atrada apraktus centrālcietuma pagalma bedrēs, šāvieniem sašķaidītām galvām, salauzītiem locekļiem.

Mums, tiem nedaudzajiem kamerā palikušajiem, šī nepārtrauktā nāves gaidīšana bija smagāka par pašu nāvi. Ik reizes, kad gaitenī atskanēja soļi, kad sargs atvēra durvis, neredzama žņaudzēja roka lika apklust pat elpai. Vai arī mani izsauks uz pēdējo gājienu? Vai tūlī? Varbūt vakarā, vai naktī? ... Sirds brīžiem sita nevaldāmi, brīžiem pavisam apstājās. Nervi draudēja sabrukt kuŗu katru brīdi.

29. jūnija agrā rītā kamerā ienāca čekists ar kādu sarakstu, kurā bija

arī mans vārds. Pēc pārbaudes čekists aizgāja, bet no viņa izturēšanās bija saprotams, ka arī mūsu ceļš tūlī noslēgsies.

Kaut kas tomēr bija jādara, lai tikai nebūtu jāgaida un jāgaida. To izjutu nevien es, bet arī mani nedaudzie kameras biedri.

Svētdienas pēcpusdienā mūs izlaida divās grupās nokārtot vajadzības. Pavadīja tikai viens sargs. Atpakaļ atnākuši mani biedri klusu pastāstīja, ka lielais gaitenis esot pilnīgi tukšs. Agrāk tur pastāvīgi staigāja bruņota sardze. Ko tas nozīmēja? Vai tiešām būtu ataususi mūsu lielā stunda? Vai varētu cerēt uz brīvību?

Būt vai nebūt – kautkas tomēr bija jādara. Kad mūsu grupu izlaida gaitenī, mēs sargu vienkārši samalām dūrēm. Ar atņemtām atslēgām atvērt kameru durvis bija viena mirkļa darbs. Skrejošo cietumnieku kliegzieni, soļudima, lūztošo guļamo lāviņu brīkšķieni tricināja plašo gaiteni. Kad kādā gaitena krustojumā parādījās divi citi sargi, tos nositām ar malkas pagalēm un salauzto gultiņu stieņiem.

Cīņā sadauzītiem locekļiem, asinīm noplūdušām sejām, mēs tomēr bijām gatavi pat ar kailām rokām uzbrukt katram čekistam, lai arī tas līdz zobiem būtu apkāries ieročiem. Mūs sauca brīvības un jaunas dzīves cerība!

Pie āra durvīm mūsu pūlis apstājās. Tās salauzt mums nebija pa spēkam. Vai te būs jāapstājas? Vai te izsīks mūsu cerību pilnais uzbrukums? Nē, mums bija jātiek pagalmā un tad tālāk uz ielu brīvībā!..

Kādā sardzes telpā atradām ieročus. Tos izdalījām varbūtējai aizstāvēšanās cīņai. Bet tad nāca palīdzība arī no āra. Kāda sieviete mums pa loga režģiem pasniedza lielu cirvi. Ar to saskaldīt āra durvis ir tikai īsa brīža darbs, un ceļš uz pagalmu nu ir brīvs!

Bet lielie vārti, kas vienmēr tik cieši noslēdza šo ciešanu un nāves valstību no pārējās pasaules, šie smagie dzelzīm kaltie vārti! Tie ir vaļā, līdz galam atvērti, un mēs varam netraucēti iziet...

Uz ielas stāv kāds smagais auto ar bruņotiem sarkanarmiešiem, bet tie visi uztraukti raugās gaisā, kur patlaban riņķo lidmašīnas ar kāšu krusta zīmēm. Mēs esam brīvi, brīvi!..

Nonācis savā dzīvoklī, es jutu, ka mani spēki izsīkuši. Esmu nevien no sirmojis pa šīm nedaudzajām dienām, bet tapis arī nevarīgs kā bērns. Es viss drebu un trīcu, visa pasaule man šķiet kā miglā, un es sabrūku pie savas gultas...

Tā nav nesamaņa, tas nav miegs, kas mani pārņēmis. Tas ir neapzināts murgains pārdzīvojums, kad galīgā fizisko un garīgo spēku sabrukumā acu priekšā rēgojas čekistu pirdzīgās sejas, kad ausīs skan šāvieni un upuru vai di. Zemapziņa tomēr strādā, tā cīnās un sauc pēc brīvības un cilvēka cienīgas dzīves.

Uzmodies un kautcik sakopojis spēkus ieslēdzu radio. Vai tā bija debess balss? Murgu tēli izgaisa vienā mirklī, un jauna dzīvība likās pildam manas krūtis!... Skanēja sen nedzirdētas dziesmas vēstīdamas brīvību un jaunas

dzīves sākumu. Tad ieskanējās "Dievs, svētī Latviju, Mūs dārgo tēviju!"

Jā, Dievs, svētī Latviju, manu tēviju! Tu nu esi brīva no sarkanās
briesmoņu varas, un uz jaunu dzīvi atkal saukta tava daudz cietušā tauta!.."

(Paraksts)

XIX. 1941. g. JŪNIJĀ UZ PADOMJU SAVIENĪBU DEPORTĒTIE, PĒC AP-
CIETINĀŠANAS PAZUDUŠIE VAI NOGALINĀTIE SKOLOTĀJI

Saraksts un īsas biogrāfiskas ziņas.

1. Betija ĀBELĪTE-ĀBELE, dzim. 1878. g. 21. dec. Klavieru klases skolotāja Liepājas valsts mūzikas skolā. – Aizvesta.

2. Jānis ĀBOLINŠ, dzim. 1904. g. 26. maijā Kāģeru pag. Vītolīpos. Beidzis Valkas valsts ģimnaziju un Latvijas valsts konservatoriju. No 1935. – 40. g. Krāslavas ģimnazijā mācīja dziedāšanu un mūziku. Klases un zēnu internāta audzinātājs. Ar 1940. g. 23. sept. pieņemts par skolotāju N. Draudzīgas (Rīgas pils. 7.) ģimnazijā. – Aizvests.

3. Ernests Ludvigs ADAMOVIČS, dzim. 1884. g. 23. sept. Dundagas Kublas (Kubeļu) skolā. 1911. g. beidzis Tērbatas universitātes teoloģijas fakultāti un 1929. g. ieguvis teoloģijas doktora grādu Latvijas universitātē. Skolotāja gaitas uzsācis 1905. g. Stendes pag. skolā. Pēc universitātes beigšanas darbojies par ticības mācības skolotāju vairākās Tērbatas un Rīgas vidusskolās. No 1918. – 20. g. skolotājs Valmieras latviešu vidusskolās un direktors Valmieras pils. reālskolā. No 1920. g. 28. janv. līdz 1940. g. 5. aug., t. i. līdz teoloģijas fakultātes likvidēšanai, universitātes mācības spēks, sākmā docents, no 1921. g. vecākais docents, bet ar 1929. g. kā profesors. Bez tiešiem mācības spēka pienākumiem universitātē prof. L. Adamovičs vairākkārt bija teoloģijas fakultātes dekāns, no 1929. – 31. g. un no 1933. – 36. g. universitātes studentu lietu prorektors, 1934. / 35. g. izglītības ministrs. Paralēli šiem darbiem bija arī ticības mācības skolotājs dažādās Rīgas ģimnazijās. – Vairāku zinātnisku darbu autors, sevišķi baznīcas vēsturē, kas bija L. Adamoviča speciālitāte, bet arī vispārējos reliģijas un audzināšanas jautājumos viņam bija gan lielāka, gan mazāka apmēra darbu pūrs krietni pilns. – Aizvests.

4. Anna Hermine ADIJĀNE, dzim. Riekstiņā, dzim. 1906. g. 16. nov. Vidusmuižas pag. Varapurva viensētā. Beigusi Rēzeknes skolotāju institūtu. Sakstagala pag. N. Rancāna 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

5. Austra AIGARE, dzim. Runga 1903. g. 6. apr. Taurenas pag. Beigusi Rīgas pils. III. ģimnaziju un Latvijas universitātes matemātikas un dabas zinātņu fakultāti. No 1925. g. Rēzeknes valsts ģimnazijas matemātikas un fizikas skolotāja. – Aizvesta.

6. Veronika AIVIEKSTE, dzim. Reinsone 1911. g. 1. maijā Biļskas pag. Beigusi Draudzīgas bērnu dārznieču kursus. Audzinātāja Drabešu bērnu namā un bērnu dārza vadītāja Daugavpilī. Tad Cēsu valsts bērnu dārza pārzine. – Aizvesta.

Līdz ar daudziem tūkstošiem citu varmācīgās 1941. 14. jūnija deportācijas upuļiem ieslodzīts aizrestotā un slēgtā lopu vagonā, prof. L. Adamovičs vēl paguvis uz piezīmju grāmatiņas lapas uzrakstīt dažas atvadu rindiņas un izmest pa spraugu kaut kur Daugavpils tuvumā. Kāds godīgs cilvēks vēstuli atradis un atsūtījis uz uzdoto adresi.

Deportējamo latviešu uzlādēšana aizrestotos lopu vagonos.

7. Jūlijs AIZPURVS, dzim. 1892. g. 12. nov. Beidzis vidusskolu un studējis. Mazzalves pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

8. Jānis AIZUPE, dzim. Danenbergs 1899. 12. martā Lutriņu pag. Beidzis Ventspils reālskolu. Apmeklējis Novoaleksandrijas mežkopības inst. Beidzis Latvijas universitāti, mežkopības nodaļu ar inženiera-mežkopja grādu. Mežzinis Kursīšu virsmežniecībā un subasistents pie Latvijas universitātes mežsaimniecības katēdras. Mežzinis pie Vijciema mežsaimniecības kursiem, vēlāk tai pašā amatā Rāiskuma mežsaimniecības skolā. Ar 1937. g. Cīravas, resp. Aizupes mežsaimniecības skolas priekšnieks. – Apcietināts 1941. g. 7. janv. Par tālāko likteni ziņu nav.

9. Helene ALFEROVA, dzim. Novicka 1892. 18. maijā Pēterpilī. Beigusi Liepājas siev. ģimnaziju. Skolotāja Hartviga proģimnazijā, Liepājas pils. krievu, IX. un VII. pamatskolā, Liepājas vācu vecāku savienības skolā. Pēdējā laikā Liepājas valsts tehnikuma skolotāja. – Aizvesta.

10. Kristaps ALLAŽS, dzim. 1888. 1. feb. Kazdangā. Beidzis Pleskavas skolotāju institūtu un Rīgas vidusskolu skolotāju sagatavošanas kursus matemātikas nozarē. Skolotājs Liepājas lietišķās mākslas vidusskolā, Liepājas valsts tehnikuma un Blaumaņa pamatskolas pārzinis. – Aizvests.

11. Marta ALLĒNA, dzim. Sīle 1900. g. 14. apr. Palsmanes pag. Beigusi Rīgas pils. II. vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus Valmierā. Smiltenes I. pamatskolas skolotāja. Pēc Smiltenes abu pamatskolu apvienošanas turpināja darbu Smiltenes pils. 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

12. Jezups AMELKO, dzim. 1914. g. 7. okt. Zvirgzdienas pag. Kalna Grečos. Beidzis skolotāja institūtu. Skolotājs Šķaunes pag. Rubuļu pamatskolā un no 1938. g. Raipoles 6-kl. pamatskolā. – Aizvests.

13. Sergejs ANDRĒJEVS, dzim. 1890. g. 22. jūn. Daugavpilī. Privātskolotājs, mācīja valodas. Daugavpils valsts arodskolā no 1940. g. – Aizvests.

14. Meikuls APELŠ, dzim. 1901. g. 1. dec. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājis Rēzeknes apr. Rikopoles un Rozenmuižas pag. Stolarovas skolā. – Aizvests.

15. Emilija APLOCIŅA, dzim. Puže 1892. g. 24. sept. Pērkones pag. Beigusi sieviešu ģimnaziju Liepājā un augstākos sieviešu kursus Pēterpilī. Pie Pēterpils universitātes filoloģijas nodaļas komisijas nolikusi valsts eksāmenus. No 1919. g. strādājusi Liepājas reālģimnazijā un no 1921. g. I. Liepājas valsts ģimnazijā par vēstures skolotāju. Strādājusi arī Liepājas valsts tehnikumā un komercskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

16. Hermanis APLOCIŅŠ, dzim. 1891. g. 5. apr. Piebalgā. Beidzis

Stiglica mākslas skolu Pēterpilī. Mācījis mākslas vēsturi un zīmēšanu Liepājas ģimnazijā un Liepājas valsts lietišķās mākslas vidusskolā. Pie Liepājas valsts ģimnazijas nodibināja zīmēšanas un mākslas veicināšanas kursus. Pakāpeniski no šiem kursiem izveidojās Liepājas valsts lietišķās mākslas vidusskola. Bija šīs skolas direktors. – Aizvests.

17. Mirdza ARĀJA, dzim. Ērmane 1915. g. 7. jūn. Rundāles pagastā. Beigusi Krāslavas valsts ģimnaziju un Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Bruknas pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

18. Pēteris ĀRONIETIS, dzim. 1800. g. 8. martā Grazdonas pag. Pāpuļos. Beidzis garīgo semināru un Rīgas politehniskā institūta būvzinieņu nodaļu. Rīgas valsts amatniecības skolas un teknikuma direktors. Bijis Latvijas satiksmes ministrs. Sarakstījis grāmatu Būvmateriāli. – Aizvests.

19. Vladimirs ASURS, dzim. 1883. g. 13. aug. Ribinskā. Beidzis Pēterpils vēstures un filoloģijas institūta vēstures un ģeografijas grupu. Strādājis par skolotāju Jelgavas un Ventpils reālskolā, Alūksnes izglītības biedrības ģimnazijā, Jaunlatgales valsts krievu ģimnazijā un pēdējā laikā Rēzeknes valsts krievu vidusskolā. – Tūlī pēc krievu iebrukšanas apcietināts un ieslodzīts cietumā. Par viņa tālāko likteni nav ziņu.

20. Milda ATUPE, dzim. 1891. g. 14. feb. Beigusi Maldona ģimnaziju ar pedagogisko klasi. Divus gadus apmeklējusi Poltorackas sieviešu augstākos kursus. Skolotāja Liepājas vakara vidusskolā. – Aizvesta.

21. Longins AUSEJS, dzim. 1885. g. 30. okt. Pededzes pag. 1910. g. beidzis Pēterpils universitātes matēmatikas un fizikas fakultāti. 1940. g. ieguvis ekonomisko zinātņu doktora grādu Latvijas universitātē. No 1910. - 19. g. skolotājs, vēlāk direktors Cēsu K. Millera (vēlāk L. Auseja) reālskolā, no 1919. - 24. g. Skolu departamenta direktors. Ar 1921. g. stundu docents Latvijas universitātē, bet no 1924. g. 1. nov. vecākais štata docents. No 1939. g. 28. sept. ārkārtas profesors. – Blakus savam mācības spēka darbam Ausejs visu laiku darbojās arī par skolotāju Rīgas vidējās mācību iestādēs, arī Rīgas skolotāju institūtā. – Periodikā daudz rakstījis par pedagogiskiem un sabiedriski kultūrāliem jautājumiem. Daudzu mācības grāmatu autors vidusskolām. – Aizvests.

22. Austrā AUSTERE, dzim. Muceniece 1913. g. 6. dec. Gaujienas pag. Beigusi Kaucmindes mājturības semināru un pie izglītības ministrijas izturējusi tautskolotājas eksāmenu. Strādājusi Gaujienas pag. Sikšņu skolā un pēdējā laikā Mārkalnes pag. 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta.

23. Fricis AUSTERS, dzim. 1894. g. 28. janv. Sātiņu pag. Beidzis Latvijas universitātes juridisko fakultāti. No 1941. g. 16. apr. Daugavpils valsts pamatskolas skolotājs. – Aizvests kopā ar ģimeni.

24. Austra AUSTRĪŅA, dzim. Zandere 1908. g. 10. martā Doles pag. Beigusi Rīgas valsts skolotāju institūtu. Bauskas pils. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

25. Jūlijs AUŠKĀPS, dzim. 1884. g. 2. jūn. Baiškalna pag. kā skolotāja dēls. Beidzis Pēterpils tehnoloģiskā institūta ķīmijas nodaļu 1910. g. ar uzslavu. Pēc studijām atstāts sagatavoties profesūrai. Paralēli zinātniskam darbam strādājis arī praktiski vairākās lielākās bij. Krievijas un Polijas manufaktūrās. 1911. g. ievēlēts par docentu Pēterpilssieviešu politechnikā. No 1911. g. – 14. g. līdzstrādnieks izdevumam "Technicheskaja Enciklopēdija," 1920. g. profesors Urālu kalnu institūtā. Tā paša gada rudenī atgriezies Latvijā un ievēlēts par docentu Latvijas universitātes ķīmijas fakultātē ķīmiskajā šķiedrvielu un krāsvielu tehnoloģijā. No 1921. g. 1. apr. vecākais docents, bet ar 1930. g. – profesors. 1930. g. 8. okt. ieguva ķīmijas tehnoloģijas doktora grādu. Bez tiešiem mācības spēka pienākumiem universitātē, prof. J. Auškāps no 1924. g. – 26. g. bija ķīmijas fakultātes dekāns, no 1933. g. līdz 1937. g. Latvijas universitātes rektors, no 1938. g. līdz 1940. g. 21. jūn. izglītības ministrs. – J. Auškāps bijis arī ķīmijas skolotājs dažās Rīgas ģimnazijās. Sarakstījis vairāk kā 20 zinātnisku darbu un izstrādājis jaunas tehniskas metodes, piem., 1915. g. vasarā izstrādāja tehnisku metodi aromātiskā ogļūdenraža iegūšanai no naftas. – Aizvests.

26. Staņislavs BABRIS, dzim. 1901. g. 14. feb. Daugavpils apr. Jāsmuižas pag. Kalupes pag. Amuļu 6-kl. pamatskolas skolotājs. Agrāk strādājis Vārkavas pag. Priedīšu pamatskolā, arī citās Daugavpils apr. skolās. 1941. g. 13. jūn. apcietināts un, domājams, nošauts. Varbūt aizvests, noteiktu ziņu nav.

27. Hermīne BAKE, dzim. Augstkalne 1903. 2. sept. Mārkalnes pag. Beigusi Alūksnes vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Bijusi skolotāja Latgalē un Valkas apr. Zvārtavas pag. No 1940. g. skolotāja Valkas apr. Ēveles pag. 6-kl. pamatskolā. Aizvesta kopā ar ģimeni.

28. Pāvils BALTIŅŠ, dzim. 1910. g. 14. feb. Beidzis Aglonas ģimnaziju un studējis Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultātē. Skrīveru lauksaimniecības skolas skolotājs. – Aizvests kopā ar ģimeni.

29. Oskars BANGA, dzim. 1896. g. 15. feb. Asītes pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. Aizvests kopā ar ģimeni.

30. Kārlis BAUKŠIS, dzim. 1909. g. 21. sept. Vecsalacas pag. Beidzis Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Salas pag. Lapmežciema pamatskolas skolotājs. – 1941. g. 24. jūn. arestēts un aizvests uz Rīgu, kur 28. jūn. centrālcietumā pēc spīdzināšanas nogalināts. Pēc liķa atrakšanas konstatēti roku un kāju kaulu lūzumi un sitienu brūces.

31. Irma Marija BAUMANE, dzim. Krišmane 1909. g. 21. feb. Rīgā.

Beigusi Rīgas pils. II. vidusskolu un Jelgavas valsts centrālo pedagogisko institūtu. Stendes 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

32. Lūcija BAUMANE, dzim. Gaile 1890. g. 15. jūn. Rīgā. Beigusi A. Kēniņa ģimnaziju un Maskavas sieviešu pedagogiskos kursus. Strādājusi par skolotāju 27 gadus, no tiem 18, gadus Jaunpils 6-kl. pamatskolā. No 1940. g. Jaunauces 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

33. Olga BAUMANE, dzim. Ozoliņa 1898. g. 17. maijā. Beigusi Jelgavas valsts lauksaimniecības vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājusi Kursiņu pamatskolā un vēlāk Nogales 6-kl. pamatskolas pārzine. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

34. Boļeslavs BAUŽIKS, dzim. 1897. g. 7. feb. Daugavpilī. Beidzis Rīgas politehnikumu. Skolotājs Daugavpils poļu valsts vidus- un pamatskolās un Daugavpils pils. IX. pamatskolā. – Aizvests.

35. Vacslavs BAUŽIKS, dzim. 1902. g. 11. nov. Daugavpilī. Beidzis Daugavpils krievu reālskolu. Skolotājs XIII. Daugavpils pamatskolā, Daugavpils valsts poļu amatniecības skolā un ģimnazijā. Pēdējā laikā Daugavpils VIII. pamatskolā. – 1940. g. decembrī apcietināts, tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

36. Aloīzs BEČS, dzim. 1910. g. 5. maijā Vidusmuižas pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Asūnes 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests kopā ar sievu.

37. Marta BEČA, dzim. Kļaviņa 1905. g. 20. aug. Litenes pag. Beigusi Daugavpils skolotāju institūtu. Skolotāja Asūnes 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

38. Alma BENZE, dzim. Markus 1888. g. 3. jūn. Polockas apr. Mācījusies Annas Kēniņas proģimnazijā un Maldoņa sieviešu ģimnazijā, kur beidza arī 8. pedagogisko klasi. 1909. g. iestājusies Maskavas augstāko sieviešu kursu fizikas un matemātikas fakultātē. Kursu beigusi 1913. g., 1914. gadā nolikusi valsts eksāmenus pie valsts universitātes. Strādājusi par skolotāju L. Bērziņa tirdzniecības skolā Jēkabpilī, no 1915. – 16. g. F. Šmidčena un L. Bērziņa ģimnazijā Dubultos un Tērbatā. No 1919. g. 1. sept. matemātikas skolotāja Rīgas pils. II. ģimnazijā un Klaustiņas neoģimnazijā. – Aizvesta kopā ar vīru un diviem dēliem.

39. Anna BERGA, dzim. Kalderauska 1898. g. 21. dec. Zaļenieku pag. Strādājusi Puzes 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

40. Leopolds BERNŠTEINS, dzim. 1889. g. 3. feb. Ērbērģes pag. Beidzis Rīgas politehniskā institūta komercnodaļu un Latvijas universitātes tieslietu zinību fakultāti. Strādājis par skolotāju Jaunjelgavas tirdzniecības skolā. Ed. Paegļa kursos, Rich. Gegera komercskolā, V. Olava tirdzniec-

cības skolā, Latvijas tirgotāju sa-basursos, Rīgas pils. amatniecības skolā un teknikumā, pēdējā laikā II. Rīgas valsts komercskolā, Kr.Valdemāra jūrskolā un 4. vakara tirdzniecības papildskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

41. Kārlis BĒRZIŅŠ, dzim. 1890. g. 17. feb. Saikavas pag. Beidzis latviešu valodas kursus vidusskolas skolotājiem un 1932. g. Latvijas universitātes juridisko fakultāti. Strādājis par skolotāju Savienā un Saikavā, Olava komercskolā un no 1940. g. sept. Rīgas pils. 4. vidusskolā. – Aizvests kopā ar sievu. Dēls, med. stud., apcietināts jau 28. apr. Par tā likteni ziņu nav.

42. Kārlis BĒRZTĪSIS, dzim. 1914. g. 22. dec. Skaņkalnes pag. Priedītēs. Beidzis Mazsalacas ģimnaziju un Latvijas universitātes filoloģijas fakultātes baltu nodaļu. Izraudzīts par subasistentu. Komunistu laikā padzīts no universitātes, pārnāk uz Limbažu ģimnaziju par latviešu valodas skolotāju. – Apcietināts Skaņkalnes pag. Eglītēs kopā ar citiem tautiešiem un turēts Valmieras cietumā. – Par turpmāko likteni ziņu trūkst.

43. Fabians BIJA, dzim. Beļavskis 1909. g. 8. apr. Bebrene pag. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Liezeres pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

44. Ilga BIJA, dzim. Dombrovska 1916. g. 26. martā Somijā, Helsinkos. Mācījusies Jelgavas klasiskajā ģimnazijā un iestājusies Latvijas universitātē medicīnas fakultātē, pēc tam pārgājusi uz filoloģijas un filozofijas fakultātes klasisko valodu nodaļu. Latīņu valodas skolotāja Madonas ģimnazijā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

45. Pēteris BIRKMANIS, dzim. 1892. g. 13. janv. Salaspils pag. Jaundruvās. Beidzis Mironova komercskolu un Rīgas politehniskā institūta ķīmijas nodaļu. Studiju gados strādājis par skolotāju Rīgas politehniskajosursos un 1941. g. skolotājs Rīgas valsts teknikumā. – Aizvests kopā ar sievu.

46. Jānis BLĀĶIS, dzim. 1909. g. 6. sept. Rīgā. Beidzis Rīgas pils. 4. vidusskolu un Rīgas skolotāju institūtu. Skolotājs Naušēnu valsts bērnu patversmē, Laukežu 6-kl. pamatskolā un no 1936. g. pārzinis Raudas valsts pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

47. Vilma BLĀĶE, dzim. Miķelsone 1910. g. 5. jūl. Rīgā. Beigusi Rīgas pils. komercskolu un skolotāju institūtu. Skolotāja Raudas valsts pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

48. Sīmanis BLASS, dzim. 1912. g. 22. janv. Kārsavas pag. Beidzis Malnavas lauksaimniecības vidusskolu. No 1940. g. Pušmucovas 6-kl. pamatskolas skolotājs. – 1941. g. 23. jūn. apcietināts. Par tālāko likteni ziņu trūkst.

49. Valentīns BOGUŠĒVIČS, dzim. 1914. g. 4. okt. Rēzeknē. Beidzis valsts krievu ģimnaziju. Rēzeknes valsts krievu vidusskolas vingrošanas skolotājs. – Apcietināts tūlī pēc krievu ienākšanas, par tālāko likteni ziņu trūkst.

50. Michails BOLŠESOLSKIS, dzim. 1891. g. 5. janv. Rīgā. Beidzis Ludzas valsts ģimnaziju un studējis Pēterpils universitātes fizikas un matemātikas fakultātē. Strādājis par skolotāju Rēzeknes valsts krievu un poļu vidusskolā. – Aizvests.

51. Ilja BOROVKOVŠ, dzim. ... Strādājis par skolotāju Ludzas apr. – Aizvests.

52. Jānis BRANTS, dzim. 1895. g. Abrenes pag. Vīksnas 6-kl. pamatskolas skolotājs. 1941. g. 23. jūnijā apcietināts un aizvests uz Ostrovas cietumu. Tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

53. Ernests BRASTIŅŠ, dzim. 1892. g. 19. martā Lielstraupes Lapainos. Beidzis Stiglica mākslas skolu Pēterpilī. Latvijas universitātē studējis architektūru. Bijis par skolotāju Draudziņas ģimnazijā, Valmieras vidusskolā un sākot ar 1920. gadu strādājis Rīgā. Vadījis mākslas izglītību Kaucminde mājturības seminārā un Izglītības ministrijas rokdarbu darbnīcās, arī Rīgas valsts amatnieku skolā un tehnikumā. Gleznotājs un publicists. Sarakstījis grām. par mākslu un Latvijas senatni. – Arestēts 1940. g. 5. jūl. Tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

54. Visvaldis BREKTERS, dzim. 1905. g. 14. okt. Liepājā. Beidzis Liepājas valsts tehnikumu. Strādāja tēvam un pašam piederīgā mehāniskā darbnīcā, ko komunisti nacionalizēja. Tēvu vēlāk nogalināja 'Zilajā brīnumā' (Liepājas čekas mājā), bet Visvaldi Br. atlaida no darba. Vēlāk pieņēma Liepājas tehnikumā par instruktoru. – Aizvests.

55. Kazimirs BRĪVERIS, dzim. 1905. g. 3. janv. Makašēnu pag. Beidzis Rēzeknes paidagogu skolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Skolotājs Naglu I. pak. pamatskolā un Makašēnu pag. Kļavu pamatskolā. Pēdējā darba vieta Ozolaines pag. Lālu pamatskolā. – 1924. jūn. apcietināts, varbūt nogalināts.

56. Alma BROKA, dzim. Čulkstene 1898. g. 8. jūl. Pļaviņu pag. Čulksteņu mājās. Beigusi Valmieras ģimnaziju. Strādājusi par skolotāju Varakļānu pag. Cekulu pamatskolā, Varakļānu pirmskolā, Vidsmuižas pag. Grozu-Bernānu pamatskolā un pēdējā laikā Dricēnu pag. Pilcenes pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

57. Hilda BROKA, dzim. Tauniņa 1898. g. 28. nov. Krustpilī. Beigusi Sofonovas ģimnaziju Pleskavā. Jēkabpils pils. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

58. Jānis BRŪVELIS, dzim. 1912. g. 14. jūn. Spāres valsts zēnu ģimnazijas — iestādes audzinātājs. — Aizvests kopā ar ģimeni.

59. Marija BULBIKA, dzim. Zeļenko 1912. g. 27. maijā Nirzas pag. Zacharu mājās. Beigusi Ludzas valsts ģimnaziju. 1941. g. sāka strādāt par skolotāju Raipoles 6-kl. pamatskolā. Aizvesta kopā ar ģimeni.

60. Lilija BURĢELE, dzim. Ģibiete 1911. g. 15. maijā Liepājā. Beigusi Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Skolotāja Gramzdas pag. pamatskolā un vēlāk Dunalkas 6-kl. pamatskolā. — Aizvesta kopā ar ģimeni.

61. Arturs BURTNIEKS, dzim. 1897. g. 29. jūn. Balvu pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Rundēnu valsts pamatskolas pārzinis. — Aizvests.

62. Helena BURTNIEKA, dzim. Vilne 1901. g. 19. nov. Rīgā. Beigusi Izglītības biedrības ģimnaziju. Strādājusi par skolotāju Šaulu latviešu privātskolā, M. Beķeres ģimnazijā un pamatskolā, Latgales kurlmēmo skolā, Istras valsts pamatskolā, Rundēnu valsts pamatskolā, Ausekļa valsts pamatskolā un pēdējā laikā Rundēnu pag. Pakalnu pamatskolā. — Aizvesta.

63. Staņislava BUŠA, dzim. Leitāne 1906. g. 27. nov. Preiļu pag. Beigusi vidusskolu Rezeknē. Skolotāja Riebēnu pamatskolā un pēdējā laikā Aglonas 6-kl. pamatskolā. — Aizvesta kopā ar vīru.

64. Kārlis BUTĀNS, dzim. 1902. g. 2. apr. Mēmeles pag. Lauciņos. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Skolotājs Jēkabnieku-Ūziņu I. pak. pamatskolā. — Aizvests kopā ar ģimeni.

65. Aleksandrs CAKULS, dzim. 1918. g. Stirnienes pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Izvaltas pag. 6-kl. pamatskolas pārzinis. — 1940. g. novembrī apcietināts un ievietots Daugavpils cietumā. 1941. g. 14. jūnijā aizvests.

66. Katrīna CĒBERE, dzim. Brūdere 1908. g. 12. dec. Basu pag. Naglu mājās. Beigusi Rīgas skolotāju institūtu. Pampāļu pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta kopā ar vīru.

67. Voldemārs CEKULS, dzim. 1887. g. 8. maijā Liepas pag. Braunos. Mācītājs Šanavska tautas universitātē un Šelapūtina pedagogiskā institūtā. Beidzis fiziskās audzināšanas kursus Rīgā. Vingrošanas skolotājs. Izglītības ministrijas fiziskās audzināšanas inspektors. Sarakstījis grāmatas par vingrošanu un slēpošanu, rediģējis "Jaunāko Ziņu" sporta nodaļu, Latvijas fiziskās kultūras un sporta komitejas un Latvijas tautas universitātes valdes loceklis, Latvijas vingrošanas biedrības un savienības priekšnieks. — Aizvests.

68. Eduards CINGĒLIS, dzim. 1913. g. 16. sept. Pustinas pag. Beidzis

baltkrievu ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Robežnieku pag. Krūmānu pamatskolas skolotājs. – Aizvests kopā ar sievu.

69. Emīlija CINGĒLE, dzim. Knīta 1907. g. 22. okt. Liepājā. Beigusi Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Skolotāja Dagdas pag. Sīvergala 6-kl. pamatskolā un no 1938. g. Pustiņas 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

Pēteris CĪNIS, dzim. 1906. g. 21. apr. Skolotājs Alūksnes valsts vidusskolā. – Aizvests no Litenes nometnes.

71. Arvīds CĪRULIS, dzim. 1911. g. 29. okt. Rucavā. Beidzis Daugavpils valsts vidusskolu. Līksnas pamatskolas skolotājs 1940./41. g. Aizvests kopā ar ģimeni.

72. Jānis CĪRULIS, dzim. 1880. g. 9. apr. Lutriņu pag. Jernastos. Beidzis Nikolaja ģimnaziju Rīgā un Rīgas politehnisko institūtu ar būvzinieņa grādu. Strādājis Latvijas satiksmes ministrijā par tiltu projektētāju un skolotāju Cēsīs. Rēzeknes valsts arodskolas un tehnikuma direktors, arī Rēzeknes būvinspektors. – Apcietināts 1940. g. 30. okt. Par turpmāko likteni ziņu trūkst.

73. Janīna CĪRULE, dzim. Čipāne 1914. g. 22. janv. Varkavas pag. Beigusi Daugavpils skolotāju institūtu. Skolotāja Līksnas pag. Vabales 6-kl. pamatskolā, ar 1939. gadu Līksnas 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta.

74. Roberts CĪRULIS, dzim. 1886. g. 7. feb. Madlienas draudzē. Mācījies Jelgavas ģimnazijā un reālskolā. Beidzis Pēterpils universitātes vēstures un filoloģijas fakultātes. No 1907. g. ģeografijas skolotājs vācu vidusskolā pie Pēterā-Pāvila baznīcas Pēterpilī un skolotājs Sestoreckas 8-kl. komercskolā. Latvijā Lejasciema vidusskolas direktors, pēc tam vēstures skolotājs Ludzas valsts ģimnazijā. – Aizvests.

75. Jānis CVETKOVŠ, dzim. 1904. 3. apr. Atašienes pag. Fiziskās audzināšanas skolotājs 2. Kārsavas pag. pamatskolā ar 1941. g. 1. janv. – 1941. g. 3. martā apcietināts un ievietots Ludzas cietumā. Vēlāk pārsūtīts uz Rīgas centrālcietumu un notiesāts uz 10 gadiem. 1941. g. 9. jūn. vēl atradās centrālcietumā. Tālāko ziņu par viņa likteni trūkst.

76. Francis ČAČŠ, dzim. 1893. g. 1. jūn. Vidsmuižas pag. Sprukstānu sādžā. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Galēnu pag. Sondoru I. pak. pamatskolas pārzinis. – Aizvests 1941. g. 28. jūn.

77. Minna ČASOVŅIKOVA, dzim. Cukuriņa 1909. g. 29. janv. Dignajas pag. Beigusi Daugavpils skolotāju institūtu. Augšpils pag. Pīrāgu 4-kl. pamatskolas pārzine. – Aizvesta.

78. Augusts Aleksandrs ČIRNIEKS, dzim. 1900. g. 23. feb. Rīgā.

Vidusskolas izglītības. Darbvedis, grāmatvedis un grāmatvedības skolotājs Daugavpils valsts arodskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

79. Arnolds ČUIBE, jun. dzim. 1908. g. 18. feb. Valmierā. Beidzis Rūjienas ģimnaziju un Latvijas universitātes arhitektūras fakultāti. Rīgas valsts tehnikuma skolotājs un Izglītības ministrijas būvniecības biroja vadītājs. Projektēja un vadīja skolu ēku būves. – Komunistu varas pēdējās dienās 1941. g. 25. jūnijā viņu apcietināja kopā ar tēvu – Skolu departamenta vicedirektoru it kā par piederību 'fašistiskām' organizācijām un par spiegošanu vācu armijai par labu. Šim apvainojumam kā pierādījums derēja dzīvoklī nejauši vaļā palicis logs. Viņa līķi ar šāvienu un sitienu brūcēm galvā vēlāk atrada kādā Rīgas centrālcietuma pagalma bedrē.

80. Arnolds ČUIBE, sen., dzim. 1878. g. 5. dec. Ērgļos. Beidzis ģimnaziju kā eksterns un Maskavas universitātes fizikas un matemātikas fakultāti. Skolotājs Saikavā un Valmierā. Direktors Valmieras reālskolā un Rūjienas ģimnazijā. No 1926. gada vidusskolu direktora biedrs Latvijas izglītības ministrijā, no 1939. g. Skolu departamenta vicedirektors. Latvijas universitātes lektors un Izglītības ministrijas pensiju komisijas priekšsēdis. Sarakstījis daudz mācību grāmatas skolām. – 1941. g. 25. jūnijā apcietināts kopā ar dēlu-architektu un ievietots Rīgas centrālcietumā. Apcietināšanas iemesls – Skolu departamenta vicedirektora amats, piederība studentu korporācijai un kāds komunistu varas vīru izdomāts spiegošanas vai ziņošanas mēģinājums vācu armijai par dzīvoklī vaļā palikušu logu. Viņa līķi vēlāk atrada kopā ar citiem komunistu terrora upuriem kādā centrālcietuma pagalma bedrē.

Skolu departamenta vicedirektors Arnolds Čuibe. — Kāds bija dzīvs un kādu to atrada pēc komunistu padzišanas.

Latviešu skolotājas mājoklis Padomju savienībā „viskultūrālākā un vislielākās labklājības zemē pasaulē.”

81. Emma DAŅILOVA, dzim. Palma 1896. g. 11. jūn. Kacēnu pag. Beigusi Pleskavas Marijas ģimnaziju. Purvmalas pag. Viestura 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

82. Sergējs DAŅILOVS, dzim. 1892. g. 17. jūn. Novgorodas gub. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus Latvijā. Skolotājs Kacēnu pag. Pokrovas pamatskolā, Jāņa Cimzes pamatskolā un pēdējā laikā Purvmalas pag. Viestura 6-kl. pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

83. Berta DARDZĀNE, dzim. Rumpe, 1904. g. 7. janv. Tirzas pag. Krustiņos. Beigusi Cesvaines valsts vidusskolas paidagoģisko klasi. Skolotāja Bebrenes 6-kl. pamatskolā. – Apcietināta 1941. g. 14. jūnijā, iespējams, ka aizvesta.

84. Jānis DAUDIŠS, dzim. 1915. g. 27. okt. Zvirgzdienes pag. Kristušanu ciemā. Beidzis Ludzas ģimnaziju. 1940. g. rudenī pielaiests par Žluttovas I. pak. pamatskolas skolotāju. – Aizvests kopā ar ģimeni.

85. Pēteris DAUKSTE, dzim. 1895. g. 19. aug. Daugavpilī. Beidzis Viļņas I. reālskolu un Rīgas skolotāju sagatavošanas kursus. Daugavpils

pils. 9. pamatskolas pārzinis. – 1941. g. janvārī apcietināts, tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

86. Adele DAUGULE, dzim. Uljāne 1913. g. 28. feb. Beigusi Ludzas komercskolu. 1940./41. māc. gadā strādājusi par skolotāju Kārsavas pag. latviešu 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

87. Modests DAUGULIS, dzim. 1901. 11. nov. Kārsavas pag. Lukstienieku ciemā. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Kārsavas pag. latviešu I. pamatskolas skolotājs. – Aizvests kopā ar ģimeni.

88. Jānis DĀVIS, dzim. 1893. g. 2. feb. Studējis augstskolā. Rīgas pilsētas īpatnējās krievu skolas vadītājs. – Apcietināts 1940. g. 31. dec., tālāku ziņu trūkst.

89. Kārlis DĀVIS, dzim. 1886. g. 14. feb. Mēdzulas pag. Beidzis Varšavas universitātes vēstures un filoloģijas fakultātes slāvu-krievu nodaļu. Strādājis par skolotāju V. Olava tirdzniecības skolā, Rēzeknes valsts skolotāju institūtā, Ilūkstes ģimnazijā un pēdējā laikā bija I. Daugavpils valsts ģimnazijas direktors. – 1940. gada 15. aug. apcietināts un ievietots Daugavpils cietumā. – Aizvests.

90. Pēteris DĀVIS, dzim. 1901. g. 12. aug. Vecpiebalgā. Beidzis Rīgas valsts tehnikuma ķīmijas nodaļu. Gulbenes valsts komercskolas skolotājs. – Apcietināts 1940. g. rudenī un 1941. g. janvārī nogalināts Inčukalnā.

91. Augusts DEGLIS, dzim. 1895. g. 26. janv. L. Blontu sādžā. Beidzis Ludzas ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājis Runtortas pamatskolā, Ludzas apr. Kristušāņu pamatskolā, Zvirgzdienes 6-kl. un pēdējā laikā Pildas 6-kl. pamatskolā. – Aizvests.

92. Fricis DĒRMANIS, dzim. 1889. g. 29. nov. Puzes pag. Pļevnās. Beidzis Kuldīgas skolotāju semināru un Belgorodas skolotāju institūtu. Bijis par skolotāju Sasmakas elementārskolā, kazāku staņicu skolās, Talsu apr. pamatskolās un no 1935. g. Talsu valsts pamatskolā. Sastādījis pamatskolu mācību grāmatu "Praktiskā ģeometrija". – 1941. g. 24. janvārī apcietināts un jūnijā aizvests.

93. Pēteris DIMANTS, dzim. 1911. g. 20. feb. Prodes pag. Beidzis Daugavpils valsts ģimnaziju un tautas konservātoriju Daugavpilī. Ilūkstes valsts pamatskolas skolotājs. – 1941. g. 14. jūnijā apcietināts, laikam aizvests.

94. Edite Anita DIMIŅA, dzim. Kundrate 1905. g. 17. dec. Rīgā. Beigusi Franču institūtu un Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultāti, filozofijas nodaļu. Rīgas pilsētas 12. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar vīru.

95. Matilde DORBE, dzim. Šablovskā 1907. g. 20. janv. II. Zūru pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.
96. Klaudija DROZDECKA, dzim. Petrova 1910. g. 13. aug. Naujenes pag. Beigusi Daugavpils valsts krievu vidusskolu. Višķu pag. Medupes pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.
97. Sīmanis DROZDECKIS, dzim. 1902. g. 4. feb. Višķu pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Bijis skolotājs Kāpiņu pag. Kušku un Pustošku pamatskolā. Pēdējā darba vieta Višķu Medupes pamatskolā. – Aizvests.
98. Lība Amilda DRUVIŅA, dzim. 1908. g. 26. dec. Virbu pag. Beigusi Talsu valsts vidusskolu un 1930. gadā Kaucmindes mājturības semināru. Strādājusi mājturības instruktore un no 1932. g. Bebreņu valsts lauksaimniecības skolā par mājturības skolotāju. No 1939. g. 15. nov. Izglītības ministrijas valsts pamatskolu mājturības instruktore. – Atlaista no darba 1940. g. 18. oktobrī, apcietināta 1941. g. 6. maijā. Tālāku ziņu par viņas likteni nav.
99. Anastasija DŪDA, dzim. Pušmucāna 1908. g. 10. dec. Beigusi Rēzeknes valsts skolotāju institūtu. Skolotāja Broku I. pak. pamatskolā un pēdējā laikā Stirnienes 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.
100. Jānis DŪDA, dzim. 1902. g. 10. feb. Varakļānu pag. Grozu sādžā. Beidzis pārdarbošanās kursus Rēzeknē. Skolotājs Stirnienes I. pak. pamatskolā un no 1928. g. Stirnienes 6-kl. pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.
101. Irēne DUMPE, dzim. Šrēdere 1910. g. 26. maijā Rīgā. Beigusi Taiļovas ģimnaziju un Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultāti ar maģistres grādu germanistikā. Bija vācu valodas skolotāja M. Beķeres ģimnijā (Rīgas pilsētas 8. vidusskolā). – Aizvesta kopā ar vīru.
102. Jāzeps DZENIS, dzim. 1901. g. Vārkavas pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. No 1928. g. Preiļu pag. Gaiļmuižas pamatskolas pārzinis. Apcietināts 1941. g. 26. feb., tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.
103. Antoņina DŽINDŽUKA, dzim. Esta 1901. g. Dricēnu pag. Ratiniekos. Beigusi tirdzniecības skolu Rēzeknē un skolotāju sagatavošanas kursus. Dricēnu pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.
104. Jānis DZIRKALIS, dzim. 1897. g. 3. martā. Beidzis Baltijas skolotāju semināru. Mazzalves pag. 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests.
105. Nikolajs EGLĀJS, dzim. Everts 1914. g. 19. aug. Rīgā. Beidzis Rīgas skolotāju institūtu un studējis Latvijas universitātes inženieru zinātņu fakultātē. Valdemārpils pilsētas pamatskolas skolotājs. – 1941. g. 23. jūn. apcietināts un 26. jūn. pie Lībagu kapsētas nošauts.
106. Rūdolfs EGLE, dzim. 1887. g. Mārupes pag. Rusku ciemā. Bei-

dzis Valmieras skolotāju semināru, studējis Maskavas universitātes juridiskā fakultātē. Beidzis Latvijas universitātes juridisko fakultāti. Skolotājs Ludzas valsts arodskolā. Līdztekus skolotāja darbam advokāts Ludzā. – Aizvests.

107. Katrīna EGLĪTE, dzim. Ozoliņa 1895. g. 11. jūn. Ozolnieku pag. Brūveļos. Beigusi Tukuma sieviešu ģimnazijas pedagoģisko klasi. Vecmoku pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

108. Adele EIMANE, dzim. Berķe-Bergs 1904. g. 30. jūl. Sabilē. Beigusi Talsu valsts vidusskolu un Jelgavas centrālo pedagoģisko institūtu. Strādājusi Talsu apriņķa skolās un no 1935. g. Talsu valsts pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

Staņislavs ERTS, dzim. 1906. g. 11. dec. Beidzis Varakļānu ģimnaziju. Bijis skolotājs Daugavpils apr. skolās. Galēnu pag. 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests.

110. Leonora EZERIŅA, dzim. Drinka 1895. g. Dricēnu pag. Drinkās. Beigusi ģimnaziju Maskavā un skolotāju sagatavošanas kursus Rēzeknē un Rīgā. Skolotājas darbā nostrādājusi 24 gadus. Dricēnu pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

111. Jānis EZERKALNS, dzim. 1888. g. 25. okt. Studējis Maskavas lauksaimniecības institūtā un beidzis Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultāti. Rūjienas mājturības skolas direktors. Agrāk strādājis Preiļu lauksaimniecības skolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

112. Alma EZERNIECE, dzim. Tiltiņa 1899. g. 27. feb. Vilķenes pag. Beigusi Limbažu vidusskolu un Latvijas universitātes matemātikas un dabas zinātņu fakultātes dabas zinātņu nodaļu. Strādāja Krāslavas valsts ģimnazijā un no 1939. g. Daugavpils I. valsts ģimnazijā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

113. Elza EVERTE, dzim. Bēniņa 1897. g. 28. jūl. Baižkalna pag. Beigusi Valmieras komercskolu un skolotāju sagatavošanas kursus Valmierā. Strādājusi par skolotāju Cēsu apr. Baižkalna pamatskolā, tad Liepājas apr. skolās un ar 1940. g. Rozulas 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

114. Alfrēds FEILS, dzim. 1902. g. 29. maijā Rīgā. Beidzis Rīgas pilsētas I. vidusskolu un Latvijas konservātorijas ērģeļu un kompozīcijas teorijas klases ar brīvmākslinieka grādu. Daugavpils tautas konservātorijas direktors un Daugavpils valsts ģimnazijas dziedāšanas un mūzikas skolotājs. Koŗu diriģents, mūzikas kritiķis un komponists. – Aizvests 1941. g. 23. jūnijā.

115. Olģerts FREIBERGS, dzim. 1907. g. 11. janv. Pēterpilī. Beidzis Latvijas universitāti ar inženiera grādu. Bija pasta un telegrafa departamenta Jelgavas rajona priekšnieks. Jelgavas valsts tehnikumā mācīja telefoniju. – Apcietināts 1941. g. maijā. Par tālāko likteni ziņu trūkst.

116. Kristīne FREIDENFELDE, dzim. 1903. g. 6. janv. Beigusi mājturības semināru. Valsts Talsu mājturības skolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

117. Krišjānis FREIDENFELDS, dzim. 1875. g. 6. jūl. Dundagas pag. Beidzis Ventspils jūrskolu ar tālbraucēja kapteiņa diplomu. Pēterpilī ieguvis jūrskolas speciālpriekšmetu skolotāja tiesības. Beidzis angļu valodas institūta pedagogijas nodaļu. Latvijas universitātē studējis jurisprudenci. Bijis skolotājs Ventspils jūrskolā un Taurijas guberņas jūrskolas priekšnieks. Ar 1920. g. skolotājs Kr. Valdemāra jūrskolā. – 1941. g. 23. jūnijā apcietināts un centrālcietumā noslepkavots.

118. Zelma FREIDENFELDA, dzim. 1889. g. 28. dec. Rīgā. Beigusi Bogojavļenskajas ģimnaziju un Maldona ģimnazijas pedagogisko klasi. Skolotāja Daugavpils pilsētas pamatskolās un no 1941. g. Aknīstes valsts pamatskolā. – Aizvesta.

119. Nikolajs GADZĀNS, dzim. 1917. g. Lāču pamatskolas skolotājs. Piedalījies partizāņu cīņās Daugavpilī un miris no ievainojuma.

120. Dāvis GAILĪTIS, dzim. 1904. g. 27. feb. Rīgā. Beidzis Latvijas mākslas akadēmiju. Gleznošanas un glītraksta skolotājs. Strādājis Rīgas pilsētas 4. vidusskolā, V. Olava komercskolā, I. Rīgas valsts komercskolā un dažās pamatskolās. Ilustrējis arī grāmatas. – 1941. g. 23. jūn. apcietināts. Ziņu par viņa tālāko likteni trūkst.

121. Paulis GAILĪTIS, dzim. 1895. g. 6. nov. Ludzas valsts arodskolas instruktors atslēdznieka darbos. Amatu iemācījies pie sava tēva atslēdznieka darbnīcā un čuguna lietuvē. Agrāk strādājis tai pašā amatā Viesītes valsts arodu skolā. – Aizvests.

122. Zigrīda GAITERE, dzim. Gūtmane, agr. Gintere 1905. g. 1. okt. Igaunijā. Beigusi Jelgavas skolotāju institūtu. Penkules 6-kl. pamatskolas skolotāja, darbojās arī vietējā lauksaimniecības biedrībā. – Aizvesta.

123. Marija GARBĀNE, dzim. Bite 1903. g. 24. jūn. Pasītes pag. Jaunzemjos. Beigusi Cēsu sieviešu ģimnaziju un Cesvaines vidusskolas pedagogisko klasi. Nokalpojusi par skolotāju Vecpiebalgas skolās piecpadsmit gadus, pēdējā laikā Lenču pag. I. pak. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

124. Emilija, Lizete, Milda GAUŽE, dzim. Meiere 1903. g. 6. apr. Ezeres pag. Beigusi Jelgavas skolotāju institūtu. Kalētu pag. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

125. Kārlis GERTNERS, dzim. 1880. g. 7. martā Valgalē. Beidzis Kuldīgas semināru. Skolotājs Matkulē, Usmā, Saldū. No 1919. g. Saldus pilsētas pamatskolā. – Aizvests.

126. Hugo GOBA, dzim. 1917. g. 15. janv. Adulienas pag. Beidzis Cēs-
vaines valsts ģimnaziju un Jelgavas skolotāju institūtu. Cirgaļu pag. Mier-
kalna I. pak. pamatskolas pārzinis. Iesaukts aktīvā kara dienestā 1941. g. Par
tālāko likteni ziņu trūkst.

127. Juris GOBZEMIS, dzim. 1905. g. 22. apr. Lutriņu pag. Beidzis
Latvijas universitāti ar būvinženiera grādu. Līdz 1940. g. bijis Zemes ierī-
cības departamenta dienestā, tad Celtniecības tresta II. būvkanotāja priekš-
nieks un skolotājs Rīgas valsts tehnikumā būvniecības nodaļā. – Aizvests
kopā ar ģimeni.

128. Boļeslavs GOLUBECĶ, dzim. 1911. g. 1. janv. Pasienas pag. Bei-
dzis Varšavas universitāti. Mācības spēks tautas augstskolā Rīgā. – 1941. g.
martā apcietināts un pazudis bez vēsts.

129. Sofija GOLUBECA, dzim. Frolova 1913. g. 27. sept. Pildas pag.
Justinovas mājās. Beigusi Rēzeknes valsts krievu paidagoģisko institūtu.
Zvirgzdienes pag. Rantortas 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

130. Elza GRANTE, dzim. Dorša 1905. g. 13. martā Valkā. Beigusi
Valkas valsts vidusskolu un paidagoģisko klasi pie Cēsu valsts vidusskolas.
Strādājusi dažādās Valkas apr. pamatskolās un ar 1934. g. Valkas valsts pa-
matskolā pie Cimzes valsts ģimnazijas. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

131. Mirdza GRAŠIŅA, dzim. Piegāze 1906. g. 12. jūl. Krapes pag.
Beigusi Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes paidago-
ģijas nodaļu ar paidagoģijas kandidāta grādu. Latviešu valodas skolotāja
Rēzeknes valsts krievu ģimnazijā, tad Rīgas pilsētas I. krievu ģimnazijā.
Raiņa vidusskolā mācīja latviešu valodu, vēsturi un bija klases audzinātāja.
– Aizvesta kopā ar ģimeni.

132. Pēteris GRĀVE, dzim. 1896. g. 10. martā Aiviekstes pag. Ieguvis
tautskolotāja tiesības 1915. gadā. Bijis pārzinis Rēzeknes apr. Mālkānes
pamatskolā, Lielbornes I. pak. pamatskolā un Ilūkstes pils. I. pak. pamatsko-
lā. Pēdējā darba vieta Salienas valsts pamatskolā. – 1940. g. 12. aug. apcie-
tināts un turēts Daugavpils cietumā līdz 1941. g. aprīlim. Pēc pēdējām ziņām
pārvests uz Leņingrādas cietumu tālāk izsūtīšanai uz Kotlasu.

133. Olga GRĀVĪTE, dzim. Vītuma 1905. g. Alsviķu pag. Platpieņu
mājās. Beigusi Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Skolotāja Krāslavas
valsts pamatskolā, II. Daugavpils valsts pamatskolā un komunistu laikā pār-
celta uz Līvānu valsts pamatskolu. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

134. Rūdolfs GRĪNBERGS, dzim. 1902. g. 22. apr. Gaigalovas pag.
Jaunrozēs. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursu. Gaigalovas 6-kl. pamat-
skolas pārzinis. – Aizvests kopā ar ģimeni.

135. Vilma GRĪNBERGA, dzim. Riemere 1905. g. 5. apr. Katlakalna

pag. Beigusi Rīgas pilsētas II. vidusskolu un valsts centrālo paidagoģisko institūtu. Strādājusi Daugavpils apr. skolās, Rēzeknes apr. Bārkavas 6-kl. pamatskolā un no 1930. gada Gaigalovas 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

136. Anna Vilhelmine GRIŠĀNE, dzim. Tingure 1902. g. 14. aug. Rīgā. Beigusi Rīgas pilsētas 3. vidusskolu un Latvijas universitātes ķīmijas fakultāti ar inženiera ķīmiķa grādu. Daugavpils valsts komercskolā ķīmijas, preču zinību un saimniecības ģeografijas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

137. Pēteris GRIŠĀNS, dzim. 1896. g. 30. janv. Dagdas pag. Purvelišķu ciemā. Beidzis Pēterpils Sv. Katrīnas vidusskolu un Latvijas universitātes med. fakultāti. Ķirurgs un ģinekologs Daugavpils apr. slimnīcā, vēlāk slimnīcas direktors Bauskā un no 1939. g. direktors Daugavpils apvienotā slimnīcā. Daugavpils žēlsirdīgo māsu skolas direktors. – Aizvests kopā ar ģimeni.

138. Oļģerts GRĪVIŅŠ, dzim. 1915. g. 9. maijā. Latvijas universitātes tautsaimniecības fakultātes students. Skolotājs Rīgas pilsētas 4. ģimnazijā. – Apcietināts 1941. g. 29. maijā. Pēc komunistu padzišanas čekā atrasts tikai O. Grīviņa nāves spriedums.

139. Eduards GRODSKIS, dzim. ... Liepājas valsts teknikuma skolotājs. – Aizvests.

140. Jadviga GRODSKA, dzim. Savicka 1906. g. 18. okt. Beigusi ģimnaziju Liepājā. Liepājas pilsētas poļu pamatskolas skolotāja un bibliotēkāre 15 gadus. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

141. Arvīds GROTUPS, dzim. 1913. g. 4. apr. Tukumā. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Valgundes Krasta pamatskolas skolotājs. – Aizvests reizē ar sievu.

142. Alma HASMANE, dzim. Briede 1914. g. 21. aug. Tadaikšu pag. Beigusi Liepājas valsts ģimnaziju un Jelgavas skolotāju institūtu. Skolotāja Gaviezes pag. Sustas un vēlāk Gaviezes 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta.

143. Elfrīda HENIŅA-SNIĶERE, dzim. 1889. g. 19. janv. Pleskavas gub. Panikovas pag. Beigusi Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes romāņu valodas nodaļu. Strādājusi Grenoblē, Francijā. Rīgas pilsētas 32. pamatskolas un 3. poļu pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

144. Aleksandrs HREBTOVS, dzim. 1895. g. 14. nov. Daugavpilī. Beidzis reālskolu un Rīgas politehnisko institūtu. 14. Daugavpils pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

145. Olga IGAUNE, dzim. Jaune 1893. g. 17. apr. Kārsavas pag. Skolotājas tiesības ieguvusi Polockas sieviešu ģimnazijā. Strādājusi Paderu Drau-

dzēs skolā pie Drisas, Pildas pamatskolā, Kārsavas latviešu pamatskolā un pēdējā laikā Baltinavas pag. Dūkstu I.pak. pamatskolā. – Aizvesta 1941.g. 7. jūnijā kopā ar ģimeni.

146. Silvestrs IKAUNIEKS, dzim. 1904.g. 23.febr. Izvaltas 6-kl. pamatskolas skolotājs. – 1940.gada novembrī apcietināts un ievietots Daugavpils cietumā. Aizvests 1941.g. jūnijā.

147. Tāļivaldis INDRA, dzim. 1894.g. 14.sept. Daugmales pag. Līves skolā. Beidzis Ventspils reālskolu un Latvijas universitātes tautsaimniecības fakultāti. Strādājis par skolotāju V. Olava komercskolā. Pēdējā laikā 3. Rīgas valsts komercskolā un 2. Rīgas valsts tirdzniecības skolā. – Aizvests kopā ar sievu.

148. Pēteris IRBE, dzim. 1894.g. 24.janv. Veselavas pag. Beidzis pārdarboģiskos kursus. Strādājis par skolotāju Garozas 6-kl. pamatskolā un no 1939.g. Iecavas pag. Mežinieku pamatskolas pārzinis. – Aizvests.

149. Marija IVANE, dzim. 1909.g. 21.martā Kraukļu pag. Līčos. Mācījusies Cesvaines valsts ģimnazijā, pēc tam Angļu valodas institūtā un Latvijas konservātorijā. 1936.g. sāka strādāt Cesvaines ģimnazijā par klavieru spēles un angļu valodas skolotāju. – 1941.g. 25.jūnijā aizvesta no tēva mājām uz nopratināšanu, 27.jūnijā aizvesta no cietuma. Par tālāko likteni ziņu trūkst.

150. Jānis IVANS, dzim. 1898.g. 29.martā. Bijis mērnieks. Komunistu laikā skolotājs Talsu valsts ģimnazijā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

151. Jāzeps IVSEŅŠ, dzim. 1899.g. 20.apr. Līksmas pag. Beidzis Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Skolotājs vairākās Daugavpils apr. skolās, bet ar 1931.g. Nīcgales 6-kl. pamatskolā. – Aizvests.

152. Francisks JACINO, dzim. 1905.g. 7.dec. Ventpilī. Beidzis Liepājas tehnikuma elektrotehnikas nodaļu. Studējis elektrotehniku. Strādājis par inženieri "Tosmārē" un vakaros mācījis Liepājas valsts tehnikumā. – Apcietināts kara laikā līdz ar māti, pēc kam abi nošauti Liepājas "Zilajā brīnumā", čekā.

153. Vilis JĀKOBSONS, dzim. 1892.g. 25.maijā Jaunsvirlaukas pag. Beidzis Jelgavas reālskolu, studējis ķīmiju Rīgas politehniskā institūtā. No 1936.g. līdz 1941.g. skolotājs Valkas valsts ģimnazijā un pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

154. Nikolajs JAKOVĻEVS, dzim. 1893.g. 17.jūn. Daugavpilī. Beidzis Maskavas lauksaimniecības institūtu. Rēzeknes valsts krievu ģimnazijas skolotājs. Agrāk strādājis V. Sevko privātā ģimnazijā. – Tūlī pēc komunistu iebrukšanas apcietināts un ievietots cietumā. Par viņa tālāko likteni ziņu nav.

155. Mārtiņš Gustavs JANSONS, dzim. 1896.g. 8.jūn. Umurgas pag. Auru mājās. Beidzis reālģimnaziju Limbažos, 1925.g. Latvijas universitātē.

tes matēmatikas un dabas zinātņu fakultātes matēmatikas nodaļu. No 1924. g. strādāja Mazsalacas valsts ģimnazijā, no 1933. - 37. gadam direktors Rūjienas valsts ģimnazijā. Ar 1940. g. matēmatikas, fizikas un kosmografijas skolotājs Aizputes valsts ģimnazijā. - 1941. g. martā izsaukts no klases. Pēc kratīšanas apcietināts un aizvests uz Rīgu. Tālāku ziņu trūkst.

156. Atis JAUNZEMS, dzim. 1893. g. 28. feb. Kokmuižas pag. Rakstnieka Apsīšu Jēkaba dēls. Beidzis Rīgas pilsētas zēnu klasisko ģimnaziju un Tērbatas universitātes teoloģijas fakultāti. Strādājis par skolotāju Smiltenes skolu biedrības reāl- un tirdzniecības skolā. Gaujienas ģimnazijā un Jelgavas skolotāju institūtā. Ventspils valsts ģimnazijas direktors un Izglītības ministrijas vidusskolu direktora biedrs. Bijis mācītājs Gaujienā, Piltenes ev. -lut. draudzes iecirkņa prāvests. Rakstījis par izglītības jautājumiem žurnālos un sarakstījis brošūru "Vairāk sirsnības". - Komunisti viņu nošāva 1941. g. 29. jūnijā Salaspilī.

157. Fricis Augusts JAUNZEMS, dzim. 1895. g. 2. feb. Lietuvā. I. Rīgas pilsētas ģimnazijas skolotājs un saimniecības vadītājs. - Aizvests.

158. Mārtiņš JĀKOBSONS, dzim. 1893. g. 11. dec. Rīgā. Beidzis Latvijas universitāti ar tautsaimniecības maģistra grādu. Strādāja Latvijas dzelzceļu virsvaldē par komercdaļas vadītāju, bija skolotājs Rīgas valsts tehnikuma dzelzceļu ekspluatācijas nodaļā. - Aizvests kopā ar ģimeni.

159. Olga JEŠKEVICA, dzim. 1909. g. 14. jūn. Rēkavas 6-kl. pamatskolas skolotāja. - Aizvesta.

160. Kārlis JOZUUS, dzim. 1888. g. 19. feb. Aumeisteros. Beidzis Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultāti, mežkopības nodaļu ar inženiera-mežkopja grādu. Dziedāšanas mācības skolotājs Viļakas valsts ģimnazijā. Viļakas virsmežzinis. - Aizvests kopā ar sievu.

161. Berta JOZUUSA, dzim. Gaile 1900. g. 2. sept. Kārkļu pag. Beigusi Latvijas universitātes matēmatikas un dabas zinātņu fakultātes dabas zinātņu nodaļu ar dabas zinātņu kandidāta grādu. Strādājusi Lejasciema vidusskolā, Lubānas valsts ģimnazijā un ar 1933. g. Viļakas valsts ģimnazijā par dabas zinātņu, fizikas un ķīmijas skolotāju. - Aizvesta kopā ar vīru.

162. Osvalds JUBASS, dzim. 1903. g. 16. janv. Mācīja I. Daugavpils valsts ģimnazijā sabiebriskās zinības. - Aizvests kopā ar ģimeni.

163. Zenta JUBASE, dzim. Šmite 1904. g. 4. sept. Valmierā. Beigusi Valmieras pilsētas ģimnaziju un Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes romāņu valodas nodaļu. Skolotāja Beateres privātģimnazijā, Franču licejā un Tautas augstskolas priekškursos. Ar 1930. g. skolotāja Daugavpils I. valsts ģimnazijā un Daugavpils latviešu biedrības komercskolā pieaugušiem. - Aizvests kopā ar ģimeni.

164. Jāzeps JUKŠINSKIS, dzim. 1912. g. 26. aug. Līksnas pag. Beidzis

Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Skolotājs Skaistas pag. Ludviķu 6-kl. pamatskolā un no 1935. g. Naujienas 6-kl. pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

165. Arturs JŪRASTETERS, agrāk Jēgers, dzim. 1905. g. 4. apr. Rīgā. Mācījies Jaunatnes savienības vidusskolā, V. Tones studijā un Latvijas mākslas akadēmijā. Bijis "Rīgas Auduma" arodskolas skolotājs, Tautas universitātes lektors, gleznotājs un kritiķis. – Aizvests kopā ar brāli.

166. Anna JURKA, dzim. Tidriķe 1907. g. 16. nov. Pabažu pag. Beigusi skolotāju institūtu. Pabažu I. pak. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

167. Miletijs KALISTRĀTOVS, dzim. 1896. g. 2. maijā Daugavpilī. Daugavpils pilsētas bij. II. vecticībnieku pamatskolas pārzinis. Pēdējā laikā 8. pamatskolas skolotājs. – 1940. g. oktobrī apcietināts un ievietots Daugavpils cietumā. Pēc krievu atkāpšanās, atrasts cietumā noslepkavots.

168. Vera KALNĀJA, dzim. Freimane 1899. g. 18. martā Talsos. Beigusi Katrīnas sieviešu ģimnaziju Pēterpilī. Talsu pilsētas pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

169. Erika KALNĀJA, agr. Bergmane, dzim. Zauermane 1904. g. 25. jūn. Engures pag. Beigusi reālskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Studējusi matemātiku Latvijas universitātē. Pūres pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

170. Anna KALNIŅA, Lektore Tautas augstskolā. – Aizvesta.

171. Bernhards KALNIŅŠ, dzim. 1907. g. Krustpils pag. Mācījies Pļaviņu pilsētas ģimnazijā un Daugavpils skolotāju institūtā. I. valsts Daugavpils pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

172. Ernests KALNIŅŠ, dzim. 1881. g. 6. okt. Liepupes pag. Beidzis Mangaļu jūrskolu un ieguvis tālbraucēja kapteiņa diplomu. Pēterpilī izturējis pārbaudījumus uz jūrskolu speciālpriekšmetu skolotāja tiesībām. Beidzis Rostovā P/D skolotāju biedrības reālskolu un Angļu valodas institūtā pedagogijas nodaļu. Latvijas universitātē studējis tautsaimniecību. No 1920. g. Kr. Valdemāra jūrskolas direktors. – Agrāk strādājis Mangaļu tālbraucēju jūrskolā Mīlgrāvī, Rostovā pie Donas un Gelendžikā. – 1941. g. 23. jūn. arestēts. Domājams, ka centrālcietumā noslepkavots.

173. Maksis KALNIŅŠ, dzim. 1898. g. 16. okt. Beidzis Latvijas universitātes tautsaimniecības fakultāti. No 1929. g. strādāja par skolotāju Kr. Valdemāra jūrskolā. Rakstījis par kuģniecības jautājumiem. – Aizvests.

174. Richards KALNIŅŠ, dzim. 1905. g. 20. feb. Remtes pag. Beidzis Rīgas valsts skolotāju institūtu. Bijis skolotājs Vērgaļu 6-kl. pamatskolā, Ezeres 6-kl. un pēdējā laikā Dunikas Sikšņu pamatskolā. – Aizvests.

175. Pauls KANAŅIŅŠ, dzim. 1886. g. 16. martā. Beidzis lauksaimnie-

cības institūtu. Ludzas 2 gadīgās lauksaimniecības skolas direktors. – Aizvests 1941. g. jūnija beigās.

176. Ernests KĀRKLIŅŠ, dzim. 1901. g. 11. maijā Zūru pag. Beidzis Ventspils vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Skolotājs Inčukalna pamatskolā, Ziras pamatskolā un vēlāk Ventas pamatskolā. – Aizvests.

177. Jānis KĀRKLIŅŠ, dzim. 1905. g. 21. okt. Raunā. Beidzis Rīgas valsts skolotāju institūtu. Agrāk skolotājs Džūkstes pag. un pēdējā laikā Annas 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests kopā ar ģimeni.

178. Otilija KĀRKLIŅA, dzim. Mālkalne 1901. g. 15. jūl. Annas pag. Beigusi vidusskolu un studējusi Latvijas universitātes ķīmijas fakultātē. Annas pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

179. Jānis KATAIS, dzim. 1903. g. 9. jūl. Beļavas pag. Mācījies Odiņa tirdzniecības skolā Rīgā, pie izglītības ministrijas izturējis pārbaudījumus vidusskolas kursa apmērā. Beidzis vingrošanas skolotāju kursus Daugavpilī. Mārupes pag. pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

180. Zelma KAULIŅA, dzim. Ķeizare 1914. g. 24. martā Ternejas pag. Beigusi Rūjienas valsts ģimnaziju. Bijusi skolotāja Rucavas pag. Paipas pamatskolā, tad Rucavas pag. Papes pamatskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

181. Sergejs KAZEKO, dzim. 1890. g. 9. janv. Grodņas gub. Polijā. Beidzis Svisločas skolotāju semināru un Vitebskas skolotāju institūtu. Ludzas 6-kl. krievu pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

182. Marija KELLO, dzim. 1892. g. 17. aug. Izvaltas pag. Beigusi sieviešu ģimnaziju un pedagogoģiskos kursus Rīgā. Daugavpils 8. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

183. Elizabete ĶEŠĀNE, dzim. Strautiņa 1903. g. 7. aug. Rīgā. Beigusi Rīgas II. vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Skolotāja Rugāju pag. Maglu I. pak. pamatskolā, Daugavpils pilsētas 3. pamatskolā un vēlāk I. Daugavpils valsts bērnu nama vadītāja. – Aizvesta.

184. Vilma ĶIEĢELE, dzim. Kaimiņa 1904. g. 22. janv. Beigusi vidusskolu Valmierā un Valsts centrālo pedagogoģisko institūtu. Idus 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

185. Alfrēds ĶIMSS, dzim. 1907. g. 2. jūn. Dignājas pag. Beidzis Rēzeknes valsts skolotāju institūtu. Sakstagala pag. Lielpūderu 6-kl. pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

186. Vēra KINCLĒRA, dzim. 1904. g. 10. jūn. Strādājusi par skolotāju no 1924. gada. Pēdējā darba vieta no 1941. g. marta Zvārdes pamatskolā. – Aizvesta.

187. Alberts Matiss KLABIS, dzim. 1902. g. 1. jūl. Kursīšu pag. Bei-

dzis Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Kalvenes pag. 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests kopā ar ģimeni.

188. Lūcija Anita KLABE, dzim. Peskova-Kessenfelda 1906. g. 14. janv. Liepājā. Beigusi Rīgas pilsētas 4. vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Kalvenes 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

189. Vilis Teodors KLĀNIS, dzim. 1884. g. 17. sept. Daugavgrīvā. Studējis Tērbatas universitātes filoloģijas fakultātes vēstures nodaļā. Ieguvis vidusskolas skolotāja tiesības vēsturē. No 1921. g. strādāja Rūjienas valsts ģimnazijā – Aizvests kopā ar sievu.

190. Antonijs KĻAVIŅŠ, dzim. 1901. g. 2. okt. Praulienas pag. Beidzis Latvijas universitātes mehānikas fakultāti. Bijis par skolotāju Ludzas arodu skolā un vēlāk Kandavas arodskolas direktors. Bijis arī Ludzas pilsētas būvinženieris, Kandavas pilsētas revīzijas komisijas priekšsēdis un Kandavas pilsētas vecākais. – Aizvests kopā ar ģimeni.

191. Mārtiņš KĻAVIŅŠ, dzim. 1889. g. 18. janv. Kūduma pag. Mācījies Millera reālskolā. Tautskolotāja un vidusskolas vingrošanas skolotāja tiesības ieguvis pie Rīgas mācības apgabala. Apmeklējis Cēsīs Izglītības ministrijas vidusskolu skolotāju kursus latviešu valodā. Strādājis par tautskolotāju no 1907. g. līdz 1914. gadam. Limbažu ģimnazijā 20 gadus nepārtraukti latviešu valodas skolotājs. – Apcietināts 1941. g. 2. apr. savā dzīvoklī un aizvests. Par viņa tālāko likteni ziņu nav.

192. Andrejs KLEMENTJEVS, dzim. 1899. g. 13. okt. Krievijā. Aulejas pag. Upītes krievu pamatskolas pārzinis, 1941. g. 14. feb. – Apcietināts un vēlāk izsūtīts uz Krasnojarsku.

193. Andrejs KOČKERS, dzim. 1897. g. Viļēnu pag. Prūšu ciemā. Gaigalavas pag. Idenas I. pak. pamatskolas skolotājs, tad Gaigalavas 6-kl. pamatskolā. – 1941. g. 29. jūn. skolas malkas šķūnī nošauts.

194. Pelageja KONONOVA, dzim. Korelova 1913. g. Višķu pag. Beigusi krievu ģimnaziju Daugavpilī, krievu valodas skolotāja Silaviešu pamatskolā komunistu laikā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

195. Jānis KOPMANIS, dzim. 1908. g. 1. jūnijā Ābeļu pag. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Bijis skolotājs Viesītes, Lielzalves un no 1932. gada Jēkabpilī pilsētas pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

196. Sergejs KOREŅEVS, dzim. 1883. g. 13. apr. Rjazanā. Žurnālists, lektors augstākajos juridiskosursos Latvijas armijas virsniekiem. Skolotājs Rīgas pilsētas 12. un 7. krievu pamatskolā. – Apcietināts it drīz pēc komunistu iebrukšanas Latvijā. Par viņa tālāko likteni ziņu nav. Pieņem, ka aizvests.

197. Anna KOTĀNE, dzim. Kuško 1896. g. 5. janv. Vidsmuižas pag.

Beigusi Rēzeknes ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājusi Vidsmuižas un Makašēnu pamatskolās. Pēdējā darba vieta Timānu 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

198. Staņislavs KOVAĻEVSKIS, dzim. 1895. g. Silajāņu pag. Kalvu mājās. Skolotāja tiesības ieguvis kā eksterns. Feimaņu 6-kl. pamatskolas pārzinis. – 1940. g. 20. jūnijā apcietināts un ievietots Rēzeknes cietumā. 1940. gada 15. augustā pārvest. uz Rīgas centrālcietumu. Spīdzināts, pēc kam notiesāts uz 10 gadiem spaidu darbos. Nav noskaidrots, vai izsūtīts uz Kotlasu, vai nogalināts pie Baltezera.

199. Margarete KRAUKSTE, dzim. 1913. g. 2. jan. Vladivostokā. Beigusi Kuldīgas ģimnaziju un I. M. Anġļu institūtu. Skolotāja Viļa Plūdoņa ģimnazijā no 1940. g. 1. sept. līdz 1941. g. 19. janv., kad stundu skaita samazināšanas dēļ pārgāja strādāt Skolu darbinieku arodbiedrībā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

200. Elizabete KRIEVA, dzim. Jansone 1904. g. 21. martā Rīgā. Beigusi I. valsts vidusskolu Rīgā un skolotāju sagatavošanas kursus. Skolotāja Laidu un vēlāk Gudenieku pag. 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

201. Jānis KRIEVS-KRASTS, Rīgas valsts tirdzniecības darbinieku skolas skolotājs. – Aizvests.

202. Dāvis KRIEVS, dzim. 1895. g. 3. sept. Launkalnes pag. Izturējis pārbaudījumus vidusskolas kursa apmērā pie Izglītības ministrijas un beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājis Laidu, vēlāk Gudenieku pag. 6-kl. pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

203. Michails KRIVOŠAPKINS, dzim. 1888. g. 19. okt. Beidzis Rīgas Aleksandra ģimnaziju un Rīgas politehnisko institūtu. Rīgas valsts amatniecības skolas un teknikuma skolotājs. Bijis Rīgas pilsētas ceļu direkcijas tiltu nozares vadītājs. Projektējis tiltu pār Ventu Ventspilī, pontona tiltu Rīgā, tiltu pār Sarkandaugavu u. c. – Aizvests.

204. Lūcija KRŪMIŅA, dzim. Kripe 1901. g. 21. aug. Rīgā. Beigusi Valkas valsts vidusskolu un Valsts Cesvaines vidusskolas pedagogisko klasi. Skolotāja Rēzeknes apr. Stirnienes 6-kl. pamatskolā un no 1924. g. Smiltenes pag. 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

205. Marija KUDIŅA, dzim. Starinska 1890. g. 4. dec. Strādājusi par skolotāju Krievijā un Latvijā. Pēdējās darba vietas Aulejas pag. Grāveru 6-kl. pamatskolā un Aulejas pag. Upītes krievu pamatskolā. – Aizvesta.

206. Teodors KUŠĶIS, dzim. 1893. g. 19. janv. Daugavpilī. Mācījies Daugavpils reālskolā un jūras inženieru skolā Kronstatē. Matēmatikas skolotājs Daugavpils valsts komerskolā sākot ar 1940. septembri. Agrāk kuģu inženieris Krievijas flotē, Daugavpils pilsētas elektriskās stacijas tehniķis. – Aizvests.

Elza ĶEIKALE, dzim. Rūķīte 1908. g. 23. jūlijā Jelgavā. Beigusi Jelgavas skolotāju institūtu. Jelgavas pilsētas II. (Dārtas) pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar vīru.

208. Harijs ĶEIKALS, dzim. 1901. g. 15. maijā Katlakalna pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Vecsvirlaukas ilggadīgs skolotājs. – Aizvests kopā ar ģimeni.

209. Atis ĶĒNIŅŠ, dzim. 1874. g. 28. jūlijā Grenču pag. laukstrādnieku ģimenē. Mācījies Irlavas skolotāju seminārā. Studējis Pēterpils paidagoģiskā akadēmijā un beidzis Maskavas universitātes juridisko fakultāti. No 1894. g. bijis skolotājs Jelgavas kurlmēmo skolā, Līvberzē un Zemītē, A. Ķēniņas ģimnazijas direktors, paša dibinātās tirdzniecības skolas inspektors un zēnu reālskolas direktors Rīgā. Pasaules karā organizējis latviešu bēgļu skolas Maskavā. No 1931. g. – 33. g. Izglītības ministrs. Advokāts, žurnālists un dzejnieks. – Apcietināts 1940. g. vasarā un izsūtīts nometināšanā.

210. Osvalds ĶEZBERIS, dzim. 1907. g. 13. martā Triekatas pag. Beidzis lauksaimniecības vidusskolu. Skolotājs valsts Gulbenes arodskolā. – 1941. g. jūnijā apcietināts. Tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

211. Varvara ĶIGURA, dzim. Ābola 1900. g. 21. jūn. Beigusi Latvijas universitātes matēmatikas un dabas zinību fakultāti. II. Daugavpils vakara pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

212. Emilija ĶIRSIS, dzim. 1902. g. 22. sept. Beigusi Valmieras komercskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Skolotāja Alojās pag. Ausekļa un Dauguļu pag. 6-kl. pamatskolā. Skolotājas darbā nostrādājusi 20 gadu. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

213. Vasilijs LADINSKIS, dzim. 1892. g. 12. janv. Vitebskas gub. Beidzis Vitebskas ģimnaziju un studējis matēmatiku Pēterpils universitātē. Andrupenes 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests.

214. Jevgeņijs LAGINS, dzim. 1888. g. septembrī Kaukāzā. Studējis Pēterpils universitātē. Par skolotāju bijis 20 gadus. Agrāk privātas vidusskolas direktors, pēdējā laikā Liepājas krievu pamatskolas pārzinis. – Aizvests.

215. Magdalena LANGA, dzim. Ābola. Timānu 6-kl. pamatskolas pārzine. – 1941. g. 5. apr. apcietināta un aizvesta uz Ludzu, vēlāk pārvietota uz Rīgas termiņcietumu. 1941. g. jūnija sākumā vēl atradusies Rīgā. Tālāku ziņu trūkst.

216. Jānis LAPIŅŠ, dzim. Kāpiņu pag. Ivanovas I. pak. pamatskolas skolotājs. – Apcietināts, tālāku ziņu trūkst.

217. Jānis ĻAUDAMS, dzim. 1888. g. 3. janv. Bārtas pag. laukstrādnieka ģimenē. Ieguvis mājskolotāja tiesības un 1914. gadā gatavības apliecību

Liepājas Nikolaja ģimnazijā. Skolotājs Kalētu 2.-kl. ministrijas un apvienotā Liepājas pilsētas un pagasta pamatskolā. Studējis Maskavas un Latvijas universitātēs. Latvijas izglītības ministrijai nodibinoties, bija tās kancelejas vadītājs, vēlāk vispārīgo pārvaldes lietu priekšnieks. No 1926. g. - 32. g. tautskolu inspektors Kuldīgas, Tukuma un Talsu apriņķos. Pensionējies, nodarbojās ar lauksaimniecību Vārmes pag. Šķēdē. - Aizvests kopā ar ģimeni.

218. Ida LAZDIŅA, dzim. Vanaga 1890. g. 29. janv. Beigusi Sv. Pēteru vācu sieviešu ģimnaziju 8. pedagogisko klasi un S. Bobriščevas-Puškinas privātos jauno valodu kursus Pēterpilī. Strādājusi par skolotāju Pēterpilī, Alūksnes vidusskolā, Milleres ģimnazijā, Rīgas pilsētas II. vidusskolā un pēdējā laikā Draudziņas ģimnazijā. - Aizvesta kopā ar ģimeni.

219. Emīlija LEGZDIŅA, dzim. Vasilīte 1904. g. 19. apr. Raunas pag. Absolvējusi vidusskolu ar pedagogisko klasi. Skultes 6-kl. pamatskolas skolotāja. - Aizvesta kopā ar ģimeni.

220. Aleksandrs LAZDIŅŠ, dzim. 1893. g. 27. febr. Pēterpilī. Beidzis reālskolu un studējis Pēterpils civilinženieru institūta arhitektūras nodaļā. Studijas beidzis Latvijas universitātes arhitektūras fakultātē. Strādājis par skolotāju Alūksnes izglītības biedrības vidusskolā, I. valsts vidusskolā un pēdējā laikā Rīgas valsts amatniecības skolā un tehnikumā. Rīgas valsts būvju valdes būvju direkcijas inspektors. - Aizvests.

221. Natālija LEJA, dzim. Reinsone 1895. g. 2. martā Līves pag. Izturējusi eksterna pārbaidījumu, pie Izglītības ministrijas pilna ģimnazijas kursa apmērā un beigusi Angļu valodas institūtu. No 1913. - 20. gadam dzīvojusi Krievijā par mājskolotāju un ierēdni. 1920. gadā atgriezusies Latvijā un no 1924. - 32. gadam strādājusi par ierēdni, pēc tam skolotāja 1. un 3. ģimnazijā. - Aizvesta kopā ar vecāko dēlu.

222. Alberts LEJIŅŠ, dzim. 1901. g. Rīgas pilsētas 46. pamatskolas skolotājs. - Aizvests.

223. Eižens LIBERTS, dzim. 1892. g. 4. okt. Daugavpilī. Beidzis Rīgas politehniskā institūta mehanikas nodaļu. Skolotājs un vēlāk inspektors Daugavpils valsts arodskolā. - 1941. g. 25. jūn. apcietināts. Pēc tuvinieku domām nošauts.

224. Anatolijs LIELAUSIS, dzim. 1907. g. Krievijā. Beidzis Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Studējis pedagogiju Vīnē. Strādājis Ilūkstes apr. un Daugavpils pamatskolās. Pēdējā darba vieta Subatas valsts pamatskolā. Bijis arī fiziskās audzināšanas inspektors. - Aizvests.

225. Konstantīns LIELMEŽS, dzim. 1893. g. 1. feb. Vitebskas apr. Beidzis Vitebskas garīgo semināru. Nostrādājis par skolotāju 18 gadus. Pēdējā

darba vieta Vērtuļu 6-kl. pamatskolā. – Apcietināt. 1941. g. 23. jūnijā. Tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

226. Emilija LIEPIŅA, dzim. Smiltkalēja 1904. g. 29. jūn. Mazsalacā. Beigusi vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā, zīmēšanas kursus skolotājiem, pamatskolu fiziskās audzināšanas un vācu valodas kursus. Mazsalacas valsts pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

227. Antons LIEPNIEKS, dzim. 1896. g. 31. okt. Livānu pag. Strādājis par skolotāju Livānu pag. Lāču, Zundānu, Dagdas pag. Bogdānu un pēdējā laikā Daugavpils apr. Butānu I. pak. pamatskolā. – 1941. g. 22. jūnijā apcietināts Daugavpilī, kur arī pazudis bez vēsts.

228. Alfrēds LINĀJS, agr. Lapinskis, dzim. 1909. g. 22. feb. Ukru pag. Beidzis skolotāju institūtu Jelgavā. Rīgas pilsētas Viestura (48.) pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

229. Anna LINDIŅA, dzim. Kučera 1888. g. 23. jūnijā Kalnamuižas pag. Beigusi E. Depreo vidusskolu Rīgā, studējusi Pēterpils augstāko sieviešu kursu vēstures un filoloģijas fakultātē un mācījusies Angļu valodas institūtā. Rīgas pilsētas 8. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar vīru.

230. Alberts LISMANIS, dzim. 1915. g. 26. apr. Beļavas pag. Jēčos. Beidzis Priekuļu lauksaimniecības vidusskolu. Beļavas pag. 6.-kl. pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

231. Eleonora LOČMĒLE, dzim. Gailume 1909. g. 1. jūl. Beigusi vidusskolu un ieguvusi pamatskolu skolotājas tiesības. Strādājusi par skolotāju 12 gadus. Pēdējā darba vieta Šķilbēnu pag. Augstāsila pamatskolā, kur bija arī skolas pārzine. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

232. Helene LOGINA-BERNICKA, dzim. Nikolajeva 1895. g. 2. feb. Beigusi Ostrovas 8-klasīgo sieviešu ģimnāziju. Bijusi skolotāja 26 gadus. Pēdējā darba vieta Ludzas apr. Geidānu I. pak. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

233. Helena LOZDA, dzim. Tumāne 1895. g. 24. nov. Viļēnu pag. Beigusi ģimnāziju un skolotāju sagatavošanas kursus Rēzeknē. Strādājusi par skolotāju Rēzeknes apr. Kļavu, Riebenu un Jaunrikavas pamatskolās. Pēd. darba vieta Rikavas 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta.

234. Veronika LOZE, dzim. Zenka 1886. g. 6. jūnijā. Beigusi Limbažu meiteņu skolu un ieguvusi tautskolotājas tiesības. Bijusi skolotāja Staiceles, Drustu, Jaunpiebalgas Jēkaba un Gatartas pag. pamatskolās. 1938. g. pārnākusi Drustu pag. 6-kl. pamatskolā – no kurienes arī aizvesta.

235. Francis LUBĀNS, dzim. 1914. g. Zvirgzdienes pag. Beidzis Rēzeknes skolotāju institūtu. Timšānu 6-kl. pamatskolas skolotājs. – 1941. g. 22. martā apcietināts un ievietots Rīgas centrālcietumā, kur pazudis bez vēsts.

236. Marta LUDZENIECE, dzim. Zade 1903. g. 1. sept. Smiltenes pag. Beigusi Smiltenes valsts vidusskolu un studējusi vēsturi Latvijas universitātē. Skolotāja Smiltenes pilsētas II. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

237. Emma LUKSTIŅA, dzim. Neimane 1893. g. 30. maijā Rīgā. Beigusi Draudziņas sieviešu ģimnaziju un Latvijas universitātes dabas zinātņu fakultāti. Rīgas pilsētas 27. pamatskolas dabas zinātņu skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

238. Alfrēds LUKSTIŅŠ, dzim. 1892. g. 16. dec. Lielstraupes pag. Mācījies Rīgas pilsētas tirdzniecības skolā, beidzis Rīgas mācību apgabala vidusskolu kursus vingrošanas skolotājiem. No 1934. g. V. Olava komercskolas fiziskās audzināšanas skolotājs, vēlāk Rīgas valsts teknikumā un citās Rīgas skolās. – Aizvests kopā ar ģimeni.

239. Gerda MALDAVA, dzim. Viļumsone 1904. g. 18. dec. Bauskā. Beigusi Bauskas ģimnaziju un Angļu valodas institūtu Rīgā. Ar 1937. gadu sāka strādāt Siguldas ģimnazijā par angļu un vēlāk arī krievu valodas skolotāju. – Aizvesta.

240. Eduards MANHEIMS, dzim. 1886. g. 15. nov. Studējis Romas, Goettingenas un Parīzes augstskolās. Strādājis Tautas augstskolā. – 1941. g. maijā apcietināts, tālāku ziņu par viņu likteni trūkst.

241. Vitolds MASĀNS, dzim. 1910. g. 5. okt. Beidzis Varšavas politehnikumu. Rīgas pilsētas 15. pamatskolas skolotājs. – Apcietināts 1941. g. jūnijā, pēc kam par viņu vairs nekādu ziņu nav.

242. Oskars MĀRTIŅŠ, dzim. 1901. g. 4. nov. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus Rēzeknē. Skolotājs Augšpils pag. Pīrāgu, Makašēnu pag. Kļavu un pēdējā laikā Varakļānu pag. Krustceļu krievu pamatskolā. – 1941. g. janvārī apcietināts un ievietots Rēzeknes cietumā, pēc tam viņu nekādu ziņu vairs nav.

243. Elza MATISONE, dzim. Muižarāja 1900. g. 23. maijā Rucavas pag. Beigusi Grosmaņa sieviešu ģimnaziju Maskavā un skolotāju sagatavošanas kursus Liepājā. Aizputes pilsētas pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar vīru.

244. Georgs MATĪSS, dzim. 1888. g. 13. sept. Bernātos. Beidzis Liepājas reālskolu. Komunistu laikā Rīgas valsts arodskolas skolotājs. – Aizvests.

245. Jānis Vilhelms MAURIŅŠ, dzim. 1887. g. 6. jūl. Rāmuļu pag. Beidzis Baltijas skolotāju semināru un Latvijas universitāti. Bijis skolotājs Renges pag. Vladimira pamatskolā, Ezeres pag. Rozas un Kursiņu pag. pamatskolā, arī Rīgas pilsētas 25. pamatskolā. Komunistu laikā krievu valodas skolotājs Bauskas pilsētas pamatskolā. – Aizvests kopā ar sievu.

246. Teodors MEIJA, dzim. 1890. g. 16. dec. Remtes skolā. Beidzis reālskolu un Rīgas politehnisko institūtu ar inženiera mehanika grādu. Sko-

lotājs Liepājas valsts tehnikumā, Kr. Valdemāra jūrskolā un Rīgas valsts amatniecības skolā un tehnikumā. – Aizvests.

247. Elizabete MEIRĀNE, dzim. 1904. g. 20. jūl. Rēznas pag. Zakatu mājās. Beigusi paidagoģijas kursus, pie Izglītības ministrijas izturējusi pārbaudījumus vidusskolas kursa apmērā. Strādājusi par skolotāju Kaunatas pag. Asanišķu, Rēznas pag. Kalnāju un tā paša pagasta krievu pamatskolā. – 1941. g. 2. jūl. naktī apcietināta un netālu no mājām noslepkavota ar vairākiem šāvieniem mugurā.

248. Gerda MEISTARE, dzim. Meldere 1902. g. 27. apr. Beigusi Rīgas pilsētas IV. vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Idus 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

249. Helena MERCĀLOVA, dzim. Frolova 1898. g. 1. maijā Daugavpilī. Beigusi vidusskolu. Daugavpils pilsētas 16. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

250. Boriss MERKŪLOVS, dzim. 1900. g. 13. apr. Rēzeknē. Studējis Ķījevas universitātē un Latvijas universitātes inženierzinātņu fakultātē. Strādājis par skolotāju I. krievu skolotāju biedrības ģimnazijā Rīgā, Līšinas un Rīgas vācu ģimnazijā. No 1928. g. Rīgas pilsētas krievu vakara pamatskolā. – 1940. g. 8. aug. apcietināts un 1941. g. pavasarī notiesāts uz 8 gadiem. Izsūtīts aiz Polārā loka.

251. Lidija MEŽANCE, dzim. Zīberga 1899. g. 9. maijā Raudas pag. Beigusi skolotāju sagatavošanas kursus. Skolotāja Raudas pag. I. pak. pamatskolā, Mēdemas pamatskolā un no 1936. g. Raudas valsts pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

252. Pēteris MEŽKALNS, dzim. 1898. g. 9. aug. Jelgavā. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Tērvetes pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. – 1941. g. 17. janv. atlaists no darba, drīz pēc tam apcietināts un izsūtīts uz Padomiju.

253. Nellija MĪLGRĀVE, dzim. Nelsone 1905. g. 13. okt. Beigusi Mazsalacas vidusskolu un Centrālo paidagoģijas institūtu Jelgavā. Vecpils pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

254. Aleksandrs MILLERS, dzim. 1886. g. 10. martā Ķēču pag. Ozoliņos. Beidzis reālskolu Cēsīs un Pleskavas mērniecības skolu. Komunistu laikā pieņemts par darbnīcu instruktoru Rīgas valsts arodu skolā. Agrāk Zemkopības ministrijas ierīcības departamenta revidents. – Aizvests.

255. Valters MINTŪZIS, dzim. 1903. g. 1. jūnijā. Beidzis Jēkabpils vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Skolotājs Neretas pag. 6-kl., tad Višķu 6-kl. pamatskolas skolotājs. – Aizvests kopā ar ģimeni.

256. Arturs MUCENIEKS, dzim. 1905. g. 22. maijā Lugažu pag. Beidzis vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Veclaicenes 6-kl. pamatskolas skolotājs. – Aizvests kopā ar ģimeni.

257. Lidija MUCENIECE, dzim. Linde 1899. g. 10. dec. Talsos. Beigusi Krotovas sieviešu ģimnaziju Pēterpilī un skolotāju sagatavošanas kursus. Skolotāja Dundagas Nevejas pamatskolā, Vīdales, Kolkas, Dundagas un pēdējā laikā Mazirbes pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

258. Silvija MUCENIECE, dzim. Švalbe 1902. g. 13. sept. Arakstes pag. Beigusi Vīlandes ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Vecclaicenes pag. igauņu I. pak. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

259. Jānis MUIŽNIEKS, dzim. 1904. g. 3. sept. Gārsenes pag. Beidzis Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Bebrenes Ilzu pamatskolas pārzinis. – Aizvests.

260. Donāts MUNCIS, dzim. 1908. g. 15. dec. Višķu pag. Beidzis Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Višķu pag. Špogu un pēdējā laikā Līvānu pag. Jersikas pamatskolas pārzinis. – Aizvests kopā ar ģimeni.

261. Marija MUNCE, dzim. Putrama 1904. g. 11. aug. Kalupes pag. Kungu Druvās. Beigusi Krāslavas valsts vidusskolu. Skolotāja Višķu pag. Špogu un pēdējā laikā Līvānu pag. Jersikas pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

262. Alma MŪSIŅA, dzim. Tilgale 1900. g. 5. feb. Ulmalē. Beigusi komercskolu Maskavā un skolotāju kursus Rīgā. Skolotāja Liepājas X. un XI. pamatskolās. Ar 1940. gadu Liepājas I. pamatskolā. – Aizvesta.

263. Alma NEIMANE, dzim. Upmane 1902. g. 31. dec. Lestenes pag. Beigusi komercskolu Valmierā un Jelgavas skolotāju institūtu. Ēdoles pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

264. Andrējs NEILANDS, dzim. 1877. g. 21. janv. Švītenes pag. Īslīces pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. Strādājis par skolotāju 45 gadus. – Apcietināts 1941. g. 28. maijā, 3. jūnijā atbrīvoja un 12. jūnijā apcietināja otrreiz. Pēc tam vairs nav nekādu ziņu par viņa likteni.

265. Jefrosinija ŅESTEROVA, dzim. 1886. g. 27. sept. Krievijā. Beigusi Polockas sieviešu ģimnaziju. Skolotājas darbā no 1907. gada. No 1941. g. 1. jan. Deglevas krievu pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar vīru.

266. Ksenija NIKOLAJEVA, dzim. Zacharova 1895. g. 22. jan. Daugavpilī. Beigusi vidusskolu un 8. pedagogisko klasi. Daugavpils pilsētas 16. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

267. Juris NITIŠS, dzim. ... Naujenes 6-kl. pamatskolas skolotājs. – Nošauts kara apstākļos.

268. Helena NUNGURA, dzim. Jarmušķēvica 1900. g. 10. maijā. Baltinavas pag. Beigusi Agapovas ģimnaziju Pleskavā un skolotāju sagatavošanas kursus Ludzā. Skolotāja Baltinavas 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

269. Jānis OLA, dzim. 1889. g. 29. dec. Nīcas pag. Beidzis Toropecas

reālskolu. Priekules pilsētas pamatskolas skolotājs. – 1941. g. 22. jūnijā organizēja Priekules partizāņus un bija to vadonis. Krita kaujā ar komunistiem 22. un 23. jūnija naktī.

270. Alīse OLDERE, dzim. Zvīgzne 1900. g. 24. okt. Beigusi Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes romāņu nodaļu. No 1928. gada Alūksnes ģimnazijā mācīja vācu, franču un latīņu valodas. – Aizvesta kopā ar mazgadīgiem bērniem.

271. Emma OZOLIŅA, dzim. 1892. g. 11. okt. Jērcēnu pag. Beigusi Valakas sieviešu 8-kl. ģimnaziju un Latvijas universitāti ar ārsta grādu. Liepājas valsts lietišķās mākslas vidusskolā bija higiēnas skolotāja un mācības iestādes organizēšanas laikā arī skolas ārste. – Aizvesta.

272. Vēra OZOLIŅA, dzim. Slaidiņa 1907. g. 30. jūn. Drustos. Beigusi Rīgas skolotāju institūtu. Skolotāja Kalnamuižas, Vaiņodes un Lauberes pag. 6-kl. pamatskolās. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

273. Vilma OZOLIŅA, dzim. Štāla 1905. g. 6. apr. Duntē pag. Izturējusi pārbaudījumus pilna vidusskolas kursa apmērā. Beigusi skolotāju sagatavošanas kursus. Mācījusies Angļu valodas un Fiziskās audzināšanas institūtos. Rīgas pilsētas I. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

274. Vilhelmine OZOLIŅA, dzim. Adamoviča 1897. g. 30. martā Dundagā. Skolotājas tiesības ieguvusi Lomonosova ģimnazijā Tērbatā. Mācījusies konservātorijā. Ar 1921. gadu Stendes Jāņa Adamoviča skolas pārzine. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

275. Aleksandrs OZOLIŅŠ, Liepājas valsts teknikuma skolotājs. – Aizvests.

276. Jānis OZOLIŅŠ, dzim. 1883. g. 16. jūnijā Lielvārdē. Skolotāja tiesības ieguvis 1907. gadā. Beidzis Latvijas universitātes teoloģijas fakultāti. Ticības mācības skolotājs Rīgas pilsētas II. ģimnazijā. Ogres pilsētas galva. – 1940. g. 1. aug. atlaists no darba. 1940. g. 24. sept. naktī Ogrē apcietināts un ieslodzīts dzelzceļu čekas cietumā Merkeļa ielā 5, Rīgā. Pēc tam centrālcietumā. Cietumos noturēts 10 mēnešus. 1941. g. jūnijā atrasts nogalināts Baltezers kapenēs.

277. Bertolds OZOLS, dzim. 1908. g. 16. aug. Baltinavā. Beidzis Rēzeknes valsts skolotāju institūtu. Skolotājs Laizānu valsts kurlmēmo skolā. Rēzeknes pilsētas II. latviešu pamatskolā un ar 1935. gadu Maltas pag. Laizānu I. pak. pamatskolas pārzinis. – 1941. g. 28. jūnijā vietējo komunistu nogalināts.

278. Kārlis OZOLS, dzim. 1903. g. 1. okt. Mārsnēnu pag. Peņģos. Beidzis Valmieras vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Nīcas pag. Otaņķu 6-kl. pamatskolas pārzinis. Pēdējā laikā Ķeipenes pag. Madlienas 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests.

279. Antoņina OPINCĀNE, dzim. Greiškāne 1896. g. Beigusi vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursu. Skolas darbā nostrādājusi 9 gadus. Pasienes 6-kl. pamatskolā sāka strādāt 1941. g. 1. martā. — Aizvesta kopā ar ģimeni.

280. Jānis OPINCĀNS, dzim. 1908. g. 24. feb. Bērzgala pag. Lielstropu mājās. Beidzis Latvijas universitātes tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes. Ludzas valsts ģimnazijas skolotājs. — Nogalināts.

281. Pēteris PĀVLOVS, dzim. 1890. g. Rēzeknē. Izturējis tautskolotāja pārbaudījumus. Strādājis Makašēnu pamatskolā un Rēzeknes krievu pamatskolā. 1940. g. 18. okt. apcietināts un ievietots Rēzeknes cietumā. — 1941. g. jūnijā aizvests.

282. Pēteris PAUGURS, dzim. 1907. g. 22. janv. Bērzgales pag. Beidzis Rēzeknes skolotāju institūtu un studējis Latvijas universitātes matemātikas un dabas zinātņu fakultātē. Dricēnu 6-kl. pamatskolas skolotājs. — Aizvests.

283. Žanis PELCMANIS, dzim. 1896. g. 28. martā Liepājā. Beidzis Liepājas biržas komercskolu un Latvijas universitātes ķīmijas fakultāti. No 1924. gada skolotājs un vēlāk inspektors I. Liepājas valsts ģimnazijā. 1933. g. iecelts par ģimnazijas direktoru. — Apcietināts 1940. gada jūlijā. Par viņa tālāko likteni ziņu nav.

284. Anna PĒTERSONE, dzim. Štauerē 1901. g. 22. martā Turaidas pag. Beigusi ģimnāziju un skolotājas tiesības ieguvusi skolotāju vasaras kursos. Skolas darbā strādājusi 21 gadu, sākumā Augšciema pag. un vēlāk Ropāžu pag. 6-kl. pamatskolā. — Aizvesta kopā ar ģimeni.

285. Pēteris PĒTERSONS, dzim. 1897. g. 14. jūl. Beidzis Latvijas universitāti ar būvinženiera grādu. Bijis Latvijas dzelzceļu tehniskajā direkcijā iecirkņa priekšnieks. Mācīja dzelzceļu ekspluatācijas priekšmetus Rīgas valsts tehnikumā. — 1940. g. rudenī apcietināts. Pēc dažām ziņām ar komunistu tiesas lēmumu nosūtīts spaidu darbos uz Padomju savienības ziemeļu apgabaliem.

286. Jānis PĪLĀPS, dzim. 1888. g. 24. jūlijā Kaugura pag. Būtēs. Beidzis Vitebskas skolotāju institūtu, Bērzaines vidusskolu skolotāju kursus un Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes baltu nodaļu. Bijis skolotājs Ikšķiles pag. Tinūžu pamatskolā, Plāteres pag. pamatskolā, Madlienas pag. Lielā pamatskolā, Smiltenes reālskolā, Smiltenes vidusskolā, Jelgavas valsts skolotāju institūtā, inspektors Rēzeknes valsts skolotāju institūtā un skolotājs Rēzeknes valsts ģimnazijā. Komunistu laikā skolotājs Rēzeknes valsts komercskolā. — Nogalināts Rēzeknes čekā tās varas pēdējās dienās.

287. Kārlis PINKA, dzim. 1904. g. 4. nov. Mācījies fiziskās audzināšanas institūtā un bijis fiziskās audzināšanas skolotājs Valmieras valsts komercskolā. Strādāja par ceļu meistaruru pie 9. rajona inženiera Valmierā. — 1941. g. jūnijā apcietināts. Spīdzināts un nogalināts Valmieras cietumā.

288. Vera PLĀCIŅA, dzim. Taupmane 1915. g. 26. jūlijā Pēterpilī. Beigusi Rīgas skolotāju institūtu. Virgas pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta kopā ar ģimeni.

289. Anna PLĀCENE, dzim. Vitiņa 1909. g. Valgales pag. Beigusi Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Skolotāja Rucavas valsts pamatskolā, vēlāk Priekules pag. pamatskolas pārzine. — Aizvesta kopā ar ģimeni.

290. Ludmila PLACE, dzim. 1914. g. 13. febr. Beigusi vidusskolu un ieguvusi skolotājas tiesības. Bijusi skolotāja Lašu, Skrudalienas un pēdējā laikā Zemgales valsts pamatskolā. — Aizvesta kopā ar ģimeni.

291. Edgars PLACIS, dzim. 1908. g. Skolotājs Lašu valsts pamatskolā. — Aizvests kopā ar ģimeni.

292. Juris PLĀKIS, dzim. 1869. g. 22. jūnijā Kables pag. Kalvās, laukstrādnieka ģimenē. Mācījies turienes pag. skolā, beidzis skolotāju semināru Kuldīgā. No 1891. g. — 1905. gadam strādājis par skolotāju Bolderājā, Rīgas latviešu biedrības meiteņu skolā, Dignājā, Morē un Jonatāna biedrības skolā Rīgā. Par piedalīšanos 1905. g. revolūcijā izsūtīts uz Sibīriju. Izturējis abiturijas pārbaudījumus Irkutskas ģimnazijā, studējis Kazaņā klasisko filoloģiju. Pēc universitātes beigšanas bijis Kazaņā ģimnazijas skolotājs, vēlāk privātdocents Kazaņas universitātē. 1920. gadā atgriezies Latvijā un ievēlēts par salīdzināmās gramatikas, fonētikas un leišu valodas docentu Latvijas universitātē. No 1920. līdz 1921. gadam bijis izglītības ministrs. 1920. gadā ievēlēts par profesoru, bija arī filoloģijas un filozofijas fakultātes dekāns, Latvijas universitātes prorektors un fakultātes pārstāvis universitātes padomē. Daudz zinātnisku darbu. — 1939. gadā 1. jūlijā atbrīvots no mācības spēku pieņēmumiem maksimālā vecuma sasniegšanas dēļ. — Aizvests.

293. Alma PĻAVNIECE, dzim. 1906. g. 9. nov. Ērgļu pag. Beigusi Priekuļu lauksaimniecības vidusskolu un Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultāti. Skolotāja Latgalē, Dzelzavas pag. 6-kl. pamatskolā un no 1937. gada Vietalvas-Odzienas 6-kl. pamatskolā. — Aizvesta kopā ar ģimeni.

294. Jānis, Jūlijs PLATACIS, dzim. 1891. g. 28. okt. Raunā. Beidzis Valkas reālskolu un ieguvis mājskolotāja tiesības matēmatikā un dabas zinībās. Skolotājs Rūjienas valsts ģimnazijā 1919. un 1920. māc. g. Ar 1937. gadu Rūjienas valsts ģimnazijas direktors. 1941. g. 20. martā komunisti atcēla viņu no direktora amata, atstājot turpat par skolotāju. — Aizvests.

295. Maija Vilhelmīne PLOKA, dzim. Grāvīte 1901. g. 25. nov. Valmierā. Beigusi Alūksnes sieviešu ģimnaziju. Skolotājas gaitas uzsāka Lejasciema draudzes skolā, vēlāk Lejasciema pag. 6-kl. pamatskolā. — Aizvesta kopā ar ģimeni.

296. Edgars PLŪCIS, dzim. 1891. g. 27. okt. Gaujienā. Beidzis Valmieras skolotāju semināru un kādus gadus strādājis par skolotāju, tad pārgāja

citā resorā. Skolotāja darbu atsāka 1940. g. 4. dec. Rīgas pilsētas 9. pamatskolā. — Aizvests kopā ar sievu.

297. Mirdza PLŪMANE, dzim. Vickopfa 1913. g. 18. apr. Beigusi Latvijas universitātes matēmatikas un dabas zinātņu fakultāti. Skolotāja Rīgas pilsētas 5. ģimnazijā. — Aizvesta kopā ar ģimeni.

298. Hrisanfs PĻUŠČEVSKIS-PLUŠČIKS, dzim. 1878. g. 12. sept. Viļņā. Beidzis Pēterpils universitātes fizikas un matēmatikas dabas zinību nodaļu. Daugavpils pilsētas 21. pamatskolas skolotājs. — Aizvests.

299. Apolonija POČA, dzim. Zileviča 1904. g. 23. jūnijā Skaistkalnes pag. Beigusi Bauskas ģimnaziju un Jelgavas centrālo paidagoģisko institūtu. Skolotāja Dagdā un no 1934. g. Aglonas 6-kl. pamatskolā. — Aizvesta kopā ar piederīgiem.

300. Jānis POČS, dzim. 1903. g. 5. jūnijā Varakļānu pag. Beidzis Varakļānu vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Skolotājs Dagdā un Aglonas 6-kl. pamatskolas pārzinis.

301. Ādolfs PODIŅŠ, dzim. 1897. g. 27. martā Lubānas pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Skolotājs Vaiņodes pag. Kalnamuižas pamatskolā, Liepājas pilsētas Poruka (VII.) pamatskolā. — 1941. g. 29. jūnijā apcietināts. Tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

302. Irina POKLIKĀJEVA, dzim. Sidorova 1902. g. 16. apr. Višķu pag. 6-kl. pamatskolas krievu komplekta skolotāja. — Aizvesta kopā ar dēlu.

303. Vladislavs POKULS, dzim. 1914. g. Nautrēnu pag. Beidzis Aglonas vidusskolu. No 1940. g. pieņemts par skolotāju Nesteru 6-kl. pamatskolā. — 1941. g. 4. martā apcietināts un ievietots Ludzas cietumā. Jūnijā itkā notikusi tiesāšana. Tālāku ziņu trūkst.

304. Jevgeņija POLICĀNE, dzim. 1914. g. 8. apr. Zvirgzdienes pag. Beigusi Ludzas valsts komercskolu un Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Skolotāja Pasienas pag. Aizupes pamatskolā, Šķaunes pag. Meikšānu pamatskolā un pēdējā laikā Šķaunes pag. Siliņu pamatskolas pārzine. — Aizvesta.

305. Anna POTĀPOVA, dzim. Petrova 1900. g. 17. martā Kacēnu pag. Beigusi ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Abrenes krievu 6-kl. pamatskolas skolotāja. — Aizvesta.

306. Jānis POTĀPOVS, dzim. 1898. g. 19. aug. Pleskavā. Beidzis Pleskavas skolotāju semināru. Abrenes krievu 6-kl. pamatskolas skolotājs. — Aizvests kopā ar ģimeni.

307. Marija POTSEPA, dzim. Zariņa 1904. g. 12. okt. Dzērbenē. Beigusi Rīgas pilsētas II. vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Jēkabpils pilsētas pamatskolas skolotāja. — Aizvesta kopā ar ģimeni.

308. Andrejs PREOBRAŽENSKIS, dzim. 1894. g. 16. martā. Beidzis

Pēterpils universitātes fizikas un matēmatikas fakultātes matēmatikas nodaļu. Ilggadīgs Rīgas ģimnaziju skolotājs. – Aizvests.

309. Vasilijs PREOBRAŽENSKIS, dzim. 1897. g. Rīgā. Beidzis Tērbatas universitāti. Ilggadīgs ģimnaziju skolotājs. Rīgas pilsētas krievu ģimnazijas skolotājs no 1924. gada līdz 1936. gadam. – Aizvests.

310. Elza PRIEDNIECE, dzim. Ludviga 1905. g. 20. dec. Jaunvāles pag. Beigusi Valmieras ģimnaziju un Kaucmindes mājturības institūtu. Padures lauksaimniecības skolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

311. Milda PRIEDULĀJA, dzim. 1896. g. 18. jūnijā. Beigusi Latvijas universitātes teoloģijas fakultāti. Rīgas pilsētas 36. pamatskolas ticības mācību skolotāja. Blakus skolotājas pienākumiem strādāja literatūras laukā. Sarakstījusi daudz bērnu lugu. – Aizvesta kopā ar vīru.

312. Anna PRIEDE, dzim. Freivalda 1900. g. 22. febr. Igaunijā. Beigusi Pērnavas ģimnaziju un pamatskolas skolotāju sagatavošanas kursus. Ilūkstes valsts pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

313. Augusts PRIEDE, dzim. 1905. g. 6. maijā Rozēnu pag. Beidzis Valkas ģimnaziju un pamatskolu skolotāju sagatavošanas kursus. Ilūkstes valsts pamatskolas skolotājs. – Aizvests kopā ar ģimeni.

314. Jānis PRIEDE, dzim. 1893. g. 8. apr. Alšvangas pag. Beidzis Kuldīgas tirdzniecības skolu un kā eksterns komercskolu Krievijā. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. 19 gadus Gudenieku pag. 6-kl. pamatskolas pārzinis, 1940. gadā pārcelts uz Sakas pag. pamatskolu. – Aizvests.

315. Roberts PŪCE, dzim. 1895. g. 13. janv. Ternejas pag. Beidzis Valmieras skolotāju semināru. Liepkalnes pag. II. pak. pamatskolas un vēlāk Liepkalnes pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. – Aizvests kopā ar ģimeni.

316. Alma PURIŅA, dzim. Muceniece 1898. g. 9. martā. Milzkalnes pag. pamatskolas skolotāja. Beigusi Rīgas latviešu izglītības biedrības ģimnaziju un pedagogiskos kursus Jelgavā. – Aizvesta kopā ar vīru.

317. Lidija PURIŅA, dzim. Šmidre, šķ. Preobraženska 1908. g. 21. janv. Zemītes 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar vīru.

318. A. PURIŅŠ, Līgatnes papīra fabrikas pamatskolas skolotājs. – Kritis cīņā ar komunistiem.

319. Ernests PURVIŅŠ, dzim. 1909. g. 11. jūnijā. Zemītes 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests kopā ar sievu.

320. Jānis PURVIŅŠ, dzim. 1904. g. 26. apr. Plāteres pag. Sūcēs. Nobeidzis kultūrtechnisko vidusskolu un strādājis Zemkopības ministrijā par tehniķi savā speciālitātē. Nobeidzis arī Latvijas universitātes laiksaimniecības fakultāti. No 1935. gada Latgales lauksaimniecības vidusskolas skolotājs Malnavā. – Aizvests.

321. Osvalds PŪPOLS, dzim. 1904. g. 27. janv. Aknīstes pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu un Latvijas universitātes dabas zinātņu fakultāti. Skolotājs Daugavpils skolotāju institūtā, ar 1940. gadu Jēkabpils valsts ģimnazijā. – 1941. gada 19. martā apcietināts un vēlāk nosūtīts uz Rīgu. Par viņa tālāko likteni nekādu ziņu nav.

322. Eižens PURGAILIS, dzim. 1898. g. 31. jan. Rīgā. Beidzis Mangaļu tālbraucēju jūrskolu un Latvijas universitāti ar inženiera mekāniķa grādu. Skolotājs Kr. Valdemāra jūrskolā no 1939. gada. – Aizvests.

323. Johanna PUTNIECE, dzim. Ābola 1897. g. 26. sept. Vijciema pag. Beigusi skolotāju sagatavošanas kursus. Bijusi skolotāja Vijciema 6-kl. pamatskolā, Timānu I. pak., Landskoronas I. pak., Landskoronas 6-kl. pamatskolā un pēdējā laikā Ludzas apr. Upmaļu I. pak. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

324. Valentīna RANDARA, dzim. Pekele 1914. g. 22. apr. Viļēnu pag. Beigusi Rēzeknes skolotāju institūtu. Sakstagala pag. N. Rancāna 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

325. Boriss RAUDE, dzim. 1905. g. 6. sept. Eversmuižas pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Skolotājs Livānu pag. Gruguļu, Aiviekstes pag. Asūnes un Višķu pag. pamatskolā, pēdējā laikā Daugavpils Ata Kronvalda pamatskolā. – 1941. g. 14. jūnijā apcietināts, par tālāko likteni ziņu nav.

326. Vilis RĒĶIS, dzim. 1912. g. 21. jūnijā Lašu pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Par skolotāju bijis Lielbornes Ziedoņa un Salienas I. pak. pamatskolā. No 1937. g. Ausekļa valsts pamatskolas pārzinis. – 1940. g. 23. augustā apcietināts un pazudis bez vēsts.

327. Zotiks REŠĒTŅIKOVS, dzim. 1912. g. 21. dec. Beidzis Rīgas skolotāju institūtu. Latvijas universitātes dabas zinātņu fakultātes students. Rīgas pilsētas IX. krievu pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

328. Vera RIBAKA, dzim. Daina 1908. g. 7. nov. Ērģemes pag. Beigusi Valkas valsts vidusskolu un Valsts centrālo pēdāgoģisko institūtu Jelgavā. Strādājusi Pededzes valsts pamatskolā, Pededzes Jesenecas un pēdējā laikā Pededzes valsts pamatskolā. – Aizvesta.

329. Marta RINKINA, dzim. Eglīte 1900. g. 23. feb. Lubānas pag. Beigusi ģimnaziju Pēterpilī un skolotāju sagatavošanas kursus. Bijusi skolotāja vairākās pamatskolās, pēdējā laikā Gailišu 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta.

330. Eduards RINKS, dzim. 1905. g. 22. nov. Arakstes pag. Beidzis Rūjienas vidusskolu un Kr. Valdemāra jūrskolu. No 1937. gada Kr. Valdemāra jūrskolas skolotājs. – 1941. g. jūnijā Rīgas centrālcietumā noslepkavots.

331. Elvīra RIŠE, dzim. Kocha 1907. g. 5. jūn. Beigusi Jelgavas skolotāju institūtu. Durbes pilsētas Kronvalda pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

332. Zelma ROGALE, dzim. Resne 1907. g. 25. aug. Beigusi Daugavpils skolotāju institūtu. Krustpils pag. Smilšu pamatskolas pārzine. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

333. Viktors ROŠKOŠS, dzim. 1896. g. 15. martā Bērzpils pag. Beidzis Rēzeknes tirdzniecības skolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Abrenes pag. Slavītu I. pak. pamatskolas pārzinis. Bijis skolotājs no 1917. gada. – 1941. gada 23. jūnijā apcietināts un izsūtīts uz Padomju savienību. Ostrovā ievietots cietumā, kur spīdzināts līdz nesamaņai. Vācu armijai ieņemot Ostrovu, viņš atsvabināts un nogādāts Latvijā. No visa pārdzīvotā 1942. g. 11. apr. miris ar sirds kaiti.

334. Jānis ROZENFELDS, dzim. 1890. g. 21. janv. Rīgā. Beidzis Rīgas politehniskā institūta mehānikas nodaļu. Ludzas valsts arodskolas direktors. – Aizvests.

335. Spodris ROZENFELDS, dzim. 1918. g. 18. jūl. Beidzis II. Jelgavas valsts vidusskolu. Jelgavas skolotāju institūtā saimniecības pārzinis. Jelgavas valsts arodskolā un tehnikumā mācīja zēniem vingrošanu. – Apcietināts 1941. g. 27. martā. Vēlāk aizvests uz Rīgas centrālcietumu, kur vēl bijis līdz 1941. g. 19. jūnijam. Par tālāko likteni ziņu nav.

336. Eduards ROZĪTE, dzim. 1876. g. 28. jūnijā Nītaurē. Mācījies Rīgas vācu amatniecības un Berlīnes mākslas skolā. Amata meistars un rūpnieks. Komunistu laikā Rīgas valsts daiļkrāsotāju skolas skolotājs. – Aizvests kopā ar ģimeni.

337. Rūsiņš ROZĪTE, dzim. 1904. g. 27. okt. Rīgas valsts daiļkrāsotāju skolas skolotājs. Latvijas universitātes students. – Aizvests kopā ar vecākiem.

338. Harijs ROZĪTIS, dzim. 1892. g. 21. aug. Liezerē. Beidzis Rīgas pilsētas reālskolu un Rīgas politehnisko institūtu ar inženiera tehnologa grādu. Rīgas valsts amatniecības skolas un tehnikuma skolotājs un darbnīcu vadītājs. – 1941. g. 25. maijā apcietināts. Par turpmāko likteni ziņu nav.

339. Antons RUBINS, dzim. 1899. g. 24. janv. Aizkalnes pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus Daugavpilī. Līksnes pag. Vabules pamatskolas pārzinis, no 1940. g. Kalupes 6-kl. pamatskolas skolotājs. – Aizvests kopā ar ģimeni.

340. Vanda RUBINA, dzim. Arcimoviča 1902. g. 17. dec. Līksnas pag. Beigusi skolotāju sagatavošanas kursus. Kalupes 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

341. Anatolijs RUBĻEVSKIS, dzim. 1896. g. Beidzis vidusskolu un pedagoģiskos vasaras kursus. 1940. gadā strādāja Daugavpils 16. pamatskolā. – Aizvests.

342. Staņislavs RUDOVĪČS, dzim. 1892. g. 22. febr. Mērdzenes pag. Dzēr-

vu ciemā. Beidzis paidagoģiskos kursus Pēterpilī. Ludzas apr. Dzērvu I. pak. pamatskolas skolotājs. – Noslepkavots Rēzeknes čekā.

343. Eleonora RUDZĪTE, dzim. Tūtiņa 1904. g. 15. janv. Zvirgzdienes pag. Beigusi vidusskolu. Istalsnas 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar vīru.

344. Juliāns RUDZIŠS, dzim. 1898. g. 5. okt. Beidzis vidusskolu. Istalsnas 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests kopā ar sievu.

345. Gustavs RŪJA, dzim. 1894. g. 17. maijā Jaunpils pag. Alaviešos. Beidzis Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultāti. Bebrenes lauksaimniecības skolas direktors. No 1940. gada strādājis par skolotāju Zvārdes 6-kl. pamatskolā. – 1941. g. 15. feb. apcietināts un maijā vēl bijis Daugavpils cietumā, bet pēc tam noslepkavots.

346. Kazimirs RUMAKS, dzim. 1912. g. 25. okt. Mērdzenes pag. Beidzis Rēzeknes valsts skolotāju institūtu. Skolotājs no 1935. gada. 1940./41. g. Baltinavas 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests.

347. Edgars RUMBA, dzim. 1904. g. 30. maijā Lielvircavas pag. 1928. g. beidzis Latvijas universitātes teoloģijas fakultāti. 1933. gadā ieguvis licenciāta grādu Upsalas universitātē un 1939. g. teoloģijas doktora grādu Latvijas universitātē. Pēc studiju beigšanas Latvijas universitātē atstāts gatavoties zinātniskai darbībai pie reliģiju vēstures katēdras. 1933. g. 1. jūlijā apstiprināts par privātdocentu, ar 1936. gadu Rumba ir docents, 1939. g. vecākais docents, pēc tam ārkārtas profesors. Izpildīja arī garīdznieka pienākumus draudzēs, pie kam no 1931. gada līdz savai aizvešanai bija Rīgas zviedru draudzes mācītājs. Prof. E. Rumba darbojies arī par ticības mācības skolotāju Rīgas skolotāju institūtā un par docentu ev.-lut. baznīcas teoloģijas institūtā. Sarakstījis apm. 10 darbus vispārīgā salīdzināmā reliģiju vēsturē un praktiskā teoloģijā. Sākot ar 1934. g. rediģēja mēnešrakstu "Ārmisija". – Aizvests.

348. Albīns RUPŠENIEKS, dzim. 1909. g. 9. nov. Bebrenes pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Bijis par skolotāju Bebrenes pag. Celminieku un vēlāk Bebrenes pag. 6-kl. pamatskolā. – Aizvests.

349. Anna RUŠKO, dzim. Timma 1909. g. 6. jūnijā. Beigusi Jelgavas skolotāju institūtu. Skolotāja Filandmuižas 6-kl., tad Nautrēnu 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

350. Jānis RUŠKO, dzim. 1905. g. 15. maijā Zvirgzdienes pag. Beidzis Ludzas ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Skolotājs Filandmuižas, tad Nautrēnu 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests kopā ar ģimeni.

351. Aleksandrs SALIŅŠ, dzim. 1918. g. 8. aug. Cēsīs. Beidzis Jelgavas valsts skolotāju institūtu. Elejas 6-kl. pamatskolas skolotājs. 1940. g. 1. martā iesaukts obligātā kara dienestā. – Aizvests no Litenes noņemts.

352. Elizabete SAMOVIČA, dzim. Brūdere 1911. g. 3. martā Basu pag. Naglu mājās. Beigusi Rīgas skolotāju institūtu. Strādājusi Klosteres, Padures, Basu pag. un Kuldīgas pilsētas pamatskolās. No 1937. g. Kuldīgas pilsētas I. pak. zēnu pamatskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

353. Kārlis SANGOVIČS, dzim. 1903. g. 3. maijā Sakstagala pag. Beidzis Rēzeknē vidusskolu un Latvijas universitātes tautsaimniecības fakultāti. Ludzas valsts ģimnazijas direktors. Bijis arī skolotājs Zilupes pamatskolā, Latgales kurlmēmo skolā un Jaunjelgavas komercskolā. – Aizvests.

354. Ludmila SAPOŽŅIKOVA-VOROŅECKA, dzim. 1921. g. 25. janv. Preiļos. Beigusi Daugavpils I. vidusskolu. Dēmenes pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar piederīgiem.

355. Vilma SELGA, dzim. Jansone 1907. g. 3. sept. Beigusi Talsu ģimnaziju. Audzinātāja Talsu bērnu dārzā. – Aizvesta, pēc dažām ziņām jau ceļā mirusi.

356. Elza SILČENKO, dzim. Plakše 1899. g. 10. nov. Rīgā. Beigusi Kroegera un Petersa augstāko meiteņu skolu. Kalupes pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

357. Arturs SĪLIS, dzim. 1904. g. Katvaru pag. Beidzis Rīgas pilsētas I. vidusskolu un Latvijas konservātorijas speciālteorijas klasi ar brīvmākslinieka grādu. No 1930. gada skolotājs Ventspils valsts ģimnazijā, komercskolā un arodskolā. Ventspils tautas konservātorijas direktors. – Aizvests.

358. Milda SĪLIS, dzim. 1911. g. 13. aug. Bērzpils pag. Beigusi Rēzeknes skolotāju institūtu. Ausalas I. pak. pamatskolas pārzīne, tad Baltinavas pag. Pilskalna I. pak. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

359. Aleksandrs SĪLOVS, dzim. 1891. g. 28. dec. Pildas pag. Beidzis reālskolu Maskavā, Maskavas tautsaimniecības institūtu un Latvijas universitātes tautsaimniecības fakultāti. Bija Balvu komercskolas direktors, Rēzeknes valsts komercskolas direktors, Ludzas valsts ģimnazijas inspektors un Krāslavas pilsētas ģimnazijas direktors. Paralēli skolas darbam vadījis Latgales tautas universitāti. – 1941. gada martā apcietināts un aizvests uz Rīgu. Par viņa tālāko likteni ziņu trūkst.

360. Izidors SLOKA, dzim. 1906. g. 11. jūn. Varakļāņu pag. Beidzis Jelgavas izglītības b-bas vidusskolu pieaugušiem. Skolotājs Daugavpils valsts arodskolā. – Apcietināts 1941. g. jūnija sākumā. Par viņa likteni tālāku ziņu trūkst.

361. Tekla SLOSKĀNE, dzim. 1883. g. 25. nov. Pensionēta skolotāja – Aizvesta.

362. Elvīra SILIŅA, dzim. Reichmane 1893. g. 25. sept. Jelgavā. Beigusi pedagogoģisko klasi pie Jelgavas sieviešu ģimnazijas. Rīgas pilsētas 9. pa-

amatskolas skolotāja. – 1941. g. 27. jūnijā viņu paņēma kāda komunistu bēgoša zaldātu nodaļa Vircavas pag. Saulgozēs. Par viņas tālāku likteni ziņu nav.

363. Antons SKRINDA, dzim. 1902. g. 20. apr. Liksnas pag. Zabaltišķos. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Bijis skolotājs Višķu un Kalupes pag. Pēdējā laikā Liksnas pag. Vabales 6-kl. pamatskolā. – Aizvests.

364. Antons SKUJA, agrāk Markēvičs, dzim. 1906. g. 26. jūnijā Krievijā, Kolpino pilsētā. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Skolotājs Lašu valsts pamatskolā, bet no 1940. gada Rubenes valsts pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

365. Elza SKUJA, dzim. Toro 1906. g. 8. apr. Mārupes pag. Beigusi komercskolu. Skolotāja Lašu valsts pamatskolā un no 1940. g. Rubenes valsts 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

366. Kārlis SKUJA, dzim. 1918. g. 4. jūnijā Rīgā. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Svētes pag. I. pak. pamatskolas skolotājs. – 1940. g. febr. iesaukts aktīvā kara dienestā. Tālāku ziņu par viņu trūkst.

367. Lūcija SKUJEVICA, dzim. 1894. g. 3. maijā. Beigusi Kēniņas ģimnaziju Rīgā. Skolotāja Rīgas izglītības b-bas vidusskolā. No 1919. gada Rīgas pilsētas 23. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

368. Konstantīns SMIRNOVS, dzim. 1890. g. 2. feb. 1940./41. māc. g. Daugavpils valsts arodu skolā mācīja krievu valodu. – Aizvests kopā ar ģimeni.

369. Vera Snegireva, dzim. Kazakēviča 1905. g. 5. jūnijā Rīgā. Beigusi Līšinas ģimnaziju Rīgā un paidagoģiskos vasaras kursus. Rīgas pilsētas 7. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

370. Augusts SNIEDZE, dzim. 1885. g. 26. jūnijā Sarkaņu pag. Rakušos. Beidzis Pleskavas skolotāju semināru. No 1921. g. Ziedoņa 6-kl. pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

371. Valija SNIKERE, dzim. Meiere 1913. g. 18. jūnijā Ropažos. Beigusi Jelgavas skolotāju institūtu. Skolotāja Veclaicenes pag. 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

372. Ernests SNIKERIS, dzim. 1886. g. 21. maijā Piltenē. Beidzis Rīgas politehnikuma mehānikas nodaļu. Liepājas valsts tehnikuma un amatniecības skolas skolotājs. – Aizvests.

373. Jānis SOMS, dzim. 1907. g. 17. jūnijā Kalupes pag. Beidzis Daugavpils valsts vidusskolu un studējis Latvijas universitātes mežkopības fakultātē. Skolotājs Ludzas valsts ģimnazijā. – Aizvests.

374. Mirdza SPRINCE, dzim. 1918. g. 1940./41. māc. gadā skolotāja Liezeres pag. pamatskolā. – Aizvesta.

375. Jānis SPROĢIS, dzim. 1895. g. 27. dec. Gārsenes pag. Beidzis

tirdzniecības skolu Jēkabpili un skolotāju sagatavošanas kursus. Bijis skolotājs Elkšņu pag. un Elkšņu valsts pamatskolā. 1938. g. pārcēlies uz Aknīstes valsts pamatskolu. – Aizvests.

376. Andrejs SPUDIŅŠ, dzim. 1880. g. 12. maijā Stelpes pag. Beidzis Baltijas skolotāju semināru. Skolotājs Stelpes pag. Nīzeres pamatskolā, ko pārkārtodams izveidoja par 6-kl. pamatskolu. – Aizvests.

377. Pēteris STAKLE, dzim. 1881. g. 24. sept. Jaunburtnieku pag. Beidzis Pēterpils satiksmes ceļu inženieru institūtu 1906. g. Līdz 1926. gadam darbojies Krievijā. Jau studiju laikā strādāja pie Kamas upes pētīšanas darbiem un Orenburgas-Taškentas dzelzceļa dienvidu daļas būves. Pēc studiju beigšanas iestājās Krievijas ūdensceļu pārvaldē un strādāja pie daudziem lieliem pasākumiem hidrotehnikas nozarē. No 1910. g. – 12. g. bija Amuras ekspedīcijas hidrotehnikas nozares vadītājs, vēlāk vadīja meliorācijas un ceļu būves darbus Amuras apgabalā. 1918. gadā strādāja Krievijas zinātņu akadēmijā pie upju kadastra sastādīšanas. No 1920. – 23. gadam bija profesors Konstantīna mērniecības institūtā un Lauksaimniecības akadēmijā.

Atgriezies Latvijā ar 1924. gadu sāka strādāt Jūrniecības departamentā par vecāko inženieri pētījumam un iekšējo ūdensceļu izbūves vadībā. 1935. gadā iecelts par Jūrniecības departamenta vicedirektoru, 1936. gadā par Ķeguma spēkstacijas būvinspektora palīgu un 1939. gadā par Jūrniecības departamenta direktoru, kādā amatā bija līdz komunistu iebrukšanai Latvijā.

Bez visiem šiem pienākumiem Stakle visu laiku arī izpildīja skolotāja pienākumus bij. kultūrtechniskajā skolā, vēlāk Rīgas valsts tehnikumā. Latvijas universitātē P. Stakle bija mācību spēks samērā neilgu laiku, no 1940. g. 1. jan. līdz viņa aizvešanai.

P. Stakle rakstīja žurnālos un dienas presē par hidroloģijas un ūdens būvniecības jautājumiem. Sarakstījis arī vairākus lielāka apmēra darbus savā speciālitātē. – Aizvests.

378. Alfrēds STAĶIS, dzim. 1904. g. 7. dec. Beidzis ģimnaziju un valsts centrālo pedagogisko institūtu Jelgavā. Upesgrīvas 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests kopā ar ģimeni.

379. Hermīne Leontīne STAKE, dzim. Gailīte 1905. g. 30. dec. Beigusi Rūjienas ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Upesgrīvas 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

380. Lilija STAUNE, dzim. Zvirbule 1905. g. 7. jūnijā Jaunlaicenes pag. Bērzukalnā. Kokneses pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

381. Matilde STEKE, dzim. Arne 1901. g. 22. janv. Salas pag. Beigusi Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes vēstures nodaļu. Skolotāja Daugavpils apr. pamatskolās, Daugavpils pilsētas žīdu ģimnazijā un no 1940. gada Abavas pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

382. Arturs STRAZDIŅŠ, dzim. 1907. g. 5. okt. Beidzis komercskolu Jēkabpilī. Skolotājs Saukas 2-gadīgā lauksaimniecības skolā. – Aizvests.

383. Žanis STRAUTIŅŠ, dzim. 1909. g. 22. apr. Skrundā. Vidusskolu apmeklējis Liepājā, vēlāk Rīgā. Beidzis I. M. Fiziskās audzināšanas institūtu. – Apcietināts 1940. g. 16. okt. Kādu laiku turēts apcietinājumā Aizputē, tad aizvests uz Rīgu. Atrasts nogalināts Baltezera kapenēs kopā ar citiem upuriem.

384. Pēteris STRAZDIŅŠ, dzim. 1885. g. 6. sept. Veļķu pag. Kravažu mājās. Skolotāja tiesības ieguvis pie Rīgas mācības apgabala pārbaudījumu komisijas. Skolas darbā nostrādājis 25 gadus. Pēdējā laikā Veļķu pag. 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests kopā ar ģimeni.

385. Paulīna STRODA, dzim. Leimane 1908. g. 24. feb. Varakļānu pag. Kokaru sādžā. Beigusi Varakļānu valsts vidusskolu un Latgales skolotāju b-bas kursus. Strādājusi Daugavpils un Rēzeknes apr. pamatskolās. Pēdējā darba vieta I. Varakļānu 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

386. Anna SVENNE, dzim. Meldere 1891. g. 13. aug. Beigusi Maldoņa ģimnaziju un studējusi Latvijas universitātē. Skolotāja Barkavas pag. pamatskolā, Runtortas latviešu pamatskolā, Ludzas krievu ģimnazijā un Ludzas pilsētas ģimnazijā. Pēc tam Zvirgzdienes pag. Strautiņu 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

387. Vilma SVIESTIŅA, dzim. 1901. g. 26. nov. Augstskolas izglītība. Kazdangas lauksaimniecības vidusskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

388. Veronika SVILĀNE, dzim. Tomaševska 1903. g. Pēterpilī. Beigusi Rēzeknes valsts poļu vidusskolu un paidagoģiskos kursus. Rēznas pag. Greiškānu I. pak. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

389. Kārlis ŠICS, dzim. 1901. g. 17. jūlijā Krimuldas pag. Beidzis Olava komercskolu. Rītupes krievu 6-kl. pamatskolas skolotājs. – 1940. gada beigās apcietināts. Tālāku ziņu trūkst.

390. Eduards SIMANOVIČS, dzim. 1901. g. 15. sept. Bērzgales pag. Lendžu sādžā. Beidzis Rēzeknes tirdzniecības skolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Bērzgales pag. Ceplīšu pamatskolas skolotājs. – 1940. g. 14. sept. apcietināts un ieslodzīts Rēzeknes cietumā. 23. jūnijā aizvests.

391. Leons SKINČS, dzim. 1895. g. 19. janv. Beidzis Rēzeknes tirdzniecības skolu un skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Bijis skolotājs Višķu, Ignatovas un Stoļrovas pamatskolā. Pēdējā darba vieta Ozolaines 6-kl. pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

392. Jānis ŠLESERS, dzim. 1904. g. 25. apr. Rīgā. Beidzis Rīgas pilsētas I. vidusskolu un skolotāju institūtu Rīgā. Studējis Latvijas universitātē tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē. Bijis skolotājs Rīgas pilsētas

22. pamatskolā, Tervidānes un Rītupes valsts pamatskolā. Vēlāk pārzinis Pasienas valsts pamatskolā. – Aizvests.

393. Olga ŠĻĀPINA, dzim. Pokrovskaja 1889. g. 21. jūnijā Pleskavas gub. Beigusi vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Purvmalas pag. Verhovas 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

394. Ludvigs ŠMIDCHENS, dzim. 1912. g. 17. aug. Talsu apr. Beidzis Rīgas valsts skolotāju institūtu, studējis Latvijas universitātē architektūru. Skolotājs Rīgas pilsētas Kr. Barona (2) pamatskolā. – Aizvests.

395. Jānis ŠMIDTS, dzim. 1876. g. 3. dec. Rudbāržu Blokuplūņos. Ieguvis skolotāja tiesības kā eksterns. Strādājis Ilmājas, Nigrandes un Tāšu padures pamatskolās. 1905. gadā emigrējis. 1911. g. ieceļojis Kanādā, kur studējis Manitobas universitātē. No 1920. gada Izglītības ministrijas Angļu valodas institūta direktors. Sastādījis angļu valodas mācību grāmatas. – Aizvests.

396. Marta ŠMITE, dzim. 1900. g. 3. sept. Vācu valodas skolotāja Abrenes ģimnazijā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

397. Pēteris ŠPOĢIS, dzim. 1904. g. 18. jūnijā Aglonas pag. Beidzis Krāslavas ģimnaziju un Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Bijis par skolotāju Izvaltas, Jaunaglonas, Aizkalnes pag. Jaunzemju, Vārkavas pag. Sutru un komunistu laikā Aulejas pag. Grāveru pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

398. Virdžīnija ŠPOĢE, dzim. 1907. g. 20. apr. Preiļu pag. Beigusi Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Strādājusi par skolotāju Izvaltas, Jaunaglonas, Jaunzemju, Sutru un Aulejas Grāveru pamatskolās. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

399. Olga ŠTEIHARDE, dzim. Bulte 1911. g. 8. sept. Ventspilī. Beigusi ģimnaziju Ventspilī un Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes ģermāņu nodaļu. No 1936. gada Rīgas valsts krievu ģimnazijas skolotāja. – Aizvesta.

400. Elza Antonija ŠVEDREVICA, dzim. Liepiņa 1906. g. 21. jūnijā Burtnieku pag. Beigusi Valmieras ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Rēzeknes pilsētas II. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar vīru.

401. Aleksandrs ŠVEDREVICS, dzim. 1899. g. 18. dec. Rīgā. Vecāki fiziska darba strādnieki. Mācījies Nikolaja ģimnazijā Rīgā un galvenā fiziskās izglītības skolā Maskavā. Pēc tam papildinājies dažādosursos. Bijis sporta instruktors Nižnij-Novgorodā. Sporta instruktors Rīgā. Vingrošanas skolotājs poļu vidusskolā Rēzeknē, Rēzeknes valsts ģimnazijā un Rēzeknes valsts skolotāju institūtā. – Aizvests kopā ar sievu.

402. Bernhards ŠVIRKSTS, dzim. 1902. gadā 10. sept. Līvānu pag. Beidzis Rēzeknes skolotāju institūtu. Strādāja par skolotāju dažādās Daugavpils

apr. un pilsētu skolās. Vingrošanas skolotājs Daugavpils valsts skolotāju institūtā un Daugavpils valsts I. ģimnazijā. – Apcietināts 1941. g. 24. jūnijā. Tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

403. Olga TALAT-KIELPŠA, dzim. 1886. g. Beigusi Bestūževa augstākos sieviešu kursus Pēterpilī. Rēzeknes poļu ģimnazijas direktriese. Skolotājas darbā nostrādājusi 23 gadus. – Aizvesta.

404. Jānis TETERIS, dzim. 1874. g. Pļaviņu pilsētas 6-kl. pamatskolas pensionēts skolotājs. – Nogalināts kara apstākļos pie Gostiņiem 1941. g. 30. jūn.

405. Marta TETERE, dzim. Diķe 1894. g. 5. okt. Talsos amatnieka ģimenē. Beigusi Olava komercskolu un paidagoģiskos kursus Charkovā. Strādājusi par skolotāju Dienvidkrievijā, Nogales pag. Kaltenes ciemā un no 1925. gada Pāvilostas 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

406. Elpidifors TICHONICKIS, dzim. 1875. g. 10. nov. Vjatkas gub. Mācījies Pēterpils teknikumā un Kazaņas garīgās akadēmijas vēstures un filoloģijas nodaļā. Bijis ģimnaziju un reālskolu inspektors un direktors Krievijā. Izglītības pārzinis Pleskavā. Rīgas valsts krievu ģimnazijas dibinātājs un tās pirmais direktors. – Arestēts, ievietots cietumā un pazudis bez vēsts. Domājams, ka nogalināts.

407. Manfreds TIMERMANIS, dzim. 1892. g. 9. janv. Nostrādājis 20 gadus par Vecumnieku pag. Viestura pamatskolas skolotāju. – Apcietināts 1941. g. 23. jūnijā un aizvests uz Bausku, pēc dažām dienām pārvests uz Rīgu un tur centrālcietumā 29. jūnijā noslepkavots.

408. Nikolajs TIMOFĒJEVS, dzim. 1896. g. 21. apr. Mācījies Rīgas politehniskā institūtā. Robežu I. pak. pamatskolas pārzinis, vēlāk Jaunsudrabu I. pak. pamatskolas pārzinis. – Apcietināts un cietumā miris.

409. Helena TOMAŠĒVICA, dzim. Pļavska 1903. g. 21. dec. Daugavpilī. Beigusi Adama Mickēviča ģimnaziju Viļņā un Viļņas universitātes matemātikas un dabas zinātņu fakultāti. Daugavpils pilsētas 8. pamatskolas skolotāja. – 1940. gada novembrī apcietināta. Tālāku ziņu par viņas likteni nav.

410. Elza TOMSONE, dzim. 1899. g. 27. martā. Beigusi Valmieras ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Ēveles pag. Ķemeru pamatskolas skolotāja, agrāk strādāja Skrudulienas valsts pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

411. Eduards TRAPŠA-KĀRKLIS, dzim. 1901. g. 28. martā Līvānu pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Bijis par skolotāju Kazinču, Mačānu, Grubuļu, Poguļnkas, Putānu, Dunavas, Sprukstu un Līksnas pag. Mežciema pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

412. Zinaīda TRAPŠA-KĀRKLĀ, dzim. Maršāne 1901. g. 30. aug. Madonas apr. Beigusi Rīgas pilsētas IV. vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kur-

sus. Strādājusi par skolotāju Dunavas, Sprukstu un Liksnas pag. Mežciema pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

413. Apolonijs TREIKALE, dzim. Straupmane 1893. g. 16. apr. Beigusi Tukuma sieviešu ģimnazijas paidagoģisko klasi. Kaunātas pag. Dubuļu I. pak. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta.

414. Milda TREIMANE, dzim. Stāmure 1890. g. 25. jūnijā Rīgā. Beigusi Maldoņa ģimnaziju ar paidagoģisko klasi. Jelgavas pilsētas II. (Dārtas) pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar vīru.

415. Edgars Pēteris TREIMANIS, dzim. 1902. g. 5. martā Rīgā. Beidzis reālskolu un skolotāju sagatavošanas kursus Rīgā. Bijis par skolotāju Zvirgzdienes pag., Nautrēnu pag. 6-kl. un ar 1940./41. māc. gadu Nautrēnu pag. Līvzemnieku 6-kl. pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

416. Raimonds TREIMANIS, dzim. 1918. g. Krievijā. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Augstkalnes pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. – 1941. g. 10. apr. apcietināts, noturēts Bauskas cietumā apm. divas nedēļas, pēc tam nosūtīts uz Jelgavu. Pirms krievu atkāpšanās aizvests uz staciju. Tālāku ziņu par viņa likteni trūkst.

417. Sergejs TROFĪMOVS, dzim. 1894. g. 19. sept. Augšpils pag. Beidzis ģimnaziju Pleskavā un Tērbatas universitātes juridisko fakultāti. Bijis Jaunlatgales apr. valdes loceklis un Saeimas deputāts no 1931. g. No 1934. g. referents krievu izglītības lietās Izglītības ministrijā. – Arestēts 1940. g. 9. aug. 1941. g. 5. maijā tiesāts un nošauts. Viņa liķi atrada Baltezera kapenēs.

418. Makarijs TRUSOVŠ-SOLOVJOVS, dzim. 1888. g. 30. martā Vitebskas gub. Mācījies skolotāju seminārā un paidagoģiskos kursus. Strādājis Linavas pag. Andr. Pumpura krievu I. pak. pamatskolā. – Aizvests ar ģimeni.

419. Marija TRUSOVA-SOLOVJOVA, dzim. Jesupova 1895. g. 27. martā Rīgā. Mācījusies vidusskolā un skolotāju sagatavošanas kursus. Linavas pag. Andr. Pumpura krievu I. pak. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta ar ģimeni.

420. Jānis TUNTE, dzim. 1910. g. 22. janv. Drustu pag. Beidzis Daugavpils valsts skolotāju institūtu. Skolotājs Ilūkstes apr. Dvietu pamatskolā, tad Daugavpils apr. un pilsētas pamatskolās. 1940./41. māc. g. skolotājs Daugavpils Ata Kronvalda pamatskolā. – 1941. g. 14. jūnijā apcietināts. Tālāku ziņu par viņa likteni nav.

421. Erna ŪDRE, dzim. Garance 1905. g. 17. aug. Sarkanu pag. Beigusi Valsts centrālo paidagoģisko institūtu. Bijusi skolotāja Asūnes, Skaistas, Bērzaunes, Vējavas, Pustiņas un Dagdas pag. pamatskolās. No 1939. g. Skaistas pag. Kazinču pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

422. Oto UMURS, dzim. 1906. g. 17. jūnijā Stāmerienes pag. Beidzis lauksaimniecības vidusskolu. Vingrošanas skolotājs Kārsavas valsts vidus-

skolā. – Apcietināts 1940. g. jūnijā drīz pēc sarkano armijas iebrukšanas Latvijā. Par viņa tālāko likteni ziņu nav.

423. Kārlis UPĪTIS, dzim. 1898. g. 25. okt. Aiviekstes Tinūžos. Beidzis Krustpils pilsētas skolu un skolotāju semināru Rosļavā, Krievijā. Bijis pamatskolas skolotājs. No 1934. gada Ilūkstes apr. skolu valdes priekšsēdis un tautskolu inspektors. – Aizvests.

424. Voldemārs UPĪTIS, dzim. 1910. g. 17. janv. Beidzis Valkas valsts vidusskolu. Litenes pag. 6-kl. pamatskolas skolotājs. – Aizvests kopā ar pieredzīgiem.

425. Jāzeps UTINĀNS, dzim. 1905. g. 26. okt. Preiļu pag. Beidzis Aglonas ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Aizkalnes pag. Skudrišu 6-kl. pamatskolas skolotājs. Agrāk strādājis Aizkalnes pag. 6-kl. pamatskolā. – 1941. g. martā apcietināts un, domājams, aizvests.

426. Aloizs VAIVODS, dzim. 1895. g. 23. jūlijā Rudzātu pag. Rusiņu sādžā. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Līksnas pag. Vabales pamatskolas skolotājs. – Aizvests.

427. Bronislavs VAIVODS, dzim. 1904. g. 14. janv. Agrāk strādājis par skolotāju Aulejas pag. Grāveru 6-kl. pamatskolā, pārcelts par skolas pārzini Vārkavas pag. Sutru 6-kl. pamatskolā. – 1941. g. 8. janv. apcietināts un ievietots Daugavpils cietumā. Aizvests 24. jūnijā.

428. Helena VALAINE, dzim. Divana 1905. g. 28. jūlijā Viļēnu pag. Beigusi Varakļānu vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājusi Atašienes I. pak. pamatskolā, Laboržu, Brāļu Skrindu 6-kl. pamatskolā, Grāveru, Kapiņu 6-kl. pamatskolā un pēdējā laikā Aglonas 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

429. Adolfs VALBIS, dzim. 1909. g. 4. janv. Rīgā. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Talsu apr. Vandzenes Oktes pamatskolas pārzinis. – Aizvests.

430. Helēne VALDMANE, dzim. 1888. g. 12. sept. Sēlpilī. Studējusi matemātiku augstākās sievietes kursos Maskavā un izturējusi valsts eksāmenus pie Maskavas universitātes 1914. gadā. Studējusi dabas zinātnes Berlīnes universitātē. 1940. g. 1. okt. sāka strādāt par matemātikas skolotāju Rīgas pilsētas Raiņa vidusskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

431. Aleksandrs VALTERS, dzim. 1890. g. 19. martā Ciblas pag. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Strādājis Eversmuižas pamatskolā un pēdējā laikā Ezersalas valsts palīgskolā Ciblas pag. – Aizvests.

432. Aleksandrs VANAGS, dzim. 1905. g. 10. dec. Studējis Latvijas universitātē. Skolotājs Cēsu valsts arodskolā. – Apcietināts 1941. g. 6. martā. Tālākais liktenis ir nezināms.

433. Katrīna VĀRPIŅA, dzim. Brūkle 1890. g. 29. sept. Jūrkalnes

pag. Izturējusi tautskolotājas pārbaudījumus Pēterpilī. Strādājusi par skolotāju Krievijā. Latvijā Jūrkalnes pag. un no 1940. gada Pāvilostas 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

434. Nikolajs VASILJEVS, dzim. 1916. g. 30. okt. Beidzis Jelgavas skolotāju institūtu. Teteles pamatskolas pārzinis. – Apcietināts un kopā ar māti aizvests.

435. Nikolīna VECTĒVA, dzim. Turka 1890. g. 13. dec. Rīgā. Beigusi Dolgichas sieviešu ģimnaziju ar pedagogisko klasi. Strādājusi Lieknas 6-kl. pamatskolā un no 1920. gada Spāres 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

436. Adolfs VEIDENBERGS, dzim. 1907. g. skolotāja ģimenē. Beidzis Rīgas skolotāju institūtu. Strādājis par skolotāju Kabilē, Strazdē un Stendē. Komunistu laikā pārcelts uz Talsu pilsētas pamatskolu. – Aizvests.

437. Stefānija VEIKŠĀNE, dzim. Vaļenika 1903. g. Rēzeknes apr. Beigusi ģimnaziju Pēterpilī. Maltas pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

438. Ernests VEINBERGS, dzim. 1897. g. 6. aug. Aizupes Mežsaimniecības skolas fiziskās audzināšanas skolotājs. – Apcietināts 1941. g. 30. apr. Par viņa tālāko likteni ziņu trūkst.

439. Gustavs VERNERS, dzim. 1886. g. 27. okt. Rīgā. Beidzis Nikolaja ģimnaziju Rīgā, studējis Rīgas politechnikā un beidzis Latvijas universitātē arhitektūras fakultāti ar arhitekta grādu. Rīgas amatniecības skolas un tehnikuma skolotājs. – Aizvests.

440. Velta Elza VIDIŅA, dzim. Čabule 1902. g. 28. okt. Liepājā. Beigusi Latvijas konservātorijas klavieru klasi. Strādāja par mūzikas skolotāju Cesvaines valsts ģimnazijā, Daugavpils tautas konservātorijā, Daugavpils skolotāju institūtā un no 1940. gada rudens Daugavpils valsts ģimnazijā par krievu valodas skolotāju. – Aizvesta.

441. Magdalēna VĪGANTE, dzim. Meija 1902. g. 26. maijā Ķirbižu pag. Beigusi Valmieras pilsētas ģimnaziju un studējusi Latvijas universitātē filoloģijas un filozofijas fakultātē. 1924. g. 1. oktobrī iestājusies Izglītības ministrijas dienestā. Vidusskolu direkcijas vecākā darbvede. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

442. Valfrīds VĪGANTS, dzim. 1899. g. 27. dec. Cēsu Braņos. Beidzis Auseja reālskolu Cēsīs, studējis Latvijas universitātes tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē. Izglītības ministrijas vispārīgās daļas vadītājs, agrāk Izglītības ministrijas Skolu departamenta sekretārs. – Aizvests kopā ar sievu un bērniem.

443. Velta VĪKSNE, dzim. Arāja 1915. g. 28. apr. Sunākstes pag. Aušulos. Beigusi vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursus. Bērzgales pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar vīru.

444. Kārlis VILCIŅŠ, dzim. 1902. g. 1. nov. Rundāles pag. Beidzis Kļaviņas ģimnaziju Bauskā un Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultātes mežkopības nodaļu ar inženiera-mežkopja grādu. 1934. gadā iecelts par mežziņa amata kandidātu Ugāles virsmežniecībā, vēlāk mežzinis Zilupes virsmežniecībā. No 1940. gada Aizupes mežsaimniecības skolas skolotājs - mežzinis. – Apcietināts 1941. g. 7. janvārī. Par viņa likteni tālāku ziņu nav.

445. Bronislava VIĻUMA, dzim. Kliča 1901. g. Pēterpilī. Beigusi ģimnaziju Pēterpilī. Maltas 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta ar ģimeni.

446. Anna VIRBULE, dzim. Cepurīte 1906. g. 12. nov. Gudenieku pag. trūcīgu sīkzemnieku ģimenē. Beigusi Liepājas ģimnaziju un Jelgavas centrālo paidagoģisko institūtu. Basu pag. 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

447. Freda VISOKICHA, dzim. Rostoka 1903. g. 5. maijā. Beigusi vidusskolu. Komunistu laikā iecelta par skolotāju Nīcgales 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar ģimeni.

448. Vladimirs VISOKICHS, dzim. 1899. g. 2. jūlijā. Beidzis krievu vidusskolu. Komunistu laikā iecelts par skolotāju Nīcgales 6-kl. pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

449. Teodors VOLFRAMS, dzim. 1908. g. 5. maijā. Beidzis Latvijas universitātes medicīnas fakultāti. Liepājas pilsētas slimnīcas un žēlsirdīgo māsu skolas direktors. – 1941. g. 25. jūnijā nošauts plūdmalē. Apvainots "signalizēšanā" vācu armijai ar baltiem dūmiem no mašīntelpu dūmeņiem.

450. Vincents VONOGS, dzim. 1895. g. 14. febr. Krāslavas pag. Baložu sādžā. Beidzis skolotāju sagatavošanas kursus. Bijis skolotājs Krāslavas pag. pamatskolās un no 1925. gada Krāslavas valsts 6-kl. pamatskolā. – Aizvests.

451. Jēkabs VOROBOVS, dzim. 1906. g. 13. maijā Skrudalienas pag. Mācījies Daugavpils krievu ģimnazijā. Bijis skolotājs Salienas, Silenes un pēdējā laikā Skrudalienas valsts pamatskolā. 1940. g. 1. aug. atlaists no darba. – 1941. g. 24. jūnijā apcietināts. Tālāku ziņu trūkst.

452. Marianna ZAČESTA, dzim. Trusova 1912. g. 15. aug. Zvirgzdieņas pag. sīkzemnieku ģimenē. Beigusi Ludzas ģimnaziju un skolotāju sagatavošanas kursus. Bija skolotāja Runtortas un Līdumnieku 6-kl. pamatskolā. No 1940. gada novembra skolotāja I. Pildas 6-kl. pamatskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

453. Emilija ZAIGUMA, dzim. Plase, agr. Flintera 1895. g. 16. jūlijā. Beigusi N. Draudziņas sieviešu ģimnaziju. Subatas valsts pamatskolas skolotāja. Agrāk strādāja Ilūkstes apr. pamatskolās. – Aizvesta.

454. Jānis ZAIKOVŠ, dzim. 1903. g. Bērzaunes pag. Beidzis Rīgas pilsētas I. ģimnaziju un studējis Latvijas universitātes dabas zinātņu nodaļā.

Līdzekļus studijām sagādājis strādājot fizisku darbu, vēlāk bija kancelejas ierēdnis I. M. Skolu departamentā. No 1925. gada dabas zinību un ģeografijas skolotājs Franču licejā (Rīgas pilsētas 9. ģimnazija). – Aizvests kopā ar ģimeni.

455. Otto ZAĶIS, dzim. 1889. g. 26. apr. Atašienas pag. Beidzis vidusskolu un studējis Latvijas universitātes inženierzinātņu fakultātē. Latvijas dzelzceļu virsvaldē inspektors. Rīgas valsts tehnikumā ekspluatācijas nodaļā mācīja speciālpriekšmetus. – Aizvests.

456. Alīna ZĀLĪTE, dzim. Sproģe 1911. g. 20. jūnijā Vecpiebalgā. Beigusi Rīgas skolotāju institūtu. Bijusi skolotāja Madonas apr., Cēsu apr., un pēdējā laikā Jaunpiebalgas draudzes 5-kl. pamatskolā. – 1941. g. 4. jūlijā bēgošie sarkanarmieši nošāva viņu un viņas vīru Ernestu Zālīti, kad viņi gribēja paglābt savu īpašumu no izlaušanās.

457. Ernests ZĀLĪTE, dzim. 1912. g. 27. martā Burtņieku pag. Beidzis Rīgas skolotāju institūtu. Strādājis par skolotāju Cēsu apr. Launkalnes pamatskolā, Cēsu pilsētas II. pamatskolā, Daugavpils II. pamatskolā un Jaunpiebalgas draudzes 6-kl. pamatskolā. – 1941. g. 4. jūlijā viņu kopā ar sievu nošāva sarkanarmiešu banda.

458. Ernests ZĀLĪTIS, dzim. 1907. g. 28. sept. Mārsnēnu pag. Beidzis Rīgas valsts tehnikumu. Gulbenes valsts komercskolas skolotājs. – Apcietināts 1941. gada jūnijā. Par viņa tālāko likteni ziņu nav.

459. Dailonis ZĀLĪTIS, dzim. 1907. g. 6. jūlijā. Beidzis vidusskolu un skolotāju sagatavošanas kursu. Bijis par skolas pārzini Indrā, bet ar 1940. gadu Neretas 6-kl. pamatskolas skolotājs. – 1940. gada sept. apcietināts un pazudis bez vēsts.

460. Stefans ZAĻIVSKIS, dzim. 1897. g. 7. maijā Piedrujas pag. Beidzis baltkrievu skolotāju kursu. Komunistu laikā strādāja par skolotāju Raudas valsts pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

461. Jāzeps ZAČERINSKIS, dzim. 1909. g. 28. aug. Robežnieku pag. Beidzis Daugavpils skolotāju institūtu. Bijis skolotājs Robežnieku pag. pamatskolā, bet ar 1940./41. māc. gadu pārcelts uz Indras 6-kl. pamatskolu. – Aizvests kopā ar ģimeni.

462. Georgs ZAREMBA, dzim. 1892. g. 18. feb. Ciblas pag. Aizgāršas 6-kl. pamatskolas pārzinis. – Aizvests kopā ar ģimeni.

463. Helena ZAREMBA, dzim. Iljinska 1892. g. 2. martā Pēterpilī. Tur arī beigusi ģimnaziju. Aizgāršas 6-kl. pamatskolas skolotāja. – Aizvesta kopā ar vīru un ģimeni.

464. Otto ZARIŅŠ, dzim. 1888. g. 12. okt. Zeltiņu pag. Strādājis par skolotāju Zeltiņu pag. 6-kl. pamatskolā, Rembātes pag. pamatskolā un pē-

dējā laikā kā Lejasciema pag. I. pak. pamatskolas pārzinis. – Aizvests kopā ar ģimeni.

465. Jānis ZAVOLOKO, dzim. 1898. g. 5. janv. Skolotājs Rīgas krievu ģimnazijās no 1930. līdz 1940. gada 31. jūlijam, – kad arestēts un ievietots cietumā. Par viņa tālāko likteni ziņu nav.

466. Jānis Alfrēds ZEIDMANIS, dzim. 1899. g. 31. martā. Skolotājs Limbažu pilsētas pamatskolā un ģimnazijā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

467. Edmunds ZIEMELIS, dzim. 1880. g. 7. nov. Bauskā. Beidzis Rīgas politehniskā institūta inženierzinātņu nodaļu ar būvinženiera grādu. 1933. g. ieguvis inženierzinātņu doktora grādu Latvijas universitātē. No 1909. gada līdz 1916. gadam inženieris Vitebskas gubernas valdē, tai pašā laikā arī būdams skolotājs Vitebskas ģimnazijās. No 1916. g. – 1918. gadam Rīgas-Orlas dzelzceļu inženieris pie jaunbūvēm.

Pārnācis Latvijā, sākot ar 1918. gada oktobri skolotājs A. Kļaušņins sieviešu ģimnazijā Rīgā. Ar 1919. gada 17. jūn. pārgājis Latvijas dzelzceļu dienestā, kur bija Ceļu un būvju virsvaldes galvenais direktors līdz 1921. gada 1. jūnijam. Iekšlietu ministrijas būvvaldes tehniskās padomes loceklis.

Mācības spēka gaitas Latvijas universitātē E. Ziemeļis uzsāka jau 1919. gadā kā docents, ar 1921. gadu kā vecākais docents, no 1933. gada profesors. Blakus saviem tiešajiem mācības spēka pienākumiem universitātē, E. Ziemeļis izpildīja arī vairākus administratīvus amatus: trīs reizes bija dekāns inženierzinātņu fakultātē, arī fakultātes delegāts universitātes padomē un studentu tiesas loceklis. Divas reizes, kopā vairāk kā 4 gadus bija Latvijas izglītības ministrs. Noorganizēja un vadīja profesiju kameru. Daudz rakstījis par būvniecības jautājumiem speciālā periodiskā presē, pie kam no 1937. gada bija Finanču ministrijas izdotā žurnāla "Ekonomists" tehniskās daļas redaktors. – Aizvests.

468. Vilhelms Teodors ZĪLNIĒKS, dzim. 1888. gadā 28. nov. Pie Ventspils reālskolas ieguvis pirmmācības skolotāja tiesības. Pirmā skolotāja vieta Fr. Klabja privātā skolā Priekulē 1907. gadā. Pēc pasaules kara strādāja par skolotāju I. Ventspils pilsētas pamatskolā, vēlāk VIII. Ventspils pamatskolas pārzinis. Ar 1940. gadu ielikts par skolotāju Ventspils pilsētas V. pamatskolā. – Aizvests kopā ar ģimeni.

469. Jānis ZIVTIŅŠ, dzim. 1897. g. 22. feb. Ramkas pag. Beidzis ģimnaziju. 1927. gadā nobeidza Latvijas universitātes mechanikas fakultāti ar inženiera-mehaniķa grādu. J. Zivtiņš bija pazīstams speciālists auto motoru un lidmašīnu motoru būves jautājumos. No 1934. gada līdz 1935. gadam valsts elektrotehniskā fabrikā mechaniskās nodaļas iekšdedzes motoru jautājumos. No 1937. gada 1. feb. Ķeguma spēkstacijas būves inspekcijas pastāvīgs līdzstrādnieks. Bija arī speciālo priekšmetu skolotājs Rīgas pilsētas amatnieku skolā un tehnikumā. Mācības spēka gaitas Latvijas universitātē

J. Zivtiņš uzsāka kā privātdocents mechanikas fakultātē pie virzuļmašīnu katedras. – Aizvests.

470. Miķelis ZUBKĀNS, dzim. 1911. g. 28. okt. Pēterpilī. Beidzis Rēzeknes skolotāju institūtu. Kārsavas pilsētas latviešu pamatskolas pārzinis. 1940. g. 26. okt. apcietināts un izsūtīts uz Sibīriju.

471. Velta ZUBKĀNE, dzim. Krīgere 1908. g. 24. jūlijā Džūkstes pag. Beigusi Jelgavas valsts klasisko ģimnaziju un Latvijas universitātes filoloģijas un filozofijas fakultātes baltu nodaļu. Latviešu valodas skolotāja Kārsavas valsts ģimnazijā. – Apcietināta un kopā ar bērnu aizvesta.

472. Helena ŽUNIŅA, dzim. Vērdiņa 1912. g. 13. sept. Liksnas pag. Beigusi Daugavpils skolotāju institūtu un studējusi Latvijas universitātes dabas zinību un matemātikas fakultātē. Strādājusi par skolotāju Varnoviču pamatskolā un vairākās Daugavpils apr. skolās. No 1940. gada skolotāja Daugavpils I. valsts pamatskolā. – Aizvesta kopā ar vīru.

473. Kārlis LĪDAKS, dzim. 1893. g. 27. jūlijā Rīgā. Beidzis Rīgas pilsētas tirdzniecības skolu. Mūzikāli apdāvināts, jau no bērnības interesējies par mūziku, sevišķi par kompozīciju un vijoles spēli, bija prof. Lučīni skolnieks. 1923. gadā pie Latvijas konservātorijas ieguva mūzikas un dziedāšanas skolotāja tiesības vidusskolās. No 1922. gada līdz 1940. gadam bija dziedāšanas un mūzikas skolotājs Baptistu garīgā seminārā Rīgā. Komponējis ap 50 dziesmu jauktiem, sieviešu un vīriešu korjiem un arī solo balsīm. Ilggadīgs koŗa diriģents Āgenskalna, vēlāk Baptistu semināra draudzē. Pamata darba vieta K. Līdakam bija Latvijas Kaŗa ministrijas saimniecības daļā, kur jau bija uzdienējis administratīvu virsnieku kapteiņa dienesta pakāpi. – Aizvests līdz ar citiem Latvijas armijas virsniekiem no Litenes nometnes uz Krievijas ziemeļu apgabaliem, kur pēc tam miris.

474. Jānis RĪSS, dzim. 19. gadsimta astoņdesmitajos gados Liepājā. Apmeklēja pilsētas skolu Jelgavā un ieguva apr. skolas skolotāja tiesības. Vadīja privāto elementārskolu Rīgā no 1907. gada līdz 1914. gadam. Kā eksterns ieguvis gatavības apliecību, studēja vēsturi Maskavā un Latvijas universitātē, kur dabūja cand. hist. diplomu. No 1922. gada skolotājs, pēc desmit gadiem direktors Baptistu garīgajā seminārā Rīgā. Kad komunisti 1940. gadā semināru slēdza, bija Semināra draudzes mācītājs. – Čekā vairākkārtīgi pratināts, tad izsūtīts nometināšanā uz Sibīriju, kur miris.

~ ~ ~ ~ ~

Ar šai sarakstā minētajām 474 personām vēl nebūt nenoslēdzas viss upuru skaits, ko komunistu terrora izrāva no Latvijas skolu darbinieku vidus.

Sarakstā uzņemti tikai tie skolu darbinieki, ko sarkanā vara aizrāva tieši no viņu darba lauka vai vispār tanī Baigajā gadā. Arī par tādiem komūnisma upuriem, kas vispirms padzīti no skolotāju darba vai neciešamu apstākļu dēļ paši aizgājuši un tikai pēc tam deportēti vai nogalināti, nav ziņojušas visas skolas. Vispārīgajos Baigā gada upuru sarakstos šiem skolotājiem nereti uzdota tā nodarbošanās, kāda tiem bijusi pēc skolas darba atstāšanas, lai gan dažs no tiem skolās bija nostrādājis vairākus gadu desmitus. Nav ziņu arī par privātskolotājiem, un tikai reti minēti tādu priekšmetu skolotāji, ko komunistu laikā vairs nemācīja, kā reliģija un militārā mācība.

No otras puses, dažos gadījumos par aizvestām bija pieteiktas personas, kas, sarkanai armijai Latviju atstājot, bija labprātīgi aizgājušas uz Padomju savienību. Pēc ziņu ievākšanas darba vietās, visi brīvprātīgie aizceļotāji svītroti no deportēto skaita.

Jāpiemin arī, ka no aizvestajiem augstskolu mācību spēkiem šai sarakstā minēti tikai tie, kas bijuši nodarbināti arī skolās, vai kam viņu administratīvā un literārā darba dēļ bijuši tieši sakari ar skolu dzīvi. Augstskolu liktenis komūnisma varas laikā šeit minēts tikai sakarā ar dažiem to darbiniekiem. Tā vēl ir pavisam atsevišķa nodaļa sarkanās kultūras vēsturē mūsu zemē.

Deportēto, pēc apcietināšanas pazudušo vai nogalināto skolotāju kopskaits.
(Ziņas par 474 personām).

Aprinķi	Kopskaits			No tiem		
	Vīrieši ...	Sievietes...	kopā	Pamatsk...	Ģimn...	Darbin.
Rīgā	65	21	86	18	51	17
Rīgas apr.	5	7	12	10	2	--
Cēsu apr.	5	5	10	8	2	--
Valmieras apr.	7	5	12	6	6	--
Valkas apr.	7	11	18	15	3	--
Madonas apr.	7	4	11	6	5	--
Vidzemē	31	32	63	45	18	--
Liepājas apr.	14	14	28	14	14	--
Aizputes apr.	5	8	13	10	3	--
Ventspils apr.	3	4	7	6	1	--
Kuldīgas apr.	2	5	7	5	2	--
Talsu apr.	7	9	16	13	3	--
Kurzemē	31	40	71	48	23	--
Tukuma apr.	4	5	9	6	3	--
Jelgavas apr.	10	4	14	12	2	--
Bauskas apr.	5	2	7	7	--	--
Jēkabpils apr.	6	3	9	7	2	--
Ilūkstes apr.	15	9	24	23	--	1
Zemgalē	40	23	63	55	7	1
Daugavpils apr.	50	30	80	65	15	--
Rēzeknes apr.	24	19	43	34	9	--
Ludzas apr.	31	18	49	37	12	--
Abrenes apr.	8	11	19	17	2	--
Latgalē	113	78	191	153	38	--
Pavisam	280	194	474	319	137	18

~~~~~

XX. A T S K A T S

Noslēdzot šo mūsu jaunatnei un izglītības iestādēm tik liktenīgo 379 dienu apskatu, gluži dabīgi pacelās jautājums:

Kas tad bija visraksturīgākais šim komunistu varas laikmetam, kas kā vētra pārbrāzās mūsu tautai un zemei un kas atkal kā melns mākonis klāj zemi kopš vairāk kā diviem gadu desmitiem? Un tad jāsaka – tas bija laiks, kad sistemātiski ārdīja mūsu tautas vienotību un sociāli ētiskās dzīves pamatus, kad "pēc plāna un grafikas" grāva mūsu kultūru un saimniecību, lai tad uz mūsu labklājības drupām izveidotu utopisko komūnisma iekārtu, lietojot vēl nepieredzētā mērā melus, propagandu un terroru.

Melos bija tinušies jau paši pirmie komunistu soļi mūsu zemē. Melīgais apvainojums, it kā Latvijas republika būtu gatavojusies uzbrukt Padomju savienībai, bija galīgi nepatiess, lai nezinātājam kautkā attaisnotu sarkanās armijas iebrukumu mūsu zemē. Un tad sākās istā melu maskerāde, kur patiesība bija atdevusi vietu vēl nepiedzīvotiem melu plūdiem tiklab avižrakstu slejās un grāmatās, kā arī varasvīru runās, apgalvojumos un solījumos.

Savāds polārisms bija vērojams visā komunistu varas laikā. – Solija brīvību, atnesa vislielāko apspiestību. Solija labklājību, atnesa trūkumu un nabadzību. Solija augstāku kultūru, bet atnesa mākslas un izglītības pagrimšanu. Solija augstāku morāli, atnesa izvirtību. Solija tautas vienotību, bet īstenībā tautu sašķēla un sarīdīja brāli pret brāli, bērnus pret vecākiem un vecākus pret bērniem. Solija taisnību, bet atnesa nepiedzīvotu varmācību un terroru. – Zinātnes vietā bija stājies no dzīves atrautais marksisms ar dialektiskā materiālisma tezēm, bet audzināšanu aizstāja komūnisma iedresēšana, lietojot melīgu propagandu un naida kultu.

Lielākais ļaunums, ko komūnisma laiks atnesa mūsu tautai un sevišķi jaunatnei, bija garīgo vērtību profanācija un iznīcināšana. Tāpēc arī uzpeldēja savlabuma meklētāji, mazvērtīgu individu bari, kam agrāk nebija nekādas iespējas apmierināt savu godkāri, vai tieksmi bez pūlēm baudīt dzīves ērtības – tie tagad bija rīkotāji, vadītāji un tautas audzinātāji. Visplašākās iespējas bija pavērusās ļaudīm, kam nebija nekādas garīgas stājas. Ļaunākajam opurtūnismam ar to bija radušās vislielākās iespējas, tāpat atriebībai un izrēķināšanās priekam. Komunisti gan noteikti vēlējās savos amatos iegūt pilnvērtīgus cilvēkus, bet tie visi atturējās, kas vien varēja, un tā sabiedrības vismazvērtīgākā daļa tika pie sava lolotā mērķa – būt kungi un pavēlnieki.

Kā no rāvaina purva nākuši plūdi komūnisms Baigajā gadā pārbrāzās mūsu zemei, nevien atstādams savus indīgos nogulsņējumus, bet arī aizraudams nāvē tūkstošus vīrus un sievas, tos, kas visciešāki nostājās pret sarkano varu, un tiem līdzī arī bērnus, skolu jaunatni un sirmgalvjus.

Tie ir svēts upuris par mūsu zemes brīvību un latviešu tautas gaišāku nākotni, kas tagad atkal gaida savu piepildījumu.

Šie komunistu terrora upuri ir arī drošākais apliecinājums, ka latviešu tauta ir garīgi vesela, ka tai nav nekā kopīga ar varmācības uzturēto komūnismu, un ka tās ceļš ir gadu tūkstošos pārbaudītas brīvo tautu kultūras ceļš.

APPENDIX 1.

ORDER No 001223

regarding the Procedure for carrying out the Deportation of Anti-Soviet Elements from Lithuania, Latvia, and Estonia.

STRICTLY SECRET.

(Translated from the Original Russian Text in London).

1. General Situation

The deportation of anti-Soviet elements from the Baltic Republics is a task of great political importance. Its successful execution depends upon the extent to which the district operative "troikas" and operative headquarters are capable of carefully working out a plan for executing the operations and for anticipating everything indispensable.

Moreover, care must be taken that the operations are carried out without disturbances and panic, so as not to permit any demonstrations and other troubles not only on the part of those to be deported, but also on the part of a certain section of the surrounding population hostile to the Soviet administration.

Instructions as to the procedure for conducting the operations are given below. They should be adhered to, but in individual cases the collaborators engaged in carrying out the operations shall take into account the special character of the concrete conditions of such operations and, in order correctly to appraise the situation, may and must adopt other decision directed to the same end, viz., to fulfil the task entrusted to them without noise and panic.

2. Procedure of Instructing

The instructing of operative groups by the district "troika" shall be done as speedily as possible on the day before the beginning of the operations, taking into consideration the time necessary for travelling to the scene of operations.

The district "troika" shall previously prepare the necessary transport for conveyance of the operative groups in the village to the scene of operations.

On the question of allocating the necessary number of motor-cars and waggons

for transport, the district "troika" shall consult the leaders of the Soviet party organized on the spot.

Premises for the issue of instructions must be carefully prepared in advance, and their capacity, exits and entrances and the possibility of intrusion by strangers must be considered.

Whilst instructions are being issued the building must be carefully guarded by operative workers.

Should anybody from amongst those participating in the operation fail to appear for instructions, the district "troika" shall at once take steps to replace the absentee from a reserve which shall be provided in advance.

Through police officers the "troika" shall notify to those assembled a division of the government for the deportation of a prescribed number contingent of anti-Soviet elements from the territory of the said republic or region. Moreover; they shall briefly explain what the deportees represent.

The special attention of the (local) Soviet party workers gathered for instructions shall be drawn to the fact that the deportees are enemies of the Soviet people and that the possibility of an armed attack on the part of the deportees cannot be excluded.

3. Procedure for Acquisition of Documents

After the general instructions of the operative groups, documents regarding the deportees should be issued to such groups. The deportees' personal files must be previously collected and distributed among the operative groups, by communes and villages, so that when they are being given out there shall be no delays.

After receipt of personal files, the senior member of the operative group shall acquaint himself with the personal affairs of the families which he will have to deport. He shall, moreover, ascertain the composition of the family, the supply of essential forms for completion regarding the deportee, the supply of transport for conveyance of the deportee, and he shall receive exhaustive answers to questions not clear to him.

Simultaneously with the issuing of documents, the district "troika" shall explain to each senior member of the operative group where the families to be exported are situated and shall describe the route to be followed to the place of

deportation. The roads to be taken by the operative personnel with the deported families to the railway station for entrainment shall be indicated. It is also essential to indicate where reserve military groups are stationed, should it be necessary to call them out during trouble of any kind.

The possession and state of arms and ammunition of the entire operative personnel shall be checked. Weapons must be in complete battle readiness and magazines loaded, but the cartridge shall not be slipped into the rifle breech. Weapons shall be used only as a last resort, when the operative group is attacked or threatened with attack or when resistance is offered.

4. Procedure for Carrying out Deportations

If the deportation of several families is being carried out in a settled locality, one of the operative workers shall be appointed senior as regards deportation in that village, and under his direction the operative personnel shall proceed to the villages in question. On arrival in the villages, the operative group shall get in touch (observing the necessary secrecy) with the local authorities: the chairman, secretary or members of the village soviets, and shall ascertain from them the exact dwelling-place of the families to be deported.

After this the operative groups, together with the representatives of the local authorities, who shall be appointed to make an inventory of property, shall proceed to the dwellings of the families to be deported. Operations shall be begun at daybreak. Upon entering the home of the person to be deported, the senior member of the operative group shall assemble the entire family of the deportee into one room, taking all necessary precautionary measures against any possible trouble.

After the members of the family have been checked in conformity with the list, the location of those absent and the number of sick persons shall be ascertained, after which they shall be called upon to give up their weapons. Irrespective of whether or not any weapons are delivered, the deportee shall be personally searched and then the entire premises shall be searched in order to discover hidden weapons.

During the search of the premises one of the members of the operative group shall be appointed to keep watch over the deportees.

Should the search disclose hidden weapons in small quantities, these shall be collected by the operative groups and distributed among them. If many weapons are discovered, they shall be piled into the wagon or motor-car which has brought the operative group, after any ammunition in them has been removed. Ammunition shall be packed together with rifles.

If necessary, a convoy for transporting the weapons shall be mobilized with an adequate guard.

In the event of the discovery of weapons, counter-revolutionary pamphlets, literature, foreign currency, large quantities of valuables etc., a brief report of search shall be drawn up on the spot, wherein the hidden weapons or counter-revolutionary literature shall be indicated. If there is any armed resistance, the question of the necessity of arresting the parties, showing such armed resistance, and of sending them to the district branch of the People's Commissariat of Public Security shall be decided by the district "troika".

A report shall be drawn up regarding the deportees in hiding or sick ones, and this report shall be signed by the representative of the Soviet party organization.

After completion of the search of the deportees they shall be notified that by a Government decision they will be deported to other regions of the Union.

The deportees shall be permitted to take with them household necessities not exceeding 100 kilograms in weight.

1. Suit. 2. Shoes. 3. Underwear. 4. Bedding. 5. Dishes. 6. Glassware. 7. Kitchen-utensils. 8. Foods, an estimated month's supply for a family. 9. Money in their possession. 10. Trunk or box in which to pack articles. It is not recommended that large articles be taken.

If the contingent is deported from rural districts, they shall be allowed to take with them small agricultural stocks—axes, saws, and other articles, so that when boarding the deportation train they may be loaded into special goods wagons.

In order not to mix them with articles belonging to others, the Christian name, patronymic and surname of the deportee and name of the village shall be written on the packed property.

When loading these articles into the carts, measures shall be taken so that the deportee cannot make use of them for purposes of resistance while the column is moving along the highway.

Simultaneously with the task of loading by the operative groups, the representatives of the Soviet party organizations present at the time prepare an inventory of the property and of the manner of its protection in conformity with the instructions received by them.

If the deportee possesses his own means of transport, his property shall be loaded into the vehicle and together with his family shall be sent to the designated place of entrainment.

If the deportees are without means of transport, carts shall be mobilized in the village by the local authorities, as instructed by the senior member of the operative group.

All persons entering the home of the deportee during the execution of the operations or found there at the moment of these operations must be detained until the conclusion of the operations, and their relationship to the deportee shall be ascertained. This is done in order to disclose persons hiding from the police, gendarmes and other persons. After verification of the identity of the detained persons and establishment of the fact that they are persons in whom the contingent is not interested they shall be liberated.

If the inhabitants of the village begin to gather around the deportees' home while operations are in progress, they shall be called upon to disperse to their own homes, and crowds shall not be permitted to form. If the deportee refuses to open the door of his home, notwithstanding that he is aware that the members of the People's Commissariat for Public Security have arrived, the door must be broken down. In individual cases neighbouring operative groups carrying out operations in that locality shall be called upon to help.

The delivery of the deportees from the village to the meeting place at the railway station must be effected during daylight; care, moreover, should be taken that the assembling of every family shall not last more than two hours.

In all cases throughout the operations firm and decisive action shall be taken, without the slightest excitement, noise and panic.

It is categorically forbidden to take any articles away from the deportees except weapons, counter-revolutionary literature and foreign currency, as also to make use of the food of the deportees.

All participants in the operations must be warned that they will be held legally

accountable for attempts to appropriate individual articles belonging to the deportees.

5. Procedure for Separating a Deportee's Family from the Head of the Family.

In view of the fact that a large number of deportees must be arrested and distributed in special camps and that their families must proceed to special settlements in distant regions, it is essential that the operations of removal of both the members of the deportee's family and its head shall be carried out simultaneously, without notifying them of the separation confronting them. After the domiciliary search has been carried out and the appropriate identification documents have been drawn up in the deportee's home, the operative worker shall complete the documents for the head of the family and deposit them in the latter's personal file, but the documents drawn up for members of his family shall be deposited in the personal file of the deportee's family. The convoy of the entire family to the station shall, however, be effected in one vehicle and only at the station of departure shall the head of the family be placed separately from his family in a car specially intended for heads of families.

During the assembling (of the family) in the home of the deportee the head of the family shall be warned that personal male effects must be packed in a separate suitcase, as a sanitary inspection of the deported men will be made separately from the women and children.

At the stations of entrainment heads of families subject to arrest shall be loaded into cars specially allotted to them, which shall be indicated by operative workers appointed for that purpose.

6. Procedure for conveying the Deportees

The assistants conveying the column of deportees in horse-carts are strictly forbidden to sit in the said carts. The assistants must follow alongside and behind the column of deportees. The senior assistant of the convoy shall from time to time go the rounds of the entire column to check the correctness of the movement.

When the column of the deportees is passing through inhabited places or when

encountering passers-by, the convoy must be controlled with particular care; those in charge must see that no attempts are made to escape, and no conversation of any kind shall be permitted between the deportees and passers-by.

7. Procedure for Entrainment.

At each point of entrainment a member of the operative "troika" and a person specially appointed for that purpose shall be responsible for entrainment.

On the day of entrainment the chief of the entrainment point, together with the chief of the deportation train and of the convoying military forces of the People's Commissariat of Internal Affairs, shall examine the railway cars provided in order to see that they are supplied with everything necessary, and the chief of the entrainment point shall agree with the chief of the deportation train on the procedure to be observed by the latter in accepting delivery of the deportees.

Red Army men of the convoying forces of the People's Commissariat of Internal Affairs shall surround the entrainment station.

The senior members of the operative group shall deliver to the chief of the deportation train one copy of the nominal roll of the deportees in each railway-car. The chief of the deportation train shall, in conformity with this list, call out the name of each deportee, shall carefully check every name and assign the deportee's place in the railway-car.

The deportee's effects shall be loaded into the car, together with the deportee, with the exception of the small agricultural inventory, which shall be loaded in a separate car.

The deportees shall be loaded into railway-cars by families; it is permitted to break up a family (with the exception of heads of families subject to arrest). An estimate of twenty-five persons to a car should be observed.

After the railway-car has been filled with the necessary number of families, it shall be locked.

After the people have been taken over and placed in the deportation train, the chief of the train shall bear responsibility for all persons handed over to him and for their delivery to their destination. After handing over the deportees the senior member of the operative group shall draw up a report on the operation

carried out by him and briefly indicate the name of the deportee, whether any weapon and counter-revolutionary literature have been discovered, and also how the operation was carried out.

After having placed the deportees on the deportation train and having submitted reports of the results of the operations to be thus discharged, the members of the operative group shall be considered free and shall act in accordance with the instructions of the chief of the district branch of the People's Commissariat of Public Security.

Deputy People's Commissar of Public Security of the USSR.
Commissar of Public Security of the third Rank (signed):

S E R O V.

APPENDIX 2.

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО

Пятидневная сводка № _____

По учету в/с и к/р элемента, согласно приказа НКГБ Лит. ССР № 0023 от 25 апреля

1941 года по _____ Уездному Отделу НКГБ Лит. ССР

за время с _____ по _____ 1941 г.

О К Р А С К И	Выведено	Установле-	Заведено	Заведено	Заведено
	и взято на справочный учет	но на обслуж. территории	дел форм	учет. дел	розыскным дел
	2	3	4	5	6
I. По линии СПО:					
РАЗДЕЛ ПЕРВЫЙ.					
а) Бывшие руководящие чиновники государ-					
ственного аппарата					
1) Основные референты					
2) Директора департаментов и выше. .					
3) Уездные начальники					
4) Военные коменданты уездов					
5) Полицейские					
6) Жандармы					
7) Торемщики (работавшие на админи-					
стративной работе)					
8) Прокуроры					
9) Члены военно-полевых судов . . .					
10) " военных судов"					
11) " Верховного Трибунала . . .					
12) " апелляционных палат					
13) " окружных судов (принимавшие					
участие в разборе полит. дел)					
14) Следователи по особо важным					
делам.					
15) Чиновники Жвалгибы (Саугумас) .					
16) " Криминальной полиции . . .					
17) Офицеры 2-го (разведывательного)					
отдела Генштаба литовской армии .					
18) Активные участники банд ПЛЕХАВИ-					
ЧУСА, БЕРМОНТ-ЯВАЛОВА, ФОН-					
ДЕРГОЛЬЦА, выступавшие против					
Советов в Битве.					
19) Троцкисты					
20) Эсеры					
21) Руководящие социалдемократы . .					
22) Провокаторы охраны					
23) Семьи репрессированных					
24) Помещики					
25) Крупные фабриканты					
26) Крупные купцы и крупные домо-					
владельцы					

Secret registration form, showing number and classification of deportees according to their social status, their occupation, political conviction, etc. Such forms were issued for all three Baltic countries. The above example shows a form prepared by an order dated April 25, 1941, for the requirements of Lithuania.

APPENDIX 3.

Бривибасис

Сов. секретно.

№ III	Фамилия, имя и отчество.	Округа и № дела.	Количество вхождений до 16 сентября 46 г.	Адрес места жительства.	Ответств. в получении расписки.	Примечание.
	Нендурис Могилос	5129	5	Бривибасис ул. 46-35		
	Толм Арбус	5121	-	Бривибасис ул. 13-1		
	Валтерис Карлис Петрович	6148	1	Бривибасис ул. 13-10		
	Райоха Ауне Петрович Беркокерис	5124	2	Бривибасис ул. 15-19		
	Мангерис Ауне Аунисович	7100-5103	1	Бривибасис ул. 49-15		
	Темпуринс Вера Аунисовна	5004	-	Бривибасис ул. 49-7		

Sample of list used by the operative groups of the NKVD when carrying out the deportation of Latvian citizens on June 13 and 14, 1941. The list shown above was used during the arrests in Brivibas Street, Riga. It contains the names of the deportees or of the head of the family to be deported, the category of deportees he belongs to and the number of family members intended for deportation, with a separate enumeration of the children under the age of 16.

APPENDIX 4.

City of RIGA — to Comrade SEROV
— to Comrade AVAKUMOV.

TRAINS PROCEEDING FROM LATVIA:

1. Krasnoyarsk District (Oblast), to station Kansk, Krasnoyarsk Rail Road	1400 peo.
2. Station Klyukvennaya, Krasnoyarsk R.R.	1200 peo.
3. Station Glyadon, Krasnoyarsk R.R.	850 peo.
4. Station Achinsk, Krasnoyarsk R.R.	900 peo.
5. Station Bogotov, Krasnoyarsk R.R.	500 peo.
6. Station Yenisei, Krasnoyarsk, R.R.	2050 peo.

Prostitutes:

7. To station Osokarovka, Karagandinsk R.R.	185 peo.
8. To station Karyak, Karagandinsk R.R.	70 peo.
9. To station Karaganda, Karagandinsk R.R.	65 peo.
10. Station Akmolinsk, Karagandinsk R.R.	130 peo.

Single heads:

11. Station Bobinino, Little Kiev R.R.	5000 peo.
12. Station Solikamsk, Permskaya R.R.—criminals	805 peo.
13. Station Kuksa, Severnaya (Northern) R.R.—criminals	1100 peo.
14. Station Novosibirsk, Tomskaya R.R.	2000 peo.

Instruction to Comrades Serov and Avakumov of the Peoples Commissariat of the Interior (NKVD) concerning the destination of trains of deportees from Latvia in June 1941.

APPENDIX 5.

Information Regarding Movement of Certain Trains, In Which the Arrested

No. of freight letter:	Date of departure	Railroad Stations		Railroad Line
		Departure	Destination	
423990	16.6.41.	Jelgava	Jenisej	Krasnojarsk
424009	16.6.41.	Jelgava	Jenisej	Krasnojarsk
424010	17.6.41.	Jelgava	Babinino	Moscow-Kiev
174192	24.6.41.	Riga pass.	Leningr. pass.	Oktjabr
174088	21.6.41.	Riga pass.	Moscow pass.	Kalinin
173890	16.6.41.	Riga pass.	Moscow pass.	Kalinin
177789	24.6.41.	Riga freight	Leningrad	?
177790	24.6.41.	Riga freight	Pskov	Leningrad
360911	27.6.41.	Riga freight	Pskov	Leningrad
177791	24.6.41.	Riga freight	Moscow	Leningrad
360912	27.6.41.	Riga freight	Pskov	Leningrad
263773	15.6.41.	Skirotava (Shunting st.)	Babinino	Moscow-Kiev
263674	16.6.41.	Skirotava (Shunting st.)	Novosibirsk	Tomsk
263682	16.6.41.	Skirotava (Shunting st.)	Akmolinsk	Karagandinsk
263683	16.6.41.	Skirotava (Shunting st.)	Babinino	Moscow-Kiev
263685	16.6.41.	Skirotava (Shunting st.)	Kuks	Omsk
263731	22.6.41.	Skirotava (Shunting st.)	Kotla	Gorkovsk
263732	22.6.41.	Skirotava (Shunting st.)	Potmja	Penza
263733	22.6.41.	Skirotava (Shunting st.)	Kuks	Omsk
263734	22.6.41.	Skirotava (Shunting st.)	Vladivostok	Piejuras (Sea-side)
263735	22.6.41.	Skirotava (Shunting st.)	Novosibirsk	Tomsk
263736	22.6.41.	Skirotava (Shunting st.)	Babinino	Moscow-Kiev
263747	24.6.41.	Skirotava (Shunting st.)	Kuibishev	Kuibishev
337962	15.6.41.	Tornkalns	Jenisej	Krasnojarsk
127211	24.6.41.	Krustpils	Kuibishev	Kuibishev
8187	?	Daugavpils II pr. (Freight II)	Babinino	Moscow-Kiev
8189	?	Daugavpils II pr. (Freight II)	Acinsk	Krasnojarsk
8144	?	Daugavpils II pr. (Freight II)	Kansk-Jeniseisk	Krasnojarsk
8145	?	Daugavpils II pr. (Freight II)	Babinino	Moscow-Kiev
6075	?	Indra	Gladan	Krasnojarsk
6074	?	Indra	Karaganda	Karagandinsk

Signed: f. f. Chief of the Income control.

Latvian Citizens Have Been Deported to Soviet Russia In June, 1941

Direction	Transferred to Russian Railroad	Number of cars	Sender's-Receiver's Designation	Notes (Sender's signature)
Indra	17.6.41.	64	236. army NKVD	
Indra	17.6.41.	73	236. army NKVD	
Indra	18.6.41.	59	236. army NKVD	
Valka	?	Prison Car 1	155th spec. batt.	
Zilupe	?	Prison Car 1	155th spec. batt.	
Zilupe	17.6.41.	Prison Car 1	155th spec. batt.	
Valka	?	Prison Car 1	NKVD	
Valka	?	5	NKVD	
Valka	?	12	NKVD	
Indra	?	3	NKVD	
Valka	?	4	NKVD	
Indra	16.6.41.	56	155th spec. batt.	
Indra	16.6.41.	81	155th spec. batt.	A. Lenski
Zilupe	17.6.41.	6	155th spec. batt.	A. Lenski
Indra	?	23	155th spec. batt.	
Zilupe	?	11	155th spec. batt.	Lenski
Indra	23.6.41.	Prison Car 1	155th spec. batt.	
Indra	23.6.41.	Prison Car 1	155th spec. batt.	Karcagin
Indra	23.6.41.	Prison Car 5	155th spec. batt.	Jeremejev
Indra	23.6.41.	Prison Car 5	155th spec. batt.	Jeremejev
Indra	23.6.41.	Prison Car 4	155th spec. batt.	Jeremejev
Indra	23.6.41.	Prison Car 8	155th spec. batt.	Radzanovsk
Indra	?	Prison Car 15	155th spec. batt.	
Zilupe	16.6.41.	Prison Car 54	155th spec. batt.	Brivibas Street 93
Indra	?	Prison Car 57	155th spec. batt.	Varsegov
Indra	18.6.41.	Prison Car 48		
Indra	18.6.41.	Prison Car 55		} Train arrived from D station without documents issued at Indra
Indra	16.6.41.	Prison Car 75		
Indra	16.6.41.	Prison Car 46		
Indra	18.6.41.	Prison Car 45		
Indra	18.6.41.	Prison Car 4		
		Total	824 cars	

APPENDIX 6.

Rīkojums.

Šākotnā ar Ministru kabineta š.g. 31. augusta lēmumu pasatygāties ar 1940. gada likumu par kārtību un drošību valstī, Ministru kabinets š.g. 31. ^{1940.} jūlijā cēdi noloma rīstīt no detrijas Padonju socialistiskās Republikas teritorijas un, nosūtīt uz Padonju socialistisko Republikas darvītu bijušo detrijas kara ministra ģenerāli Jāni Balodi kopā ar ģimenes locekļiem.

Rīkojums atējs spēkā 31. jūlijā 1940. gada.

Rīga, 31. jūlijā 1940. g.

V. Lacis
20. vi

V. Lacis,
ministra priegidētā v. i.

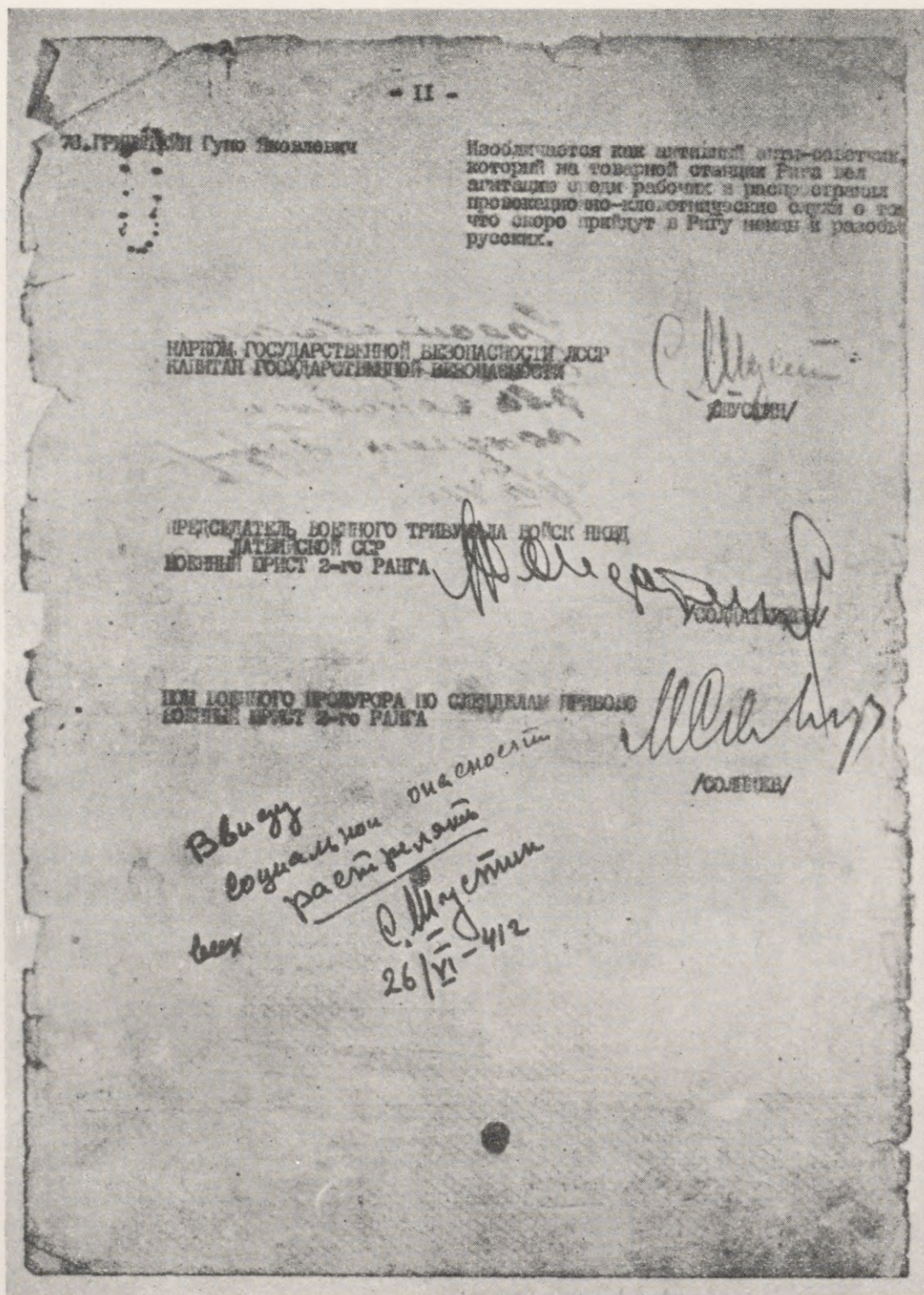
Prior to the large-scale deportations, on June 13 and 14, 1941, of Latvian citizens, many Latvian statesmen and prominent official persons and politicians were arrested and deported by individual orders. The above is an example of such an order, issued on July 31, 1940, by V. Lacis who was Vice-Premier and Minister of Internal Affairs of the then Latvian "People's Government". The order refers to the deportation of the former Minister of War, General J. Balodis.

Many Latvian citizens who had been condemned or had simply been missing, were afterwards exhumed from secret NKVD mass graves. The shooting of the victims was executed without a previous court sentence, on the ground of a simple order. Appendix 7 shows the last page of a list containing the names of 78 executed Latvians and, at the end, a remark written in Russian and signed by S. Shustin, Commissar of NKGB: "Considering the social danger they represent, all must be shot."

S. Shustin.

June 26, 1941.

APPENDIX 7.

S A T U R S

	lapp.
Ievadam. Piezīmes otram izdevumam	5
I. SARKANĀS KULTŪRAS IZKĀRTNE UN ĪSTENĪBA	7
II. SKOLU DZĪVE LĪDZ KOMŪNISTU IEBRUKUMAM	14
III. PIRMĀS PĀRMAIŅAS SKOLU DZĪVES VADĪBĀ UN IEKĀRTĀ ...	17
1. Personāla maiņa skolu administrācijā	17
2. Pirmie vispārīgie skolu dzīves pārkārtojumi	19
3. Skolu sistēmas maiņa	23
IV. DAŽĀDU ORGANIZĀCIJU, KOMITEJU UN PERSONU JAUK-	
ŠANĀS SKOLU DZĪVĒ	25
1. Latvijas Lēņina komunistiskā jaunatnes sav. jeb komjaun... 25	25
2. Sarkanie pionieri	26
3. Skolēnu komitejas	29
4. Starptautiskā pal. org. revolūcionāriem cīnīt. (MOPR)....	30
5. Osoviachims	31
6. Skolēnu pašdarbības pulciņi	31
1. Vecāku komitejas	33
2. Skolu darbinieku arodbiedrība	33
3. Darba vietas, darba ražības u. c. komitejas	34
4. Skolotāju darba apvienības	34
5. Skolu šefi	35
V. DARBS KOMŪNISTU REFORMĒTAJĀ SKOLĀ	36
1. Skolu ēku un telpu komunistiskā apdare	36
2. Pirmā diena komūnizētā skolā	37
3. Skolu bibliotēku tīrīšana	38
4. Sarkanie stūriši	39
5. Sienas avīzes	40
6. Sociālistiskās sacensības	43
7. Skolotāja sabiedriskais darbs	47
8. Skolu piedalīšanās komunistu svētkos un svinībās	50
9. Skolēnu vasaras darbi lauku saimniecībās	53
10. Viss pēc plāna!	54
11. Kancelejas rakstu plūdi	57
VI. SKOLU PROGRAMMAS UN MĀCĪBU GRĀMATAS KĀ KOMŪNI-	
STISKĀS PROPAGANDAS LĪDZEKĻI	60
1. Darbs bez programmām	60
2. Skolēni bez mācību grāmatām	60
3. Beidzot parādās skolas grāmatas	61
a - Tēvu valoda	62
b - Ģeografija	63
c - Dabas mācības	66

d - Vēsture	68
e - Glītraksts	69
f - Matēmatika	70
4. PSRS konstitūcijas mācība	70
VII. SKOLOTĀJU PĀRAUDZINĀŠANA UN SAGATAVOŠANA	81
1. Propaganda	81
2. Metodes	83
3. Jaunu skolotāju "kadru" sagatavošana	85
VIII. SKOLOTĀJU MATERIĀLAIS STĀVOKLIS	89
1. Alga un pirktspēja	89
2. Skolotāju algas līdz 1940. g. un komunistu laikā	89
3. Pasakainā dārdzība	90
4. Slimo skolotāju ārstēšana	91
5. Pensionāru stāvoklis	92
IX. KOMŪNISTISKĀ MORĀLE UN AUDZINĀŠANA	93
1. Komunistiskās morāles relatīvisms	93
2. Viss ir morālisks, kas veicina komunisma revolūciju	93
3. Naids kā komunisma dzinējspēks	95
4. Komunistiskais patriotisms	95
5. Komunisms kā ģimenes saišu ārdītājs	96
6. Seksuālā izlaidība	99
X. ANTIRELIĢISKĀ PROPAGANDA SKOLĀS	101
1. Reliģijas brīvība tikai uz papīra	101
2. Skola kā aktīva reliģijas apkaņotāja	102
3. Metodes	103
4. Skolotāju nostāja	106
XI. KOMŪNISTISKĀ DISCIPLĪNA SKOLU DZĪVĒ	108
1. Disciplīnas jēdziens	108
2. Disciplīna komunistu teorijā un praksē	109
a - Skolēnu darba organizācija	109
b - Skolotāju autoritāte un tās graušana	110
c - Skolas kopgāra iznīcināšana	119
3. Skolēnu uzvedības noteikumi	120
a - Skolēnu uzraudzība	122
b - Balvas	122
c - Sodi	123
XII. ZĒNU UN PUSAUDŽU MOBILIZĀCIJA FABRIKU UN RŪPNĪCU APMĀCĪBAS SKOLĀM	127
XIII. ANALFABĒTISMA LIKVIDĀCIJA KOMŪNISMA GARĀ	131
1. "Kultūras" vārdā!	131
2. Budžeta kārtībā piešķirtie analfabēti	132
3. Lasītnepratēju meklēšana	133
4. Meli un īstenība	136

XIV. NACIONĀLĀ PROBLĒMA	139
XV. KOMŪNISTU IZREDZĒTIE JAUNATNES AUDZINĀTĀJI UN SKOLOTĀJI	145
1. Vispārīgs apskats	145
2. Sarkano pionieru vadītāju un komsorgu parāde	149
3. "Vislabākie un viskultūrālākie skolotāji pasaulē"	172
XVI. SKOLU JAUNATNES LIKTENIS KOMŪNISTU GADĀ	185
1. Komūnistu "rūpes" par mūsu jaunatni	185
2. Sarkanā terrora varā	188
XVII. 1941. g. JŪNIJĀ UZ PADOMJU SAVIENĪBU DEPORTĒTIE, PĒC APCIETINĀŠANAS PAZUDUŠIE VAI NOGALINĀTIE SKOLĒNI. 208	208
1. Pamatskolu skolēni	208
2. Ģimnaziju	245
3. Arodskolu	261
4. Lauksaimniecības un mājturības skolu	266
5. Jūrskolas audzēkņi	268
6. Mežsaimniecības skolu audzēkņi	268
7. Žēlsirdīgo māsu skolas audzēknes	268
XVIII. SKOLOTĀJU LIKTENIS SARKANĀ TERRORA LAIKĀ	270
1. Skolotāju nostāja	270
2. Skolotāju vajāšana	273
3. Dažu vajāto skolotāju piedz. komūnistu varas laikā	278
XIX. 1941. g. JŪNIJĀ UZ PADOMJU SAVIENĪBU DEPORTĒTO, PĒC APCIETINĀŠANAS PAZUDUŠIE VAI NOGALINĀTIE SKOLOT.. 288	288
XX. ATSKATS	342
XXI. ORDER OF DEPORTATIONS No. 001223	344
XXII. APPENDIXES, 2 to 8	352

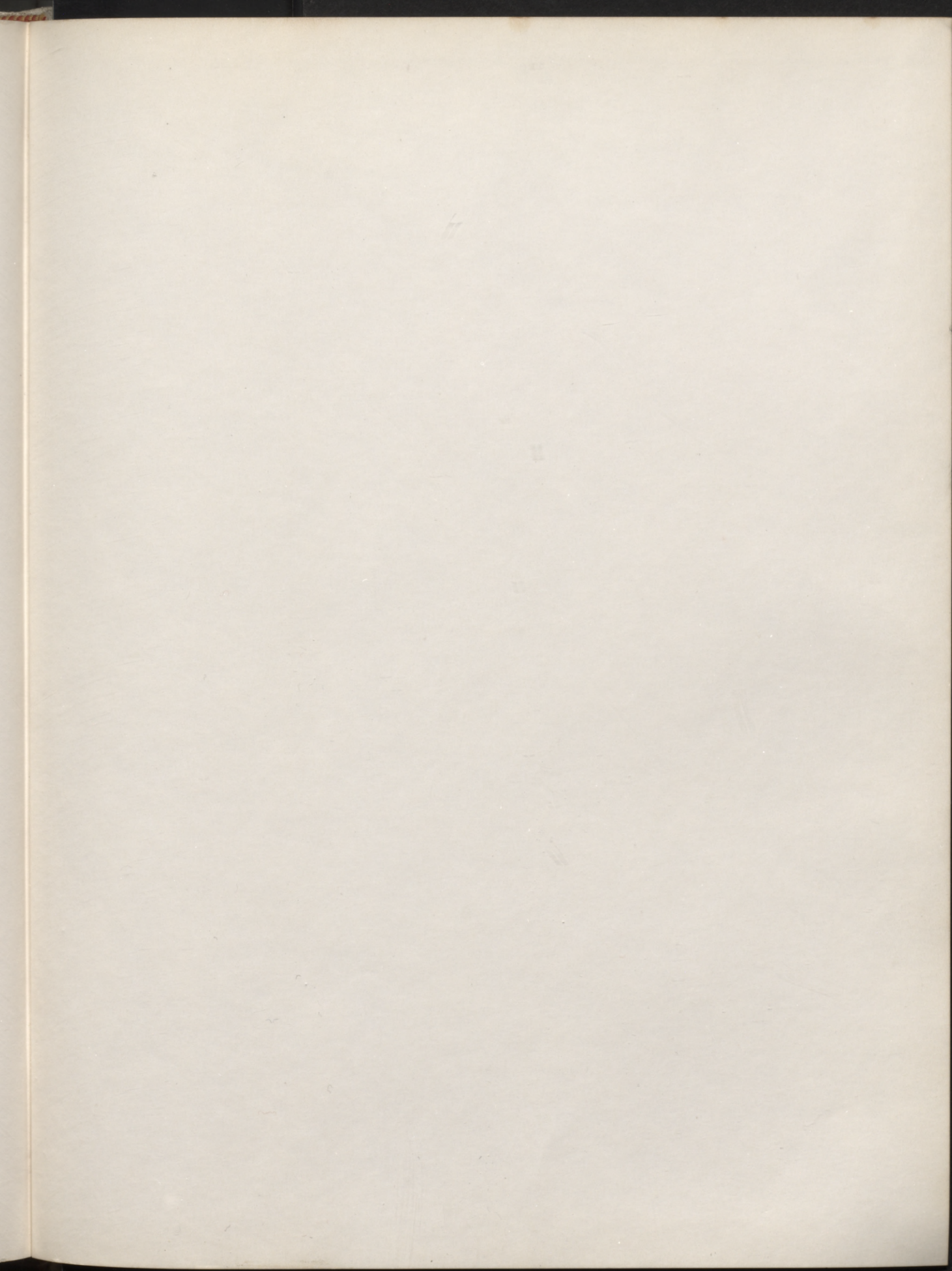
~ ~ ~ ~ ~

Endnote:

This book is in a bad contrast toward the achievements of the Soviets of today – in space, technology, electronics, cannons etc. However, one may have a good hint of the real if we see and know that still, after more than 20 years the big war ended, they, the winners, had to come to their worst enemy America to beg for bread and so forth. . .

ed

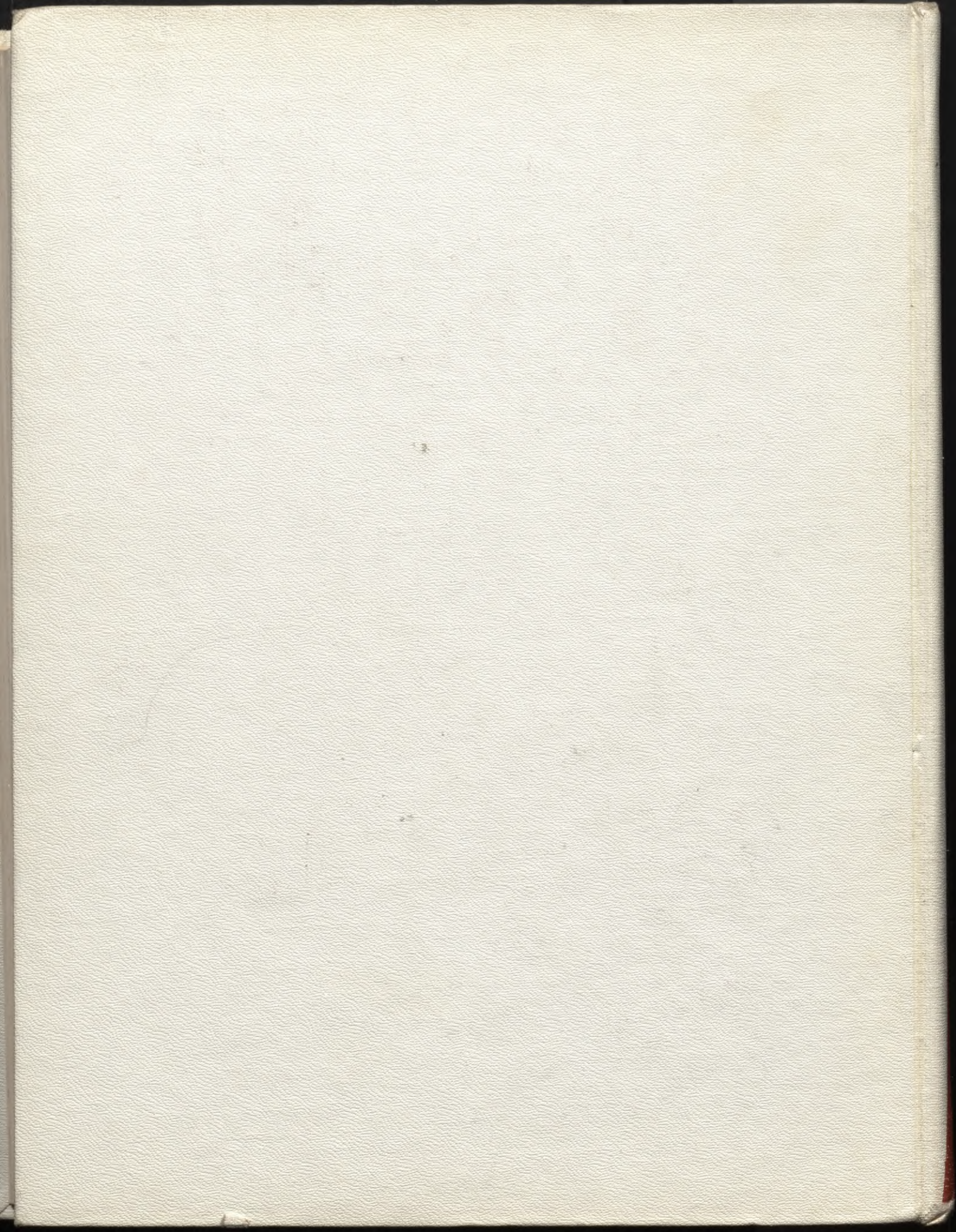
9.60

360.1

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0305024116

Latviešu un cittautu
klasiskā literatūra:

A. Gulbis - Z. A. MEIEROVICS I. II.

R. Ērglis - PELĒKIE BARONI I. II.

A. Amendas biog. rom. - APASIONĀTA

F. de Friss biog. rom. - REMBRANTS

Ģētes rom. - GARA RADINIEKI, I. II.

LATVIEŠU BALETS

KLAVIERU SPĒLES IESĀCĒJIEM

Dostojevskā - NOZIEGUMS UN SODS I. II.

Dr. Bīskapa - JAUNO SIRŽU SAPŅI

K. Ieviņa - SAULES DĀRZĀ
CĪŅA AR SIEVIETI

A. Niedras - KAD MĒNESS DILST
SIKSPĀRNIS

A. Niedras - MAIJA PURENE, I. II.
PIE AZANDAS UPES
MEŽA JAUNAVA
UGUNĪ

Birznieka-Upīša PASTARIŅA D. GRĀM.
3 sējumi

J. Ezergailis - ANDRIEVS NIEDRA

V. Plūdonis - DAIĻDARBU IZLASE

Friča Dziesmas - LĪVZEME

J. Street rom. - RĪTDIENAS PĻAUJA

S. Lazdiņa - SADEGUŠIE SPĀRNI I. II.

Daudz, daudz citu grāmatu -
pieprasāmas visās grāmatnīcās.

370 dienas

